NATURALIS PHILOSOPHIAE PRIMA [-QUARTA] PARS. QUAE DE...

João : de#Santo Thomaz

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
11 B
3

~~70~~
C. 4
S. C
O. 6
N. 10–14

Digitized by Google

Digitized by Google

14-27.e.16

Digitized by Google

NATVRALIS

PHILOSOPHIÆ

PRIMA PARS

TOMVS PRIMVS.

Digitized by Google

AD CORONAM.

Ingenium ob florens, Doctrinæ & propter acumen
Hoc decoris *Sertum* docta Stagira dedit.

AD VIPERAM.

Lucet vt en proprio *Serpens* in ſquamine, ſic tũ
Virtute eluces Fulgidus ipſe tua.

Digitized by Google

NATVRALIS PHILOSOPHIÆ

PRIMA PARS.

Quæ de Natura in communi, eiuſque affectionibus diſſerit.

TOMVS PRIMVS.

AVCTORE

P. M. F. IOANNE DE S. THOMA

LISBONIENSI ORD. PRÆDICAT.

Complutenſis Academ. publico Theol. Profeſſ. in Cathedra Veſpertina, Collegij S. Thomæ Regente, & Sacræ Inquiſ. Cenſore, &c.

Admodum Reuerendo Patri

PATRI ANGELO GABRIELI NATTER

Sacræ Theol. Magiſt. Doctori Collegiato in Romana Curia iam Procurat. Gen. pro ſua Congregat. Carmel. Mantuæ, ac eiuſdem Seren. Ducis Theol. &c.

BONONIÆ, M.DC.LXXXIV.

Typis Ioſephi Longi, *Super. permiſſu.*

Digitized by Google

Digitized by Google

ADMODVM REV.DE PATER.

N*Aturalis Philoſophiæ Tomiſtica lux, quæ nitentibus circumuoluta fulgoribus, per litterarium Orbem ſuos diffundit radios, ne tetribus ignorantiæ ne-*

bulis, vel ſophiſtarum inuidis vaporibus obumbraretur, in hac poſtrema editione Patronum quærebat, qui validiſſimo patrocinio eum poſſet tueri, ac in ſua pulchritudine conſeruare; Multos inter Dinaſtas, ad hoc opus ſuſcipiendum idoneos, neminem, te digniorem (Admodum Reuerende Pater) adiudicaui. Te inquam, qui in Carmelitana Mantuæ Congregatione ſemper, quaſi Sol, virtutis radios diffundiſti, propter quos tota Romana Curia, cùm Procuratoris

Gene-

Generalis munere ſtrenuè ſubires, oculos in te, tanquam perfectionis exemplar conuertit; Te, cuius merita Sacrum Theologiæ Collegium Bononienſe decorare immortali Laurea non dubitauit, ne deeſſet matri Studiorum, Pater litterarum; Te, qui Sereniſsimi Ducis Mantuæ Nobiliſsimæ Aulæ oblatus; ſtatim meruiſti Theologi tanti Principis nuncupari, ne deeſſet nouo Achilli, nouus Chyron. Te denique, qui, licèt multis Oneribus modò Prior, modò Deffi-

nitor, modò Viſitator, modò Procurator Generalis in tua Religione nobillima fatigatus, non tamen deſiſtis in dies noua ſemper virtutis lumina pandere, vel docendo ignaros, vel animando ſapientes, vel admonendo peruerſos, vel roborando fideles, & omnia omnibus factus, vel ipſos imbecilliores ad gloriæ faſtigium tecum factis, dictis, & exemplis trahendo. Te ergo iudicem voco, Admodum Reuerende Pater, Tu vide quàm iure merito; Te Patronum huiuſce Philoſo-

loſo-

loſophiæ voluerim; Nè dedigneris ergo hos Libros, tanti viri opus, in tuos ſuſcipere, ſemper memor, quòd ſimilis ſimili gaudet, & tua incredibili humanitate mihi parcas, dum me tuis gratijs ſcopum facere auſus ſum, credaſque, rogo, me impoſterum, tua clementia ſuffultum, ſemper futurum qualem me humillimè ſubſcribo

Paternitatis tuæ Adm. Reuer.

Bononiæ 6. Septembris 1684.

Humillimus, & Addictiſſimus Seruus
Natalis Doreguccius.

V.D Fulgentius Orighetus Re-
ctor Pœnitentiariæ pro Illu-
ſtriſs & Reuerendiſs. Domi-
no Ioſepho Muſotto Vica-
rio Capitulari Bononiæ.

Reimprimatur.

Fr. Vincentius Vbaldinus Vica-
rius Generalis S. Officij Bo-
non. Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

LECTORIBVS.

IN veſtram lucem, veſtrumque iudicium ſiſtimus Naturalis Philoſophiæ primam partem, non doctrina ſolum (quantum nobis aſſequi datum eſt) verùm ipſo ordine Thomiſticam. Vt enim Theologicam D. Thom. methodum etiam in Philoſophiæ æmularemur, atque vel ipſo diſpoſitionis ordine diſceret dominæ veſtigijs ancilla procumbere, in totidem partes, quot Theologica ſumma, natura-

lem hanc ſcientiam partiti ſumus, vnicuique peculiares ſuas materias, tractatuſque aſſignantes. Vt autem doctrinæ ipſius diſcuſſio atque illuſtratio duceretur in altum, hoc eſt in profundum diſputationis, laxior fortaſſe, & prolixior aliquantulum ſeſe laboris huius noſtri aura diffudit, gnari tenuitatem noſtram, & puſillitatem ingenij, quorundam ſummæ dexteritati contendere, aut æquari non poſſe, qui breui aliquo libello, quaſi ſcrobe, totum naturalium ſcientiarum mare ſe recondere, aut abſorbere potius, quam explicare præſumunt. Nos autem in cudendis, conſcribendiſque libris commentatores, explicatoreſque eſſe, non primos Authores profeſſi, in hoc vaſtiſſimo totius naturæ pelago nauigationem de ſe ſatis arduam, & magnarum quæſtionum difficultatibus, quaſi fluctibus exaſperatam ſic temperare

tenta-

tentauimus, vt nec à breuitatis turbine opprimi, nec à prolixiori vndarum latitudine iactari, confundique curaremus. Quòd ſi quis aut nauſeator prolixitatem faſtidiat, aut ſcrupuloſior breuitatem cauſetur, conſiderare eum oportet, nec nos pro difficultatum magnitudine, & contradictione doctrinæ S. Thom. potuiſſe ita anguſtari, vt exactam diſputationum congreſſionem detrectaremus, nec tamen ita diffundi, vt omnia minutim attingeremus, ſed ſic ſtuduiſſe ipſa explicare principia, vt ad ſpecialia quæque poſſit deſcendi, & ſine longo, aut tædioſo attentionis ſtudio pluribus alijs ſatisfieri. Qui autem ſine vllo labore, aut meditatione omnes ſuas difficultates in libro aliquo velit ſibi exhauriri, & tamen prolixitatem omnem ſuſtinere in legendo faſtidiat, illam è Hieronymi verbis ei ſenten-

tiam

tiam depromo, lib. 2. Apolog. ad Rufinum: *Nemo cogitur legere, quod non vult. Ego petentibus ſcripſi, non faſtidioſis, gratis, non inuidis, ſtudioſis, non oſcitantibus. Vale.*

Digitized by Google

INDEX QVÆSTIONVM, & Articulorum.

PROOEMIVM. pag. 1
Ordo primæ partis Philoſophiæ. 3

QVÆSTIO PRIMA.

De Scientiæ Philoſophiæ, & ordine cognoſcendi.

ARticulus I. Vtrum ens mobile ſit obiectum formale Philoſophiæ. pag. 9
Articulus II. Vtrùm Philoſophia ſit vnius ſpeciei athomæ in ratione ſcientiæ. 30
Articulus III Vtrùm magis vniuerſale, atque adeò ipſum ens, vt ſic ſit primò cognitum ab intellectu noſtro. 35

Summa Textus Libri Primi Phyſicorum. pag. 65

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA.

De Principijs rerum naturalium in communi.

ARticulus I. Quid ſit Principium rei naturalis, & quomodo definiatur. pag. 15
Articulus II. Vtrum prima principia ſint contraria. 84
Articulus III. Vtrum Principia naturalia ſint tantum tria. 96

QVÆSTIO TERTIA.

De Principijs imparticulari, & primo de Materia prima.

ARticulus I. An ſit, & quid ſit materia prima. 108
Articulus II. Vtrùm Materia prima ex ſe ita ſit pura potentia, quod careat omni actu formali, & entitatiuo. pag. 116
Articulus III. Vtrùm materia poſſit exiſtere ſine omni forma ſaltèm de potentia abſoluta. 135

Arti-

Articulus IV. Explicantur propriæ conditiones materiæ primæ. 151

QVÆSTIO QVARTA.

De forma quæ eſt principium entis naturalis.

ARticulus I. Quid ſit forma, & quomodo contineatur in potentia materiæ. & educatur ex illa. 164

Articulus II. Quæ formæ educantur de potentia materiæ. 175

QVÆSTIO QVINTA.

De Priuatione.

ARticulus I. Quid ſit priuatio, vt eſt Principium entis naturalis. pag. 192

Articulus II. Vtrum in materia ſit tantum vna Priuatio, vel Plures. 198

QVÆSTIO SEXTA.

De toto Compoſito ſubſtantiali.

ARticulus I. Quæ ſint partes ſubſtantiales componentes totum. pag. 201
Articulus II. Vtrùm totum diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis. 209
Articulus III. Quid ſit vnio partium in toto. 217

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Subſiſtentia. & Exiſtentia.

ARticulus I. Quid ſit ſubſiſtentia conueniens ipſi compoſito. 235
Articulus II. Quomodo actiones conueniant ſuppoſitis. 246
Articulus III. An ſubſiſtentia in rebus compoſitis ſit vnicus ſimplex terminus, vel compoſitus ex pluribus ſubſiſtentijs. 250
Articulus IV. Vtrum exiſtentia diſtinguatur à parte a rei ſubſiſtentia, ſeu Compoſito. 261

Arti-

Digitized by Google

Articulus V. Vtrum vnica exiſtentia ſufficiat toti Compoſito. 282

QVÆSTIO OCTAVA.

De terminis magnitudinis, & paruitatis.

ARticulus Primus. Explicantur Principia, & præſuppoſita huius quæſtionis. 297

Articulus II. Quo pacto terminentur corpora naturalia penes magnitudinem. 302

Articulus III. Vtrùm detur terminus paruitatis intrinſecus tam in animatis, quam in inanimatis. 317

Summa Textus Libri Secundi Phyſicorum. pag. 328.

QVÆ-

QVÆSTIO NONA.

De Natura, Arte, & Violento.

ARticilus I. Explicatur definitio naturæ. pag. 345
Articulus II. In quibus ratio naturæ inueniatur. 351
Articulus III. Vtrum ſit legitima differentia conſtituta inter naturalia, & artificialia. 374
Articulus IV. Quomodo Violentum diſtinguatur à naturali. 380

QVÆSTIO DECIMA.

De Cauſa in Communi.

ARticulus I. Quæ ſit definitio Cauſæ in communi, & quæ conditiones Cauſæ. 398
Articulus II. Quotuplex ſit Cauſa. pag. 389
Articulus III. Vtrum omnis Cauſa debeat eſſe prior, perfectior, & diſtincta à ſuo cauſato. 412

Arti-

Articulus IV. Vtrum Cauſæ ad inuicem ſint cauſæ. 422
Articulus V. Vtrùm à duplici cauſa totali poſſit dependere idem effectus, vel duæ formæ eandem materiam informare. 430

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Cauſa materiali, formali, & exemplari.

Articulus I. Quid ſit cauſa, & cauſalitas materialis. 451
Articulus II. Quid ſit cauſalitas formæ, & eius effectus. 470
Articulus III. Ad quod genus cauſæ reducatur Idea ſeu exemplar. 485

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Cauſa efficienti.

Articulus I. Quid ſit cauſa efficiens, & quotuplex. 502
Articulus II. Vtrùm in Cauſis creatis principium efficiendi vt quod ſit accidens. 507

Arti-

Articulus III. Vtrùm accidens indigeat peculiari influxu ſubſtantiæ ad operandum. 523
Articulus IV. quæ ſit cauſalitas efficientis. 532

QVÆSTIO TERTIADECIMA.

De Fine.

Articulus I. Vtrùm apprehenſionis ſit ratio cauſandi, vel ſolum conditio. 548
Articulus II. Quæ ſit cauſalitas finis. pag. 560
Articulus III. Ad quæ obiecta ſe extendat cauſalitas finis, an ſolum ad media, vel etiam ad ipſum amorem finis. pag. 574.

PRIMA

Digitized by Google

Digitized by Google

PRIMA PARS NATVRALIS PHILOSOPHIÆ.

PROOEMIVM.

PHILOSOPHIA, ſi in tota latitudine ſuæ ſignificationis ſumatur, omnem complectitur ſcientiam, dicitur enim Philoſophia, quaſi amor, ſeu amicitia ſcientiæ: qua ratione Sapientia humana vocatur Philoſophia à Diuo Thoma in Procemio Politicorum. Et ſic Philoſophia eſt ſcientia generica, complectens ſub ſe omnem ſcientiam naturaliter acquiſibilem, præſertim ſpeculatiuam, cuius amor propriè eſt amor ſcientiæ, quia tantum ſcire amatur. Huius autem triplex genus numeratur à Philoſopho, & Diuo Thoma 11. Metaphyſ. lect. 7. & opuſc. 70. quæſt. 5. ſcilicet, *Scientia Naturalis Mathematica*, & *Metaphyſica*: reductiuè verò ponitur etiam ſub illa *Logica*, quæ non de rebus ſpeculandis, ſed de inſtrumentis ſpeculationis agit. Quæ ſcientiæ differunt ſecundum diuerſum ſcibilitatis gradum, vt diximus in libris Poſt. quæſt. 27. Naturalis enim tractat de rebus motui, ſenſibilique mutationi ſubiectis, ideòque ſolùm abſtrahit a materia ſingulari. Mathematica agit de quantitate, vt abſtrahit à motu, & materia ſenſibilibus accidentibus veſtita. Metaphyſica agit

de ente vt ſic, vt abſtrahit ab omni materia, tam ſenſibili, quàm intelligibili; ideſt, etiam à materia prima ſecundum ſe, quæ ſolo intellectu percipitur.

Variè autem definitur Philoſophia, in hac latitudine ſumpta ab Authoribus. Quidam enim ex etymologia nominis definiunt Philoſophiam, *quod eſt amor ſapientiæ*: alij ex modo procedendi, *quod eſt cognitio rerum, vt ſunt*, id eſt, per ſuas cauſas: alij ex materia, quam comprehendit, dicunt, *quòd eſt humanarum, diuinarumq; rerum cognitio*: alij denique ex effectu, ad quem nos ducit, dixerunt, *quòd Philoſophia eſt mortis contemplatio*, id eſt hominem à temporalibus, & corporalibus paſſionibus ſegregans.

In præſenti autem, non agimus de Philoſophia in tota ſua latitudine, ſed relicta Mathematica, & Metaphyſica, ſolùm agimus de ſcientia naturali, cuius obiectum comprehendit omne ens naturale, id eſt, omne ens mobile ſecundum aliquem motum corporeum, ſeu extenſum: motus enim purè ſpirituales non pertinent ad hoc genus ſcientiæ. In hoc autem obiecto conſiderando, ſummo ordine proceſſit Ariſtoteles diuidens quatuor partes huius ſcientiæ. Prima agit de ente mobili in communi; ſcientificè enim à communioribus ad minus communia proceditur: & hæc pars clauditur octo libris, quos vocant Phyſicorum, vel de Phyſica auſcultatione. Reliquæ tres partes agunt de ente mobili in particulari, & iuxta tres ſpecies motus diſtinguuntur in tria genera mobilium, vt aduertit S. Thom. in proœmio librorum de generatione. Primus eſt

motus

motus localis: Secundus alterationis, qui ordinatur ad generationem. Tertius augmentationis, qui eſt proprius rei viuentis, vel animatæ; & ſecundum primum motum conſiderantur corpora ſimplicia, ex quibus conſtruitur hoc vniuerſum. Et ſic poſt libros Phyſicorum tractat Philoſophus de cœlo, & mundo, id eſt, de omnibus corporibus ſimplicibus, quatenus per motum localem coordinantur, & ſituantur in hoc vniuerſo: ex his enim præcipuè vniuerſum conſtat; nam mixta habent locum iuxta modum elementi prædominantis in eis. Secundum motum autem alterationis, qui ad generationem ordinatur, agit de corporibus corruptibilibus, non quatenus coordinantur per ſitum in vniuerſo, ſed quatenus ſubiacent generationi, & corruptioni, tam ſubſtantiali, quàm accidentali, & ſic tertia pars Philoſophiæ agit de generatione. Denique ſecundum tertium genus motus, ſcilicet augmentationis, & nutritionis, qui eſt proprius viuentis, agitur de omni gradu vitæ, ſeu de anima, quæ prebet illam, & aſcenditur vſque ad gradum vitæ intellectiuæ, quæ inuenitur in anima noſtra, & de hoc agit in libris de anima. Et ſic per iſtas quatuor partes diuiditur tota ſcientia naturalis.

ORDO PRIMÆ PARTIS Philoſophiæ.

PRima Pars Philoſophiæ, vt diximus, agit de ente mobili in communi, cuius conſiderationem cum ſcientificè tradiderit Ariſtote-

ſtoteles, eius ordinem, qui maximè in ſcientia attenditur, oportet præ oculis habere.

LIBER I.

Igitur ad conſiderandum ens mobile in communi, primò præmittit quaſi præludia quædam, & principia, vnde dignoſcere poſſimus, quid ſit ens naturale, & quale ſit: id enim maximè conſtabit ex principijs, quaſi elementalibus talis entis. Circa quæ principia variè antiqui ſenſerunt, rerum naturalium diuerſas origines, & principia ponentes. Vocat autem hic principia, non cauſas per quas fit ens naturale: ſed illa ex quibus eſt, & in quæ reſoluitur, ſiue conſiderando ens naturale in fieri, prout generatur, ſiue in facto eſſe, prout componitur ex illis, & ſic pro compoſitione aſſignat duo principia, ſcilicet materiam, & formam; pro generatione autem addit tertium principium, ſcilicet priuationem, quatenus in generatione proceditur, à non eſſe formæ, ſeu priuatione illius, vt à termino à quo, ad eſſe formæ, vt ad terminum ad quem in aliquo ſubiecto, ſeu materia, & hoc explicat in primo libro.

LIBER II.

Secundò tradit Philoſophus ea quæ in hac ſcientia præſupponi debent circa ſubiectum, & principia, ſeu media, quibus hæc ſcientia demonſtrat. Subiectum autem eſt id, quod natura conſtat, quod conſurgit ex principipijs in primo libro explicatis, ſcilicet ex materia, & for-

Digitized by Google

& forma; & ſic agit de natura. Principia autem, ſeu media, quibus de hoc ente naturali, ſeu de natura demonſtrandum eſt, ſunt quatuor cauſæ, ſcilicet materialis, formalis, efficiens, & finalis: inde enim pendent omnia, quæ de hoc ſubiecto demonſtrantur, & hoc facit in ſecundo libro.

LIBER III.

Tertiò procedit ad explicandam propriam paſſionem huius entis naturalis, quæ eſt motus, à quo maximè dicitur ens mobile, & in eius conſideratione conſumuntur reliqui libri Phyſicorum; & eſt duplex eius conſideratio; altera ſecundum ſe abſolutè, altera comparatiuè, ſeu reſpectiuè ad extrinſeca, à quibus pendet, ſcilicet ad mouentia, & ad mobilia. Circa primam conſiderationem primò agit de motu in communi, & de illius affectionibus, deinde in particulari de ius ſpeciebus, & partibus, per quas diuiditur, vel continuatur. Et quidem de motu in communi, & de his quæ intrinſecè illum comitantur, & conſequuntur, agit in tertio libro, prius explicando definitionem motus, deinde actionem, & paſſionem, quæ illum concomitantur, & ſine quibus non eſt motus, & tertio rationem finiti, & infiniti, quæ neceſſariò, & intrinſecè conſequitur motum ratione continuitatis, & ſucceſſionis partium.

LIBER IV.

De extrinſecis autem affectionibus motus

agit in quarto libro. Sunt autem duo, quibus motus extrinſecè afficitur, & menſuratur, ſcilicet locus, & tempus; vt etiam notat Diuus Thomas in initio quarti Phyſicorum: menſuratur enim motus ex parte mobilis, loco, & ex parte ſuæ durationis, tempore; agendo autem de loco, etiam agit de vacuo, quod eſt priuatio eius.

LIBER V. & VI.

Conſiderato autem motu, & affectionibus eius, tam intrinſecis, quàm extrinſecis, agit deinceps in lib. 5. & 6. de eius diuiſionibus. Primò quidem de diuiſione eſſentiali, & intrinſeca per ſpecies. Secundò de diuiſione penes partes quantitatiuas continui, in quo exercetur. Et primam diuiſionem proſequitur libro 5. oſtendens dari tres ſpecies motus, ſcilicet localem, alterationem, & augmentationem, & ſimiliter agit de vnitate motus, tam ſpecifica, quàm indiuiduali, & de contrarietate motuum, quia inter diuerſas ſpecies datur contrarietas. Secundam verò diuiſionem motus, ſcilicet penes partes continuas, tractat in lib. 6. Vbi agitur de diuiſibilitate motus, tam ratione medij, per quod mouetur, quàm ratione temporis in quo mouetur, & quomodo continuum non componatur ex ſolis indiuiſibilibus; & conſequenter nec motus. Hæc omnia pertinent ad conſiderationem motus, ſecundum ea, quæ ſibi abſolutè conueniunt, tam in ſe, quàm in ſuis affectionibus, & diuiſionibus à lib. 3. vſque ad ſextum.

Digitized by Google

LIBER VII. & VIII.

Reſtat in reliquis libris explicare ea quæ conueniunt motui comparatiuè ad mouentia, & ad mobilia, & lib. 7. conſiderat ordinem mobilium ad mouentia deueniendo vſq; ad primum motum, & primum motorem, quia non datur proceſſus in infinitum: & ſimiliter conſiderat conditionem requiſitam inter mouens, & mobile, ſcilicet, quòd ſint ſimul, & approximata, & conſequenter comparat motus inter ſe, quoad velocitatem, & tarditatem. Secundò conſiderat in lib. 8. qualitatem primi motus, & primi motoris, vbi ſiſtit conſideratio entis mobilis, oſtendendo, quòd primus motor eſt ſempiternus, vbi etiam agitur de æternitate primi motus, & æternitate vniuerſi ab eo producti, & ſimiliter oſtendit primum motum eſſe motum localem, & circularem, ac denique primum motorem eſſe infinitæ virtutis, & carere magnitudine, atque adeò eſſe incorporeum, & indiuiſibilem.

De his omnibus tractandum nobis eſt in præſenti iuxta hunc ipſum ordinem librorum Ariſtotelis. Sed antè præmittenda eſt quæſtio de ſcientia ipſa Philoſophiæ, tanquam proœmialis quæſtio, & de ordine qui ſeruari debet in proceſſu cognitionis, & ſcientiæ.

QVÆSTIO I.

De ſcientia Philoſophiæ, & ordine cogneſcendi.

MVlta qnæ de ſcientia Philoſophiæ diſputari ſolent, omittimus in præſenti, quia ex reſolutione tradita in quæſtione procemiali Logicæ, & in quæſtione vltima Poſteriorum facilè poſſunt innoteſcere. Eiuſmodi ſunt, an Philoſophia ſit nobis neceſſaria, an ſit ſcientia, an practica, vel ſpeculatiua, & ſimiles aliæ quæſtiones, quæ ex ſimilium reſolutione deciduntur. Conſtat enim Philoſophiam nobis eſſe neceſſariam, ad rectam, & ſcientificam rerum naturalium perſcrutationem: quòd verò ſit ſcientia conſtat ex multis demonſtrationibus, quæ in progreſſu huius ſcientiæ fient, ac denique quòd ſit ſpeculatiua conſtat tum ex fine huius ſcientiæ, qui eſt indagatio, & cognitio veritatum naturalium, non earum effectio: cum ex principijs quibus procedit, quæ reſolutiuo modo oſtendunt veritatem, nō compoſitiuo modo fabricare docēt.

Quare tria tantùm reſtant explicanda, quæ propria ſunt huius ſcientiæ. Primum eſt de illius obiecto formali, & materiali quodnam ſit. Secundo de eius vnitate, an ſit vna ſecundum ſpeciem athomam, an verò penes diuerſa obiecta diuidatur in diuerſas ſpecies: v. g. ea quæ tractat de cœlo, an ſit diuerſa ſpecie

ab

ab illa quæ tractat de generatione, vel de anima, an verò totum hoc ſit vnius ſpeciei. Tertium circa ordinem cognoſcendi, quid ſit primò cognitum a noſtro intellectu, quod Ariſtoteles loco prœmij in primo iſto libro tractauit.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ens mobile ſit obiectum formalè Philoſophiæ?

VT punctus difficultatis innoteſcat, notã duos terminos tituli. Primus eſt, *Ly ens mobile*. Secundus eſt, *Ly obiectum formale*. Ens mobile non ſumitur complexè pro aggregato ex ente, & mobilitate, vt duobus, ſed incomplexè pro quidditate, cui conuenit mobilitas. Differunt autem quidditas mobilis, ſeu naturalis, aut ens naturale, & natura, quia vt dicit Philoſ. 2. lib. Phyſ. cap. 1. natura dicitur principium motus, & quietis, ens naturale, id quod habet in ſe tale priuncipium motus. Vnde non dicitur natura obiectum Philoſophiæ, ſed ens naturale, vel mobile, quia agit de rebus, ſeu quidditatibus mobilibus, quæ natura ipſa conſtant. Et ſicut ſumitur natura in Phyſicis non pro ſola eſſentia rei, quæ cuilibet enti competit, ſed pro ea quæ eſt principium motus, non cuiuslibet, ſed imperfecti, & cum ſucceſſione, & proceſſu de potentia ad actum; ita ens naturale, vel mobile ſumitur pro eo, quod habet in ſe principium talis motus Phyſici, & imperfecti, de quo plura dicemus in q. 9. agendo de definitione naturæ.

Digitized by Google

Secundus terminus eſt ly *obiectum formale*; licèt enim identificentur ens mobile, corpus mobile, ſubſtantia mobilis, naturalis, vel ſenſibilis, ratione cuius identificationis, aliqui reducunt iſtam difficultatem ferè ad modum loquendi, de quo videri poſſunt Conimbricenſes hic q. 4. prooemiali, & Carmelitani, q. 1. & alij; tamen quantum ad rationem formalem, quæ à materiali diſtinguitur in ſcientijs, difficultas iſta non eſt de modo loquendi, ſed de re; licèt enim mobile, ſeu mutabile Phyſicum debeat eſſe corpus, & ſubſtantia, tamen formalitas corporis, aliud explicat, quã formalitas entis mobilis, dicit enim corpus formaliter radicem quantitatis, & ſic definitur per ordinem ad diuiſibilitatem, mobile autem radicaliter ſumptum, dicit radicem mutationis, ſeu tranſitus de potentia ad actum, quod quidem ſi fiat cum ſucceſſione, & continuitate, vt fit in motu Phyſico, diuiſibilitatem requiret vt conditionem, non vt rationem formalem; & ita videmus, quòd neque natura, neque motus definiuntur per corpus, neque illud explicant, ſed natura dicitur principium motus, & quietis; motus autem dicitur actus entis in potentia; vbi ſolùm explicatur ordo entis imperfecti, non corporis. Denique idem videmus obſeruari in alijs rationibus formalibus explicandis, licèt enim omne coloratum ſit corpus, non tamen dicimus, quòd obiectum formale viſus eſt corpus coloratum, ſed coloratum explicat formale obiectum, corpus autem materiale, ſeu præſuppoſitum, & omne intelligibile eſt ens, non tamen ratio entis formaliter explicat obiectum intellectus,

Digitized by Google

ſed præſuppoſitiuè,& materialiter. Idem ergo poteſt intelligi in corpore mobili, & ente mobili.

Quapropter difficultas præſens in duobus conſiſtit. Primum in diſcernendo rationem formalem obiecti Phyſicæ, & materialem, an ſcilicet ratio mobilitatis pertineat ad obiectum formale, ratio verò corporis ad materiale. Secundum eſt de extenſione huius obiecti, an ſcilicet complectatur per ſe, & formaliter omne mobile tam ſubſtantialiter, quàm accidentaliter: an verò ſolùm complectatur per ſe mobile ſubſtantialiter, & penes principia ſubſtantialia, mobile autem accidentaliter ſolùm reductiuè tractetur à Phyſico, & deductum ex primo.

Et licèt plures ſententiæ verſentur circa obiectum Philoſophiæ aſſignandum, de quibus videri poſſunt Conimbricenſes hic, q. 4. procemiali, art. 1. & Carmelitani, q. 1. tamen præcipuæ ſententiæ reducuntur ad tres. Quidam aſſerunt obiectum eſſe ens mobile; quidam corpus mobile; quidam corpus naturale, vel ſenſibile, licèt hæc omnia dicant alij in idem coincidere, & ſolùm differre penes modum loquendi. Similitèr etiam inter Thomiſtas aliqi exiſtimant obiectum formale, & per ſe Philoſophiæ ſolum eſſe ens mobile ſubſtantialiter, & penes principia ſubſtantialia, alij quod per ſe, & adæquatè includit, tam mobile ſubſtantialiter, quàm accidentaliter, & ſunt diuerſa principia mobilitatis accidentalis, & ſubſtantialis, de quo videri poteſt Caiet. opuſ. de ſub. Phil.

Dico primò ſubiectum materiale, ſeu obie-

ctum, *quod*, Philoſophiæ eſt corpus naturale, ſeu mobile; formale verò explicatur per ens mobile, ſeu mobile vt ſic, & ita ens mobile, & corpus mobile ſe habent, ſicut in viſu coloratum, & corpus, quod ly coloratum eſt formalis ratio, ly corpus materialis, neque enim tangitur corpus à viſu ſub omni ratione, ſed quatenus afficitur colore.

Prima pars concluſionis eſt extra controuerſiam, cùm conſtet limites Philoſophiæ intra res corporales contineri, nec per ſe agere de ſubſtantijs ſeparatis ab omni materia, ſic enim haberet abſtractionem æqualem Metaphyſicæ, quia abſtraheret à materia ſenſibili, & intelligibili. Et ſimiliter non agit de ſola quantitate abſtracta ab omni materia, ſic enim coincideret cum Mathematica, & non ageret de corpore, vt ſubijcitur motui, quod vtique eſt corpus ſenſibile. Quòd ſi aliquando Phyſica agit de Deo, & Angelis, non agit de illis, vt mobilibus, ſed vt mouentibus, quatenus in illos reducuntur motus corporales, & ab eis dependent, de ipſis autem ſubſtantijs ſeparatis propter ſe, non agit Phyſica.

Secunda verò pars, eſt expreſſa Diui Thomæ, præſertim in locis, vbi de hoc ex profeſſo agit vt patet in proœmio Phyſicorum, vbi inquit: *Quod ſubiectum Philoſophiæ eſt ens mobile ſimpliciter: non dico autem corpus mobile, quia omne mobile eſſe corpus probatur in iſto libro, nulla autem ſcientia probat ſuum obiectum.* Idem expreſsè docet opuſculo 42. cap. 14. & videri poteſt 6. Metaphyſ. lect. 1. Vbi docet obiectum Phyſicæ eſſe ens mobile, vel etiam ſubſtantiam mobilem, ideſt quidditatem mobilem.

Digitized by Google

bilem, vt ibi explicat, & 11. Metaphyſ. lect. 4. docet ex Philoſopho, quòd Phyſica ſpeculatur entia vt mota. Quòd ſi aliquibus locis videtur dicere Diuus Thomas, quòd ſubiectum Phyſicæ eſt corpus mobile, vt 1. p. q. 84. art. 1. in argumento ſed contra, & q. 14. de veritate, art. 8. ad 16. tamen ibi non loquitur de obiecto Philoſophiæ pro formali, ſed pro materiali, ſeu præſuppoſitiuè.

Fundamentum huius concluſionis ſumitur ex his quæ paulò antè ſunt inſinuata, quia videlicet propria, & adæquata paſſio quam Phyſicus demonſtrat de ſuo ſubiecto eſt motus, motus autem non definitur explicando ordinem ad corpus, vel ſubſtantiam, ſed ad ens mobile, definitur enim, *quòd eſt actus entis in potentia*, vt patet in hoc tertio libro: ergo formalis ratio ſubiecti Phyſici, non explicat rationem corporis; nam quod formaliter eſt ſubiectum ſcientiæ, explicatur etiam in formali definitione propriæ paſſionis, tanquam id ad quod paſſio dicit habitudinem: ergo cùm non explicetur in definitione motus ratio corporis, ſed ratio entis in potentia, non pertinet ad formalem rationem ſubiecti corpus, licèt in re verum ſit, quòd non ſit mobile motu Phyſico, niſi id quod eſt corpus, ſed tamen ſub formalitate, qua pertinet ad Phyſicam, ita ſe habet, quòd ſi per impoſſibile daretur aliquod mobile, quod non eſſet corpus, adhuc tractaretur à Phyſica, ſicut ſi per impoſſibile daretur aliquod coloratum extenſum, quod non eſſet corpus, adhuc videretur ab oculo.

Secundò ſumitur fundamentum ex illa ratione quam ſignificat D. Th. 1. Phyſ. citato, quia

quia in Phyſica probatur, quòd mobile ſit corpus, nulla autem ſcientia probat ſuum obiectum formale: ergo obiectum formale non eſt corpus ſub formalitate, & explicatione corporis, ſed ſub ratione entis mobilis. Qua probatione vtrumque inſinuatur, & quòd ratio corporis pertinet ad obiectum materiale, ſiquidem probatur conuenire omni mobili, & quòd non ſit ratio formalis, quia nulla ſcientia poteſt illud probare, ſiquidem omnis probatio procedit ſub aliqua ratione formali, & conſequenter talis ratio non probatur, ſed probat, & ſic ſupponitur, ea verò ſuppoſita bene poteſt probari, quòd tale obiectum materiale ſibi competat, quia iam habet rationem formalem, ſub qua procedat ad inueſtigandum, & oſtendendum quodnam obiectum materiale ſibi ſit proportionatum, & ſic Philoſophus oſtendit, quòd omne mobile debet eſſe corpus, quia debet eſſe diuiſibile, vt patet in lib. 6. Phyſicorum, & ita poſtquam tractauit de ente mobili in communi in iſtis octo libris incipiendo deſcendere ad explicandum in particulari diuerſa entia mobilia, quod pertinet ad obiecta contenta ſub materiali ſubiecto, incipit in libris de cœlo à notificatione corporis: ergo ſupponitur quòd corpus ex parte materiali ſubiecti ſe teneat.

Dices, non repugnat quòd aliqua ſcientia probet ſuum obiectum formale à poſteriori, ſicut Theologia probat Deum eſſe, nec enim requiritur ad rationem principij indemonſtrabilis, quòd ſit indemonſtrabile etiam à poſteriori, ſed ſolum à priori, vt diximus in Logica, q. 24. Et ſic per diuiſibilitatem quaſi à poſteriori

riori probatur in Phyſica ratio corporis, vnde Philoſophus formaliter, non probauit mobile eſſe corpus, ſed omne mobile eſſe diuiſibile, & habere partes; diuiſibilitas autem non eſt ipſa ratio corporis, ſolum enim illi competit ratione quantitas; imò diuiſibilitas proxima etiam à quantitate ſeparari poteſt, vt diximus in Logica, quæſt. 16. & patet in corpore Chriſti ſacramentaliter poſito: ergo non probat Phyſica rationem corporis, ſed aliquod accidens eius.

Reſpondetur, nullam ſcientiam poſſe probare ſuum obiectum formale etiam quoad an eſt ex ipſa propria ratione formali, ſic enim probaret idem per idē, ſed vel id probat ex mutuatis ab alia ſcientia, ſicut Theologia ex rationibus Metaphyſicis probat Deum eſſe, vel id probat aliqua ratione a poſteriori ſolum reductiuè pertinente ad talem ſcientiam, non formaliter, & per ſe, vt latiùs oſtendimus in Logica in libris poſteriorum: Phyſica autem oſtendit mobile eſſe corpus ſeu diuiſibile, ex ipſa intrinſeca, & formali ratione motus, quia omnis motus debet habere partes, ſiquidem partim eſt in actu, partim in potentia.

Et ad id, quod dicitur, Philoſophum non probare quòd mobile eſt corpus, ſed quòd eſt diuiſibile, atque adeò à poſteriori probare, quòd ſit corpus. Reſpondetur, quòd quando probatur alicui rei conuenire aliquam propriam paſſionem, & non probatur ex ipſa quidditate à qua talis paſſio dimanat, manifeſtiſſimum ſignum eſt, quòd talis quidditas, à qua dimanat illa paſſio, non pertinet ad rationem formalem talis ſcientiæ, ſiquidem non

per

per illam probatur, ſicque perinde eſt probare talem propriam paſſionem, ac probare ipſam eſſentiam. Cùm ergo ex ratione corporis, & oriatur diuiſibilitas, & mobilitas, ſi probatur ex mobilitate diuiſibilitas eò quòd ad illam requiritur, non attenditur formaliter ipſa ratio corporis, ſub ea ratione, qua corpus eſt, ideſt, vt fundat diuiſibilitatem, ſed ſub ea ratione, qua quidditas mobilis eſt. Vnde idem eſt probare rationem diuiſibilis, & rationem corporis, quia corpus radix diuiſibilitatis eſt: procedendo enim ex ipſa quidditate mobilitatis, non proceditur ex ipſa ratione corporis, quatenus radix diuiſibilitatis eſt, ſed quatenus fundamentum mobilitatis eſt, & hoc eſt eſſe ens mobile. Vnde motus ſecundum ſuam naturam, & per ſe, non pertinet ad genus quantitatis, ſeu diuiſibilitatis: vt dicit S. Th. opuſ. 70. q. 5. art. 3. ad 5. & 5. Metaphyſ. lect. 15. Eſt ſimile, ſi aliqua ſcientia ageret de intelligibili, vt ſic, & probaret quòd intelligibile in actu debet eſſe ſpirituale, & non corporale, quia eſt abſtractum à materia, talis ſcientia non haberet pro obiecto formali entitatem ſpiritualem, licèt illam neceſſariò ſupponeret, quia non reſpiceret illam formaliter, vt opponitur corpori entitatiuè, ſed vt fundat ordinem ad intellectum. Sic Phyſica, quæ agit de mobili, non reſpicit formaliter corpus, ſic enim radix diuiſibilitatis eſt, ſed vt procedit de potentia ad actum, de non eſſe ad eſſe, hoc enim pertinet ad mutationem, quod formaliter non eſt reſpicere corpus, ſed ipſum fieri, & eſſe ſecundùm mutationem: quod totum ens mobile eſt.

Dico ſecundò, quando dicitur ens mobile

ſubie-

Digitized by Google

ſubiectum formale Phyſicæ, ly mobile non ſumitur pro mobilitate formali, ſed aptitudinali, ſeu radicali, ita quod ens mobile eſt idem quod quidditas mobilis, ſeu fundamentum mobilitatis proximæ. Ita notat Caietan. in opuſculo de ſubiecto Phyſicæ. Ratio eſt manifeſta, quia aliàs Phyſicus ageret de accidente, mobilitas enim proxima, ſeu formalis, accidens eſt, & ſic non ageret de ſubſtantia, neque de generatione ſubſtantiali; immò non ageret per ſe de natura, contra id quod dicemus in ſecundo libro: natura enim eſt principium motus, & quietis primò, & per ſe. Vnde non conſiſtit in mobilitate formali, ſed radicali, quia mobilitas formalis, quæ eſt accidens, non eſt primum principium motus, ſed proximum, & formale.

Dices. Ergo formale obiectum Phyſicæ, non ſolum eſt ens mobile, ſed ſubſtantia naturalis, ſiue ſubſtantia mobilis, ſeu corpus mobile.

Reſpondetur. Formale obiectum eſſe ſubſtantiam mobilem ſumendo ſubſtantiam pro quidditate, ſeu radice prima mobilitatis, vt dicit S. Thom. 6. Metaphyſ. lect. 1. & ſic eſt idem quòd ens mobile formaliter. Cæterùm ſi ſumatur ly ſubſtantia, prout explicat hanc quidditatem per modum primi prædicamenti, id-eſt vt naturam ſubſiſtentem, ſic non explicat rationem formalem, ſed materialem, ſeu comitantem ſubiecti Phyſici; ſicut etiam viſus reſpicit coloratum in concreto, quod non poteſt eſſe niſi ſubſtantia, vel habens modum ſubſtantiæ, non tamen pertinet ſubſtantia ad formalem rationem obiecti in viſu, ſed ad materialem, tanquam ſenſibile per accidens, ſic Phyſica per ſe, & formaliter reſpicit ens mobile,

Digitized by Google

bile, quatenus explicat quidditatem [illegible] imi principij motus, quod non poteſt eſſe [illegible] um principium, niſi ſit ſubſtantia, non tam [illegible] ſub formalitate ſubſtantiæ definitur, vel [illegible] aliter attingitur, ideoque non omnino e[illegible] udit ſubſtantiam, ſed tanquam ſubiectum m[illegible] riale includit, ſicut etiam Mathematica a[illegible] de quantitate ſecundum ſe, quatenus fund[illegible] proportiones, & menſuras, nec tamen form[illegible] liter conſiderat rationem accidentis, ſecu[illegible] dum quod inhærens eſt, licèt ſine ratione ac[illegible] dentis quantitas non detur.

Dico vltimò. Ens mobile, de quo per[illegible] agit Phyſica, non ſolum eſt ens mobile ſubſt[illegible] ntialiter, ſed etiam accidentaliter, ita quòd t[illegible] rminatiuè ly mobile abſtrahit à ſubſtantia, & accidente, & reſpicit non ſolum principia mobilitatis ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis, licèt ſubiectiuè ly mobile ſit ſubſtantia.

Hæc concluſio non ab omnibus acceptatur, nam aliqui dicunt Phyſicam adæquatè ſolum agere de ente mobili ſubſtantialiter, quod vt ſaluent in cœlo, quod eſt omnino incorruptibile, & ingenerabile, & tamen per ſe pertinet ad Phyſicam; dicunt cœlum eſſe mobile ſubſtantialiter non proximè; ſed remotè, & radicaliter ſcilicet ratione materiæ, & ita ponere debent materiam cœli eiuſdem ſpeciei cum ſublunari, & hoc ideò eſt, vt ſaluent eadem principia naturalia in obiecto huius ſcientiæ: aliàs ſi conſiderantur diuerſa principia, alia pro ſubſtantia, alia pro accidente, non apparet quomodo vniantur in vnica ſcientia. Nec poteſt dici, quòd principia accidentis reducuntur ad principia ſubſtantiæ; hoc enim ſal-

uari

uari non poteſt in vno ex principijs, ſcilicet, in priuatione; nam priuatio formæ ſubſtantialis non eſt in omnibus radix priuationis accidentalis, vt patet in cœlo, in quo eſt priuatio formæ accidentalis, id eſt vbi, & non fundatur in priuatione formæ ſubſtantialis, quia cœlum illius capax non eſt.

Cæterum, Concluſio poſita eſt Caietani, opuſculo de ſubiecto Philoſophiæ, & Ferrarienſ. 1. Phyſ. q. 2. & aliorum Thomiſtarum, & in ſententia D. Thom. 1. p. q. *66*. a. 1. quòd materia cœli ſpecie diſtinguitur à ſublunari, non poteſt oppoſita ſententia defendi, quia tunc nec etiam remotè, ideſt ratione materiæ, cœlum eſt ſubſtantialiter mobile. Sed tamen etiam abſtrahendo ab hac ſententia vrgetur fundamentum poſitum, tùm quia Phyſica per ſe agit de forma cœli, & non ſolùm de materia, quæ tamen non eſt principium ſubſtantialis mutationis; tum quia agit de ipſo cœlo, quod eſt compoſitum ex materia, & forma, quatenus incorruptibile eſt, & à corruptibili corpore diſtinguitur: ergo impertinens eſt, quòd habeat materiam ſubſtantialiter mobilem, ſi tractatus ille qui agit de cœlo, & per ſe pertinet ad Phyſicum, agit de cœlo quatenus incorruptibile eſt, & ſic non conſideratur ratione mobilitatis materiam ad formam ſubſtantialem, quin potius talis priuatio ſubſtantialis, ibi omnino excluditùr, cùm incorruptibilitas cœli per ſe conſideretur: ergo radicalis, & remota mobilitas ad ſubſtantiam ratione materiæ, non eſt ratio conſiderata in tractatu de cœlo, ſed excluſa (quod valdè ponderandum eſt in hac ſententia) & tamen conſideratur

cœlum

cœlum vt ens mobile, mobilitate accidentali, quatenus mutatur de loco in locum.

Quomodo autem principia accidentalis mobilitatis, & ſubſtantialis, vniantur in obiecto formali huius ſcientiæ, quod oppoſita ſententia percipere non poteſt.

Reſpondetur, vtrumque verum eſſe, & quòd iſta principia non ſunt eadem entitatiuè, niſi tantum proportionaliter, & analogicè, vt expreſsè docet D. Th. 1. Metaphyſ. lect. vltima, §. *hic ponit ſextum*, & 12. Metaphyſ. textu 19. lect. 4. Vbi oſtendit ex Philoſopho, quòd non ſunt eadem principia omnium generum, niſi proportionaliter, ſicut patet, quòd ad genus ſubſtantiæ pro mutatione ſubſtantiali concurrit materia, quæ eſt pura potentia, & priuatio formæ ſubſtantialis, forma ipſa ſubſtantialis, quæ generari poteſt; in accidentibus autem materia, quæ mutari poteſt, non eſt pura potentia, ſed ſubiectum habens formam ſubſtantialem, & priuatio formæ accidentalis, & forma ipſa accidentalis, quæ principia non ſunt eadem niſi proportionaliter, ſicut ſubſtantia, & accidens proportionaliter ſunt idem. Cæterum vniuocari poſſunt, & conuenire in vna ſcientia, quia induunt eandem rationem formalem ſcibilitatis, ſicut etiam Metaphyſica agit de ſubſtantia, & accidente modo vniuoco, non quia conueniunt in ratione entis, vt ſic, ſed quia ſub eadem abſtractione formali ab omni materia; ſimiliter ergo Phyſica agit de ſubſtantia, & phyſicis accidentibus, & vtriuſque principijs, vt conueniunt in eadem formalitate abſtractionis à materia ſingulari tantùm, licèt talia accidentia, & ſubſtantia

non

non conueniant in aliqua ſuperiori ratione vniuerſali, & prædicabili, niſi analogicè.

Nec tamen propter hoc ſubiectum mobile de quo agit Phyſica tanquam de ſubiecto mobilitatis abſtrahit à ſubſtantia, & accidente; quia licèt motus, ſeu mobilitas, de qua agit Phyſica, terminari poſſit ad ſubſtantiam, vel accidens; tamen ſubiectum quod recipit, & fundat hanc mobilitatem, tanquam principium primum, & per ſe motus, non eſt accidens, ſed natura, quæ neceſſariò eſt ſubſtantia, licèt formalis ratio, qua attingitur, ſolùm explicet quidditatem mobilem, non ſubſtantiam.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *arguitur*, ens mobile non poteſt ſumi in tota latitudine, vt comprehendit tam accidens, quàm ſubſtantiam mobilem, ſed reſtringitur tantùm ad ſubſtantiam, vel corpus mobile: ergo non eſt ponendum ens mobile pro formali ſubiecto, ſed corpus mobile. Conſequentia patet, quià ſi ſubiectum non extenditur ad omne mobile, tam ſubſtantiale, quàm accidentale, ſed tantùm ad ſubſtantiale, fruſtra dicitur ens mobile ſubiectum formale, & non ſubſtantia, vel corpus mobile. Ant. verò probatur, quia ſi obiectum Philoſophiæ ſumitur in tota latitudine, vt comprehendit accidens, & ſubſtantiam: ergo nulla datur proprietas, quam demonſtret, quia proprietas eſt accidens: verbi gratia, motus, ſeu mobilitas: ergo ſi agit de accidente, tanquam de ſubiecto, & non de ſola ſubſtantia, coincidet proprietas cum ſubiecto; imò nulla dabitur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tur proprietas phyſica demonſtrata, quia omnis proprietas phyſica accidens eſt: ergo accidens mobile non eſt ſubiectum, ſed ſola ſubſtantia.

Si dicatur, ſubſtantiam, & corpus mobile eſſe quidem ſubiectum Phyſicæ materialiter, & in ſupponendo, non formaliter, & in exprimendo, & ita per ens mobile non ſignificari aliquid commune ſubſtantiæ, & accidenti mobili, ſed tantùm quidditatem mobile radicalem, quæ habet pro genere ſubſtantiam, ſeu corpus, de quo formaliter non agit Phyſica. Contra hoc eſt, quia ſcientia, quæ agit de aliqua ſpecie, per ſe agit de genere, vt conſtituentium eſt talis ſpecies, licèt non in tota ſua latitudine, ſicut ſcientia, quæ agit de homine, per ſe agit de animali, vt conſtituente hominem, & formalius exprimitur obiectum talis ſcientiæ dicendo quòd eſt animal rationale, quàm dicendo quòd eſt ens rationale; ſimiliter ergo formalius exprimitur quidditas formalis obiecti Phyſici dicendo corpus, vel ſubſtantia mobilis, quàm dicendo ens mobile, quòd ſi ideo non exprimitur ſubſtantia, vel corpus, quia genus rei mobilis eſt; multo minus debet exprimi ly ens, quia magis ſuperius eſt quàm corpus.

Reſpondetur. Quòd, vt dictum eſt, ens mobile non ſumitur pro abſtracto à ſubſtantia, & accidente, loquendo de mobili ſubiectiuè, ſed prout explicat tantum quidditatem rei mobilis, quæ quidem in ſupponendo, & materialiter, eſt idem quod corpus mobile, ſiquidem probatur in Phyſica omne mobile eſſe corpus, ſed in exprimendo formalem rationem

talis

talis obiecti dicitur ens mobile, potius quam corpus mobile, quia formaliter ſolùm reſpicit Phyſica quidditatem mobilem, quæ nomine entis mobilis explicatur.

Et ad replicam. Reſpondetur, quòd ly ens mobile poteſt ſumi dupliciter, vno modo, vt dicit complexum, ſeu conſtitutum ex gradu ſuperiori analogato, & inferiori differentia omiſſo genere intermedio, ſicut quando ſumimus indiuidua generica, vt hæc ſubſtantia, hoc corpus, omiſſis gradibus intermedijs: alio modo poteſt ſumi ens mobile, non in vi alicuius complexi, & conſtituti ex ſuperiori gradu entis,& inferiori mobilitatis,ſed vt eſt idem ens mobile, quod mobile tantum, quaſi dicatur res,ſeu quidditas mobilis,quæ in re quidem eſt ſubſtantia, & corpus, non tamen explicatur ſub conceptu ſubſtantię, vel corporis, ſed ſub ratione quidditatis mobilis. Primo modo non dicimus eſſe ſubiectum Phyſicæ ens mobile, ſed ſecundo,& ſic ens mobile non eſt aliquid magis amplum, & abſtractum, quàm ſubſtantia, vel corpus mobile, nec comprehendit in ſe tanquam ſubiectum ſubſtantiam, & accidens, ſed eſt aliquid contractius ſubſtantia, determinans illam, & explicans, non ſecundùm omnem rationem ſubſtantiæ, vel corporis, ſed præcisè qua mobilis eſt, quaſi exprimendo, quòd omne quod tractatur in Phyſica de ſubſtantia, & corpore eſt, vt ſubeſt mobilitati, ſeu vt fundat illam, vbi ſubſtantia ſolùm materialiter ſe habet.

Quod verò ſubditur de ſcientia tractante de aliqua ſpecie, quòd etiam tractat de genere, vt conſtituente ipſam.

Re-

Reſpondetur, quòd tractat quidem, ſed non æquè formaliter, ſed de illo genere, vt ſubeſt illi ſpeciei tanquam rationi formali, & ſic tractat Phyſica de corpore, & ſubſtantia mobili, ſed non æquè formaliter, ſed vt trahuntur ad rationem entis mobilis, ideſt quidditatis mobilis, quòd verò explicetur ly ens in obiecto formali, & non corpus, vel ſubſtantia, iam diximus id eſſe, non quia ens ſumatur per modum gradus ſuperioris, ſed per modum explicantis quidditatem mobilitatis, & non ponentis in numero cum illa. Et præterea, non eſt certum, quòd mobile dicat differentiam eſſentialem reſpectu corporis, vel ſubſtantiæ, ſed ſolùm proprietatem fundatam in corpore, & ſic vt exprimeretur, quòd Phyſica agit, non de ipſa mobilitate, quæ eſt paſſio, nec de ipſo corpore abſolutè, ſed vt fundat illam paſſionem mobilitatis, formalius explicatur, & purius ipſa formalis ratio obiecti dicendo mobile, ſeu ens mobile, quod idem eſt, quaſi dicatur fundamentum mobilitatis, quàm dicendo corpus mobile, vbi denotaretur, quòd ipſa ratio corporis, etiam intrat formalitatem obiecti Phyſicæ, quà corpus, non ſolùm quà mobile. Ac denique, quia notius nobis eſt, quòd aliquid ſit mobile, quàm quòd ſit corpus, etiam ſi corpus eſſet genus illius, quia per motum probatur diuiſibilitas, & ratio corporis: & ideò formalis ratio non debet explicari per corpus, ſed ſolùm per mobile, ſiue per ens mobile, quia formalis ratio debet eſſe notiſſima in aliqua ſcientia.

Quòd ſi inſtes: nam mobile radicaliter, & ſumptum pro ſubſtantia, non eſt magis notum,

quàm

quàm ipſa mobilitas, ſeu motus accidentalis; imò indigemus circumlocutione ad exprimendum hoc ſubiectum dicendo ens mobile, quod eſt ſignum ipſam quidditatem nobis non eſſe notam. Reſpondetur, hoc ipſum ſtare pro nobis, quia ſi in ratione ſubſtantiæ, vt exprimitur hoc nomine, non eſt ita per ſe notum; ſicut vt exprimitur nomine quidditatis mobilis, conſequenter non dicemus, quòd obiectum formale ſit ſubſtantia, vel corpus mobile, vt exprimitur nomine corporis, vel ſubſtantiæ, ſed vt exprimitur nomine quidditatis, ſeu entitatis mobilis, licèt in re ſit ſubſtantia, vel corpus, dari enim quidditatem mobilem notiſſimum eſt.

Secundò arguitur, illud eſt ſubiectum formale ſcientiæ, in quod omnes paſſiones, & accidentia formaliter reſoluuntur: ſed Phyſicus reſoluit accidentia mobilia in ſubſtantiam mobilem, & tanquam in radicem per ſe, quia principium accidentis ſubſtantia eſt in quantum ſubſtantia, nec Phyſicus reſpicit per ſe formaliter aliquod accidens; ſicut viſus coloratum, & auditus ſonum, ſed per ſe reſpicit ſubſtantiam, & radicalem mobilitatem: ergo formale ſubiectum Phyſicæ formalius exprimitur per ſubſtantiam, ſeu corpus mobile, quàm per ens mobile. Si dicatur, ideo ſignificari nomine entis mobilis hoc obiectum, quia non reſtringitur ad principia mutationis ſubſtantialis, ſed etiam attingit principia mutationis accidentalis, ideòque abſtrahit à mobilitate accidentali, & ſubſtantiali. Contrà eſt, quia ſi propter iſtam rationem dicitur ens mobile ſubiectum potius quàm

ſubſtantia, vel corpus mobile: ergo eadem ratione, non dicetur formale obiectum mobilitas radicalis, quæ determinatè exprimit ſubſtantiam, & diſtinguitur à mobilitate formali, quæ eſt accidens, ſed dicetur aliquid abſtrahens à mobilitate accidentali, & ſubſtantiali, ſicut principia ipſa abſtrahunt à principijs ſubſtantialibus, & accidentalibus; tale autem abſtrahens non eſt radicalis mobilitas determinata, nec eſt aliquid vniuocum, ſed aliquid analogum abſtrahens à ſubſtantia, & accidente, quod non poſſet vniuocari in ratione ſcibilis, niſi redderetur tantæ abſtractionis ſicut Metaphyſica; & denique ſub illa abſtractione non eſt aſſignabilis aliqua paſſio Phyſica, quæ correſpondeat illi abſtracto; motus enim, ſeu mobilitas accidentalis cùm ſit accidens, ſolùm conſequitur ad ſubſtantiam, non ad aliquod abſtractum à ſubſtantia, & accidenti.

Reſpondetur ad principale argumentum, quòd accidentia phyſica reſoluuntur formaliter in ſubſtantiam mobilem, quatenus ſubſtantia dicit quidditatem radicalis mobilitatis: non quatenus ſubſtantia exprimit gradum prædicamentalem genericum rei ſubſiſtentis: hoc enim ſolùm materialiter pertinet ad Phyſicam, quæ vt radicaliter mobilis ſit, ſupponitur quòd ſit ſubſtantia, non formaliter exprimitur, vnde non ſe habet ſicut viſus ad coloratum, vel auditus ad ſonum, quia hæc reſpiciunt aliquid contentum ſub accidente; Phyſica autem aliquid contentum ſub ſubſtantia, licèt neque obiectum ſenſuum formaliter exprimat accidens, neque iſta formaliter exprimat ſubſtantiam, licèt illam ſupponat.

Ad

Digitized by Google

Ad replicas autem, quæ fiunt in oppoſitum: Reſpondetur probare, quòd res ad quas eſt motus, & quæ ſunt termini mobilitatis Phyſicæ, non ſunt ſola ſubſtantia, ſed accidens, & ſubſtantia, atque adeò aliquid analogum, vt etiam concedit. Caiet. in opuſc. cit. ſolutione ad 1. licèt vniuocentur in ratione ſcibilis, vt ſupra diximus. Ex hoc tamen non ſequitur, quòd mobile pro ſubiecto, & radice mobilitatis non pro termino ad quem eſt motus abſtrahat à ſubſtantia, & accidente, ſed ſolùm contineatur ſub ſubſtantia, licèt illam formaliter non explicet, quia tam principia mobilitatis accidentalis, quàm ſubſtantialis in ſubſtantia radicantur, illique conueniunt, licèt non ſint eadem principia, quia reſpiciunt formas, & priuationes diuerſorum generum. Vnde paſſiones, quæ demonſtrantur in Phyſica, non conſequuntur ad aliquod abſtractum à ſubſtantia, & accidente, ſed ad aliquid determinatè contentum ſub ſubſtantia, vel corpore, licèt non exprimatur in formalitate obiecti, ipſa generica ratio ſubſtantiæ, vel corporis, ſed tantùm id quod pertinet ad rationem motus, vel principij motus, in cuius definitione non explicatur formalitas ſubſtantiæ, ſed actus, & potentiæ.

Vltimò arguitur, quia mobile ex vna parte comprehendit plura, quàm quæ in Phyſica tractantur, ex alia parte Phyſica agit de pluribus, quæ ſub mobili non comprehenduntur; & deniq; ex alia plures aliæ ſcientiæ quàm Phyſica agunt de mobili: ergo per ly mobile non explicatur adæquatum obiectum Phyſicæ. Antecedens quoad primam partem pro-

batur, quia mobile etiam comprehendit Angelos, qui mutabiles ſunt, tam in ſubſtantia per creationem, & annihilationem, quàm in operationibus, vt per motum localem, cognitionem, &c. Quoad ſecundam partem probatur, quia Phyſica non ſolùm agit de mobili, ſed etiam de quieſcibili; eſt enim natura principium motus, & quietis: & ſic etiam agere de quiete pertinet ad Phyſicam, præſertim cum motus ad quietem ordinetur. Similiter attingit Deum, vt primum motorem, & animam intellectiuam non ſolum vt coniunctam corpori, ſed etiam vt ſeparatam: ergo agit de rebus immobilibus. Quoad tertiam partem probatur, quia Aſtrologia etiam agit de ente mobili, ſcilicet de cœlo, & motibus planetarum, & Medicina agit de corpore ſanabili, quod includit motum alterationis: ergo mobile eſt commune alijs ſcientijs: & conſequenter non eſt proprium Phyſicæ.

Reſpondetur, quòd vt ſuprà diximus, ly mobile poteſt ſumi dupliciter, vno modo in tota latitudine, vt dicit motum tam Phyſicum, quàm Metaphyſicum, ideſt motum qui eſt actus, ſeu operatio perfecta, & motum qui eſt actus imperfectus, qui ſit cum aliqua diuiſibilitate, quatenus eſt partim in potentia, & partim in actu, & mobile ſolùm hoc ſecundo modo pertinet ad Phyſicum, nec tali motu Angeli dicuntur mobiles; nam creatio non habet ſubiectum, ex quo aliquid fiat, & ſi non eſt motus Phyſicus, annihilatio verò motus non eſt, ſed ſuſpenſio concurſus, operationes autem Angeli ex parte ſubiecti, à quo fiunt ſpirituales ſunt, & indiuiſibiles, & vel non diſtin-

diſtinguntur ab actibus immanentibus, vel ex illis omnino oriuntur, ſicque non pertinent ad motum diuiſibilem, & imperfectum, qualis eſt Phyſicus.

Ad ſecundam partem. Reſpondetur, quòd quies, cùm ſit priuatio motus, cognoſci debet per formam oppoſitam, ad illamque reduci, ideſt ad motum; nec omnis quies eſt finis motus, vt patet in motu cœli, & in motibus vitæ, qui ſunt perfectiores quiete, quando enim quies eſt conſeruatiua quieſcentis, tunc motus per ſe ordinatur ad quietem, non quia priuatio, ſed quia conſeruatiua. De Deo autem, & intelligentijs Phyſicus non agit per ſe, ſed ſolùm attingit illas quatenus motores, & principia motuum Phyſicorum, non autem illarum quidditatem, & eſſentiam perſcrutatur, ſed terminus Philoſophiæ eſt anima rationalis, quæ etiam eſt forma corporis Phyſici, vt dicitur 2. Phyſ. textu 26. eſſe autem formam etiam conuenit ei in ſtatu ſeparationis, licèt non exerceat informationem.

Ad tertiam partem. Reſpondetur, quòd Aſtrologus non agit de cœlo, & planetis vt ſunt entia mobilia, ſed vt menſurabiles ſunt eorum motus, & ſecundum varios aſpectus diuerſam proportionem induunt, quod magis pertinet ad Mathematicum, quàm ad Phyſicum. Medicus autem agit de corpore ſanando, quod quidem ſupponit motum, & fit per motum, & ſic ſupponit Phyſicam eique ſubordinatur, formaliter tamen, non per ſe conſiderat motum, quà motus, ſed quà ordinatus ad ſanitatem, ſicut artifex non poteſt facere ſtatuam niſi aliquo motu, non tamen formaliter

Digitized by Google

conſiderat rationem motus, ſed commenſurationem figuræ, ſic Medicus proportionem humorum, licèt id fiat per motum.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Philoſophia ſit vnius ſpeciei athomæ in ratione ſcientiæ?

Reſolutio *eſt affirmatiua*, quam plures Thomiſtæ ſequuntur, vt Magiſter Soto 1. Phyſ. q. 1. Banez in prologo librorum de generatione ad quartum principale, licèt Caietanus oppoſitum ſentiat 2. 2. q. 164. in introductione quæſtionis. Sumitur autem hæc concluſio ex Diuo Thoma, qui in procemio Phyſicorum, & librorum de cœlo, & de generatione diſtinguit omnes iſtos tractatus, tanquam partes vnius ſcientiæ naturalis, in quarum vna agitur de toto obiecto in communi, quod in alijs applicatur ad obiecta particularia ſub tali communi, hoc autem non variat ſpeciem ſcientiarum; alias partes Theologicæ diuerſas ſpecies Theologiæ conſtituerent, imò non eſſet dabilis vna ſcientia in ſpecie athoma, ſi diuerſi tractatus, & partes variant eius ſpeciem: nulla enim ſcientia quantumcunque ſpeciei infimæ datur, quæ non procedat ordine quodam à communioribus ad minus communia, & inter ipſa minus communia prius traduntur ea, quæ ſimpliciora, vel vniuerſaliora ſunt; ſola ergo diuerſitas partium, & tractatuum in aliqua ſcientia, non variat eius ſpeciem, in ſcientia autem naturali ſolum eſt diuerſitas penes ordinem partium, ſeu tractatuum

Digitized by Google

tuum de diuerſis obiectis, vt D. Thomas locis citatis ſignificat. Quòd ſi hoc ſufficeret ſpeciem ſcientiæ diuerſificare, etiam in ipſis octo libris Phyſicorum deberemus diſtinguere diuerſas ſpecies, quia agit de rebus valdè diuerſis, vt de infinito, de continuo, de loco, & tempore, & varijs ſpeciebus motus: quæ omnia licèt connexionem habeant cum ente mobili vt ſic, tamen hoc ipſum inuenitur reſpectu aliorum librorum, quia agunt de iſtis mobilibus, & motibus in particulari, & ita connexionem habent cum ente mobili, vt ſic; nam ſcientia quæ agit de aliquo genere, etiam agit de ſpeciebus contentis ſub illo, ſicut Metaphyſica, quæ agit de ente, etiam agit de prædicamentis, & cauſis contentis ſub ente, & tamen eſt vnius ſpeciei athomæ.

Fundamentum autem à priori, eſt quia diuerſa ſpecies ſcientiarum non ſumitur ex ſola diuerſitate rerum in ſe, ſed ex diuerſa abſtractione, ſeu modo cognoſcendi, & illuminandi obiecta; nam ſi ſola diuerſitas rerum materialiter, & entitatiuè conſideraretur, ſpecie differret in Metaphyſica pars quæ tractat de Deo ab ea quæ tractat de ſubſtantia creata, vel accidente; & ſimiliter in Phyſica pars, quæ tractat de materia, & forma, ab ea quæ tractat de primo motore, & pars quæ tractat de infinito, ab ea quæ tractat de loco, & vacuo, & ſimilia multa poſſent multiplicari. Tunc autem diuerſa abſtractio fundat diuerſam ſpeciem, & modum illuminandi, quando oritur ex diuerſis principijs: ex principijs enim ſumitur illuminatio concluſionum, vt latè tractauimus in libris Poſteriorum, q. 27. Cùm autem princi-

pia, quibus paſſiones probantur de ſubiecto, ſint definitiones, ideò ad diuerſum modum definiendi, reducitur diuerſa ſpecies ſciendi, & manifeſtandi res ſcitas, non enim ſufficit alias, & alias res definire, & tractare, ſed aliter atq; aliter nam plures res definire, & de pluribus quidditatibus agere, etiam in vna ſcientia contingit, quatenus omnia illa ſub vno modo definiuntur, vt citato loco Logicæ ex Diuo Thoma 6. Metaphyſ. lect. 1. & pluribus alijs locis oſtendimus. Omnes autem definitiones, quæ traduntur tam in octo libris Phyſicorum, quam in libris de generatione, & alijs, ſub eadem abſtractione, & formalitate procedunt. Definiuntur enim ſecundùm rationem, vel habitudinem ad motum, & ſolùm differunt, quòd in libris Phyſicorum definiuntur ea, quæ pertinent ad motum in communi, in alijs autem libris ea, quæ pertinent ad particulares rationes, & ſpecies motus, cui ſignum eſt quia principia, quæ traduntur in Phyſicis, ſeruiunt pro libris de cœlo, & de generatione; nec tamen iſti libri importãt aliquam ſcientiam ſubalternatam ad ſcientiam Phyſicorum, nec enim addunt differentiam accidentalem, & extraneam ad motum in communi, ſed intrinſecam, & eſſentialem: ergo ſi vtuntur principijs Phyſicæ in communi, pertinent ad eandem ſcientiam, eadem enim ſcientia, quæ agit de aliquo genere in communi, agit de ſpeciebus eſſentialibus eius; aliàs ſemper eſſent diuerſæ ſcientiæ, quæ agunt de aliquo in communi, à ſpeciebus eius eſſentialibus; cuius oppoſitum videmus in Metaphyſica, & Theologia, alijſque ſcientijs, quæ non ſolùm agunt de vna ſpecie,

ſed

ſed de pluribus, vt conueniunt in aliqua ratione communi, ſecundum quàm induunt eundem modum definiendi, & conſequenter illuminandi concluſiones.

Sed contra hoc obijcies duo. Primum ex auctoritate Sancti Thomæ. 1. Poſt. lect. 41. vbi inquit, *Quòd aliud genus ſcibilium eſt corpus naturale, & mathematicum, & vtrumque horum generum diſtinguitur in diuerſas ſpecies ſcibilium ſecundum diuerſos modos, & rationes cognoſcibilitatis*; ſed corpus naturale eſt obiectum Philoſophiæ: ergo ſecundum D. Thomam ſub iſto ſubiecto generico continentur plures ſpecies, & modi cognoſcibilitatis, atque adeò diuerſæ ſpecies ſcientiarum.

Secundum eſt. Nam intra corpus mathematicum dantur diuerſæ ſpecies ſcientiarum, v.g. Geometria, & Arithmetica propter diuerſam abſtractionem ſpecificam à materia ſenſibili: ergo etiam diuerſa abſtractio intra corpus naturale conſtituet diuerſas ſcientias ſpecie. Conſtat autem, quòd aliter abſtrahit in genere phyſico cœlum, quod mouetur ſolum motu locali, & res generabiles, & corruptibiles: motus enim generationis magis concernit de materia, & de conditionibus materialibus, quàm motus localis, & ſimiliter anima habet maiorem ſeparationem à conditionibus materiæ, in tantum quòd attingit animam rationalem, quæ in ſua entitate ſpiritualis eſt, & à materia independens in eſſendo.

Ad primum reſpond. D. Tho. ſignanter non dixiſſe, quòd ens mobile, quod eſt obiectum Philoſophiæ, eſt genus ſcibilium, & diuiditur in diuerſas ſpecies, ſed dicit, quòd corpus na-

turale: licèt autem æquiualeant in ſupponendo corpus naturale, & ens mobile, quia omne ens mobile eſt corpus; tamen formalis ratio entis mobilis adunat omnia, quæ tractat ſub vnica ratione mobilitatis, quia eodem modo concernit, vel abſtrahit à materia. Corpus autem naturale materialiter ſe habet, & eſt capax diuerſarum rationum formalium ad diuerſas ſcientias ſpectantium, ſicut eſt Medicina, & Philoſophia: nam Medicina licèt formaliter non agat de corpore naturali, quatenus ens mobile eſt in communi, vel in ſpeciali, agit tamen de corpore naturali, vt ſanabili; quæ ſanitas licèt per aliquem motum acquiratur, non tamen formaliter ratio motus, ſed ordo ad ſanitatem attenditur, vt præcedenti articulo explicatum eſt,

Ad ſecundam reſpondetur, eſſe diſparem rationem inter Mathematicam, & Philoſophiam, eò quòd Mathematica non agit de quantitate quantum ad quidditatem ſuam, in qua conuenire poterant quantitas continua, & diſcreta ſecundum aliquod principium, & modum ſcibilem, prout de facto tractantur in Metaphyſica conſiderante quidditatem quantitatis, & ſpecierum eius; ſed Mathematica conſiderat proportiones, & menſuras, quæ in quantitate diſcreta, & continua ita variantur, quòd ad diuerſa principia reducuntur, & ad diuerſam abſtractionem, & modum definiendi, quia menſuratio per magnitudinem nullo modo conuenit cum modo menſurandi penes numerationem; hæc enim abſtractiori modo procedit, quia magnitudo menſurat per modum continentis, vt locus, numerus per intellectum

nume-

numerando. At verò in Philoſophia omnia reducuntur, & tractantur prout conueniunt, in ratione motus, & mobilis, & ſolùm poteſt eſſe differentia penes rationem communem mobilis vt ſic, & ſpecialem ſub eo contentam: illa autem diuerſa abſtractio motus localis, & generationis, non conſtituit diuerſam ſcientiam, quia motus localis corporeus, de quo ſolo agit Phyſica æquè ſenſibilis eſt, & ad eadem principia mobilitatis reducitur, atque motus generationis, vel viuentium; omnia enim iſta tractantur ſub ratione quidditatis mobilis. Medicina autem licèt ſolum procedat ſub abſtractione à materia ſingulari, non tamen ſub eodem modo abſtractionis; imò nec ſub ratione mobilis formaliter, ſed ſanabilis, quod magis concretiuè procedit, magiſque ad ſingularia, & praxim accedit, quia ſanitatem reſpicit vt curandam.

ARTICVLVS III.

Vtrùm magis vniuerſale, atque adeò ipſum ens vt ſit, ſit primo cognitum ab intellectu noſtro?

IN ipſo initio primi libri Phyſicorum ordinem noſtræ cognitionis à communioribus ad minus communia propoſuit Philoſophus tanquam procœmialem tractatum horum librorum. Et in ſumma, doctrina Ariſtotelis reducitur ad tres diſtinctiones, & tres propoſitiones. *Prima diſtinctio eſt*, cognitio noſtra aut eſt in ſenſu, aut in intellectu; & illa quæ eſt in ſenſu prior eſt ordine acquiſitionis,

Digitized by Google

quàm quæ eſt in intellectu, quam diſtinctionem non tradit Philoſophus expreſsè hîc, ſed præſupponitur ex primo poſteriorum cap. 2. & à Diuo Thoma notatur ibi lect. 4. & hic lect. 2.

Secunda diſtinctio eſt, cognitio ſiue in ſenſu, ſiue in intellectu, alia eſt cõfuſa, alia diſtincta. Cognitio confuſa eſt, qua attingitur aliquid non reſoluendo, nec diſcernendo eius partes, ſeu prædicata, aut attributa. Diſtincta eſt è conuerſo, qua cognoſcitur aliquid reſoluendo, ſeu diſcernendo partes eius, aut prædicata. Et omnis confuſio dicit ordinem ad plura, vel actualiter in ſe incluſa, quia ex illis actu conſtat, vel potentialiter ſubiecta, quia ſub ſe continentur; vnde oritur quòd alia ſit cognitio confuſa actualis ſcilicet reſpectu eorum, quæ actu conueniunt rei, alia confuſa potentialis, ſcilicet reſpectu eorum, quæ in confuſo, & quaſi in eius potentia continentur, & ſimiliter diſtingui poteſt è conuerſo cognitio diſtincta.

Tertia diſtinctio eſt. Res aliæ ſunt notiores ſimpliciter, & ſecundùm ſe, quæ dicuntur notiores natura, aliæ ſunt notiores nobis. Ea quæ ſunt notiora ſimpliciter, & ſecundùm naturam, ſunt perfectiora, & nobiliora; cognoſcibilitas enim fundatur in ente, vnde quanto ens eſt perfectius, & actualius, tanto eſt cognoſcibilius, & conſequenter nobilius; nobile enim dicitur quaſi noſcibile. Sunt autem notiora nobis, quæ magis proportionata ſunt noſtro modo, & virtuti cognoſcendi, quæ cùm ſit imperfecta, & procedat de potentia ad actum, non habet pro obiecto proportionato

Digitized by Google

nato ea quæ ſunt perfectiora, & nobiliora ſecundum ſe.

Propoſitiones autem Philoſophi ſunt tres. *Prima*, connaturalis modus procedendi eſt à notioribus, & certioribus quoad nos, ad ea quæ ſunt notiora ſecundùm ſe. *Secunda*, magis confuſa, nobis ſunt priùs nota. Poſtea autem elementa, ſeu principia, ideſt partes quibus conſtant, quod pertinet ad notitiam diſtinctam. *Tertia propoſitio*, ab vniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere.

Has propoſitiones tribus exemplis ſiue ſignis Philoſophus manifeſtat. *Primum* eſt deductum à ſenſibus, prius enim ſenſus attingit totum integrale, quam partes ſuas diſtinctè: ergo & intellectus priùs attingit vniuerſale quòd ſe habet vt totum, confusè ipſum attingendo reſpectu eorum quæ continet vt partes. *Secundum* exemplum eſt à definito ad definientia, priùs enim cognoſcimus definitum abſolutè & communiter, v. g. hominem, deinde partes quibus definitur: v. g. quòd animal, & rationale eius definientia ſint. *Tertium* exemplum eſt in pueris, qui à principio omnes viros vocant patres, & omnes fœminas matres, poſtea autem diſcernunt vnumquodque, quod ſignum eſt, ipſos proceſſiſſe à cognitione confuſa ad diſtinctam.

Circa hanc doctrinam duplex inſurgit difficultas. *Prima*, contra aliquos, qui abſolutè hanc Philoſophi doctrinam reijciunt: eamque contradictionis coarguunt. *Secunda*, & grauior apud eos qui hanc doctrinam admittunt, ſed valdè concertant in deſignanda mente Philoſophi circa ordinem procedendi in co-

gni-

gnitione, & determinando quodnam ſit obiectum prius à noſtro intellectu cognitum, an illud quod eſt facilioris abſtractionis, quia a paucioribus abſtrahit: an quod eſt confuſioris, & plura ſub ſe continet, an denique quod eſt fortioris impreſſionis ex parte ſenſuum, quatenus ab illis intellectus pendet in cognoſcendo.

Circa primum inueniunt aliqui contradictionem in hac doctrina Philoſophi, cum his quæ tradit 1. Poſt. cap 2. vbi inquit, *Quòd nobis notiora ſunt, quæ ſunt propinquioria ſenſui, ſimpliciter verò notiora, quæ è ſenſu remotiora ſunt, ea verò eſſe remotiora, quæ vniuerſaliora ſunt*. Hic autem è contra dicit, quod ab vniuerſalioribus prius procedendum eſt, quia ſunt confuſiora, & notiora nobis. Secundò contradicit ſibi ipſi in hoc loco. Nam in 1. text. dicit quòd cum ſcire contingat per prius principia cauſas, & elementa, de his oportet determinare. At verò in text. 3. & 4. dicit, quòd confuſiora ſunt prius nota nobis, deinde principia, & elementa, ideoque ab vniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere.

Ad primum reſpondet Diuus Thomas, tam in 1. Poſt. lect. 4. quàm in 1. Phyſicorum, lect. 1. quòd in 1. Poſt. loquitur Philoſophus de cognitione noſtra non ſolum in intellectu, ſed in ſenſu, reſpectu cuius conſtat ſingularia eſſe prius, imò ſolùm cognita, in præſenti autem loquitur ſolùm de cognitione intellectus, qui cùm à ſingularibus abſtrahat, procedit ab vniuerſalibus ad ſingularia, ideſt ad minus communia. Et ſumitur hoc ex verbis Philoſophi á Phyſ. text. 49. dicentis, quòd *vniuerſale*

notius

notius eſt ratione, ſingulare verò ſenſu. Quando verò dicit vniuerſaliora eſſe notiora ſecundum naturam, quia ſunt remotiora à ſenſu, loquitur de his quæ ſunt vniuerſaliora in virtute, & cauſalitate, ſiue in abſtractione formali; ſic enim, quæ formalius abſtrahunt, ideſt magis excludunt materiam, & quæ ſunt magis vniuerſalia in virtute, & cauſatione, ſunt notiora ſecundùm ſe, quia magis perfecta, ſicut Deus, & Angeli.

Ad ſecundum dicitur, quòd loquendo de cognitione ſcientifica certum eſt, quòd oportet procedere à principijs ad concluſiones: eſt enim cognitio ſcientifica illuminatiua concluſionum, & diſtincta. Vnde oportet quòd à principijs, ſeu elementis procedat, reſoluendo ſcilicet in ipſa principia; & de iſta cognitione loquitur Philoſophus in 11. textu, quando dicit, quòd oportet de principijs, & cauſis prius determinare. Cæterum loquendo de cognitione ſimplici, non eſt prior cognitio confuſa, quàm diſtincta in nobis, qui procedimus de imperfecto ad perfectum, & de hac loquitur in ſecundo loco, vt ex hoc conſtet, quòd inter materias, quæ in aliqua ſcientia tractantur, & inter principia, à quibus proceditur, ea prius tractanda ſunt, attingenda, quæ ſunt communiora, & confuſiora, nobiſque magis nota.

Nec oportet hic diſtinguere ordinem naturæ, & ordinem doctrinę in procedendo, vtriuſque enim proceſſus via acquiſitionis eſt ab imperfectioribus ad magis perfecta: doctrina enim imitatur naturam, & accommodat ſe modo procedendi ipſius naturæ in qua eſt. Solùm cauendum, ne ordo doctrinæ, & na-

turæ

turæ confundatur, cum his, quæ dicuntur no-ciora naturæ, & notiora nobis, cùm tamen longè differant, quia ordo naturæ, & doctrinæ dicit proceſſum, & modum acquirendi, qui tam in doctrina, quàm in natura eſt ab imperfe-ctioribus ad perfectiora, eſſe autem notiora naturæ, & notiora nobis, ſolùm importat co-gnoſcibilitatem rei, vel ſecundum ſe, vel vt proportionatam, & applicatam nobis. Vnde bene ſtat, quòd alia ſint notiora natura, alia notiora nobis, non tamen ſit alius ordo, ſeu modus procedendi doctrinæ, & naturæ in via generationis, & acquiſitionis.

Circa ſecundum celebris eſt difficultas in ſcholis circa primum cognitum noſtri intelle-ctus, vnde deſumendum ſit. Et principaliores ſententiæ in hac parte diuiduntur in tria ca-pita; nam quidam deſumunt primum cogni-tum noſtri intellectus non penes potentialita-tem, & imperfectionem ipſius intellectus pro-cedentis, ſed penes fortius motiuum ex parte obiecti mouētis per ſenſus ipſum intellectum, & hoc eſt ſingulare. Ita Durandus in 2. diſt. 3. Conimbr. hic ſuper cap. 1. quæſt. 4. art. 2. Pereira lib. 3. Phyſicorum, cap. 16. Martinez hic ſuper cap. 1. diſput. vnica, quæſt. 3. Alij conueniunt in hoc, quòd intellectus noſter non incipit à ſingularibus, ſicut ſenſus, ſed ab-ſtrahit ab illis. Cæterum quidam deſumunt primum cognitum ab eo quod facilius abſtra-hit intellectus, Facilius autem abſtrahit, vt dicunt, naturam in ſpecie athoma, cuius ſingu-lare efficacius mouet ſenſum, niſi intellectus impedimentum aliquod habeat. Ita Scot. in 2. diſt. 3. quæſt. 2. quem ſequitur eius ſchola,

& alij

& alij etiam extra eam, vt notant Conimbricenſes loco citato, quæſt. 3. art. 2. & ſic naturam ſpecificam putat Scotus eſſe totum actuale confuſius cognitum. Denique alij ſumunt primum cognitum in natura abſtracta à ſingularibus ex confuſiori prædicato reperto in ipſa natura, hoc autem eſt ipſum ens ſub conceptu magis confuſo, & hoc ſequitur Diuus Thom. & eius ſchola, vt ſtatim videbimus. Ne autem neceſſarium ſit hoc amplius repetere, aduertimus, nos non loqui de primo cognito quantum ad ſenſum, hoc enim eſt ſingulare, quod prius occurrit, ſed loquimur de primo cognito intellectus, vt abſtrahentis à ſingularibus.

Dico ergo primò, impoſſibile eſt quòd primum cognitum noſtri intellectus in hac vita ſit aliquod ſingulare per modum ſingularis. Dicitur *per modum ſingularis*, quando ipſa ſingularitas non cognoſcitur, vt quædam quidditas, ſed vt quidditatem, ſeu naturam aliquam afficiens, & ſingulariʒans, qua ratione ſingulare attingitur à ſenſu. Hæc concluſio neceſſario tenenda eſt in ſententia Diui Thomæ tenentis, quòd ſingulare ſenſibile ſolùm poteſt cognoſci à noſtro intellectu reflexè, eò quod ſpecies quibus intellectus informatur, ſunt abſtractæ ab intellectu agente, non ſolùm quia entitatiuè redduntur ſpirituales, ſed quia earum obiectum abſtractius eſt, quàm obiectùm ſenſus, ac proinde à conditionibus ſingularitatis abſtrahit. Sed tamen hoc fundamentum in præſenti examinandum non eſt, ſed in tertio de anima, vbi latiùs tractabitur, nec enim ſolum probat, quòd ſingulare non

poſſit

poſſit eſſe primũ cognitũ noſtri intellectũs, ſed quòd nullo modo poſſit eſſe directè cognitũ.

Sumimus ergo fundamentum in preſenti ex ipſo formali obiecto noſtri intellectus, quod non poteſt eſſe ſingulare ſub modo, & exercitio ſingularitatis, ſed obiectum eius eſt quidditas, ſeu quod quid, vt ex Philoſopho optimè docet D. Thomas 3. de animali, lect. 8. & 6. Ethico lect. 1. & opuſculo 29. & 1. part. q. 86. artic. 1. & alibi ſæpè. Philoſophus enim 3. de anima, textu 10. dicit, quòd *ſenſatio iudicat calidum, & frigidum, ſeu carnem, alio autem* (ideſt alia potentia, vt explicat ibi D. Th. lect. 8.) *diſcernit eſſe carnis*, ideſt quidditatem. Et 1. Phyſ. textu 49. dicit quòd *vniuerſale notius eſt ratione, ſingulare vero ſenſu*. Itaque in hoc ſegregatur cognitio intellectus à cognitione ſenſus, quòd ſenſus ſolum attingit res ſub ſenſibili apparentia accidentium, formale enim obiectum cuiuſcumque ſenſus eſt aliquod accidens in concreto; verbi gratia, coloratum, ſonorum, calidum, &c. Intellectus autem penetrat ad intima rei, quæ eſt quidditas, nec limitatur ad ſola accidentia, quæ per ſe mouent ſenſibiliter; & in hoc eléuatur ſupra ſenſum: propriè ergo id quod eſt per ſe primo intelligibile, eſt quidditas, & ita ipſam ſingularitatem, & ipſa accidentia reſpicit intellectus per modum quidditatis cuiuſdam, ſic enim intelligibiliter reſpicit, & ſupra modum ſenſibilem; intelligere enim eſt quaſi intus legere, & ad interiora rei penetrare, non exteriora tantum attingere, quod facit ſenſus, vt ſæpius admonet Diuus Thomas propriam intellectus rationem explicans, vt

videri

videri poteſt 2. 2.q. 8. art. 1. vbi hoc optimè explicat. Cum ergo intellectus vnumquodque debeat attingere ſub formalitate ſui obiecti, ideſt ſub ratione quidditatis, in quo per ſe primo ſegregatur a ſenſu, oportet quòd etiam id quod primo cognoſcit, ſub ratione alicuius quidditatis attingat; ergo ſi primo cognoſcit ſingulare, primo attinget quidditatem ſingularitatis, non autem ſingulare, ſub modo ſingularitatis, ſicut cogoſcit ſenſus, ſed quidditas ſingularitatis non poteſt eſſe primo cognoſcibilis; manifeſtior enim eſt quidditas naturæ, quàm ſingularitatis, cùm quidditas ſingularitatis ſit modus naturæ, ipſam terminans, & modificans, quidditas autem modorum vix eſt perceptibilis, quia valde minuta eſt, & dependens ab eo cuius eſt modus: ergo de ſe prius eſt cognoſcibilis quidditas naturæ, quàm quidditas ſingularitatis, quæ eſt modus naturæ.

Dices, poteſt attingi ab intellectu quidditas ſingularitatis quoad an eſt & non quoad quid eſt, & ſic facilius cognoſcetur ipſum an eſt ſingularitatis, quàm naturæ. Sed eſto ita ſit, quòd intellectus incipiat cognoſcere quidditatem ſui obiecti non quidditatiuè, ſed quoad an eſt, ita quòd neque de ipſa natura, neque de ipſa ſingularitate attingat aliud prædicatum, quàm ipſum an eſt: tamen hoc ipſo non cognoſcitur ſingulare, vt ſingulare eſt, ſed ſub confuſione, & ratione quadam communiſſima ipſius eſſe, ita quòd de ipſa ſingularitate non cognoſcit, niſi quod ſit ens, hoc autem eſt cognoſcere aliquid commune ipſi ſinguiari, & ipſi naturæ; de vtroque enim datur cognitio

quoad

quoad an eſt, & ſic ipſum eſſe, ſeu an eſt, vt concretum, ſeu applicatum alicui ſingulari ſenſibili, erit primum cognitum intellectus. Quarè (quod valdè aduertendum eſt,) quando intellectus cognoſcit aliquid quoad an eſt, non præſcindit à quod quid, ſeu à quidditate; hoc enim eſt impoſſibile, cùm ſit formale eius obiectum, & primò & per ſe intelligibile, ſed ſolùm non cognoſcit quidditatiue, ideſt penetrando conſtitutionem propriam quidditatis, & cauſas eſſendi, ſed in ipſa quidditate ſolum attingit prædicatum quoddam valdè commune, & confuſum, quod eſt ipſum eſſe, & hoc eſt quod tunc cognoſcit vt quod quid.

Et licèt ſenſus immediatè moueat intellectum, tamen quia non mouet ad cognoſcendum ſingulare, eo modo quo ſenſus, nec ſub eadem ratione formali obiecti, ſed per modum intelligibilem, ideſt per modum quidditatis, ideo intellectus non reſpicit, vt primo cognitum ipſum ſingulare ſub modo, & exercitio ſingularitatis, cùm tamen in ſenſu ſingularitas ſit conditio obiecti ſenſibiliter mouentis, ita quòd obiectum non per quidditatem, nec per abſtractionem, ſed vt hìc, & nunc moueat ad ſui cognitionem.

Dico ſecundò. Prima ratio cognoſcibilis à noſtro intellectu naturaliter, & imperfecto modo procedente, eſt quidditas materialis ſub aliquo prædicato, maximè confuſo, quod prædicatum eſt ens, non gradus aliquis ſpecificus, vel genericus, & hoc eſt cognoſcere totũ cognitione actuali confuſa, ideſt, cognoſcendo aliquid confuſum, quod ipſi actu con-

uenit

uenit, non potentialiter, & in ordine ad inferiora, vt ſtatim explicabimus. Hæc concluſio eſt D. Thomæ 1. p. q. 85. art. 3. & quæſt. 88. art. 3. & in prologo de ente, & eſſentia, vbi latè tractatur à Caietano, & videri poteſt Magiſter, Soto 1. Phyſ. q. 2. a. 2. communiter apud alios Thomiſtas.

Vt autem eius fundamentum tradatur, aduertendum eſt ex Caietano, in illa prima quæſtione de ente, & eſſentia circà primam concluſionem, quòd quando dicimus ens eſſe primum cognitum, ly ens non ſumitur pro abſtracto in ſtatu vniuerſalitatis, & ſeparationis ab omni inferiori, ſed ſumitur ens, vt concretum, & imbibitum in aliqua re determinata, quæ tunc occurrit cognitioni, quaſi prædicatum quoddam ipſius, ita quòd in ipſo obiecto ſic concurrente, non diſcernuntur determinatæ rationes, ſed ſolum accipitur, ſeu concipitur ſecundum quandam indeterminationem, in qua quidquid ad tale obiectũ pertinet confunditur, & ferè eſt idem quòd cognoſcere rem quoad an eſt, atque ita idem eſt dicere quod in aliquo obiecto, vt totum actuale eſt, incipimus à cognitione ẽtis, id eſt à cognitione prædicati ita confuſi, quòd non diſcernantur prædicata in eo inuenta, & determinatæ rationes, ſed præciſe cognoſcatur id, in quo nulla eſt diſcretio, nec ſegregatio, ſcilicet ipſum eſſe; hoc enim eſt maximè diſtinctum.

Vnde nec Diuus Thomas, nec Caietanus negant rem ipſam, quæ primo occurrit intellectui, tanquam id quod cognoſcitur, vt obiectum *quod*, eſſe aliquam quidditatem ſenſibilem,

lem, & ſpeciem ſpecialiſſimam, ſed dicũt quòd in hoc concreto, & in hoc toto, & in hac ſpecie, quæ occurrit, primum quod offertur intellectui tanquam ratio, *quæ* eſt in illa confuſio entis, & quaſi cognitio quoad an eſt, non quia attingatur actu ſuprema illa vniuerſalitas entis, ſecundũm ſtatum vniuerſalitatis, ſed quia de ipſo obiecto ſeu natura, primum quod attingitur, eſt ratio maximè indiſcreta, & confuſa, & quia tanto aliquid eſt confuſius, quanto pauciores rationes diſcernuntur, ita quod earum propriæ, differentiæ, ſeu prædicata non diſtinguantur; illud erit maximè confuſum, in quo nec ipſi ſupremi gradus, & communiora prædicata, verbi gratia, ſubſtantia, & accidens diſcernuntur, & hoc vocamus ens concretum, ſeu applicatum quidditati ſenſibili, ideſt in natura aliqua ſenſibili inuentum, non vt ſubeſt ſtatui abſtractionis, & vniuerſalitatis ſecundùm habitudinem, & reſpectum ad inferiora, ad quæ potentialiter ſe habet, ſed vt actualiter intrat ipſam compoſitionem rei, & vt cognoſcitur ſecundùm ſe, dicitur tamen incipere intellectus ab vniuerſaliori, quia incipit ab eo prædicato, quod maiori vniuerſalitati ſubſterni, aptũm eſt.

Fundamentum ergo, concluſionis poſitæ ferè reducitur ad hunc ſyllogiſmum. Intellectus noſter connaturali modo procedens procedit de potentia ad actum, & de imperfecto ad perfectum: ergo proportionatum eius obiectum in tali proceſſu, debet etiam eſſe aliquid imperfectius, & confuſius, ſemper enim id quod diſtinctius eſt, eſt perfectius confuſo, ſed conceptus entis quatenus in vnoquoque

obie-

Digitized by Google

obiecto applicare inuenitur, eſt ratio confuſior, & omnia quæ in obiecto actu inueniuntur magis confundens, & indeterminans: ergo illa eſt prima ratio cognoſcibilis, ſeu primùm cognitum formale reſpectu noſtri intellectus.

Maior manifeſta eſt, cùm intellectus noſter ſit pura potentia, & maximè imperfecta in genere intelligibili: ergo connaturali modo procedens, magis proportionatur imperfectiori obiecto, & cognitioni, quàm perfectiori. Et dico *naturali ordine procedens*, quia ſi intellectus extrahatur ab iſto connaturali ordine, & accipiat lumen aliquod ſuperioris rationis, & perfectionis, iuxta illud poterit procedere ad perfectiorem cognitionem antequam ad imperfectam.

Totum hoc etiam concedit Scotus in 2. d. 3. quæſt. 2. eò quòd cognitio confuſa eſt medium inter ignorantiam, & cognitionem diſtinctam, ſeu perfectam; natura autem procedens de imperfecto ad perfectum, prius progreditur ad medium, quàm ad extremum perueniat, & idem ex Auguſtino admittunt Conimbr. ſuprà citati, quæſt. 2. artic. 1. Cæterum cum Scotus ponat confuſam cognitionem actualem circa ſpeciem infimam, eius tamen probationes non procedunt ex maiori confuſione, & imperfectione cognoſcendi, ſed ex efficaciori motione rei ſingularis, & ex perfectiſſimo effectu, quem cauſæ naturales non impeditæ producunt, & ex eo quòd ſpecies inferior eſt facilioris abſtractionis, &c. At verò totum hoc vlterius regulandum eſt iuxta capacitatem potentiæ cognoſcentis, quæ cùm procedat de

po-

Digitized by Google

potentia ad actum, vt præfati Auctores non negant, quantumcumque ſingulare moueat, tamen ipſa potentia non poterit magis moueri, nec prodire in effectum perfectiorem, niſi quantum fuerit capax pro illo ſtatu, qui cùm ſit ſtatus maximè potentialis, quia tunc primo procedit intellectus de potentia ad actum, conſequenter prius attinget imperfectius, & potentialius obiectum, quàm perfectum, & diſtinctum, ſicut materia prima, quæ in genere naturali eſt pura potentia ad formas, quantumcumque immutetur ab efficaciori agente; impoſſibile tamen eſt, quòd eius actuatio non incipiat à gradu corporeitatis, qui imperfectior eſt, & potentialior, quàm gradus vitæ vel ſenſus. Perſpicacius ergo Diuus Tho. reſoluit hanc difficultatem attendendo ad capacitatem, & ſtatum imperfectum potentiæ cognoſcentis, vt exinde perpendat quænam ſit prima ratio cognoſcibilis, ſeu primum cognitum formale in quocumque obiecto primo occurrente.

Reſtat ergo probare, quòd conceptus entis modo ſuperius explicato ſit imperfectior, & confuſior, & conſequenter magis proportionatus intellectui ſic procedenti de potentia ad actum: & hoc conſtat, quia in aliquo toto actuali, illa eſt ratio confuſior, per quam minùs diſcernuntur, & diſtinguuntur ea, quæ ipſi toti conueniunt, ſicut, verbi gratia, occurrente Petro, tunc maximè cognoſcitur diſtinctè, quando diſcernitur in eo non ſolum ratio generica, vel ſpecifica, ſed etiam indiuidualis, in qua à cæteris indiuiduis diſtinguitur, & magis in ſe deſignatur; quando autem non

ap-

apparet in quo diſcernatur ab alio indiuiduo, tunc dicitur confusè cognoſci in ratione hominis, quæ eſt ratio confundens illa indiuidua; quòd ſi vlterius non appareat, in quo diſtinguatur ab alio animali, adhuc confuſius cognoſcetur, quòd ſi denique nec diſcerni poſſit in quo diſtinguatur ſubſtantia, & accidens, erit confuſiſſima omnium cognitio, quia nihil habet diſcretionis, & diſtinctionis reſpectu omnium, quæ ſibi conueniunt, illa autem ratio ſic indeterminata, & confuſa, non poteſt eſſe, niſi ens, quia ſolùm in illo confunditur ſubſtantia cum accidenti: ergo eius conceptus eſt maximè proportionatus potentiæ imperfectæ.

Sed dices ex Scoto, quòd ens non eſt cognoſcibile cognitione confuſa actuali, quia eius conceptus eſt ſimpliciſſimus, vnde non eſt ibi ſumere aliquid confusè, & aliquid diſtinctè, quia eſt omnino indiuiſibile, nec habet partes quas inuoluat confusè, vel reſoluat diſtinctè.

Reſp. quòd illa ratio entis dicitur ſimpliciſſima, *vt quod*, quia in ſe non eſt aliquid compoſitum ex aliquo gradu ſuperiori, & inferiori, ſicut alia prædicata generica, vel ſpecifica: eſt tamen confuſiſſimum *vt quo*, quia eſt prædicatum adeò commune, vt in illo, & ratione illius omnia alia confunduntur, ſeu minus diſcernuntur.

Quòd ſi inquiras, an ſicut cognoſcitur ens tanquam primum cognitum ab intellectu, ita neceſſario debeat intellectus procedendo de potentia ad actum, prius attingere prædicata vniuerſaliora, quæ ſequitur poſt ens, eo quòd confuſiora ſunt, quàm prædicata minus communia. *Reſp.* (quod & aduertit Caiet. quæ-

ſtione illa prima de ente,& eſſentia,concl.2.) non eſſe ordinem eſſentialem inter ens, quod eſt primo cognitum,& reliqua prædicata inferiora in cognoſcendo quantum ad applicationem, & exercitium cognoſcendi, licèt ex parte rei cognitæ maior proportio ſit in prædicatis communioribus ad intellectum imperfectè cognoſcentem. Ratio eſt, quia in prima omnium cognitione, neque intellectus ſe poteſt applicare, neque voluntas intellectum, cum non præceſſerit alia cognitio, virtute cuius ſe applicet, & ideò tantum operatur ibi proportio immediata obiecti cum potentia; & cùm potentia ſit tunc in ſtatu puræ potentialitatis, non proportionatur illi obiectum, ſecundum rationem magis actualem, & diſtinctam, ſed ſecundum potentialem, & confuſam, & ab illa mouetur tunc intellectus. Cæterum poſt illam primam cognitionem poteſt intellectus ſe mouere, vel per voluntatem applicari ad id quod voluerit, ſicque relictis intermedijs generibus ad prædicatum infimæ ſpeciei ſe applicare, vnde contingit cognoſcere aliquando prædicatum ſpecificum ignorato genere intermedio, imperfectè tamen propter ignorantiam prædicati intermedij, quod ex parte rei cognitæ præciſe magis proportionatum eſt potentiæ procedenti de imperfecto ad perfectum.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur contra ordinem, quem poſuit Philoſophus, quòd magis confuſa, ſeu vniuerſalia ſunt prius cognita; nam vel Philo-

Philoſophus loquitur de ordine, & modo cognoſcendi artificioſo, & ſcientifico, vel naturali. Hoc ſecundum impertinens eſt, quia Philoſophus non intendit hic docere modum quo procedit natura in cognoſcendo, cùm ſolùm intendat oſtendere quomodo in Phyſica procedendum ſit, quæ ſolum ſcientifico modo procedit, alioquin ſi ſolum de naturali ordine procedendi loqueretur, non ſolum deberet loqui de cognitione intellectiua, ſed etiam de ſenſitiua; quia hæc etiam procedit de imperfecto ad perfectum, & tamen, vt diximus, in præſenti non loquitur Philoſophus de cognitione ſenſitiua, ſed ſolum de intellectiua. Si primum, falſum eſt ſcientificum proceſſum eſſe à confuſioribus, & confuſiora eſſe notiora, in proceſſu enim ſcientifico notiora ſunt principia, per quæ alia demonſtrantur, & proceſſus ſcientificus non eſt cognitio confuſa, ſed diſtincta: ergo non benè dicitur, quòd confuſiora ſunt notiora nobis ſcientificè.

Reſpondetur, Phil. in præſenti agere de proceſſu naturali, quia naturalis cognitio in nobis procedit de imperfecto ad perfectum, & eius probationes, & exempla id manifeſtant: ex hoc autem manuducit Philoſophus ad oſtendendum, quòd etiam in ſcientifico proceſſu oportet procedere ab vniuerſalioribus, & confuſioribus, non quidem comparando principia ad concluſiones; ſic enim proceditur cognitione diſtincta, ſed comparando vnam materiam tractandam in ſcientia, cum alia materia: ſic enim vt ordinatè procedatur, illud obiectum, ſeu materia prius tractanda eſt, quæ eſt vniuerſalior, & confuſior, vtpotè nobis facilior,

cilior, & inter ipſa principia, ſemper vniuerſaliora, prius attingenda ſunt. Et ita dicit Diuus Thomas 1. Phyſ. lect. 1. *Quòd Philoſophus oſtendit inter principia oportere prædeterminare de vniuerſalioribus*. Et ſubdit, *Quòd quia iſte eſt naturalis modus, ſiue ordo addiſcendi, inde eſt quòd oportet nos deuenire à notioribus nobis ad ignotiora naturæ*. Sic ergo in modo procedendi à principijs ad concluſiones proceditur cognitione diſtincta à partibus ad totum; inter ipſa autem principia, & materias pertractandas proceditur ab eo quod eſt confuſius & vniuerſalius, & facilius.

Ad id autem quod additur de cognitione ſenſus. Reſp. quòd in illo loco notanter dicit S. Thomas, quòd prius ſecundum ſenſum diiudicamus, ideſt diſcernimus magis commune, cuius exemplum ponit, tum in his, quæ videntur à remotis, tum in infantibus qui à principio non diſcernunt, ſed omnes viros vocant Patres. Hoc autem iudicium, non pertinet ad ſenſum exteriorem, qui tantum ſimplici apprehenſione ſentit, ſed pertinet ad interiorem æſtimatiuam, & ſenſum communem; licèt hoc originetur ex ſenſu exteriori, qui aliquando accipit ſpecies rei perfectas, aliquando imperfectas, & ſic ſenſus externus quantum ad ſimplicem apprehenſionem non ſemper procedit de potentia ad actum, ſed quando videt aliquid in diſtantia proportionata, determinatè, & diſtinctè apprehendit, quia ſic repreſentatur ſenſui: v.g. quando album ſibi proponitur prope oculos, ſtatim à principio album videt ſine confuſione. Cæterum diſcretio ipſa ſeu iudicium inter vnum, & aliud procedit à con-

cōnfuſiori, & communiori ad minus commu-ne; paulatim enim in pueris tollitur confuſio, qua prius non diſcernebant vnum particulare ab alio.

Secundò arguitur. Potentia naturalis non impedita, & obiecto debitè applicata, producit cognitionem perfectiſſimam quam poteſt, ſed intellectus eſt potentia non impedita (neque hic loquimur in caſu impedimenti, ſed de intellectu ſecundum ſe) & eſt agens naturale, & obiectum mediantibus ſenſibus debitè applicatum, vt cùm ſpecies repreſentat quidditatem materialem determinatam: ergo producet cognitionem perfectiorem, quàm poteſt circa tale obiectum. *Confirmatur*, quia cognitio intuitiua ſemper præcedit abſtractiuam, non ſolum quia ſenſus præcedit intellectum, ſed etiam in ipſo intellectu, eò quod neceſſe eſt prius moueri intellectum ab aliquo obiecto præſenti, quàm ab abſenti; cùm abſens cognoſcatur ad inſtar alicuius præſentis; intuitiuum autem non eſt magis confuſum, ſed magis clarum, quàm abſtractiuum, cùm ſit ipſa clara viſio: ergo confuſiora non ſunt nobis notiora.

Reſp. Quòd cauſa non impedita producit effectum perfectiſſimum, quem poteſt pro illo ſtatu in quo reperitur, & iuxta capacitatem ſuam. Cùm autem in prima cognitione intellectus connaturali modo procedens habeat lumen debiliſſimum, cùm procedat à pura potentia intelligibili, conſequenter perfectiſſimus effectus, quē tunc poteſt producere, eſt cōfuſiſſima cognitio. Et nō dicimus intellectū tunc eſſe potentiam impeditam impedimento

extrinſeco, ſeu contrariæ diſpoſitionis, ſed eſſe intrinſecè inhabilem ob ſtatū puræ potentialitatis, ne procedat ad perfectiorem cognitionem. Vnde intellectus non habens illum ſtatum puræ potentialitatis, ſed lumen perfectum, vt Angeli, ſtatim etiam perfectè cognoſcet. Nec obſtat, quòd aliquando natura producit in ipſa generatione perfectiorem effectum à principio, ſicut in generatione animalis prius generatur cor, quòd eſt nobilius reliquis membris. Reſpondetur enim, quòd ipſum cor prius eſt informis quædam ſubſtantia, & ſub imperfectis diſpoſitionibus, & ita in ipſo proceditur de imperfecto ad perfectum, formatur tamen priusquàm alia membra propter neceſſitatem, quia eſt principium vitæ, & motus in reliquis membris, ſicut fundamentum in domo prius inchoatur, quàm reliquæ partes. Et tamen in ratione totius ſtructuræ imperfectiorem ſtatum habet animal, quando ſolum eſt formatum cor, & domus quando ſolum eſt iactum fundamentum, quàm cùm reliquæ partes conſtruuntur.

Ad confirm. reſpondetur, verum eſſe, quòd aliqua intuitiua cognitio debet præcedere, tàm in ſenſu, quàm in intellectu, ſed tamen debet eſſe imperfectiſſima in diſcernendo vnum ab alio, nam in ipſa intuitiua cognitione etiam dantur gradus, & quædam eſt imperfectior alia; vt patet cùm videmus à longe aliqúid, quod nullomodo diſcernimus in particulari quid ſit, vbi ſolùm datur intuitiua cognitio quoad an eſt. Sic intellectus in ſua prima cognitione, id quod ipſi proponitur, videt

videt quaſi à longe in genere intelligibili, ſicèt præſens ſit obiectum, & ſic illa notitia intuitiua ſolum de obiecto attingit ipſum eſſe, ſeu quoad an eſt, quod eſt eſſe intuitiuum imperfectè, & cum omnimoda confuſione reſpectu quidditatis.

Tertiò arguitur, totum actuale ſecundùm cognitionem confuſam prius eſt cognoſcibile, quam partes, ſiquidem cognitio per partes eſt cognitio diſtincta, non confuſa: ergo illud quod eſt magis totum actuale, eſt prius cognoſcibile, ſed ſpecies infima eſt magis totum actuale, quàm ens in communi, vel alia prædicata vniuerſaliora, ſiquidem ſpecies infima habet ens, & alia prædicata vniuerſalia, tanquam partes, quibus actu componitur: ergo eſt magis totum actuale reſpectu illorum, quàm quodlibet prædicatū vniuerſale, & habet ſe ad illa ſicut definitum ad ſua definientia; genera enim, & prædicata ſuperiora intrant definitionem ſpeciei vt partes, ipſum autem ens, & prædicata ſuperiora ſunt quidem totum, ſed potentiale reſpectu eorum, quæ ſub ſe continet, ſunt autem confuſiora reſpectu eorum, ex quibus actu conſtant, & ſic ſunt minus totum actuale: totum autem actuale eſt prius cognitum ſuis partibus, & definitum ſuis definientibus, vt dicit Philoſophus 1. Phyſ. cap. 1. in quo etiam videtur claudicaſſe proceſſus, dum dicit, quòd totum eſt magis notum ſenſui, vniuerſale autem eſt quoddam totum continens ſub ſe plures partes, vbi manifeſtè æquiuocat de toto actuali in maiori, & de toto potentiali in minori, vniuerſale enim eſt quoddam totum potétiale.

Confirmatur, quia quando cognoſcitùr ens in prima cognitione, vel cognoſcitur vt contractum, & concretum cum alijs prædicatis inferioribus, vel vt abſtractum, & ſeparatum ab illis; ſi primo modo, non cognoſcitur ens ſub conceptu confuſo, ſeu magis ſub contracto, quod non eſt cognoſcere ens ſub conceptu entis, ſed ſub conceptu alterius prædicati. Si ſecundum, non poteſt primo cognoſci ens, quia abſtractio illa eſt omnium ſuprema, & difficillima, abſtractio autem ſpeciei infimæ eſt facilior, quia abſtrahit à ſimilioribus, ſcilicet ab indiuiduis vnius ſpeciei, & magis accedit ad ſenſibilem cognitionem, quæ verſatur circa ipſa indiuidua. Vndè & illa ſcientia, quæ agit de ente, in abſtracto, & in communi, eſt omnium poſtrema, ſcilicet Metaphyſica.

Reſpondetur, quòd ſpecies infima eſt quoddam totum actuale per modum rei, & per modum cuiuſdam compoſiti, & ſic eſt magis cognoſcibilis cognitione confuſa actuali, tanquam cognitum, *vt quod*, & vt quidditas ipſa materialis, quæ occurrit intellectui. Cæterum in iſta ſpecie, & quidditate ſic occurrente intellectui in prima ſui potentialitate, ratio formalis *quæ*, ſeu obiectum prius cognitũ *vt quo*, & vt ratio confundendi totum illud conſtitutum, quod eſt ſpecies, eſt ipſa ratio entis, ſeu prædicati vniuerſalioris, quatenus in illo ſecundùm ſe minus diſcernuntur, ſeu magis confunduntur reliqua prædicata, ideò enim totum actuale confusè concipitur, quia ſolùm ſub ea ratione cognoſcitur, in qua omnes illæ partes minus diſcernuntur, & minus ea quæ ſunt

pro-

propria totius attinguntur: conſtat enim quòd quando totum actuale cognoſcitur confuſe, ſub aliqua ratione formali confunditur, & illa debet eſſe, in qua propriæ rationes illius totius non diſcernantur, ſed cum his, quæ ipſi & alijs communia ſunt confundantur; hæc autem eſt ratio, ſeu prædicatum commune ſecundùm ſe.

Quod verò dicitur, prædicata communia eſſe partes componentes, & definientes ipſam ſpeciem infimam, dicimus, quòd prædicata ſecundùm diuerſos reſpectus pertinent ad cognitionem confuſam, vel diſtinctam, actualem, vel potentialem: ſi enim conſiderentur vt partes huius quidditatis, quam componunt, & vt contractæ ad illam, proceſſus cognitionis ab ipſis ad totum, eſt proceſſus cognitionis diſtinctæ; ſi verò conſiderentur ſecundùm ſe præciſe, non ſub relatione, & comparatione ad inferiora, ſed abſolutè ſecundùm ſe, ſic ſunt ratio confundendi cognitionem totius. Vndè dicit S. Th. 1. p. q. 3 art. 3. ad 3. *Quòd pars poteſt cognoſci, vel abſolutè, & ſic prius cognoſcitur quam totum, vel ſecundum quod eſt pars huius, & ſic prius cognoſcitur totum, & ſic etiam definientia abſolutè conſiderata ſunt priora definito, quia notificant illud, ſed vt partes definitionis ſunt poſterius nota*. Sic ergo partes non ſemper ſunt ratio cognitionis diſtinctæ actualis, niſi in quantum ſunt propriæ huius, non ſi ſolum conſiderentur abſolutè, & ſecundum ſe: ſic enim potius ſunt ratio confundendi, quia ſolum in eis attingitur id, quod eſt commune, non quod proprium huius; Si verò iſta prædicata commu-

munia comparatiuè ad inferiora attingãntur, ſic fundant cognitionem totius potentialis, nec pertinent ad primum cognitum.

Quod verò additur de proceſſu Philoſophi à toto actuali ad totum potentiale. Reſp. ex D.Th. 1. Phyſ. lect. quòd Philoſophus ſubſumit de vniuerſali quod eſt quoddam totum, non quatenus exercet rationem totius potentialis, ſeu ſecundum habitudinem ſuperioris ad inferiora, ſed quatenus eſt ratio quædam confuſa, & concipitur ſecundum ſe, in qua non diſcernuntur, ſed confunduntur reliqua prædicata, & differentiæ propriæ, & quatenus vtrumque totum, actuale, & potentiale conueniunt in ratione confuſi, ſic procedit de vno ad aliud, nam ratio totius potentialis ſumpta ſecundum ſe, & vt pars communis, & non propria huius totius, eſt ratio formalis confundendi cognitionem eius, vt dictum eſt.

Ad confirm. Reſp. quòd cùm dicitur eſſe primò cognitum, & prædicata vniuerſaliora eſſe notiora, non ſumitur ens, vt ſubeſt abſtractioni poſitiuæ, ſiue formali, ſiue totali, ſicut de illo tractat Metaphyſica, ſed vt concipitur ſecundum ſe, & ſub abſtractione negatiua, qualis etiam poteſt contingere in ſenſu, qui accipit vnum omiſſo alio, v. g. colorem in pomo omiſſo ſapore, & in ipſo colore poſſumus videre à longe rationem colorati ſingularis, non diſcernendo propriam differentiam talis coloris; ſic in prima cognitione intellectus accipit ens, vt concretum quidditati ſenſibili, non quia abſtractionem poſitiuam eius formet, nec quia propriam, & determinatam rationem prædicati inferioris accipiat, ſed

quia

quia in ipſa quidditate ſenſibili ſolum accipit rationem confuſiorem, vel communiorem ſecundum ſe, quæ eſt magis imperfecta, & potentialis, & hæc eſt facilioris abſtractionis negatiuæ, licèt poſitiua eius abſtractio, quæ eſt cum habitudine ſuperioris ad inferiora ſit difficilior, & in ſpecie infima facilior.

Vltimò arguitur ad probandum, quòd ſingulare prius ab intellectu attingitur quàm vniuerſale: nam intellectus mouetur à phantaſmate, ſicut viſus à colore, vt ſæpè aſſerit Ariſtoteles, & experientia ipſa teſtatur, quia cùm primum aliquid ſingulare offertur ſenſui, illud ipſum mouet intuitiuè intellectum, de ratione autem intuitiuæ cognitionis eſt, quòd ſit circa rem præſentem, & exiſtentem, ergo circa ſingulare: cùm ergo à phantaſmate moueatur intellectus, ab ipſo etiam determinatur ad cognoſcendum hoc ſingulare, quod in phantaſmate repreſentatur, alioquin non moueret intellectum, ſi non moueret ad id quod repreſentat, quod totum eſt ſingulare.

Confirm. quia intellectus poſſibilis abſtrahit vniuerſale à ſingularibus faciendo comparationem, & collationem ſingularium in eo in quo conueniunt, & in quo differunt, ergo neceſſe eſt quòd prius cognoſcat ipſa ſingularia; alioquin nunquam abſtraheret vniuerſalia, ſi non cognoſceret à quibus abſtrahit.

Confirm. 2. nam intellectus poteſt formare conceptum directè repreſentantem ſingularia; ergo & ſpeciem impreſſam habere poteſt repreſentantem illum directè, atque adeò poteſt intellectus immediatè cognoſcere illud. Conſequentia conſtat, quia ratio quare non

poteſt primo, & per ſe repreſentari ſingulare ſenſibile eſt, quia non eſt primo, & per ſe intelligibile, quouſque denudetur à conditionibus ſingularibus; ſed ſpecies expreſſa, ſeu conceptus, eſt magis in actu intelligibilis, quàm ſpecies impreſſa: ergo ſi poteſt repreſentare directè ſingulare, a fortiori ſpecies impreſſa id poterit, & conſequenter intellectus directè, & immediatè informabitur ad repreſentationem talis ſingularis. Antecedens autem conſtat, quia intellectus format immediatè propoſitionem ſingularem, vt Petrus eſt albus, & intuitiuè attingit obiectum propoſitum, quod non poteſt eſſe niſi in ſingulari attingat, & in quantum exiſtens eſt; ac denique practicè dirigit operationes voluntatis, quæ circa indiuiduum ſæpè verſantur, ſicut quando electio aliquid in ſingulari eligit præ alio. Neque dici poteſt, quòd cognoſcantur per reflexionem ſupra ipſum phantaſma, quia hæc reflexio indiget comparatione obiecti intellecti, ad ipſum phantaſma, & tunc vel tale phantaſma ſingulare eſt ſibi ignotum, vel notum; ſi ignotum, non faciet comparationem, ſi notum, ergo per aliquam notitiam, quæ directè repreſentet ipſum, & ſic habetur intentum; præter quam quod iſtæ reflexiones vix fieri poſſunt ab hominibus valdè exercitatis, & doctis, ſingulare autẽ à quocumq; intelligitur.

Reſp. ad principale argumentum, quòd vt plenius dicetur in libris de anima, phantaſma dicitur mouere intellectum, quatenus proponit obiecta a quibus intellectus agens accipit, & format ſpeciem ſpiritualem repreſentantem obiectum, non eo modo, quo in phantaſmate con-

Digitized by Google

continetur, ſed eo modo quo intellectus exigit iuxta rationem ſui obiecti formalis; formale autem obiectum intellectus in eo, in quo diſtinguitur à ſenſu, eſt ipſa quidditas rei ſecundum accidentia exterius apparentia, intellectus enim dicitur quaſi intus legens, eò quòd penetrat ad interiora rei, ideſt, ad quidditatem, quòd non facit ſenſus. Quare phantaſma dicitur mouere intellectum ad quidditatem ſui obiecti repreſentati, eo modo quo phantaſma continet, ſicut etiam colores mouent viſum ad cognoſcendum præcisè ipſum colorem, non autem coniunctionem eius ad ſaporem, vel calorem, quam tamen habet in re. Quod verò dicitur intellectus intuitiue videre obiectum, dicimus quòd id habet dependenter à ſenſu, & in quantum continuatur cum illo; clauſis autem ſenſibus quantumcumque res ſint præſentes, intellectus non poteſt intuitiuè cognoſcere, quia non poſſunt illæ ſpecies de tali præſentia certificare, niſi mediantibus ſenſibus: ſi tamen Deus infunderet aliquod lumen ſuperius, & ſpecies exemplatas à Deo, ſicut infunduntur Angelis, poſſet illis intuitiuè videre independenter à ſenſu, ſed in præſenti non loquimur niſi de ſpeciebus per ſenſum acquiſitis, & ab illo dependentibus.

Ad primam confirm. reſp. vniuerſale Metaphyſicum poſſe fieri ante comparationem, & collationem cum ſingularibus, ſed per abſtractionem negatiuam, ſic enim intellectus agens dicitur abſtrahere ſpeciem à phantaſmate, quatenus repreſentat naturam, & omittit indiuidua, ideſt, rem per modum quidditatis, & non per modum conditionum ſingulari-

zan-

ſantium, eò quòd ratio ipſa quidditatis à ſingularibus conditionibus non dependet. Quando verò intellectus comparat hanc naturam vniuerſalem ad ſingularia, ſiue ad conditiones indiuiduales, cognoſcit quidem ipſa ſingularia, ſed indirectè, & vt ſunt aliquid connotatum, vel præſuppoſitum in phantaſmate ad ipſam quidditatem.

Ad ſecundam confirmat. reſp. quòd intellectus non cognoſcit ſingulare eo modo quo vniuerſale, licèt vtrumque cognoſcat, & ſic negamus dari conceptum, ſeu cognitionem directè repreſentantem ſingulare, ſicut negat ſemper Diuus Thomas; aliud eſt enim quòd poſſit dari conceptus proprius rei ſingularis, aliud quòd directus: proprius quidem dari poteſt ex parte rei cognitæ, diſcernendo hoc indiuiduum ab illo, & qui diſtinctè cognoſcit, propriè cognoſcit, non autem directus, quia formalis ratio cognoſcendi intellectus, in quo à ſenſu diſtinguitur, non eſt ipſa ſingularitas, ſed ipſa quidditas cuius ſingularitas eſt modus, ſed tamen quia intellectus non attingit ipſam quidditatem, niſi dependenter à phantaſmatibus, conuertendo, & coordinando ſe illis, vt dicitur tertio de anima textu 32. ideo attingit ſingularia, vt ſunt quædam connotationes quidditatis abſtractæ à phantaſmatibus, ad quæ dicit ordinem, & ita ſenſus, & intellectus contrario modo procedunt; quia ſenſus primo, & per ſe reſpicit accidentia, à quibus pendet indiuiduatio quidditatis; intellectus autem primo, & per ſe reſpicit quiditatem, quæ talibus accidentibus, & indiuiduatione connotatur, & deſignatur, & ideò poteſt

Digitized by Google

poteſt propriè, & diſtinctè attingere illa; non tamen immediatè, & directè: intelligitur enim res materialis, modo immateriali, & conſequenter ſegregatur à modo materiali, qui maximè inuenitur in conditionibus ſingulariter indiuiduantibus, & ideò obiectum quod ſit immateriale à nobis per ſegregationem à modo materialitatis, implicat quòd directè repreſentet ſub modo ſingularitatis, quæ eſt maximè materialis. Secus eſt de ſpeciebus infuſis à Deo, quæ repreſentant ſua obiecta immaterialiter, quatenus deſcendunt à Deo, à quo, & quidditas deriuatur, & conſequenter repreſentatur, vt ſic deriuata.

Quare ad argumentum negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quòd intellectus format propoſitionem rei ſingularis, & ſingularitatem cognoſcit, practiceque proponit voluntati formando quidem proprium, & diſtinctum conceptum illius, ſed indirectum, quatenus connotatur ſingularitas in ipſa quidditate, vt extracta eſt à phantaſmatibus: & ſic non cognoſcit ſingularia confuſè, vt continentur ſolum ſub natura communi; ſed vt repreſentantur diſtinctè in phantaſmatibus, non quòd intellectus concipiat per phantaſma formaliter, ſed quæ ſunt propria phantaſmatum, inueſtigat intellectus per conceptum quidditatis, vt habentis ordinem, & dependentiam à phantaſmate, vt à termino à quo eſt extracta; & hæc eſt cognitio reflexa, ſeu indirecta, qua cognoſcitur ſingulare, quia ſcilicet cognoſcitur quidditas attendendo etiam ad connotationem, & ordinem, quem habet ad phantaſmata à quibus extracta eſt, & propte-

rea

Digitized by Google

rea dicitur reflecti ſuper illa; ab illis enim in-cœpit cognitio, & hac ratione explicat hanc reflexionem S. Th. 1. p. quæſt. 86. art. 1. & opuſcul. 29. & alijs locis: neque hoc requirit maius exercitium, vel comparationem, quàm ipſa conuerſio ad phantaſmata, quæ cuilibet homini conuenit, licèt exercitatiores comparationem ipſam, & reflexionem in actu ſignato poſſint aduertere. Et ſic etiam practica cognitio, vt in ſingulari moueat ad rem ſenſibilem, vel modo ſenſibili indutam, indiget formare aliquam ſenſitiuam cognitionem, mediante qua moueatur in ſingulari appetitus ad exequendum, vt loco citato primæ partis, ad ſecundum, dicit Diuus Thomas, & tertio de anima, ex Philoſopho, lect. 12. Voluntas autem ex cognitione ſingularis indirecta mouetur.

CIR-

CIRCA LIBRVM

Primum Phyſicorum.

INtentum Philoſophi in hoc primo libro eſt. Primò, tradere ordinem, methodumq; procedendi in hac ſcientia. Secundò, principia rerum naturalium inueſtigare, ſententias veterum Philoſophorum referendo, & refutando. Tertiò, tandem propriam ſententiam ſtatuendo, & probando.

SVMMA TEXTVS

Libri Primi Phyſicorum.

IN capite primo proponit ordinem methodumque doctrinæ in ſcientijs, ſcilicet, vt primo procedatur ex cauſis, & principijs, deinde inter principia aſſumantur ea, quæ nobis ſunt notiora, & manifeſtiora; procedit enim ordo doctrinæ à facilioribus, & notioribus. Tertiò, inquit ea eſſe nobis notiora, quæ ſunt magis confuſa, & vniuerſalia, ſicque ab vniuerſalioribus procedendum eſt, cuius rei tria affert indicia. Primum, quia totum eſt notius parte ſecundum cognitionem confuſam, vniuerſale autem eſt quoddam totum. Secundum, quia in definito, & definientibus prius cognoſcimus ipſum definitum, vt quoddam totum,

Digitized by Google

tum, deinde definientia in quantum eius partes. Tertium, quia pueri à principio non diſcernunt, exiſtimando omnes viros patres, & omnes fœminas matres. Deindè verò incipiunt vnumquodque diſcernere.

A ſecundo capite, vſque ad quartum incipit afferre, & impugnare ſententias antiquorum circa principia naturalia. Et in hoc cap. 2. primo affert opiniones veterum in genere. Deinde ſpecialiter agit contra Parmenidem, & Meliſſum. Quoad primum, generaliter reducit opiniones antiquorum circa principia naturalia ad duo capita, nam quidam poſuerunt vnum tantum dari principium rerum naturalium: alij plura. Ex his qui ponebant vnum principium, quidã poſuerunt illud immobile, vt Parmenides, & Meliſſus: alij mobile, vt antiquiores Phyſici, qui etiam valdè diuiſi ſunt, nam quidam dicebant hoc principium eſſe aerem, vt Diogenes, alij aquam, vt Thales, alij ignem vt Heraclitus, nullus verò ex illis poſuit ſolam terram eſſe primum principium, quia propter eius groſſitiem potius exiſtimabant eſſe compoſitam, quàm ſimplicem: prima autem principia debent eſſe ſimplicia, vt ex eis alia componantur, licèt alij antiquiores, quos Theologos, & Poetas vocarunt, terram, dixerint, eſſe omnium rerum ſubſtantiam, & naturam, vt lib. 2. lect. 2. ex Philoſ. notat D. Th. Ex illis verò qui ponebant plura eſſe principia rerum naturalium, quidam dixerunt eſſe finita, alij infinita. Qui finita, alij dixerunt eſſe duo, vt ignem, & terram: alij tria ſcilicet aerem, ignem, & aquam, repellentes terram propter eius groſſitiem. Alij omnia quatuor elementa,

ta, & etiam litem, & amicitiam vt Empedocles. Qui poſuerunt infinita, etiam diuiſi ſunt; nam quidam, vt Democritus, poſuerunt infinita indiuiſibilia, ſeu atomos, qui erant eiuſdem naturæ, differebant verò ſecundum figuram, & formam, & ex eorum diuerſa poſitione, & combinatione diuerſæ res reſultabant. Alij vt Anaxagoras poſuerunt infinita principia, non tamen indiuiſibilia, neque eiuſdem generis, ſed infinitas partes minimas, verbi gratia carnis, & oſſis, & aliorum huiuſmodi, eò quòd dicebant in vnaquaque re ineſſe omnia, quæ ex illa poſſunt fieri, & cùm poſſint fieri infinita ſecundum diuerſas generationes ex vnaquaque re, oportet quòd in illa ſint infinita, & cùm non fiant ex nihilo, ſed ex aliquo, oportet quòd illa infinita ſint in actu.

In ſecundo loco ſpecialiter deſcendit in hęc capita ad impugnandum opinionem Parmenidis, & Meliſſi, quorum opinio, quia ponebat vnum principium immobile, non pertinet ad Phyſicum, qui tantum agit de mobilibus, ſed ad Metaphyſicum. Inde tamen petitis rationibus oſtendit illud principium naturale, ex quo cætera fiunt, non poſſe eſſe vnum, neque immobile, & impugnat eos, ex æquiuocatione, qua procedebant, quia non apparet quomodo ſumebant rationem entis pro ſubſtantia, vel accidente, vel pro quo accidente, nec etiam qua ratione ſumerent vnum pro vna continuatione, vel pro vno indiuiſibili. Vndè quia ex æquiuocatione vnius, & entis proceſſerunt iſti Philoſophi, non à Phyſico, qui non agit de vno ente, ſed à Metaphyſico confutari debent.

In

In tertio capite ſoluit rationes Parmenidis, & Meliſſi, oſtendens non ſolum peccare falſum aſſumendo, ſed etiam contra formam argumentandi procedendo.

In quarto capite incipit agere contra alios Philoſophos, qui Phyſici appellantur, qui de principijs tanquam de mobilibus ſentiebant. Et proponit duo genera iſtorum Philoſophorum: quidam enim ponebant vnum principium materiale, verbi gratia, aliquod ex elementis, ad ſeparationem autem, & diſtinctionem rerum ponebant aliqua duo contraria concurrere, puta rarum, vel denſum, ſiue paruum, vel magnum, aut vno verbo dicendo quamcumque excellentiam, & defectum. Alij verò Phyſici poſuerunt res naturales fieri ex aliquo principio, in quo omnia erant confuſa, ſed per quandam ſegregationem dicebant fieri de nouo ab illa confuſione emergendo, & in hoc conueniebant Anaximander, Empedocles, & Anaxagoras; ſed differebant, quia Anaximander ſolum illud vnum in quo omnia confuſa erant, & commixta, dicebat eſſe principium; non autem illa multa, quæ in eo erant: ſed Anaxagoras etiam illa multa ibi contenta dicebat eſſe principia, & illa multa dicebat eſſe infinitas partes minimas, quæ in vnaquaque re præexiſtebant, & ex earum ſegregatione dicebantur res fieri; dicebant enim iſti Philoſophi ex nihilo nihil fieri, & conſequenter ex aliquo, & illud aliquod dicebant eſſe ens actu, quia ens in potentia tantum non agnoſcebant. Vnde ſi ex aqua fiebat aer, dicebant aerem præexiſtere in aqua. Sed quia rurſus repugnat ſenſui dicere, quòd in aqua ſit aer, vel ignis,

qui

qui ex illo generantur, ideò ad hoc euitandum dicebat Anaxagoras in qualibet re eſſe permixtas infinitas partes inſenſibiles, & minimas eorum, quæ ex tali re fieri poſſunt, & quia poſſunt fieri infinita, ideò dicebant infinitas partes minimas dari.

Contra hanc ergo opinionem Anaxagoræ diſputat Philoſophus in iſto capite: & ad hoc facit tria. Primò proponit eius rationem, ſeu fundamentum. Secundò quinque rationibus illum impugnat, & occaſione iſtarum minimarum partium agit de terminis magnitudinis, & paruitatis in rebus. Tertiò denique oſtendit motiuum Anaxagoræ, ex malo intellectu ſuæ poſitionis proceſſiſſe.

In capite quinto incipit tradere propriam ſententiam circa principia rerum naturalium; & primo procedit diſputatiuè præmittendo in hoc, & ſequenti capite quædam, quæ apud antiquos etiam admiſſa fuere circa principia. Et tandem in ſeptimo capite reſoluit veritatem. Præmittit autem duo. Primum in hoc capite, de contrarietate principiorum. Secundum in ſequenti, de numero eorum. Igitur in hoc capite quinto oſtendit, principia naturalia debere eſſe contraria: omnes enim Philoſophi antiqui aliquam contrarietatem agnouerunt, vt fieret ſegregatio, & diſtinctio in naturis, licèt in illa aſſignanda diſſentirent; nam verbi gratia, qui dicebant totum hoc vniuerſum eſſe vnum ens, vnamque ſubſtantiam immobilem, dicebant pluralitatem rerum ſolum eſſe ſecundum ſenſum, ideoque ſolum inducebant contrarietatem ſecundum ſenſum vt calidum, & frigidum; qui verò ponebant vnum principium

mo-

mobile materiale, ponebant rarum, & denſum, vt ex illo alia fierent. Qui ponebant principia infinita indiuiſibilia, ponebant vacuum, & plenum, quatenus indiuiſibilia relinquebant quaſdam partes vacuas, quaſdam plenas. Qui verò infinita diuiſibilia, ſcilicet partes minimas, ponebant, pro contrarietate aſſignabant aliquam congregationem, & ſegregationem, ſecundum quam illæ partes aliquid vnum facerent, vel ſegregarent. Itaque omnes aliquam contrarietatem cognoſcebant in principijs. Denique illam oſtendit Philoſophus ex inductione, & experientia; tùm ex ipſa conditione principiorum, quia principia non ſunt ex alijs, & ex alterutris, ſed omnia alia ſunt ex ipſis, quæ conditio etiam conuenit contrarijs; tùm ex ipſa generatione, & corruptione, quæ ſine contrarietate, ideſt ſine eſſe, & non eſſe non datur, vt experientia conſtat.

In capite ſexto præmittit ſecundum de numero principiorum. Circa quod tria facit. Primò oſtendit, quòd principia ex eo quòd ſunt contraria, neque ſunt vnum tantum neque infinita. Non ſunt vnum tantum, quia contrarietas inter plura verſantur. Non ſunt infinita: tùm quia infinitum eſt ignotum; tùm quia principia ſunt prima contraria, hæc autem ſolum ſunt in genere ſubſtantiæ, & ſic non ſunt infinita; tùm denique, quia ſi ſunt infinita, omnia contraria erunt principia, quod eſt falſum, quia multa contraria ſunt ex alijs prioribus, vt dulce, & amarum ex calido, & ſicco, & ſic non ſunt prima principia: repugnat ergo eſſe prima principia, & eſſe infinita; infinitum enim complectitur omnia. Secundò oſtendit

prin-

Digitized by Google

principia non poſſe eſſe tantum duo, quia principia ſunt contraria inter ſe; ergo oportet dari aliquod tertium, in quo ſubiectentur, & circa quod exerceant oppoſitionem, & ſic pluſquam duo principia eſſe debent. Tertiò oſtendit, non eſſe plus quàm tria, quia ſufficiunt duo contraria, & vnum ſubiectum, vt ex contrarijs dicatur aliquid fieri: ergo non eſt neceſſe plura ponere, quàm ſubiectum, & formam, & contrarium formæ, quod eſt priuatio. Et ad hoc plures alias rationes congerit.

In capite ſeptimo determinatè reſoluit veritatem, & primò procedit ab ipſa generatione, ſeu fieri rei, oſtendendo, quòd ad illud tria requiruntur, ſcilicet ſubiectum ex quo aliquid fit, oppoſitum vndè fit, & terminus, qui de nouo fit: & quidem dari terminum, manifeſtiſſimum eſt, cum videamus res fieri de nouo, quòd verò fiat ex ſubiecto, & priuatione conſtat quia in omni fieri aliquid permanet, ſcilicet, id quod antea erat: ergo requirit priuationem illius, quod antea erat, & poſitionem huius quod modo fit, & quia fit ex aliquo non ex nihilo, cùm ex nihilo nihil fiat; ſequitur vt ad fieri requirantur tria, ſubiectum forma, & oppoſitum formæ, ſcilicet priuatio. Secundò colligit ex his principijs rerum naturalium, duo diſtincta eſſe inter ſe, & per ſe requiſita, ex quibus ſcilicet, res ipſa conſtat, ſcilicet, materia, & forma, in hæc enim reſoluitur vnumquodque tanquam in partes componentes. Aliud principium requiritur ratione diſtinctum, ſcilicet priuatio, & dicitur principium per accidens reſpectu eius quod de nouo fit, ſicut hominis muſici per ſe eſt cauſa homo, &

mu-

muſica, ſed quod antea fuerit non muſiciis, per accidens eſt ad conſtitutionem ipſius hominis muſici.

In capite octauo excludit errores antiquorum circa materiam, & in capite nono errores circa priuationem. Etenim ex ignorantia materiæ antiqui tollebant generationem ſubſtantialem, & ſolum accidentalem admittebant; ducti ea ratione, quia nihil poteſt fieri ſimpliciter ſeu ſubſtantialiter, neque ex ente, neque ex non ente; non ex ente, quia ſi iam eſt, non fit; non ex non ente, quia ex nihilo nihil fit: oſtendit autem Philoſophus ipſos non diſtinxiſſe inter ens in potentia, & in actu: ex ente enim in potentia fit ens in actu, & hoc ens in potentia eſt materia, quæ neque eſt nihil, neque eſt illud ens in actu quod fit, ſed eſt ens in potentia ad illas formas, quæ in illa de nouo educuntur.

In capite nono, & vltimo excludit errores, qui apud antiquos circa priuationem irrepſerant, licèt enim aliqui antiqui materiam dari faterentur, tamen priuationem non diſtinguebant ab illa, & ita dicebant materiam eſſe non ens, quia videbant eam priuatam omni forma; & ſic dicebant aliquid fieri ex non ente, quia fiebat ex materia. Et in hoc fuit inductus Plato, ex ratione Parmenidis, quia quidquid eſt præter ens, eſt non ens, materia eſt præter ens, cùm non ſit ens actu, ergo non eſt ens, & ſic non diſtinguebat inter materiam, & priuationem. Ariſtoteles autem oſtendit materiam non eſſe quidem ens actu, nec tamen eſſe priuationem, ſed ens in potentia, quia priuatio non appetit formam, neque eſt in potentia ad

for-

formam, ſed illi opponitur, eamque deſtruit; mareria autem ſimul eſt cùm forma recipiendo illam, & componendo ipſum totum: non eſt ergo idem priuatio quod materia licèt materiæ inſit priuatio quando non habet formam, vnde definit materiam, quòd eſt *primum ſubiectum, ex quo aliquid fit non ſecundum accidens.*

QVÆSTIO II.

De principÿs rerum naturalium in communi.

PRincipia rerum naturalium vocant Philoſophi illa, ex quibus res naturales conſtant, & fiunt. Principium autem extra totam naturam, & quod mouet naturam, eſt Deus; licèt antiqui cæcutientes non ſolum errauerint circa principia naturalia, non agnoſcentes generationes ſubſtantiales, ſed etiam primis principijs rerum naturalium ex quibus natura ipſa conſtat diuinitatem tribuerunt, cùm tamen diuinitas ſoli illi principio, quod eſt extra, & ſupra totam naturam, nec mouetur in ſe, ſed mouet illam, tribuatur. Et ad inueſtiganda principia ipſa rerum naturalium duplex patet via Philoſophiæ. Prima ſupponendo dari generationem ſubſtantialem, qua res de nouo fiunt ſimplici-

ter; ex huius enim ignorantia antiqui illi Philoſophi in tam abſurdas ſententias declinarunt. Secunda ex illo principio notiſſimo, quòd ex nihilo nihil fit per naturam: inde enim deducitur debere dari aliquod ſubiectum ex quo aliquid fiat, non ſolum ſecundum mutationem accidentalem, ſed etiam ſecundum mutationem ſubſtantialem, & ita in ſe non debet eſſe ens actu ſubſtantialiter, ſed ens in potentia.

Ad inueſtigandum autem principium, quod eſt extra totam naturam, vtitur Philoſophia motu, non vt pendet à ſubiecto, & forma, ex quibus res mobilis conſtat, ſed vt pendet à mouente, & efficiente, quod requiritur vltra ſubiectum, & formam, cùm nihil ſe moueat, vt in 7. libro probabitur, & non ſit procedere in infinitum: ergo datur primum mouens, non motum ab alio, & hoc non eſt natura, quæ eſt mobilis, ſed ſupra naturam.

Sic ergo in præſenti ſolum inueſtigamus principia rerum naturalium, ex quibus componuntur, & conſtant res ipſæ naturales. Principium autem extrinſecum, & ſuperius toti naturæ, in 8. libro inueſtigabitur. Primò autem inquiremus de principijs in communi. Secundò de quolibet eorum in particulari. Tertiò de compoſito quod ex illis reſultat, tam ſubſtantiali, quàm quantitatiuo.

AR-

ARTICVLVS I.

Quid ſit principium rei naturalis, & quomodo definiatur?

PRincipium loquendo in tota ſua generalitate diſtinguitur à D. Thoma 5. met. lect. 1. à cauſa, hoc modo: quòd *principium ordinem ad quendam importat principiatum, at verò cauſa importat influxum quendam ad eſſe cauſati*. Diuiditur verò principium ibidem in illud quod eſt primum, vel in eſſe rei, ſicut prima pars dicitur principium, vel in fieri rei, vel in cognitione rei, ſicquè definitur principium à Philoſopho, ibi: *Quod eſt primum vnde aliquid eſt, vel fit, vel cognoſcitur*. Addit verò D. Th. ibi quòd principia quædam ſunt intrinſeca, quædam extrinſeca, & inde diſcernetur quomodo ſe habent iſta tria, *principium, cauſa, & elementum*; omnia enim dicunt aliquam rationem primi, ſed diſtinguũtur, quod principium eſt communius quàm cauſa, & cauſa quam elementum, ſaluatur enim ratio principij, vbicunque ſaluatur ordo primi ad principiatum, & ſic in diuinis proceſſionibus inuenitur ratio principij, quia inuenitur ordo vnius ab alio, ex quo alius, nec tamen inuenitur ratio cauſæ, quia non inuenitur influxus in eſſe, & conſecutio ipſius eſſe, licèt inueniatur communicatio eſſe, de quo videndus eſt D. Th. 1. p. q. 33. art. 1. ad 1. Similiter terminus à quo incipit motus, & punctum reſpectu lineæ dicuntur principia, ſed non cauſa. Deinde etiam cauſa in plus eſt

quàm elementum: comprehendit enim cauſatam intrinſecam, quàm extrinſecam, vnde cœlum dicitur cauſa iſtorum inferiorum, ſed non elementum, & ſimiliter etiam finis eſt cauſa, & non elementum, ſola autem cauſa intrinſeca poteſt dici elementum,& ſic minus latè patet quàm cauſa.

Principium ſic generaliter ſumptum includit tàm principia Metaphyſica, quàm Phyſica, tam intrinſeca, quàm extrinſeca, tàm in facto eſſe, quàm in fieri; & dicimus principia phyſica ſumendo *ly phyſicum*, non pro eo ſolum quod eſt reale, ſed quod eſt ſubiectum motui imperfecto, & corporeo; Metaphyſica ergo principia ſunt communia omni generi entis, ſcil. *actus, & potentia*, vt dicitur 12. Metaphyſ. text. 26. lect. 4. apud D. Th. Principia verò Phyſica important actum, & potentiam non abſolutè, & in omni latitudine, ſed in genere mobili, ſeu tranſmutabili, & ita actus dicitur forma: potentia verò vel ſumitur pro ſubiecto, & ſic eſt materia, vel pro potentialitate, ſeu ſtatu carentiæ formæ, & ſic eſt priuatio.

His poſitis, principia naturalia in communi loquendo definiuntur à Philoſopho in hoc primo libro, textu 42. lect 10. apud D. Th. penes tres conditiones, quæ ad illa requiruntur: *Principia ſunt, quæ non ſunt ex alijs, nec ex alterutris, ſed omnia ex ipſis*; vbi ſolum definit prima principia naturalia, ſcilicet quæ ſimpliciter habent rationem principij, ita quòd nullo modo ſunt principiata. Secunda autem principia, quæ ſunt ex his primis, ita ſunt principia, quòd etiam ſunt principiata, & conſtantia ex alijs prioribus, & ſic dicuntur

non

non eſſe ex alijs, ſed omnia ex ipſis, quia non habent alia priora, ex quibus principientur, quæcumque verò res principiantur, ex ipſis ſunt, & ſic excluduntur ab hac definitione quatuor elementa, & ipſum cœlum, quæ licèt ſint principia, non tamen ſunt prima, ſed ex alijs prioribus conſtant, ſcilicet materia, & forma.

Dubitant tamen aliqui in præſenti, an Philoſophus definiat hìc principia naturalia quoad fieri, & generari, an ſolum quoad eſſe. Aliqui enim recentiores exiſtimant, rationem principiorum non conſiſtere in eo, quòd non fiant ex alijs, nec ex alterutris, ſed quòd non ſint ex alijs, nec ex alterutris. Vnde videntur ab hac definitione excludere priuationem. Sed oppoſitum expreſsè tenet D. Thomas, vt videri poteſt in hoc primo Phyſicorum. lect. 13. exponens illa verba, capit. 7. textu 65. *Sunt cauſæ, & principia eorum, quæ natura ſunt, &c.* Vbi ſic inquit: *Et notandum eſt, quòd hìc intendit inquirere Ariſtoteles principia non ſolum fiendi, ſed etiam eſſendi; vnde ſignanter dicit, ex quibus primis ſunt, & fiunt*: ergo hic definiuntur non ſolum principia rerum in eſſe, ſed etiam in fieri. Et ratio eſt, quia non traditur alia definitio pro principijs generationis, quàm pro principijs compoſitionis, ſed vna dari poteſt pro omnibus principijs in communi, nec alia quàm iſta: & ita conuenit iſta definitio, non ſolum duobus principijs, quæ ſunt principia in componendo, ſcilicet materiæ, & formæ, ſed etiam priuationi, quæ eſt principium in fieri, & generari. Et idem ſumitur ex verbis Philoſophi in hoc primo

Digitized by Google

libro, textu 65. in fine; vbi inquit: *Ex his, ſcilicet materia, & forma, fieri ea quæ fiunt.* Et ſimiliter in textu 43. lect. 10. apud D. Thom. dicit: *Quòd prima contraria ſunt quæ non ex ſe mutuò fiunt*; vt habet noua tranſlatio, vbi antiqua dicebat, quòd contraria non ſunt ex alterutris. Deniq; in 5. Metaphyſ. textu 5. dicit Philoſ. *Naturam dici vno modo, id ex quo aliquid eſt, & fit*, & loquitur de materia, quæ eſt principium quantum ad eſſe, & quantum ad fieri, vt ibi explicat D. Thom. Sic ergo definitio data non ſolum intelligitur de principijs in eſſe, quæ componunt, & non contrariantur ſicut materia, & forma, ſed etiam quæ contrariantur, & non componunt, & pertinent ad ipſum fieri, ſicut priuatio, & forma. Negare autem quòd prima principia ſint contraria, eſt apertè negare Philoſophum, qui id affirmat in hoc libro textu 52. & 54. & in hoc maximè commendat Philoſophos antiquos, quòd poſuerunt principia eſſe contraria; quam veritatem inquit D. Th. in hoc 1. lib. lect. 12. *Naturali inclinatione ipſos fuiſſe conſecutos.* Et denique fruſtra probaret Philoſophus principia naturalia eſſe plura, quia ſunt contraria, ſi in ſe contraria non ſunt, ſed ſolum exemplo contrariorum explicantur.

Ex his conſtas, quomodo explicandæ ſunt illæ duæ particulæ in definitione principiorum, ſcilicet: *Quòd non ſunt ex alijs, nec ex alterutris*. Dicuntur enim non fieri ex alijs, quia prima ſunt, & dicuntur non fieri ex alterutris, quia prima contraria ſunt, intelligitur autem vnum non fieri ex alio ſecundùm ſe ſumptum, & quaſi in abſtracto, ſicut calor, &

frigus,

Digitized by Google

frigus, verè tamen vnum contrarium ſit ex alio ratione ſubiecti in quo eſt, ſicut ex calido ſit frigidum, non quidem formaliter, ideſt ratione formæ; nec enim vna forma eſt ex alia, ſed ſubiectiuè, & ratione materiæ, quatenus ex materia calidi educitur frigus, de quo videatur Philoſophus 10. Metaphyſ. textu 14. lect. 6. apud D. Thom. Et ſimiliter vnum contrarium fit ex alio, vt à termino à quo, vt ſtatim dicemus.

Ex quo etiam colligitur, qua ratione dicatur, quòd cauſæ ſunt ad inuicem cauſæ, non tamen principia ad inuicem ſunt principia. *Ratio* eſt, quia cauſæ in quantum cauſæ non habent contrarietatem inter ſe, ſed potiùs dependentiam mutuam, ita quòd vna cauſa conducit ad eſſe alterius, & in ipſis principijs materia, & forma, quia non ſe habent vt contraria, ſed vt cauſa formalis, & materialis componentes totum, vna ad inuicem dependet ab alia, & cauſat aliam in eſſe, licèt vna non componat aliam, quia prima principia ſunt ſimplicia, eò quòd omnia reſoluuntur in ipſa. Cæterum in quantum ſunt principia contraria, non poſſunt eſſe ex alterutris, quia contraria inter ſe repugnant; & ſe expellunt, non verò vnum principiat alterum, neque intrinſecè cauſando illud, ſed ſolum poteſt vnum extrinſecè initiare aliud tanquam terminus à quo; ſed hoc eſt per accidens, quatenus conueniunt in eodem ſubiecto, & vnum ſuccedit alteri, dum expellit illud, & ſic initiat ſucceſſionem eius, vt terminus à quo, quod vtrique conuenit illi ratione materiæ, in qua fit iſta tranſmutatio, & ſucceſſio.

Digitized by Google

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur contra illam particulam *ex alijs*, quia vel ſumitur in tota ſua amplitudine, vt etiam includit principia extrinſeca, & ſic etiam includetur efficiens, ſeu mouens, & omnis cauſa extrinſeca: vel ſumitur prout ſolum dicit cauſas intrinſecas, ſeu partes componentes, & ſic ſolum includetur materia, & forma, non verò priuatio, vel tandem includitur terminus à quo extrinſecus, licèt non cauſæ extrinſecæ; & ſic non ſola priuatio erit principium, ſed etiam forma corrupta, quia etiam habet rationem termini à quo, nec ſe habet per accidens, cùm non poſſit agens naturale, ex quolibet ſubiecto educere formam, ſicut non poteſt equus generari ex lapide. Deinde, quia ſumitur æquiuocè ly *ex quo* in definitione principiorum, tam pro eo ex quo aliquid fit, vt à termino à quo, quàm pro eo ex quo conſtituitur, vt ex parte componente. Denique non omnia entia naturalia priuationem habent pro principio, ſicut corpora cœleſtia, quæ ſola creatione, & ex nihilo fiunt. Vnde hæc definitio ſolum complectitur principia rerum corruptibilium.

Reſpondetur, quòd illa particula *ex alijs*, ſolũ importat ea, à quibus res eſſentialiter pendet, ſiue in facto eſſe, ſiue in fieri, vt à componentibus, vel inchoantibus, eò quòd principium, & principiatum ita ſe habent, quod principiatũ reſoluitur in principiũ: principiũ autem in quantũ tale non reſoluitur in aliud, niſi etiã ſit principiatũ, & ita in quãtũ in principiũ nõ eſt ex alio.

Cauſa

Cauſa autem efficiens, & quæcumque alia extrinſeca, non includitur in definitione iſta principiorum naturalium, vt dicemus art. 3. nec enim cauſæ extrinſecæ ſunt principia, ex quibus natura ipſa rerum conſtat, ſiue in fieri, ſiue in facto eſſe, ſed efficiens dicitur id à quo incipit motus, finis propter quem incipit, exemplar ad cuius imitationem fit, nulla verò cauſa extrinſeca dicitur, ex quo aliquid fit.

Ad id verò, quod opponitur contra priuationem. Ad primam replicam dicitur, quòd ſola priuatio ſumitur ex parte termini à quo formaliter loquendo, & communiter ad omnem mutationem, & formaliter quidem, quia ex alijs entibus non poteſt dici, quòd aliquid fiat per ſe, & formaliter, ſed ſolum materialiter, & per accidens, vt D. Thom. dicit in hoc libro, lect. 10. ſicut ignis, verbi gratia poteſt generari materialiter ex pluribus rebus, vt ex ligno, ex papyro, ex aqua, &c. Formaliter autē fit ex illis omnibus, quatenus conueniunt in priuatione ignis. Quòd verò aliqua non poſſint fieri ex quolibet, non ideo eſt, quia formaliter non fiat ex priuatione, ſed quia non ſemper materia eſt proximè diſpoſita, vt ex illa forma educatur, vel vniatur; ſicut ex lapide non poteſt immediatè fieri equus. Communiter autem ſe habet priuatio ad omnem mutationem, quia in omni mutatione, & motu, etiam quando fit ex contrario in contrarium, inuenitur ex parte termini à quo priuatio; nam contrarietas non exercetur ſine priuatione. At verò fieri ex contrario poſitiuo non inuenitur in omni mutatione, vt patet in generatione ſubſtantiali, & alijs inſtantaneis mutationibus,

nibus, in quibus non proceditur à contrario in contrarium ſubſtantiæ enim nihil eſt contrarium.

Ad ſecundam replicam dicitur, non ſumi æquiuocè illum terminum *ex alijs*, eò quòd traduntur hìc principia rei mobilis, non ſolùm in eſſe rei, ſeu in facto eſſe, ſed etiam in motu, & in fieri, & ideò explicari debet, tam de eo ex quo aliquid componitur, quàm de eo ex quo aliquid fit.

Ad tertiam replicam dicitur, quòd principia rerum naturalium dicuntur tria, non quòd in omni re naturali tria requirantur, ſed quia non plura ſint neceſſaria in omni re naturali: ita tamen quòd in aliquibus omnia tria requiruntur, in alijs duo ſufficiunt.

Secundò arguitur contra ſecundam particulam, *ex alterutris*, videtur enim ſuperfluè poni, & falsò. Superfluè quidem, quia hoc ipſo, quòd principia non fiunt ex alijs prioribus, conſtat, quòd non fiunt ex alterutris; eſſet enim vnum prius altero, hoc ipſo quòd fieret ex illo. Falsò autem, tùm quia expreſsè Ariſtoteles in hoc libro textu 43. & 44. docet, vnum contrarium fieri ex alio, verbi gratia, album fieri ex non albo, ſed non ex omni, ſed ex nigro, & ignem ex ligno: ergo falſum eſt, quòd contraria non fiant ex alterutris; tùm etiam, quia in ipſis principijs, quæ ſunt materia, & forma, educitur forma ex materia: ergo materia eſt principium formæ, & forma eſt principiata, & ſic vnum principium eſt ex alio: tùm denique, quia hæc definitio non verificatur de aliquo principio in ſingulari; nullum enim in ſingulari datur, ex quo omnia

alia

alia fiant: ergo falſo ponitur illa vltima particula, *ſed ex ipſis ſunt omnia*.

Reſpondetur illam particulam, *ex alterutris*, nec eſſe ſuperfluam, neque falſam, Ad primam probationem dicitur, quòd particula ex alijs, prioribus, oſtendit quidem, quòd principia iſta ſint prima, quia non ſunt principiata ex alijs prioribus: non tamen oſtendit, quòd ſint prima contraria, niſi ponatur, quòd non ſint ex alterutris, & hoc ad differentiam cauſarum, quæ licèt ſint primæ in ſuo genere, tamen ad inuicem ſunt cauſæ, quia contrarietatem non habent, ſed mutuò ſe iuuant: principia autem quia contraria ſunt, non ſunt ſibi ad inuicem principia, & ita non fiunt ex alterutris.

Ad ſecundam probationem dicitur, quòd vt ipſe Ariſtoteles docuit in hoc libro, cap. 7. & ibi D. Thom. lect. 13. contraria dicuntur non fieri ex alterutris, ſumendo illa in abſtracto, & formaliter, ſicut albedo non fit ex nigredine, vel è contra; poteſt tamen vnum contrarium fieri ex alio ratione ſubiecti, & materiæ, in qua eſt, ſicut ex albo fit nigrum, vel è contra ratione ſubiecti albedinis, ſed hoc formaliter non eſt fieri vnum contrarium ex alio, ſed ex materia vnius contrarij, quæ alteri contraria non eſt, ſed in potentia ad ipſum; poteſt tamen vnum contrarium habere aliud pro principio tanquam terminum à quo, ſed hoc non conuenit ipſi contrario, ſed motui illius, ſeu fieri eius, neque formaliter fit ex ipſo, ſed ex priuatione, & ſic vtrumque dixit Philoſophus in textu 43. ſcilicet: *Quòd album fit ex non albo, & hoc non ex omni, ſed ex nigro;*

Digitized by Google

quaſi dicat formaliter ex non albo, materialiter non ex omnibus, ſed ex his quæ ſui generis ſunt, ſcilicet ex nigro, vel ex alio colore.

Ad tertiam probationem dicitur, quòd forma educitur ex materia, & fit ex illa eo modo, quò fieri conuenit formæ, non tamen forma eſt contraria materiæ; principia autem dicuntur non fieri ex alterutris, quatenus contraria ſunt, ſi verò non ſint contraria, id non repugnat, & ſic D. Thom. lect. 11. & lect. 13. docet ex Philoſopho, quòd contraria fiunt ex inuicem, ſi ſumatur ſubiectum contrarijs, fiunt enim ex ipſa materia.

Ad vltimum reſpondetur, quòd illa particula, *ex ipſis ſunt omnia*, intelligitur in ſenſu diſtributionis accommodæ, ſcilicet, quòd omnia, quæ fiunt, ex illis fiunt, licèt non ex quolibet ſingulari omnia, ſed ex quolibet id quod ſibi conueniens eſt: ſicut cùm dicimus, quòd omnia accidentia inhærent ſubſtantiæ, non intelligitur in qualibet ſubſtantia ſingulari omnia, ſed in tota collectione ſubſtantiæ, ſeu in toto genere. Et tamen materia rerum corruptibilium talis eſt quòd ex qualibet materia poteſt fieri quæcumque forma, dummodo ad illam debitè diſponatur, quia eſt in pura potentia ad omnes formas.

ARTICVLVS II.

Vtrùm prima principia ſint contraria?

COmmuniter principijs naturalibus attribuitur quòd ſint contraria, & prima contraria. Et ideò tria nobis explicanda ſunt.

Tri-

Digitized by Google

Primum, an omnibus principijs conueniat eſſe contraria. *Secundum*, quid ſit iſta contrarietas principiorum. *Tertium*, quid ſit eſſe prima contraria.

Circa primum, Ariſt. vt certum ſupponit etiam ex antiquorum Philoſophorum placitis, principia eſſe contraria, vt patet in hoc primo libro, tex. 48. vbi D. Th. lect. 10, inquit, *Quòd Philoſophi hoc dixerunt ab ipſa veritate coacti*, & hoc manifeſtè conſtat, quia in præſenti agimus de principijs rerum mutabilium, quatenus mutabiles ſunt, in omni autem mutatione oportet dari acquiſitionem vnius, & amiſſionem alterius: ergo neceſſe eſt quòd interueniat contrarietas inter formam corruptam, & acquiſitam; ita quòd vna forma habeat adiunctam priuationem alterius, & conſequenter oppoſitionem; nam vbi eſt priuatio, & forma priuata, oppoſitio eſt, quæ largo modo dicitur contrarietas; eſt enim illa priuatio adiuncta alicui formæ poſitiuæ.

Vt autem videamus, quibus principijs conueniat iſta contrarietas, oportet diſtinguere principia rei in facto eſſe, & in fieri, ſeu principia generationis, & compoſitionis; licèt enim eadem res ſit in fieri, & in facto eſſe, tamen propter diuerſum ſtatum aliquid eſt de conceptu illius, vt eſt in ipſa mutatione, & fieri, quod non eſt de conceptu ipſius in ipſa compoſitione, & in facto eſſe; de conceptu enim mutationis, ſeu generationis eſt, quòd tranſeat de non eſſe ad eſſe, quod in re facta iam non inuenitur, eò quòd iam non tranſit, ſed permanet in eſſe; vnde aliud principium amplius aſſignandum eſt generationi, ſeu mutationi,

quod

quod non aſſignatur rei genitæ, ſcilicet, id ratione cuius eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe, & hoc eſt priuatio; in generatione enim forma conſideratur, non vt dans eſſe, ſicut in compoſito, ſed vt tranſiens de non eſſe ad eſſe.

Ex his reſpondetur primæ difficultati. *Principia rerum in facto eſſe, & vt componentia non ſunt contraria, principia verò in fieri, & in generari contraria ſunt, non ratione materiæ, ſed ratione priuationis, & formæ in materia.* Vtraque pars eſt communis Authorum; & prima manifeſtè patet, quia materia, & forma in ipſo compoſito non ſe expellunt, ſed mutuò iunguntur, ergo non ſunt contraria. Conſtat autem materiam, & formam eſſe partes componentes ipſum totum, & materiam appetere formam, & è contra, ergo non habent inter ſe contrarietatem, ſed appetitum.

Secunda verò pars probatur, quia vbicumque eſt fieri, & motus, datur poſitio vnius, & ablatio alterius, generatio enim vnius eſt corruptio alterius: ergo datur contrarietas, ſeu oppoſitio inter id quod corrumpitur, & generatur, ſeu inter formam, quæ eſt terminus ad quem, & id quod eſt terminus à quo. Et quia omnis contrarietas exercetur in aliquo ſubiecto, neceſſe eſt, quòd forma, & priuatio ſolum ſint contraria, prout in materia, & materia prout priuata, etiam incompoſſibilitatem habet cum ipſa forma, qua priuata eſt.

Ex quo conſtat contra Ariſtotelem, & veritatem loqui, qui contrarietatem negant primis principijs, & dicunt, quòd Ariſtoteles ſolùm vſus eſt exemplo contrariorum ad declaranda ipſa principia, putant enim Ariſtotelem ſolùm de-

Digitized by Google

definire hic principia in facto eſſe, & non principia in fieri, quorum fundamentis reſpondebimus circa tertiam difficultatem.

Circa ſecundam difficultatem, ſcilicet quæ contrarietas inueniatur in iſtis principijs, dubium oritur ex eo, quòd iſta principia ſunt in genere ſubſtantiæ, nihil autem ſubſtantiæ eſt contrarium, vt dicitur in cap. de ſubſtantia, non ſolùm ſubſtantiæ completæ, & totali, quæ ſubiectum non habet, in quo contrarietatem exerceat, ſed neque ſubſtantiæ incompletæ, vt formæ, vel parti, quia in iſtis partibus non eſt dare magis, vel minus, cùm non ſint formæ intenſibiles, & conſequenter neque poteſt dari maxima diſtantia inter tales formas, quia vbi non eſt diſtare magis, & minus, non eſt maxime diſtare, contraria autem ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant. Imò ſi ad perfectam contrarietatem hoc reducatur, quæ eſt inter extrema poſitiua, priuatio non erit dicenda principium rei naturalis, ſed forma corrupta, & forma genita.

Reſpondetur in principijs rei naturalis non poſſe dari contrarietatem propriè, & ſtrictè dictam, ſicut in accidentibus, ſed largo modo priuatiuè oppoſitis, vel ſi inter ipſas formas ſubſtantiales attendatur oppoſitio, potius eſt incompoſſibilitas quædam, quàm contrarietas, imò in hoc deficiebāt antiqui Philoſophi, quia ponebant principia eſſe contraria more accidentium, quia ipſi formas ſubſtantiales non agnoſcebant, ſed pro principijs contrarijs aſſignabant calidum, & frigidum, & vacuum, & plenum, litem, & amicitiam, & aliqua ſimilia, vt notauit Philoſoph. in hoc 1. lib. c. 5. tex. 49. ipſe

ipſe autem in tex. 52. docet, ſubſtantiam nulli rei eſſe contrariam. Quare non poteſt poni in principijs rerum naturalium contrarietas proprie dicta, niſi cum antiquis ponamus, non dari formas ſubſtantiales, ſed ſolum accidentales, ſecundum quas fit generatio.

Cur autem in ſubſtantia non inueniatur contrarium, cùm videamus formas ſubſtantiales eſſe poſitiuas, & mutuò ſe expellere, & repugnare? *Reſpondet* optimè Sanct. Thom. 11. Metaphyſ. lect. 12. explicans dictum Philoſophi ibidem, quòd ſecundum ſubſtantiam non eſt motus: quia ſubſtantiæ nihil eſt contrarium. *Formæ*, inquit, *ſubſtantiales non poſſunt eſſe contrariæ, quia cõtraria ſunt extrema quadam cuiuſdam determinatæ diſtantiæ, & quedammodo continuæ: cùm fit motus de vno contrario in aliud contrarium. Vnde in illis generibus, in quibus talis diſtantia continua, & determinata non inuenitur, non poteſt contrarium inueniri. Vnde numerus, numero non eſt contrarius, neque figura figuræ; eodem autem modo eſt in ſubſtantijs, quia ratio cuiuslibet ſpeciei conſtituitur in quodam determinato indiuiſibili.* Ità Diuus Thomas: quare attendendum eſt ad ipſam formam conſtituentem aliquam ſpeciem, quæ ſi non admittat in ſe latitudinem ſecundum aliquam determinatam diſtantiam, ſed ſolum habet indiuiſibilem modum conſtituendi ſpeciem, non fundat contrarietatem, quæ eſt maxima diſtantia, ſeu vltima, atque adeo determinata reſpectu alterius formæ. Quomodo autem formæ ſubſtantiales habeant oppoſitionem, & ſe expellant? Reſpondet Diuus Thomas ibidem, quòd hoc eſt ſecundum quod vna

forma

forma habet ſibi annexam priuationem alterius formæ; nam priuatio quodammodo contrarium eſt. Itaquè principia rerum naturalium dicuntur contraria propter priuatiuam oppoſitionem, quæ eſt principium contrarietatis, & ſic forma, & priuatio ſunt oppoſita, non autem materia, & forma, nec materia, & priuatio, quia materia vtriuſque eſt capax.

Vnde ſoluitur ratio dubitandi, dicimus enim quòd formæ ſubſtantiales non habent contrarietatem ſtrictè dictam, ſed largo modo pro oppoſitione priuatiua, quæ eſt principium contrarietatis. Nec ſequitur quòd forma corrupta potius erit principium, quia poſitiuè contrariatur formæ genitæ. Reſpondetur enim, quòd forma corrupta non opponitur formæ genitæ, niſi ratione priuationis adiunctæ, non rationis ſpecialis contrarietatis, quia vtraque in indiuiſibili conſiſtit, neque fundat oppoſitionem maximæ diſtantiæ, cùm nullam habeat latitudinem ſecundùm magis, & minus. Aliunde etiam non poteſt forma corrupta eſſe principium per ſe, & formaliter rei naturalis, etiam quoad generationem, quia non per ſe pertinet ad generationem vnius formæ, quòd fiat ex altera, ſed ex non eſſe, eò quòd contingit aliquam formam fieri ex diuerſis, ſicut ignis poteſt fieri ex ligno, vel ex ſtuppa, vel ex aqua, &c. quæ omnia materialiter ſe habent ad generationem ignis, formaliter autem ſolum attenditur id in quo omnia illa conueniunt, ſcilicet in non eſſe, ſeu priuatione ignis. Aliquæ tamen formæ poſtulant determinatè generari ex materia habente talem formam, verbi gratia, animal ex embrione,

ne, non propter principium generationis, ſed quia non aliter diſponitur materia, niſi tranſeundo per illam formam.

Circa tertiam difficultatem, ſcilicet quomodo prima principia dicantur prima contraria, difficultas eſt circa rem ipſam, ſcilicet in quo conſiſtat ratio primæ contrarietatis, & circa rationem *Ariſtotelis*, qua probauit prima principia eſſe prima contraria. Ad hoc ergo intelligendum dicimus, quòd rtiplici modo poteſt intelligi prima contrarietas. *Primò*, ſecundùm generationem, quia in vnoquoque genere dantur prima contraria, ideſt primæ differentiæ diuidentes aliquod genus, ex quibus deriuantur aliæ differentiæ, quæ conſtituunt ſpecies intermedias, & illæ primæ differentiæ conſtituunt prima contraria in illo genere, ſicut in qualitatibus dulce, & amarum dicuntur ſecunda contraria, quia deriuantur ex alijs contrarijs prioribus, ſcilicet ex calido, & frigido, ſicco, & humido. Et rurſus in genere magis determinato, verbi gratia, in genere coloris primæ differentiæ, quæ ſunt album, & nigrum, conſtituunt prima contraria illius generis; colores verò intermedij, qui ex iſtis conſtant, ſeu deriuantur, dicuntur ſecunda contraria, & ita docet Philoſophus in hoc 1. lib. Phyſic. cap. 6. tex. 56. & ibi D. Thom. lect. 11. & 10. Metaphyſ. tex. 23. lect. 9. apud D. Thomam.

Secundò ſpecialiori modo dicitur prima contrarietas illa, quæ inuenitur in genere ſubſtantiæ qualiſcumque illa ſit, eò quòd ſubſtantia eſt primum genus inter omnia prædicamenta, ideoque oppoſitio, quæ in illa in-

inuenitur, dicitur prima contrarietas, & hac ratione dixit Ariſtoteles in hoc libro, tex. 56. principia eſſe prima contraria, quia eſt in eis contrarietas primi generis, ideſt ſubſtantia.

Tertio modo adhuc ſpecialius dicuntur prima contraria, quæ priuatiuè opponuntur, eò quòd priuatio eſt principium contrarietatis, vt probatur in 10. Metaphyſ. text. 14. & ſequentibus, & à D. Thom. ibi, lect. 6. omnis enim contrarietas includit priuationem, non tamen omnis priuatio contrarietas eſt: vnde dicit Sanct. Thom. opuſcul. 37. cap. 2. *Quòd priuatio, & habitus faciunt contrarietatem, vt dicitur 2. Phyſic. & ideò omnes contrarietates reducuntur in habitum, & priuationem tanquã in primam oppoſitionem, quæ eſt in genere.* Cum ergo in ſubſtantia non detur propriè contrarietas, ſed priuatiua oppoſitio, quatenus vna forma importat priuationem alterius, manifeſtum eſt dari primam contrarietatem, ideſt principium contrarietatis, quæ eſt priuatiua oppoſitio. Cur autem vna forma dicat priuationẽ alterius, iã ſupra tetigimus, & latius infra q. 10.

Ex his explicatur ratio Ariſtotelis, qua probat prima principia eſſe prima contraria, quia conueniunt illis conditiones primorum contrariorum, quæ conditiones ſunt tres. Prima, quòd non fiant ex alijs prioribus. Secunda, quòd non fiant ex alterutris. Tertia, quòd omnia fiant ex ipſis. Prima conditio verificatur, quia iſta principia ſunt prima, & ſic non ſupponunt aliqua priora. Secunda conditio verificatur, quia vnum principium neque componitur ex alio, vt de ſe patet; neque fit ex alio, vt ex termino à quo formaliter, & in ab-

abſtracto, vt albedo non ſit ex nigredine, licèt per accidens, & ratione ſubiecti album fiat ex nigro, quatenus vna forma ſuccedit alteri, & ex vna tranſit, & mutatur ſubiectum in aliam. Tertia denique conditio verificatur, quia reliqua omnia ſunt principiata, & deriuata ex iſtis principijs in ſuo genere: ipſa verò ſunt ſimpliciora alijs, & conſequenter ſe habent vt principia, ex quibus alia fiunt, & ſic habent conditiones ad prima contraria requiſitas.

Sed obijcies, nam ſi principia, quæ hic definiuntur, ſunt prima contraria, ſequitur quòd non definiantur omnia principia rerum naturalium, & conſequenter neque omnia ſunt ex ipſis. Sequela probatur, quia non omnia entia naturalia fiunt ex priuatione, vt patet in cœlo, quod fit ſolum per creationem, non autem ex ſubiecto habente priuationem, & tamen conſtat cœlum eſſe ens naturale: ergo non omnia principia entis naturalis habent contrarietatem. Item etiam accidentia non ſemper fiunt ex priuatione, ſicut quando eadem accidentia in ſpecie, quæ erant in corrupto, remanent in genito, vt idem color, vel eadem figura in homine viuo, & mortuo: tunc enim illa figura, quæ eſt in cadauere, non poteſt generari ex priuatione talis figuræ. Denique poteſt diuinitùs generari aliquid ſine priuatione præcedente; vt ſi Deus crearet ignem, & iuxta illum materiam primam vltimò diſpoſitam, tunc ignis ille ſuam formam produceret in illa materia, nulla priuatione præcedente, quia nulla forma oppoſita præceſſit, cui priuatio ſit adiuncta; ergo non requi-

Digitized by Google

quiritur quòd principia ſint prima contraria, ideſt priuatiuè oppoſita: nam de materia, & forma conſtat ex dictis, quòd non ſunt contraria licèt ſint prima principia.

Ad primam partem argumenti reſpondetur, illos aliquos conuinci ad aſſerendum, quòd Ariſtotel. non definit hic principia naturalia quoad fieri, & generationem, ſed quoad eſſe, & componi. Quod ſi verum eſſet, non attribueret Ariſtoteles primis principijs eſſe contraria, vt toties attribuit, nec diceret eſſe tria, ſed ſolùm duo: principia enim componentia rerum naturalium tantum ſunt duo, ſcilicet materia, & forma. Dicimus ergo, quòd definitio Ariſtotelis complectitur omnia principia naturalia tam in fieri, quàm in eſſe, ſed non eodem modo applicanda ſunt pro omni ſtatu, & pro omni natura; nam quædam ſunt ex principijs naturalibus in eſſe, & componi, quædam etiam in fieri, & pro primo non requiritur priuatio, neque contrarietas, & ſic omnes res naturales ſunt ex illis principijs, non tamen omnes ſunt ex illis vt ex contrarijs, ſicut res incorruptibiles, ſed accommodando ſingula ſingulis, omnia ſunt ex iſtis principijs, quædam ex tribus, materia, forma, & priuatione, quædam tantum ex duobus, ſcilicet materia, & forma.

Ad ſecundam partem argumenti reſpondetur, quòd ea, quæ fiunt conſecutiue ad aliquam formam, vt color, & figura, & reliqua accidentia, quæ ſimilia ſunt accidentibus corrupti, talia fiunt ex illa priuatione, ex qua fit forma de nouo genita, eò quòd illa accidentia non fiunt primò, & per ſe, ſed vt conſecu-

ſecuta ad formam ſubſtantialem in quantum aliquid illius ſunt, & ideò non requiritur alia priuatio talium accidentium in ſubiecto, ex quo fiunt, niſi illa quæ directè eſt priuatio formæ ſubſtantialis, & ex conſequenti illius accidentis, quod comitatur illam. Supponit enim hæc ſolutio; quòd non remanet idem accidens numero ingenito, & incorrupto, vt in libris de generatione dicetur.

Ad tertiam partem argumenti. *Reſp.* ſeq. articul. ad vltim.

Secundò arguitur probando, quòd prima principia non poſſint dici prima contraria ex eo, quòd ſunt ſubſtantialia, & ſubſtantia eſt primum genus; contra enim eſt, tùm quia ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, tùm etiam quia eodem modo poſſet dici, quòd præter principia ſubſtantialia ſunt alia priora contraria, nempe forma communis, abſtrahens à ſubſtantiali, & accidentali, & eius priuatio oppoſita: tùm denique, quia contrarietas ſubſtantialis non eſt prima abſolutè loquendo, cùm ex ipſa non ſint omnes aliæ contrarietates, vt patet in cœlis, in quibus datur contrarietas motuum, & tamen non oritur ex contrarietate ſubſtantiali, quæ ibi non datur. *Confirmatur*, quia prima contraria fiunt ex alterutris, omne enim quod fit, ex aliquo contrario fit, vt docet Philoſ. in hoc 1. lib. tex. 44. & alijs locis, prima autem principia non fiunt ex alterutris, vt dicitur in eorum definitione: ergo non ſunt prima contraria.

Reſp. quòd ſubſtantiæ nihil eſt contrarium contrarietate ſtricta, & propriè dicta, benè tamen oppoſitione priuatiua, quæ eſt prin-

principium contrarietatis, vt dictum eſt. Et ad ſecundam replicam dicitur, quòd forma, & priuatio in communi abſtrahens à ſubſtantiali, & accidentali, non dicit aliquam primam contrarietatem in exiſtendo, & cauſando alias, ſed in prædicando, & ita non conſtituit primam contrarietatem in re, ſed per abſtractionem intellectus cognoſcitur. Nos autem loquimur in præſenti de prima contrarietate, quæ in re exiſtit, & exercetur.

Ad tertiam replicam reſp. non requiri ad primam contrarietatem quæ eſt prima ratione ſubſtantiæ, quòd in eius contrarietate omnis alia contrarietas fundetur, ſed ſufficit quòd in ſubſtantia ſuſcipiatur, & ab ipſa ſubſtantia cauſetur, non à contrarietate ſubſtantiæ; nec enim contrarietas ſubſtantiæ ex eo dicitur prima, quia ex ipſa deriuentur alia ſecunda contraria, ſicut in contrarijs accidentalibus fit, ſed dicitur prima, quia genus ipſum ſubſtantiæ eſt primum in entibus; eſt autem primum quia ſuſtentat, & eſt radix aliorum, & ſuſtentando cauſat, non autem ſolum contrariando, & ſic in cœlo inuenitur contrarietas accidentalis, fundata in receptione, & cauſatione ſubſtantiæ, non in contrarietate.

Ad confirmationem reſpond. vtrumque eſſe verum, & quòd contraria non fiunt ex inuicem, ſicut neque principia, ſiue per modum compoſitionis, quia vnum contrarium non componit aliud, ſe excludit, ſiue per modum termini à quo, ſi contraria ſumantur ſecundum ſe, & in abſtracto, & ſic pari paſſu currunt cum primis principijs. Et ſimiliter eſt verum, quòd vnum contrarium fit ex alio, vt à termino

no à quo per accidens, & ſicut album ex nigro ratione ſubiecti, ſeu materiæ, in qua vnum ſuccedit alteri, & fit ex alio: videatur D. Th. 1. Phyſic. lect. 13. ſuper textum 67. & 10. Metaph. lect. 6. & lect. 9. circa finem.

ARTICVLVS III.

Vtrùm principia naturalia ſint tantùm tria?

ARiſtoteles in hoc 1. lib. textu 67. non abſolutè reſoluit eſſe tria principia naturalia, ſed eſſe quodammodo duo, quodammodò tria, ſcilicet eſſe duo principia per ſe, tria autem ſi etiam ſumatur principium per accidens, quod eſt priuatio.

Hinc ergo naſcitur difficultas ex vna parte ad probandum eſſe plura principia, quàm tria, ex alia, ad probandum eſſe pauciora. Ad probandum quòd ſint plura, fit duplex argumentum. *Primum*, quia etiam per ſe pendet generatio in quantum mutatio à mouente, & efficiente, vt à principio extrinſeco: ergo non eſt cur excludatur à ratione principij naturalis. Vnde, & numeratur à Philoſopho inter illa in 12. Metaphyſ. textu 23. ibi: *Quare elementa analogicè tria, cauſæ verò, & principiæ quatuor*, inter quæ numerat ipſum mouens, & videri poteſt ibi D.Th. lect. 4. Quòd autem efficiens ſit extra conceptum rei effectæ, nihil obſtat, cùm etiam priuatio ſit extra conceptum illius, tam in facto eſſe, quàm in fieri, cùm ſemper ſe habeat vt terminus à quo relinquendus.

Secundum argumentum eſt, quia ſi priuatio

tio admittitur eſſe principium, vt terminus à quo, etiam forma corrupta debet poni pro principio, quia etiam habet rationem termini à quo in ipſa generatione ſubſtantiæ. Nec dici poteſt, quòd priuatio eſt conditio per ſe requiſita, vt forma producatur de nouo, produci enim non poteſt, niſi in ſubiecto vbi non eſt; forma autem, quæ corrumpitur: non requiritur per ſe. Contra enim eſt, tum quia aliquando requiritur, quòd præcedat determinata forma, vt fiat determinata generatio, ſicut forma cadaueris non fit, niſi ex viuente, neque animal niſi ex embrione; tùm quia non poteſt quodlibet fieri ex quolibet, ſed ex materia habili, & diſpoſita. Vndè talis habilitas, ſeu diſpoſitio non minus erit principium, quàm priuatio, quia per ſe requiritur, licèt vtrumque ſit extrinſecum.

Ex alia parte videntur principia eſſe pauciora, quàm tria ſimiliter ex duplici argumento. *Primum*, quia forma non poteſt numerari inter principia naturalia in ipſo fieri, ſeu generari; eſt enim terminus generationis: ergo non principium, & ſic non bene numeratur forma inter principia naturalia in fieri.

Secundum argumentum eſt ex parte priuationis, quia priuatio formæ genitæ non eſt in inſtanti generationis: aliàs in eodem inſtanti eſſet materia ſub forma, & ſub eius priuatione. ante inſtans autem generationis quidquid præcedit in materia, ſiue diſpoſitio, ſiue forma corrumpenda, ſiue priuatio formæ generandæ, non conducit ad ipſam generationem intrinſecè, & per ſe, ſed per accidens ſe habet, quia ſine illo poſſet ſaluari tota ratio genera-

tionis; vt ſi Deus in inſtanti generationis ſubrogaret nouam materiam, in qua ſecundùm antecedentiam temporis non præceſſit aliqua priuatio, ſeu diſpoſitio, vt de facto contingit, quando ex Hoſtia conſecrata aliquid generatur; tunc enim in inſtanti generationis ſubrogatur materia aliqua ex vi prioris miraculi de nouo creata, vel per conuerſionem facta: ergo quidquid ante iſtas generatienes præcedit, ſiue diſpoſitio, ſiue priuatio, ſiue altera forma, per accidens ſe habent ad ipſam quidditatem generationis. Nec ſufficit, quòd priuatio præcedat in inſtanti naturæ, licèt non in inſtanti temporis, ſic enim priuatio, & forma eſſent in eodem inſtanti temporis ſimul, cùm antea non præceſſerit priuatio, nec poſteà dari poſſit: Denique priuatio eſt non ens, ſeu ens rationis: ergo non poteſt eſſe principium rei naturalis, qualis eſt generatio.

Nihilominus, cum Ariſtotel. in hoc 1. lib. textu 67. ex D. Thom. ibi, & communi Schola Peripatetica: aſſerendum eſt dari duo principia rei naturalis in facto eſſe, & quoad compoſitionem, ſcilicet materia, & forma; tria autem in ipſo fieri, & quoad generationem ſcilicet materia, forma, & priuatio. Et pro eius intelligentia duo aduertenda ſunt. Primum eſt, duo genera principiorum poſſe conſiderari in rebus mobilibus. Primò enim conſiderari poſſunt principia communia, & præſuppoſita, ſicut eſt efficiens, & finis; hæc enim etiam extra mobilia inueniuntur, & ideò ſe habent vt principia communia, & præſuppoſita ad mobilia, & immobilia. Secundò conſiderantur principia propria mobilium in

in quantum mobilia ſunt, & ſecundùm id, quod ad motum requiritur, inquirit Philoſophus in præſenti ex ipſa contrarietate, quæ ad motum, ſeu mutationem requiritur, nam omnis mutatio neceſſariò eſt tranſitus inter duos terminos à quo, & ad quem in aliquo ſubiecto, ſine ſubiecto enim nulla fit mutatio, cùm ſine illo non detur receptio vnius formæ, & abiectio alterius. Et ſubiectum vocamus materiam, & terminum ad quem formam, terminum à quo priuationem, quæ eſt in materia coniuncta formæ oppoſitæ. Et quia forma, quæ generatur, coniungitur materiæ, & manet in illa, oportet aſſignare principia compoſitionis, & in facto eſſe, ſcilicet materiam, & formam, quæ coniunguntur, ſicut principia generationis aſſignantur ea, quæ ad mutationem concurrunt, ſcilicet terminus, qui relinquitur, qui eſt priuatio, & qui acquiritur, qui eſt forma, & id in quo recipitur, quod eſt materia.

Secundò eſt aduertendum, quòd licèt antiqui Philoſophi mutationem, & mobilitatem in rebus agnouerint, & ſimiliter contrarietatem, quæ tùm ad ipſos motus, tùm ad ſegregationem, & diſtinctionem rerum omninò requiritur: & ſic dixerunt requiri principia contraria, quaſi ab ipſa veritate coacti, vt dicit Philoſophus in hoc 1. lib. textu 48. Sed tamen non ſtatim aſſurrexerunt ad ponendam mutationem, ſeu generationem ſubſtantialem, & hoc proceſſit ex ignorantia materiæ primæ, non valentes intelligere aliquid medium inter ens in actu, & nihil, quod eſſet ens in potentia, & ita conuincebantur illo argumento, quia ſi aliquid fit, vel fit ex ente, vel ex non ente;

ex ente fieri non poteſt quia quod iam eſt, non fit; ex non ente multo magis eſt impoſſibile, quia ex nihilo nihil fit: ergo non apparet, quomodo aliquid fiat per generationem ſubſtantialem. Cæterum quia generationes ipſæ ſatis experientia manifeſtantur, & quòd aliquid oriatur, & intereat quantum ad ipſam ſubſtantiam, & non ſolùm ſecundùm accidentia, aliàs omnia eſſent incorruptibilia, & perpetuo durarent ſecundum ſubſtantiam, oportuit neceſſario ponere materiam primam, quæ eſſet ens in potentia, & non in actu, eò quòd eſt primum principium generationis ſubſtantialis, & conſequenter debet carere omni eſſe proueniente à forma ſubſtantiali, & conſequenter omni eſſe accidentali, quia hoc neceſſario fundatur in eſſe ſubſtantiali, & præſupponit illud. Cæterum Plato, qui etiam materiam primam agnouit, per aliud extremum videbatur tollere generationem ſubſtantialem, quia dicebat materiam non diſtingui à priuatione, quia non erat ens in actu, & ſic erat non ens, ſeu nihil, non intelligens ens in potentia, medium inter nihil, & ens actu; vnde coactus eſt negare illud principium apud Philoſophos firmiſſimum ex nihilo nihil fieri, de quo videri poteſt D. Thom. 1. Phyſ. lect. 15.

Ex his ergo manifeſtè deducitur, veriſſimam eſſe ſententiam Ariſtotelis, quòd dantur duo principia naturalia quoad compoſitionem, & in facto eſſe, & tria quoad mutationem, & in fieri, *Primum* patet, quia ea ſunt principia compoſitionis, in quæ reſoluitur quidditas, & ratio rei naturalis; vnumquodque enim reſoluitur in ſua componentia; quidditas autem

rei

rei nātūralis compoſita eſt, non entitas ſimplex ſicùt Angelus: homo enim ex corpore, & anima conſtat, & in illa reſoluitur, & ſic reliqua entia naturalia reſoluuntur in materiam, & formam: ergo partes, ſeu principia compoſitionis ſunt materia, & forma, & ſunt partes per ſe, quia quidditas ipſa rei naturalis in illa reſoluitur tanquam in partes componentes quidditatem, nec aliæ partes aſſignabiles ſunt, ex quibus quidditatiuè res naturalis componatur. Quòd verò diſtinguantur forma & materia inter ſe, q. 3. & 4. ſequenti oſtendetur.

Quod verò dentur tria principia pro generatione, ſeu fieri rei naturalis, ſcilicet materia, forma, & priuatio, probatur ex ipſa natura mutationis. Et quidem ſupponimus, non dici principia intrinſeca iſta tria generationis, quia generationem intrinſecè componant, ſed quia generatio ab illis eſſentialiter dependet. Etenim omnis mutatio poſitiua eſſentialiter eſt tranſitus de aliquo non eſſe ad aliquod eſſe, facit enim aliquid de nouo, alioquin non mutaret, ſi nihil noui faceret, ſed id quod antea erat, permaneret, ſi autem aliquid de nouo ponitur, oportet quòd antea non fuerit, & nunc ſit: ergo neceſſariò debet fieri ex priuatione, ſeu ex non eſſe, & ſic priuatio principium mutationis eſt. Quòd verò requiratur materia, conſtat manifeſtè, quia mutatio non fit, niſi tranſmutetur aliquid de vno ad aliud, ita quòd ipſi termini mutationis ſuccedant in aliquo ſubiecto, ſucceſſio enim vnius ad aliud extra omne ſubiectum nihil tranſmutat de vno ad aliud: ſubiectum autem mutationis materiam dicimus. Denique quòd requiratur

forma manifeſtum eſt, cùm ſit terminus intentus, ad quem tendit mutatio; & ſic dicitur principium mutationis, quia eſt primò, & per ſe intentum, & ſic eſt primum in intentione, licèt in executione ſit vltimum, vbi conſumatur totus motus.

Dices, quomodo ergò Philoſophus priuationem dicit eſſe principium per accidens in hoc libro, tex. *66*. ſi per ſe requiritur ad generationem? Nec ſufficit dicere, quòd, quià accidit materiæ appellatur principium per accidens, nam hoc modo etiam forma ſic diceretur, quià accidit materiæ, quòd talis forma illi adueniat. *Reſp.* ex D. Thom. ſuper illum textum, lect. 13. quòd priuatio vocatur principium per accidens reſpectu materiæ, vt ad componendum ipſum totum aſſumitur, materia enim, quæ aſſumitur ad componendum, non aſſumitur ratione priuationis, ſed ratione entitatis, licèt illa entitas habeat priuationem adiunctam quando trahitur ad conſtituendum totum, in hoc autem ordine conſtituendi forma non per accidens ſe habet, licèt materiæ ſecundùm ſe conſideratæ dicatur accidere. Cæterùm reſpectu ipſius mutationis, vt eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe, priuatio non ſe habet per accidens, quia ſinè ipſa non poteſt intelligi, quòd aliquid de nouo fiat, & ſic nouitas mutationis neceſſariò conſtat priuatione, vt termino à quo.

Ad rationes dubitandi à principio; Ad primã reſpondetur, priuationem eſſe principium extrinſecum ipſi rei naturali in facto eſſe, non tamen in fieri, vt explicatum eſt. Et ad replicam de cauſa mouente, ſeu efficiente. Reſpondetur

Digitized by Google

detur dupliciter. Primò, quòd cauſa efficiens: ſeu mouens eſt quidem principium extrinſecum rei faciendæ, non tamen eſt peculiare, & proprium principium rei mobilis in quantum mobilis eſt, nam etiam extra mobilia inuenitur cauſa efficiens, & finalis, ſicut Angeli habent cauſam efficientem. Vndè cùm ſit principium commune rei mobili, & immobili, motibus Phyſicis, ſeu ſpiritualibus, ideò non numeratur inter propria, & formalia principia entis mobilis, ſed præſupponitur vt commune principium rebus mobilibus, & immobilibus. *Secundò reſp.* quòd aliud eſt conſiderare mutationem, vt præcisè mutatio eſt, aliud vt eſt actio, vel effectus. Et quidem ſecundùm formalitatem actionis eſſentialiter reſpicit agens à quo emanat, & ſimiliter in quantum effectus pendet eſſentialiter ab efficienti. Cæterùm formalitas mutationis non explicat iſtum reſpectum ad efficiens, licèt ſupponat illum, ſed præcisè explicat ranſitum de non eſſe ad eſſe, ſicut etiam forma, in quantum forma, non reſpicit efficiens, ſed in quantum effectus, in quantum autem forma præcisè reſpicit materiam, qùam informat, vel totum, quod conſtituit. Nec Philoſophus in illo loco ex 12. Metaphyſicæ aſſeruit eſſe quatuor principia, ſed dixit eſſe quatuor cauſas, & principia includendo in ratione principij tria principia, mobilitatis, in ratione verò cauſæ etiam cauſam mouentem, vel id dixit quia cauſæ ſunt etiam principia, licèt non è conuerſo.

Ad ſecundam rationem, Reſpondetur, quòd forma corrupta non habet rationem termini

à quo formaliter, niſi ratione priuationis formæ generandæ, vt enim forma de nouo fiat per ſe, & formaliter ſolum reſpicit, quod antea non fuerit, & ſic fiat ex non eſſe ſui, quòd verò forma aliqua præcedat per accidens eſt. Addo quòd ad eſſentialem conceptum generationis, ſolum requiritur priuatio, quæ inuenitur in materia, quòd verò iſta priuatio ſit adiuncta alteri formæ, non propter ipſam generationem requiritur, ſed propter ipſam materiam, quia non poteſt præcedere, niſi ſub aliqua forma.

Ad inſtantiam de diſpoſitionibus. Reſpondetur, quòd diſpoſitiones non ſunt ipſa prima principia ſubſtantialia, ſed media, ſeu inſtrumenta, quibus determinatur, & applicatur materia ad iſtam formam, iſta autem determinatio materiæ non ſe habet vt principium, ſed vt applicatio, & determinatio principij, ſicut in efficientibus applicatio non eſt cauſa, ſed conditio.

Ad id, quòd additur, de quibuſdam formis, quæ non poſſunt immediatè generari ex quacumq, materia, ſed ex materia ſub tali forma. Reſpondetur, hoc non pertinere ad principia communia entis naturalis, ſed ad aliquam ſpecialem formam, ſiue generationem, quæ fieri non poteſt, niſi ordine quod non præſupponat alias priores, eò quòd aliquæ generationes ordine quo nam fiunt, nec enim aliter ſupponunt materiam habilitatam, ſicut v. g. vinum non poteſt fieri immediatè ex vite, ſed ex illa prodit gemma, inde vua, quæ cùm natura ſit confluit in vinum, & idem videre eſt in generationibus animalium. Cæterum totum hoc

non

Digitized by Google

non conſtituit principia prima rerum natura-lium, quæ debent eſſe ſimplicia, & communia omnibus; hæc autem non ſunt omnibus communia, ſed ſolùm illis formis, quæ alias priores præſupponunt in materia, vt habilitetur ad illas: materia autem ſub tali forma habilitata non eſt ſimplex principium, ſed compoſitum quoddam conſtans ex forma, & materia; in præſenti aûtem ſolum loquimur de principijs ſimplicibus, & ſimpliciter primis. Et præterea ipſa habilitatio materiæ ad aliquam formam nō dicit rationem principij, ſed applicationis, vt diximus, ratione cuius potius ipſa priuatio eſt principium quàm habilitatio, quia priuatio ſe habet vt extremum ipſius mutationis per modum termini à quo, non per modum applicationis ad mutationem.

Adhuc tamen inſtabis, nam licèt generatio ſit mutatio de non eſſe ad eſſe, ideoq; pro principio talis mutationis habeat priuationem, tamen motus, qui non eſt generatio, ſed verſatur inter terminos poſitiuos, non poteſt habere priuationem pro termino à quo; aliàs eſſet generatio inſtantanea: ergo non aſſignantur principia communia pro omni mutatione: Reſpondetur ex D. Thoma 1. Phyſic. lect. 13. §. *Oſtendit*, quòd etiam in motu, qui eſt de poſitiuo in poſitiuum, ſaluatur mutatio de non eſſe ad eſſe, eò quod contrarietas poſitiua priuatiuam includit; in generatione autem, quæ non eſt motus, ſed ſola mutatio de non eſſe ad eſſe, datur priuatiua contrarietas, & non poſitiua, & ſic in omni mutatione eſt verum, quòd requiritur priuatio, licèt in aliquibus incluſa ſit in contrarietate poſitiua. Et præterea

in præſenti ſolùm tractatur de principijs primis ſimpliciter, ideſt in genere ſubſtantiæ, in qua non inuenitur poſitiua contrarietas, ſed priuatiua, & ideò ſolùm aſſignatur priuatio pro principio: in motu autem accidentali non erat neceſſe tradere alia principia, quia illa non ſunt prima ſimpliciter, & in genere ſubſtantiæ, ſed ad ſubſtantialia reducuntur.

Ad ea quæ pro ſecunda parte obijciuntur: ad primùm de forma. Reſpondetur, quòd forma eſt principium rei naturalis in facto eſſe, quatenus eſt pars compoſitiua illius; eſt autem principium mutationis, & ipſius fieri, ſecundùm quod præcedit in intentione mouentis, & in quantum eſt aliquid ſimplex in quo conſumatur motus, non verò principiatum ex principijs motus, hoc enim eſt compoſitum.

Ad ſecundam partem argumenti de priuatione. Reſpond. quòd priuatio, non ſolùm eſt annexa formæ corrumpendæ, ſed etiam ipſi materiæ, quatenus ſecundùm ſe priuata dicitur omni forma, licèt de facto ſemper ſit ſub aliqua. Vnde materia nuda, ſiue præcedat in inſtanti temporis, ſiue in inſtanti naturæ, ipſam introductionem formæ cum priuatione illius præcedit, ideſt cum aptitudine ad formam, & carentia illius.

Ad ſecundam probationem dicitur, quòd priuatio, quæ tenet ſe ex parte materiæ, præcisè ſufficit quòd præcedat prioritate naturæ ipſam formæ introductionem, vt dicatur principium illius, tanquam terminus a quo. Diſpoſitiones autem, ſiue præcedant tempore, ſiue non, nunquam poſſunt habere rationem principij, vt dictum eſt, cùm diſpoſitiones ſolùm ſe habeant

beant, vt medium determinans materiam ad formam, non vt principium ſubſtantiale, & primum rei naturalis, vel mutationis eius.

Et quando vrgetur argumentum, quòd in eodem inſtanti non poteſt eſſe priuatio cum forma, & ſic in inſtanti, in quo eſt generatio non eſt priuatio. Reſpond. quòd in inſtanti generationis priuatio non eſt, vt efficiens ſubiectum, ſed excluſa ab illo per formam, quæ introditur, ſicut terminus à quo non eſt cum ipſo termino ad quem in eodem inſtanti, quaſi afficiendo ſubiectum, ſed vt excluſus per terminum ad quem, licèt præcedat, vel exiſtat immediatè ante in materia. Cæterùm ſi in ipſo inſtanti generationis producatur à Deo materia de nouo, vt in caſibus argumenti; tunc ante illud inſtans præcedit priuatio in eo ſubiecto, in quo præcedit diſppoſitio, quantitas enim, quæ in Euchariſtia ſeparatur à ſubiecto, gerit in omnibus vices ipſius materiæ, & ſubiecti corrumpendi. Vndè eodem modo præcedunt diſpoſitiones, & priuatio formæ generandæ, ſicut ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis. Et ſic nullo modo interrumpitur curſus, & ordo naturæ in generatione rei ſeruandus: in ipſo autem inſtanti generationis, in quo ſubrogatur materia, non vt diſpoſitionibus ipſis diſponatur: ſed vt ipſum totum componat in facto eſſe, cum ex vi prioris miraculi ibi ponatur, conſequentèr apponitur vt determinata, & diſpoſita, non quidem diſpoſitionibus in ſe receptis, ſed in quantitate immediatè antecedente, quæ gerit vicem ſubiecti, cui continuatur, & ſuccedit, cum eadem determinatione materię, quæ de nouo ponitur; præſertim in ſententia

probabili, quòd ipſamet quantitas ex vi prioris miraculi, conuertitur in materiam, & conſequenter in materiam diſpoſitam, & determinatam, & ideo eodem modo iudicandum eſt de iſta materia, ac ſi talis materia præceſſiſſet, ſicut fit in alijs generationibus, præceſſit enim toto tempore antecedente non in ſe, ſed in quantitate gerente vices ſubſtantiæ, & ita recipiente diſpoſitiones, & priuationem ad formam generandam, in inſtanti autem ipſo generationis priuatio ipſa in materia non ponitur vt exiſtens, ſed vt expulſa, & vt terminus à quo, ſolum prioritate naturæ antecedens formam, non exiſtendo in eadem duratione, ſed deſinendo in ſubiecto, hæc eſt enim prioritas termini à quo in illo inſtanti, non prioritas exiſtendi, ſed abijciendi, & ſic non ſequitur, quòd in eodem inſtanti *in quo* duret, & exiſtat priuatio cum forma, ſed quod abijciatur, nec enim illa prioritas naturæ, eſt prioritas cauſæ petentis exiſtentiam, ſed termini à quo, qui abijcitur.

QVÆSTIO III.

De principijs in particulari, & primò de materia prima.

ARTICVLVS I.

An ſit, & quid ſit materia prima?

ANtequam definitionem materiæ primæ, quam Philoſophus tradidit, explicemus, ſug-

Digitized by Google

ſupponimus duo. *Primum* eſt, dari materiam primam. *Secundum* eſt, eſſe aliquid in re diſtinctum à forma. Quantum ad primum nomine materiæ primæ intelligimus illam entitatem, quæ eſt capax recipiendi formas ſubſtantiales, in ſe verò nullam habet formam. Eam autem explicat Phil. in hoc primo libro Phyſicorum ex analogia, & ſimilitudine materiæ artificialium, ſicut enim ex ligno, vel ex ære fit ſtatua, & lignum illud, vel æs ſecundùm ſe, nullum eſſe ſtatuæ habet, ſed ſolum capacitatem ad ſtatuam, licèt in alio genere, ideſt in ratione entis naturalis habeat aliquod eſſe; v. gr. ligni, vel æris: ita illud quod etiam reſpectu rerum naturalium materia eſt, & ſubiectum, intelligitur nullum habere eſſe naturale, ſed ſolum capacitatem ad illud, & hoc dicitur ens in potentia: vndè dicit Philoſophus 7. Metaphyſ. tex. 8. lect. 2. apud Diuum Thomam: *Illud dico materiam, quæ ſecundùm ſe neque eſt quid* (ideſt ſubſtantia in actu) *nec quantum, nec aliquid aliud quidquam, quibus ens determinetur*. Et D. Auguſt. 12. confeſſ. c. 6. *Mutabilitas*, inquit *rerum mutabilium capax ipſa eſt formarum omnium, in quas mutantur res mutabiles. Et hæc quid eſt? Numquid animus? Numquid corpus? Numquid ſpecies animi, vel corporis? Si dici poſſet nihil aliquid, eſt & non eſt, hoc eam dicerem, & tamen iam vtcumque erat, vt ſpecies caperet iſtas viſibiles, & inuiſibiles*. Ita Auguſt. Denique D. Thom. in hoc 1. Phyſic. lect. 13. *Cùm videamus*, inquit *hoc quod eſt aer quandoque fieri aquam, oportet dicere, quod aliquid exiſtens ſub forma aeris, quandoque ſit ſub forma aquæ, & ſic illud, quod*

eſt aliquid præter formam aquæ, & præter formam aeris, ſe habet ad ipſas ſubſtantias materiales, ſicut ſe habet æs ad ſtatuam, & lignum ad lectum, & quodlibet materiale, & informe ad formam, & hoc dicimus eſſe materiam primam. Sic D. Thomas.

Dari autem iſtam entitatem, ſic potentialem, & informem ex duobus principijs, Ariſtoteles deduxit. Primum ex ipſa generatione ſubſtantiali. Secundum ex eo, quòd naturaliter ex nihilo nihil fiat, & hoc ſecundum ex primo deducitur, quia ſi ex nihilo aliquid fieret, ita vt tota ipſa rei ſubſtantia ex nihilo fieret, hoc ipſo non eſſet generatio, ſed creatio, & corruptio eſſet annihilatio. Vndè non requirerentur determinatæ diſpoſitiones ad determinatas generationes, ſed eodem modo poſſet fieri lapis, vel equus, vel quæcumque alia res, quia ſi ex nihilo fit, ad nihil deſeruint diſpoſitiones, vt determinetur magis ad vnum, quàm ad aliud. Si autem fit ex aliquo, & id quod fit eſt ſubſtantia, eò quòd generatio ſubſtantialis eſt, neceſſariò ſupponit aliquod ſubiectum, capax illius ſubſtantialis eſſe, quod de nouo fit, & amittẽs eſſe, quod antea habebat, quia corrumpitur: ergo de ſe neutrum illorum habeat, & conſequenter ſolùm eſt potentia ad vtramque.

Secundum quòd ſupponimus, eſt hoc ſubiectum, ſeu entitatem ſubſtantialem eſſe diſtinctam realiter ab ipſa forma ſubſtantiali, quæ corrumpitur, & quæ generatur, quod tamen aliqui negauerunt, & ex antiquis apud Scotum in 2. diſt. 12. q. 1. ex quo id referunt Conimb. ſuper cap. 7. huius 1. lib. q. 3. art. 3. & ex recentioribus aliquid id ſuſcitauerunt, exiſtimantes

tes non dari duas entitates, quæ ſint materia, & forma componentes vnum tertium, ſed materiam, & formam eſſe vnum, & idem ens, quod in quantum potentiale, dicitur materia, & in quantum actuale dicitur forma: & ſic agens, quando generat aliquid, conuertit totum hoc ens in aliud ens, & hoc in quantum mutabile in aliud, dicitur materia, & potentialitas ad illud, ſicut eſſentia obiectiuè conſiderata, eſt in potentia ad exiſtentiam; & ſic Ariſtoteles conſiderat tranſitum materiæ de vno ad aliud, ſicut tranſitum eſſentiæ: de poſſibilitate ad exiſtentiam, non ſicut tranſitum ſubiecti de frigore ad calorem. Et hoc modo dicunt intelligendum eſſe D. Thomam quando docet implicare, quòd materia exiſtat ſine forma, non magis quàm ens actu ſine actu, vt 1. p. q. 66. art. 1. Quod eſſet intelligibile ſi materia eſt entitas diſtincta à forma, non enim poſſet reddi exiſtens: & ens in actu per entitatem illam diſtinctam.

Cæterùm hæc ſententia omninò reijcienda eſt, nec in D. Th. vllum habet fundamentum. Nam D. Thom. perpetuò docet, materiam, & formam eſſe partes componentes totum, materiamque diſtinguit à formis, nam in quæſt. 3. de veritate, art. 5. ad vltimum dicit: *Materiam propriè non habere eſſentiam, ſed eſſe partem eſſentiæ*, & cap. 7 de ente, & eſſentia dicit: *Formam eſſe partem compoſiti, & ex ipſa & materia componi totum*, & 7. Metaphyſ. lect. 2. *Oportet*, inquit, *quod materia ſecundũ ſui eſſentiam ſit alia ab omnibus formis ſubſtantialibus, & earum priuationibus; quæ ſunt termini generationis, & corruptionis*, & ſimiliter in 1. Phyſ.

lect.

ſect. 13. ſupra citata apertè dicit, quòd illud quod eſt aliquid præter formam aquæ, & præter formam aeris, dicitur materia prima: apertè ergo ſentit, quòd materia diſtinguitur à forma, ſicut etiam Philoſ. id ſentit, dum docet, tria eſſe principia rerum naturalium, materiam, formam, & priuationem. Neq; fugit Philoſophum hæc eadem ſententia, quam impugnamus, quæ ponit ipſum totum, quod corrumpitur eſſe materiam, quatenus eſt in potentia vt conuertatur in id quod de nouo fit. Proponit enim in 8. Metaphyſ. lect. 4. apud D. Th. in fine hanc eandem dubitationem. *Quòd cùm ex vino fiat acetum, & ex viuo mortuum dubitatur quare vinum non ſit materia aceti, & viuum materia mortui, cùm ordinentur ad ea ſicut potentia ad actum?* Reſpondit autem Philoſ. ibi, & D. Th. *Quòd acetum eſt corruptio vini, & mortuum corruptio viui nõ ergo acetum fit ex vino, ſicut ex materia neque mortuum ex viuo, ſed ſecundum accidens dicitur ex eo fieri in quantum fit ex materia eius.* Vbi apertiſſimè excludit Philoſophus iſtam imaginationem, quòd ipſum totum, quod corrumpitur, ſit materia.

Et fundamentum huius clariſſimè conſtat in ipſa corruptione hominis. Conſtat enim quòd anima rationalis eſt vera hominis forma, vt definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. & Concilio Vienenſi ſub Clemēte V. Conſtat etiam de fide, animam hominis poſt mortem non corrumpi, ſed permanere, & conſequenter non conuertitur in cadauer, nam cadauer non eſt anima; ergo materia quæ erat in homine, ſiue corpus illud, à quo

ſepa-

ſeparatur anima, vel relinquitur in cadauere, vel non; ſi relinquitur, ergo forma hominis diſtinguitur realiter à ſua materia, cùm dentur in re illæ duæ partes ſeparatæ; ſi non remanet in cadauere, vel illud corpus annihilatur, vel remanet ſicut antea cum eadem forma, ſi annihilatur, tollitur tota ratio corruptionis naturalis, quæ non fit per annihilationem, neque prædicti Authores ſaluant, quod conuertatur res quæ corrumpitur, in rem quæ generatur, quia anima non conuertitur, ſed permanet in ſe, corpus autem annihilatur, & tunc corpus illud quod manet in cadauere, non eſſet reſuſcitãdum in die iudicij, ſed illud quod annihilatum eſt, quia illud ſolùm pertinet ad hominem, non iſtud. Si autem manet ſicut antea coniunctum animæ: ergo anima non eſt ſeparata ab illo, & ſic homo non eſſet mortuus. Quòd ſi dicas, corpus hominis ſeparata anima conuerti in totam entitatem cadaueris; ergo iam conceditur, quòd in homine dabatur aliquid præter animam ab illa diſtinctum; ſiquidem modò ab illa ſeparatur, & conuertitur in cadauer, & ſic quando homo erat viuus, componebatur ex anima, & ex illo corpore, quod tranſit in cadauer, tanquam ex duobus diſtinctis, & ſic habetur intentum. Et cùm illud corpus, ſeu materia, quæ eſt in homine, non creetur de nouo, quando homo generatur, ſed præſupponitur in ſemine, & in materia, ex qua fit homo (alioquin crearetur totus homo, & non generaretur, ſi tam anima, quam corpus de nouo crearetur) ergo in ſemine aliqua entitas dabatur ſubijcienda animæ vt formæ, & ſeparanda à forma ſeminis, & hæc dicitur

tur

tur materia. Si autem in homine, & in ſemine datur materia diſtincta à forma, idem erit in alijs entibus naturalibus, ſiquidem vniuocè conueniunt cum homine. Omitto quòd iſta conuerſio, quam ponunt iſti Authores, totius entitatis, quæ corrumpitur in totam, quæ generatur, eſt idem, quòd conuerſio tranſubſtantialis, ſicut in Euchariſtia tota ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti, ſicque iſta conuerſio non eſſet ita admirabilis cùm in qualibet generatione ſimilis ab iſtis Authoribus ponatur.

Nec doctrina Sanct. Thom. in qua oppoſiti Authores fundantur, quidquam illos iuuat, cum in Doctrina D. Th. conſtet exiſtentiam diſtingui à re quæ exiſtit, vt latè oſtendemus infr. quæſt. 7. & ita non repugnat alicui entitati, v. g. materiæ, aduenire exiſtentiam per aliquid diſtinctum, ſcilicet per formam, quod cum pluribus infra probaturi ſimus, ſufficit nunc audire ipſum S. Doctorem in princip. opuſc. 31. vbi inquit. *Quòd differt materia à ſubiecto, quia ſubiectum eſt, quod non habet eſſe ex eo quòd aliquid ei aduenit: ſed quod eſt per ſe, & habet eſſe completum, vt homo non habet eſſe per albedinem, ſed materia dicitur, quòd habet eſſe ex eo quod ſibi aduenit, quia de ſe eſſe incompletum, imò nullum eſſe habet, vt dicit Comment. in 2. de anima: vnde ſimpliciter loquendo forma dat eſſe materiæ, accidens autem non dat eſſe ſubiecto*: ita D. Th.

Ex his deducitur explicatio definitionis materiæ primæ, Definitur autem dupliciter à Philoſ. vno modo poſitiuè in hoc primo libro, tex. 82. *Materia eſt primum ſubiectum, ex*

quo

Digitized by Google

quo aliquid ſit, & non ſecundùm accidens. Dicitur *ſubiectum* ad excludendum formam, quæ non eſt ſubiectum, ſed adueniens ſubiecto. Dicuntur *primum* ad excludendum ſubiectum accidentarium, & artificialium formarum, quod non eſt ſubiectum primum, ſed eſt ipſa ſubſtantia compoſita, & ſuſtentatiua accidentium, quæ fit ex alio priori ſubiecto, & ſic non eſt materia prima, ſed ſecunda. Dicitur *ex quo aliquid fit*, ad excludendas alias cauſas, nam efficiens eſt à quo aliquid fi, finis propter quem fit, exemplar ad inſtar cuius fit, forma per quam habet eſſe: ſola materia eſt ex qua aliquid fit. Dicitur *non ſecundum accidens* ad excludendam priuationem, ſeu terminum à quo, quia ex illo non fit aliquid, vt ex conſtituente, ſicut ex materia, ſed tanquam ex aliquo, quod relinquitur, & ita per accidens ſe habet ad rem in facto eſſe.

Secundò modo definitur materia prima negatiuè 7. Metaphyſ. tex. 8. *Quòd materia per ſe ipſam neque eſt quid, neq; quantum, nec aliquid aliud quidpiam dicitur, quibus ens determinatur.* Cuius ſenſus eſt, quòd materia non habet ex ſe aliquid determinatiuum eſſentiæ, ſeu naturæ, ſiue in genere ſubſtantiæ, ſiue in genere quantitatis, ſiue alterius generis, ideſt, caret omni forma determinatè eſſe, & vt ibi explicat D. Th. lect. 2. *Materia*, inquit, *non poteſt per ſe exiſtere ſine forma, per quam eſt ens actu, cùm de ſe ſit potentia tantùm*, vt amplius explicabimus art, 3.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Vtrùm materia prima ex ſe ita ſit purâ potentia, quòd careat omni actu formali, & entitatiuo?

FOrmalem actum vocamus formam conſtituentem cum materia aliquod tertium; actum verò entitatiuum, exiſtentiam, per quam aliquid formaliter conſtituitur extra cauſas, & extra nihil. Et quidem apud antiquos, qui non agnouerunt materiam eſſe ens in potentia, ſed quidquid erat ens, dicebant eſſe ens actu, & quidquid non erat ens actu, quòd erat nihil, non ſeparabatur exiſtentia à forma, ſed pro eodem reputabant eſſe ens actu, & eſſe ens formatum, ſeu determinatæ naturæ. Nunc autem qui cum Ariſtotele ſentiunt materiam eſſe ens in potentia, & aliunde non poſſunt percipere, quod illud quod non eſt ens actu, ſit aliquid reale, ſed ſolum nihil; intelligunt materiam non dici ens in potentia, quaſi careat exiſtentia, & ſit in potentia ad ipſam, ſed ſolum quia caret forma informente, quæ vocatur actus formalis, non quia caret exiſtentia, quæ eſt actus entitatiuus. Et hæc ſententia ſumit ſuum principiū ex eo, quòd exiſtimat exiſtentiam non diſtingui à quacumque entitate reali, hoc ipſo quod realis eſt, vel ſi diſtinguitur; non diſtingui realiter, ſed ad ſummum formaliter inſeparabiliter, tamen illam comitari, & immediatè afficere. Et hoc ideo quia remota exiſtentia omnis realitas remouetur, & remanet nihil, & ſolum in potentia obiectiua.

ſeu

ſeú in ſtatú poſſibilitatis, quod eſt purum nihil, ſicut res omnes erant antequam producerentur à Deo, & ſic ſolùm diſtinguitur eſſentia ab exiſtentia, ſicut entitas in potentia obiectiua, & in ſtatu poſſibilitatis, à ſe ipſa in ſtatu realitatis extra cauſas.

De hac diſtinctione, vel indiſtinctione eſſentiæ ab exiſtentia agemus infr. q. 7. Nunc autem ſupponimus fuiſſe ſemper communem ſententiam vſque ad hæc noſtra tempora, diſtinctionem aliquam à parte rei, dari inter eſſentiam realem, & exiſtentiam, licèt enim Durandus tenuerit, non diſtingui niſi tantùm ratione in 1. diſt. 8. q. 2. quem ſequuntur Pater Suarez in Metaph. diſput. 31. ſect. 4. & ſequentibus, Vazquez 3. par. diſp. 72. cap. vlt. & plures alij ex recentioribus, tamen oppoſitum manifeſtè oſtendemus ibi, eſſe ſententiam D. Thomæ, quem communiter ſequuntur Thomiſtæ, & alij extra eius ſcholam.

Et quidem ſi teneatur, exiſtentiam identificari, & non diſtingui à quacumque entitate reali hoc ipſo, quòd realis eſt, quæſtio iſta facile ſoluitur, dicendo quòd materia cum ſit realis entitas etiam eſt actus entitatiuus, ſolum autem eſt in potentia reali, & materiali ad actus formales, ſeu ad formas ſubſtantiales, ad exiſtentiam enim non datur materialis, & intrinſeca potentia ſuſceptiua illius, ſed ſolum obiectiua, quatenus continetur in potentia agentis, & tranſit de non eſſe ad eſſe. Cæterum in ſententia oppoſita, quam nunc ſupponimus de diſtinctione eſſentiæ ab exiſtentia, procedit difficultas præſens, an materia ſicut eſt in potentia ad formam, ita ſit in potentia ſuſce-

ſuſceptiua exiſtentiæ, non ſolum quia recipit exiſtentiam formæ, ad quam eſt in potentia, ſicu ad ipſam formam, ſed etiam, quia non habet aliam exiſtentiam, quam quæ ſibi communicatur per formam, ita quòd ex ſe ſolum ſit entitas capax formæ, & capax exiſtentiæ per formam.

Sit vnica concluſio, materia ſecundum ſe eſt in potentia ad actum formalem, & ad actum entitatiuum, ita quòd non habet immediatum ordinem ad exiſtentiam, ſed mediante forma, cuius eſt prius ſuſceptiua, quàm exiſtentiæ. De hac concluſione pleniùs agetur articulo ſequenti, vbi diſputabimus, an de potentia abſoluta poſſit eſſe materia ſine forma. Nunc ſolum loquimur ſecundùm ordinem connaturalem materiæ, an de ſe ſolum participet exiſtentiam mediante forma, quidquid ſit, an de potentia abſoluta poſſit inuerti iſte ordo, & immediatè exiſtentiam participare ſine forma. Sic ergo iſta ſententia eſt D. Thomæ, & plurium Authorum; qui illum ſequuntur, Caiet. de ente, & eſſ. cap. 5. q. 8. Ferrar. 1. cont. gent. c. 4. & 1. Phyſ. q. 11. Soncin. 7. Met. q. 17. & lib. 8. q. 1. Caprin. in 2. diſt. 13. q. 1. Colleg. Carmel. 1. Phyſ. diſp. 3. q. 5. Et licèt plura fundamenta afferantur ad illā ſtabiliendam, poſſunt tamen reduci ad duo. Primum eſt commune formæ, & materiæ, ſcilicet quia in quocumque compoſito datur vnicum eſſe exiſtentiæ, quo exiſtit tàm forma, quàm materia, eò quòd datur vnicum fieri totius compoſiti, & reſultat vnica entitas: exiſtentia autem ſequitur ipſum fieri, cùm ſit terminus eius, & ipſam vnitatem eſſentiæ, ſeu entitatis, cui conuenit.

uenit. Sed de hoc principio agemus infrà, quæſt. 7. oſtendendo quòd exiſtentia eſt propria compoſiti, *vt quod*, & ſolùm conuenit formæ, vt principio *quo*, determinandi exiſtentiam, & materiæ, vt principio *quo* ſuſcipiendi illam.

Alterum ergo principium, nunc expendendum ſpecialiter pertinet ad materiam, in qua conſiderat D. Thom. quòd non datur immediatus ordo materiæ ad exiſtentiam, ſed immediatè reſpicit, & recipit formam, & mediante illa exiſtentiam, & ita ſicut eſt in pura potentia ad omnem formam, ita, & ad omnem exiſtentiam. Et in primis videri poteſt D. Thom. q. 4. de potentia art. 1. in corpore, vbi inquit, *quòd materia prima non poteſt in rerum natura exiſtere, quin aliqua forma formetur, quidquid enim in rerum natura inuenitur, actu exiſtit, quod quidem non habet materia niſi per formâ, quæ eſt actus eius, vndè non habet ſine forma in rerum natura inueniri*. Item in opuſ. 15. c. 3. ſic inquit. *In ſubſtantia compoſita ex materia, & forma eſt duplex ordo, vnus quidem ipſius materiæ ad formam, alius autem ipſius rei iam compoſitæ ad eſſe participatum, non enim eſt eſſe rei, neque forma eius, neque materia ipſius, ſed aliquid adueniens rei per formam. Sic igitur in rebus ex materia, & forma compoſitis, materia quidem ſecundùm ſe conſiderata ſecundum modum ſuæ eſſentiæ habet eſſe in potentia, & hoc ipſum eſt ei ex aliqua participatione primi entis, caret verò ſecundùm ſe forma, per quâ participat eſſe in actu ſecundùm proprium modum*. Ergo ſecundùm D. Thom. immediatus ordo materiæ eſt ad formam, & mediante ea

ad exiſtentiam, & ſic de ſe tam eſt in pura potentia ad formas ſicut ad exiſtentiam. Alter locus eſt opuſc. 31. in principio, vbi inquit, *quòd materia non ſe habet, vt ſubiectum in quo, ſed ex quo: & differentia inter iſta ſubiecta, quia ſubiectum eſt habens eſſe, & in illo ſuſtentans formas ſicut ſubſtantia ſuſtentat accidentia, & ita non habet eſſe ex quo quod ſibi aduenit: at verò materia dicitur ſubiectum ex quo aliquid componitur, & habet eſſe ex eo, quod ſibi aduenit, quia habet eſſe incompletum, imò nullum eſſe, vt dicit Comment. in 2. de anima: vnde ſimpliciter loquendo forma dat eſſe materiæ.* Ita D. Thom. qui locus valde notandus eſt, qu a in eo apertè docet, quo modo poteſt aliquid eſſe ſubiectum, non præſupponens eſſe ad componendum cum forma, & recipiendum cum forma, & recipiendum illam, ſed potius ad hoc recipere, vt habeat eſſe ſimpliciter per talem formam. Nec ſignificat D. Thom. ſolam dependentiam materiæ à forma vt exiſtat, vt aliqui dicunt, ſic enim etiam forma dependere poteſt à materia, imò ſubſtantia ab accidente, vt à diſpoſitione, ſine qua non eſt, ſed intelligit D. Thom. ordinem participandi eſſe, qui eſt actus vltimus, non conuenire materiæ niſi per formam. Denique videri poteſt S. Th. 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. & quæſt. 66. art. 1. q. 115. art. 1. ad 2. & 2. cont. gent. c. 43. vbi materiam puram potentiam vocat ſine omni exiſtentia.

Et quidem ex hoc fundari poteſt ratio pro iſta ſententia, quia Philoſ. in hoc libro, præſertim tex. 69. & 70. inueſtigauit naturam materiæ primæ ad ſimilitudinem materiæ ar-

tiſ.

tificialium, dicens quòd materia ſe habet ad formas naturales, ſicut lignum, vel æs ad formas artificiales, & nos addere poſſumus, quòd ſe habet ſicut intellectus noſter ad ſpecies, & obiecta, ad quæ in principio eſt in potentia. Videmus autem, quòd lignum vel æs in genere artificiali nullam prorſus habent exiſtentiam artificialem ante formam, & ſimiliter intellectus noſter nullum eſſe intentionale ante ſpecies: ergo ſi materia prima ita ſe habet in genere naturali, ſicut materia ſecunda, v. g. lignum, vel æs in genere artificiali, manifeſtum eſt quòd ita caret materia prima omni eſſe naturali, ſicut materia ſecunda omni eſſe artificiali.

Nec dici poteſt, quòd materia caret quidem eſſe naturali prouemente à forma, ſed non caret omni eſſe, habet enim actum Metaphyſicum, ſcilicet actum entitatiuum, quo exiſtit extra cauſas, ſaltem incompletè, & imperfectè, ſicut poſtulat ex ſuo genere, quod incompletum, & imperfectum eſt, perficitur autem per formam.

Sed contrà eſt quia iſte actus entitatiuus debet eſſe in aliquo genere, & certum eſt quòd debet eſſe in genere ſubſtantiali, non accidentali vel artificiali, cùm ipſa materia ſubſtantia ſit, ſaltem partialis, exiſtentia autem ſecundùm hos Authores non differt re ab eſſentia, & in iſto genere ſubſtantiæ certum eſt, quòd non habet exiſtentiam generis ſpiritualis, cum ipſa longiſſimè diſtet à genere ſpirituali, ergo ſi quam habet, eſt in genere naturali, ad quod ipſa pertinet, vt pars entis naturalis, & tunc vrget ratio Philoſophi. Materia prima in ge-

nere naturali eſt ens ita in potentia, ſicut materia ſecunda eſt in potentia in genere artificiali, ſed materia ſecunda, v.g. lignum, nullum habet eſſe artificiale, nec partiale, nec totale ante formam artificialem, ſed ſolum capacitatem ad illud, ergo materia prima nullum eſſe naturale habet ante formam, & conſequenter nullum abſolutè in actu, quia in re nullum eſſe datur, etiam partiale, quod non ſit naturale, vel artificiale, ſed ſolum eſt capax exiſtendi mediatè per formam.

Et amplius hoc declaratúr ex doctrina Ariſtotelis qui affirmat apud antiquos Philoſophos exiſtimatum eſſe, quòd ſi materia eſſet in potentia, eſſet nihil in actu, & incideretur in inconueniens, quod ipſi ita refugiebant, quòd ex nihilo res generarentur, pro eodem exiſtimantes, nihil & ens non in actu, imò hoc erat præcipuum, quod contra Ariſt. ſententiam opponebatur, quia ſi materia eſt ens in potentia, ergo eſt nihil ſeu non ens, quia ſolum quod eſt actu, eſt ens. Sic enim ſenſiſſe veteres conſtat, tum ex hoc 1. lib. tex. 34. & tex. 70. & ibi D. Th. lect. 9. & 14. tùm etiam ex 1. de gen. tex. 12. & ibi D. Th. lect. 6. vbi dicit: *Quòd ſi materia eſt nihil actu, ſed potentia, ſequitur id quod maximè timebant priores Philoſoph. quòd aliquid generatur ex nullo præexiſtente, quod enim non eſt actu, nihil eſt.* Ecce quomodo vtebantur antiqui eodem fundamento, quo nunc recentiores ad probandum, quòd materia non eſt pura potentia entitatiuè, ſeu ens in potentia, quia eſſet nihil, quidquid enim non exiſtit actu non eſt reale, quia non eſt extra cauſas. Cum ergo faciebant illam conſeq.

quòd ſi materia non eſt ens actu, ſed in potentia, eſt non ens, ſeu nihil, planè procedebant contra ipſum eſſe entitatiuum materiæ, & non ſolum contra formale, quia procedebant contra ipſam materiam ſecundum ſe, & nudam omni forma; ſic enim dicitur eſſe in potentia omnia, ergo ſi de hac materia ſic in potentia inferebant quòd eſſet nihil ſi erat in potentia ens, planè intelligebant carere eſſe entitatiuo, quod eſt exiſtentia; ſola enim carentia huius eſſe facit nihil, & præſertim, quia ſi loquimur de materia ſecundùm ſe, & ſine forma, iam non inferebatur carere eſſe formali, quia ſupponebatur, ſed carere entitatiuo, quod eſt eſſe nihil.

Sic autem proponens Ariſt. difficultatem iſtam, non reſpondet materiam eſſe actu partialiter, & ſecundum actum entitatiuum, per quod quidem videbatur directè ſolui illa conſequentia, quòd ſi materia eſt ens in potentia, ergo eſt nihil; dicerent enim recentiores quòd materia eſt in potentia ad omnes formas, & ad omne eſſe formale, non autem eſt nihil, quia habet eſſe entitatiuum. Sed Ariſt. reſpondet tum in 1. Phyſ. tex. 66. & 78. tum in 1. de gen. textu 17. & ibi S. Thom. lect. 7. in fine, quòd quia nunquam eſt corruptio ſine generatione, ideò nunquam materia manet ita in potentia, quòd non ſit ens actu, quia ſemper eſt ſubiecta alicui formæ, & ideò licèt generatio fiat per ſe ex ente in potentia, tamen per accidens fit ex ente in actu, eo quòd materia ex qua generatur eſt ſub alia forma, & priuatione ſui, ratione cuius formæ materia dicitur in actu, quamuis ſola eius potentia per ſe ad

generationem concurrat, non actualitas, quam ſub illa forma corrumpenda habebat. Si ergo Ariſt. vt ſoluat obiectionem quæ infert materiam eſſe nihil & carere actu entitatiuo, quod eſt exiſtentia, recurrit ad ſucceſſionem formarum ſub quibus ſemper eſt materia, & propter hoc debere corruptionem vnius eſſe generationem alterius, vt non ſequatur materiam eſſe nihil, & non ens, ſeu non exiſtens, planè ſentiebat materiam non habere eſſe entitatiuum ex ſe, ſed per formam, aliàs ſi id ſentiret, cur non diceret argumento, materia eſt ens in potentia, ergo eſt nihil, nego conſequentiam, quia ſecundùm ſe eſt exiſtens, & habet eſſe entitatiuum, licèt ſit in potentia ad formale?

Et vlterius hoc declaratur, quia ſi ponitur materiam habere actum entitatiuum, ſeu exiſtentiam ex ſe, funditus euertitur ratio probandi contra antiquos formam ſubſtantialem, quia antiqui non agnoſcebant formam diſtinctam à materia, ſed totam quidditatem eſſe materiam, nec generari aliquid de nouo ſubſtantialiter, ſed alterari tantùm, eò quòd non poterat fieri ens ſimpliciter, niſi ex non ente, vt conſtat ex 1. Phyſ. tex. 71. & 78. & ibi D. Th. lect. 13. vbi ponit rationem antiquorum, ex qua mouebantur ad negandam generationem ſubſtantialem, quia ex non ente non fit ens, ſic enim ex nihilo fieret, nec ex ente, quia iam eſſet, & ſic non fieret eſſe ſimpliciter, ſed vn tale. Et idem habet Ariſt. 1. de gen. tex. 11. & D. Th. ibi, lect. 6. ſoluit autem hoc Ariſt. quia ens ſimpliciter ideſt ſubſtantia, fit per ſe ex ente in potentia, quod eſt materia, quæ per

acci-

Digitized by Google

accidens eſt in actu, quatenus erat ſub aliâ forma, quæ ipſa generatione corrumpitur. Si autem ponatur materia ex ſe eſſe ens actu per exiſtentiam, licèt in potentia ad formas, eneruatur doctrina Ariſtotel. & ſumit robur ratio antiquorũ, quia ſi fit generatio per ſe ex ente exiſtente, dicerent antiqui, quòd forma adueniens tali rei exiſtenti non eſt ſubſtantialis, quia non dat primum, & integrum eſſe. Ex quo ergo principio probat contra veteres, quòd forma eſt ſubſtantialis, & dat eſſe ſimpliciter, & conſequenter datur generatio ſubſtantialis, etiam ſi forma ſupponat aliquod eſſe ſubſtantiale in materia? Hoc enim nullo principio naturali probari poterat contra illos, niſi petendo principium. Vnde bene dixit S. Th. opuſc. 15. cap. 7. *Quòd vbi ponitur materia ens actu, nihil differt dicere materiam, & ſubſtantiam rei, ſic enim antiqui naturales, qui ponebãt materiam primam ens actu, dicebant materiam eſſe omnium rerum ſubſtantiam.*

Alia ratio poterat addi, qua ſæpè vtitur D. Thom. nempè 1. part. quæſt. 66. art. 1 & quod lib. 3. art. 1. & quæſt. 4. de potentia, art. 1. quia ſi materia exiſteret actu per ſe, & non per formam, ſequeretur habere actum ſine actu, eò quòd illa exiſtentia materiæ eſt actus participatus in materia; omnis autem actus participatus eſt forma, vel habetur per formam. Sed de hac ratione ſequenti articulo latius dicendum eſt. Deniquè ſuperfluè ponuntur tot exiſtentiæ, quot entitates, ficut enim ſufficit vna anima ad omnes partes, cur non vna exiſtentia.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

ARgumenta omnia, quæ hìc fieri poſſunt, vel tangunt generaliter diſtinctionem exiſtentiæ ab eſſentia, de quo in quæſt. 6. redibit ſermo, aut probant de potentia abſoluta poſſe materiam eſſe ſine forma, de quo ſequenti articulo. Breuiter in præſenti ea ſolum tangemus, quæ ad puram potentiam in materia pertinent. *Primò* ergo arguitur, quia vel illa entitas materiæ ante formam, & ſecundùm ſe conſiderata, eſt aliquid reale extra ſtatum poſſibilitatis, & extra cauſam creantem, vel non: ſi non eſt extra cauſam creantem, & extra ſtatum poſſibilitatis: ergo non eſt entitas realis, nec realitas ſuſceptiua formæ, ſed tantum eſt entitas poſſibilis, & in potentia obiectiua, & ſic non loquimur de materia in præſenti, ſed de materia reali, & quæ inuenitur in rerum natura; nam quæ eſt in ſtatu poſſibilitatis, non ſuſcipit formam neque componit cum illa; ſi autem eſt extra ſtatum poſſibilitatis, & extra cauſam creantem, antequam adueniat forma ſiue exiſtentia, quæ ſit entitas diſtincta; ergo per ſe ipſam eſt actu extra cauſas ſine forma, quod eſt exiſtere. Quòd ſi ita eſt pura potentia, quòd non eſt exiſtens, neque ens, incidemus in opinionem Platonis, qui materiam ita fecit puram potentiam, quòd non diſtinxit illam à priuatione, & non ente, contra quem diſputat Ariſtot. 1. Phyſicorum, cap. 9.

Reſpondetur, hoc argumentum tangere tantum fundamentum ſententiæ oppoſitæ, quod procedit eadem æquiuocatione, qua antiqui-

Philo-

Philoſophi, qui non agnoſcebant medium inter ens actu, & nihil, quorum etiam ratione conuictus Plato conceſſit quidem materiam primam, ſed illam dixit eſſe non ens, ſeu priuationem: antiqui verò Philoſophi per aliud extremum dixerunt, materiam eſſe aliquid, ſed non diſtinctum à forma; ſicque dicebant eſſe ens actu. Inter has autem extremas ſententias procedunt duæ mediæ opiniones, altera Ariſtotelis, Diui Auguſt. & D. Thom. qui ad antiquos dicebant bene poſſe dari ens, quod non ſit in actu, nec tamen ſit nihil, ſed ens in potentia, & ſic datur medium inter ens actu ſe ipſo, & nihil, ſcilicet ens per aliud, & recipiendo aliud, per quod habet exiſtentiam, & hoc Auguſtinus vocat prope nihil, eò quòd nihil contradictoriè opponitur enti, & ideo nihil nec eſt ens actu, neque capax actus; capacitas ergo ad actum, ſeu ad eſſe, licèt non ſit ipſe actus, quia tamen eſt capax illius iam recedit à nihilo eſt tamen prope nihil, quia non eſt perfectè, & in actu ſe ſolo extra nihil. Alia verò opinio recentiorum ad fundamentum antiquorum dicit quòd inter ens in actu, & nihil non datur medium, quod ſit ens pure in potentia, ſed datur ens, quod partialiter eſt in actu & hoc eſt materia, quæ eſt pars quædam compoſiti, quæ partialiter, & incompletè exiſtit in actu. Cuius tamen partialis exiſtentiæ in materia Ariſtotel. non meminit, neque ex ſuis principijs contra antiquos potuit deducere, imò Comment. in 2. de anima, vt refert D. Thom. opuſc. 31. dixit, quòd materia nullum eſſe habet.

Ad argumentum ergo dicimus, quòd mate-

ria ante formam, & eſſentia ante exiſtentiam intelliguntur extra ſtatum poſſibilitatis, & extra cauſam creantem, diſtinguo, dependenter ab actu dante illis eſſe formaliter concedo, independenter ab omni actu, & forma nego. Et antecedenter ad iſtum actum, vel formam, id quod relinquitur in materia, vel eſſentia, eſt entitas procedens á Deo, & creata à Deo, vt recipiens, & tendens ad exiſtentiam ſuſcipiendam, ſeu vt exiſtens per aliud, non vt exiſtens ſe ipſo nam non ſolùm id quod eſt actus, ſed etiam id quod eſt potentia ad actum; creatur à Deo, ſed vt ſubiecta actui, & non ſine illo: vnde dicit D. Tho. 1. part. q. 44. art. 2. ad 3. *Quod materia non eſt creata ſine forma, licèt enim omne creatum ſit in actu, non tamen eſt actus purus vnde oportet, quòd etiam illud quod ſe habet ex parte potentiæ ſit creatum.* Condiſtinguit ergo potentiam ab actu, & ſic ſumptam potentiam non ſolùm dicit eſſe creabilem, vel poſſibilem, ſed creatam, ſeu concreatam, quia creatur vt coniuncta, & ſubiecta actui, non vt in ſe actus. Quare omne quod eſt extra ſtatum poſſibilitatis debet eſſe ens in actu, ſed non omnia eodem modo, aliquid enim eſt in actu, vt ſuſcipiens actum, ſcilicet ipſa materia, aliquid vt dans actum, ſcilicet forma, aliquid vt conſtitutum ex actu, ſcilicet compoſitum, & illud quod ſuſcipit actum tanquam potentia, etiam vt potentia, extra cauſas eſt, & à Deo eſt, ſed non vt habens ex ſe actum, ſed vt recipiens actum.

Et quando vrgetur, quòd ſi materia eſt ita pura potentia, quòd non eſt actu exiſtens erit nihil, & non ens. *Reſp.* quòd neque eſt nihil, neque

neque entitas de ſe, & per identitatem intrinſecam exiſtens actu, ſed capacitas actus, & coniuncta ipſi actui, & ita pura potentia in actu, non actualitate antecedenti, ſed actualitate concomitante, & conſequente, quatenus nunquam eſt ſine ipſa exiſtentia, & forma cuius eſt capax, & ad quam eſt in potentia, ſed tanquam ſibi coniuncta, & vnita, non vt ſibi identificata, & à ſe indiſtincta, & in hoc poſuit Ariſtot. contra Platonem differentiam inter priuationem, & materiam, quòd priuatio, neque in potentia, neque in actu, neque per participationem, neque per identificationem eſt capax exiſtentiæ, materia autem eſt capax per participationem, & coniunctionem ad formam, non per identificationem. Et D. Thom. opuſc. 15. cap. 8. vocat *materiam remota forma non ens, ſuſceptiuum tamen formæ, quæ eſt participatiua vltimi actus, qui eſt exiſtentia.*

Secundò arguitur, non datur medium inter eſſe extra cauſas, & intra illas, cùm contradictoriè opponantur: ergo in illo priori, in quo intelligitur materia ante formam, & eſſentia ante exiſtentiam, vel intelligitur intra cauſas vel extra; ſi intra cauſas eſt in ſtatu poſſibili, & in potentia obiectiua, & ſic non eſt capax componendi cum forma, ſi autem eſt extra cauſas; ergo hoc ipſo eſt exiſtens, & ſic ante exiſtentiam eſſet exiſtens, quod implicat. *Et confirmat.* quia ſi materia ſuſcipit formam, & exiſtentiam eius antequam in ſe habeat propriam exiſtentiam, oportet quòd in aliquo priori intelligatur cauſare materialiter talem formam ſuſcipiendo illam: ergo pro illo priori intelligitur talis cauſalitas realis materialis exire ab ipſa

materia: ergo neceſſario eſt exiſtens, quia cauſalitas realis non poteſt exire, niſi à cauſa reali realiter exiſtente.

Reſp. quòd in illo priori quo materia intelligitur recipere tam formam, quàm exiſtentiam, intelligitur materia extra cauſas in ſuo genere, ſcilicet per modum potentiæ ſuſceptiuæ actus; non autem intelligitur vt perfectè, & completè exiſtens in actu, quia enim actio agentis ponit extra nihil, tam potentiam, quàm actum, vt ex D. Tho. vidimus, & ordine quodam tangit illa, quia potentiam tangit vt ſubiectum actui, & actum vt informantem potentiam, in illo priori, ſeu præciſione, qua intelligitur potentia ſubijci actui, & illum recipere, nondum tamen actus informans illam; intelligitur materia, ſeu exiſtentia extra cauſas inadæquato, & incompleto modo, ſcilicet ſub formalitate exiſtentiæ actuantis, in re tamen ſemper inuenitur extra cauſas perfectè, & completè, & ita in re non datur medium inter eſſe, vel non eſſe intra cauſas, ſed ſecundum formalitates, & præciſiones, quæ ſunt prioritates naturæ, benè poteſt dari medium inter eſſe completè extrà cauſas ſecundum omnem conſiderationem, & eſſe complete intra illas, & hoc medium eſt eſſe in fieri, & tendentia, ſeu potentia ſuſceptiua formæ, & exiſtentiæ, & nondum formæ informantis illam, quæ prioritates, & præciſiones exiſtendi ſecundum vnam rationem, & non ſecundum aliam, paſſim occurrunt in productionibus rerum, & dependentijs à cauſis.

Ad confirmationem reſpondetur, quod ad cauſam materialem, ex qua componitur ipſum

totum

entium, ſufficit exiſtentia concomitanter; & in eodem inſtanti temporis, vt dicatur realiter componere, & cauſare, non autem requiritur, quòd exiſtentia antecedat pro illo prioritate naturæ, qua intelligitur cauſare materialiter ad cauſam verò materialem, quæ per modum ſubiecti recipit formam accidentalem ſuſtentando, requiritur quòd antecedenter habeat exiſtentiam, etiam pro prioritate naturæ, qua cauſat. Ratio diuerſitatis ſumitur ex D. Th. opuſc. 31. in principio, quia cauſa materialis ſuſtentans recipit formam dando illi eſſe ſimpliciter, à forma autem ſolum recipit eſſe accidentale, quod eſt eſſe ſecundum quid: vnde cùm illa receptio non ſit purè potentialis, ſed ſuſtentatiua in eſſe, ſupponit in cauſa materiali eſſe. At verò cauſa materialis purè receptiua, & conſtitutiua naturæ non recipit dando eſſe formæ, ſed accipiendo à forma eſſe, & ſic non ſupponit eſſe in ſe, ſed ſolum capacitatem ad illud, quod mediante forma recipit. Nec requiritur, quòd cauſa materialis pro omni prioritate ſuæ cauſalitatis intelligatur ens in actu, ſed ſufficit vt ſit cauſa realis, quòd in re ſit pro omni inſtanti durationis, non pro omni inſtanti cauſalitatis, & dependentiæ. Et hoc ideo eſt, quia huiuſmodi cauſalitas materialis eſt ita imperfecta, quòd non ſolum ponit formam extra cauſas, ſed ad hoc cauſat formam, vt ponatur materia ipſa extra cauſas; ſiquidem cauſare formam recipiendo, eſt recipere actualitatem ad eſſe, & quando actualitas dat eſſe ſimpliciter, etiam potentia recipit eſſe ſimpliciter, & ideo cauſalitas ita imperfecta non ſupponit eſſe perfectum pro prioritate

cauſandi, ſed capacitatem ad eſſe, nec enim cauſat mediante eſſe, ſicut cauſa efficiens, vel ſubiectum ſuſtentans, ſed mediante capacitate, & potentialitate ad eſſe.

Si inſtes, nam materia recipiendo formam dat eſſe formæ, ſiquidem forma non habet eſſe in ſe, ſed in materia, excepta anima rationali, ergo mediante eſſe debet cauſare materia. Reſpondetur, formam ſubſtantialem non dependere à materia, quia ab illa recipiat eſſe, aut ſuſtemetur in eſſe, ſicut formæ accidentales, quæ non poſſunt dare primum eſſe, ſed eſſe ſecundùm quid, & ideò ſupponunt ſubiectum conſtitutum, ſubſiſtens in eſſe; ideòq; ab eſſe ſubiecti dependent, & ab illo ſuſtentantur. At verò forma ſubſtantialis dat primum, & ſubſtantiale eſſe, & ideò non recipit aliquod eſſe à materia, ſed quia illud eſſe, vt eſt à forma (præter rationalem) non eſt ſubſiſtens, & per ſe independens accipit à materia, vt ſubiecto vltimo principium vnde terminetur, & reddatur ſubſiſtens in ipſo toto.

Tertiò arguitur, in materia ſecundum ſe, & ſeorſim à forma eſt entitas in tempore producta, & non aliquid æternum, & ſic ſignificatur per ly *eſt* non abſolutum à tempore, vt quando dicitur *materia eſt*, eſt etiam entitas ſubiecta productioni, & cauſalitati agentis creantis; ergo habet omnes effectus formales exiſtentiæ ante ipſam formam. Eſt etiam participatio quædam Dei in actu, quia habet ideā in Deo: vt docet S. Thom. 1.p. 1.q. 15. art. 3. Eſt etiam bona, vt docet 3. contra gent. cap. 20. aliàs incideremus in hæreſim Manichæorum, quod materia eſt mala; ergo habet in ſe

ſe

ſeorſum à forma aliquod eſſe ?

Reſpondetur, omnes illas conditiones exiſtentiæ, quæ tribuuntur materiæ conſideratæ ſine forma, vel eſſentiæ, quæ antecedenter ſe habent ad exiſtentiam, conuenire illi non per identificationem cum exiſtentia, ſed per receptionem, ſubiectionem ad ipſam: in illa enim antecedentia ad formam, vel ad exiſtentiam, entitas eſſentiæ, vel materiæ, intelligitur vt ſuſcipiens exiſtentiam, vel formam, quæ eſt antecedentia cauſæ receptiuæ, licèt nondum intelligatur ipſa forma, vel exiſtẽtia, vt actuãs, in qua præciſione illa entitas, neque conſideratur vt purè poſſibilis, & intra cauſas, neque vt perfectè, & complete extra illas (licèt in re ſit extra) ſed in ſtatu recipiendi ipſum eſſe, & in potentia non obiectiua reſpectu agentis, ſed recipiente reſpectu exiſtentiæ. Entitas autem vt recipiens ipſam exiſtentiam, & vt ſubijciens ſe illi, habet omnes conditiones exiſtentiæ per modum potentiæ receptiuæ, quas habet exiſtentia per modũ formæ actuantis: eſt enim aliquid temporale, & ſubiectum agenti, &c. non per modum actus exiſtentiæ; ſed per modum potentiæ recipientis illam, eò quòd agens vtrumque producit, & potentiam, & actum, vt diximus ex D. Thom.

Ex quo vlterius dicimus, quòd materia ſecundùm ſe eſt quædam participatio Dei, quatenus participat capacitatem ad eſſendum, per quam recedit à nihilo, quod non eſt capax exiſtendi, & hoc immediatè à Deo participat, ſed actualem exiſtentiam huius capacitatis participat à Deo mediatè, id eſt mediante forma conſtituente compoſitum, vt ex opuſ. 15.

Digitized by Google

ſupra retulimus. Et ita dicit D. Thom. 1. p. quæſt. 35. art. 3. ad 3. *Quòd materia prima habet ideam in Deo, ſed non aliam ab idea compoſiti, cùm materia ſecundùm ſe, neque eſſe habeat, neque cognoſcibilis ſit*, ideſt non ſeparatam ab idea compoſiti, ſed in illa incluſam, nam eo modo habet ideam, quo in tempore productionem. Eſt autem terminus productionis inadæquatus, quia non creatur, ſed concreatur, vt dicit D. Th. 1. p. quæſt. 7. art. 2. ad 3. ergo, & coexemplatur in idea.

Quod verò materia dicitur eſſe bonā. Reſpondetur, quòd non dicitur bona formaliter, & in actu, ſed ſecundùm capacitatem, & ordinationem ad bonum. Vndè dicit D. Thom. 1. p. quæſt. 5. art. 3. ad 3. *Quòd materia participat aliquid de bono, ſcilicet ipſum ordinem, vel aptitudinem ad bonum & ideò non conuenit ſibi, quòd ſit appetibile, ſed quòd appetat*: & ſic intelligitur in 3. contra Gentiles citato, quòd materia eſt bona ratione ordinis ad bonum, non ratione bonitatis actualis in ſe. Et ita materia non eſt priuatio, vt dicebat Plato, quia priuatio non ordinatur ad bonum, ſed opponitur illi, & ſimiliter non eſt mala, quia malum opponitur bono, materia autem non opponitur formæ, & hac ratione dicitur vtilis formæ, & compoſito, quia ad rationem vtilis ſufficit bonum bonitate ordinis ad alterum, non bonitate actualitatis in ſe.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrùm materia poſſit exiſtere ſine omni forma, ſaltem de potentia abſoluta?

LIcèt materia participet exiſtentiam per formam, vel in ſuo eſſe partiali (ſi daretur) dependeret ab illa: adhuc reſtat difficultas, an ſolum pendeat naturaliter, an eſſentialiter, ita vt nec per Dei potentiam ſuppleri poſſit, ſicut accidentia videmus naturaliter dependere à ſubiecto, & per Dei potentiam ſine illo eſſe poſſe. Sententia ergo affirmatiua communiſſima eſt inter recentiores huius temporis, & habet patronum Scotum in 2. diſt. 12. quæſt. 2. & totam eius ſcholam.

Nihilominus ſit vnica concluſio. In ſententia D. Thom. implicat materiam exiſtere denudatam ab omni forma, atque ita eſt eſſentialis ordo inter receptionem formæ, & exiſtentiæ, quòd per formam redditur capax habendi exiſtentiam, qui ordo eſſentialis non inuenitur inter accidens, & ſubiectum, licèt ratione imperfectionis ſuæ, accidens dependeat inhærendo à ſubiecto, non materia. Itaque materia ſe habet ad formam, & ad exiſtentiam ordine quodam eſſentiali, ſicut intellectus non eſt capax viſionis, niſi mediante ſpecie, & lumine, & ſicut corpus non eſt capax gradus ſenſitiui, niſi mediante vegetatiuo. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. 1. par. quæſt. 66. a. 1. vbi inquit: *Si materia informis præceſſit duratione, hæc iam erat in actu, hoc enim duratio importat creationis autem terminus eſt ens actu, ipſum*

ipſum autem, quod eſt actus eſt forma, dicere igitur materiam præcedere ſine forma, eſt dicere ens actu ſine actu, quod implicat contradictionẽ; ita D. Thom. Et idem probat quodl. lib. 3. art. 1. his verbis: *Quòd aliquid ſimul ſit, & non ſit, à Deo fieri non poteſt neque aliquid contradictionem inuoluens, & huiuſmodi eſt materiam eſſe in actu ſine forma, omne enim quòd eſt actu, vel eſt ipſe actus, vel eſt potentia participans actum: eſſe autem actum repugnat rationi materiæ, quæ ſecundum propriam rationem eſt ens in potentia, relinquitur ergo quod non poteſt eſſe in actu, niſi in quantum participat actum, actus autem participatus à materia, nihil aliud eſt quam forma. Vnde idem eſt dictu materiam eſſe in actu, & materiam habere formam; dicere ergo quod materia ſit in actu ſine forma, eſt dicere contradictoria eſſe ſimul,* ita D. Thom. & videri etiam poteſt in quæſt. 4. de potentia art. 1. & 3. contra Gentiles, c. 4. vbi inquit: *Quòd materia non tendit ad impoſſibile eſt autem impoſſibile materiam tantum ſub priuatione eſſe.* D. Thom. ſequuntur communiter omnes eius diſcipuli ad ilũm locum 1. p. Ibi videri poteſt Caiet. & c. 5. de ente, & eſſ. q. 8 M. Bannez ad illum q. Ferrar. 1. Phyſ. q. 11. & cit. loco cont. Gent. Capr. Socin. & alij, apud Curſ Carm. hic diſp. 3. quæſt. 5. pro eadem Conimb. lib. 1. Phyſ. cap. 1. q. 6. art. 1. citant Mag. in 2. diſt. 12. c. 5. Hugonem de S. Victore Durandum, Ægidium, & alios.

Vt explicetur implicatio, quam D. Thom. in tot locis affirmat, aduertendum eſt, Authores oppoſitos non dubitare quòd exiſtentia, ſeu eſſe prouenieñs à forma, non poſſit inueniri in

materia ſine ipſa forma, cuius eſt tale eſſe, ſicut v. g. eſſe album, & exiſtentia albi manifeſtè apparet, quòd non poteſt conuenire materiæ ſine albedine, & generaliter quodcumque eſſe, ſeu exiſtentia vt ſpecificata ab aliqua forma, nullo modo poteſt conuenire materiæ, niſi mediante forma, à qua habet ſpecificationem, & determinationem, & ita ſi velimus dicere, quòd materia non participat iſtas exiſtentias ſic ſpecificatas, niſi ſeruato ordine eſſentiali, vt mediantibus ſuis formis participentur, veriſſimum eſt, neque Authores oppoſiti negabunt; ſed punctus difficultatis eſt, an poſſit dari in materia aliqua exiſtentia non proueniens à forma, ſed ipſi materiæ conueniens in quantum eſt entitas diſtincta à forma, & proptereà vocatur actus entitatiuus, & ſic exiſtere poſſit materia ſeparata ab omni forma, & ab omni exiſtentia formæ. In hoc ergo videtur deficere implicatio aſſignata à D. Thom. quia concludit, materiam non poſſe eſſe exiſtentem ſine aliquo actu, & inde infert, non poſſe eſſe ſine forma, pro eodem reputans actum participatum in materia, & formarum, cùm tamen in hoc faciat difficultatem oppoſita ſententia, quia diſtinguit actum exiſtentiæ à forma, & hunc actum exiſtentiæ dicit conuenire materiæ antecedenter ad formam, vel quia non diſtinguitur entitas realis materiæ ab exiſtentia ſua, vel quia talis entitas materiæ immediatè capax eſt illius.

Igitur implicatio D. Thom. fundatur in hoc, quòd exiſtentia ex eſſentiali conceptu ſuo eſt actus diſtinctus ab eſſentia, creata, vt probabitur quæſt. 7. Hic autem actus non conſtituit

rem

rem intrinſecè, & eſſentialiter, ſed eſſentiam conſtitutam ex ra cauſas conſtituit, non in ſua quidditate, aliàs eſſet eſſentialis, & neceſſariò conueniens rei, quam conſtituit. Ergo ex natura ſua non eſt actus primus, ideſt conſtituens quidditatem, ſed ſecundus, ſeu adueniens conſtitutæ. Cùm ergo materia prima de ſe nullum actum primum habeat, quia ipſa non eſt forma, ſeu actus primus, caret verò omni forma ei vnibili, vt ſupponimus, ergo non eſt capax alicuius actus ſecundi, qui eſt exiſtentia, ſicut non eſt capax actus ſecundi, qui eſt operatio, niſi mediante radice operandi, quæ eſt potentia. Itaquè ſicut benè valet, ſi aliquid eſt capax operationis tanquam actus ſecundi diſtincti à ſe; ergo in ſe eſt actus primus potens operari, quia nihil eſt aliud actus primus, quàm id quod eſt capax immediatè actus ſecundi; ita benè valet in exiſtentia, quòd ſi aliquid eſt immediatè capax exiſtentiæ, etiam partialis, tanquam actus ſecundi in eſſendo diſtincti ab eſſentia, ergo in ſe partialiter eſt actus primus, vel habet actum primum, idem autem eſt actus primus, quod forma. Ergo ſi materia eſt ſine omni forma, & exiſtit, habet formam ſine forma, quia habet actum primum; vel ipſa eſt actus primus, hoc ipſo quòd eſt capax actus ſecundi, quod eſt exiſtentia.

Solum poteſt reſponderi, vel quòd exiſtentia non eſt actus ſecundus, nec ſupponit primum, ſed eſt indiſtinctas à quacumque entitate reali. Vel quòd materia prima generali ratione poteſt dici actus primus, & non pura potentia, quatenus eſt capax exiſtentiæ ob realitatem ſuam. Sed

Sed primam ſolutionem excludemus, q. 7. nec implicatio D. Thom. currit niſi ſupponendo, quòd exiſtentia diſtinguitur ab eſſentia creata, nam ſi eſt idem cum illa, quomodo poteſt controuerti, quod eſt capax illius, vel quòd non poſſit à Deo realis entitas, & ſubſtantialis per ſuam exiſtentiam, quam habet ſeparatim conſeruari, ſicut accidens ſine ſubiecto? tunc enim non magis dependebit à forma; quàm accidens à ſubiecto; imò multo minùs, ſi vtrumque ſecundum ſe exiſtens eſt.

Secunda vero ſolutio deſtruit rationem propriam materiæ, quia in re eſt facere illam formam, nam quid aliud eſt forma ſubſtantialis, quam actus primus in genere entitatiuo? Et quomodo poteſt probari contra antiquos, qui negabant formam ſubſtantialem diſtingui à materia, quòd non ſit idem materia, quòd forma ſubſtantialis, ſi eſt actus primus? Quòd enim non informet, ſed recipiat, in primis hoc ipſi negabant quòd reciperet formas, quia ſecundùm ſe erat ens actu, & ſic non indigebat formis ſubſtantialibus, quæ dant eſſe primum, & ſubſtantiale. Deinde quia ſi eſt actus primus, & non informans, nec receptus in alio; ergo erit in ſe actus ſubſiſtens, nec indigebit forma naturaliter ad exiſtendum: forma enim, ſeu actus non receptus, hoc ipſo eſt terminatus, & incommunicabilis vlteriori ſubiecto, ergo ſubſiſtens in eo eſſe, quod habet, & licèt recipiat formas, recipiet illas tanquam accidentia, ſicut ſuppoſitum hominis, vel lapidis recipit accidentia. Quare ex his principijs magis aperitur via ad negandum materiam primam eſſe ens partiale, & quòd non dantur formæ ſub-

ſtan-

ſtantiales, ſed ſolùm accidentales, vt ponebant Antiqui, quàm ad oppoſitum, ſtando in principijs Ariſtotelis, & veræ Philoſophiæ.

Denique poteſt implicatio iſta aliter explicari, quia illa exiſtentia materiæ ſeorſùm à forma, vel eſſet corporea, vel ſpiritualis, vel non corporea, nec ſpiritualis. Hoc tertium dici non poteſt, quia ſpirituale, & corporeum videntur exhaurire omne, quod actu eſt ſubſtantia, adæquatè enim illam diuidunt, ſiue ſit pars, vt forma corporea, ſiue totum, neceſſariò enim eſt aliquid pertinens ad genus corporeorum, vel ſpirituale per ſe, vel reductiuè; ergo neque datur exiſtentia abſtrahens ab vtroque; ſpiritualis eſſe non poteſt; quia materia maximè ſpiritualitati opponitur, cùm ſpirituale conſiſtat in abſtractione materiæ: ergo propria exiſtentia materiæ non poteſt eſſe ſpiritualis. Si eſt corporea, vtique actu debet eſſe corporea, & non in potentia, eſt enim actualis exiſtentia, & ſic actu eſt id, quod eſt: ergo eſſentialiter dependet à forma, ſeu gradu corporeitatis, per quem materia eſt actu corpus, nam materia de ſe non eſt actu corpus, ſed per formam: quæ dat gradum corporeitatis, ſi enim eſſet actu corpus incideretur in opinionem antiquorum, qui vt dicit S. Thom. materiam primam dicebant eſſe actu corpus, & ſic formæ elementares, & aliæ non conſtituerent formaliter corpus, quod eſt apertè falſum; forma enim, quæ non conſtituit corpus, neque poteſt tale corpus in ſpecie conſtituere, quia implicat aliquam formam dare gradum ſpecificum, genericum autem ab alia realitate diſtincta prouenire, ſic enim illa entitas,

tas, à quà gradus genericus proueniret, eſſet in genere, & non in aliqua ſpecie, & hæc eſt vis rationis D. Tho. q. 4. de potentia art. 1. vbi dicit: *Non poſſe materiam eſſe ſine forma, quia non poteſt aliquid eſſe in genere, quod non ſit in aliqua ſpecie*. Cùm ergo à forma ſubſtantiali proueniat gradus corporis, vt ſic, & ſpecificus talis corporis, conſequenter materia ſine forma non eſt actu corporea, ſed potentia, ideſt entitas ſuſceptiua gradus corporei: vndè ſi habet propriam exiſtentiam, illa non poteſt eſſe actu corporea, quia entitas cuius eſt hæc exiſtentia, non eſt actu corporea, ſicut autem non poteſt intelligi exiſtentia hominis ſine forma hominis, nec exiſtentia equi ſine forma equi, ita nec exiſtentia corporea ſine forma corporis. Hanc rationem etiam attingemus ſequenti art. cit. vlt.

Aduerto, quòd aliqui vt Magiſter Bannez vbi ſupra, exiſtimant eſſe probabile, quòd materia prima poteſt exiſtere ſine omni forma, per exiſtentiam diuinam ſibi vnitam. Cui ſententiæ etiam ſubſcriberem, ſi ſupponeretur materia capax exiſtentiæ ſine forma, cùm enim exiſtentia, & ſubſiſtentia diuina ſolùm vniantur ſupplendo vicem creatæ, ſolùm illis naturis vniri poſſunt, quæ ſunt capaces ſubſiſtendi, vel exiſtendi, ſicut patet quòd accidenti non poteſt vniri diuina ſubſiſtentia, quia propriæ ſubſiſtentiæ non eſt capax: ergo idem dicendum eſt de materia reſpectu exiſtentiæ.

Vndè etiam euacuantur inſtantiæ, à quodam Recentiore adductæ contra noſtram ſenſententiam. Prima, quia ſubſiſtentia eſt actus naturæ proueniens ab aliqua forma, & tamen

di-

diuinitus ſuppletur per ſubſiſtentiam Verbi. Secunda, quia humanitas Chriſti exiſtit exiſtentia Verbi, & tamen illa exiſtentia, non conuenit mediante forma; ergo poteſt exiſtentia prouenire ab alio, quam à forma. Sed vtraque inſtantia infirma eſt. Aliud eſt enim, quòd ſubſiſtentia, & exiſtentia creatæ ſint supplebiles per diuinam, aliud quòd ſint ſupplebiles in materia nuda, ſed in humanitate, vel alia natura; cuius exiſtentia, & ſubſiſtentia non ſunt effectus formales, ſed modi conſecuti, ſeu formalitates quæ dant illos effectus formales, ſubſiſtendi, & exiſtendi.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimum arguitur, quia Deus poteſt conſeruare accidens ſine omni ſubiecto, & formam ſubſtãtialem ſine omni materia, & quamcunq; entitatem realem ſine eo à quo diſtinguitur realiter: ergo etiam materia ſine omni forma. Conſequentia patet, quia materia prima eſt entitas realiter diſtincta à forma, & minoris dependentiæ à forma, quàm accidens à ſubiecto, cùm materia ſit ſubſtantia, accidens verò inhæreat: ergo poteſt ſeparari ab omni forma; in hoc enim diſtinguitur realis diſtinctio à modali, quòd vbi eſt diſtinctio realis, extrema poſſunt ſeparari ſaltem de potentia abſoluta; modus autem nunquam poteſt ſeparari ab eo, cuius eſt modus. Conſtat autem, quòd materia prima eſt entitas realiter diſtincta à forma. *Confirmatur*, quia materia, vel dependet à forma intrinſecè, & eſſentialiter, vel non; ſi dependet, ergo propria materiæ quidditas

ditas conſtituetur per formam, quod eſt omnino falſum, cum propria materiæ quidditas ſit eſſe ens in potentia quod non habet à forma. Si vero non dependet eſſentialiter, ſed ſolum quoad exiſtentiam, talis effectus formæ eſt ſecundarius, & ſic poterit ſuppleri à Deo, ſicut ſuppletur in humanitate Chriſti exiſtentia, & ſubſiſtentia propria per Verbum, & ſicut in Eucharistia ponitur quantitas corporis Chriſti ſine repletione loci, quæ eſt effectus ſecundarius eius.

Reſp. illud argumentum de accidente ſolui, à D. Thom. quodlib. 3. citato, art. 1. ad primum, & 1. p. q. 66. art. 1. ad 3. & idem eſt de forma ſubſtantiali. Dicit ergo, quòd accidens dependet à ſubiecto, vt à cauſa ſuſtentante in eſſe, materia verò à forma vt ab actu ſuo. Quòd autem aliquid ſuſtentetur ab aliqua cauſa ſecunda, benè poteſt à Deo ſuppleri per aliã cauſam, quia ſuſtentatio ſolum pertinet ad exercitium ponendi rem in eſſe, non ad determinationem, & ſpecificationem ipſius; exercitium autem exiſtendi multo melius poteſt fieri per cauſam efficientem, quæ ſolum dat eſſe quoad exercitium. At verò materia dependet à forma, non per modum cauſæ efficientis, ſed formalis, cuius proprium munus eſt dare eſſe rei ſpecificando, & determinando illud, vnde remota omni forma, caret materia omni principio determinante, & ſpecificante eius eſſe, & ſic ſolum manebit exiſtentia potentialis, & indeterminata, quæ non poteſt habere effectum formalem exiſtendi actu, & determinatè extra cauſas. 17

Ad id verò, quod dicitur de diſtinctione inter

ter extrema realiter diſtincta. Reſpondetur eſſe certum, & infallibile ſignum diſtinctionis realis, ſi de facto duo ſeparantur inter ſe, è contra tamen ſi non ſeparantur, non eſt infallibile ſignum, quòd non diſtinguantur realiter, poteſt enim interuenire aliqua eſſentialis dependentia vnius realitatis ab alia in exiſtendo, cum relatio realis ad ſui exiſtentiam petit exiſtentiam termini à quo realiter diſtinguitur: eſt enim relatio omnino extra ſuum terminum, & de actu vitali multi exiſtimant, non poſſe conſeruari à Deo extra potentiam vitalem, quia eſſentialiter dicit proceſſionem ab illa. Et ſimiliter viſio exterior realiter diſtinguitur ab obiecto, ſine quo tamen conſeruari non poteſt, alioquin videret rem abſentem. Similiter ergo cùm materia dependeat à forma, vt à medio participandi exiſtentiam determinatam, non poterit ſine illa determinatè exiſtere. Addo, quòd ad diſtinctionem realem inter materiam, & formam ſufficit quòd materia poſſit eſſe in re, ſine qualibet forma diuiſiuè ſicut videmus ab illa ſeparari, ſed non à tota collectione formarum, hoc enim ad diſtinctionem realem non eſt neceſſe, cum diſtinctio realis exerceatur inter quamlibet determinatè, & ſic ſufficit ſeparari à qualibet determinatè.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd materia dependet à forma quantum ad eſſe, non quantum ad quidditatem, quæ eſt entitas potentialis, vt S. Th. docet 5. Metaphyſ. lect. 2. Et ad replicam reſpondetur, quòd ſtante effectu primario formæ in ſubiecto, poteſt ſuppleri, vel tolli effectus ſecundarius, niſi interueniat ali-

aliquod eſſentiale impedimentum. Cæterùm è conuerſo dari effectum ſecundarium ſublato primario impoſſibile eſt, propter coordinationem eſſentialem inter primarium, & ſecundarium effectum. ſecundarius autem effectus formæ eſt exiſtere, primarius autem eſt informare, & conſtituere. Et quando Deus ſupplet exiſtentiam, & ſubſiſtentiam humanitatis, ſupponit ipſam humanitatem conſtitutam per formam ſuam, ſupplet autem id quod ſecundarium eſt, ſcilicet exiſtere, & ſubſiſtere in noſtro autem caſu proceditur è conuerſo, ſcilicet quòd materia habeat effectum ſecundarium formæ, qui eſt exiſtere ſine forma, ideſt actum ſecundum ſine actu primo.

Secundò arguitur, dato quòd exiſtentia diſtinguatur in re ab eſſentia, non tamen diſtinguitur, niſi tanquam modus, ſiquidem exiſtentia non conſtituit quidditatem aliquam, ſed conſtitutam ſupponit, & extra cauſas ponit, quod eſt modificare, modus autem identificatur cum re cuius eſt modus, nec poteſt aliquid modificari per modum alicuius rei diſtinctæ: ergo cùm materia exiſtat in rerum natura aliqua exiſtentia identificatur cum illa: ergo non exiſtit per formam, ſed per modum proprium, quem Deus ſine forma conſeruare poterit in materia. Quòd ſi dicas, modum iſtum eſſentialiter reſultare ex forma, & ideò ſine illa non poſſe conſeruari, ſicut vbi, vel ſitus ſine loco, nec figura ſine quantitate. Contra eſt, quia exiſtentia non ſequitur formam, ſed productionem, cùm ſit terminus ipſius fieri, ſeu productionis, relictus immediatè ex cauſa efficienti, ſed materia habet diſtinctum fieri,

& productionem à forma, quia materia fit per creationem, forma autem per generationem, ergo habet diſtinctam exiſtentiam à forma. Item ſi materia haberet exiſten iam mediante forma, toties interiret, & produceretur, quoties noua forma aduenit, & alia recedit, quia tunc deſinit eſſe vnius formæ, & incipit aliud cum ipſa forma; nihil autem aliud eſt corrumpi, quàm amittere eſſe, neque aliud eſt produci, quàm acquirere nouum eſſe.

Adduntur alia minoris ponderis, vt ſi materia annihilaretur, non annihilata forma, maneret exiſtentia materiæ, quæ eſt à forma, & tamen eſſet annihilata: ergo daretur eſſe materiæ, & tamen eſſet materia annihilata. Item materia cauſat formam in eſſe, & forma cauſa materiam; ergo materia cauſat ſuum eſſe, quod eſt à forma. Similiter materia eſt cauſa realis ipſius formæ ſuſtentando, & recipiendo illam: ergo in illo priori, in quo cauſat, exiſtit, aliàs non realiter cauſaret, & tamen pro iſto priori non habet exiſtentiam à forma, quia nondum forma eſt cauſata. Denique eſt ſpecialis difficultas in anima rationali cuius exiſtentia ſpiritualis eſt, ſiquidem per eandem exiſtentiam exiſtit ſeparata; ſed ſpiritualis exiſtentia non poteſt communicari materiæ: ergo quando eſt ſub anima rationali, non habet exiſtentiam ab illa.

Reſpondetur ad principale argumentum reſponſione data inter arguendum, admiſſo, & non conceſſo, quòd exiſtentia ſolùm ſit modus, non realitas diſtincta ab eſſentia, hoc enim eſt probabile, & fortè probabilius. *Et ad pimam* inſtantiam reſpondetur, quòd exiſten-

ſtentia ſequitur productionem perfectam, & completam, cum ſit terminus vltimus actionis, non autem productionem quaſi incompletam, & dependentem ab alterius poſitione, ſine qua in rerum natura non exiſtit, cuius ratio eſt, quia exiſtentia eſt actus, quo aliquid ponitur, non ſolum extra vnam cauſam, ſed extra omnes: vnde non ſufficit conſiderare aliquid, vt eſt extra cauſam efficientem, ſi nondum eſt extra formalem, vel materialem, vt dicatur in re exiſtere, & ſic materia vt præcisè ſubeſt actioni creantis, & non actuationi formæ informantis, nondum intelligitur habere exiſtentiam, quæ extra omnes cauſas ponit, ſed tendere ad exiſtentiam quaſi in fieri, & in via.

Ad ſecundam inſtantiam de creatione materiæ, & generatione formæ. Reſpondetur, quòd vt dicit D. Th. q. 3. de potentia, artic. 1. ad 2. materia propriè non creatur, ſed concreatur, creatur enim ſub forma, & creatio completa, & abſoluta terminatur ad totum compoſitum, vt dicitur 1. part. q. 45. artic. 4. & ſic materia per creationem accipit exiſtentiam, non vt præcisè exit à cauſa efficiente, ſed in quantum per creationem, & cauſam efficientem ponitur ſub actuatione formæ: & cauſatur etiam à forma, & vt vno verbo dicam, materia per creationem non tam recipit eſſe, quàm ſubeſſe, ſicut etiam quando Deus creat aliquam ſubſtantiam, ſecundariò etiam attingit accidentia tali ſubſtantiæ annexa, & tamen non dicuntur creari, quaſi ſeorſim accipiant eſſe, ſed accipiunt illud dependenter à ſubiecto, & ita ſi ſubiectum tollatur,

& Deus non ſuppleat eius concurſum ſuperando accidentia, neceſſario deſinunt, non obſtante prima attingentia creationis: & ſimiliter, ſi materia ſemel creatur ſub forma, ſi illa forma deſinit eſſe, & altera non ſuccederet, deſtrueretur materia, quia non fuit creata ſimpliciter, & abſolutè vt eſſet, ſed vt ſubeſſet formæ, & per ipſam eſſet, nec tamen poteſt Deus ſine forma illam ſeparatim ponere, ſicut formam ſine ſubiecto propter rationem dictã in ſolutione ad primum. Et ſic materia propriè, nec habet eſſe eductum, nec creatum, ſed communicatum per formam eductam, aut concreatam, ſubijci autem exiſtentiæ eductæ, non ſufficit denominare rem ipſam eductam; requiritur enim ad denominationem educti ordo ad aliquod principium ex quo educatur, ſine illo autem ordine (quo vtique caret materia) dicetur quidem compleri eius productio, per communicationem exiſtentiæ eductæ, ſed non denominabitur educta.

Quare hæc omnia argumenta æquiuocant valdè in acceptione de ly *creatio*, quòd illam accipiunt ſolum vno modo, ſcilicet vt dat eſſe abſolutè, cùm tamen creatio totius compoſiti, ſeu ſuppoſiti debet eſſe abſolutè; partes autem compoſiti non abſolutè ponit in eſſe, vnicuiq; tribuendo eſſe partiale, ſed vnam ſubijcit alteri, & ſub alterius eſſe, vel ſub totius eſſe coordinat, & ſic dat illis eſſe, eo modo quo partibus poteſt conuenire, ſcilicet vt ſubordinantur toti, & dependenter ab illo, non proprium eſſe cuique tribuendo: idem eſt autem, quòd vna exiſtentia dependeat ab altera, vt reddat rem exiſtentem, & quòd entitas ipſa non habeat

beat

beat exiſtentiam propriam, ſed ab alterius exiſtentia ſibi communicata dependeat.

Ad tertiam inſtantiam, quòd materia corrũperetur, & generaretur quoties mutaret formas. Reſpondetur, materiam non corrũmpi, nec generari per ſe, in quantum entitas potentialis eſt, ſed per accidens, quantum ad priuationem, & eſſe communicatum quod habet, de quo 1. Phyſic. cap. vltimo, & ibi Diuus Thomas lect. vltima, & Metaphyſ. lect. 1. dicit: *Quòd nec materia, nec forma generatur, aut corrumpitur, niſi per accidens*. Simpliciter autem non dicitur corrumpi aliquid per hoc, quòd amittit vnum eſſe, ſi illi ſuccedit aliud æquè benè illud conſeruans, & ſupplens, ſed ſolum quando deſtruitur eſſe quod habet, & aliquid non ſuccedit, ſicut ſi aliqua natura ſubſiſtens aſſumatur à Deo deſtruendo eius ſubſiſtentiam, & conſequenter exiſtentiam, quæ ſubſiſtentiæ eſt annexa, non dicetur natura illa ſimpliciter corrumpi, ſed ſolum ſecundùm quid, & quantum ad modum proprium exiſtendi, ſicut nec corrumpitur accidens per hoc, quod ſeparatum ſuſtentetur, licèt modum inhærentiæ amittat. Corruptio autem ſecundùm quid, & per accidens non eſt inconueniens, quòd attribuatur materiæ.

Ad reliquas inſtantias, in argumento inſinuatas, breuiter reſpondetur. Ad primam, quòd ſi annihilaretur materia manente forma, diceretur in forma manere eſſe materiæ: non tamen applicatum, & communicatum materiæ, ſicut in anima ſeparata, & ex defectu iſtius communicationis, non dicitur materia exiſtere. *Ad ſecundam* dicitur, quòd materia

cauſando formam materialiter, cauſat conſequenter ſuum eſſe materialiter, & recipiendo illud, quod nullum eſt inconueniens; ſic enim recipiendo eſſe non tàm cauſat, quàm cauſatur, ſolum autem actiuè non poteſt aliquid cauſare ſuum eſſe. Non enim eſt inconueniens quòd cauſæ ad inuicem ſint cauſæ, vt dicemus q. 9. & ita forma cauſat materiam, & materia formam. *Ad tertiam* iam dictum eſt ſupra, quòd cauſa materialis, licèt exiſtendo cauſet, non tamen ratione exiſtentiæ, & ſic ſemper exiſtit concomitanter, non tamen pro omni prioritate, & antecedentia cauſalitatis ſuæ, ſicut cauſa efficiens, quæ cauſat exiſtendo, ſed eſt prioritas tendendi ad eſſe, & recipiendi eſſe, & ſic eſt cauſa realis, realitate potentiæ recipientis eſſe, non realitate proprij, & peculiaris eſſe, ſeu exiſtentiæ. *Ad vltimam respond.* quòd ſicut ipſa ſubſtantia animæ rationalis ſpiritualis eſt in ſe, & tamen informat materiam corporalem, quia formaliter eminenter habet gradus corporales, & ſicut ſubſtantia diuina, cùm ſpiritualis ſit, terminare poteſt naturam corpoream, & ſupplere vices ſubſiſtentiæ corporeæ, ita non repugnat quòd anima communicet materiæ mediante informatione ſui exiſtentiam quam habet, non omni modo quo habet, ſed vt virtualiter eſt corporea, ſicut dicit D. Thom. in q. de anima art. 1. ad 17. & 13 *Quòd materia participat eſſe animæ rationalis, ſed non omni modo quo eſt in anima.*

Reſtabat inquirere, an poſſit materia prima habere ſimul plures formas, ſed de hoc in 2. libro dicemus, tractando an poſſit vnus effectus à duplici cauſa totali pendere.

AR-

ARTICVLVS IV.

Explicantur propriæ conditiones materiæ primæ.

AD quinque conditiones poſſunt reuocari omnes conditiones materiæ, ſcilicet, *Potentia, Appetitus, ingenerabilitas, Vnitas*, Dif*ferentia vnius materiæ ab alia.* Nam vnio, quæ videtur eſſe conditio materiæ, non eſt propria ipſius, ſed communis etiam formæ, nec tàm pertinet ad ipſam materiam, quàm ad eius applicationem ad componendum totum. De illa igitur agemus q. 6. agendo de compoſito.

Potentia materiæ.

PLura egimus de potentia materiæ artic. 2. oſtendendo quomodo ſit pura potentia, non ſolum per excluſionem actus formalis, ſed etiam actus entitatiui, ex quo ſequitur, quòd potentia materiæ ſit purè paſſiua, & nullo modo actiua: tùm quia caret omni actu primo, qui eſt forma, & conſequenter omni actiuitate; actiuitas enim eſt actus primus, ideſt virtus ad agendum; tùm quia caret actu ſecundo ex ſe, qui eſt exiſtentia, ſine qua tanquam conditione nulla virtus actiua operatur actiuè, ſeu effectiuè. Vndè malè aliqui attribuunt materiæ actum effectiuum, & contra Ariſtotel. 1. de generatione, text. 55. & 2. lib. tex. 53.

Addimus in præſenti materiam primam non conſtitui in ratione potentiæ per aliquid ſibi ſuperadditum, ſed per ipſam ſuam entitatem, vt expreſsè docet Diuus Th. 1. Phyſic. lect.

Et ratio eſt, quia potentia materiæ eſt ad eſſe, non ad operari, ſiue illud eſſe quod recipit ſit tantùm eſſe formale, ſiue ſit etiam eſſe entitatiuum, vt diximus. Imò ſi ipſa entitas ſubſtantiæ vel materiæ non eſſet immediatè receptiua alicuius, ſed ſemper mediante aliquo reciperet, ita quòd etiam ipſum medium non immediatè reciperetur, daretur proceſſus in infinitum. Nec iſta potentia amittitur adueniente actu, ſed perficitur, licèt potentialitas amittatur, ideſt deficientia actus, hoc enim potentialitas ſonat.

Sed obijcies, nam ex materia dimanat quantitas, & ſimiliter aliquæ relationes ei conuenire poſſunt, & ab ea tanquam à fundamento dimanare, ſicut eſt relatio ad formam, quæ reddit illam in ſuo genere bonam: ergo habet aliquam vim effectiuam, ſcilicet ad dimanationem quantitatis, neque materia eſt omnino pura potentia, ſiquidem habet aliquam relationem in actu.

Reſpondetur, quòd dato, quòd aliqua ex iſtis accidentibus dimanarent à materia, adhuc non ſupponeretur in ea aliqua actiuitas, & vis effectiua, quia dimanatio non eſt actio propriè loquendo, formaliter, ſed ſolùm identicè, quatenus actio quæ producit immediatè ſubſtantiam, mediatè attingit paſſiones, & coordinatas, & dependentes à ſubſtantia. Vnde in actione productiua paſſionum ipſe ordo ad ſubſtantiam vt immediatè productam, ſeu communio ipſa paſſionis productę cum ſubſtantiæ, dimanatio dicitur, & ita nudæ ſubſtantiæ conuenire poteſt, cùm tamen nuda ſubſtantia effectiuè operari non poſſit, vt latius dicemus in-

fra

ſra q. 12. Veritas tamen eſt, quòd quantitas non dimanat à ſola materia, ſed etiam à forma, cùm ex diuerſa forma diuerſa quantitas conueniat ſubiecto, ſed dicitur ſequi materiam, quia quantitas eſt accidens maximè materiale, & conſecutum ad ſubſtantiam ratione infimi gradus, qui eſt gradus corporeitatis, qui maxſmè accedit ad materiam, & quia nullo modo eſt accidens actiuum, ſed paſſiuum. Quod verò dicitur de relatione. Reſpondetur, relationem iſtam tranſcendentaliter ſumptam, non eſſe aliud quàm ipſam potentiam entitatiuam materiæ: ſumpta autem prædicamentaliter ſolum conuenit materiæ, vt ſubeſt formæ; ſolum enim poteſt reſpicere formam exiſtentem: forma autem non exiſtit niſi in materia, aut ſi exiſtit per ſe, non informat, niſi in materia, & ſic non fundatur relatio prædicamentalis in materia ſeorſim à forma, ſed vt exiſtente ſub forma: materia autem vt informata benè poteſt fundare, & habere relationem in actu, quia ſic iam non eſt pura potentia informata, dicitur autem materia eſſe bona bonitate ordinis ad formam, non formalitate actus, quem habeat in ſe, vt ſupra diximus.

Appetitus Materiæ.

DVo poſſumus conſiderare in appetitu materiæ. *Primum*, quid ſit? *Secundum* ad quid ſit, & ad quæ ſe extendat? Quantum ad primum ſupponenda eſt illa vulgaris diſtinctio appetitus innati, & eliciti; primus eſt appetitus ab ipſa natura ortus, ſine media cognitione, vt in lapide pondus ad centrum, eli-

citus eſt, qui procedit ab aliquo mediante cognitione, ſicut cum animal appetit cibum, vel potum: quòd ſi appetitus iſte oriatur ex cognitione intellectiua, dicitur appetitus rationalis, ſeu voluntas, & ſi vlterius ſequatur ad cognitionem proponentem obiectum cum indifferentia non aſtringente, neque coarctante tantùm ad vnum erit appetitus liber. Vnde aliud eſt appetitus innatus, qui eſt ſine cognitione, & opponitur elicito, aliud naturalis, ſeu neceſſarius, qui opponitur libero, & poteſt eſſe elicitus. Pertinet autem ad appetitum tendere ad rem, quando caret illa, & quieſcere in re, quando habet illam, vt S. Thom. dicit 1. p. quæſt. 19. art. 1. ſed tamen propriè fit denominatio appetitus ab illo primo actu, quando tenditur in rem non habitam; rem enim quam habemus, non dicimur tantùm appetere, ſed frui, quod eſt aliquid pluſquam nudè appetere.

Dicimus ergo, quòd appetitus materiæ eſt appetitus innatus, qui non diſtinguitur ab eius entitate. Conſtat hoc ex Phil. 1. Phyſ. tex. 81. quem ibi declarat D. Tho. contra Auicennam lect. 15. *Nihil*, inquit, *eſt aliud materiam appetere formam, quàm eam ordinari ad formam, ideo ineſt ei ſemper appetitus formæ, non propter faſtidium formæ quam habet, nec propter hoc quod quærat contraria eſſe ſimul, ſed quia eſt in potentia ad alias formas, dum vnam habet actu*. Videri etiam poteſt 1. p. q. 59. art. 2. vbi inquit, *quòd inclinatio, quæ eſt ad eſſe rei, non eſt per aliquid ſuperadditum eſſentiæ, ſed per materiam quæ appetit eſſe antequam habeat, & per formam quæ tenet rem in eſſe poſtquam fuerit.*

Digitized by Google

rit. Ratio autem eſt, quia appetitus naturalis non eſt neceſſe quòd ſit aliquis actus, vel impetus actiuus ad aliquid, ſed ſolum habitudo, & ordo ad ſibi conueniens: maximè autem materiæ eſt conueniens forma, per quam perficitur, & actuatur: ergo ordo, & habitudo ad formam, maximè eſt inclinatio connaturalis materiæ. Quod autem dici ſolet quòd inclinatio ſequitur formam, vt inquit D. Thom. 1. p. q. 80. art. 1. non tollit, quòd materia habeat inclinationem ad formam, quia non dicit quòd ad ſolam formam ſequitur inclinatio, & ita inquit 1. Phyſic. lect. 15. *Quòd non ſolum aliquod ens actu per virtutem actiuam, ſed etiam materia ſecundùm quod in potentia ordinatur in ſuum finem.*

Quoad ſecundum, ſcilicet ad quid ſe extendat appetitus materiæ, dicimus duo. *Primum eſt*, quòd reſpectu formarum corruptibilium, materia prima ſimpliciter appetit omnes, ſed non eodem modo; quædam enim formæ ſunt, quas nondum habuit, neque habet, ſed ſolum habere poteſt, & circa iſtas habet appetitum, quia habet capacitatem, & potentiam ad illas cum priuatione. Reſpectu verò formarum, quas de facto habet etiam retinet appetitum, non quidem per modum tendentiæ, & deſiderij, ſed per modum poſſeſſionis, & quietis, quæ tamen non omninò ſatiata eſt, ſed adhuc retinet priuationem ad alias formas. Reſpectu verò formarum, quas habuit, & iam tranſierunt, remanet quidem in materia appetitus naturals, quantum ad proportionem inter ipſam materiam, & tales formas ſecundum ſe, non tamen quoad executionem, & reſpectiuè

Digitized by Google

ad agens, à quo educenda eſt forma, & ita habet appetitum ad formam, non ad eductionem illius, quia ad præteritum non eſt potentia: omnis enim appetitus cum ſit ad aliquem finem, & bonum quod intendit, fundat ordinem intentionis, & executionis, & intentio quidem ſolum pendet ex proportione inter ipſum appetitum, ſeu inclinationem, & entitatem formæ, at verò aſſecutio non ſolum dependet à proportione appetitus, ſed etiam ab efficacia, & actiuitate agentis. Ad formam ergo amiſſam, & ſemel habitam remanet quidem eadem naturalis proportio inter materiam, & formam, quæ antea erat, cuius ſignum eſt, quòd ſi per aliquam potentiam talis forma rurſum ponatur in materia, verè, & naturali modo componet cum illa. At verò ſecundo modo non remanet appetitus naturalis in materia ex defectu agentis potentis educere, vel applicare formam ſemel amiſſam, & ſic intelligitur D. Th. cùm docet 1. p. q. 76. art. 2. ad 6. quòd in anima ſeparata remanet inclinatio naturalis ad ſuum corpus, licèt talis inclinatio naturaliter conſequi non poſſit.

Dicimus ſecundò, quòd materia appetit omnes formas ſub vnica ratione formali, & hæc ratio in materia ſublunari, eſt id in quo conueniunt omnes formæ corruptibiles, ſcilicet eſſe ſubſtantiale, corruptibile, & generabile. Et ita ſumitur ex D. Thoma opuſc. 15. cap. 6. in fine, & 1. p. q. 66. art. 2. Nec eſt putandum, quòd materia verſatur circa vnam formam, quam primò, & per ſe appetat, & quæ in omni materia inuenitur, ver. gr. formam corporeitatis, hoc enim improbat S. Thom. citatis

locis,

locis, quia materia ſolùm appetit formas propter perfectionem, quam ab illis habet, & licèt à diuerſis formis diuerſæ perfectiones proueniant, tamen cùm materia ſit capax omnium illarum, omnes illas dicitur appetere, & ab illis perfici, & ita appetit omnes quatenus conueniunt in modo perficiendi, & actuandi materiam, ſicut viſus recipit omnes colores, quatenus conueniunt in vna ratione viſibilis, & in vno modo immutandi potentiam, ſic materia appetit omnes formas, in quantum conueniunt omnes in tali modo, & ratione informandi materiam, ſcilicet modo corruptibili.

Ex quo colligitur, quòd materia quantumcumq; informetur ab aliqua forma perfecta, ſemper appetit alias, quia hic appetitus non eſt aliud, quàm ipſa naturalis capacitas materiæ ad formas, quæ tali modo, ſcilicet corruptibili, informare poſſunt, & licèt vna forma ſit perfectior altera, non tamen vna format perfectiori modo, quàm alia, ſed omnes eodem modo, ſcilicet corruptibili, & ideo finis, & perfectio materiæ non ſiſtit in perfectione alicuius determinatæ formæ, ſed in adæquatione, & collectione omnium. Vndè habita forma perfectiſſima, melius eſt ipſi materiæ ad aliam tranſire quantumcumque viliorem, vt ſuam adæquationem impleat, quàm ſub illa forma perfectiſſima manere non implendo talem adæquationem, ſicut viſus, quantumcumque videat perfectiſſimum colorem, adhuc eſt in potentia ad videndum alios, quia ab omnibus eodem modo immutatur, & perficitur.

Nec tamen ex hoc infero, dari in materia appetitum ad plures formas ſimul habendas,

quia

quia licèt ex parte ſubiecti ſimul detur appetitus omnium, non tamen ex parte obiecti ad habendas omnes ſimul, propter incompoſſibilitatem vnius formæ cum altera, & priuationem, quam vna habet adiunctam alteri, ſicuti in me eſt ſimul potentia ad ſtandum, & ſedendum, non tamen ad ſedendum, & ſtandum ſimul.

Ingenerabilitas, & incorruptibilitas materiæ.

De hac agit Philoſophus 1. Phyſ. text. 82. & ibi D. Th. lect. 15. & 1. p. q. 46. art. 1. ad 3. Et poteſt explicari negatiuè, & poſitiuè. Negatiuè quidem quatenus caret principijs generationis. Poſitiuè verò, quia actu habet aliquod eſſe ingenerabile, & incorruptibile.

Ex dictis autem artic. præc. conſtat, materiam ſolum dici ingenitam, incorruptam negatiuè, quia caret ſubiecto, ex quo fiat, non poſitiuè propter aliquod eſſe perpetuum, quod habeat, cùm non producatur in eſſe proprio, ſed ſub eſſe formæ, & dependenter ab illa. Ita ſumitur ex D. Thoma citato loco, lect. 15. vbi ex Philoſopho dicit. *Quòd materia quodammodo corrumpitur, & quodammodo non, quia ſecundum quod in ea eſt priuatio, ſic corrumpitur, cum ceſſet in ea priuatio; ſicut ſi diceretur æs infiguratum; ſed ſecundum ſe in quantum eſt quoddam ens in potentia eſt ingenita, & incorruptibilis.* Ratio eſt, quia ſi fieret per generationem fieret ex ſubiecto, ſubiectum autem generationis eſt materia: ergo ſi fieret per generationem, eſſet materia antequam fieret, vel fie-

ret

ret ex alia materia,& ſic non eſſet prima,& de illa alia materia idem fieret argumentum, & ſic, vel ſiſtendum eſt in aliqua materia, quæ non generatur, vel eſt admittendus proceſſus in infinitum in generationibus, quod perinde eſt, ac tollere illas; imò ſi haberet aliquod eſſe incorruptibile, eſſet perfectior forma corruptibili amittente eſſe, & per corruptionem ſubſtantialem non fieret corruptio ſimpliciter, ſed ſolum ex parte, maneret enim aliquod eſſe in materia totaliter incorruptibile.

Nec obſtat, quòd materia creatur, creatio autem dat eſſe, materia enim potius concreatur, vt ſæpè diximus, quia ſubijcitur communicationi formæ, & eſſe ipſius, tàm illi ſub qua creatur, quàm reliquis, quæ illi ſuccedunt; nec tamen propter hoc generatur materia, aut corrumpitur, quia mutat, & acquirit vnum eſſe poteſt aliud, quia materia acquirit, & amittit eſſe tanquam ſubiectum, non tanquam terminus; generatio autem, & corruptio ſolùm denominant terminum à quo, & ad quem, genitum, & corruptum, non ſubiectum, quod ſub tali ſucceſſione diuerſi eſſe perſeuerat idem, quia ipſa ſucceſſio in diuerſo eſſe, facit quòd non amittatur totaliter eſſe, ſed mutetur.

Ex quo deduces, quare compoſitum ſimpliciter denominetur corruptibile, licèt materia ſit incorruptibilis, & aliquando etiam forma vt in homine, & tamen ſimpliciter denominetur materiale à materia, hoc enim ideò eſt, quia compoſitum non denominatur à partibus ſeorſum ſumptis, ſed à coniunctione earum, & ab eſſe quod ex illis reſultat, & quia ipſa coniunctio ſit modo corruptibili, & dependenti à ma-

teria,

Digitized by Google

teria, ſimpliciter denominatur compoſitum materiale, propter iſtam dependentiam, & corruptibile propter illam coniunctionem.

Vnitas, & differentia materiæ.

DE vnitate, & diuerſitate numerica materiæ non agimus in præſenti. Conſtat enim diuidi materiam, ſicut diuiduntur ipſæ res compoſitæ; quomodo autem diuiſio iſta numerica originetur à materia ſignata quantitate, in libris de generatione diſquiretur.

De ſpecifica autem vnitate, & diuerſitate materiæ duo ſunt, quæ indigent diſcuſſione. *Primum*, an re vera differant ſpecie materia cœleſtis, & ſublunaris. *Secundum*, an iſta vnitas, vel diuerſitas ſpecifica, quæ inuenitur in materia prima ſit poſitiua, vel negatiua. De primo agemus in libris de cœlo, & pro nunc ſuppono tanquam probabilius, quòd materia cœleſtis, & ſublunaris ſpecie differunt, ita quòd materia cœli non eſt in potentia ad formas iſtas inferiores, nec è conuerſo, quod tenet D. Dh. 1. p. q. 66. art. 2. & opuſc. 15. c. 7. & opuſc. 42. c. 14. & 15. Et hoc ideò, quia probabilius eſt cœlum ex intrinſeca ſua natura eſſe incorruptibile, & non ex aliquo extrinſeco ſupernaturali, vt corpora glorioſa, ſi autem materia ipſius eſſet eiuſdem ſpeciei cum noſtra, neceſſariò eſſet in potentia ad formas iſtas inferiores, & quamdiu eſt ſub forma cœli, eſſet priuata iſtis inferioribus; & ſub forma vnius cœli priuata forma alterius cœli; hæc autem eſt diſpoſitio corporis corruptibilis; ex hoc enim, quòd materia eſt priuata forma

ſub-

ſubſtantiali, quam poteſt habere, de ſe tendit ad illam, nec eſt connaturaliter ſi impediatur perpetuò habere illam, ergo compoſitum conſtans ex materia capaci aliarum formarum habet in ſe principium corruptionis, ſcilicet materiam priuatam forma, Nec per formam quantumcumque perfectam tollitur iſta priuatio, quia nec tollitur capacitas materiæ ad formam priuatam, neque forma ipſa, qua priuata eſt, habetur; manet ergo priuatio illius. Et dato quòd forma cœleſtis propter ſuam eminentiam ſupra formas corruptibiles ſatiaret totam potentiam materiæ, adhuc non tollebat principium corruptionis, quia non tollebat potentiam ad formas aliorum cœlorum, quæ diſtinguuntur ſpecie, nec vna eminenter continet aliam, ſicut iſtas inferiores; & conſequenter poſſet tranſmutari vnum cœlum in aliud. Vt ergo cœlum ſit ab intrinſeco, & connaturaliter incorruptibile, exigit materiam incapacem aliarum formarum.

Circa ſecundum, an illa vnitas, vel diuerſitas ſpecifica ſit poſitiua, vel negatiua; qui ſentiunt materiam primam de ſe includere aliquẽ actum ſaltem entitatiuum conſequenter vnitatem, & diuerſitatem poſitiuam ponunt in materia. Cæterùm D. Tho. qui omnem actum negat materiæ antecedenter ad omnem formam, ſolum ponit materiam eſſe vnam negatiuè, ideſt per hoc, quod caret omni actu diſtinguente, vt conſtat ex opuſ. 31. §. 1. poſt medium, & 1. p. q. 16, art. 7. ad 2. Diſtinctio autem, ſeu diuerſitas conuenit materiæ ex ipſo ordine ad diuerſam formam, ſeu actum: nec enim alio modo ponitur aliquis actus in materia,

Digitized by Google

ria, niſi in potentia, & ſecundum ordinem ad talem actum, non quod ipſa actu ſit diuiſa, vel vna, aut habens in ſe actnm, vt prox. articulis oſtenſum eſt; vnde dixit D. Thom. opuſ. 45. circa finem, *Infirmari rationem, quæ oſtendit Philoſophus in 5. Phyſ. generationem non eſſe motum, quia non eſt in ſubiecto in actu, ſi materia ſit ens in actu ſaltem incompletè.*

Sed inquires, ſi materia ex ſe non habet ſpeciem aliquam determinatam, ſed reducitur ad ſpeciem illius formæ, à qua informatur, quomodo poteſt vna, & eadem entitas tot ſpecies mutare quot formas, vt modò reducatur ad vnam, modò aliam? *Reſp.* materiam ſemper habere eandem ſpeciem intrinſecam, ſcilicet eſſe potentiam ſuſceptiuam huius, vel illius formæ, quæ eſt talis, vel talis ſpeciei, & ita in quocumque compoſito inueniatur, reducitur ad eius ſpeciem ſicut pars potentialis illius, & conſtituens eam ex parte potentiæ. Rationem verò illius ſpeciei in actu ſolum participat denominatiuè denominatione formæ informantis, non participatione intrinſeca; ſic enim mutaretur materia entitatiuè, & non ſolum informatiuè, & ſic etiam mediante tali informatione participat determinatam exiſtentiam illam, quæ per formam conuenit compoſito, ſicut, & participat actuationem formalem ex vnione ad formam, & ſic D. Th. 7. Metaphyſ. lect. 2. explicans dictum Philoſophi, quòd materia neque eſt quid, ideſt ſubſtantia, neque quale, neque quantum, inquit, *Quòd non eſt intelligendum, quòd ſubſtantia actu exiſtens quæ prædicetur de materia prædicatione vniuoca ſiue eſt per eſſentiam, iam enim ſupra dixerat, quòd*

me-

Digitized by Google

materia non eſt quid, neque aliquid aliorum, ſed intelligendum eſt de prædicatione denominatiua, per quem modum accidentia de ſubſtantia prædicantur: ſicut enim hæc eſt vera: Homo eſt albus, non autem hæc. Homo eſt albedo, vel humanitas eſt albedo; ita hæc eſt vera: Hoc materiatum eſt homo, non autem hæc: Materia eſt homo, vel materia eſt humanitas; ita D. Thom.

Quare tota vnitas, vel diuerſitas materiæ conuenit ei ſecundum ordinem ad formam, cuius eſt potentia ſuſceptiua, qui ordo non eſt aliquid actu ſuperueniens materiæ, eique conueniens præter ipſam potentiam materiæ, & ita conuenit illi ſicut potentia ipſa, quod eſt ex ſe ſolùm habere ſpeciem potentialem. Quòd ſi diuerſo modo materiæ reſpiciant formas, quia vna reſpicit modo amiſſibili, & corruptibili, alia incorruptibili, quia ſolum vnius formæ eſt capax diſtinguentur ſpecie illæ materiæ ſicut cœleſtis, & ſublunaris ratione diuerſi ordinis ad formas, non ratione diuerſæ actualitatis quam habeant. Et ſi etiam verificatur in iſtis materijs, quòd actus eſt qui diſtinguit, ſcilicet terminatiuè, & extrinſecè propter diuerſos ordines ad diuerſos actus. Remota autem omni forma, remanet ſolum in materia vnitas negatiua per hoc, quod caret omni forma diſtinguente.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

De forma, qnæ eſt principium entis naturalis.

ARTICVLVS I.

Quid ſit forma, & quomodo contineatur in potentia materiæ, & educatnr ex illa;

FOrma in tota ſua latitudine, prout comprehendit eſſentialem, & accidentalem, intrinſecam, & extrinſecam definiri ſolet, *quòd eſt actus dans eſſe rei*. In 5. autem Metaphyſicæ text. 2. definitur cauſa formalis, *quòd eſt ſpecies, & exemplar*, vbi definitur forma intrinſeca, vt ibi notat D. Thom. lect. 2. Dicitur enim forma intrinſeca ſpecies rei; extrinſeca autem ad cuius ſimilitudinem aliquid fit, dicitur exemplar. In 2. autem de anima, text. 2. definit Philoſophus formam, per hoc, quòd ſit actus, dicens: *Quòd materia quidem eſt potentia, ſpecies autem endelechia*, ideſt *forma*, & actum diuidit ibi in primum, & ſecundum. Primus actus, ſicut qui habet habitum ſcientiæ. Secundus ſicut ipſe vſus, & actus talis habitus. Diſtinguit autem D.Th. ibi, lect. 2. formam ſubſtantialem ab accidentali penes effectus, quia forma ſubſtantialis eſt, quæ facit eſſe in actu ſimpliciter, forma autem accidentalis, quæ aduenit ſubiecto exiſtenti

in

in actû. Poteſt etiam breuius definiri formã ſubſtantialis, quòd eſt *actus primus materiæ primæ*, vel quòd *eſt actus primus, ex quo fit vnum per ſe, & non ſecundum accidens*. In hoc enim quod dicitur actus primus materiæ, excluditur omnis actus accidentalis, quia nullum accidens poteſt eſſe primus actus materiæ, neç conſtituere vnum per ſe.

At verò actus ſecundus dicitur actus vltimus, ad quem forma ordinatur; & eſt duplex, alter in eſſendo, alter in operando: forma enim per actualitatem ſuam eſt principium eſſendi, & operandi, & in eſſendo correſpondet ei exiſtentia, tamquam actus vltimus; & dicitur vltimus, tùm quia omnis actio, & motus in ea ſiſtit, & terminatur, acquiſito enim eſſe, ceſſat motus, tùm quia exiſtentia non eſt actus conſtituens rem, ſed conſtitutam ſupponens, eamque extra cauſas ponens. In operando autem dicitur actus ſecundus ipſa operatio, eò quod reducit in actum ipſam virtutem, quæ eſt actus primus tanquam executio eius.

Vt autem videamus, quomodo forma ſubſtantialis (de qua ſolum agimus in præſenti, quia ſola eſt principium entis naturalis) contineatur in materia, & illa educatur per generationem, oportet ſupponere ex Philoſopho, quòd detur talis forma diſtincta à materia, quod contra antiquos Philoſophos deduxit Ariſtoteles, ex ipſa generatione ſubſtantiali, quæ diſtinguitur ab alteratione, vt probatur in 1. de generatione. Videmus enim res aliquas ſubſtantialiter incipere, & alias ſubſtãtialiter deſinere, quando enim comburitur lignum, tota ſpecies, & natura ligni ſoluitur, &

ſub-

Digitized by Google

ſubſtantialiter natura ignis generatur. Hæc autem transſmutatio non poteſt eſſe totalis conuerſio vnius entitatis in aliam, ſic enim agens naturale non ſolum mutaret formam in aliquo ſubiecto, ſed etiam ipſum ſubiectum talis formæ mutare in aliud, vel potiùs vnicam entitatem totaliter corrumperet, & aliam totaliter produceret: hanc ergo totalem entitatem, vel produceret ex aliquo ſubiecto, vel non, ex nullo ſubiecto non poteſt producere, quia ex nihilo fit, niſi per creationem, quod non pertinet ad agentia creata; ſi autem ex aliquo ſubiecto producit, illud debet eſſe commune genito, & corruptio, quia ſi non eſt commune, nihil de corrupto manebit in genito, & ſic ex nullo ſubiecto fiet, quia ſubiectum totaliter deſinit. Nec dici poteſt, quòd res ipſa, quæ deſinit, eſt ſubiectum, quatenus præcedit, & transſmutatur in genitum, res enim quæ corrumpitur, & deſinit ſolum eſt terminus à quo; eſt enim id quod relinquitur, & amittitur: ſubiectum autem eſt id quod recipit; non quod amittitur: ergo vt ſaluemus, quòd aliquid fiat de nouo ſubſtantialiter, & non fiat ex nihilo, ſeu ex ſolo termino à quo, ſed ex aliquo, oportet diſtinguere formam ſubſtantialem, qua aliquid transſmutatur de non eſſe ad eſſe ſubſtantiale à materia, ſeu ſubiecto, quod transſmutatur per illam.

Quòd ſi recurratur ad opinionem antiquorum, qui dicebant, formas latitare in materia exiſtendo ibi in actu, ſed tamen per generationem apparere non produci; vel ſecundò, quòd forma non eſt aliquid diſtinctum à materia, ſed extenſio quadam, & explicatio maior

ior

ior ipſius. Contra primum inſtatur, quia rè vera tollit veram generationem ſubſtantialem, quia tunc generatio non conſtitueret ipſum eſſe, neque producendo formam; neque coniungendo materiæ, vt compoſitum fiat ſi ſic formæ latitant in materia. Nam vel latitant vt vnitæ materiæ, vel independenter à materia. Hoc ſecundum dici non poteſt; ſic enim illæ formæ potius eſſent ſeparatæ à materia, cùm exiſterent actu ſine vnione, & dependentia à materia: ſi autem ſunt vnitæ materiæ, ergo iam eſt conſtitutum compoſitum, & ſic generatio neque producit formam in eſſe, neque conſtituit compoſitum, & ſic nihil ſubſtantiale facit, quod eſt tollere generationem ſubſtantialem, & ponere infinitas formas in actu in ipſa materia, omnes ſcilicet quarum eſt capax. Contra ſecundum verò inſtatur, quia illa extenſio, vel eſt per additionem nouæ entitatis actualis, quæ antea non erat in materia, niſi in potentia, vel eſt ſolum explicatio potentialis, vel eſt apparentia eius, quod antea latitabat, ita quòd de nouo non fit aliqua forma, ſed quæ latebat, apparet, & explicatur. Hoc tertium incidit in ſententiam impugnatam, ſecundum verò nihil dicit, quia non ponit illa extenſio aliquid in actu, quod anteà non eſſet, ſed relinquit totum in potentia: dicitur enim illa extenſio materiæ non actualis, ſed potentialis, atque adeò non magis extendit ipſam potentiam materiæ, quàm ipſa ſe extendat potentialiter. Primum verò ponit formam diſtinctam à materia, & ſic ſiue vocet explicationem, ſiue extenſionem, idem eſt quòd forma ipſa actualis, quæ educitur è mate-

materia, cùm illa explicatio, ſeu extenſio materiæ fiat per diſtinctam entitatem actualem. Quare generatio ſubſtantialis ſtare non poteſt ſine eo quòd forma ſubſtantialis diſtinguatur à materia.

Ex his explicare poſſumus, quid ſit formam contineri in materia, & quid ex illa educi. Ad primum enim dicimus ex D. Tho. 1. p. q. 90. a. 2. ad 2. & q. 45. a. 8. & quæſt. de ſpiritualibus creaturis, a. 2. ad 8. & 2. contra Gentiles, cap. 86. quòd contineri in potentia materiæ, ſicut, & in potentia cauſæ efficientis, non dicit aliquid actuale ex parte rei contentæ, ſicut aqua continetur in vaſe, aut panis in arca: quod enim continetur in aliquo, tanquam exiſtens actu in illo, non poteſt in illo, vel ab illo produci, ſed ſupponitur exiſtens, & vnitum illi, in quo continetur, & ſic neque ipſum producitur, neque compoſitum, quod ex tali vnione reſultat: ſolum ergo poteſt contineri obiectiuè, non ſubiectiuè in tali potentia, à qua poteſt educi, ſi ſit materia, vel produci, ſi ſit efficiens, & quando ponitur in rerum natura, ponitur vt dependens ab illo in cuius potentia continetur. Vel ſecundò ſpecialiter continetur forma in materia ratione inclinationis, & proportionis materiæ ad formam; nam vt materia, ſeu cauſa aliqua continere dicatur aliquem effectum, ille debet eſſe intra ſphæram talis cauſæ, & intra extenſionem talis virtutis. Virtus autem alicuius ſolum extenditur ad illud, ad quod habet naturalem proportionem, quod enim eſt alicui improportionatum, extra ſphæram illius eſt, nec in eius potentia, & virtute continetur.

Ad

Ad ſecundum, ſcilicet ad eductionem formæ à materia, tres conditiones requiruntur. *Prima*, quòd forma pendeat in ſuo eſſe, & fieri à ſubiecto à quo educitur. *Secuda*, quòd talis potentia, ſeu ſubiectum, ſit connaturale, & proportionatum tali formæ, & forma illi, alioquin non continebitur in eius potentia, & ſi in ea non continetur, nec ab illa educitur. *Tertia*, quòd forma non veniat ab extrinſeco, ſed naſcatur ex ipſa materia, ideſt per eius tranſmutationem fiat, qua reducitur materia de potentia in actum. De his conditionibus plenius agetur ſequenti articulo. Et interim ſufficit videre D. Thom. citato loco de ſpiritualibus creaturis, art. 2. ad 8. vbi inquit, *Quòd fieri formarum non ſubſiſtẽtium eſt ſecundùm quod materia, vel ſubiectum reducitur de potentia in actum, & hoc eſt formam educi de potentia materiæ abſque additione alicuius extrinſeci*. Vbi ſenſus eſt, quòd eductio non fit per hoc, quòd aliqua forma ab extra ſuperaddatur materiæ, ſed per eius tranſmutationem innaſcatur in ipſa materia, & 1. p. q. 90. art. 2. ad 2. dicit: *Quod actum extrahi de potentia materiæ, nihil aliud eſt, quam aliquid fieri actu, quod prius erat in pòtentia*. Et ſic eductio eſt productio quædam tranſmutatiua, quæ dicit ordinem ad duplicem cauſam, ſcilicet ad efficientem, à qua eſt, & ad materialem, ex qua eſt, & in qua innaſcitur, & habet eſſe; & ſic ſupponit proportionem in ipſo ſubiecto, à quo dependet, & cauſatur. Productio verò creatiua ſolum dicit ordinem ad cauſam efficientem, non ad materialem.

Sed inquires, an eductio ſicut formaliter eſt

productiua ex aliquo, ita ſit formaliter vnitiua, & ſicut poſtulat formam recipi in materia, hoc eſt dependere, ita, & vniri.

Reſpondetur, aliquos tenere, quòd in forma aliud eſt educi, aliud vniri; educitur enim, quia recipitur in materia vtique eadem actione qua fit, quia producitur dependenter à materia, non tamen eadem actione vnitur, vt patet in anima rationali, cuius productio diſtinguitur ab actione vnitiua; ſi enim propterea forma educitur, quia vnitur materiæ, anima rationalis educeretur, quia vnitur. Cæterum hæc reſponſio mouetur ex leuiſſimo fundamento: ſtat enim benè, quòd omnis eductio ſit vnitio, quia ſine illa non poteſt intelligi eductio, non tamen quòd è contra omnis vnitio ſit eductio, quia latius patet vnire, quàm educere, ſicut vnitur anima rationalis, & non educitur, & Verbum vnitur humanitati, & non educitur. At verò omnis eductio neceſſariò vnitio eſt, quia eductio eſt productio rei dependentis à materia, & ipſum educi formam eſt fieri dependentem, non dependet autem duplici dependentia, altera per vnionem, altera per receptionem, quia non eſt duplex cauſalitas in materia reſpectu formæ: ergo vnica dependentia ſufficit, ſed per vnionem quam habet forma materialis dependet à materia: vnitur enim forma materialis vt dependens, quia vnitur materiæ, vt indigens illa ad componendum totum, & informandum materiam: ergo per talem vnionem dependentiæ coniungitur vtraque forma, licèt non æquè dependeat, & ſic neque æquè reſpiciatur. Et prætereà eductio formæ non eſt actio faciens ſo-

lam

Digitized by Google

lam formam, ſed ipſum totum, qui eſt terminus adæquatus, & vt *quod* talis actionis; calefactio enim eſt eductio caloris, & generatio equi eductio formæ equi, & tamen calefactio non facit calorem, ſed calidum, & generatio equi facit equum, vt *quòd*, ſed non fit calidum, vel equus niſi vniendo partes, ex quibus conſtat illud totum; ergo non ſtat, quòd detur eductio formæ, & quòd ipſa eductio non ſit vnitio, ſicut eſt productio totius; plura de his dicemus infra q. 6. & q. 10.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur, quia ſi formam educi eſt extrahi è potentia materiæ, non autem præexiſtere in actu, ſimpliciter ex nihilo fiet, & quando corrumpitur, annihilabitur. Patet conſequentia, quia præeſſe in potentia materiæ, non eſt præeſſe in actu, quod autem non eſt in actu ſimpliciter, eſt nihil: ergo idem eſt fieri ex potentia materiæ, quod fieri ex nihilo. *Confir.* quia ſi Deus modo annihilaret formam per ſuſpenſionem concurſus, non annihilata materia, tam nihil manet illa forma, quam modo quando corrumpitur, quia in vtroque caſu nihil realitatis in actu manet in forma, ſed omnino deſinit eſſe, & in vtroque caſu manet in potentia materiæ, quia tam forma corrupta, quam annihilata non poteſt ab agente naturali educi iterum, poteſt tamen ab agenti ſupernaturali. *Et conf.* ſecendò, quia forma non aliter continetur in materia, quam in agente, quia in vtroque continetur obiectiuè, & vt nihil in ſe, ſed ex eò quòd aliquid conti-

neatur obiectiuè in efficiente, non tollitur quòd fiat ex nihilo: ergo etiam ex eo quòd contineatur obiectiuè in materia, non tollitur quòd fiat ex nihilo, quia vtrobique, ideſt in efficiente, & materia forma nihil eſt.

Respondet. illo argúmento fuiſſe conuictos antiquos Philoſophos ad ponendum, quòd formæ latebant actu in materia, & non fiebant, quia ex nihilo, nihil fit, & forma in potentia materiæ nihil eſt, & ex eadem radice proceſſit opinio Auicennæ, & aliorum, quòd formæ fiunt ex nihilo, ſed non ab agente naturali, quod tantum diſponit materiam, ſed ab agente extrinſeco, ſicut anima rationalis, vt S. Th. refert 1.p.q.45. a. 8. & q.3.de potentia, a. 8. Sed tamen reſpondet D. Tho. quòd formæ in materia non ſunt purum nihil, ſed ſunt in potentia, ens autem in potentia non eſt purum nihil, & conſequenter formæ in potentia materiæ, licèt in ſe nihil ſint, dicuntur tamen manere in potentia, & non purè annihilari, quia manent in aliquo ſui, ideſt, in materia capaci ſui. Et quando inſtatur, ergo formæ fiunt ex nihilo, quia nihil ſunt in materia, diſtinguo, ex nihilo ſui, concedo, ex nihilo materiæ, nego: quando autẽ dicitur res fieri ex nihilo, ly ex nihilo deſignat carentiam materiæ, vt dicit S. Th. 3. de potentia, art. 8. ad 4. quòd verò terminus qui fit, in ſe ſit nihil, omnino neceſſarium eſt, aliàs de nouo non fieret. Et eodem modo, quando corrumpitur redit in nihil ex parte termini à quo, ſed manet in aliquo ſui, ideſt in materia, in qua eſt in potentia, & ſimiliter ex parte termini ad quem non terminatur in nihil, ſed in aliquid,

ideſt,

ideſt, in formam productam, in quam ſit mutatio: requiritur autem ad annihilationem, vt terminetur in nihil, ratione cuius nec ipſa deſitio panis in Euchariſtia eſt annihilatio, quia eius terminus ad quem non eſt nihil, ſed corpus Chriſti, vt aduertit S. Thom. quod lib. 5. art. 11.

Ad primam confirm. Reſpondetur, quòd annihilatio propriè opponitur creationi, & ſicut creatio propriè ſolum eſt rerum ſubſiſtentium, vt S. Th. docet 1. p. q. 45. ar. 4 ita, & annihilatio propriè ſolum eſt ſubſiſtentium, ſed tamen ſicut aliquando res non ſubſiſtentes fiunt creatione, non vt creatæ, ſed vt concreatæ, & tunc idem fit per creationem, quam per eductionem, licèt ex parte modi diuerſo modo fiat, ita contingit, quòd forma, vel aliqua res non ſubſiſtens annihilatione deſinat, ſi ſuſpendatur concurſus, qui præcisè tangebat rem non ſubſiſtentem, & tamen non erit annihilatio ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, quia licèt dicatur annihilatio ex parte modi, quia fit per ſuſpenſionem concurſus, non tamen eſt annihilatio ex parte entis corrupti, quia non decidit in purum nihil, ſed manet in potentia materiæ, ſi forma cuius concurſus ſuſpenditur, ſit materialis.

Ad ſecundam confirm. reſpond. formam contineri in cauſa efficienti, & materiali obiectiuè; ſed in agente, tanquam in aliquo actiuo, in materia tanquam in aliquo paſſiuo; & ſi ſolum continentur in agente, & non in materia, dicuntur purè obiectiuè, & tanquam purum nihil contineri, quia continentur vt nihil in ſe, & ex nihilo producendæ; ſi tamen contineantur

tur etiam in materia, non dicuntur contineri vt purum nihil, quia licèt in ſe nihil ſint, non tamen ſunt ex nihilo producendæ, ſed ex aliquo ſubiecto, & ratione huius dicuntur contineri in potentia, ſcilicet ſubiecti.

Secundò arguitur, nam materia eſt magis ſubſtantia, quam forma, vtporè, quæ ſimpliciter ſubſtat, & ſuſtentat formam; forma autem materialis non habet ſuſtentare ſe, nec alia, ergo non eſt ſubſtantialis; nec aliquo modo differt ab accidentali. *Confirm.* quia forma ſubſtantialis eſt dependens in ſuo eſſe à materia ſuſtentante, ergo talis dependentia non differt à dependentia accidentis per inhærentiam, hæc enim non eſt aliud, quam dependentia formæ in ſuo eſſe à ſubiecto ſuſtentante illam in tali eſſe, forma autem, quam dicimus ſubſtantialem, etiam dependet à materia exiſtente, & ſuſtentante illam in eſſe; ergo in nullo differt iſta dependentia ab inhærentia formæ.

Reſpondetur, materiam non eſſe magis ſubſtantiam quam formam ex parte actualitatis, & perfectionis in eſſe, ſed ex parte receptionis, & potentialitatis, ratione cuius reddit formam, & ſubſtantiam incommunicabilem: hoc autem non eſt magis ſubſtare ſimpliciter, & in actu, ſicut ſubſtat compoſitum, ſeu indiuiduum ſubſtantiæ, ſed eſſe magis principium ſubſtandi ex parte potentialitatis, & incommunicabilitatis. Qui autem dicunt materiam ſine forma eſſe ens in actu ſubſtans, & ſubſiſtens, difficile poſſunt ſaluare, quòd forma ſit magis ſubſtantia quam materia.

Ad confirmat. reſpondetur, dependentiam for-

formæ ſubſtantialis à materia non eſſe inhærentiam, quia non ſupponit eſſe ſimpliciter in ſubiecto recipiente, & ſuſtentante, ſed forma ſubſtantialis coniungitur materiæ ad conſtituendum eſſe ſimpliciter. Quare inhærentia eſt dependentia formæ à ſubiecto ſuſtentante ſimpliciter in eſſe, forma autem ſubſtantialis recipitur in materia, non tamen inhæret, quia vnitur illi ad conſtituendum eſſe ſimpliciter, ſeu ſubſtantiale, non vt ſuſtentetur in eſſe ſecundum quid, quod eſt inhærere.

ARTICVLVS II.

Quæ formæ educantur de potentia materiæ?

FOrmæ educibiles è materia aliæ ſunt ſubſtantiales, aliæ accidentales: illæ reſpiciunt materiam primam, iſtæ ſubiectum completum, & conſtitutum in actu. Formæ accidentales ſunt in triplici ordine, ſcilicet naturales, artificiales, & ſupernaturales. Formæ ſubſtantiales ſunt etiam in triplici ordine, ſcilicet forma ſubſiſtens, vt anima rationalis, forma rerum incorruptibilium, vt cœleſtis, & forma corruptibilis.

De his omnibus inquirimus quomodo educantur de potentia materiæ, ideſt quomodo ſeruentur in illis, tres illæ conditiones ſuprapoſitæ, quæ requiruntur ad eductionem.

De forma rationali.

TAm certum eſt, animam rationalem non educi de potentia materiæ, ſicut eſt cer-

tum, animam non eſſe corruptibilem, ſed ſine corpore poſſe ſubſiſtere, quod vtique eſt de fide, & conſtat ratione naturali, quia aliqua eius operatio eſt ſpiritualis, & independens à corpore, ſcilicet intelligere, attingit enim res ſpirituales aliquo modo, & res corporales ſpirituali modo, ideſt abſtrahendo à ſingularibus, & cognoſcendo modo vniuerſali, & conſequenter eius eſſe neceſſariò eſt ſpirituale, & independens à corpore, nam operatio ſequitur eſſe. Ex quo fit deeſſe illi conditionem requiſitam ad eductionem, ſcilicet dependentiam in eſſe à materia, vt intra illam dicatur contineri, & per illius tranſmutationem educi.

Sed obÿcies, anima rationalis inquantum vegetatiua, & ſenſitiua habet operationes dependentes à materia, vt nutritio, generatio, &c. ergo in quantum vegetatiua, & ſenſitiua non poteſt creari, ſed à materia educi, quia ab illa dependet in operari, & conſequenter in eſſe. *Confirm.* quia creari eſt ſimpliciter fieri ex nihilo, anima autem rationalis fit ex aliquo præſuppoſito, quia non creatur in eſſe, ſed infunditur materiæ diſpoſitæ, & ex vi diſpoſitionum eius, quod ſufficit, vt non dicatur creari; ſicut è contra, vt aliquid non dicatur annihilari, ſufficit quòd tranſeat in aliud, licèt totaliter deſinat in ſe, ſicut contingit in pane, qui conuertitur in corpus Chriſti.

Reſpondetur, quòd operationes animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ dependent à corpore, non tamen earum principium, eò quòd non eſt principium illarum operationum tantum, ſed etiam alterius, ideſt intellectualis quæ non dependet à corpore, vt autem ſufficienter

ter probetur, quòd forma non dependet in eſſe à materia, ſufficit probare, quòd aliqua eius operatio non dependeat à corpore, ſic enim eſſe eius abſolutè non poteſt dependere; & vt probetur, quòd aliqua forma dependat à materia, oportet oſtendere, quòd omnis eius operatio dependeat à materia.

Ad confirmationem reſpondetur, formam rationalem creari in corpore, & præſupponere corpus, non tamquam id à quo dependet in eſſe, ſed cui tribuit eſſe: vt autem non crearetur, requirebatur, quòd fieret dependenter in ſuo eſſe à corpore, cui infunditur, quantumcumque aliàs præſupponatur aliquid, non vt ex quo fiat, ſed cui eſſe tribuat. Quod verò dicitur panem non annihilari, quando conuertitur in corpus Chriſti, non eſt ad rem, quia ibi licèt totaliter deſinat panis, non tamen deſinit in nihil, ſed in aliquid, in quod tranſit, at verò anima rationalis fit ſimpliciter ex nihilo, non ex aliquo; & ſic nec ex parte termini à quò, nec ex parte ſubiecti ſupponit aliquid à quo dependeat, quidquid ſit, an ſupponat aliquid, cui communicet ſuum eſſe; conuerſio autem panis dicit aliquid ex parte termini ad quem in quod terminatur, & ſic eius terminus non eſt nihil.

Secundò obijcies, nam anima rationalis in materia non ſubſiſtit *vt quod*, ſed *vt quo*, quia non eſt in corpore vt ſuppoſitum, ſed vt forma informans, & conſtituens, ergo anima prout in corpore accipit eſſe dependens à corpore, quod eſt educi ex illo.

Confirmatur, quia cuilibet potentiæ paſſiuæ naturali correſpondet aliqua potentia

àctiua naturalis; ſed materia habet potentiam paſſiuam naturalem, vt recipiat animam, ergo datur aliqua potentia actiua naturalis, quæ efficiat animam; agens autem naturale, non agit creando, ſed educendo è materia, ergo anima eſt educibilis ex illa. Nec obſtat, quòd anima ſit ſpiritualis, quia poteſt dici, quòd ſit virtûte ſpirituali proueniente ab anima generantis, & impreſſa ſemini: nec enim repugnat, quòd virtus ſpiritualis mediante inſtrumento corporeo cauſet effectum ſpiritualem, ſicut Baptiſmus gratiam.

Reſpondetur, quòd vt dicetur infrà, q. 7. anima rationalis in corpore habet quidem ſubſiſtentiam, qua poteſt exiſtere ſine corpore, & *vt quod*, ſed tamen pro illo ſtatu informationis intelligitur ſubſiſtere *vt quo*, quatenus ſubſiſtit in ipſo toto, & non ſeparata ab illo, ſed hoc ipſum eſſe totius compoſiti, eſt eſſe ipſius animæ, vt docet D. Thomas 1. 2. q. 5. art. ad 2. & ideò quia non eſt ſeparata, ſed communicata, non ſubſiſtit *vt quod*, ſed quia illud eſſe communicatum eſt independens, poteſtque manere ſeparatum, non dicitur educi; ideſt dependenter fieri, & eſſe à materia.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd potentiæ materiæ, quæ paſſiue recipit animam, correſpondet naturale actiuum, non quidem producens ipſam ſubſtantiam animæ, ſed vniens materiæ, ſcilicet generans; hoc enim ſufficit, vt detur actiuum naturale correſpondens paſſiuo, nec enim materia eſt in potentia, vt producatur forma, ſed vt vniatur ſibi, de quo vide Caiet. 1. p. q. 118. a. 2. §. in reſponſione ad 4. Productio autem animæ, quia eſt

ſpiri-

ſpiritualis ſubſtantia, à ſolo Deo fit per creationem, & ideò, vt dicemus infra, q. 12. nulla virtus inſtrumentalis ei cooperari poteſt, idque docet S. Th. 1. p. q. 45. art. 5. ſecus eſt de gratia, quæ eſt accidens, & ideo actione eductiua ab inſtrumento attingi poteſt, de quo infrà.

De formis cœleſtibus, & elementalibus in prima productione.

S*Vpponimus* in præſenti, non ſolum cœlum Empyreum, ſed etiam omnes alios cœlos per creationem eſſe factos à Deo, quia ab intrinſeco ſunt ingenerabiles, & incorruptibiles; vt docet D. Thom. 1. p. q. 66. artic. 2. & in lib. de cœlo latiùs oſtendetur, & dato quòd cœli eſſent generabiles ex aqua, vel ex alio corpore, tamen in prima ſui creatione: non minus creati ſunt, quam terra, & alia elementa, quæ non ſunt facta ex alijs corporibus, ſed immediatè à Deo creata, iuxtà illud Geneſis: *In principio creauit Deus cælum, & terram.* Procedit ergo propoſita difficultas ſuppoſito, quòd iſta corpora creata ſunt, vel de ipſo cœlo Empyreo ſi ſolum creatum eſt, an formæ fuerint in tali creatione eductiuæ de potentia materiæ, an non? Quæ difficultas dependet ex ipſa ratione eductionis. Quidam enim intelligunt ad eductionem formæ ſufficere, quòd fiat dependenter à materia, & ſic cùm formæ illorum corporum in illa prima creatione factæ ſint dependentes à materia; conſequenter è materia eductæ ſunt. Alij verò dicunt vlterius requiri ad rationem eductionis transmutatio-

nem materiæ, ad hoc vt dicatur formam educi ex illa, & quia in prima creatione materia non eſt tranſmutata, ſed totum compoſitum ſimul productum, partes verò ad productionem totius comproducuntur, ideò in creatione iſtorum corporum forma, & materia ſunt concreatæ, non verò forma educta de potentia materiæ.

Hæc vltima ſententia ſine dubio eſt D. Th. dicit enim 1. par. q. 65. art. 5. *Quod in prima corporalis creaturæ productione non conſideratur aliqua tranſmutatio de potentia in actum, & ideo formæ corporales, quas in prima productione corpora habuerunt, ſunt immediatè à Deo productæ.* Ergo ſentit D. Thom. formas in prima creatione rerum non educi de potentia materiæ, quia non oriuntur per eius tranſmutationem; vnde ibidem ex eo negat formas non cauſari per influxum alicuius ſubſtantiæ immaterialis, quia cauſantur reducta materia de potentia ad actum ab aliquo agente compoſito, ergo eductio formæ de potentia materiæ ſine eius tranſmutatione non fit. *Et ratio eſt*, quia ſi formæ fierent à Deo, vel ab intelligentijs per influxum, ſicut quidam antiqui dicebant, aut ſi modo Deus produceret formam, vel accidens ſeparatum, & poſtea illud ſubiecto vniret, talis forma non diceretur educi de materia, quia non dependeret ab ipſa in fieri, ſed aliunde facta illi adueniret, & ſic non extraheretur ex ipſis viſceribus materiæ, & eius potentia; requiritur ergo ad eductionem formæ, quòd per materiæ tranſmutationem fiat, ita quòd dependeat à materia in ipſo fieri, Corpora autem illa cœleſtia, & elementa-

lia

lia fuerunt facta ſine tranſmutatione materiæ, ſed immediatè per creationem; ergo formæ eorum non fuerunt eductæ, ſed concreatæ ad creationem totius.

Et aduerte, non repugnare diuinæ potentiæ producere aliquod corpus tali modo, quod ſolum creetur materia, & in eodem inſtanti creationis educatur forma ex illa, ſicut modò fit, quando ex ſpeciebus Euchariſtiæ generatur aliqua alia ſubſtantia; tunc enim ſubrogatur materia in vltimo inſtanti generationis, ex qua educitur forma genita in vi diſpoſitionum: quæ in quantitate præceſſerunt, & eodem modo poſſet Deus in quacumque alia generatione in ipſo inſtanti generationis creare materiam: & educere ex illa formam. Sed tunc creatio illa vt tangit materiam, non eſt abſolutè completa, ſed completur per eductionem formæ, quia attingitur à Deo per illam creationem, non vt abſolutè ſit, ſed vt ſub forma educta ſit. Cæterum dicimus, quod ſi creatio eſt abſoluta, & completa, tunc attingit totum compoſitum, & non ſolam materiam, & conſequenter etiam attingit formam, non verò illam educit, aliàs ipſa creatio non produceret ipſum totum, quod conſtat ex materia, & forma, ſi materiam ſolam attingit creatio, formam verò eductio. Fuit autem conueniens, quòd in prima rerum creatione ſola materia non produceretur per creationem, ſed ipſum totum, vt inciperet prima rerum productio à creatione perfecta, & abſoluta; ſi autem interueniret ibi eductio formæ, illa vel fuiſſet ab aliquo agente creato educente formam, & t[illegible] le agens non dabatur tunc, vel illa ed[illegible]tio

fuiſſet

fuiſſet à Deo exercente officium educentis formam, & creantis materiam, & ſic ſine fundamento multiplicamus iſtas actiones, cùm ſufficiat vna creatiua totius compoſiti. Vndè ſcriptura abſolutè dicit, quòd *Deus in principio creauit cælum, & terram*; quod non verificatur, ſi ſolam materiam creauit, forma verò eſt educta, alioquin poſſet dici quòd alimentum generatum ex Euchariſtia, creatur à Deo, quia materia eius creatur.

Sed obijcies, nam formæ illorum corporum in prima productione factæ ſunt, vt dependentes à materia, cum in ſe non ſint ſubſiſtentes, ergo in ipſo fieri pendent à materia in eſſe, ergo educuntur. *Confirmatur*, quia formæ illæ non creantur ad creationem totius, ſiquidem non ſunt ex nihilo etiam partialiter, & concreatiuè, ſed ex materia, vtpotè non minus dependentes ab ipſa in illa prima productione, quam modo quando generatur aliquod corpus elementale, nec etiam fuerunt creatæ vt formæ ſubſiſtentes, ſicut anima rationalis, vt de ſe patet: ergo fuerunt eductæ, & præceſſit creatio earum in materia prioritate naturæ, ſicut ipſa materia præcedit receptionem talis formæ.

Reſp. Eductionem formæ non conſiſtere ſolum in hoc quòd forma fiat dependens à materia, ſed quòd tali modo fiat dependens, ſcilicet per tranſmutationem ipſius materiæ & quaſi emergendo ab illa, alioquin non poſſet Deus creare vnum integrum compoſitum habens formam materialem, quia illa ſemper fit dependens à materia, nec poſſet per tranſubſtantiationem conuertere totum panem in

lapi-

lapidem, quin forma lapidis fieret per eductionem; eductio autem opponitur tranſubſtantiationi, quæ totam materiam, & formam conuertit in aliud; eductio autem ſupponit materiam ex qua formam educat, non quæ materiam conuertat. Non ergo ad eductionem formæ ſufficit, quòd ipſa fiat dependens à materia, quia hoc multis alijs actionibus fieri poteſt, ſcilicet omni actione qua vnitur materiæ vt habens eſſe in illa, ſicut ſi accidens ſeparatum iterum vniatur ſubiecto, hæc vnitio non eſt eductio, & tamen facit dependere accidens à materia.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando creatur totum; materia, & forma, & quæcumq; aliæ partes ſolum concreantur, & ſic ex nihilo dicuntur eſſe concreatiuè, & tamen benè ſtat, quòd fiat forma dependens à materia ex parte termini producti, quia videlicet forma producta eſt terminus productus cum dependentia, non tamen fit per tranſmutationem materiæ, nec per actionem dependentem à materia, vt à ſubiecto, ſed ex nihilo producendo totum, & in eo formam dependentem à materia.

De reliquis formis ſublunaribus.

Certum eſt, omnes præter animam rationalem educi è materia, quoties per generationem producuntur, nec de hoc eſt vlla difficultas, ſuppoſito contra Philoſophos antiquos, quòd datur generatio ſubſtantialis, ita quòd formæ non ſint actu latentes in materia, nec ab aliquo exteriori agenti per influen-

tiam

Digitized by Google

tiam, aut creationem adueniant: in cuius ſignum affert D. Th, 1. p. q. 65. artic. 4. quòd oportet generans producere formam aut vnire, quia naturale eſt vnumquodque facere ſibi ſimile, aſſimilatur autem effectus ſuo generanti in forma: ergo illam debet attingere generans.

Solum poteſt eſſe difficultas ex reſolutione præcedenti, in qua diximus, quòd elementa in prima ſui productione totaliter fuerunt creata quantum ad materiam, & formam; quæ actio creatiua ceſſauit, corrupto ipſo corpore, quod tunc fuit creatum; ergo ſi modò per eductionem formæ producuntur, non apparet qua actione conſeruetur materia, quia creatiua ceſſauit, quæ terminata eſt ad totum, hoc ipſo quòd totum corruptum eſt; eductiua autem non poteſt conſeruare materiam, cùm conſeruatio ſit continuatio primæ productionis, prima autem productio materiæ non fuit eductio, ergo nec per eductionem conſeruatur.

Reſpondetur, materiam primam conſeruari modò ex vi primæ productionis, quæ tamen prima productio ſicut non produxit materiam in eſſe, niſi dependenter à forma, vt quæſtione præcedenti dictum eſt, ita nec modo conſeruatur materia ſine aliqua forma, & conſequenter nec ſine eductione talis formæ, quæ eductio ſupplet id quod partialiter attingebat formam in ipſa creatione, & ſic materia concreata eſt à principio tamquam entitas potentialis, capax non ſolum eius formæ, ſub qua primò creata eſt, ſed etiam omnium aliarum formarum, & conſequenter ex vi prioris pro-

productionis ſub quibuſcumque formis conſeruatur, ſine hoc quòd addatur noua creatio formæ, cùm in eo, in quo dependet materia à forma, æquè bene conſeruetur ſub forma concreata, ac ſub educta: & quando dicitur, quòd ceſſauit actio prima creatiua totius, ipſo toto corrupto, reſpondetur quòd illa actio ceſſauit, quantum ad aliquid ipſius effectus, non tamen quo ad omnem partem incluſam in ipſo toto, ſed manſit vt attingens materiam, non ſub aliquo eſſe ipſi materiæ proprio, ſed ſubijciendo illam ipſi eſſe formæ, vel formarum ſuccedentium per eductionem. Nec eſt inconueniens, quòd vna actio ſi attingit plures effectus, poſſit manere quantum ad vnum deſtructo alio, quia eſt virtualiter multiplex, ſicut actio Solis producens lucem, poteſt manere quo ad lucem, & non quoad calorem; & actio, qua Deus creauit Angelum, & eius ſubſiſtentiam, ſi modò aſſumeretur à Verbo illa natura, relicta ſubſiſtentia, maneret creatio vt tangens naturam, & non tangens ſubſiſtentiam; quoad hanc enim ſuppletur per aſſumptionem: ſic ſimiliter actio creatiua, qua producta eſt materia ſub forma aquæ, corrupta aqua, manet vt tangens materiam, & non vt tangens formam aquæ, ſed quoad hoc ſuppletur per eductionem nouæ formæ, cui materia ſubijcitur, & ſub ea ab illa creatione continuata conſeruatur.

De formis accidentalibus.

Poteſt ex duplici capite oriri difficultas. Primò circa accidentia, quæ excedunt naturalem

ralem ordinem ſubiecti. Secundò circa ea quæ non fiunt per propriam tranſmutationem, ſed per quandam reſultantiam ex ſubiecto. In prima linea numerantur accidentia ſupernaturalia, & intentionalia. In ſecunda propriæ paſſiones ab eſſentia, relationes à ſuo fundamento, actio ab agente, & alij ſimiles modi reſultantes. De reliquis verò accidentibus, quæ ſubiectum tranſmutant, & naturalis ſunt ordinis, nulla eſt difficultas, quòd educantur de ſubiecto, ſicut ab ipſo dependent in fieri, & in eſſe.

Dico ergo primò. Accidentia ſupernaturalia ſimpliciter fiunt per actionem eductiuam, vt opponitur creatiuæ, & dicuntur educi de potentia obedientiali ſubiecti, non de naturali. Artificialia autem, & intentionalia ſimpliciter educuntur de potentia naturali ſubiecti. De hac concluſione videndus eſt D. Tho. q. 3. de potentia, art. 8. ad 3. vbi loquitur de gratia, & ad 5. vbi de formis artificialibus, de quibus addit, *Non excedit ordinem naturæ ſicut gratia, imo infra ſubſiſtere, quia omne naturale eſt nobilius artificiali.* Et luculentius hoc ipſum tractat in quæſtione de virtutibus in communi, art. 10. ad 13. vbi docet: *Quod quia potentia paſſiua correſpondet actiuæ ſecundum differentiam, & ordinem potentiarum actiuarum; eſt etiam ordo & differentia paſſiuarum & ſic aqua vel terra ſecundum aliquam potentiam nata eſt moueri ab igne, & ſecundum aliam à corpore cæleſti, poteſt enim aliquid fieri virtute corporis cæleſtis quod non virtute ignis & aliquid vlterius ſecundum virtutem Dei, quod non poteſt fieri ſecundum virtutem cæli, & ſecundum*

hoc

hoc dicimus, quod in tota creatura eſt quædam potentia obedientialis, prout tota creatura obedit Deo ad ſuſcipiendum in ſe quidquid voluerit. Ita D. Thom. Cùm ergo aliquid dicitur fieri ex nihilo, negatur cauſa materialis, vt D. Th. inquit: quæſt. citata de potentia, art. 8. ad 4. Sic ergo componimus diuerſas aliquorum ſententias; qui enim dixerunt formas ſupernaturales non educi de potentia naturali, qua penitus caret ſubiectum reſpectu talium formarum, & ſic dicuntur fieri de nihilo potentiæ naturalis, & quodammodo creari, tum quia fiunt ſola virtute diuina, quæ creatiua eſt; tùm etiam, quia quodammodo de nihilo fiunt, ideſt de non potentia naturali. Sed tamen abſolutè educuntur de ſubiecto, & non fiunt ex nihilo, quia educuntur de potentia ſubiecti, non quidem naturali, ſed obedientiali, quatenus illud ſubiectum ſubeſt diuinæ virtuti agenti.

Quòd ſi inquiras, quæ ſit iſta potentia obedientialis, & quomodo in illa formæ contineantur? *Reſpondet.* de hoc apud Theologos longa concertatione diſputari, præſertim 3. p. q. 13. & q. 62. Breuiter dicimus ex D. Thom. in dicta q. de virtutibus, potentiam obedientialem eſſe ipſam entitatem ſubiecti, vt reſpicit aliquod agens ſuperius quàm naturale, cui ſubijcitur, & obedit. Itaque potentia paſſiua dicitur relatè ad actiuam, & ſecundum diuerſum reſpectum eademmet entitas potentiæ paſſiuæ dicitur naturalis, vel obedientialis, ſcilicet in quantum eſt nata moueri à virtute naturali, dicitur naturalis; vt autem nata eſt moueri à ſupernaturali agente; dicitur obedien-

dien-

dientialis. Quod verò aliqui dicunt potentiam obedientialem eſſe ſupernaturalem inchoatiuè, ſi intelligatur quòd intrinſecè, & poſitiuè ſit ſupernaturalis, falſum eſt, ſic enim naturaliter, & ab intrinſeco entitas aliqua eſſet ordinis ſupernaturalis: ſi verò intelligatur negatiuè, vel denominatiuè ab agente ſupernaturali extrinſeco, verum eſt; ſed hoc eſt idem quod obedientiale per non repugnantiam reſpectu ſuperioris virtutis: licèt enim vt aliquid ſit natum moueri ab agente naturali debeat habere intrinſecam, & poſitiuam proportionem cum illo, vtpotè eiuſdem ordinis; tamen vt moueri poſſit ab agente ſupernaturali, non debet habere poſitiuam proportionem cum illo, ſed potius ab eo cadere, & deficere, vtpotè alterius ordinis, & ſic non poteſt illi coordinari poſitiuè, ſed ſolùm negatiuè, ſeù non repugnanter, & hoc eſt potentiam obedientialiter ſe habere.

Ex quo colliges, repugnare quòd detur potentia obedientialis actiua formaliter etiam inchoata, quia potentia non dicitur actiua relatè ad agens ſuperius cui ſubijcitur (hoc enim paſſiuum eſt) ſed relatè ad operationem, quàm elicere poteſt: ergò ſi iſta operatio eſt omninò improportionata, & excedens reſpectu potentiæ non eſt actiua ex ſe, ſeù influxiua ad operationem; ſi autem eſt proportionata, jam non eſt potentia obedientialis reſpectu talis operationis, ſed connaturalis. Itaque repugnat, quòd in quantum actiua ſit obedientialis; obedire enim dicitur aliquid in quantum ſubijcitur, & mouetur, non in quantum agit, & mouet. Sed de hoc amplius dicemus q. 26.

De

Digitized by Google

De formis artificialibus conſtat, quòd educuntur de potentia ſubiecti, quia in re ſunt formæ naturalis odinis, licèt modus, quo fiunt, non ſit à natura, ſed à directione artis, ſicut verbi gratia, quando fit artificialiter aliquod figuratum, vel ignis motus artificialis, aut quid ſimile, hoc enim totum formam naturalis ordinis importat, licèt modo artificiali factam.

Dico ſecundò, omnes formæ, ſiue modi, qui actione aliqua tranſmutatiua attinguntur, ſiue primario, ſiue ſecundario, dicuntur educi de potentia ſubiecti. *Ratio* eſt manifeſta, quia tales formæ dependent in fieri, & in eſſe à ſubiecto cui inhærent, vel quod modificant, & attinguntur ſaltem mediate ab actione tranſmutante ſubiectum; ergo verè, & propriè educuntur, ſiquidem omnes conditiones eductionis illis concurrunt. Et hinc diſcernitur, quænam emanationes dicantur etiam eductiones, nam propriæ paſſiones fiunt eadem actione, qua natura ipſa fit; & ſic ſi eſt actio eductiua reſpectu naturæ, etiam eſt eductiua reſpectu propriæ paſſionis, licèt vt eſt dimanatio à ſubiecto non dicatur eductio, quia ſubiectum non agit in ſe, vt ex ſe educat propriam paſſionem. Tunc ergo ſolum paſſio dimanans per eductionem producitur, quando ipſamet forma ſeu natura, à qua dimanat, per eductionem fit, ſi verò fiat per creationem, paſſiones, quæ in ſubſtantia creata inhærent, non fiunt eductiuè, ſed conſequuntur ad creatiuam actionem. Similiter relatio, vt dimanat à fundamento, non dicitur fieri ab ipſo fundamento per eductionem, quia ad relationem non

eſt

eſt per ſe motus, educitur tamen mediatè ab ipſo agente, à quo productum eſt illud fundamentum, quia producendo illud virtualiter producit omnes relationes, quæ ex tali fundamento poſſunt conſurgere, poſitis terminis, de quo videri poteſt D. Tho. 5. Phyſic. lect. 3. & 11. Metaphyſ. lect. 12. Denique actio non dicitur educi ex ſubiecto, vt terminus, quia ad actionem non datur actio, ſed ipſa formaliter eſt eductio, & actio, non terminus eius.

Sed obÿcies; formæ ſupernaturales nullo modo continentur in ſubiecto, ſiquidem in ſubiecto nulla datur inclinatio, & appetitus ad illas, ergo nullo modo ex illo educuntur, vnde gratia dicitur infundi in anima, vt determinat Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. & ſimiliter dicitur creari, vt Pſalm. 50. *Cor mundum crea in me Deus:* quod autem creatur, & infunditur, non educitur. Idem argumentum poteſt fieri de formis intentionalibus, ſicut ſunt ſpecies repræſentatiuæ, & de motibus violentibus, qui ex ſubiecto non educuntur, cùm ſubiectum illis reſiſtat.

Secundò obÿcies, quia propriæ paſſiones reſultant in eodem inſtanti, in quo fit eſſentia, ergo nulla datur priuatio in tali eſſentia, ex qua fiat illa propria paſſio; & conſequenter, nec eductio, quia eductio, debet eſſe ex aliqua priuatione; tunc autem in re non datur priuatio in ſubiecto, quia ſemper datur forma oppoſita priuationi, quæ eſt propria paſſio pro omni inſtanti.

Ad primum reſpondetur, formas ſupernaturales non contineri in ſubiecto poſitiuè, ideſt, ſecundum ordinem poſitiuum ſubiecti ad ipſas,

ſas, cùm non ſint eiuſdem ordinis, & conſequenter non datur inclinatio, ſeu appetitus ad ipſas, quia appetitus ſignificatur per modum cuiuſdam ponderis; quod non eſt ſine poſitiuo ordine, ſed ſolum continentur iſtæ formæ in ſubiecto obedientialiter, ſiue non repugnanter. Dicitur autem gratia infundi, ſeu creari non quia ſimpliciter fiat ex nihilo, ſed quia fit extra totam inclinationem naturalem, & ſic reſpectu naturalis ordinis quaſi de nihilo illius fit. Formæ autem intentionales, & artificiales cùm ſint naturalis ordinis ſimpliciter in ſubiecto continentur, & ex illo educuntur: & idem eſt de motu, & forma violenter inducta; licèt enim ſubiectum reſiſtat, tamen in potentia continet talem formam, vel quia ex parte materiæ non eſt repugnantia ad illam, licèt ſit ex parte formæ; vel quia agens violentum, ſubijcit ſibi materiam, & vincit eius reſiſtentiam, quia victa, educitur forma, quia iam non reſiſtit.

Ad ſecundam reſpondetur, quòd vt propria paſſio dicatur educi, non requiritur, quòd in ipſa eſſentia, cuius eſt propria paſſio, præcedat priuatio, quia non educitur ex illa, ſed præcedit priuatio in materia, ſeu ſubiecto, ex quo fit, & educitur illa forma, ſeu natura, ad quam ſequitur propria paſſio; hæc enim ſicut non eſt producibilis alia actione, quam illa, quæ eſt productiua naturæ, ita priuatio eius eſt adiuncta priuationi ipſius naturæ, ſeu formæ, à qua reſultat.

Reſtabat diſputare in præſenti quæſtionem illam celebrem, an plures formæ poſſint eſſe ſimul in eadem materia. Sed de iſta quæſtione age-

agemus infrà tractando, an plures cauſæ totales poſſint cauſare eundem effectum.

QVÆSTIO V.

De Priuatione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit priuatio, vt eſt principium entis naturalis?

S*Vpponendum eſt,* priuationem in communi loquendo importare carentiam alicuius formæ in ſubiecto apto, ſeu capacitatis formæ per quod diſtinguitur à ſimplici negatione, quæ dicit carentiam formæ abſolutè ſine capacitate ſubiecti ad ipſam, ſicut lapis habet negationem viſus, non priuationem, animal autem cæcum, dicitur habere priuationem viſus. Et priuatio, rigoroſe loquendo, dicitur, quando ſubiectum eſt capax formæ priuatæ ſecundùm ſpeciem infimam: dicitur verò lato modo, quando eſt capax illius ſolum ratione generis, & non ratione ſpeciei, ſicut talpa dicitur cæca, licèt ſua ſpecies non ſit capax viſus, ſed ſolum illius, quod eſt animal, de quo videri poteſt D. Tho. 1. p. quæſt. 33. art. 4. ad 2. & 5. Metaphyſ. lect. 20.

Conſultò autem non dixi priuationem eſſe ca-

carentiam in ſubiecto cui debetur forma, ſed quod eſt capax formæ, ne implicaremur multis difficultatibus, quæ de hoc debito verſantur, an videlicet requiratur debitum proximũ, vel remotum, phyſicum, vel morale iuxta connexionem naturæ, vel moralis ordinationis. Modo autem ſolum loquimur de priuatione phyſica, ad quam ſufficit debitum capacitatis, ſeu aptitudinis ſubiecti ad aliquam formam, non debitum connexionis neceſſariæ, vel dimanationis. Nec requiritur ad priuationem quòd aliqua forma ſit debita alicui, vel aliquid ſit capax illiùs ſub omni conſideratione, & ſtatu, ſed ratione alicuius principij ſibi connaturalis, ſicut aqua habet priuationem caloris, vel formæ ignis ex parte materiæ, non ratione ſuæ ſpeciei, & actus peccati habet priuationem bonæ regulationis, non ex parte ſuæ ſpeciei, vt ſumitur ab obiecto, ſed ratione libertatis, & vt procedit à principio libero; ſic enim debetur ei rectitudo, ideſt, ſubiectio ad regulas moris.

His ſuppoſitis, reſtat circa priuationem in particulari, vt eſt principium entis naturalis, inquirere in hoc articulo aliquas difficultates, quæ tangunt eius quidditatem, & in ſequenti ea quæ tangunt eius multiplicitatem in materia. *Primò* ergo inquiri poteſt, quomodo priuatio intelligatur eſſe principium entis naturalis in fieri, & per modum termini à quo, cùm talis priuatio ante inſtans generationis non inueniatur, niſi remotè, & cum impedimento ad formam oppoſitam habendam propter formam, quam tunc habet, & ſic non eſt immediatè capax formæ generandæ; in inſtanti autem generationis, in quo eſt verum dice-

re nunc eſt forma genita, iam eſt falſum dicere, nunc eſt priuatio, & ſic nec ante inſtans generationis, nec in ipſo inſtanti, vel poſt, datur rigoroſa, & determinata priuatio.

Confirmatur, quia materia poteſt eſſe magis vel minus expedita, vel impedita ad aliquam formam ſuſcipiendam, ſicut materia ſub forma lapidis magis impedita eſt à forma equi, quam ſub forma ſanguinis, quæ magis ad formam equi appropinquat. Ex quo ſequitur, quod materiæ vt eſt ſub vna forma, non eſt debita alia, nec appetit illam, quia eſt impedita. Si autem aliam appeteret, conaretur ad aliam, & recederet ab ea quam habet, & ſic quandiù in illa maneret violentaretur, quia fruſtraretur ſuo conatu, & appetitu ad aliam; vnumquodque enim violenter eſt, quandiù eſt in priuatione eius, quod naturaliter appetit, & impeditur à conſecutione eius. Et deinde ſequitur, quòd priuatio materiæ ſuſcipiat magis, & minus, ſecundum quod eſt magis vel minus elongata, & impedita reſpectu alicuis formæ, hoc autem eſt contra rationem priuationis, quæ eſt in materia, priuatur enim in facto eſſe alijs formis, vt quando homo eſt mortuus priuatur anima in facto eſſe: vt docet D.Th. 1. 2. q. 73. ar. 2. Denique ſi materia habet priuationem formarum, quas non habet, quia potentialiter, & remotè ſe habet ad illas: ergo etiam habebit priuationem formarum, quas habuit, & perdidit, cùm tamen reſpectu illarum non habeat capacitatem, quia non eſt potentia in natura ad ponendum illas in materia.

Reſpondetur, non eſſe dubium, quod in materia

teria

teria habente vnam formam, detur priuatio aliarum, quarum eſt capax, & ad quas habet appetitum, quia eſt in potentia ad alias formas dum vnam habet in actu, non propter faſtidium eius quam habet, nec propterea quòd plures ſimul habere velit, ſed propter illam potentialitatem ad plura; vt dicit D. Tho. 1. Phyſ. lect. 15. Igitur ante inſtans generationis, & ante vltimam diſpoſitionem datur iſta priuatio formarum in materia, quia illarum eſt capax, nec à diſpoſitionibus habet iſtam capacitatem, & priuationem, ſed per diſpoſitiones applicatur, & determinatur ad recipiendam iſtam formam potius quàm aliam. In inſtanti autem generationis priuatio ipſa formæ, quæ tunc generatur in materia, intelligitur non quantum ad durationem, & inſtans reale, in quo potius ſoluitur à forma oppoſita, ſed quantum ad prioritatem naturæ, quatenus præcedit terminus à quo terminum ad quem, non in eſſe, ſed in expelli, ſicut ipſa forma corrupta in illomet inſtanti generationis expellitur, & licèt ſit prior forma genita in genere cauſæ formalis, tamen corruptio, & expulſio formæ præcedentis eſt prior in genere cauſæ materialis, quæ non eſt prioritas in exiſtere, ſed in expelli. Eeodem modo ſe habet priuatio in illo inſtanti, quia ſe tenet ex parte termini à quo. *Ad confirmationem* reſpondetur, quòd materia de ſe habet priuationem determinatam omnium formarum, quibus determinatè, & de facto caret, quòd verò ſit magis, vel minus impedita ad iſtam formam, vel ad illam, nec auget, nec minuit appetitum, nec priuationem magis, vel minus determinat, ſed diuerſimo-

dè ponit applicationem circa conſecutionem talis vel talis formæ, ſicut lapis quantumcumque ſit impeditus non remittit aliquid de appetitu ad centrum, nec de priuatione illius.

Nec ex hoc ſequitur, quod materia prima appetat receſſum à forma quam habet, ita quòd patiatur violentiam, ſi iſta non expellatur, quia etiam ad iſtam, ſub qua eſt, habet cōnaturalem appetitum, licèt non adæquatè ad iſtam, ſed etiam ad alias, & ideò non violenter detinetur in iſta, quia connaturalis illi eſt, & habet appetitum ad alias, quia adæquata illi non eſt, ſed quia ſimul vtramque habere non poteſt, appetit expulſionem illius, ex ſuppoſitione quòd alia introducatur. Similiter ad ſecundum inconueniens dicimus, quòd priuatio formæ in materia eſt priuatio in facto eſſe, quia eſt priuatio formæ ſubſtantialis, quæ eſt vltima reſpectu omnium diſpoſitionum, & ſicut forma conſtituit in facto eſſe, ita priuatio illius eſt priuatio in facto eſſe; ſola autem priuatio diſpoſitionum, ſeu formarum tendentium ad aliquam vlteriorem formam dicitur priuatio in fieri, & non in facto eſſe, iuxta regulam D. Tho. 1. 2. q. 73. art. 2. & hæc ſola priuatio in fieri ſuſcipit magis, & minus, non autem in facto eſſe, qualis eſt priuatio formæ ſubſtantialis. Quòd verò materia ſit magis, vel minus impedita ad receptionem alicuius formæ, non variat priuationem illius ſecundum magis, vel minus, ſed reddit magis, vel minus diſpoſitam, ſeu applicatam materiam ad iſtam formam, vel illam, & priuatio huius diſpoſitionis, ſeu applicationis ſuſcipit magis, vel minus.

Ad

Digitized by Google

Ad vltimum reſpondetur, quòd materia quantum eſt ex propria habitudine, & ſecundum ſe, eandem capacitatem habet ad formas, quas ſemel perdidit, & ad formas, quas nunquam habûit, ſed tamen quantum ad introductionem, & æpplicationem, quæ fit mediante agente, non eodem modo ſe habet ad formas ſemel perditas, & ad illas quas non habuit, quia non poteſt agens creatum reproducere formam amiſſam; & tamen ſi de facto reproducatur à Deo, naturaliter materia ab illa informabitur.

Secundo inquires, quomodo explicanda ſunt duo dicta Ariſtotelis circa priuationem; *alterum eſt*, quòd priuatio ſola ratione diſtinguitur à materia, vt affirmat Philoſ. textu *60.* & *69.* ſic enim entitatiuè erit idem cum materia, atque adeò entitatiuè erit ens reale. *Alterum eſt*, quòd priuatio eſt principium per accidens, vt affirmat textu *66.* ſic enim non dependebit ab illa per ſe ens naturale, nec priuatio erit vniuocè principium, quæ autem ſunt per accidens, omittuntur ab arte.

Ad primum reſpondetur, quòd priuatio dicitur diſtingui ratione à materia, quia in ſe non eſt ens reale, ſed rationis, & ſic non eſt extremum realis diſtinctionis, & tamen quia non eſt omnino idem cum materia, vt dicebat Plato, dicitur ratione diſtingui. Nec ſequitur, quòd entitatiuè ſit idem cum materia ſi ſola ratione diſtinguitur, hoc enim non eſt verum; niſi quando vtrumq; extremum eſt poſitiuum, & tamen non diſtinguitur ab altero; ſi autem extremum ſit negatiuum, non diſtinguitur realiter ab alio, nec tamen identificatur cum

illo entitatiuè, quia entitas non eſt.

Ad ſecundum iam ſupra reſpondimus q. 2. quòd priuatio non eſt principium per accidens reſpectu generationis, & fieri, ſed reſpectu cõpoſitionis, vel potius reſpectu extremi componentis, quod eſt materia; cùm enim in ipſa ſubiectetur priuatio, per accidens eſt in materia vt componente, quod habeat adiunctam priuationem, vel habuerit; nec enim priuatio ad componendum conducit, ſicut ſtatua fit per ſe ex ære, per accidens autem ex carentia figuræ, ſeu ex ære vt inſigurato. Sicut autem non eſt inconueniens, quòd principium dicatur analogicè de corde, & de fonte, & de fundamento, quia ly principium non ſignificat aliquam naturam communem omnibus principijs, ſed modum originandi; ita non eſt inconueniens, quòd principium dicatur analogicè de priuatione, & materia, propter diuerſum modum principiandi extrinſecè, vel intrinſecè, vt ens, & vt negatio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in materia ſit tantùm vna priuatio, vel plures?

DE pluralitate, vel vnitate iſtarum priuationum non ſolum eſt difficultas, an ſint plures priuationes, ſecundum ſpeciem, vel vna tantum, ſed etiam ſecundum numerum; an ſcilicet, ſint tot priuationes numero, quot formæ ſunt priuatæ, an verò ſufficiat vnica priuatio ad priuandum omnibus formis in vna materia.

Res

Res iſta non eſt magni momenti, nec enim multiplicatio priuationum aliquod habet inconueniens, cùm nihil ponat in ſubiecto, ſed tollat, vndè ſicut non eſt inconueniens, quòd plures formæ abſint à ſubiecto, ita etiam quòd ſint plures numero priuationes, quia nihil aliud eſt priuatio quàm abſentia, ſeu carentia formæ, & ſi priuationes potius indiuiduātur, vel multiplicantur ex formis priuatis, quàm ex ſubiecto. Et concordat D. Th. qui loquens de macula peccati 1. 2. quæſt. 86. art. 1. ad 3. dicit, quòd diuerſa peccata diuerſas maculas inducunt, cùm tamen priuationes ſint, & conſtat quòd poſſunt dari plures maculæ ortæ ex peccatis numero diſtinctis, & ſic dari plures maculas in eodem ſubiecto, ex iteratis peccatis numero diſtinctis; non ergo ex vnitate ſubiecti ſumitur vnitas priuationum.

Ex quibus reſpōdetur ad difficultatem propoſitam, tot eſſe priuationes in qualibet materia quot ſunt formæ, quibus caret. Patet ex dictis, quia tot ſunt abſentiæ formarum, quot ſunt formæ abſentes; nihil autem aliud eſt priuatio, ſeu carentia, quàm abſentia formæ in ſubiecto capaci. Et deinde, quia eo modo poſſunt multiplicari priuationes, quo potentiæ materiæ ad ſuſcipiendas formas, cùm priuatio in ipſa capacitate, & potentia fundetur, ſed in materia multiplicatur iſta capacitas, ſeu potentia reſpectu formarum, vt docet S. Th. 1. Phyſic. lectione 15. vbi inquit: *Quòd potentia materiæ ſubiecti eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed ratione ſunt multæ potentiæ ſecundum habitudinem, ad diuerſas formas vndè in tertio huius dicetur, quòd poſſe ſanari, & poſſe*

inſirmari differt ſecundum rationem; ergo ſi ad multiplicationem formarum multiplicatur inclinatio, ſeu potentia ad ipſas ſecundum reſpectum, & habitudinem, multo magis carentiæ, & abſentiæ talium formarum multiplicabuntur ad multiplicationem earum. Nec tamen ſicut potentia materiæ dicitur vna ſubiecto, ſeu entitatiuè, licèt reſpectiuè ſit multiplex, ita priuatio dici poterit vna ſubiecto, ſeu entitatiuè, quia priuatio nihil poſitiuum importat, aut entitatiuum, ſicut potentia materiæ, ratione cuius identificetur, & reddatur vna ratione ſubiecti, ſed dicit ſolam carentiam formæ, & ſic multiplicatur ad multiplicationem formarum, potentia verò quia identificatur poſitiuè, & entitatiuè cum materia, vt ſupra diximus, ideo redditur vna ratione ſubiecti.

Dices, priuatio in materia negat omnem rationem actualitatis, ſiue entitatiuæ, ſiue formalis, vt ſupra diximus, quæſt. 3. ergo vnica priuatio ſufficit ad omnes formas, quia ratio formalis negata vnica eſt, ſicut etiam ſpecifica, & formalis ratio potentiæ, ſeu appetitus materiæ vnicus eſt reſpectu omnium formarum, quatenus in illis appetit eſſe ſubſtantiale corruptibile. *Confirmatur*, quia vna relatio v. g. paternitatis ſufficit ad plures filios, poteſtq; tolli extenſiuè, ſeu terminatiuè quo ad vnum, licèt non quo ad alium; ergo ſimiliter vna priuatio ſufficiet ad pluresformas quando ſub eadem ratione priuantur. Et idem exemplum poteſt fieri in vnico habitu extendente ſe ad plures concluſiones, licèt in ſe vnica entitas ſit.

Reſpondetur, eſſe diuerſam rationem de priuatione, & de potentia, ſeu appetitu, vel

alijs

Digitized by Google

alijs poſitiuis tendentijs ad obiecta, nam priuatio comparatur ad formam, vt abſentia, ſeu carentia illius, abſentia autem non correſpondet formæ, ſecundum tendentiam ad ea circa quæ verſatur, ſed ipſi præſentiæ, ſeu inhærentiæ, quàm habet in ſubiecto; hæc autem multiplicatur ad multiplicationem formarum, ſicut carentia, ſeu abſentia, & ideò tot ſunt præſentiæ quot formæ præſentes, & ſimiliter tot carentiæ, ſeu abſentiæ, & priuationes, quot formæ abſentes. Cæterũ ex alia parte, formæ, ſiue potentiæ, aut virtutes tendunt poſitiuè ad terminos, ſeu obiecta circa quæ verſantur, quod non habet priuatio, & ex hac parte poteſt potentia, ſeu virtus vnica exiſtens ad plura ſe extendere, quia ipſa ratio tendendi, ſeu operandi, ſimili modo inuenitur in multis terminis, ſeu obiectis ſolum materialiter diuerſis, & ideo vna virtus ſufficit pro pluribus operationibus, ſeu terminis, vbi ſimilis ratio attingendi inuenitur; nec enim pro quolibet termino, ſeu operatione ponenda eſt diſtincta virtus; tamen pro pluribus formis abſentibus non eſt ponenda vna ſolum abſentia, ſeu priuatio. Et ſic patet ad exempla in confirmatione allata.

Secùndò dices, nam in qualibet materia non eſt priuatio cuiuſcumque formæ, quia non quælibet materia eſt capax cuiuſcumque formæ, verbi gratia, materia vnius grani non eſt capax formæ elephantis: ergo non omnis materia eſt priuata quacumque forma. *Reſpondetur*, omnem materiam eſſe capacem cuiuſcumque formæ, mediatè, vel immediatè, totaliter vel partialiter, ſicut materia formicæ, vel lapidis ſub illis diſpoſitionibus non eſt capax

 for-

formæ hominis, vel elephantis, ſed ſub alijs diſpoſitionibus, quarum diſpoſitionum capax eſt. Quòd ſi tam parua quantitas vt granum, non eſt capax totius formæ elephantis, eſt tamen capax vt ſit pars illius, & ſic informari poteſt ab eius forma.

QVÆSTIO VI.

De toto compoſito ſubſtantiali.

POſt conſiderationem principiorum componentium ens naturale ſequitur agere de ipſo compoſito, in quo tria conſiderari poſſunt. Primò, ipſę partes ſecundùm ſe, aut ſimul coniunctæ. Secundò, ipſa vnio, qua partes connectuntur, & fit totum. Tertiò, ipſi modi qui propriè conueniunt ipſi toti, ſicut ſubſiſtere, & exiſtere, & fieri, quod proprium eſt ſuppoſitorum, ſeu entis completi. Et de primis duobus, quæ pertinent ad ipſam compoſiti conſtitutionem agemus in hac diſputatione; de tertio in ſequenti.

ARTICVLVS I.

Quæ ſint partes ſubſtantiales cõponentes totum.

VArias acceptiones *totius* tradidimus lib. 2. ſum. c. de diuiſione. In præſenti ſolum

lum agimus de toto Phyſico omiſſo Metaphyſico, & potentiali, & vniuerſali. Ipſum autem totum Phyſicum aliud eſt ſubſtantiale, aliud quantitatiuum, ſeu alijs verbis, totum eſſentiale, & totum integrale; dicitur enim totum relatiuè ad partes, & ſic reſpectu partium ſubſtantialium, quæ ſunt materia, & forma, dicitur totum Phyſicum ſubſtantiale, ſeu eſſentiale; reſpectu autem partium quantitatiuarum dicitur totum quantitatiuum, ſeu integrale. Dicuntur autem partes quantitatiuæ illæ, quæ ita ſunt partes, quòd poſſunt eſſe totum, ſi ſeparentur, & ideò Ariſtoteles in 5. Met. c. de quanto, definit quantum, *quod eſt diuiſibile in ea quorum vnumquodque hoc aliquid natum eſt eſſe*. Partes autem ſubſtantiales, ſeu eſſentiales Phyſicæ ita ſunt partes, quòd non poſſunt eſſe totum, ſed ſemper ſunt entia incompleta, ſicut materia, & forma. In præſenti ſolum agimus de toto Phyſico ſubſtantiali, in ſequenti queſtione de quantitatiuo.

Illud ergo breuiter explicandum eſt, an vtrumque, ſcilicet materia, & forma, ſit pars eſſentialis, & per ſe compoſiti ſubſtantialis: nam aliqui de materia dubitauerunt, an eſſet pars eſſentialis compoſiti, totam rationem quidditatis ſoli formæ tribuentes. Alij verò dubitauerunt de forma, non propter imperfectionem eius, ſed quia tantum habet perfectionis, quod adæquat, vel ſuperat perfectionem totius, eò quod forma eſt ens actu, & præbet eſſe toti compoſito tanquam cauſa illius: cauſa autem eſt perfectior effectu, & propter quod vnumquodq; tale, & illud magis, propter formam autem totum eſt in actu; ergo forma magis eſt in actu.

Nihilominus dicendum eſt, totũm Phyſicum conſtare ex materia, & forma tanquam ex partibus ſubſtantialibus, & per ſe. Eſt communis Phyloſophorum, deduciturque ex Ariſt. 7. Metaph. tex. 33. & 8. Met. tex. 13. vbi videri poteſt D. Thom. & 1. p. q. 75. art. 4. *Ex ratio* eſt manifeſta, quia ens naturale, de quo agimus, in præſenti, eſt corporeum, & materiale: ergo non poteſt eſſe ſimplex, ſed compoſitum. Conſequentia patet, tàm in rebus corruptibilibus, quàm incorruptibilibus; corruptibile enim debet eſſe compoſitum, quia corrũmpitur, & non annihilatur; ergo non tota ſubſtantia deſinit, ſed aliquid illius manet, alioquin ſi totaliter deſineret, non deſineret ex vi alicuius generationis, & ſic tolleretur omnis generatio, & corruptio; ſi autem aliquid illius manet, & aliquid amittitur, ergo iam habet partes, ex quibus componitur, & iſtas vocamus materiam, & formam, forma enim eſt quæ deſinit, & materia ſub alia forma permanet. In corporibus autem incorruptibilibus non poteſt ſola forma conſtituere totam eſſentiam ſine materia, quia ſi ſine materia conſtitueret, eſſet tota eſſentia cœli ſola forma: ergò eſſet immaterialis, quia ſine materia eſſet tota conſtituta in ſola actualitate formæ, eſſentia autem immaterialis hoc ipſo eſt ſpiritualis, & intellectiua, ſpiritualitas enim idem eſt quod immaterialitas, & ſic ſecundùm totam eſſentiam cœlum non eſſet corporeum, cuius oppoſitum videmus, cum ſit quantitatiuum. Et quia iſtæ partes, ſcilicet, materia, & forma, non ſunt in ſe quædam tota ſubſiſtentia, ſic enim non componerent ens per ſe, ſed quoddam aggregatum per accidens, nec ſunt tales

par-

Digitized by Google

partes, quod per ſeparationem poſſunt fieri quædam tota; ſic enim eſſent partes integrales, ſequitur manifeſtè quòd per ſe, & eſſentialiter ſint partes tanquam entia incompleta.

Ad fundamentum ſupra inſinuatum, quòd cauſa potior eſt ſuo effectu. Reſpondetur, id non eſſe verum de omnibus cauſis entitatiuè conſideratis, vt infra q. 10. dicemus, cauſa enim materialis non eſt perfectior forma abſolutè, & entitatiuè, cùm actuetur, & perficiatur ſimpliciter ab ipſa, vt ibi dicemus. E quando dicitur quòd totum habet eſſe, & actualitatem propter formam. Reſpondetur, quòd habet actualitatem propter formam, tanquam propter principium *quo*, non *quod*, & ideo non ſequitur quòd forma ſit magis perfecta in actu denominatiuè, & vt *quod*, quia illud principium propter quod vnumquodque tale, &c. intelligitur in his, in quibus eſt denominatio ſimilis, & vt *quod* eſt tale, vt expendimus in Logica q. 25. in libris Poſter.

Dices, materia non poteſt eſſentialiter pertinere ad ipſum compoſitum in rebus generalibus, quæ ſunt in perpetuo fluxu, & motu partium, ſicut in homine non inuenitur eadem materia, quæ fuit in illo ante triginta annos, cùm per actionem caloris ſit conſumpta, & alia ſubrogata; ergo materia determinata non poteſt eſſe de eſſentia intrinſecè determinati compoſiti, v. g. hujus indiuidui, vel ſi ſemel pertinet materia determinata ad eſſentiam determinati compoſiti, quoties contingit variari illam materiam quomodocumque fiat variatio, variabitur ipſum totum, cuius determinatio denpendet ex determinatione partium.

Con-

Confirmatur, quia poteſt materia pertinere ad conſtituendas diuerſas ſpecies, vt quando materia tranſit in ſpeciem cadaueris, vel cadauer in ſpeciem terræ, vel ignis, eſt autem inconueniens, quòd eadem pars eſſentialis vnius ſpeciei pertineat ad aliam. Imò materia vnius indiuidui poteſt ad aliud pertinere, vt ſi vnus homo comedat de carnibus alterius. Si ergo materia pertinet ad conſtitutionem hominis quomodo in vtroque homine reſurget illa materia.

Reſpond. quòd vnitas determinata materiæ pertinet ad conſtitutionem, & vnitatem totius, ſed aliter in rebus corruptibilibus, aliter in incorruptibilibus; in rebus enim incorruptibilibus requiritur, quòd ſit eadem materia formaliter, & materialiter; in rebus autem corruptibilibus ſufficit, quòd ſit eadem formaliter tantùm, de qua diſtinctione videri poteſt D. Thom. 4. contra Gentiles, cap. 81. ad 4. dicitur materia formaliter eadem quando manet ſub eadem habitudine, & ordine partis, puta ſub eadem figura, & diſpoſitione, & continuatione ad formam; materialiter autem eſt eadem materia, quando entitatiuè non mutatur, & non ſolum continuatione eſt eadem, ideſt ſuccedendo ſub eadem diſpoſitione, & habitudine. Sufficit ergo ad vnitatem determinatæ materiæ conſtituentis totum, quòd maneat determinate eadem formaliter, & ſub eadem continuatione, & ſucceſſione ad præexiſtentem materiam, licèt materialiter non maneat eadem; ſi autem non continuetur, ſed ſimul tollantur omnes partes materiæ, & alia in integrum ſubrogetur, non dicetur manere idem

idem compoſitum. *Ratio* ſumitur ex D. Thom. 1. part. q. 119. art. 1. ad vltimum, quia quando materia conſumitur per fluxum, & continuationem cum alia, id quod additur tranſit in præexiſtens. Vnde ratione continuationis cum præexiſtente taliter deperditur præexiſtens, quòd ſemper remanet aliquid illius, ſcilicet id quod ſuperadditur, quatenus ipſa continuatione factum eſt aliquid illius, ideſt, pars illi continuata, hoc enim eſt tranſire in præexiſtens. Quando autem totaliter vna materia tollitur, & alia totaliter ſubrogatur, iſta quę denuò ponitur, nec continuatione, nec identitate eſt aliquid præcedentis, & ſic nihil remanet alterius materiæ præcedentis, ſed tota deſtruitur, & ſic fit aliud compoſitum numero.

Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe inconueniens quòd eadem materia poſſit ſucceſſiuè pertinere ad diuerſas ſpecies tanquam pars, quia in potentia eſt ad omnes illas, vt diximus quæſt. 3. art. 4. licèt retineat eandem entitatem potentialem, quatenus eſt in potentia ad omnes formas, cum quibus diuerſas ſpecies naturales poteſt componere. Quod verò additur de duobus indiuiduis habentibus eandem materiam, reſpondetur; non poſſe eandem totalem materiam pertinere ad duo indiuidua, nec tranſire totaliter de vno indiuiduo ad aliud, v.g. quòd ex vno homine tota materia tranſeat ad generandum alium hominem, & ei totam materiam præbeat, benè tamen poteſt partialiter pertinere, quatenus ex carne vnius hominis poteſt alter nutriri: & in hoc caſu dicit D. Thom. in addit. q. 80. art. 4. ad 3. quod

quòd ſuppoſito, quòd alimenta tranſeunt in veritatem humanæ naturæ, vnumquodque in illo reſurget, in quo magis acceſſit ad perfectam participationem, & conſtitutionem ſpeciei. Et ſi æqualiter in vtroque pertinuit, reſurget in illo, in quo primò fuit: & ideo ſi in carnibus comeſtis fuit aliqua ſuperfluitas, quæ non pertineret ad veritatetem humanæ naturæ in primo, reſurgere poterit in ſecúndo, aliàs illud quod pertinuit, & habuit ordinem ad reſurrectionem in primo, reſurget in eo, & non in ſecundo, ſed in ſecundo, loco eius ſumetur, vel aliquid de eo quod ex alijs cibis in carnem conuerſum eſt, vel ſi nullo alio cibo vnquam paſtus fuiſſet, niſi carnibus humanis; diuina virtutè aliunde ſupplebitur, quantum indigebit ad perfectionem quantitatis ſicut etiam ſuppletur in illis, qui ante perfectam ætatem decedunt, nec per hoc præiudicatur identitati in numero, ſicut neć præiudicatur per hoc, quòd partes ſecundum materiam fluant, & refluant. Ita Diuus Thomas.

Denique obijcies, quia forma eſt totum diſtinctiuum rei, cuius eſt forma, ergo totum conſtitutiuum; ſimiliter eſt tota ratio eſſendi, & operandi: ergo eſt tota ratio conſtituendi. Vnde Ariſt. 2. Phyſicorum, tex. 20. appellat formam: *Quod quid erat rei*, ideſt, quidditas illius; vt omittam artificialia, quorum totum eſſe conſiſtit in forma, & tota ſubſtantia in materia, vt ſæpè docet Ariſtotel. & D. Thomas.

Reſpondet, quòd forma eſt totum diſtinctiuum, & ratio eſſendi, & operandi *vt quo*, non

vt

vt quod, vnde non eſt totale, & adæquatum ipſius compoſiti, nam hoc ipſo quòd cõpoſitum eſt, non ſufficit ſola forma, licèt ſola ſit principium *quo* ipſius quidditatis, ſed requiritur etiã aliud extremum cum quo componat. Ariſtot. autem appellat formam, quod quid erat eſſe ſeu quidditatem rei *vt quo*, non *vt quod*. Artificialia autem ſunt quædam compoſita accidentalia, in quibus quidditas accidentalis non eſt quidditas per ſe, & ideo non habet ſubiectum tanquam partem eſſentialem ſui, ſed vt præſuppoſitum, cui forma accidentaliter aduenit, non cum quo per ſe componit.

ARTICVLVS II.

Vtrùm totum diſtinguatur à partibus ſimul ſumptis?

SEnſus quæſtionis eſt, an partes non ſolùm diuiſæ, & ſeparatæ, nec ſolum vna vt connotat alteram, ſed omnes vt ſimul vnitæ diſtinguantur ab ipſo toto quod componunt. Itaque nomine partium ſimul ſumptarum intelligimus, non ſolum partes quoad entitatem earum, ſed etiam quoad vnionem: nomine autem totius non intelligimus ſuppoſitum, quod ratione ſubſiſtentiæ conſtat diſtingui ab ipſa natura compoſita ex partibus, ſed intelligimus compoſitum, ideſt naturam ipſam totalem, quæ conſtat ex partium vnione, & inquirimus an iſtud totum ſit aliqua tertia realitas à partibus ſimul vnitis: an vero non ſit alia entitas, quàm ipſæ partes ſimul ſumptæ.

Duplex eſt ſententia, altera affirmatiua, cu-

ius

ius totum fundamentum ad duo ferè capita reducitur. Primò ad cauſalitatem realem, quia partes tàm ſecundùm ſe, quàm vnitæ, realiter cauſant ipſum totum; ergo totum eſt aliqua entitas ab illis realiter diſtincta. Conſequentia patet, quia vbi eſt realis cauſalitas, eſt realis diſtinctio, nihil enim cauſat ſe ipſum. Antecedens verò conſtat, quia totum eſſentialiter componitur ex partibus, & ab ipſis dependet in ſui compoſitione, & eſſe; ergo cauſatur ab illis tanquam à cauſis intrinſecè componentibus, & non cauſatur à partibus, niſi prout ſimul vnitis, & applicatis, ergo ab illis, vt vnitis diſtinguitur. *Confirmatur*, quia vnitas totius per ſe cauſatur ex vnione, & ita partes vt cauſantes non habent vnitatem, ſed vnionem: totum autem habet vnitatem, ergo ſic diſtinguitur totum à partibus ſicut vnitas ab vnione; vnitas autem opponitur multiplicitati: vnio autem pluralitatem ſupponit: ergo vnitas diſtinguitur ab vnione, ſeu partibus vnitis.

Secundum fundamentum eſt, quia multa conueniunt toti, quæ non partibus ſimùl ſumptis, vt patet manifeſtè in homine, in quo ſubiectantur accidentia corporea, & non in ſola materia, quia ipſa non eſt ſubiectum accidentium in ſententia S. Thom. vt in libris de generatione dicetur, ergo ſubiectantur in toto, ſi ergo totum non diſtinguitur à partibus ſimul ſumptis, neceſſe eſt quod illa accidentia, etiam ſubiectentur in anima, & non in ſola materia, & ſic in aliquo ſpirituali ſubiectabuntur. Deinde, quia propriæ paſſiones non à partibus dimanant, ſed à toto, nec partes dicuntur operari, ſed totum, nec fieri, aut genera-

ra-

rari, ſed totum, quia ipſum totum eſt terminus generationis, non partes, præſertim in homine, in quo vtraque entitas, ſcilicet, tam anima, quam materia, ſunt per creationem. Nec dici poteſt, quòd vnio eſt terminus generationis, quia terminus ſpecificans generationem non eſt aliquis modus, ſed entitas ipſa ſubſtantialis; ergo ſi tota entitas partium in homine eſt per creationem, non poteſt dari terminus generationis, niſi entitas aliqua diſtincta à partibus.

Denique confirmatur, quia totum per aggregationem ideò eſt ens per accidens, quia non habet aliam vnitatem, quàm ſuarum partium vnionem, ex qua non reſultat tertia vnitas, ſeu entitas, ergo totum quod eſt per ſe, oportet quòd diſtinguatur à partibus vt vnitis. Fauet etiam Ariſtotel. 8 Metaph. textu 15. vbi inquit: *Quòd totum non eſt aliquid præter partes*: & 5. Met. textu 17. *Quòd ſex non ſunt bis tria*, & 12. Met. textu 14. *Quòd materia forma, & compoſitum ſunt tres ſubſtantiæ*.

Nihilominus oppoſita ſententia communis eſt inter Recentiores, & ſine dubio videtur eſſe D. Thomæ in additionibus ad 3. partem, quæſt. 79. art. 2. vbi inquit: *Quòd verior opinio videtur, quòd forma totius non eſt forma partis tantum, nec eſt forma aliqua alia præter formam partis, ſed eſt totum reſultans ex compoſitione formæ, & materiæ, comprehendens in ſe vtrumque*: & idem docet in 4. contra Gentiles cap. 81. vbi inquit: *De humanitates non eſt intelligendum, quòd ſit quædam forma conſurgens ex coniunctione formæ ad materiam, quaſi realiter ſit alia ab vtraq; quia cùm per formam*

ma-

materia fiat hoc aliquid actu, vt dicitur ſecundo de anima textu 9. illa tertia forma conſequens, non eſſet ſubſtantialis, ſed accidentalis. Vbi S. Tho. ſupponit, quòd veriſſimũ eſt, quòd illa tertia forma reſultans ex partibus, quæ dicitur totum, actuat, & perficit ipſas partes: nec enim diſparate ſe habet ad illas nec per accidens, ſed cum connexione, & perſeitate, alioquin non diceretur vnum per ſe illud totum ſic reſultans ex illis partibus, ſi connexionem cum illis non habet. Si autem cum illis connectitur, non comparatur ad illas, vt aliquid minus perfectum, & perfectibile per partes, ſed vt perficiens, & actuans illas, cum ſit illis perfectius. Cùm autem non actuet dando primam actualitatem, hanc enin dat ipſa forma partialis quæ informat materiam; conſequenter nec primo, & per ſe conſtituit, nec dat primum, & ſubſtantiale eſſe, quia ſupponit primum eſſe datum per formam, ergo dat eſſe accidentale.

Quòd ſi dicas, nam in partibus integrantibus, quælibet illarum eſt ens actu, & tamen non aduenium accidentaliter, ſed componunt vnum eſſe ſubſtantiale, & ſimiliter ſubſiſtentia aduenit naturæ in actu, & tamen non efficit ens per accidens, ſed vnum per ſe, ergo doctrina D. Tho. non ſubſiſtit. *Reſpondetur*, partes integrantes eſſe ens actu per vnam formam totius, quæ eſt omnium partium, nec enim quælibet pars habet ſuam formam, & ita trahuntur ad idem eſſe totius, non formam diſtinctam addunt, & ſimiliter dicimus de ſubſiſtentia, quòd illa non conſtituit naturam, ſed terminat, ideòque non mirum quòd naturam

ſup-

ſupponat conſtitutam in actu, & ſic illi adueniens aliquid accidentale non conſtituat, quia non affert nouum eſſe ſuper naturam conſtitutam, ſed terminat, & modificat ipſam naturam ſub eodem eſſe, quod vtique ſubſtantiale eſt. Itaque quæcumque ita ſe habent, quod licèt adueniant enti in actu, tamen ſunt ſub eodem eſſe, quia vel modificant, vel integrant illud, cui adueniunt, non conſtituunt ens per accidens, quia ita ſupponunt ens actu, quòd non ſuperaddunt illi principium noui eſſe, ſed modificationem, vel integritatem eiuſdem, & ſic communicant in eodem eſſe per ſe. Si verò aliquid ſe habeat per modum formæ conſtituentis, vel partialis, vel totalis, quia forma eſt principium noui eſſe, ſi ſupponit aliam formam priorem non aduenit ſubſtantialiter, ſed accidentaliter.

Vltimò confir. iſta ſententia, quia ſi daretur illa tertia entitas reſultans ex partibus vnitis, vel illa identificatur realiter cum partibus, vel illis vnitur, licèt non identificetur, vel nec vnitur, nec identificatur, ſed ſeorſum ſe habet ad illas. Si primum, ergo non diſtinguitur à partibus, ſiquidem identificatur cum illis. Si ſecundum, ergo vel ex illa vnione entitatis tertiæ cum partibus reſultat aliud tertium compoſitū, vel non. Si nō reſultat, cur ergo reſultabit ex partibus prius vnitis? nec enim eſt ratio cur ex iſta vnione reſultet aliquod tertium, & non ex alia, cùm vtraque vnio ordinetur ad componendum totum. Si verò reſultat aliquod tertium, dabitur proceſſus in infinitum, nam etiam illud tertium debet iterum vniri cū ipſis, à quibus reſultat, & ſic reſultabit aliud,

de

de quo idem dicemus , & ſic in infinitum . Si dicatur tertium , ergo illæ partes vnitæ, & illa tertia entitas reſultans non pertinent ad idem compoſitum , & ad idem totum , ſiquidem ea quæ nec vniuntur, nec identificantur , non pertinent ad idem compoſitum , quia con communicant inter ſe, nec conſtituunt vnum, nam etiam accidens vnionem requirit , vt componat cum ſubiecto.

An verò totum , & partes ſic vnitæ diſtinguantur ſaltem ratione? *Reſpondetur* , totum diſtingui reſpectu cuiuslibet partis ſeorſum tanquam includens, & incluſum , reſpectu verò partium ſimul vnitarum diſtingui ratione ſicut implicitum , & explicitum , ad eum modum , quo ſe habent definitio, & definitum, quia definitio explicat partes , quas definitum implicat , ſic etiam totum ſignificat modo implicito , partes autem ſimul iunctæ ſignificant modo explicito, id quod eſt totum . Et propter iſtum diuerſum modum ſignificandi aliqua dicuntur attribui toti , quæ non partibus , vel è contra .

Ad primum fundamentum in oppoſitum reſpondetur ; quod partes dicuntur cauſare totum cauſalitate intrinſeca , & conſtituente ipſum totum non extrinſecè ſe habente , ſicut etiam prædicata eſſentialia dicuntur conſtituere quidditatem . Cauſæ autem intrinſecæ non diſtinguntur à cauſato entitatiuè , quia non cauſant per emiſſionem alterius entitatis à ſe, ſed per communicationem ſui in entitate quam conſtituunt , ſicut forma materiam informat communicando ſe illi , & iſte eſt effectus formalis formæ , communicatio ſui paſſiua , quæ enti-

Digitized by Google

entitatiuè non diſtinguitur à forma ſe communicante, & ſic eſt effectus realis, quatenus eſt realis communicatio ſui. Vel etiam dicitur, quòd in iſta cauſatione totius etiam intercedit realis, & propria cauſautio ipſarum partium inter ſe; materia enim, & forma ad inuicem ſunt cauſæ, vt quæſt. 11. dicetur, & diſtinguuntur inter ſe, & ex iſta cauſatione reali reſultat totum indiſtinctum realiter ab ipſis partibus, non tanquam immediatè cauſatum, ſed vt ex illa priori cauſatione partium inter ſe reſultans, & hoc ſufficit ad ſaluandam cauſationem realem, ſcilicet, mediate.

Ad ſecundam probationem reſpondetur, quòd vnitas reſultat ex vnione partium tanquam vnitas compoſita, & conſequenter includens ipſas partes vnitas, & ſic idem dicendum eſt de vnitate, quod diximus de entitate totius. Quod verò dicitur, vnitatem opponi diſtinctioni, reſpondetur, non opponi entitatiuè, cùm ex earum entitate conſtet vnitas compoſita, & ex entitate rerum ipſa multitudo, ſed opponitur quantum ad diuiſionem, & incluſionem, vt dicit S. Thom. 1. q. 11. art. 2. ad 2.

Quòd ſi inſtes, nam D. Thom. ſæpè negat partes prædicari de toto, & ita totum non eſſe ſuas partes, ſed ex partibus, vt in 3. diſtinct. 2. q. 2. art. 3. ad vltimum, & in 4. diſt. 16. q. 1. art. 1. quæſtiuncula 3. ad 2. ergo ſentit, quod totum diſtinguitur realiter à ſuis partibus, aliàs poſſet prædicari de illis, & è conuersò. *Reſpondetur*, non prædicari partes etiam ſimul iunctas de ipſo toto, vel è contra, quia ad prædicationem non ſufficit identitas vnius

cum

cùm alio, ſed etiam requiritur modus ſignificandi vt ex D. Th. 1. p. q. 39. probauimus in Logica, q. 5. & quia partes phyſicè conſideratæ non ſignificantur per modum totius, ſicut gradus metaphyſicè concepti, ideò prædicari non poſſunt de ipſo toto, niſi fortè materialiter, & identicè, dicendo, quòd totum eſt res, quæ eſt ſuæ partes ſimul iunctæ, & homo eſt res quæ eſt corpus, & anima, & ſic ſolum probatur, quòd totum diſtinguitur à partibus formaliter per rationem, propter diuerſum modũ ſignificandi, non verò realiter, & entitatiuè.

Ad ſecundum fundamentum reſpondetur, multa attribui toti, & non partibus propter diuerſum modum ſignificandi, non propter diuerſas res ſignificatas, & in particulari dicitur; quod in homine ſubiectantur accidentia in toto, vt in ſubiecto *quod* ratione materiæ, tanquam ſubiecti *quo*, ſicut viſio conuenit toti homini mediante oculo quo viſionem elicit, & recipit. Similiter paſſiones ſicut reſultãt à toto, ita dicuntur reſultare à partibus ſimul iunctis identicè, & entitatiuè, quatenus idem ſunt cum toto, & ſimiliter partes vnitæ entitatiuè ſunt terminus generationis, non quia tota illa entitas mediantibus ſuis partibus generetur, cùm nec materia generetur, nec forma in homine, ſed quia vt vnitæ, & adinuicem communicatæ generantur; ideò dicitur quòd generatur totum, non verò partes; & non eſt inconueniens, quòd aliquid quod entitatiuè identificatur cum alio, quantum ad vnum generetur, vel reſultet, non quoad aliud, ſicut albedo entitatiuè non diſtinguitur à ſimilitudine, quæ eſt relatio, & tamen poteſt generari,

Digitized by Google

ri, vel corrumpi ſimilitudo non generata, vel corrupta albedine.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd totum per aggregationem ita dicit plura, quod excludit vnionem facientem illa vnum per ſe, eò quòd non conſtat actu, & potentia, totum autem per ſe non dicitur tale ratione tertiæ entitatis diſtinctæ à partibus vnitis, ſed quia ipſæ partes ita inter ſe vniuntur vt actus, & potentia, quod ſimpliciter ſit vnum per ſe.

Ad loca Philoſophi dicitur, quod loquendo de toto ſubſtantiali, dicitur aliquid præter partes, ſeu quod eſt tertium ſubiectum diſtinctum à partibus non ſimul vnitis, ſed ſeorſum ſumptis. Quando autem dicit, *quòd bis tria non ſunt ſex*, ſenſus eſt, quòd numerus ſenarius differt ſpecie à ternario, quòd non ſolum eſt duo indiuidua ternarij formaliter, ſed ſpecies diſtincta ab omnibus ternarijs, licèt materialiter duo ternaria includat.

ARTICVLVS III.

Quid ſit vnio partium in toto?

NIhil certius quàm dari vnionem, cùm tam multa vniri videamus, quę inter ſe diuidi & ſeparari ſolent: & Verbum diuinum vniuiſſe ſibi naturam humanam parteſque humanitatis fuiſſe in morte ſeparatas, & in reſurrectione iterum vnitas, abſoluta fides eſt. Quid ſit autem iſta vnio valdè difficile explicatur, & cùm conſtet de vnione quatenus eſt relatio vnitorum, de fundamento talis vnionis inquirimus: conſtat enim non fundari in ipſa entitate

Digitized by Google

partium ſecundum ſe, cùm conſtet ipſam entitatem partium ſine vnione ſaluari, vt cum anima Chriſti, & eius corpus, & quælibet anima hominis poſt mortem entitatiuè maneat sine vnione. Quærimus ergo, quid ſit illud quod in partibus accreſcit per modum nexus, & coniunctionis, quo mediante partes ita ſe habent adinuicem, quòd reſultet talis relatio vnionis. Quod ſi materia, & forma ſe ipſis immediatè vniuntur, ſeipſis etiam immediatè cauſabunt, cùm non videatur cauſalitas formæ, & materię aliquid ab vnione illarum diſtinctum, vt ſequenti libro quæſt. 11. dicetur. Et loquimur de vnione, qua extrema adunantur in vnum per ſe, non de vnione per aggregationem, ſeu per accidens; plerumque enim talis vnio fit per aliquam propinquitatem in loco, & per hoc quod res fiant contiguæ, non continuæ, & vnitæ.

Eſt ergo ſententia ſatis celebris, vnionem eſſe aliquid ſuperadditum formæ, & materiæ tanquam modum quemdam, ſeu formalitatem, qua mediante fit nexus materiæ, & formæ. In quo tamen Scotus in 3. diſtinct. 1. q. 1. §. *de primo dico*, & alijs locis ſequens ſententiam ſuam de relationibus extrinſecus aduenientibus, ſentit vnionem eſſe quid relatiuum de genere iſtarum relationum extrinſecus aduenientium: & videri poteſt de hac ſententia P. Fuente 1. Phyſic. quæſt. 5. difficult. 2. articul. 1. Alij verò vt Suarez 1. tom. 3. part. diſput. 8. ſect. 2. & Vazquez 1. tom. 3. p. diſp. 16. cap. 1. & plures ex recentioribus etiam Thomiſtis, exiſtimant vnionem in ſubſtantijs eſſe modum quendam ſubſtantialem, & abſolutum medio

quo

quo forma vnitur materiæ, licèt aliqui dicant ita eſſe modum abſolutum, quod dicit ordinem tranſcendentalem ad extremum vnibile: & idem ſequitur Durand. in 3. diſt. 5. quæſt. 2. dicens, quòd terminus incarnationis eſt modus quidam realis ſicut inhærentia in accidente.

Et hinc ſumitur primum fundamentum pro hac parte, quia inhærentia in accidente eſt modus quidam, quo redditur accidens vnitum & inhærens ipſi ſubiecto: ergo accidens non vnitur ſeipſo immediatè: & idem erit de alijs formis, quæ licèt non ſint dependentes ſicut accidentia, tamen vniuntur ſubiecto, ſeu materiæ, & pendent ab illa, & ſic mediante aliquo modo ſuperaddito vnientur non minus quam accidentia. *Et confirmatur*, quia materia, & forma cauſant media aliqua cauſalitate, ſiquidem per ſuam entitatem ſolùm ſunt in actu primo, cauſare autem in actu ſecundo accidentaliter illis conuenit; ergo cauſalitas in actu ſecundo eſt aliquid ſuperadditum entitati earum, & conſequenter ad minus debet eſſe aliquis modus, ſed cauſalitas iſta fit media vnione, per quam recipitur forma, & recipit materia: ergo vnio aliquid ſuperadditum eſt materiæ, & formæ.

Secundum fundamentum eſt; quia vnio ſumpta pro relatione eſt accidens materiæ, & formæ, nec enim ſemper in actu iſta materia, & iſta forma ſunt vnitæ; oportet ergò quòd iſtud accidens, ſeu relatio ſuperueniat materiæ, & formæ, & diſtinguatur ab illis. Similiter fundamentum talis relationis non poteſt eſſe nuda entitas materiæ, & formæ, aliàs poſita vtriuſq;

entitate in rerum natura, ſtatim reſultaret relatio vnionis, quod patet eſſe falſum exiſtente anima, & corpore ſeparatis. Ergo oportet, quòd fundamentum proximum huius relationis ſit aliquid ſuperadditum ipſi entitati materiæ, & formæ, & hoc vocamus medum vnionis. Et huius ſignum etiam eſt, quòd ſub eadem forma, v. g. anima rationali, diuerſæ partes materiæ fluunt, & conſequenter mutant vnionem ad hanc formam, ipſa autem vnio non poteſt ſeparari à rebus vnitis, quod eſt ſignum diſtinctionis modalis in re.

Nec ſufficit pro fundamento vnionis extrinſeca denominatio, vel connotatio aliqua formæ erga materiam: tùm quia materia, & forma non cauſant per extrinſecas denominationes, & connotationes, cauſant autem per vnionem, tùm denique, quia in myſterio Incarnationis non poteſt verificari, quod ſola extrinſeca denominatione natura humana vniatur Verbo, cùm realiter, & intrinſecè illi vniatur, vt dicitur in Concilio Epheſino, in tertio anathematiſmo Cyrilli, ſiquidem realiter humanitas pendet à Verbo.

Tertium fundamentum eſt, quia omnis actio, & mutatio de nouo facta petit aliquem terminum de nouo productum, ſed aliquando ipſa entitas extremorum non producitur de nouo, & tamen de nouo vniuntur; ergo illa vnio eſt aliquid de nouo productum, & non ſolum relatio, quia ad iſtam non datur immediatè motus; ergo ad aliquid preter relationẽ. Exempla ſunt in Reſurrectione, in qua fit noua vnio animæ ad materiam non producta entitate animæ nec materiæ. Secundò in Incarnatione,

tione, quæ eſt vera, & realis actio non factiua humanitatis, ſed vnitiua, & tamen mutat intrinſecè ipſam humanitatem, ſiquidem excludit, & conſumit in illa propriam ſubſiſtentiam: ergo importat modum aliquem poſitiuum deſtruentem proprium modum ſubſiſtentiæ, & terminantem naturam in Verbo, quæ mutatio non conſiſtit in ſola negatione, ſeu ablatione propriæ perſonalitatis, quia ſola iſta negatio non inducit connexionem cum perſona diuina nec magis cum perſona Verbi, quàm cum perſona Patris, vel Spiritus Sancti. Vnio autem Incarnationis eſt nexus ad perſonam diuinam, & ad perſonam Verbi determinatè, cui facta eſt; ergo non ſola mutatio negatiua, ſed poſitiua connexio eſt.

Nihilominus ſententia D. Thom. non agnoſcit modum aliquem vnionis, qui ſit medium ſeu forma conſtituens extrema vnita, præter actionem vnientem; & paſſionem immutantem, ſeu reddentem extremum dependens ab alio, & relationem inde reſultantem, quæ tamen non eſt medium cauſans vnionem, ſed conſequens ipſam coniunctionem extremorum. De hac ſententia vide Caiet. 3. part. q. 2. art. 7. §. *In hoc articulo certiſſimè*, & art. 10. §. *in reſponſione ad primum*, & ibi Thomiſtas interpretes D. Thom. Nobis ſufficit duo loca S. Thom. ponderare. Primùs eſt in tertio ad Anibaldum, diſtinct. 5. quæſt. vnica art. 3. vbi inquit. *Quòd vnio tripliciter accipi poteſt: Vno modo prout vnio eſt idem quod vnitiò. Alio modo prout vnio eſt paſſio, & ſic eſt quædam naturæ aſſumptæ dependntia ad aſſumentem Tertio modo, & propriè vnio eſt relatio conſequens huiuſ-*

modi actionem, & paſſionem, & ſic eſt quædam comparatio, vel habitudo vnitorum. Vbi nihil iſto um eſt modus aliquis abſolutus, quo formaliter fiat coniunctio, tanquam medio vniente, & cauſante ipſam coniunctionem.

Secundus locus eſt in tertio diſtinct. 2. q. 2. artic. 2. q. 3. vbi inquit: *Quòd inter humanam naturam, & diuinam neceſſe eſt cadere vnionem mediam non ſicut cauſam, ſed ſicut effectum cõſequentem.* Et ſubdit: *Vnde vnio eſt medium nõ ſicut aſſumptionem cauſans, ſed ſicut eam conſequens.* Vbi D. Thom. non ſolum excludit medium, quod ſit realitas, & habeat vim extremi, ſed etiam qui ſit modus, & formalis ratio vniens, tùm quia abſolutè omne medium excludit, tùm quia dicit vnionem non eſſe vt cauſam, ſed vt effectum conſequentem. Ergo cui concedit eſſe effectum negat eſſe cauſam, ſed eſſe effectum conſequentem non conceditur realitati alicui conſecutæ; talis enim realitas conſecuta, quæ ſit vnio non datur, ergo quando negat eſſe cauſam, non ſolum id negat realitati, ſed modo. Et denique videri poteſt S. D. 1. p. q. 76. art. 4. & q. de ſpiritu creat. art. 3. & q. de anima, art. 9. in corp. & 8. Met. lect. vlt. in fin. vt infra citabitur.

Nec obſtat quòd D. Thomas 1. p. q. 76. art. 1. ad 6. dicit animam ſeparatam inclinari ad vnionem cum materia, ſicut leue inclinatur ad locum ſurſum, locus autem ſurſum habetur per modum, qui eſt vbi, ergo, & vnio per aliquem modum ſuperadditum habetur. Non inquam, obſtat, quia in ipſomet argumento ſupponit D. Thom. & admittit formam ſecundùm ſe, & non per aliquod accidens vniri materiæ,

teriæ,

teriæ, vndè non comparat vnionem, & locum in eo, quòd ſint modi ſuperadditi, vel non, ſed in eo quod ſint terminus, & ſtatus, qui à corpore leui appetitur, & ab anima.

Fundamentum autem huius ſententiæ eſt, quia iſte modus vnionis, vel eſt ipſa ratio formalis, quia extrema ſunt vnibilia, vel qua redduntur formaliter vnum in actu ex vi ſuæ communicationis, vel eſt ipſa applicatio extremorum coordinans vnum extremum alteri, vel denique eſt aliquid reſultans ex tali applicatione, & coordinatione. Hoc vltimum incidit in noſtram ſententiam, quia ſic ille modus eſt conſequens ipſam coniunctionem, ſeu applicationem extremorum, non cauſans illam vt medium. Primum autem dici non poteſt, quia vnio ſupponit extremum eſſe vnibile, non vnibile conſtituit. Et conſtat, quòd forma per ſe ipſam intrinſecè, & eſſentialiter eſt actus reſpiciens materiam, & materia reſpiciens formam, ergo ſe ipſis, & non per modum ſuperadditum habent totum fundamentum, & capacitatem communicabilitatis, quæ eſt actus, & potentia, nec enim per modum ſuperadditum forma conſtituitur magis actus, vel materia magis potentia, ergo ſe ipſis habent rationem vnibilis, ſeu coaptationis ad vniendum, non per modum ſuperadditum.

Si dicatur ſecundum, conſtat manifeſte, quod extrema non redduntur vnum mediante modo ſuperaddito tanquam ratione formali huius vnitatis, quia materia, & forma non conſtituunt vnum vnitate modali, ſed vnitate realitatis ſubſtantiæ, ita quòd vnitas ipſa, in qua conueniunt, eſt illud, in quo communicant,

 & vnum

Digitized by Google

& vnum fiunt: communicant autem in eſſe formali ſubſtantiali, & in vnitate realitatis ſubſtantiæ, quæ ex illis partibus reſultat; ergo ratio formalis huius vnitatis extremorum non eſt modus ſuperadditus, ſed ſubſtantialis ratio. Et magis hoc conſtat, quia vnitas ſequitur ens, non modum entis, ergo ratio formalis vnitatis, in qua conueniunt extrema, non eſt modus ſuperadditus ſubſtantiæ, ſed ſubſtantia ipſa, quæ ab entitate partium non diſtinguitur, & ſicut partes ſe ipſis ſunt partes, ita ſe ipſis vnum in ſubſtantia entitatiuè fiunt.

Reſtat ergo tertium, ſcilicet, quòd ille modus ſit applicatio extremorum ad vnum, in quo communicant, vel conueniunt vnibilia. Hæc autem applicatio neceſſariò dicit ordinem ad cauſam applicantem, & ſic vel ſumitur actiuè ex parte cauſæ applicantis, vel paſſiuè ex parte extremorum, quæ paſſiuè applicantur, & immutantur ad communicandum ſe. Et ſic fatemur, quòd datur vnio non tanquam medium formaliter interiectum inter extrema, formaliter cauſans rationem vniti, ſed tanquam actio vel paſſio ex agente prouenieus, quæ in ipſo fieri eſt motus tendens ad iſtam mutationem vnionis, & in facto eſſe eſt terminus reſultans ex extremis vnitis, in quo communicant, & fiunt vnum ipſa extrema.

Quòd ſi dicas, quòd in ipſo extremo, vel extremis quæ vniuntur, debet aliquid permanenter manere præter ipſum fieri actionis, & paſſionis, in quo fundetur relatio illa vnionis, quæ permanet; & hoc erit aliquis modus ſuperadditus *Reſpondetur*, id quod relinquitur ex tali actione applicante vnibilia, non eſſe

me-

modum vnionis, qui formaliter reddat vnum id enim dicitur formaliter vnio, quòd formaliter extrema conſtituit vnum, ſeu trahit ad vnum ex multis, ſed eſt modus paſſionis, quo ab agente aliquid in facto eſſe immutatur, & patitur à forma, & diſtinguitur à modo vnionis, quia vnio tantùm reſpicit extrema, vt formaliter illa ad vnitatem, & communicationem redigens; paſſio vero reſpicit agens à quo immutatur aliquid, ſicut etiam agens, & paſſum indigent applicatione, ſeu approximatione, vt ſequatur operatio, quæ diſtincta immutatio eſt ab operatione ipſa. Ipſa ergo communicatio conſtituens vnitatem extremorum, ſiue hoc fiat per mutuam dependentiam eorum, ſiue per alterius tantum. non fit per modum ſuperadditum, ſed forma communicat per ſe ipſam, & materia recipit per ſe ipſam immediatè, & in tali vnitate, vel communicatione formaliter fundatur relatio vnionis, quia tamen eſt facta de nouo iſta communicatiò, requirit actionem, ex qua ſequatur paſſio, ſeu immutatio ad vnionem, de quo latiùsq. io. agendo de cauſa formali.

Quare Diuus Thom. 8. Metaphyſ. lect. vltim. in fine docet ex Philoſoph. *Quòd aliqui antiqui errabant in quirendo, quia faciat vnum potentiam, & actum, quaſi oporteret eas colligari per aliquod vnum medium, ſicut ea quæ ſunt diuerſa ſecundum actum.* Et ſubdit, *quòd non oporte t ea vniri per aliquod vinculum, ſicut ea quæ ſunt penitus diuerſa: vndè nulla eſt cauſa faciens vnum ea, quæ ſunt compoſita ex materia, & forma, niſi quod mouet potẽtiam in actum.* Sic D. Tho. Nec poteſt dici, quòd ſolum ne-

gat vinculum, quod ſit medium vniens vt *quod*, & vt res, non vniens vt *quo*, & vt modus Nam contra hoc eſt, quia vel hoc medium vniens vt *quo*, & vt modum agnouit D. Tho. & Philoſophus vel non. Si non agnouit, neq; affirmauit, aut admiſit; ſi agnouit, ergo fuit diminutus ſolum negando vinculum vniens vt *quod*, & vt ret, & non explicando vinculum quod eſt modus, cùm etiam immutationem ad vniendum requiſitam explicaſſet, & cauſam efficientem quæ mouet ad vniendum. Et prætерea, quia vinculum vniens vt res, & vt *quod*, eſt extremum proximè vnibile, non ſolum forma, ſeu ratio vniens, ſicut patet in his quæ ſunt diuerſa ſecundum actum, quæ D. Thom. concedit vniri per medium, id eſt per aliquam realitatem, quæ etiam vnitur, vt filum quo vnum aſſuitur alteri. Si ergo D. Th. inquirens, quid faciat vnum tanquam medium, ſolum negat illud vinculum, quod eſt extremum, ſed immediatè vnibile, reſtabat explicare præcipuum punctum; ſcilicet, quid ſit vniens tanquam medium formale, quod ſi non fecit, fuit diminutus.

Ad primum fundamentum in contrarium reſpondetur, inhærentiam accidentis, non eſſe ſolam eius vnionem, ſed vnionem cum tali modo, ſcilicet reddens eius eſſe ſuſtentatum, & dependens à ſubſtantia, quod opponitur modo ſubſiſtendi, qui conuenit ſubſtantiæ totali, vt habenti illum, partibus autem vt principijs ſubſiſtenti. Itaque vnio ex ſuo conceptu ſolum importat communicationem in vnitate, ſubſiſtentia autem, & inhærentia vltra hoc important modos habendi hanc vnitatem

tatem

Digitized by Google

tatem, & eſſe, ſcilicet vt adiacens, & ſuſtentatum in altero, vel vt ſubſiſtens, & ſubſtans in ſe.

Ad confirmationem, dicetur amplius infr. q. 11. agendo de cauſalitatibus materiæ, & formæ. Interim ſufficit aduertere, quòd ſola vnio ſecundum conceptum vnionis non poteſt eſſe cauſalitas materiæ, & formæ, quia vnio dicit relationem æquiparantiæ in vtroque extremo, vtrumque enim denominatur vnitum, & præciſe importat communicationem in vnitate. Cauſalitas autem materiæ, & formæ non eſt æquiparantiæ, aliter enim cauſat materia, aliter forma, aliquid ergo addunt ſupra rationem vnionis, & vniri, Vndè vnio fundatur in aliqua immutatione, & dependentia ſaltem vnius extremi ab altero, in cuius vnitatem aſciſſitur. Cauſalitas autem formæ, vel materiæ, vt cauſalitas, non eſt dependentia, ſed potius ratio vt cauſatum dependeat à tali cauſa, non ergo eſt ſola vnio, licèt illam requirat ad cauſandum: cauſatur enim compoſitum, quod eſt vnum, & requirit partium vnionem. Quid ſint autem illæ cauſalitates materiæ, & formæ, dicemus loco cit.

Quòd ſi dicas, nam benè ſtat formam vniri, & non recipi, ſeu dependere, vt patet in anima rationali, quæ vnitur corpori, & non pendet ab illo, & Verbum diuinum vnitur humanitati; à qua non pendet, ergo vnio non fundatur in dependentia, nec illam ex ſuo formali conceptu includit. Alioquin cum immutatio illa, ſeu paſſio, & dependentia aliquid accidentale ſit, vnio fundata ſuper illam accidentalis erit, non ſubſtantialis. De hoc argumento dicemus latiùs infr. q. 11. Sed interim dicimus,

 quòd

quòd vnio non petit dependentiam,& immutationem in vtroque extremo, ſed ſufficit in altero tantum, quòd eſt ſubiectum vnionis realiter,& immutatur ad vnionem. Et ſic Verbum vnitur humanitati non vt ſubiectum vnionis, ſed vt terminus,humanitas autem vt ſubiectum immutatum ad vnionem cum Verbo. Anima etiam rationalis non vnitur vt dependens in eſſe, & per immutationem ſui ad eſſe, ſed vt dependens in informare, & in habendo ſtatum proprium, qui eſt ſtatus formæ, & quoad hoc perficitur per vnionem, & poteſt dici, quod immutatur, & dependet à materia non in eſſe, ſed in ſtatu eſſendi. Omnis autem vnio quæ realiter in aliquo eſt,& tendit ad vnitatem per dependentiam, ſeu immutationem extremi, vel extremorum,dicit receptionem non ex parte materiæ, & dependentiam aliquam. Quòd verò fundetur in paſſione, ſeu mutatione noua non tollit, quòd vnio ſubſtantialis ſit, eò quòd licèt actio ipſa in ſe accidens ſit, & de prædicamento actionis, ſicut vnio de prædicamento relationis, ſed ſubſtantiales dicuntur ratione termini ad quem tendunt, ſcilicet ad vnitatem ſubſtantialem faciendam, & communicationem ſubſtantialem in extremis.

Ad ſecundum fund. reſp. ex dictis, quòd vnio in materia, & forma eſt aliquid accidentale quaſi prædicabiliter,nō quaſi prædicamentaliter,eſt enim contingens,& extra conceptum materiæ, & formæ,quòd de facto vniantur, licèt ſe ipſis, & non medio accidente prædicamentali ſuperaddito vniantur, ſed tamen dicitur vnio hæc accidere materiæ, & formæ, & contingenter ſe habere tum ratione præſuppo-

ſiti,

ſiti, quod eſt actio, & paſſio applicans, & immutans ad communicationem vnitatis ipſa extrema, quæ applicatio intelligitur ipſis extremis ſuperuenire, ſeu accidere tum ratione conſecuti, ſcilicet, relationis, quæ etiam accidit ipſis extremis, cum non ſit prædicatum eſſentiale, ſed accidentale; ipſa tamen ratio formalis, qua vniuntur extrema, eſt ipſa eorum entitas, vt communicationem vnitatis applicata. Et ipſa vnio dicitur educi ex ſubiecto, eo modo, quo relatio, vel immutatio ipſa paſſiua dicitur educi, non quia ipſa ratio formalis, in qua fit vnitas tanquam quid diſtinctum à forma, vel materia educatur.

Ad alteram partem argumenti, quòd vnio non ſit extrinſeca denominatio. *Reſpondetur*, veriſſimum eſſe, quòd vnio realis, & intrinſeca denominatio eſt ſaltem in illo extremo, quod redditur immutatum, nam ſi alterum extremum non dependet, in illo non erit relatio realis, vt in Verbo diuino, quod dicitur vnitum humanitati non per relationem realem, ſed rationis. Vnde ex parte Verbi non eſt fundamentum ad realem relationem, quia licèt Verbum ſe ipſo immediatè terminet, & reddat ſubſiſtentem humanitatem, tamen quia tota immutatio eſt ex parte humanitatis, & ratio formalis vniendi, & communicandi non eſt fundamentum relationis, niſi adiuncta immutatione, vt dictum eſt, ideò ex parte Verbi non datur fundamentum realis vnionis.

Ad 3. fundamentum reſp. omnem actionem habere terminum de nouo, ſed non ſimpliciter productum, ſufficit enim quòd ſit de nouo immutatum, vel vnitum, vel communicatum;

ſic

ſic enim etiam verificatur, quòd per actionem vnitiuam ponitur aliquid in eſſe, quod ante non erat, ponitur enim ipſa noua communicatio extremorum, quæ antea non erat, licèt ipſa extrema eſſent, & ſimiliter ponitur noua relatio, & noua immutatio extremi, vel extremorum ad ſe communicandum, non tamen requiritur quòd producatur nouus modus, qui ſit medium inter ipſa extrema, vt formaliter vniens.

Nec exempla allata in argumento aliquid amplius probant, quia in reſurrectione nec anima, nec corpus producuntur, nec modus aliquis medians inter animam, & corpus, & cauſans vnionem, ſed fit de nouo ipſa communicatio animæ, & corporis, quæ quantum ad rationem formalem conſtat ipſa entitate extremorum vnitatem faciente, & quantum ad conditione conſtat applicatione, & immutatione paſſiua extremi, vel extremorum, & quãtum ad conſecutionem conſtat relatione vnionis, quæ de nouo fit, non quia ad relationem detur per ſe actio, ſed datur ad fundamentum relationis, quod eſt ipſum extremum non vt productum, ſed vt tractatum, & immutatum ad communicationem cum altero. In Incarnatione ſimiliter fit aliquid de nouo, ſcilicet iſta vnio extremorum, non per productionem noui modi, qui ſit forma vniens, ſed per immutationem humanitatis ad perſonam Verbi, quæ immutatio cùm fiat ad determinatã perſonam diuinam, importat ordinem ad ipſam potius quàm ad aliam perſonam. Quid ſit autem iſta immutatio ante ſolutionem argumentorum explicatum eſt. Nec ſubſiſtentia creata ſup-

ple-

pletur per ipſam vnionem formaliter, ſed per id quod ſubrogatur loco ſubſiſtentiæ creatæ, & reddit ſubſiſtentem humanitatem in aliena perſona, & hæc eſt ſubſiſtentia diuina vnita, non ipſa vnio.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis ſolutum manet argumentum, quod proponi ſolet, quia materia, & forma ſine vnione non conſtituunt compoſitum; ergo vnio eſt aliquid præter materiam, & formam, hoc enim eſt qnod de nouo fit, & producitur per generationem. *Reſp.* enim concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens; eſt aliquid vnio præter materiam, & formam tanquã ratio formalis communicans extrema, & reducens illa ad vnitatem, nego: tanquam applicatio, & mutatio extremorum, vt fiat illa communicatio, & conſequatur relatio, concedo. Id autem quod fit per generationem tanquam terminus totalis eſt ipſum compoſitum, tanquam formalis terminus eſt ipſa forma, vel vt educta, vel vt communicata materiæ, & tanquam conditio ad iſtam communicationem requiſita eſt ipſa applicatio, & immutatio extremi ex actione vnitiua relicta, quæ in facto eſſe, & permanenter non eſt inconueniens, quòd ſit modus paſſionis, vt ſupra diximus, non formaliter vniens, ſed formaliter applicatum relinquens extremum, vt recipiat, vel actuet alterum, cum dependenter informat.

Secundo colligitur, quòd abſolutè ſufficit vnica vnio, vt dicantur duo extrema vnita, vnũ tãquam ſubiectum, alterum tanquam terminus, eò quòd ſufficit vnica immutatio in altero extremo facta, imò vnica relatio inde conſecuta,

cuta, vt dicantur duo extrema vnita; vt in vnione hypoſtatica, quæ in relatione conſiſtit conſecuta ad immutationem humanitatis, qua trahitur ad perſonam diuinam, & ſubiectata in ipſa: in hoc enim ponitur vnio à D. Th. 3. p. q. 2. art. 7. & 8. & in 3. diſt. 5. q. 1. ar. 1. & ibidem ad Anibal. q. vnica art. 3. Cæterum quia contingit communicationem, ſeu vnionem extremorum fieri per immutationem vtriuſque extremi, & relationem mutuam: relatio enim vnionis in creaturis mutua eſt, & æquiparantiæ, vt S. Thom. docet citatis locis ex 3. Sentent. ideò vt talia extrema vniantur non abſolutè, ſed vnione mutuæ relationis, requiritur duplex relatio vnionis fundata in duplici illa immutatione. Similiter ex parte formalis rationis vnionis, quæ eſt communicatio extremorum facta non per modum ſuperadditum, ſed ſe ipſis immediatè, manifeſtum eſt ſufficere communicationem realem ex parte vnius extremi immutantem, ipſum extremum, & de nouo illi conuenientem, ad hoc vt abſolutè detur vnio, vt pàtet in vnione hypoſtatica; vt autem vnio ſit mutua, & per communicationem mutuam facta, duplex requiritur communicatio, quia vtrumque extremum realiter ſe communicat immutatione reali ſubiectata in ſe, vt patet cum materia, & forma vniuntur diuerſa communicatione, quæ in materia eſt receptio, in forma actuatio.

Et ſi inſtes, quòd Verbum per illam vnionē redditur realiter vnitum. *Reſpondetur*, quòd ibi non eſt relatio mutua realis, neque immutatio, vel communicatio de nouo immutans, niſi tantum ex parte humanitatis, & tamen dici-

dicitur Verbum realiter vnitum humanitati, non realiter ſubiectiuè, ſed realiter terminatiuè, quia relatio humanitatis ad illud terminatur, ſicut eadem ratione dicitur Chriſtus realiter filius Virginis, quia terminat relationem realem matris ad ſe, vt S. Th. docet 3. p.q.35. a. 5. Si verò adhuc inſtetur de puncto vniente partes in continuo realiter, & tamen vnicum ſufficit ad duas partes vniendas: *Reſpondetur*, quòd indiuiſibile illud non eſt ipſa vnio formaliter, ſed conſtituens partem vnibilem, ſecundum extremitatem tantum, & non ſe tota; vnde magis pertinet ad modum vnibilitatis vtriuſque extremi modo quantitatiuo, quam ad actualem vnionem, & ſic tale indiuiſibile eſt vnicum inter duo extrema, non quia vtriq; inhæreat, ſed quia inhærendo vni parti, altera pars, quæ ſibi copulatur, ſolum in illa extremitate copulatur, & non totam partem intrat, & ſic conſurgit continuum; ſi verò in vtraque parte ſit indiuiſibile terminans, non copulatur pars extremitati, ſed extremitas vnius extremitati alteriùs, quod eſt eſſe contiguum de quo plura, q. 22.

Et ſi quæratur de ſubiecto iſtius vnionis, ſiue ſit mutua, ſiue non, quodnam ſit aſſignandum abſolutè, & ſimpliciter? *Reſpond.* Iſtam relationem, & immutationem eſſe ſubiectiuè in ipſis partibus, ſeu extremis, quæ vniuntur ſicut immutatio ipſa conuenit extremis vnibilibus; relatio autem quæ in tali mutatione fundatur, fundamentum ipſum modificat, & mediante fundamento ſubiectum. Et quidem in opinione, quæ ponit accidentia ſubiectari in ſola materia, vel forma, nulla eſt difficul-

tas.

Digitized by Google

nas, quòd in ipſis ſubiectiuè ſit vnio. In opinione autem quæ ponit accidentia ſubiectari ſolum in compoſito tanquam in ſubiecto *quod*, à quo habent eſſe, & ſuſtentationem, eſſe autem ſolum conuenit toti; dicendum eſt, quòd illæ relationes, & immutationes ſunt in illis partibus, vt in ſubiecto *quo*, dependenter autem ab eſſe totius, vt ſubiecto *quod*, ſicut viſio eſt in oculo, & mediante ipſo in toto, nec tamen ipſum totum denominatur vnitum etiam vt *quod*, ſed ſubſtentans, & habens vnionem partium, quia iſta denominatio vniti non eſt denominatio ſubiecti ſuſtentantis, ſed extremi vnibilis, & ipſa vnione ſe communicantis; totum autem quod reſultat, dicitur conſtitutum ex vnione, non autem vnitum. Sed de hoc latiùs agemus in libris de gener. In accidentibus autem vnio, & inhærentia eſt modus ipſam eorum realitatem modificans, ſed ſicut realitas eorum habet eſſe à ſubiecto, ita & relatio vnionis eorum.

Quod ſi quæras, quomodo anima rationalis immutetur per vnionem in ſe receptam, cum ipſa ſpiritualis ſit, & independens à materia? *Reſpondetur*, animam eſſe independentem in ſuo eſſe à materia, & ſic non vnitur propter exiſtentiam, ſed tamen vnitur propter connaturalem modum eſſendi, & operandi quem habet in materia, cum naturaliter ſit forma corporis, & ſic acquirit modum, ſeu ſtatum peculiarem ex eo, quod eſt in materia, quatenus informat illam, & actuat, & in ſe perficitur ad operandum non ſeparatim à corpore, ſed cum ipſo, & in ipſo; iſte autem modus, ſeu immutatio ipſius animæ ad corpus eſt aliquid ſpiritua-

le

Digitized by Google

le in anima ſubiectiuè in ipſa, produciturque effectiuè à Deo infundente animam corpori, vel reuniente per reſurrectionem, nec enim ſine habitudine ad corpus, & infuſione in illo, ipſam creat, quæ habitudo in ea ſubiectatur; à generante verò diſpoſitiuè tantum, quatenus diſponit materiam, vt Deus infundat formam, & in reſurrectione diſponentur corpora à Deo per miniſterium Angelorum, vt docet S. Th. in addit. q. 76. art. 3.

QVÆSTIO VII.

De ſubſiſtentia, & exiſtentia.

ISti modi non pertinent ad conſtitutionem naturæ, ſed conſtitutæ adueniunt, pertinent autem ad ipſum totum, & ideò de illis agimus poſt ipſum totum, & conſtitutionem eius.

ARTICVLVS I.

Quid ſit ſubſiſtentia conueniens ipſi compoſito.

INter proprietates, ſeu proprios modos, qui conueniunt naturæ ſubſtantiali, vnus eſt ſubſiſtentia, proprium enim totius compoſiti eſt *ſubſiſtere fieri*, & *exiſtere*, vt colligitur ex D. Thom. 1. part. q. 45. art. 4. De ſubſiſtentia ergo propriè pertinet agere ad Metaphyſicum

Bre-

Digitized by Google

Breuiter tamen in præſenti, vt explicetur plenius, quidquid pertinet ad rationem compoſiti naturalis, de ſubſiſtentia ſolum duo attingemus, ſcilicet quid ſit ſubſiſtentia, & vtrum conueniat indiuiſibiliter ſubſiſtentiæ totali, an etiam partialiter conueniat partibus, ex quibus totalis ſubſiſtentia reſultat.

Circa explicationem primæ difficultatis ſupponendum eſt, quòd præter ſingularitatem naturæ ſubſtantialis datur in illa aliquid, quod vocamus ſubſiſtentiam, vt aduertit D. Thom. in 3. diſt. 2. q. 2. art. 1. q. 3. ad 2. & conſtat in myſterio Incarnationis, in quo aſſumpta eſt humanitas ſingularis, & tamen aſſumpta eſt ſine ſubſiſtentia; vnde pertinet ſubſiſtentia ad complementum, quo natura ſingularis redditur incommunicabilis vlteriori termino, & ſubiecta, vel ſuſtentans alia prædicata, ſiue accidentalia, ſiue ſubſtantialia: vnde dicitur ſubſiſtens quaſi ſiſtens eſſe ſub alio; in eo enim quod eſt ſiſtens quaſi incommunicabilitas importatur, quod enim non tranſit ad alterum nec communicatur alteri, dicitur ſiſtere in ſe; ex eo autem quod ſub alijs ſiſtit, importatur ratio ſubſtantiæ primæ, ſeu ſuppoſiti, aut ſubiecti, quia ſubijcitur prædicatis ſuperioribus, & accidentibus, quæ ſuſtentat, & ſub quibus eſt tanquam ſuſtentatiuum illorum, quod proprium eſt primæ ſubſtantiæ, & hoc ipſum quod dicitur *ſubſiſtens*, ſeu *ſuppoſitum*, Græci vocant *hypoſtaſim*, ideſt ſub alijs ſtans, & Latini *ſubſtans, vel ſubſiſtens*. Quòd ſi hoc fiat in natura rationali, dicitur *perſona*, de quo plura diximus in 2. part. Logicæ, quæſt. 15. art. 1.

Quod

Quòd ſi quæras, ex quo principio deducitur debere poni hanc ſubſiſtentiam tanquam aliquid diſtinctum à natura ſubſtantiali, & ſingularitate eius? *Reſp.* aliquos exiſtimare ſolum id poſſe deduci ex myſterio Incarnationis, in quo fatetur fides integram naturam humanam eſſe aſſumptam ſine perſonalitate. Cæterum D. Th. etiam ex naturalibus principijs aliqualiter inueſtigari poſſe docet diſtinctionem hanc inter ſubſiſtentiam, & naturam, vt conſtat ex 3.p.q.2.a.2.& 1.p.q.3.a.3.& opuſc. 48.tract.de ſubſtantia cap.2.& quodl.2.art. 4. & alijs locis, quia videlicet inuenimus ſubſtantias creatas etiam immateriales eſſe capaces accidentium realium, quæ ita illis inhærent, vt non miſceantur earum naturæ, ſed inconfuſæ permaneant vnumquodque in ſua quidditate; ergo neceſſe eſt quòd vniantur naturæ non ſub conceptu naturæ, ſic enim pertinerent ad rationem naturæ, vel conſtituendo ipſam, vel conſtituendo cum ipſa aliquod tertium; illi autem entitati, quæ tantum importat rationem naturæ, ſecundum conceptum naturæ, ſeu id quo aliquid eſt tale verbi gratia id quo homo eſt homo (hoc enim eſt natura). non poteſt ipſi entitati ſic acceptæ vt *quo* aliquid vniri, niſi vt mixtum cum ipſa natura, & ad rationem naturæ pertinens, quia ſi conceptus naturæ eſt præciſè, id quo aliquid eſt tale, v.g. homo, quidquid ergo in illo conceptu vnitur, aut ad ipſam naturam pertinet, aut ille conceptus habet aliquid amplius quàm ſolam naturam. Exigit ergo aliquid præter purum conceptum, & rationem naturæ, quo reddat illam vt ſubiectum *quod*, reſpectu eorum

quæ

Digitized by Google

quæ ſunt extrinſeca naturæ, & tamen impermixta cum ipſa vniuntur, & non vt pertinentia ad rationem naturæ. Et inde eſt, quòd non poteſt ſubſiſtentia pertinere ad gradum naturæ, quia gradus non vniuntur extra conſtitutiuum naturæ, ſed ad conſtituendum ipſam, & ideò quòd ſe habet vt gradus, non eſt extra conſtitutiuum naturæ. Et præterea, ipſum ſuppoſitum ſupponit naturam cum omni gradu etiam ſingularitatis, ſiquidem omnes iſti gradus ſine ſubſiſtentia inueniuntur in humanitate Chriſti.

Sed dices, perſona diuina ſuſcipit externam naturam ſcilicet humanam, & tamen non diſtinguitur à natura ipſa Dei; ergo fundamentum poſitum non ſubſiſtit. *Reſpndetur*, quòd nihil in Deo ſuſcipitur, quod non ſit eius natura, nec enim eſt capax accidentis, quod recipitur per potentialitatem recipientis; & ideò in eo non eſt diſtinguere perſonam à natura reſpectu eorum quæ in ſe habet. Reſpectu verò naturæ creatæ quam terminat ſine permixtione diuinæ naturæ, non requiritur quod perſona diſtincta ſit à natura diuina, quia per hoc nihil immutatur in perſona, nec recipit aliquid, ſed ſufficit diſtingui à natura creata, quæ ſola immutatur in hac terminatione, non diuina.

Sed inſtabis, quomodo ergo natura ſuſcipit propriam ſubſiſtentiam tanquã diſtinctam à ſe, ſi ad ſuſcipiendum ea, quæ ſunt extra conſtitutiuum naturæ, dicimus indigere ſubſiſtentia tanquam diſtincta? *Reſp.* quod natura non ſuſcipit ſubſiſtentiam, ſed potius terminatur, & ſuſcipitur in illa, ipſum enim ſup-

poſi-

Digitized by Google

poſitum, ſeu prima ſubſtantia ſubſtat, ſeu ſubijcitur, tam ſecundis ſubſtantijs, quæ ſunt prædicata conſtitutiua naturæ, quàm accidentibus, quæ extrinſeca ſunt natūræ, & vtraq; ſuſcipit ſine permixtione inter ſe.

His ſuppoſitis, dubium eſt, an iſta ſubſiſtentia addat aliquid poſitiuum ſupra naturam, quam reddit ſubſiſtentem? In hoc non omnino conueniunt Authores, nam aliqui exiſtimant non addere ſuper naturam aliquid poſitiuum, ſed negationem quandam, quam aliqui explicant per negationem diuiſionis, eò quòd ſuppoſitum dicit quoddam totum integrum, & vnum. Alij per negationem dependentiæ actualis ab aliquo in quo ſit. Alij per duas negationes, ſcilicet dependentiæ actualis; & aptitudinalis, eò quòd natura ſic ſubſiſtens nec dependet ab aliquo, nec dependere poteſt, habet enim negationem vnionis hypoſtaticæ. Quæ ſententia eſt Scoti in 3. diſtinct. 1. §. *Ideò propter iſtum*; & præcipuè in §. *Non aſſerendo*, vbi ponit negationem actualis dependentiæ non ſufficere, vt aliqua ſubſtãtia dicatur perſona, aliàs anima ſeparata eſſet perſona, ſed requiritur aptitudinalis negatio, quatenus natura aliqua ſecundum ordinem naturalem non poteſt dependere ab alio, licèt ſupernaturaliter poſſit, & ſic quamdiu natura ſingularis non aſſumitur à perſona diuina, ſola illa negatione, & non aliquo poſitiuo ſuperaddito perſonatur, quæ ſunt verba Scoti, licèt quia dicit tenere iſta non aſſerendo, non videtur omnino fuiſſe huius ſententiæ, vt etiam aliqui eius expoſitores videntur ſentire. Et ferè totum *fundamentum* eſt quia nihil eſt poſiti-

ſitiuum in natura humana: quod non poſſit à Verbo aſſumi, perſonalitas autem non poteſt aſſumi: ergo illa non eſt entitas poſitiua. *Et confirmatur*, quia alias non eſſet in Chriſto omnis entitas, quæ pertinet ad naturam humanam, nec quidquid Deus in ea plantauit aſſumpſiſſet, quod negat Damaſcenus, & alij Patres.

Nihilominus omnino dicendum eſt, ſubſiſtentiam addere ſupra naturam aliquid poſitiuum, quæ eſt communior ſententia Theologorum in materia de Incarnatione ad quæſt. 2. 3. partis, & ſine dubio ſumitur ex D. Thomæ, qui 1. p. q. 30. art. 4. inquit: *Quòd hoc nomen, Perſona, non eſt nomen negationis, nec intentionis, ſed nomen rei*: conſtat autem quòd perſona directè non ſignificat naturam, ſed id quod naturæ additur. Et ſimiliter q. 29. art. 2. ad 3. inquit. *Quòd hypoſtaſis, & perſona addunt ſupra rationem eſſentiæ principia indiuidualia, neque ſunt idem cum eſſentia in compoſitis ex materia, & forma.* Et deniq. q. 3. a. 3. inquit. *Quòd id quod eſt homo habet in ſe aliquid, quod non habet humanitas*: quod certè verificari non poteſt, ſi non habet niſi negationem ſuperadditam, hæc enim non eſt aliquid ſupra humanitatem.

Et fundamentum huius eſt, quia ſubſtantia neque eſt negatio diuiſionis, quod pertinet ad vnitatem, vnitas enim in natura ſine ſubſiſtentia ſaluatur, vt in humanitate Chriſti, quam aſſumpſit, vt vnam in ſingulari, & non vt ſubſiſtentem: neque ſimiliter eſt negatio dependentiæ, impoſſibile eſt enim, quod independens non ſit perfectius dependente; dependentia autem eſt aliquid poſitiuum ergo independentia

dentia in illo genere non poteſt eſſe ſola negatio, licèt per negationem explicetur, ſicut infinitas in ſubſtantia, vel quantitate, licèt explicetur per negationem, aliquid tamen poſitiuum eſt, & Deum eſſe independentem in eſſendo, maxima perfectio illius eſt. Vndè fit argumentum. Omne non ſubſiſtens inquantum tale eſt imperfectius ſubſiſtente, vel perfectibile per ſubſiſtentiam, vt patet in anima ſeparata, & quacumque alia parte, quæ imperfectior eſt, quàm res ſubſiſtens, vtpotè incompleta, & perfectibilis, ſubſiſtens autem eſt perfectum, & integrum, & completum, à quo minus aliquid habet pars non ſubſiſtens, ergo potius non ſubſiſtens dicet negationem illius perfectionis, quàm res ſubſiſtens ſolum addat negationem ſine aliqua poſitiua perfectione ſuper naturam non ſubſiſtentem.

Quod ſi dicas, negationem dependentiæ, quam importat ſuppoſitum, dicere negationem alicuius maioris perfectionis, ſcilicet negationem vnionis hypoſtaticæ, ſolum enim per iſtam vnionem poteſt excludi propria ſubſiſtentia, ergo ſolum dicit negationem huius vnionis, quæ vtique aliquid perfectius eſt; nam perfectiori modo natura eſt in perſona diuina, quàm in ſe. *Contra* eſt, primo, quia ſubſiſtentia naturalis, & propria non ſolum opponitur vnioni hypoſtaticæ, ſed etiam opponitur modo exiſtendi accidentis, qui eſt inhærentia, & modo exiſtendi tanquam pars incompleta; vtrumque enim repugnat ſuppoſito, & conſequenter ab illo excluditur, fruſtra ergo reſtringitur ad negationem vnionis hypoſtaticæ. Deinde, quia ſubſiſtentia propria eſt aliquid

Digitized by Google

naturale primo, & per ſe, quia conſtituit aliquid ordinis naturalis, ergo non poteſt primo & per ſe conſiſtere in negatione vnionis hypoſtaticæ, quæ ſupernaturalis eſt, licèt illam etiã excludat, ſicut in quacumque re naturali inuenitur negatio rationis ſupernaturalis, non tamen iſta negatione res naturales conſtituuntur primo, & per ſe. Et vrgetur amplius, quia vel iſta negatio vnionis hypoſtaticæ ſumitur priuatiuè, vel purè negatiuè: ſi purè, negatiuè, non poteſt conſtituere perſonam, nam etiam accidentibus, imò, & entibus rationis conuenit negatio vnionis hypoſtaticæ. Si priuatiuè ſolum conuenit naturæ, vt capaci vnionis hypoſtaticæ, ſolum autem eſt capax per potentiam obedientialem; ergo priuatio etiam illi conuenit ſecundum hanc capacitatem, ergo ſi per illam conſtituitur ſubſiſtentia naturalis, conueniet ſubſiſtentia naturalis, ſecundum capacitatem obedientialem, quo nihil abſurdius dici poteſt.

Denique in diuinis dantur proprijſſime tres ſubſiſtentiæ, & perſonalitates relatiuæ, quæ in quantum ſubſiſtentiæ, poſitiuas realitates important, non tres negationes, & ſubſiſtentia Verbi vniuit ſibi humanitatem loco propriæ ſubſiſtentiæ, non autem vniuit illam in aliquo negatiuo, ſed in aliquo poſitiuo, quod cùm loco ſubſiſtentiæ creatæ poſitum ſit, & ſuppleat id quod faceret ſubſiſtentia creata, ſi hoc facit poſitiuè terminando, etiam id faciet ſubſiſtentia creata.

Et hinc ſoluitur fundamẽtum Scoti; dicimus enim aſſumptam eſſe à Verbo omnem entitatem naturæ humanæ, & quidquid ad eam per-

tinet

tinet in ratione naturæ, non tamen quidquid pertinet ad modum naturæ terminantem illam, non conſtituentem.

Quòd ſi inquiras, quidnam ſit hoc poſitiuum, quod ſubſiſtentia addit ſupra naturam? *Reſpondetur*, neque eſſe ſolam indiuiduationem, ſeu indiuiduales proprietates, nec ſolam exiſtentiam, cum vtrumque inueniatur in accidente, & ſingularitas etiam in humanitate Chriſti ſine ſubſiſtentia, neque eſſe ſolam exiſtentiam per ſe, vt opponitur inhærentiæ, quia ſic inuenitur in partibus ſine incommunicabilitate; ſed addit ſupra naturam terminum quendam, ſeu formalitatem ſubſtantiale excludentem modum inhærentiæ, & modum partis communicabilis, ſicque reddit naturam terminatam, & incommunicabilem vlteriori termino, ſicut etiam punctum terminat lineam poſitiua additione, & terminatione.

Eſt tamen dubium inter aliquos, an ſit terminus exiſtentiæ, vel naturæ. Quidam enim exiſtimant terminare exiſtentiam, & ſupponere illam, eiq; aduenire, vt P. Vazquez tom. 1. 3. p. diſp. 31. cap. 6. quod etiam debènt affirmare, qui exiſtimant exiſtentiam non diſtingui ab eſſentia, ſeu natura, ſic enim adueniendo naturæ aduenit exiſtentiæ; in oppoſita autem ſententia, quam legitimam eſſe D. Thom. oſtendemus art. 4. oppoſitum dicendum eſt, ſcilicet quòd prius terminat ſubſiſtentia naturam, & vltimo aduenit exiſtentia tanquam primo, & per ſe conueniens ſuppoſito, & mediante ſuppoſito ipſi naturæ; hoc enim perpetuo docet D. Th. vt 3. p. quæſt. 17. art. 2. præſertim ad 1. vbi inquit: *Quod eſſe*

ſequitur naturam non ſicut habentem eſſe, ſed ſicut qua aliquid eſt. hypoſtaſim autem, ſeu perſonam tanquam habentem eſſe, & ita magis ſumi vnitatem ex vnitate hypoſtaſis quàm dualitatem ex duplicitate naturæ. Nec poteſt D. Thom. explicari, quòd nomine ipſius eſſe intelligit ipſum ſubſiſtere, vt aliqui dicunt; cùm enim affirmat, quòd eſſe ſequitur ad hypoſtaſim, eſſet ſenſus, quòd ſubſiſtere ſequitur ad hypoſtaſim, hypoſtaſis autem, & ſubſiſtentia idem ſunt, ſequeretur ergo ad ſe ipſum. *Et ratio* huius ſumitur ex doctrina D. Thom. 3. q. q. 2. a. 5. ad 1. quia ſubſiſtentia, ſeu ſuppoſitum conuenit naturæ ex ipſa coniunctione partium, ex qua præcisè reſultat totum vt completum, & terminatum, nam hoc ipſo quod totum eſt, terminatum debet eſſe, nec vlteriori termino communicabile, exiſtentia autem conuenit ipſi toti in quantum ſubijcitur actioni agentis, & cauſæ producenti, prius ergo ipſi naturæ conuenit modus totalitatis, ſeu ſuppoſitalitatis, quàm modus, ſeu terminus exiſtentiæ quia ipſum totum exiſtentia ipſa afficitur, & ei ſubijcitur, fieri enim proprium eſt ſuppoſiti, vt oſtendit D. Th. 1. p. q. 45. a. 4. quia terminus generationis, & creationis vt *quod*, eſt ipſũ totum quod fit, forma autem eſt terminus vt *quo*, ſeu formalis, eius autem eſt eſſe cuius eſt fieri, exiſtentia autem non eſt aliud quàm factum eſſe, & ſic correſpondet ipſi fieri; ſi ergo fieri non conuenit naturæ vt ſubiecto *quod*, ſed ſuppoſito, conſequenter vt exiſtentia ſit in aliquo tanquam in ſubiecto *quod*, præſupponit ſubſiſtentiam, & ſuppoſitum.

Nec hinc ſequitur (quod Vazquez vbi ſuprà dedu-

deducit contra Caietanum) prius natura eſſe conſtitutum, & productum ſuppoſitum quam habeat exiſtentiam, ſiquidem ſuppoſitum completur entitate illa reali, quæ eſt prior quam ipſa exiſtentia, id autem, quod eſt prius, poteſt eſſe ſine poſteriori. *Sed reſpondetur* facilè, inſtando hoc in ipſa natura, quæ eſt prior quàm ſubſiſtentia, & tamen non poteſt produci natura, & exiſtere ſine illa. Quòd ſi dicatur, non poſſe produci naturam ſine ſubſiſtentia, propria, vel aliena, hoc idem dicam de natura ſubſiſtente, quòd non poteſt produci ſine exiſtentia propria, vel aliena, cum in ſententia D. Thom. natura exiſtat exiſtentia ſui ſuppoſiti. Et vniuerſaliter inſtatur hoc in cauſis, quarum vna eſt prior altera in cauſando, & tamen ſine alia non poteſt exiſtere, quia cauſæ ad inuicem ſunt cauſæ. Et denique in omni prioritate naturæ, quæ ſolum eſt prioritas in dependendo non in exiſtendo, non valet illa conſequentia: Hoc eſt prius altero, ergo poteſt exiſtere ſine poſteriori; arguitur enim à prioritate naturæ, & *à quo* ad prioritatem eſſendi, & *in quo*.

Multo minus vrget, quod addit. P. Vazquez, non poſſe explicari quid ſit illa entitas, quæ complet ſuppoſitum, & qua de cauſa neceſſariò ſit ponenda. *Reſpondetur* enim quòd eſt terminus reddens naturam incommunicabilem, & terminatam, ſicut punctum reddit lineam terminatam, & tamen non ſuperfluit in linea, nec eſt entitas inexplicabilis. Neceſſario autem eſt ponenda quia neceſſario eſt ponendum totum ipſa ſubſtantia completum, & incommunicabile; iſte enim effectus for-

malis incommunicabilitatis in natura per ſe exiſtente, ab aliquo debet prouenire, non à ſola natura; vel exiſtentia, ergo à termino.

ARTICVLVS II.

Quomodo actiones conueniant ſuppoſitis?

EX *Dictis colliges* veritatem illius axiomatis apud Philoſophos communis, *Actiones ſunt ſuppoſitorum*, quod negat P. Vazquez 1.tom.3.part. diſp.21.cap.3. eò quòd Philoſophus 1. Met. cap 1. ſolum dixit, quòd actiones ſunt ſingularium, ideſt non verſantur circa vniuerſalia, ſed circa ſingularia. *Cæterum* Authores non collegerunt hoc axioma ſolùm ex illo loco, ſed ex illo, adiuncto eo quod docet 1.de anima, tex.64. *Quòd anima non iraſcitur, neque ædificat, vel texit, ſed homo*; vbi licèt loquatur de anima, quæ eſt forma partialis, nō de humanitate, quæ eſt forma totalis: hoc nihil obſtat, neque eſt ſufficiens reſponſio, licèt tradatur à P. Vazquez, eadem enim ratio currit de anima, quæ ſolum eſt principium *quo* fiunt illæ actiones, & de humanitate, ſeu forma totali, quia etiam ex modo ſignificandi ſolum ſe habet vt *quo*, & conſequenter prout concipitur ſub ratione formæ, non magis poteſt illi attribui principium operandi quam ipſi animæ, neque enim ex eo quod ſit forma totalis, mutat modum eſſendi in ratione formæ, & per modum principij *quo*, ergo neque modum operandi. Et in hoc concordat Philoſ. 7. Met. tex. 27. vbi probat formam non

fieri,

fieri, ſed compoſitùm, quia generatio ſolum eſt circa hoc aliquid, & indiuiduum, vbi ſi loqueretur de indiuiduo, prout ſingulare tantum, etiam ſi non ſit ſuppoſitum, nihil probaret, quia etiam forma ſiue totalis, ſiue partialis, aliquid ſingulare eſt; ergo per ly *hoc aliquid*, aliquid amplius intelligit Philoſ. quàm formam, & videri poteſt D. Th. in 1. diſt. 4. quæſt. 1. art. 7. ad 1. & 3. p. q. 19. a. 1. ad 3. & q. 20. art. 1. ad 2. quæſt. 3. de potentia, art. 8. in fin.

Ratio autem eſt, quia operari ſequitur eſſe; ergo illud quod ſolum ſignificatur, vt forma & habens eſſe *vt quo*, non poteſt operari *vt quod*, ſed hoc pertinebit ad ſuppoſitum, quod eſt habens eſſe, & naturam.

Nec dici poteſt, quòd hoc ſolum probant, quòd ſubſiſtentia, & ſuppoſitum ſolum concomitanter ſe habet reſpectu operationis, nec enim influit ſubſiſtentia, vt principium reſpectu operationis, aliàs ex mutatione ſubſiſtentiæ mutaretur operatio ſecundùm ſubſtantiam, quia mutato principio non poteſt eadem permanere. Conſtat autem eandem manere operationem mutato ſuppoſito, ſicut in anima ſeparata eadem intellectio, & volitio, & in accidente ſeparato eadem infrigidatio, & calefactio, quæ in coniuncto; & ſi natura aliqua operans aſſumeretur à Deo, eadem operatio continuari poſſet, ergo talis modus ſubſiſtendi, vel inhærendi purè concomitanter ſe habet ad operandum, ita quòd licèt per ſe requiratur ad conſtitutionem ſuppoſiti in primo modo per ſe, non tamen in quarto modo ad operationem.

Sed contra eſt quia ſuppoſitum, & natura, vel ita comparantur inter ſe, quòd vtrumque eſt operans vt *quod*, vel vtrumque vt *quo*, vel ſuppoſitum nullo modo operatur, ſed ſola natura, vel ſuppoſitum operatur vt *quod*, & natura vt *quo*. Si hoc vltimum dicatur, eſt noſtra ſententia. Si dicatur tertium, ſequitur quòd ad operationem omnino per accidens ſe habebit ratio ſuppoſiti, vel ſubſiſtentiæ, & ita erit per accidens iſta; Petrus ratiocinatur, vel iſta, Ignis calefacit, ſicut ſi diceretur, Album ædificat, vel Medicus currit; quod inconueniens videtur deuorare Vazquez, dùm dicit, quòd ita comparatur operatio ad rem exiſtentem per ſe, vel in alio, ſicut ambulare ad habentem caput nudum, aut coopertum: quod ſtare non poteſt, quia ſuppoſitum eſt per ſe habens naturam, & per ſe ens, ergo per ſe operans, quia vnumquodque eſt propter ſuam operationem, ergo ſicut ſubſiſtens eſt ens non per accidens, ita eſt operans non per accidens. Si dicatur primum, vel ſecundum, omnino eſt impoſſibile, quia in vno ſuppoſito non dantur duo operantia vt *quod*, aliàs darentur duo exiſtentia vt *quod*, & ſic non poſſet ex illis vnum ſimpliciter, & per ſe reſultare, quia non ſubordinarentur inter ſe, vnum vt *quo*, alterum vt *quod*, ſed vtrumque eſſet vt *quod*, vndè alterum non conſtitueret tanquam principium *quo*, atque adeò neque alterum eſſet *quod*, vbi enim non eſt principium *quo*, neque reſultat *quod*. Et ſimiliter non poteſt ſe habere vt principium *quo*, tùm quia ſuppoſitum eſt operans incommunicabiliter, & vt totum, non vt *quo*, tùm quia omne principium

Digitized by Google

cipium *quo*, dicitur comparatiuè ad principium *quod*, & ſic non poteſt vtrumque ſe habere vt principium *quo*.

Ad oppoſitam autem inſtantiam reſpondetur, quòd ſubſiſtentia non influit vt principium operandi, ſed vt terminans, ſeu modificans ipſum principium, reddenſque illud operatiuum vt *quod*. Et quando inſtatur, quòd mutaretur operatio mutata ſubſiſtentia. Reſpondetur, quòd non mutatur operatio quantum ad quidditatem, & ſpeciem, neque enim pendet à principio formali. Cæterum quantum ad indiuiduationem, ſi loco vnius ſubſiſtentiæ ponatur alia totaliter diſtincta, aut ſi daretur natura ſine omni ſubſiſtentia propria, vel aliena, ſine dubio operatio eſſet alia numericè, quia eſſet aliud ſuppoſitum eliciens, vel ſubiectum, quod non contingit in accidente ſeparato, quia non mutat indiuiduationem, nec enim indiuiduatur ab actuali inhærentia, ſed ab ordine ad ſubiectum cui inhæret; ſubſtantia verò indiuiduatur in ſe terminando hanc indiuiduationem per ſubſiſtentiam, quæ per ſe requiritur ad conſtituendum ſubiectum, ſeu operatiuum vt *quod*: anima autem ſeparata ſimiliter poſſet eandem numero operationem immanentem ſpiritualem continuare ſeparata, & coniuncta, quia ex ſe habet eſſe principium *quod* operandi, ſicut, & eſſendi ſi ſeparetur; aliunde tamen diſcontinuari ſolent iſtæ operationes propter dependentiam, vel independentiam à phantaſmatibus in intelligendo, & conſequenter in volendo. Itaque actiones eſſe ſuppoſitorum, nihil aliud eſt, quàm ſubſiſtentiam per ſe conducere, ad hoc vt detur

principium operatiuum vt *quod*.

ARTICVLVS III.

An ſubſiſtentia in rebus compoſitis ſit vnicus ſimplex terminus, vel compoſitus ex pluribus ſubſiſtentijs?

PArtem affirmatiuam tenent plures Recentiores exiſtimantes, quòd in omnibus compoſitis etiam ſi formæ materiales ſint, dantur partiales ſubſiſtentiæ correſpondentes diuerſis partibus compoſiti. Quam ſententiam tenet P. Suarez in Metaphyſ. diſput. 34. ſect. 5. & plures alijs ipſum ſequuntur. Hæc autem ſententia tribuit ſubſiſtentię partes duplicis generis, alias quaſi integrantes, quatenus res corporea, quæ ſubſiſtit, diuiſibilis, & extenſa eſt, & conſequenter etiam ſubſiſtentia talium partium extenſa eſt, & diuiſibilis: alias partes habet quaſi eſſentiales, quatenus plures modi perſeitatis, vel ſubſiſtentiæ coniunguntur inter ſe, ſcilicet modus ſubſiſtentiæ materiæ, & modus ſubſiſtentiæ formæ, & faciunt vnam ſubſiſtentiam compoſitam mediante vnione. Sed tamen non omnes vocant iſtos modos ſubſiſtentias, ſed ſolum modum materiæ, eò quòd eſt incommunicabilis alteri ſubiecto; & modum animæ rationalis, quæ per ſe ſeparata eſſe poteſt: modum autem formæ materialis non dicunt eſſe ſubſiſtentiam, eò quòd neque ſeparata eſſe poteſt, neque incommunicabilis, eſt ſubiecto, ſcilicet materiæ.

Et fundamentum pro prima parte, ſcilicet, quòd ſubſiſtentia rei corporeæ habeat partes inte-

integrales, ex eo deducitur, quia ipſa ſubſtantia eas habet, & tales partes ſubſtantiæ habent aliquem modum eſſendi, non per modum inhærentiæ, & communicationis accidentalis, ergo per modum ſubſiſtentiæ partialis, ſiquidem habent negationem inhærentiæ, ratione cuius dicuntur habere ſubſiſtentiam, & habent communicationem ſubſtantialem, ratione cuius partialis eſt. Et ex eodem fundamento oſtenditur materiam habere ſubſiſtentiam, quia habet incommunicabilitatem ad alterum ſubiectum, ergo perſeitatem in exiſtendo, eſt enim extra cauſas cum incommunicabilitate, quod pertinet ad rationem ſubſiſtendi.

Denique hoc vrgetur duplici exemplo, *alterum* eſt animæ rationalis, quam habere ſubſiſtentiam perſpicuè docet D. Thom. 1. part. quæſt. 75. artic. 2. & de ſe conſtat, quia per ſe poteſt eſſe ſeparata, & tamen non ſubſiſtit completè, aliàs eſſet perſona, & ſuppoſitum, non forma. Vndè ibidem ad primum diſtinguit D. Thom. de ſubſiſtente completo, vel incompleto, & primum negat animæ, ſecundum ei attribuit, ergo datur ſubſiſtentia non completa, & ſic non repugnabit idem concedi in materia, & alijs partibus. Probatur conſequentia, quia etiam materia habet ſuam incommunicabilitatem, & independentiam à ſubiecto, ergo habet conditiones ſubſiſtentiæ ſaltem incompletæ; & præſertim conſtat, quòd anima non habet ſubſiſtentiam integram hominis, ſed dimidiam, ſeu incompletam, homo autem ex anima conſtitutus habet completam, & integram; ergo alteram medietatem ſumere debet ex alia parte, ſcilicet ex materia, & ſic

Digitized by Google

materia debet ſubſiſtere incompletè componendo integram ſubſiſtentiam. *Secundum* exemplum eſt in vnione Verbi Incarnati, ſiquidem aſſumpſit humanitatem mediantibus partibus, ita quòd partes prius fuerunt aſſumptæ via executionis quàm tota natura, vt S. Thom. docet 3. part. quæſt. 6. art. 5. ad 1. ergo partes humanæ naturæ aliquam habent ſubſiſtentiam. Patet conſequentia, quia quidquid eſt aſſumptibile ab vnione hypoſtatica, eſt capax ſubſiſtentiæ; ſubrogatur enim ſubſiſtentia diuina loco propriæ, ergo ſi partes ſunt aſſumptibiles, ſunt vnibiles ſubſiſtentiæ loco propriæ, remota ergo aſſumptione propriam habent, ideſt partialem.

Nihilominus oppoſita ſententia vt communior, ita verior eſt. Eam communiter defendunt Thomiſtæ, & videri poteſt Cabrera, Aluarez, Nazarius, alijque interpretes D. Th. ad 3. part. quæſt. 2. & P. Vazquez 3. part. diſ. 32. cap. 2. & ſeq. Sumiturque ex D. Thom. qui perpetuò negat ſubſiſtentiam, ſeu hypoſtaſim conuenire partibus, ſed toti, vt in 3. p. q. 2. art. 2. ad 3. & art. 3. ad 2. & 1. part. quæſt. 39. art. 1. Videri etiam poteſt in 3. diſt. 6. quæſt. 1. a. 1. ad 1. & ibidem ad Anibal. diſt. 6. q. vnica, art. 1. ad 1. vbi inquit: *Ad illud quod obijcitur quòd omnis ſubſtantia particularis poteſt dici hypoſtaſis dicendum eſt, quod hoc intelligitur de ſubſtantia particulari, quæ eſt in genere ſubſtantiæ per prædicationem; non per reductionem, ideſt de eo quod perfectè participat naturam generis ſicut ens completum in illo genere, quale non eſt pars ſubſtantiæ, non enim genus ſubſtantiæ prædicatur de manu, quamuis ſubſtantia*

ſecun-

ſecundùm quod diuiditur contra accidens de ipſa prædicetur, & ſecundum hoc duæ ſubſtantiæ particulares in Chriſto non ſunt. Item in opuſc. 48. tract. de ſubſtantia cap. 2. *Sciendum,* inquit, *eſt, quòd ſubſtantia diuiditur in formam, materiam, & compoſitum; materia enim non dicitur propriè eſſe per ſe, cum non habeat eſſe niſi per formam; ſimiliter etiam forma non dicitur eſſe per ſe, cùm ſolum habeat eſſe in materia. Compoſitum autem propriè dicitur eſſe per ſe; & dico compoſitum ſcilicet integrum ex ſuis partibus, licèt enim partes integrales ſint compoſita, non tamen dicitur propriè eſſe per ſe; compoſitum enim directè eſt in prædicamento, vt Boetius in comment. prædicam. dicit. licèt etiam poſſet dici, quòd forma, & materia, & partes integrales ſunt per ſe, quia non ſunt in alio ſicut accidens in ſubiecto.* Ita D. Thom. Vbi tota difficultas reſoluitur, ſolum diſtinguendo ſubſiſtentiam poſitiuam, à præciſa negatione exiſtendi in alio vt accidens. Et hoc ſecundum attribuitur partibus, non primum, ſed ſolum toti.

Et hoc eſt fundamentum huius ſententiæ ex ipſa natura ſubſiſtentiæ, quæ non dicit ſolum modum per ſe negatiuum, ideſt carere inhærentia, ſeu modo accidentis, hoc enim etiam humanitati Chriſti conuenit non à Verbo, & tamen ſubſiſtentiam non habet niſi à Verbo. Neque iſta negatio ſola, eſt ſubſiſtentia partialis; tum quia eſt negatio imbibita in ipſa natura ſubſtantiæ, vt opponitur accidenti, non modus ſuperadditus; tum quia eſt communis toti, & partibus, & etiam formæ materiali, cui tamen oppoſiti Authores negant ſub-

ſiſten-

ſiſtentiam; tum deniq; quia ſubſiſtentia partialis componit totalem, iſtæ autem negationes inhærentiæ non componunt negationem totalem; nec ſubſiſtentiam totalem, totalis enim poſitiuus modus eſt. Subſiſtentia ergo partialis debet eſſe poſitiua. Et ſic vltra modum per ſe vt opponitur accidenti, debet importare rationem termini, & incommunicabilis, qui eſt modus proprius totius, vt diſtinguitur à parte; nec ſubſiſtentia aliunde nobis innoteſcit, quàm ex ipſa ratione vltimi termini naturæ, conſtat enim totam humanitatem fuiſſe vnitam Verbo, non vt parti, vel conſtitutiuò naturæ, ſed vt termino naturæ iam plenè conſtitutæ, ergo nulla reſtat nobis ratio ponendi hunc modum ſubſiſtentiæ in partibus, ſiquidem partes nondum ſupponunt naturam plenè conſtitutam, & conſequenter nondum induunt rationem termini, & incommunicabilis, qui eſt proprius totius, & extra conſtitutiua naturæ. Dicere autem, quòd habeat quælibet pars ſuum modum exiſtendi per modum termini, ſed non vltimi; in primis hoc eſt contra rationem termini, qui de ſe vltimationem dicit: deinde contra rationem ſubſiſtentiæ, quia ſi totum principium indagandi illam eſt ex ratione terminationis, quæ ſuperuenit naturæ iam conſtitutæ, nulla nobis reſtat ratio attribuendi illam partibus per modum termini partialis, & non vltimi, in quibus nondum inuenitur tota natura conſtituta, & abutimur nominibus, vocando terminum id quod rationē, & officium termini non exercet ſcilicet vltra non communicari nec tranſire, pars enim vt pars communicatur, non vltimo terminatur.

De-

Denique ſi ſemel partes ponuntur habere partiales ſubſiſtentias, etiam partes integrantes illas habebunt, neque enim eſt maior ratio de illis, quæ ſunt compoſitæ ex materia, & forma, quam de materia, vel forma ſeorſum, ſed in vno continuo ſunt infinitæ partes diuiſibiles, ergo erunt infinitæ ſubſiſtentiæ. Et ſi dicatur habere infinitas ſubſiſtentias in potentia, & vnam finitam in actu. Ergo iam illa ſubſiſtentia vnica actuat totam illam entitatem diuiſibilem partium non deſignatarum, ergo iam plures partes ſubſiſtunt vnica actuali ſubſiſtentia, quæ conuenit parti aliquotæ, ſeu deſignatæ; ergo ſi talis pars aliquota ſeparetur à toto manebit cum vnica ſubſiſtentia. Cur ergo ſimiliter totum habens plures partes aliquotas, & deſignatas non poterit vnica ſubſiſtentia ſimplici per modum vltimi termini eas cõprehendere? Quòd ſi plures partes integrales non habent plures ſubſiſtentias, cum tamen ſint capaces diuiſionis, qua fiant integralia tota, cur materiæ, & formæ non ſufficiet vnica ſubſiſtentia? Omitto non benè intelligi, quomodo illæ partiales ſubſiſtentiæ componunt ſubſiſtentiam totalem, cùm non ſe habeant per modum potentiæ, & actus, ſed omnes ſint termini homogenei, & eiuſdem rationis, & ſic non apparet quomodo componant modum ſubſiſtentiæ totalis, tanquam per ſe vnum.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

AD *Fundamenta oppoſita*. Ad primum de partibus reſpondetur, quòd habent modum eſſendi dependentis à toto, & ab eius eſ-

ſe, & ſubſiſtentia, & ſic non habent in ſe ſubſiſtentiam partialem, ſed totalem, ſicut partes componentes totum quod ſubſiſtit, negatio autem inhærentiæ, quam habent illæ partes, facit quidem quòd ſint partes, vel formæ ſubſtantiales, ſed non ſubſiſtentes, non enim ſufficit ad ſubſiſtentiam quodcumque ſubſtantiale, vel ſola negatio inhærentiæ, vt dictum eſt.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd materia prima habet incommunicabilitatem ad vlterius ſubiectum, non per modum totius completi, ſed per modum principij potentialis: eſt tamen materia communicabilis formæ ad conſtituendum totum, vnde non habet omnem incommunicabilitatem, quæ requiritur ab ſubſiſtentiam, quæ eſt per modum termini ſupponentis totam naturam conſtitutam, & ſic vlterius non ſe communicantis ad conſtituendum, quòd non conuenit materiæ. Denique ſubſiſtentia eſt terminus incommunicabilitatis in ipſa exiſtentia, ſeu eſſe, materia autem non habet exiſtentiam ſeorſum à toto, vt ſupra oſtendimus: ergo caret ſubſiſtentia.

Ad primum exemplum adductum de anima rationali dicitur, quòd anima rationalis non habet ſubſiſtentiam, de qua loquimur in præſenti, qui eſt terminus vltimus, & hypoſtaticus, ſed ſolùm habet ſubſiſtentiam, quantum ad rationem exiſtentiæ per ſe ſine dependentia à toto, & ſic ex duobus oſſicijs, quæ habet ſubſiſtentia, ſcilicet terminare naturam, & reddere exiſtentiam independentem, & diſtinguit S. Thom. in quæſt. de anima, art. 1. non conuenit animæ ſubſiſtentia quantum ad primum officium, ſed quantum ad ſecundum, quod

ſine

ſine ſubſiſtentia haberi poteſt, vt apparet in accidente ſeparato, quod ſine ſubſiſtentia exiſtit extra ſubiectum. Quare anima humana non habet ſubſiſtentiam, quæ compleat, & conſtituat ſuppoſitum, etiam quando eſt ſeparata quia adhuc eſt communicabilis, & vnibilis, vt dicit S. Thom. 1. part. q. 29. art. 1. ad 5. Ex hoc ergo quòd anima habeat capacitatem ad exiſtendum per ſe ſine corpore, non ſequitur quòd in materia, & alijs partibus, quæ nec habent eſſe per ſe, nec naturam completam, detur talis ſubſiſtentia partialis; id enim quod in anima habet officium ſubſiſtendi quãtum ad exiſtentiam per ſe, non eſt ſubſiſtentia partialis, ſed ipſa exiſtentia animæ, quæ in ipſa eſt per ſe, & communicatur materiæ, & toti compoſito, vt docet S. Th. 1. p. q. 76. art. 1. ad 1. & 1. 2. q. 4. art. 4. ad 2. Et ſic ſaluatur vnica exiſtentia in toto homine, non ſolum deriuata à forma, vt à principio quo exiſtendi, ſed in ſe prius exiſtente independenter à toto. Benè verum eſt quod Caiet. 1. p. q. 76. art. 1. circa ſolutionem ad 5. & q. 90. art. 2. tenet, quòd anima in corpore etiam ſubſiſtit, vt *quod*, ſed oppoſitum ex Ferrar. docet Bannez ſuper illam q. 76. art. 1. & ſignificatur à D. Th. in 4. ad Anib. diſt. 12. q. vnic. art. 1. ad 3. *Quòd animæ quantum eſt in corpore ſubſiſtere, conuenit ei aptidudine, non actu.* Re vera enim hoc quod habet anima, vt *quod* non eſt ſubſiſtentia terminatiua, & hypoſtatica etiam partialiter, ſed ſolum eſt exiſtentia independens à corpore ſicut eſſe accidentis ſeparati à toto, non tamen eſt ſubſiſtentia vt *quod*, per modum complementi naturæ. Et hac ratione D. Tho.

q. 90. cit. art. 2. dicit, quòd anima habet eſſe ſubſiſtens, ideſt eſſe independens, non tamen ſubſiſtens quantum ad complementum naturæ, & ſic non ſubſiſtit, vt *quod*, ſed vt *quo*, ſubſiſtentia propriè, & adæquatè dicta, quæ eſt modus non ſolum exiſtendi per ſe, ſed terminatiuè, & incommunicabiliter, qua ratione etiam hic Deus remotis relationibus non ſubſiſtit, licèt per ſe exiſtat, & non ſit pars, & hac ratione vocatur ſubſiſtentia abſoluta.

Ad id verò, quod additur in argumento, quòd ſi anima non habet completam ſubſiſtentiam, ergo id quod deeſt, ſumitur ex materia. *Reſp.* quòd anima non habet completam, nec incompletam ſubſiſtentiam, quæ per additionem alterius compleatur, ſubſiſtentia enim totius vt eſt modus incommunicabilitatis naturæ, non ex pluribus ſubſiſtentijs componitur, ſed ex vnione animæ, & corporis reſultat, quæ ſolum ſe habent vt principia ſubſiſtendi totaliter, non vt res ſubſiſtentes etiam partialiter, ſumendo ſubſiſtentiam pro termino complementi naturæ, non pro eſſe exiſtentiæ independentis tantum.

Et ſi dicas, ſi anima humana habet eſſe totius, & ipſius materiæ, cui communicat, ergo pereunte homine non perit eſſe hominis, & per coniunctionem animæ, & corporis non fit eſſe hominis. *Reſp.* quòd perit eſſe hominis vt hominis, non vt animæ, ſicut ſi Verbum dimitteret humanitatem, non amitteret eſſe Verbum, ſed amitteret eſſe hominem, & communicationem ipſius eſſe, & ſic eſſe hominis eſt eſſe animæ non abſolutè, ſed vt communicatæ corpori. Et quando fit homo, non

fit

ſit aliud eſſe ab anima, ſed illud eſſe quod eſt animæ, ſit eſſe totius coniuncti, vt dicit S. Th. in 1. diſt. 8. quæſt. 5. art. 2. ad 2.

Ad ſecundum exemplum, de vnione Verbi. *Reſpondetur*, varias eſſe Theologorum ſententias in explicando quomodo Verbum prius fuerit vnitum partibus, quàm toti. In ſententia autem S. Thomæ eſt certum, quòd immediatè fuit vnitum toti humanitati via intentionis, vt conſtat ex 3. p. quæſt. 6. art. 5. Quando autem dicit, quod Verbum prius aſſumpſit partes in via operationis, non eſt ſenſus quod prius aſſumpſit ipſas partes de facto terminando illas, & deindè totum, ſed quia pro aliquo priori partes ordinantur ad totum, non quidem in facto eſſe præexiſtendo, aut ſubſiſtendo, ſed componendo totum, cui ſubſiſtentia conuenit, ideò dicitur aſſumptio partium eſſe prior via operationis, quatenus pro illo priori ordinantur vt *quo* ad ſubſiſtendum in toto, in quo manent aſſumptæ. Vnde dicit D. Thom. in 3. diſt. 2. q. 2. art. 1. quæſt. 3. *Quod partes ſunt priores toto originaliter conſtituentes ipſũ, & ſic mediantibus partibus aſſumpſit totum in quantum partes originaliter humanam naturã conſtituunt*. Quare vnico verbo dicimus, quòd partes prius ſunt aſſumptæ vt *quo*, non vt *quod*, ſicut nec ipſæ partes ſubſiſtunt, niſi vt *quo*, ideſt vt id *quo* componitur totum quod eſt ſubſiſtens, perſonalitas autem Verbi ſubrogatur loco ſubſiſtentiæ eo modo vnicuique conueniens, ſicut propria ſubſiſtentia conueniret, ſi ibi adeſſet, quia tamen anima ita eſt principium conſtituens, vt *quo*, ipſum totum, quòd etiam in ſe poteſt exiſtere ſepa-

rata

rata à toto, licèt ſemper ſe habeat vt pars vnibilis, ita ex vi illius aſſumptionis datur ei, quòd etiam ſeparata à corpore maneat vnita Verbo quantum ad modum eſſendi independentem à toto, non quia exiſtat per modum perſonæ.

Quòd ſi inſtes, anima ſeparata manſit vnita Verbo; ergo illa vnio præbet ei aliquam ſubſiſtentiam; ergo ſignum eſt, quod anima de ſe habet illam, ſiquidem ſubrogatur loco propriæ, ea quæ eſt Verbi, licèt partialiter. *Reſp.* manere animam vnitam Verbo, non per modum termini vltimo incommunicabilis, ſic enim eſſet perſona completè ſubſiſtens, defectu cuius etiam facta ſeparatione, Verbum non dicitur anima per vnionem ad ipſam ſicut per vnionem ad humanitatem dicitur homo, eò quòd Verbum non vnitur niſi per modum perſonæ, & ſuppoſiti: & ſic non dicimus quòd Verbum eſt anima, benè tamen quòd Verbum eſt homo. Vnio ergo illa non eſt ad Verbum, vt importat ſubſiſtentiam, prout exercet officium termini incommunicabilis, ſed vt exercet officium habendi eſſe independenter, licèt communicabiliter ad materiam; hoc enim etiam largo modo dicitur ſubſiſtentia, licèt non ita propriè, vt S. Thom. docet 1. part. quæſt. 75. art. 3. ſupra citato, & alijs locis: vnde tale eſſe independens ſuppleri poteſt per immediatam vnionem Verbi, quod tamen non poteſt fieri in accidente ſeparato, quia ex ſe non habet eſſe independens, ſed ſuſtentatur à Deo extra ſubiectum efficiente vicem ſubiecti non terminatiuè, & ideo ad terminum ſubſiſtentem aſſumi non poteſt.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

Vtrum exiſtentia diſtinguatur à parte rei ab eſſentia, ſeu compoſitio?

CElebris eſt iſta controuerſia ab antiquis temporibus, in qua valdè Authores diſſentiunt. Nam Durand. in 1. diſt. 8. quæſt. 2. ſentit exiſtentiam ratione tantum diſtingui ab eſſentia, quem ex Recentioribus ſequuntur P. Suarez diſp. 31. Met. ſect. 4. & ſeqq. Vazquez 3. part. quæſt. 17. a. 2. diſp. 72. cap. vltimo, Arrubal 1. part. quæſt. 3. diſput. 10. cap. 1. & alij,

At verò Scotus in 3. diſt. 6. quæſt. 1. exiſtimat diſtingui quidem exiſtentiam actualem ab eſſentia ex natura rei, diſtinctione tamen formali, non reali. Quid ſit autem diſtinctio formalis ex natura rei apud Scotum explicauimus in logica, quæſt. 3.

Communis autem Thomiſtarum ſententia, aliorumque plurium ſentit, exiſtentiam actualem diſtingui ab eſſentia à parte rei. De qua ſententia videri poteſt Caietan. de ente, & eſſentia, quæſt. 11. Ferrar. 2. contra Gentiles cap. 52. Capreolus in 2. diſt. 13. quæſt. 1. a. 3. & communiter omnes interpretes D. Thom. ad 1. 1. part. q. 3. & 3. part. q. 17. art. 2. Et præterea ſeqquntur hanc ſententiam Conimb. 1. Phyſicorum, cap. 3. quæſt. 3. art. 1. Rubio 1. Phyſicorum, tractatu de materia, quæſt. 2. Molina 1. part. q. 3. art. 4. diſput. 2. alijque plures.

Videtur autem tota diſſentionis origo in hac

hac parte ex eo prouenire, quia diuerſimodè conſiderantur ea quæ ad exiſtentiam pertinent. Nam ex vna parte exiſtentia habet pro effectu formali ponere rem extra cauſas, & extra nihil, quod eſt transferre de ſtatu poſſibili ad ſtatum actualem. Vndè ſi condiſtinguatur exiſtentia ab eſſentia, eſſentia remanet nihil, & conſequenter non datur extremum reale ſine exiſtentia à quo realiter diſtinguatur. Ex alia verò parte exiſtentia, quando conuenit eſſentiæ, accidentaliter illi conuenit, ita quòd eſt prædicatum extra conceptum omnium prædicatorum eſſentialium, qua ratione fundat Scotus quòd diſtingui debet exiſtentia ab eſſentia formali diſtinctione, quatenus vnũ in re non eſt de conceptu alterius. Et vlterius alij fundant diſtinctionem à parte rei, quia taliter exiſtentia eſt extra conceptum naturæ, quod nec eſt prædicatum illius eſſentiale, nec in aliquo tertio conſtituendo eſſentialiter conuenit: ſed conſtituit ſtatum quendam, qui omni naturæ creatæ, etiam poſtquam producta eſt, accidentaliter, & contingenter conuenit: hæc enim eſt accidentalis propoſitio, *Petrus exiſtit*, ergo talis exiſtentia aliquid diſtinctum eſt à parte rei ab ipſa re, quæ exiſtit, ita quòd quando res producitur, neceſſariò exit ipſa entitas cum modo, vel realitate ſuperaddita; quæ eſt exiſtentia, ſicut ſubſtantia exit cum modo, vel realitate ſuperaddita, quæ eſt ſubſiſtentia, & tamen ſine ſubſiſtentia ſubſtantia ipſa nihil eſt, ſed intra ſtatum poſſibilitatis manet. Et ferè omnia quæ contradictionem exiſtentiæ adducuntur, inſtantur in diſtinctione ſubſiſtentiæ, & naturæ, quas tamen à

parte

parte rei diſtingui ex Fide colligimus, & ſimiliter in materia, & forma, quas conſtat diſtingui à parte rei, & tamen vna ſine altera non poteſt dari in rerum natura.

Sit ergo vnica concluſio. In ſententia D. Th. & vera, exiſtentia in rebus creatis diſtinguitur à parte rei ab eſſentia. De mente S. Thom. non videtur poſſe dubitari, nam in primis ſub his terminis diſtinctionis realis affirmatur ab ipſo in opuſc. 48. tractatu de ſubſtantia cap. 2. vbi inquit: *Eſſe eſſentiæ, & eſſe actualis exiſtentiæ differunt realiter vt duæ diuerſæ res*. Et in opuſc. 15. cap. 8. inquit: *Quòd in quocumque præter primum eſt potentia receptiua huius actus, quod eſt eſſe*. Et poſtea ſubdit. *In ſubſtantia compoſita ex materia, & forma inuenitur duplex ordo, vnus quidem ipſius materiæ ad formam, alius autem ipſius rei iam compoſitæ ad eſſe participatum, non enim eſt eſſe rei nec formæ eius, nec materia, ſed aliquid adueniens rei per formam*. Præterea vbicumque tractat D. Thom. de eſſe Dei, & creaturarum oſtendit, quòd in Deo non differt eſſe, & eſſentia, in Angelis autem, & quacumque creatura differt eſſe, & eſſentia, vt 1. part. q. 3. art. 4 & 2. contr. Gentil. cap. 25. & qu. 7. de poten. art. 2. & alijs locis; & ſimiliter, quòd ſit compoſitio ex ipſo eſſe, & eſſentia, tanquam ex potentia, & actu. Conſtat autem manifeſtè, quòd potentia recipiens, & componens cum aliquo actu, non poteſt eſſe potentia obiectiua, ſeu poſſibilitas rei in ſtatu poſſibilitatis, quia hæc nec recipit, nec componit cum actu, ſed tollitur per actum. Sic autem affirmat D. Thom. loquendo de Angelis, & alijs creaturi-

ris 1. part. q. 50. art. 2. ad 3. & 4. & qu. 54. art. 3. in corpore, & in 2. diſt. 3. q. 1. a. 1. & ibidem ad Anibaldum qu. 1. art. in fine corporis, vbi concludit: *Quòd natura, ſeu ſubſtantia Angeli eſt aliud quàm eius eſſe*; & ſimiliter in lib. de ente, & eſſentia, cap. 5. & 6. & 2. contra Gentiles cap. 52. & 53. & quodlibet. 2. art. 3. & 4.

Sed ad hæc duo reſpondent Authores oppoſiti, primò, quòd S. Thom. ſumit exiſtentiam pro ſubſiſtentia, quando diſtinguit illam à natura. Secundò, quod loquitur de compoſitione rationis, non reali, quam compoſitionem dicunt verſari inter ens poſſibile, & exiſtentiam, per quam reducitur poſſibilitas ad actum.

Vtraque tamen ſolutio aliena eſt à ſenſu D. Thom. Nam prima ſatis indignè ſentit de proprietate, & formalitate loquendi D. Thom. quomodo enim intelligi poteſt, quòd in tam multis locis perpetuò agens D. Thom. de exiſtentia, & eſſentia, ſumat ſemper exiſtentiam pro ſubſiſtentia, & ita nihil nobis declaret de ipſa difficultate, quam inquirebat, ſcilicet de exiſtentia, diuertendo ad id quod non inquirit, ſcilicet de ſubſiſtentia; præterquam quod generaliter loquitur D. Thom. de quacumque creatura præter Deum, ſiue ſit ſubſiſtens, ſiue non: in natura autem quæ non ſubſiſtit, hæc ſolutio ſtare non poteſt. Deinde tanquam diſtinctas difficultates proponit, & reſoluit D. Thom. diſtinctionem ſubſiſtentiæ à natura, & diſtinctionem exiſtentiæ ab eadem, vt agendo de Deo in 1. part. q. 4. in art. 3. & in a. 4. & de Angelis 2. cont. Gent. cap. 52. 53. & 55.

&

& quodl.2.art.3.& 4.& in 2.diſt.3.q.1. art. 1. & 2. ergo non ſumit D. Th. pro eodem ſubſiſtentiam, & exiſtentiam, cum proponat tamquam diſtinctas difficultates diſtinctionem exiſtentiæ in vno artic. & ſubſiſtentiæ à natura in alio, Præterea quia D. Th. ſepiſſimè dicit, quòd forma ſubſiſtens recipit eſſe, & eſt in potentia ad exiſtentiam, ergo nomine exiſtentiæ non intelligit ſubſiſtentiam, alias eſſet ſenſus, quòd forma ſubſiſtens eſſet in potentia ad ſubſiſtentiam, & reciperet illam, quod eſt battologia, & antecedens conſtat nam 1. p. q. 50. art. 2. ad 3. inquit: *Subſtracta materia, & poſito, quòd ipſa forma ſubſiſtat in natura, adhuc remanet comparatio formæ ad ipſum eſſe, vt potentiæ ad actum, & talis compoſitio intelligenda eſt in Angelis*: & opuſc. 15. cap. 8. inquit: *Quod forma ſubſiſtens non eſt non ens, ſed actus qui eſt forma participatiua vltimi actus qui eſt eſſe.* Ac denique 3. part. qu. 17. articul. 2. & quodl.9.art.2.dicit: *Quòd eſſe pertinet ad naturam, & ad hypoſtaſim, ſeu ſubſiſtentiam, & quod naturæ conuenit vt quo, ſuppoſito autem vt quod*; ergo nomine exiſtentiæ, ſeu eſſe non intelligit ipſam ſubſiſtentiam, alioquin eſſet ſenſus, quòd ſubſiſtentia conuenit ſubſiſtentiæ, ſeu hypoſtaſi vt *quod*, quo nihil abſurdius.

Contra 2. autem ſolutionem primò inſtatur, quia hæc compoſitio inter rem poſſibilem & exiſtentiam non eſt compoſitio in facto eſſe, ſed ſolum in fieri, quatenus ſit tranſitus ab eſſe poſſibili ad eſſe actuale, nam in facto eſſe ſatis conſtat, quòd non manet ens in ſtatu poſſibilitatis, ſed extra illum, vndè ſi in facto

eſſe componeret, jam non eſſet compoſitio ex ente poſſibilis, ſed ex ente poſito extra talem ſtatum, ſtatus enim ille tollitur, quando res eſt ſub exiſtentia. At D. Thom. ponit in Angelis compoſitionem ex natura, ſeu forma ſubſiſtente, & exiſtentia, ſeu eſſe, vt patet in 1. p.q.50. artic. 2. ad 3. & 2. contra Gentiles c.55. quæ compoſitio in Angelis datur in facto eſſe, cùm in facto eſſe natura Angeli non ſit ſuum eſſe, nec ſua exiſtentia, ergo non eſt compoſitio tantum ex ente poſſibili, & exiſtentia. Præterea in 2. contra Gent.c.56. dicit: *Quòd in Angelo modò non eſt potentia ad non eſſe, quia ſubſtantia completa eſt primum ſuſceptiuum ipſius eſſe, proprium autem ſuſceptiuũ alicuius actus ita comparatur in potentia ad actum illum, quod nullo modo eſt in potentia ad oppoſitum, ſicut ignis non eſt in potentia ad frigus, ſed ad calorem, & in ipſis compoſitis non eſt potentia ad non eſſe, niſi ratione materiæ.* Ex quo fit euidens argumentum, nam ſubſtantia Angeli conſiderata in ſtatu poſſibilitatis non poteſt dici, quòd ſit ſolum in potentia ad eſſe, vt proprium ſuſceptiuum illius, non autem in potentia ad non eſſe, cùm in illo ſtatu ſit indifferens ad eſſe, & non eſſe, & de facto quamdiu durat ille ſtatus datur ſub non eſſe, modò autem dicit D. Thom. quòd non eſt in eius ſubſtantia potentia ad non eſſe, ergo illud quod modo componit cum exiſtentia apud D. Thom. non eſt ipſa natura ſub ſtatu poſſibilitatis, quia hæc eſt indifferens ad eſſe, & non eſſe, & in potentia ad non eſſe.

Suppoſito ergo hanc eſſe mentem D. Thom. fundamentum eius ad duo tantum capita reduci

Digitized by Google

ducitur. *Primum*, eſt à priori explicando radicem, ſeu cauſam, vndè aliqua dicantur diſtingui à parte rei. *Secundum* ſumitur ex ſolutione oppoſitæ difficultatis, oſtendendo quomodo exiſtentia, etiam ſi diſtincta ſit ab eſſentia, poſſit effectum ſuum formalem præbere, & extra cauſas, ſeu extra nihil conſtituere.

Et quantum ad primum, radix, & fundamentum diſtinctionis à parte rei, quando nobis apertè non innoteſcit ex ipſa ſeparatione extremorum, quæ eſt manifeſtiſſimum ſignum diſtinctionis rerum, ſolum reſtat indagandum & probandum ex ipſa excluſione conceptus vnius à conceptu alterius, ita quod aliquid totaliter ſit extra conceptum, & quidditatem alicuius, & tamen realiter illi conueniat, & adiungatur. Et explicatur in hunc modum. Quotieſcumque aliquod prædicatum reale, & poſitiuum ita conuenit alicui, quòd nec eſt illi eſſentiale, nec cum eo intrat conſtitutionem, & eſſentiam alicuius tertij, nec ab eadem forma prouenit, ſed à principio totaliter extrinſeco, impoſſibile eſt quòd non fundet aliquam diſtinctionem à parte rei reſpectu eius cui ſic conuenit, ſed exiſtentia hoc modo ſe habet reſpectu eſſentiæ, ergo diſtinguitur ab illa à parte rei. Maior probatur, quia ea quæ ſic ſe habent carent omni principio identificationis realis, nec poterit inſtari in aliquo prædicato reali, & poſito, quod identificetur cum altero, & non ſit de conceptu illius, vel de conceptu, & quidditate alicuius tertij, vel ab eadem forma proueniat, & non à principio extrinſeco, niſi fortè identificetur cum alio, vt modus cum re, qui tamen modaliter diſtingui-

tur, & à parte rei, modo autem ſolum intendimus exiſtentiam pluſquam rationel diſtingui ab eſſentia, ſiue ſit modus ſiue res. Etenim quod ſolet adduci de prædicato generico, & differentiali, v. g. animal, & rationale, quod rationale accidit animali, & eſt extra conceptum illius, & tamen à parte rei identificantur, nihil obſtat nam rationale, & animal, licèt vnum non ſit de conceptu alterius, vtrumque tamen eſt de conceptu alicuius tertij, quod conſtituunt, ſcilicet hominis, & ab eadem forma proueniunt, ideſt ab eadem anima; & vt optimè notauit S. Th. quodlib. 2. art. 4. ad 1. dupliciter aliquid accidit alicui, vno modo vt determinatiuum alicuius principij eſſentialis, licèt in eius definitione non cadat, ſicut rationale accidit animali; alio modo, quia nec eſt de eius definitione, nec determinatiuum alicuius principij eſſentialis ſicut albedo accidit homini, & hoc modo dicit, quòd eſſe accidit rei, quia eſt extra rationem ſpeciei cum omnibus prædicatis quidditatiuis. Vnde etiam non valet inſtantia de actione, & paſſione, quæ identificantur cum motu, & tamen vnum non eſt de conceptu alterius; hæc enim identificantur, quia ab eadem forma proueniunt, ſcilicet à motu, ſeu à re quæ eſt in fieri, & tendentia, præterquam quod actio, & paſſio licèt identificentur in eadem realitate, tamen diſtinguntur à parte rei tanquam duo modi, ergo ex hac inſtantia non infertur, quòd exiſtentia nõ diſtinguatur, à parte rei ab eſſentia, ſaltẽ vt modus.

Reſtat ergo probare minorem, ſcilicet quòd exiſtentia reſpectu eſſentiæ ſit prædicatum reale, carens omni principio identificante illam

illam cum eſſentia. Quòd enim ſit prædicatum reale, & conueniens phyſicè ipſi rei, manifeſtum eſt, quia eius effectus formalis eſt rem eſſe extra nihil, & extra cauſas, hoc autem eſt maximè aliquid reale, & phyſicè conueniens, quia phyſicè res ponuntur extra cauſas, & producuntur ab illis. Quòd verò careat omni principio identificante ipſam exiſtentiam cum eſſentia, inde conſtat, quia ſemper eſt accidentale prædicatum phyſicè, & in re, nec poteſt conuenire alicui rei tanquam prædicatum eſſentiale, nec vt dimanans neceſſario ab ipſa eſſentia, nec vt conſtituens eſſentialiter aliquod tertium, cui conueniat, quia aliàs alicui rei creatæ, & productæ conueniret exiſtentia neceſſario, & tanquam prædicatum æternæ veritatis; cùm tamen hæc prædicatio, *Petrus exiſtit*, nunquam poſſit verificari ab æterno. Solùm ergo conuenit exiſtentia alicui rei mediante participatione ipſius agentis, & ſic non habet principium identificationis, quia non conuenit rei ex aliquo principio intrinſeco, ſed ex aliquo extrinſeco, nempè ex ipſa productione agentis; exiſtentia enim eſt ipſa productio in facto eſſe, ſeu ipſum poni extra cauſas; ergo oportet quòd in ipſa re producta, & inueniatur entitas, cui conuenit exiſtentia, & ipſa formalitas exiſtentiæ tanquam accidentale prædicatum, & ipſi eſſentiali conſtitutiuo extrinſecum.

Sed dices, hoc prædicatum accidentale non identificari cum entitate, vt poſſibili, & ſub ſtatu poſſibilitatis, ſed diſtingui ab ea tanquam ens, & non ens. Cæterum rei productæ, & extra cauſas poſitæ nō poteſt conuenire exiſten-

tia tanquam prædicatum extrinſecum, implicat enim intelligere rem productam, & non actu extra cauſas; quidquid ergo ſuperaddi ponatur, iam inuenit rem exiſtentem. Et inſtatur illa conſequentia, conuenit aliquid accidentaliter alicui; ergo diſtinguitur ab illo à parte rei: tùm in prædicato differentiæ reſpectu generis, nam animali accidentaliter conuenit rationale, & tamen non diſtinguitur à parte rei ab illo; tùm in iſta prædicatione, Vas eſt ligneum, vel aureum, quod eſt prædicatum accidentale, ſeu quinti prædicabilis, & tamen non diſtinguitur realiter ab ipſo ſubiecto, nã ſubſtantia vaſis non diſtinguitur ab ipſo auro, vel ligno; ergo ſimiliter nec eſſentia, & exiſtẽtia; tum etiam quia ſine additione nouæ realitatis, per hoc ſolum, quòd res eſt ſubiecta agenti, & eius productioni, dicitur exiſtens; tum denique quia ſi noſtra ratio aliquid probat, etiam probat quòd exiſtentia eſt accidens prædicamentale reſpectu ſubſtantiæ, cùm ſuperueniat illi tanquam forma diſtincta, hoc autem eſt impoſſibile, quia accidens ſupponit ſubiectum, cui conuenit eſſe exiſtens.

Sed contra primam inſtantiam roboratur argumentum, quia res quæ tranſit de ſtatu poſſibili ad ſtatum exiſtentiæ, ſeu de non eſſe ad eſſe, non ſolum accidentale prædicatum, & extrinſecum accipit reſpectu ſtatus poſſibilitatis, ſeu ipſius entis, vt tranſeuntis de non eſſe ad eſſe, ſed etiam reſpectu ipſius rei iam productæ, ita quòd de ipſa verificatur exiſtentia in facto eſſe tanquam prædi catum non eſſentiale, nec per ſe connexum. *Et ratio* eſt manifeſta, quia hoc quod eſt exiſtere in facto eſſe, de ali-

quo

quo ſubiecto verificatur accidentaliter, ſeu non eſſentialiter, & non de ipſa re ſub ſtatu poſſibilitatis, ſic enim exiſtentia in facto eſſe eſt prædicatum illi oppoſitum: de re enim intra cauſas, & in ſtatu poſſibili non verificatur, quòd ſit extra cauſas, ſeu exiſtens; ergo verificatur hoc prædicatum exiſtere ſolùm de re extra poſſibilitatem conſiderata, & poſita, & tamen de tali re verificatur accidentaliter, & tāquam prædicatum non per ſe connexum cum illa; ergo perperam dicitur, quòd exiſtentia in facto eſſe eſt accidentale prædicatum, & diſtinctum, ſeu extrinſecum reſpectu rei producibilis, ſeu poſſibilis, non reſpectu rei *producta*. Nec inſtari poteſt in hoc prædicato, mortuum, quod etiam accidentaliter alicui ſubiecto conuenit, & non viuenti, quia illi repugnat: ergo cadaueri, tamen cum illo identificatur. Nam contra eſt, quia mortuum pro morte in facto eſſe eſt prædicatum accidentale ſicut exiſtere in facto eſſe, eò quòd mortuum opponitur vitæ eſſentiali, & illam tollit, & ſic eſſentiale eſt cadaueri exiſtere autem natura non conſtituit, nec tollit, ſed extra cauſas præciſe ponit.

Contra ſecundam verò inſtan iam manifeſtè vrgetur illa conſequentia; nam quod attinet ad animal, & rationale, iam dictum eſt, quòd licèt rationale accidat animali, quia poteſt dari animal ſine illo, tamen tunc ſolum identificantur quando inueniuntur in aliquo tertio, quod eſſentialiter conſtituunt, ita quòd ab eadem forma proueniunt; at verò exiſtentia non poteſt eſſentialiter conuenire, neque ipſi entitati eſſentiæ, nec alicui tertio,

quod eſſentialiter conſtituat, cum nulli rei creatæ eſſentialiter conueniat exiſtentia, nec ab eadem forma poteſt prouenire, cùm forma non ſufficiat dare exiſtentiam ſe ſola, ſed mediante productione agentis, quod ita producit formam, quod etiam ſuperaddit exiſtētiam tanquam quid diſtinctum. Illud autem exemplum illlius prædicationis, Vas eſt ligneum, magis ſtat pro nobis, quia vas non dicit ſolum lignū; de ligno enim malè prædicaretur, quòd eſt ligneum, ſed dicit lignum cum forma artificiali, quæ eſt realiter diſtincta, & ſic ratione illius, ſeu reſpectu illius prædicatio redditur accidental s, ſimiliter ergo ſi eſſe exiſtens eſt accidentale, prædicatum aliquam formam diſtinctam ſupponit, ratione cuius accidentale ſit. Tertium etiam exemplum non eſt ad rem, quia rem ſubijci agenti, & eſſe productam in facto eſſe, non eſt denominatio extrinſeca, ſed intrinſeca in ipſa re producta, nihil enim dicitur exiſtens, ſeu productum in facto eſſe per id quod non eſt in ſe, vt intrinſece denominans, ſicut eſſe viſum, in ſe enim exiſtit quidquid exiſtit, nec ſufficit ſola relatio dependentiæ ab agente; quia rem eſſe exiſtentem non eſt effectus formalis relatiuus, ſed abſolutus, nec ipſimet relationi conuenit vt *Ad*, ſed vt *In*, ergo eſſe productum, ſeu exiſtens non eſt ſola extrinſeca ſubiectio ad agens, ſed aliquid intrinſecè denominans, quo dicitur res producta in ſe actu eſſe.

Denique ad vltimum dicitur, quòd exiſtentia non eſt accidens prædicamentale; vt ſenſit Molina ſupra citatus, exiſtimans quòd eſt duratio de prædicamento *quandò*, Sed quòd non

ſit

ſit accidens inhærens ſatis probat argumentum contrarium. Et ideò dicimus, quod exiſtentia eſt terminus, ſeu formalitas reductiuè pertinens ad entitatem, quæ exiſtit, ſicut ſubſiſtentia non eſt accidens, ſed terminus, ſeu modus ſubſtantialis diſtinctus à ſubſtantia, & ſimiliter vnio in multorum ſententia.

Secundum fundamentum conſiſtit in explicatione huius diſtinctionis exiſtentiæ ab eſſentia, quia videlicet neceſſe eſt, quando aliqua res producitur cum aliquo ſuperaddito produci, quod eſt exiſtentia, ſed hoc meliùs explicatur in ſolutione argumentorum.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimo arguitur, quia impoſſibile eſt exiſtentiam recipi realiter in ipſa eſſentia; ergo impoſſibile eſt quod exiſtentia diſtinguatur realiter ab eſſentia. Cōſequentia probatur, quia ſi realiter diſtinguitur, & tamen reddit eſſentiam exiſtentem, oportet quòd recipiatur in eſſentia, ſicut forma in ſubiecto; ergo ſi non poteſt recipi, non poteſt diſtingui. Antecedens verò conſtat, quia eſſentia vn condiſtincta ab exiſtentia eſt nihil, & non extra cauſas, cùm per ipſam exiſtentiam extra cauſas ponatur; ergo non poteſt realiter recipere aliquid à ſe diſtinctum. Nec valet dicere, quòd ad recipiendum non prærequiritur exiſtentia in recipiente, ſed ſufficit quòd in re nunquam detur ſine illa: & ſic eſt in præſenti, quia eſſentia in re ſemper habet adiunctam exiſtentiam, licèt diſtinctam à ſe, ſicut materia recipit formam tanquam diſtinctam à ſe, & tamen ſine forma

nō exiſtit. Nā cōtra eſt, quia pro illo priori, quo eſſentia recipit exiſtenriā, & materia formā, eſſētia, & materia ſe habēt vt cauſæ reales, & realiter cauſantes, quia ab illis realiter pendet, id quod recipiunt; ergo pro illo priori, & antecedentia cauſalitatis realis, realitereſſe debent, & conſequenter extra cauſas. *Et confirmatur*, quia licèt eſſentia accidentaliter exiſtat, non ſequitur quòd realiter diſtinguatur ab exiſtentia; nam ipſa exiſtentia ſi diſtinguitur ab eſſentia, etiam debet exiſtere accidentaliter, cùm ſit aliquid creatum; ergo indigebit aliqua exiſtentia ſuperaddita, & ſic erit proceſſus in infinitum.

Reſp. apud D. Th. eſſe indubitatum, quòd recipiens non eſt neceſſe quod præſupponatur exiſtens, ſed ſufficit quòd in re nunquam inueniatur ſine exiſtentia, & ita non inconuenit, quòd reddatur exiſtens per aliquid quod recipit; imò in hoc diſtinguit D. Thom. materiam & ſubiectum, quòd ſubiectum non habet eſſe ex forma ſibi aduenienti, ſed præſupponitur in ſe exiſtens, ſed materia dicitur id quod habet eſſe, per id quod ſibi aduenit, ſicut materia redditur exiſtens per formam. Ita affirmat D. Th. opuſc. 31. in principio, & 8. Met. lect. 4. Certe relatio dependentiæ à Deo eſt Aliquid realiter receptum in creatura, cùm illa relatio diſtinguatur à parte rei à ſubiecto ſaltem vt modus, & tamen ſubiectum ante illam dependentiam actualem à Deo nihil eſt, ergo benè ſtat recipere aliquid ſine quo ſubiectum ipſum non eſt aliquid reale. Et ſimile eſt de materia reſpectu formæ ſubſtantialis, imò multæ ſubſtantiæ, ſine accidentibus eſſe non poſſunt,

nec

nec conſeruari, ſicut ſubſtantia corporea, ſine quantitate, & diſpoſitionibus, & tamen ſubſtantia recipit illa non tanquam aliquid exiſtẽs abſolutè ante illa, ſed vt exiſtens dependenter ab illis. Similiter ergo poterit eſſentia recipere exiſtentiam, & materia formam, non exiſtendo ante illa, ſed dependenter ab illis, ſeu per illa. Itaque ad recipiendum non ſe habet formaliter ens actu, ſed ſufficit ens in potentia, quia actualitas non eſt ratio recipiendi, ſed vnumquodque recipit in quantum eſt in potentia, licèt in re, & concomitanter debeat recipiens eſſe in actu, vnde ſufficit quòd reddatur exiſtens per id quod recipit, non anteqũam recipiat.

Et ad replicam de realitate cauſæ, & dependentiæ pro illo priori, quo aliquid cauſat materialiter. *Reſpondetur*, quòd illa prioritas, cum ſit tantum prioritas *à quo*, non *in quo*, non eſt neceſſe quòd pro illa prioritate explicetur exiſtentia cauſæ, ſed ſufficit quod explicetur potentialitas eius, quia præcisè explicatur ratio conducens ad cauſam materialem, ſeu ad receptionem: ad receptionem autem, formaliter loquendo non conducit actualitatis, ſed potentialitas; vndè pro illa prioritate non explicatur exiſtentia cauſæ materialis, licèt in re exiſtens ſit; ſed hoc eſt per exiſtentiam receptam, quia hæc in eodem inſtanti recipitur. Et hoc argumentum etiam ſoluendum eſt in cauſis, quæ ad inuicem ſunt ſibi cauſæ, vt dicemus q. 10. nam pro illo priori, quo aliqua cauſa cauſat, nondum intelligitur cauſata ab alia cauſa, & conſequenter nec expletè exiſtens, quia vt cauſæ ad inuiuem cauſent, ſufficit quòd in re ſemper exiſtant; non verò quòd pro omni

Digitized by Google

ni prioritate, & explicatione cauſandi; & præſertim ad cauſandum materialiter ſufficit, quòd aliquid ſit ens reale per modum entis in potentia, non per modum entis in actu, ens autem in potentia etiam vt tale ens reale eſt, & non purum nihil, alioquin opponeretur contradictoriè ipſi actui, non autem reciperet illum.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd exiſtentia exiſtit eſſentialiter vt *quo*, ideſt eius eſſentia conſiſtit in hoc, quòd ſit ratio exiſtendi; exiſtit autem accidentaliter vt *quod*, quatenus exiſtente toto etiam ipſa exiſtentia cum eo exiſtit, totum autem accidentaliter habet eſſe.

Secundo obijcies, quidquid ab aliquo diſtinguitur, & illi aduenit, poteſt à Deo corrumpi, vel ſeparari illo priori ſtante, nec enim aliter poteſt cognoſci realis diſtinctio, niſi quia vnū ſine alio realiter ſtare poteſt, nec poteſt intelligi quòd aliquid alteri adueniat, niſi ſupponat exiſtens, & completum in eſſe id cui aduenit, ſed non poteſt exiſtentia corrumpi, vel ſeparari permamēte eſſentia, remota enim exiſtentia, eſſentia non eſt extra cauſas, ſed omnino nihil, ergo nō diſtinguitur realiter ab eſſentia. Quod argumentum aliqui dicunt formari à M. Soto 2. Phyſicorum, q. 2. ad probandum quòd exiſtentia non diſtinguitur ab eſſentia in re. Cæterum M. Soto non facit hoc argumentum ad probandum, quòd non diſtinguatur exiſtentia à parte rei, ſed quòd non diſtinguatur tanquam res à re, ſubdit enim ibidem: *Quòd dicitur eſſe diſtingui ab eſſentia, ſicut ſedere ab homine, quia nō eſt de eſſentia hominis, vt ſit exiſtens*. Si ergo diſtinguitur, vt ſeſſio à

ſed

ſedente, manifeſtum eſt ponere diſtinctionem à parte rei, non realem, ſed modalem.

Reſpondetur ergo ad argumẽtum, quòd ſeparatio mutua vnius ab alio ſaltem non requiritur ad diſtinctionem modalem; modus enim non ſeparatur à re; res; res autem licèt ſeparetur à modo, tamen aliqui modi ſunt, à quibus res non poteſt omnino, ſeparari, quia neceſſariam connexionem habent cum aliquo, licèt nõ cum iſto, vel illo determinatè, ſicut non poteſt aliqua ſubſtantia ſtare ſine omni ſubſiſtentia propria, vel aliena, nec quantitas in ſuo ſtatu naturali ſine omni figura, nec qualitas intenſibilis ſine omni modo intenſionis, vel remiſſionis, & ſimiliter, nec eſſentia aliqua, ſine exiſtentia propria, vel aliena ſi eſt modus. Deinde negatur abſolutè, quòd omnis realitas poſſit ſeparari ab omni eo, à quo realiter non diſtinguitur, niſi quando non intercedit mutua dependentia. Et inſtatur tum in relatiuis, quia relatio non poteſt exiſtere ſine termino, à quo realiter diſtinguitur, tùm in abſolutis, quia materia non poteſt eſſe ſine omni forma in opinione ſupra approbata, & totum non poteſt eſſe ſine partibus, etiam dato quòd totum diſtinguatur realiter à partibus ſimul ſumptis; & idem eſt de eſſentia, & exiſtentia, quia cùm exiſtentia ſit terminus productionis, quo agens relinquit rem extra cauſas, implicat, quòd eſſentia intelligatur extra illas ſine tali termino, quo formaliter extra cauſas ponitur. Tertiò dico, quòd poteſt conſumi exiſtentia creata, & ſubrogari diuina; ſicut in ſententia D. Thom. humanitas in Chriſto exiſtit exiſtentia Verbi, de quo 3. p. q. 17. art. 2. quòd eſt ſignum d-

ſt

ſtinctionis à parte rei, quia ſic ſeparantur.

Tertio obÿcies, nullo ſuperaddito modo, vel entitate, eſſentia eſt extra cauſas, hoc ipſo quòd procedit ab agente; ergo exiſtentia nullo fundamento diſtinguitur ab eſſentia. Conſequentia conſtat, quia ad nihil aliud ponitur exiſtentia, niſi vt res ſit extra cauſas. Antecedens verò probatur, quia poteſt concipi lapis productus omni alio modo remoto; vel non cogitato, tunc ergo vel concipitur lapis in actu, vel in potentia: non in potentia, quia eſt productus, ergo in actu, ergo exiſtens, quia quod extra cauſas, & potentiam eſt, exiſtens dicitur. *Confirmatur*; quia ſi exiſtentia eſt modus, debet dimanare à re, cuius eſt modus, ſed non poteſt emanare ab eſſentia, vt intra cauſas, quia ibi nihil eſt, & ſic eſſentia ſe ipſam poneret extra cauſas, ſi à ſe ipſa pullularet ille modus, quo formaliter redditur extra illas; ergo emanat ille modus ab eſſentia in actu, & extra cauſas, ergo exiſtenti, & ſic exiſtentia emanaret ab exiſtentia & cum pro illo priori, quo cauſat talem modum, nondum intelligatur habere illum, conſequenter eſſet exiſtens antequam haberet exiſtentiam.

Reſp. non poſſe concipi lapidem, vt productum niſi cum exiſtentia, quia exiſtentia eſt ratio formalis, qua dicitur res extra cauſas poſita, & extra nihil; & ſic ſi concipitur res aliqua vt producta in facto eſſe, hoc ipſo concipitur extra cauſas, atque adeò cum exiſtentia, ſed tamen tunc non concipitur ſola eſſentia quidditatiuè, ſed etiam cum aliquo accidentali, ſcilicet cùm illa exiſtentia, ſeu productione paſſiua, qua de facto eſt extra cauſas; & hoc acciden-

dentaliter ſibi conuenit. Quòd ſi inquiras de ipſa quidditate, quæ dicitur ſuſceptiua exiſtentiæ, quæ concipi poteſt vt ſubiecta agenti licèt nondum ſubiecta paſſiuè ipſi exiſtentiæ; ergo tunc concipitur extra ſtatum poſſibilitatis, vtpote ſubiecta agenti; & tamen ſine exiſtentia ſuperaddita. *Reſp.* quòd entitas ſic concepta non concipitur, vt formaliter exiſtens, nec ſolum vt obiectiuè poſſibilis, ſed vt ſubiectum exiſtentiæ ſecundum quod explicat receptionem ex parte ſubiecti, non verò informationem ex parte exiſtentiæ, quæ eſt forma conſtituens extra cauſas. Itaque in ipſa re præſcindi poteſt id quod eſt ſubiecti in recipiendo ſine conſideratione eius, quod eſt exiſtentiæ in informando, & tunc ſine exiſtentia non intelligitur vt exiſtens formaliter, ſed vt recipiens exiſtentiam, ſicut corpus vt recipiens albedinem non conſiderata informatione albedinis, non conſideratur vt formaliter album, ſed vt materialiter tendens vt album ſit.

Ad confirm. reſp. quòd modus ille exiſtentiæ (ſi modus eſt) non dimanat ab eſſentia ratione intrinſecæ connexionis prædicatorum, ſed ab agente ei communicatur. Et quando dicit D. Th. 1. p. quæſt. 50. art. 5. quod eſſe ſecundum ſe competit formæ ſicut rotunditas circulo, intelligitur, quod formæ phyſicè conſideratæ, ideſt, vt ſubijcitur motui, & actioni per ſe conuenit exiſtentia ideſt non per aliud, ſed immediatè, ad differentiam materiæ, cui non niſi mediante forma. Sic ergo modi contingenter conuenientes, & non intrantes conſtitutionem rei, nõ eſt neceſſe quòd dimanent ab eſſentia per neceſſariam connexionem,

ſicut

ſicut propriæ paſſiones, ſed quòd relinquantur ab ipſo agente in eſſentia, quia media actione agentis conueniunt, ſicut etiam alij modi conueniunt ſubiecto non dimanando ab eſſentia, vt ſeſſio, & alij ſimiles.

Vltimò obijcies, quia remota exiſtentia nihil veræ, & realis entitatis manet, ſed tantum veritas obiectiua quæ non eſt aliud quam non implicatio contradictionis, vt aliquid ſit, ſi enim remota exiſtentia aliquid reale maneret, daretur ab æterno aliqua entitas realis præter Deum, ſcilicet omnis creata non exiſtens, & tamen realitatem habens; ergo non datur in quacumque re exiſtentia remota, aliquid reale informabile ab ipſa, ergo per exiſtentiam, & non ante incipit aliquid eſſe reale, ſed inter eſſe reale, & non reale, non poteſt dari diſtinctio realis, quia debet eſſe inter extrema realia, & poſitiua, ergo non diſtinguitur exiſtentia realiter ab eſſentia, vt ab extremo reali.

Reſpondetur, quòd exiſtentia poteſt remoueri ab entitate reali dupliciter; vno modo remotione ſeparationis, ita vt eſſentia ſine exiſtentia maneat. Secundò, remotione diſtinctionis, ita quòd ſit duplex entitas, vel modus entitatis, licèt vna nunquam ſit ſine alia, ſed vel vtraq; pereat vel vtraque detur. Primo modo, eſſentiæ remota exiſtentia purè manent intra cauſas, & in ſe nihil: nec dicitur remanere connexio illa, & veritas æterna realiter, & ſubiectiuè, ſed obiectiuè, nec eſt aliquid efficienter, & liberè participatum à Deo efficientia enim terminatur ad exiſtentiam, & ſine illa non datur, ſed eſt veritas obiectiua non fundata in aliqua mutatione, ratione cuius tale

prædi-

prædicatum conueniat, ſed independenter ab omni mutatione, & hoc ipſo quod in mente diuina datur conceptio, ſiue idea alicuius creaturæ, reſultat veritas illa obiectiua in re cognita, ſeu cognoſcibili, exiſtentia verò ſolum reſultat in tempore, quia mediante immutatione agentis prouenit. Cæterum 2. modo datur in quacumque productione rei duplex entitas ſcilicet res ipſa, quæ ſubijcitur agenti vt terminus actionis eius, & ipſa exiſtentia, cui ſubijcitur, eò quòd producitur eſſentia, non cum ſolis prædicatis quidditatiuis, ſed cum aliquo prædicato ſuperaddito ad eſſentiam, & diſtincto, quia contingenter ei conuenit, ſcilicet exiſtentia, & res ſic ſubiecta exiſtentiæ ſecundum ſe, & vt diſtinguitur ab exiſtentia non eſt nihil, aut in ſtatu purè obiectiuo, ſed eſt ens, non actu ex ſe, ſed ſuſceptiuum actus, vt D. Thom loquitur opuſc. 15. cap. 8. nec enim ad realem compoſitionem requiritur quòd vtrumque extremum ſit in actu exiſtens de ſe per diſtinctam exiſtentiam, ſed ſufficit quòd vtrique exiſtentia conueniat, vni vt ſuſcipienti, alteri vt danti, ſeu informanti; ſuſcipiens autem exiſtentiam non eſt nihil, nam nihil nō eſt capax exiſtentiæ, nec ſuſceptiuum eius, ſed contradictoriè illi opponitur. Quod ergo ſe habet vt entitas ſuſceptiua exiſtentiæ, hoc ipſo quod ſuſceptiuum eſt, non eſt nihil, ſed tamen de ſe ſolum habet ſubiectiuè, ſeu per modum capacitatis eſſe extra nihil, formaliter autem per exiſtentiã. Et hoc eſt quod dicunt aliqui graues Authores, quòd pro illo priori, quo eſſentia intelligitur recipere exiſtentiam, quodammodo intelligitur nihil, &

quo-

quodammodo aliquid, quod aliqui dicunt humanam fugere intelligentiam, cum inter nihil & aliquid non cadat medium. Et verè dicunt, intelligendo hoc de inſtanti reali, & *in quo*: in re enim non ſtat aliquid partim eſſe nihil partim aliquid, & formaliter non eſſe extra nihil, in re enim ſemper habet exiſtentiam per quam formaliter eſt extra nihil. Sed ſecundum præciſiones intellectus, & prioritates cauſalitatis, inuenitur aliquid eſſe ſubiectum existentiæ nondum intellecta informatione exiſtentiæ, & ſub illa prioritate, ſeu intelligentia ſubiecti, ſeu receptiui exiſtentiæ non intelligitur nihil, quod eſt oppoſitum, & incapax exiſtentiæ, nec intelligitur formaliter exiſtens, ſed intelligitur vt capax exiſtentiæ, & tendens ad exiſtentiam, ideſt, ſubiectiuè exiſtens, non formaliter. Licèt autem non ſit medium inter nihil, & aliquid, tamen inter aliquid vt formaliter exiſtens, & nihil illi oppoſitum datur aliquid medium, ſcilicet capacitas, & entitas ſubijciens ſe illi formalitati exiſtendi, licèt in re numquam ſine illa formalitate extra cauſas reperiatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum vnica exiſtentia ſufficiat toti compoſito?

QVi tenent exiſtentiam non diſtingui à realitate eſſentiæ, tot multiplicant exiſtentias, quot realitates, ſiue partiales ſint, ſiue totales. Cæterum D.Th apertiſſimè tenet, exiſtentiam vnam, & eandem conuenire rei, eo modo quo illi conuenit fieri, exiſtentia enim

enim eſt terminus, quo aliquid ponitur in facto eſſe extra cauſas. Vndè eo modo conuenire debet alicui exiſtentia, ſeu factum eſſe, quo conuenit ipſum fieri. Conuenit autem ſecundum D. Th. fieri, & factum eſſe ipſi toti tanquam *quod*, partibus autem componentibus tanquam *quo*. Valdè ſimpliciter vna exiſtentia afficiens totum, reddit exiſtentes omnes partes illius, quæ ſecundum ſe non exiſtunt, ſed pro vt in toto, ſed ſolum inexiſtunt, vel coexiſtunt,

Hanc ergo eſſe D Th. ſententiam ex pluribus locis apertè colligitur, nam in ſecundo contra Gentiles, cap. 54. dicit: *Quòd in compoſitis ex materia, & forma, nec materia, nec forma poteſt dici ipſum quod eſt, nec etiam ipſum eſſe, forma tamen poteſt dici quòd eſt ſecundùm quod eſt eſſendi principium, ipſa autem tota ſubſtantia eſt ipſum quod eſt, & ipſum eſſe eſt quo ſubſtantia denominatur ens*. Et in eodem libro capit. 43. inquit: *Quòd ſicut vnicuique creato conuenit fieri, ſic ſibi conuenit eſſe, eſſe autem non conuenit formæ tantum, nec materiæ tantum, ſed compoſito, materia enim non eſt niſi in potentia, forma verò eſt qua aliquid eſt, eſt enim actus, vnde reſtat, quod compoſitum propriè ſit*. Denique communiter docet D. Th. quòd eſſe pertinet ad naturam, & ad ſuppoſitum, ſeu hypoſtaſim, ad naturam vt *quo* aliquid eſt, ad ſuppoſitum verò vt ad id *quod* eſt, & ita vnitas ipſius eſſe ſumitur ab vnitate ſuppoſiti, cui per ſe primo conuenit eſſe. Quæ doctrina traditur à D. Thom. 3. par. quæſt. 17. art. 2. & in 3. diſt. 6. quæſt. 2. art. 2. & ibidem ad Anibald. quæſt. vnica, art. 2. præ-

Digitized by Google

ſertim ad 2. & quodl. 9. artic. 3.

Nec poteſt dici quòd D. Thom. nomine exiſtentiæ intelligit ſubſiſtentiam, vt aliqui dicunt. Qui tamen ſaltem fateri debent vnicam ſubſiſtentiam ſufficere toti compoſito, & eius partibus, ſi D. Thom. intelligunt de ſubſiſtentia, non de exiſtentia. Quod verò idem ſit dicendum de exiſtentia, ſenſus ipſe D. Thom. declarat, nam ſi dicit quòd pertinet ad naturam vt *quo*, ad ſuppoſitum verò, ſeu ſubſiſtens vt *quod*, ſi ſumit ipſum eſſe pro ſubſiſtentia, ſenſus eſſet ſubſiſtentiam pertinere ad ſubſiſtens, quod eſſet inutilis repetitio, & male diceret D. Thom. per hoc eſſe denominari ens, ſed denominari ſubſiſtens, ſi eſſe ſumit pro ſubſiſtentia, non pro exiſtentia. Et præterea in loco 3. p. quæſt. 77. art. 2. ad 3. dicit: *Quòd in Deo tres perſonæ non habent niſi vnum eſſe, haberent autem triplex eſſe, ſi in eis eſſet aliud eſſe perſonæ, & aliud eſſe naturæ*. Si autem ſumeret D. Thom. eſſe pro ſubſiſtentia, quomodo diceret tres perſonas non habere niſi vnum eſſe, cùm ſint tres perſonalitates, ſeu ſubſiſtentiæ? ergo quando dicuntur habere vnum eſſe, non poteſt ſumi ly eſſe, pro ſubſiſtentia.

Fundamentum autem huius ſententiæ deſumitur ex triplici cap. 1. ex ipſa ratione exiſtentiæ, quæ eſt actus vltimus 2. ex ipſa ratione partium, quæ non poſſunt exiſtere vt *quod*, ſed vt *quo*. Tertio denique ex ipſa ratione productionis, ſeu fieri, quod ſolum conuenit toti, eſſe autem ſequitur ipſum fieri, cùm conſtituat rem in facto eſſe.

Et primum explicatur ſic, quia exiſtentia, ſeu eſſe

eſſe non eſt prædicatum conſtitutiuum quidditatis illius rei cui conuenit, partes autem intrant ipſam quidditatem, & conſtituunt illam, ergo prius eſt, quidditatem conſtitui per ſuas partes, & prædicata, quàm illi aduenire exiſtentiam. Si autem dicatur, partes ipſas prius habere proprium eſſe partiale, deinde componere totum, vt exiſtat. Contra hoc eſt, quia illud eſſe totale, quod ipſi toti conuenit tanquam adueniens poſt prædicata eſſentialia, & partes intrinſecè conſtituentes, ſupponit ipſam entitatem totius, indigere iſta exiſtentia totali, & per eam actu reddi exiſtentẽ, entitas autem totius nihil eſt aliud, quàm ſuæ partes; ergo ſi illi conuenit exiſtentia totalis, vt per illam exiſtat totum, neceſſario ſupponit partes non eſſe exiſtentes, nec vnionem earum, cui etiam ſua propria exiſtentia tribuitur in hac ſententia. Item vel illud eſſe, ſeu exiſtentia totius afficit, redditque exiſtentes ipſas entitates partium, quæ componunt totum, vel non. Si afficit, ergo ſupponit non exiſtentes ſecundùm ſe, aliàs ſi ſupponeret, fruſtra redderet exiſtentes. Si non afficit, ergo cum non ſit alia entitas in toto quàm entitates partium, nullam entitatem afficit exiſtentia totius, quod eſt idem, ac non dari talem exiſtentiam, cum tamen ipſum totum ſit vera entitas producta ab agente; & vlterius generatio ſubſtantialis, quæ producit ipſum totum non faceret exiſtentiam ſimpliciter, quæ ſit vnum eſſe, ſed plures exiſtentias partium ſine aliqua vnitate earum inter ſe coniungeret. *Et hinc* ſumitur ſecundum fundamentum, quia ſi quælibet entitas partialis habet exiſtentiam di-

diſtinctam ab exiſtentia alterius partis, quælibet exiſtentia dabit ſuum effectum formalem. ſed exiſtentia eſt actualitas; qua aliquid formaliter, & vltimatè conſtituitur extra cauſas, ergo vnaquæque pars ſe ipſa habens exiſtentiam partialem, ſe ipſa habet eſſe extra omnes cauſas, alioquin exiſtentia non erit, nec etiam partialis, ſi extra omnes cauſas non ponit. Si autem ponit extra omnes cauſas; ergo ad exiſtendum in rerum natura nō indiget alijs partibus, nec exiſtentia vnius partis componeret cum exiſtentia alterius vnam exiſtentiam totalem, quæ ſit per ſe vna, ſed erunt plures exiſtentiæ, per accidens coniunctæ in vno toto. Sequela probatur quoad vtramque partem. Quoad primam conſtat, quia exiſtentia eſt formalitas conſtituens aliquid extra omnes cauſas, & extra nihil, & conſequenter ſupponit omnem conditionem requiſitam, vt aliquid ſit extra nihil, quia ſi aliqua conditio non eſt poſita, nondum eſt extra nihil; formalitas ergo exiſtentiæ hoc ipſo quòd ponit extra nihil, ponit extra omnem cauſam, & conditionem, ſine qua non eſt extra nihil: ergo ſi ſeipſa quælibet entitas ſubſtantialis eſt exiſtentia, ſeipſa eſt extra alias partes ſubſtantiales, nec indiget vna pars altera parte vt exiſtat ſicut nec indiget altera parte, vt entitas partialis ſit. In noſtra autem ſententia, forma, & pars non habent exiſtentiam, niſi vt *quo*, ſeu principium exiſtendi, non vt exiſtentes vt *quod*. De quo S. Thom. 1. p. quæſt. 90, art. 2. & quodl. 9. art. 3.

Quoad ſecundam verò partem probatur ſequela, quia exiſtentia de ſuo conceptu eſt id,

quo

Digitized by Google

quo aliquid ponitur extra omnes cauſas, & extra omne illud à quo dependet, vt ſit extra nihil. ergo non poteſt eſſe in potentia ad aliam exiſtentiam, à qua perficiatur, & actuetur, quia in ratione exiſtentiæ nihil illi deeſt, vt ſit extra nihil, & in actu, ſi enim deeſſet exiſtentia vera non eſſet, ſed adhuc nihil, & intra aliquā cauſam. Quòd ſi vna exiſtentia non poteſt comparari ad alteram, vt potentia ad actum, vel è contra; ergo non poteſt componere cum altera exiſtentia etiam partiali vnam tertiam, quia quælibet illarum eſt in actu vltimo, & ſic non poteſt comparari cum altera, niſi tanquam actus cum actu, quod nullam facit compoſitionem per ſe, quia vna non perficit aliam, nec dependet ab alia, vt ſit extra cauſas, & ſic vnicuique illarum eſt per accidens, quòd ſit coniuncta cum altera. Sic ergo ex ipſis viſceribus exiſtentiæ repugnat dari partiales exiſtentias, quæ, hoc ipſo quod partiales ſunt, ordinari debent ad vnam totalem, aliàs vt quid partiales ſunt?

Ex hoc autem ſumitur vltimum fundamentum, quò ſæpè vtitur D. Th. quia fieri, & generari ſolum competit per ſe ipſi compoſito, & rei ſubſiſtenti, ergo, & exiſtentia, quia hæc non eſt aliud, quàm terminatio ipſius fieri, & hoc principio vtitur D. Th. 1. p. q. 45. art. 4. & 8. & q. 65. a. 4. & q. 75. a. 1. & q. 90. a. 2. quibus locis, & alijs multis remittit ſe D. Th. ad dictum Philoſophi, 7. Met. tex. 26. vbi oſtendit, nec materiam, nec formam fieri per ſe, ſed compoſitum; forma autem ſolum fit tanquam id quo aliquid habet eſſe, vbi poteſt videri D. Th. lect. 7. In ſumma omnis generatio ad hoc

aliquid,

aliquid, ſeu ad ſingulare terminatur, forma autem, v. g. rotunditas non indiuiduatúr niſi in materia, quia qer ſe ipſam non ſubſiſtit; compoſitum autem, ſeu totum in ſeipſo indiuiduatur, & ſubſiſtit; ergo per ſe primo generatur, & fit, quia per ſe primo eſt hoc aliquid, ſi autem forma per ſe primo fieret, deberet eſſe hoc aliquid, & ſic conſtaret ex alia materia, & forma, vel ſaltem eſſet in ſe ſubſiſtens. Reſtat ergo, cum ipſi compoſito, ſeu ſubſiſtenti immediatè, & per ſe conueniat fieri, & generari, ergo, & factum eſſe, ſeu terminus fieri, qui eſt exiſtentia, & mediante illo partibus, quia entitas totius non eſt alia ab entitate partium.

Nec dici poteſt, quod ad ſingulas partes terminatur actio partialis, & ad totum totalis; & ſic etiam ipſis partibus correſpōdet eſſe partiale. Nam contra eſt, quia iſtæ actiones partiales faciunt ipſas partes tamquam id quod habet eſſe, & hoc aliquid, vt loquitur Philoſoph. vel tanquam id *quo* aliquid habet eſſe, & redditur exiſtens. Si hoc ſecundum, non eſt contra nos, qui dicimus formam eſſe id *quo* aliquid eſt, & fit, vt locis citatis affirmat D. Thom. Si primum, obſtat Philoſophus, & eius ratio, quia illi ſolum conuenit fieri tanquam *quod*, ſiue dicatur pars, ſiue totum, quod eſt per ſe indiuiduum, & hoc aliquid; forma autem non eſt per ſe indiuiduum, quia non per ſe primo eſt incommunicabilis; illi autem conuenit indiuiduatio completè, & terminatiuè, quod incommunicabile eſt: ergo & illi conueniet per ſe primo fieri, partes autem non dicuntur hoc aliquid, ideſt indiuidualiter ſubſiſtentes, niſi velimus admittere ſubſiſtentias partiales, quas

ſupra

ſupra impugnauimus. Stando ergo in ſenſu Philoſophi, ſicut non poteſt verificari quòd quælibet pars ſit hoc aliquid, ſed id quo conſtituitur hoc aliquid, conſequenter nec datur actio, & fieri per ſe primo ad partem, vt pars eſt, & conſequenter nec eſſe. Et ſic concludit Philoſophus loco citato, *quòd palam eſt, quòd illud quidem quod vt forma, aut ſubſtantia dicitur, non fit, copulatio verò* (ideſt compoſitum) *quæ ſecundum hanc dicitur, fit*. Nec obſtat quod aggeneratio, & nutritio terminantur ad partes, & non ad totum. Reſpondetur enim, quòd hic non loquimur de actione ſupponente generationem, & addente, ſeu vniente ad illam, ſed de ipſa prima generatione, qua aliquid per ſe primo fit.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur, nam vel illa exiſtentia, quę conuenit ſuppoſito, ſeu toti, eſt vnica tanquam indiuiſibilis, & ſimplex exiſtentia pro toto, & partibus, vel tanquam compoſita ex pluribus exiſtentijs partialibus. Si hoc ſecundum dicatur, habetur intentum. Primum verò dici non poteſt, quia entitas compoſita, verbi gratia, homo, vel lapis, non poſſunt informari ſimplici exiſtentia, debet enim exiſtentia proportionari entitati, quæ redditur exiſtens, ergo pro entitate compoſita non ſeruiet ſimplex exiſtentia, aliàs ſimilem exiſtentiam haberet lapis, & Angelus, & illa quæ ſeruit pro vno, ſeruiret pro alio, quod eſt abſurdum.

Reſpondetur concedendo, quòd exiſtentia

rei compoſitæ formaliter non eſt compoſita, ſicut nec ſubſiſtentia; imò, & ipſa forma informans, ver.g. anima poteſt eſſe indiuiſibilis, licèt actuet, & communicetur pluribus partibus; & ſubſiſtentia diuina omnes partes humanitatis terminat, cùm ſit ſimpliciſſima, & indiuiſibilis, & in ſententia D.Thom. indiuiſibilis entitas habitus poteſt ad plures concluſiones ſe extendere, & vnica indiuiſibilis qualitas multis gradibus intendi. Sic ergo ſicut omnes partes componentes totum terminantur vnica hypoſtaſi, ſeu ſubſiſtentia, quia hæc non conſequitur ipſam multitudinem partium, ſed adunationem earum in vno, & ſic terminantur per modum vnius, ſicut omnes partes lineæ terminantur vnico puncto; vltimus enim terminus repugnat, quò compoſitus, & diuiſibilis ſit; ita exiſtentia, quæ eſt vltimus terminus in ratione actualitatis, quatenus reddit rem vltimatè extra omnes cauſas, & in facto eſſe, ita quod non reſtat aliud vt ſit in actu, ideò eſt vltima, & indiuiſibilis actualitas totius, virtualiter tamen, ſeu extenſiuè, & præſuppoſitiuè multiplex, quatenus communicabilis omnibus partibus, quas ſupponit, ſicut anima communicatur diuerſis partibus etiam ſi indiuiſibilis ſit in animali perfecto. Vnde ad exiſtentiam totius trahi partes, docet D. Thom. 3. p. q. 17. a. 2. & quodl. 9. a. 3. Et ex hoc apparet differentia inter exiſtentiam Angeli, & lapidis, quia exiſtentia Angeli ſicut, & ſubſiſtẽtia, nec formaliter, nec extenſiuè, nec præſuppoſitiuè diuiſibilis eſt, quia caret partibus, quibus communicetur; exiſtentia autem lapidis formaliter, & vt terminus, eſt indiuiſibilis, ſed

præ-

Digitized by Google

præſuppoſitiuè, & virtualiter, & extenſiuè pluribus partibus poteſt communicari, ex quibus componitur ipſum totum, & reſultat exiſtentia vt terminus.

Secundo arguitur, quia exiſtentia eſt modus eſſentiæ, quam afficit, & ad illam limitatur; nec enim exiſtentia habet aliam ſpecificationem, quam ex ipſa natura, cuius eſt exiſtentia; ergo non poteſt afficere modificando plures partes, quia modus exiſtens in vna parte non poteſt modificare aliam.

Reſpondetur, quòd etiam ſi exiſtentia ſit modus (quod non eſt certum) poteſt afficere, & identificari cum omnibus, quæ ad entitatem, ſeu realitatem ſuæ eſſentiæ integrandam, & componendam concurrunt, quia eſt modus totius, vt totum eſt, non partis vt pars præcisè, ſicut figura eſt modus quantitatis, & ſitus exterior, qui non afficit vnam partem tantum, ſed plures. 1. quibus quantitas figurata reſultat; vna enim pars ſine alia non efficit figuram, nec terminationem; & punctum omnes partes terminat, ſic exiſtentia, quæ ſequitur vnitatem rei vt factæ, & extra cauſas poſitæ, vt terminus productionis, actuat omnes partes conſtituentes talem entitatem, & quando rei habenti exiſtentiam adueniunt nouæ partes, illæ non afferunt nouum eſſe, ſed communicant in eſſe totius, quod de ſe communicabile eſt omnibus illis partibus, & per accidens, quia non dabantur in toto, non communicabatur illis, ſicut anima communicatur partibus de nouo aduenientibus, quibus ante non communicabatur ſine aduentu nouæ partis animæ; & ita S. Thom. in 3. diſtict. 6. quæſt. 2. art. 2 inquit;

Digitized by Google

Quòd eſſe vnius ſubſiſtentis eſt per reſpectum ad plura, ſicut eſſe Petri eſt vnum, habens tamen reſpectum ad diuerſa principia conſtituentia ipſum, & ſimiliter ſuo modo vnũ eſſe Chriſti habet duos reſpectus, vnum ad naturam humanam, alterum ad naturam diuinam. Et ſimilia habet 3.p.q.17.a.2.addens. *Quòd ſi poſt conſtitutionem perſonæ Socratis aduenirent ei manus vel pedes aut oculi (ſicut contingit in cæco nato) ex his non accreſceret Socrati aliud eſſe, ſed ſolum relatio quædam ad huiuſmodi, quia ſcilicet diceretur eſſe, non ſolum ſecundum ea quæ prius habebat, ſed etiam ſecundum ea, quæ ſibi poſtmodum adueniunt.* Ita D. Th. Nec ſumit S. Th. eſſe prout communiter dicitur de eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ, vt putat Lorca 3. p.diſp. 68. circa finem, quia perſona Chriſti non poteſt dici, quòd habeat vnum eſſe eſſentiæ; cùm ſit duplex eſſentia, ſeu natura in Chriſto. Verificatur ergo vnum eſſe ſolum ratione eſſe exiſtentiæ, non ratione eſſentiæ, vel abſtrahentis ab vtroque.

Tertio arguit. Eſſe multiplicatur ſecundum naturas, & non ſecundum ſuppoſita, vt patet in Chriſto in quo eſt duplex viuere, alterum creatum, & mortale, alterum immortale, & æternum; viuere autem viuentibus eſt eſſe, vt docet Philoſoph. 2. de anima text. 37. & loquitur de eſſe exiſtentiæ, quia tamdiu exiſtit animal, quandiu viuit. Nec dici poteſt quòd loquatur de viuere pro operatione vitæ, non pro exiſtentia, vt videtur explicare S. Thom. 1.p.q.54.a.art.1.ad 2. Sed tamen ibi non explicat S. Th. hunc locum ſed alium ex 12. Metaphyſ. vbi dicit: *Quod actio intellectus eſt vi-*

ta

ta, & quia viuere non comparatur ad vitam: ſicut eſſe ad eſſentiam, ſed ſicut currere ad curſum, ideo non ſeqitur quod ſi viuere eſt eſſe, vita ſit eſſentia. Quibus verbis nullo modo dicit, quod viuere viuentibus eſt eſſe ſumendo viuere pro operatione.

Reſpondetur, hoc argumentum, quod eſt P. Vazquez diſput. 71. in 1. tom. 3. p. poni à D. Th. quodl. 9. art. 3. in primo argument. Et reſpondet S. D. *Quòd viuere dicit eſſe quoddam ſpecificatum per ſpeciale eſſendi principium, & ideo diueſitas vitæ conſequitur diuerſitatem principiorum viuendi, ſed eſſe magis reſpicit ad ſuppoſitum ſubſiſtens.* Ita D. Th. vbi ruſus neque ſumit ipſum eſſe, ſeu exiſtentiam pro ſubſiſtentia, cùm dicat pertinere ad ſuppoſitum ſubſiſtens, alias eſſet dicere, quod ſubſiſtentia pertinet ad ſubſiſtentiam: neq; ſumit eſſe pro eſſentia, vel pro abſtrahente ab eſſentia, & exiſtentia, ſic enim nõ negaret tale eſſe eſſentiæ conſequi principia ſpeciei. Quia ergo viuere, vel non dicit ſolum eſſe exiſtentiæ vtcumque, ſed ſpecificatum, & determinatum ad principium vitæ, vel dicit ipſum eſſe eſſentiæ viuentis, ideò multiplicatur viuere, ſicut & vita in Chriſto, non tamen eſſe pro exiſtentia ſumptum multiplicatur ex multiplicatione naturarum, cùm potius ex vnitate ſuppoſiti ſumatur vnitatẽ exiſtentiæ, vt dicit D. Th.

Et ex eadem ratione ſolues, quod dici ſolet de anima, quæ in Chriſto dat eſſe corpori, & non increatum, cùm hoc ab anima prouenire non poſſit, ergo creatum. Reſpondetur enim ex D. Th. 3. p. q. 17. art. 5. ad 4. quòd anima dat eſſe ſpecificum, & eſſentiale creatũ

immediatè, & formaliter eſſe autem, exiſtentiæ mediatè, & radicaliter, quatenus ex eſſe formali ſequitur exiſtentia, vt ſpecificata à tali forma. Sed hæc præuenitur à Verbo diuino ſupplente ſubſiſtentiam, & conſequenter exiſtentiam, & ideò non prouenit in Chriſto ab anima, ſed ſuppletur à Verbo. Vndè vt dicit S. Thom. quodl. 9. cit. art. 3. generatio temporalis in Chriſto terminatur ad eſſe ſuppoſiti æterni, non vt ſimpliciter incipiat, ſed vt incipiat eſſe ſuppoſitum humanum. Et ſic generatio humanitatis, & creatio animæ de ſe tendebant ad dandam ſubſiſtentiam, & exiſtentiam, creatam, ſed aſſumptione impeditæ ſunt, ne propriam darent, ſed ad alienam natura humana eſt euecta ita, *vt ipſa aſſumptione crearetur* ſicut dicit S. Leo Papa epiſt. 11.

Adhuc tamen inſtabis, quia eſſe eſt effectus formalis exiſtentiæ non minus intrinſecus, quā album ab albedine; repugnat autem quòd aliquid ſit album ſine albedine intrinſecè inhærente, nec Deus ſe ipſo poteſt ſupplere vim cauſæ formalis, nec habere rationem formæ, ergo non poteſt ſeipſò exiſtentiam ſupplere, quia hæc ſe habet per modum formæ informantis, autem ſaltem prouenit à forma vt effectus eius, ratione cuius ſoli materiæ conuenire non potoſt, & certe Angelus intuitiuè videbat naturam humanam Chriſti exiſtentem, ergo cauſam formalem illius exiſtentiæ videbat, implicat enim videre effectum formalem non viſa cauſa formali, ſicut videre album non viſa albedine. *Confirmatur*, quia cum in ſententia D. Th. non dentur exiſtentiæ relatiuæ in Deo, ſi humanitas exiſtit exiſtentia

Verbi

Verbi, vniretur in aliquo eſſentiali, & communi tribus perſonis, ſcilicet in exiſtentia, quod non poteſt admitti.

Reſp. argumentum illud inſtari manifeſtè in ſubſiſtentia, nam etiam ſubſiſtentia eſt effectus formalis intrinſeçus, non quidem informans, ſed terminans ſubſtantialiter, ſicut punctum quantitatiuè, & tamen non minus eſt terminata natura in Verbo ſubſtantialiter, quàm in ſe. Similiter etiam exiſtentia dat effectum formalem terminando per modum actus vltimi, non informando per modum accidentis, & ita ſuppletur per exiſtentiam diuinam terminantem, non informantem. Et hanc cauſalitatem terminandi formaliter Deus ſupplere poteſt ſe ipſo, ſicut patet in ſubſiſtentia, & in ſpecie impreſſa in intellectu beatorum. Nec enim cauſalitas iſta imperfectionem vllam importat, quia vt rectè dixit S. Tho. 3. contr. Gent. c. 5. *Deus non poteſt eſſe forma alicuius, rei ſecundum eſſe naturale, ſequeretur enim quod conſtitueret cum aliquo vnam naturam quòd eſſe non poteſt, cùm natura diuina ſit in ſe perfecta ſpecies autem intelligibilis vnita intellectui non conſtituit aliquam naturam, ſed perficit ad intelligendum quod perfectioni diuinæ eſſentiæ non repugnat.* Ita D. Th. Ex quo colligitur quòd illa ratio formæ repugnat Deo, quæ informando perficitur, & non purè perficit: ſi autem aliqua informatio purè perficit, & non perficitur, Deo non repugnat, & talis eſt omnis, quæ naturam nō conſtituit, ſicut eſt ſubſiſtentia, & exiſtentia, & ſpecies intelligibilis, exiſtentia enim actuat quidditatem non conſtituendo ipſam, ſed ſupponendo conſtitutam,

Digitized by Google

& extra cauſas ponendo. Vnde quantum eſt de ſe, perficit, & non perficitur, non ſicut partes conſtituentes, quæ perficiuntur toto. Sed quia limitatur ad determinatam ſpeciem ex natura cui adiungitur, ſicut relatio ex fundamento, ideo conuenit mediante forma, quia mediante illa ſpecificatur, non quia ſit immediatus effectus formalis eius.

Ad id quod dicitur de Angelo vidente humanitatem exiſtere, idem argumentum fieri poteſt, quia videbat ſubſiſtere, & non videbat ſubſiſtentiam in Chriſto, nec in hoc Vazq. aſſignat diſcrimen loquendo de ſubſiſtere pro eo quod eſt habere ſuppoſitum, ſeu hypoſtaſim. Dicimus ergo, quòd de ſubſiſtere, & exiſtere in Chriſto, videt Angelus extrinſecos effectus, & eodem modo ſe habere illam humanitatem, ac ſi propriam haberet ſubſiſtentiam, quomodo verò ſubſiſtat, & ipſam communicationem diuinæ ſubſiſtentiæ, & formalem terminationem, ſeu vnionem, & ſimiliter exiſtentiam non videt, id enim eſſet videre vnionem hypoſtaticam; ſicut ego video effectus formales animæ, non animam in ſe.

Ad confirmationem reſpondet D. Tho. in 3. diſt. 6. q. 2. art. 2. ad 2. & 3. vbi ponit idem argumentum in terminis, & dicit. *Quòd licèt ſit vnum eſſe in Deo* (quod obiter eſt aduertendũ contra eos, qui ponunt tres exiſtentias relatiuas) *poteſt conſiderari, vel prout eſt eſſentia, & ſic non vnitur humanitas in eſſe diuino, vnde non vnitur Patri, vel poteſt conſiderari prout eſt perſona: & ſic vnitur in eſſe diuino.* Quare ad ipſum eſſe vt abſolutum immediatè non vnitur humanitas, ſed ad eſſe, vt modificatum relatione

ne

ne Verbi; ſic enim non eſt inconueniens vniri etiam ipſi diuinitati mediatè, & prout modificatur ad perſonam Verbi.

QVÆSTIO VIII.

De terminis magnitudinis, & paruitatis.

EXplicato toto compoſito, quoad ſubſtantiam, & compoſitionem eius ex partibus, reſtat inquirere de termino quantitatis eius quoad magnum, & paruum. Cuius occaſio ſumitur ex his, quæ docet Philoſoph. in hoc libro cap. 4. diſputando contra Anaxagoram, qui dicebat, quodlibet, non quia eſſet in potentia tale vt fieret, ſed quia erat in actu permixtum cum alio ſecundum partes minimas, & inſenſibiles, eaſque infinitas, per quarum congregationem dicebat res naturales fieri, non per generationem ſubſtantialem, qua res fierent ſimpliciter. Occaſione horum diſputat Philoſoph. quomodo res ſunt determinatæ magnitudinis, vel paruitatis, ita vt in quacumque quantitate conſeruari, aut generari non poſſint.

ARTICVLVS I.

Explicantur principia, & præſuppoſita huius quæſtionis.

DVo genera terminorum in hac quæſtione explicari ſolent. Primum eſt, qui ſint termini paruitatis, & magnitudinis in quantitate. Secundum eſt, qui ſint termini incæptionis, & deſitionis in rebus.

Circa primum aduerte, quòd terminus quantitatis in communi loquendo dicitur. *Aliquid indiuiſibile, quo res aliqua finitur.* Et debet eſſe indiuiſibilis, quia ſi aliquid in eo reſtat diuidẽdum nondum ibi terminatur, & finitur, ſiquidem aliquid vlterius reſtat accipiendum. Vt ergo amplius nihil reſtet, debet eſſe indiuiſibile. Poteſt autem terminus iſte eſſe intrinſecus, vel extrinſecus. Intriſecus eſt ille, *in quo adhuc res inuenitur, ſed vltra non inuenitur.* Extrinſecus, *in quo res aliqua non inuenitur, ſed infra vel extra illum inuenitur*; quod eſt idem, ac dicere quod ſit terminus incluſiue, vel excluſiuè. Et vnuſquiſq; iſtorum terminorum aſſignari poteſt penes magnitudinem, vel paruitatem, qui etiam ſua propria nomina ſortiuntur. Terminus intrinſecus penes magnitudinem dicitur maximum quod ſic, & eſt ille, *in quo res eſſe poteſt, & maiori non poteſt*. Terminus extrinſecus magnitudinis dicitur minimum quod non, & eſt ille, *in quo res eſſe non poteſt, & in minori poteſt*. Terminus intrinſecus prauitatis vocatur minimum quod ſic, & eſt ille, *in quo res eſſe poteſt, & in minori non*

po-

poteſt. Terminus extrinſecus paruitatis vocatur maximum quod non, & eſt ille, *in quo res eſſe non poteſt, & in maiori poteſt*. Exempla facilè adhiberi poſſunt in quacumque deſignata quantitate, verbi gratia, vnius, vel medij palmi; ſi in illa deſignata quantitate poteſt eſſe ignis, verbi gratia, & in maiori non dicetur terminus intrinſecus magnitudinis, ſi in illo eſſe non poſſit, ſed in minori infra illum, dicetur extrinſecus terminus magnitudinis. Et idem verſus paruitatem deſignando aliquam quantitatem minimam.

Sed obijcies contra id, quod diximus, terminum debere eſſe indiuiſibilem, quia hoc non ſaluatur in termino extrinſeco; nam ſi ille eſt indiuiſibilis, non excedit rem illam quam terminat; indiuiſibile enim additum diuiſibili, non facit maius, ſiquidem non ſuperaddit ei aliquid magnitudinis. Si ergo aliquid infra aliud indiuiſibile conſeruatur etiam illo ſuperaddito conſeruabitur, atque adeò erit terminus intrinſecus. Propter hoc aliqui dicunt terminum extrinſecum non eſſe indiuiſibilem, ſed partem aliquam indeterminatam, in qua res eſſe non poteſt, & in minori poteſt. Cæterum hoc ſtare non poteſt, nam dato termino extrinſeco magnitudinis, in illo res eſſe non poteſt, & in minori poteſt. Si ergo illud, vbi eſſe non poteſt, ſit diuiſibile, licèt indeterminatum in nulla parte illius poterit verificari, quod in minori eſſe poteſt; nam infra quamcunque reſtat adhuc aliquid diuiſibile; ergo ſi diuidatur adhuc in minori illa res eſſe non poteſt, quia datur aliquid minus ſcilicet illa medietas partis termini diuiſibilis, in quo adhuc eſſe non poteſt.

Reſpondetur ergo, quòd illud indiuiſibile extrinſecum, non ideò eſt terminus, quia ſeipſo ſuperaddito faciat maius, ſed quia eſt principium, & initium, vt fiat maius, quia ſi res terminata illo termino extrinſeco augeſceret, per illud indiuiſibile extrinſecum inciperet illud maius augmentum. Itaque illud indiuiſibile ſuperadditum diuiſibili non facit maius formaliter, ſed inchoatiuè, & quia iam non poteſt incipere maius augmentum, dicitur terminus extrinſecus, illud verò indiuiſibile, vbi ſiſtere poteſt augmentum, & includi in illo, dicitur terminus intrinſecus.

Secundum quod oportet explicare, & præſupponere in præſenti, ſunt termini inceptionis & deſitionis, de quo latius in 6. Phyſic. Sicut ergo in quantitate inuenitur terminus magnitudinis, & paruitatis, ita in duratione terminus inceptionis, & deſitionis, qui poteſt eſſe intrinſecus, vel extrinſecus. Terminus intrinſecus inceptionis eſt ille, *in quo verificatur de re aliqua, quod nunc eſt, & immediatè ante non erat.* Extrinſecus, *in quo verificatur quod nunc non eſt, & immediatè poſt erit.* Et primus vocatur inceptio *per primum eſſe rei.* Secundus, *per vltimum non eſſe.* Intrinſecus terminus deſinendi eſt *illud indiuiſibile, in quo vereficatur quod nunc eſt, & immediatè poſt non erit,* & vocatur deſitio per vltimum eſſe. Extrinſecus terminus eſt, *in quo verificatur quod nunc non eſt, & immediate anteà erat.* Et vocatur deſitio per primum non eſſe rei. Quare intrinſecus, vel extrinſecus dicitur terminus in inceptione comparatiuè ad eſſe rei, vel ad non eſſe, ſi enim vltimum inſtans alicuius eſt illud, in quo adhuc

huc durat eſſe, dicitur intrinſecus terminus, ſi in quo iam non durat, dicitur extrinſecus, & ſimiliter reſpectu deſitionis, inſtans in quo eſt, immediatè poſt non erit, dicitur intrinſecum, extrinſecum autem in quo primò non eſt.

Vt autem nunc ſuppono ex 6. Phyſ. Res permanentes, quæ incipiunt in inſtanti, & non ad modum motus, incipiunt per primum eſſe. Res ſucceſſiuæ ad modum motus incipientes, incipiunt per vltimum non eſſe, in motu enim non eſt dare primum eſſe dicendo. Nunc primo eſt motus, & ante non erat, ſiquidem in inſtanti non eſt motus, cùm ſit diuiſibilis, & ſucceſſiuus, ſed mutatum eſſe, incipit ergo motus extrinſecè, quia diuiſibiliter, dicendo: Nūc non eſt, & immediatè poſt erit. Eodem modo in deſitione, ea quæ deſinunt ad modum motus, deſinunt per primum non eſſe dicendo. Nunc non eſt motus, immediatè ante erat, nõ verò per vltimum eſſe, dicendo nunc eſt, immediatè poſt non erit, in nullo enim inſtanti poteſt verificari, quòd eſt motus. Quæ verò deſinunt corruptione inſtantanea, ſi deſinant ad generationem alterius, quæ inſtantanea eſt, deſinent per primum non eſſe, dicendo, nunc non eſt immediatè, antea erat, eò quòd tales res non deſinunt niſi in inſtanti generationis, & non ante, ſi enim ante generationem deſinerent, daretur materia ſine forma. Si autem in inſtanti generationis alterius primò deſinit, ergo in illo iſtanti non eſt, atque adeò illud inſtans non eſt intrinſecus deſitioni, ſed extrinſecus, quia tunc primò non eſt, non verò tunc adhuc eſt, & immediatè poſt non erit, ſic enim eſſent duæ formæ ſubſtantiales

ſimul

ſimul ſcilicet quæ tunc generatur, & quæ immediatè poſt corrumpetur. Quare ſolum inſtans, & ea quæ deſinunt ad modum inſtantis, vt operationes Angelorum, & ſimilia deſinunt per vltimum ſui eſſe.

Eſt autem certum, quòd quantitas ſecundum ſe, & quaſi mathematicè conſiderata eſt diuiſibilis in infinitum, vt in 6. lib. probabitur, ſed loquimur de quantitate naturali, ideſt vt pertinet ad corpus naturale, vtrum ex vi talis corporis determinata eſſe debeat penes magnum, & paruum. Et non loquimur ſecundum abſolutam potentiam Dei, ſed ſecundum principia naturalia, nec attendendo ad extrinſeca, ſed ſolum ad intrinſeca principia rerum, nam certum eſt quod ſeruato ordine vniuerſi, vltra cœlum elementalia corpora creſcere nō poſſunt, nec ſupra vniuerſum protendi. Similiter poſſunt conſiderari iſta principia naturalia quid poſſint via generationis, ſeu conſeruationis, & ſecundum connaturalem ſtatum, vel quem terminum habeant via corruptionis, & vt extracta à connaturali ſtatu, & principijs proprijs.

ARTICVLVS II.

Quo pacto terminentur corpora naturalia penes magnitudinem?

S*It prima concluſio*, viuentia habent terminum intrinſecum ſuæ magnitudinis via generationis, & conſeruationis, qui eſt ſtatus naturalis, non tamen via corruptionis, ſeu ſtatus præternaturalis. Prima pars eſt communis

Phi-

Philoſ. de qua videri poſſunt Conimbr. 1. Phyſic. cap. 4. quæſt. 1. art. 2. & Carmelit. lib. 6. diſput. 27. q. 2. & communiter interpretes. Sumitur ex D. Thom. 2. de anima, lect. 8. in fine, vbi dicit: *Quòd eſt aliqua quantitas ita magna vltra quam ſpecies humana non porrigitur, & aliqua tam parua vltra quam homo non inuenitur.* Videatur etiam in 2. diſt. 30. q. 2. artic. 2. vbi id affirmat generaliter de omni corpore naturali, & 1. p. q. 7. art. 3. *Et ratio* eſt, quia viuentia conſtant partibus organicis, quæ determinatum temperamentum, & quantitatem habere debent, quam ſi excedunt, inepta redduntur: & terminus in quem partes iſtæ, & ipſa viuentia creſcunt, debet eſſe intrinſecus, quia debet eſſe per augmentationem, & nutritionem, quæ ab intrinſeca virtute promanat, virtus autem actiua intrinſeca terminatur termino intrinſeco, vt dicitur 1. de cœlo text. 116. quia terminari debet termino aliquo à ſe producto, ſi enim à ſe productus non eſt, non eſt terminus talis virtutis, ſed diſparatè ſe habet, nec ad ipſum pertinet ſiue intrinſecè, ſiue extrinſecè, vnde nec menſuramus vires alicuius hominis per id quod ferre non poteſt, ſed per id quod poteſt ferre; terminus autem qui producitur ab aliqua virtute, intrinſecus terminus dicitur, quia in illum poteſt; ergo ſi viuentia creſcunt virtute intrinſeca augmentatiua, termino intrinſeco terminantur in hac magnitudine.

Poteſt etiam hoc probari ex eo quòd viuens habet formam determinatam, & ſic poſtulat determinatam quantitatem. Sed de hac ratione, quia communis eſt etiam corpori

non

non viuenti, ſeq. concluſ. agemus.

Sed obÿcies, quia potentia actiua terminatur in ſphæra ſuæ actiuitatis per terminum extrinſecum, vt dici ſolet circa illum textum cit. in 1. de cœlo, & videri poſſunt, ibi Conim. q. 3. art. 1. & M. Bannez 1. de gener. tract. de alterat. q. 6. in fine. Et ratio eſt, quia actiuitas, verbi gratia, caloris, aut lucis diffunditur vniformiter difformiter, ideſt in prima parte plus, in alia minus, non æqualiter in vtraque; vel ergo vltimum, quod funditur, eſt diuiſibile, vel indiuiſibile. Si indiuiſibile, daretur minimum in gradibus qualitatis, quod repugnat, cum incipiat ab illo intenſio ad modum motus, atque adeò non per indiuiſibile. Si eſt diuiſibile non eſt vltimum, quia patibile eſt, & altera medietas non erit vltima. *Confirmatur* nam viuentia augeſcunt motu augmentationis, ſed in motu non datur vltimum eſſe ſed deſinit per primum non eſſe, ergo neque datur terminus vltimus intrinſecus, nam ſi daretur, de illo eſſet verum dicere in hoc vltimo termino eſt augmentatio, & immediatè poſt non erit, ſiquidem eſt terminus intrinſecus, hoc autem eſt deſinere motum per vltimum eſſe, quod eſt impoſſibile.

Reſpond. ſphæram potentiæ actiuæ quandò proceditur vniformiter difformiter à maiori gradu ad minimum, ſeu vſque ad non eſſe gradus terminari extrinſecè ob rationem factam, quia proceditur ſeu diffunditur qualitas diminuendo vſque ad non eſſe, & non gradum qualitatis, & verſus minimum non habet vltimum indiuiſibile, ſeu terminum intrinſecum, cùm nec incipiat ab illo motus intenſionis per

pri-

Digitized by Google

primum eſſe,ſed per vltimum non eſſe. At verò actiua potentia procedendo verſus magnitudinem habet terminum intrinſecum, quia ſi intenditur qualitas vſque ad determinatum gradum intendi poteſt, & vltra non poteſt, v. g. calor vſque calorem, vt octo; qui eſt terminus intriſecus, non extrinſecus calefactionis, octauus .n. gradus calor eſt intrinſecè.

Ad confirm. reſp. quòd motus deſinit extrinſecè in ratione motus, quia deſinit producto aliquo termino, ſeu mutato eſſe, vbi ceſſat motus, & ita non deſinit per vltimum eſſe, ſed per primum non eſſe. Cæterum ille terminus productus per motum, ſeu actionem, v.g. quantitas per augmentionem, qualitas per alterationem poteſt eſſe intrinſecus terminus ipſi rei, quæ acquiritur, puta qualitati, vel quantitati. Et hoc ſenſu dicimus viuentia habere terminum intrinſecum, qui intrinſecus ſit ipſi quantitáti viuentis, ad eam enim pertinet, non qui ſint intrinſecus terminus ipſi motui, quo acquiritur.

Vrgebis, cur ergo non dicemus ſimiliter in diffuſione qualitatis per ſpatium habere terminum intrinſecum ipſi qualitati, licèt non motui diffundenti? Reſp. quia ibi cum diffundatur vniformiter difformiter, fit diminutio qualitatis vſque ad non gradum, & ſic non terminatur motus per productionem alicuius in quo vltimo ſiſtat, aliàs daretur minimum ex parte qualitatis, & prima pars gradus, ſed terminatur motus ex diminutione, & deficientia virtutis, quia virtus ceſſat, & ſic vlterius non producit, vbi autem non producit virtus, eſt terminus negatiuus, & extrinſecus, ſcilicet

hic

hic non eſt motus, & in minori eſt motus.

Secunda pars concluſ. prob. Nam ſi via corruptionis daretur terminus intrinſecus, poſſet viuens deſinere per vltimum ſui eſſe, nam ſi motu aliquo, vel actione perueniat viuens ad illum terminum intrinſecum via corruptionis, & continuetur motus, ſeu actio, quia ad illum peruenit, v. g. tumefactio, certum eſt quòd immediatè poſt morietur, cùm immediatè poſt ſit vltra terminum intrinſecum, in quo via corruptionis eſſe poteſt; ergo immediatè poſt deſinet, & ſic cùm fuerit in vltimo termino, verum erit dicere, nunc eſt, & immediatè poſt non erit, quod eſt deſinere per vltimum ſui eſſe, quod eſt contra modum deſitionis ſubſtantiæ, quando deſinit per generationem alterius, vt præcedent. art. ſuppoſuimus

Dices, hoc argumentum non probare, quòd non habeat viuens terminum intrinſecum magnitudinis etiam via corruptionis, quia viuens non acquirit magnitudinem, neque fit maius niſi per augmentationem, per tumefactionem autem non fit maius, neque acquirit quantitatem de nouo, vt in libris de generat. dicetur. Ergo quoad magnitudinem, ſeu quantitatem numquam habet viuens terminum extrinſecum via corruptionis, quia non niſi per augmentationem eam habet; aumentatio autem terminum extrinſecum non habet.

Reſp. ita aliquos recentiores ſentire defendentes, quod etiam via corruptionis non datur terminus extrinſecus. Cæterum dicimus, quòd loquendo de termino magnitudinis in viuentibus via corruptionis, non poſſu-

ſumus loqui de magnitudine quantitatis, quia hæc ſolum prouenit per augmentationem, quæ à virtute naturali, & intrinſeca eſt, ſed loquimur de extenſione quoad locum, quæ eſt effectus quantitatis ſecundarius, & in illa etiam debet aſſignari terminus aliquis viuenti, cum non poſſit in quamcunque extenſionem localem viuens diffundi, & ſic intelligitur extenſio via corruptionis, & ſic aſſignamus illi terminum extrinſecum, non intrinſecum, acceſſio ante quantitatis, quæ fit per augmentationem, non poteſt eſſe via corruptionis, cum ſemper naturalis ſit, niſi virtus augmentatiua; & nutritiua eſſent in ſtatu ſibi non connaturali.

Sit ſecnnda concluſio. Non viuentia ex vi ſuæ generationis, & formæ determinatam quantitatem, & intrinſecam habent: in aggeneratione autem, ſeu incremento, quod fit per extrinſecam appoſitionem per ſe terminum non habent, & ex intrinſecis. Dico *per ſe*, quia ſpectato ordine vniuerſi, & ſituatione corporum, terminum habent, cum vltra cœlum nullum corpus poſſit augeſcere, imò nec integrum elementum corrumpere naturali vi. Hæc concluſio clarè videtur deduci ex Phil. 1. de anima textu 41. & D. Thom. ibi lect. 8. & 1. part. quæſt. 7. art. 3. dicit enim Phil. *Quod ignis augmentum in infinitum eſt natura autem conſtantium omnium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti.* Quæ verba explicans D. Thom. inquit. *Manifeſtum eſt quod in omnibus, quæ ſunt ſecundum naturam, eſt certus terminus, & determinata ratio magnitudinis, & augmenti, ſicut enim cuilibet ſpe-*

ſpeciei debentur aliqua accidentia propria, ita, & quantitas licèt cum aliqua latitudine propter diuerſitatem materiæ. Nomine ergo natura conſtantium quamlibet ſpeciem naturalem intelligit D. Tho. Quod, & ſtatim magis explicat, dicens: *Quòd determinatio quantitatis in rebus naturalibus eſt ex forma, quæ eſt principium ſpeciei magis, quam ex materia.* Similia docet 1. part. quæſt. 7. art. 3. vbi ſic proponit rationem. Omne corpus naturale habet aliquam formam ſubſtantialem determinatam, ſed ad formam ſubſtantialem ſequuntur accidentia; ergo ad determinatam formam determinata accidentia: vnum autem ex accidentibus eſt quantitas; ergo omne corpus naturale habet determinatam quantitatem, & in maius, & in minus. In qua ratione illud animaduertendum eſt quòd cùm quantitas poſſit duplici modo conuenire corpori, aut vt conſecuta ex ipſa productione prima corporis, aut vt acquiſita, & ſuperueniens; non probat ratio D. Thom. de termino quantitatis, qui conuenire poteſt corpori, ſeu formæ naturali per acquiſitionem, & incrementũm extrinſecum, ſed per conſecutionem ex vi generationis corporis, aut formæ, quia hoc tantum ad ſuum inſtitutum pertinebat, vt ſtatim dicemus. Et in hoc pari paſſu currunt viuentia, & non viuentia, quia quantitas in eis primum ad formam conſecuta ex vi ſuæ generationis certa, ac determinata eſſe debet, & ſi partes de nouo aggenerentur, ſeu producuntur, quælibet illarum cum determinata, quantitate debet produci, licèt ſi ſimul vniantur ex vi talis vnionis non ſemper determina-

tam

tam quantitatem poſtulent. Vndè aliud eſt quòd ex vi fomæ, & productionis, ſiue totius corporis, ſiue partis cuiuslibet, determinata quantitas proueniat, aliud quod vnio multarum partium, & quantitatum ſine vllo termino fieri poſſit.

Obÿci ergo poteſt contra hanc rationem S. Thomæ ex vna parte, quod diminutè probet, ex alia quod nimis. Quòd diminuta ſit probatur; tùm, quia non probat quòd determinata forma poſtulet determinatam quantitatem, determinatio enim formæ eſt quantum ad eſſe; determinatio vero ſecundum quantitatem eſt diuerſi generis: quomodo ergo ex determinatione vnius infertùr determinatio alterius? tum, quia dato quòd ſequatur ad determinatum eſſe determinata quantitas, vnde ſequitùr quòd debeat eſſe determinata ſecundum maius, & minus, & non ſecundum alias rationes, puta ſecundum ſpecies determinatas lineæ, & ſuperficiei &c. & ſecundum determinatas figuras rotundi, aut quadrati, &c. ergo formaliter ex vi determinatæ formæ, non ſequitur determinata quantitas in maius, & minus, tùm denique, quia ad determinatam formam ſolum requiruntur determinatæ diſpoſitiones intenſiuè, non extenſiuè; extenſio enim poſt formam introductam, & generatam creſcere poteſt vſque ad ſuum terminum, non ergo neceſſe eſt quòd ſequatùr ad formam.

Quod verò nimis probet hæc ratio D. Tho. poteſt aliunde argui, quia ſequitur ex illa, quòd etiam non viuentia habeant terminum intrinſecum quantitatis in ſuo incremento. Patet ſequela, quia etiam in non viuentibus forma

ma eſt determinata; ergo & accidentia quæ ad illam ſequuntur, quorum vnum eſt quantitas, & ſic quomodocumque fiat augmentum, tamen cùm radix illius ſit forma quæ determinata eſt ſolum determinatæ quantitatis erit capax. *Et confirm.* quia vt ſequatur determinata quantitas, non requiritur niſi determinata forma in eſſendo, non determinata in quantitate; alias ſenſus eſſet quod forma determinata in quantitate, habet determinatam quantitatem, quod eſt ridiculum, ſemper autem forma inanimata eſt determinata in eſſendo, quia ſemper conſtat limitatis terminis eſſentiæ, quæ ſunt genus & differentia actualitas & potentialitas, ergo ſemper ſequitur determinata quantitas in non viuentibus.

Ad obiectiones pro prima parte. Ad 1. reſp. quòd ex determinatione formæ in eſſendo rectè ſequitur determinatio quantitatis, quia licèt ſit alterius generis à ſubſtantia in entitate, tamen in ratione effectus ad eam conſecuti; & diſpoſitionis ei ſeruient s proportionem habet cum illa, ſicut etiam qualitas, & reliqua accidentia & propriæ paſſiones, quæ conſequuntur ſubſtantiam diuerſi generis ſunt ab illa in entitate, & tamen in proportione illi adæquantur, & ab illa menſurantur: eſt enim accidens ex ſuo genere entis ens, & ſic licèt diuerſum in entitate, in modo tamen & officio accommodatur ſubſtantiæ, & iuxta illam menſuratur.

Ad ſecundum reſpondetur determinationem quantitatis rectè ſumi penes magnitudinem & paruitatem, tum, quia iſti met termini à ſubſtantia originari debent, ad eamq; reduci; tum quia determinatio quantitatis non poteſt eſſe,

niſi

Digitized by Google

niſi vel penes ſpecies, vel penes terminos magnitudinis. Species omni corpori naturali conueniunt, in omni enim corpore debet dari linea, ſuperficies & profunditas; ergo determinatio quantitatis in vno corpore præ alio, non poteſt eſſe in iſtis ſpeciebus, ſed in terminis magnitudinis. Nam determinatio penes figuras ſupponit iſtam terminationem penes magnum & paruum, ex diuerſa enim terminatione quantitatis diuerſa reſultat figura; omnis autem terminatio fit ſecundum plus, vel minus erga aliquam poſitionem corporis.

Ad vltimum reſpond. quòd quantitas numeratur inter diſpoſitiones ſaltem paſſiuas, quia mediante extenſione reliquæ qualitates operari poſſunt modo corporali, & ſibi connaturali, & per terminationem quantitatis diuerſam, aut denſitatem, vel raritatem partium diuerſimodè qualitas modificatur ad agendum, & in viuentibus ad determinata organa requiritur determinata quantitas, & omnibus ad ſignationem materiæ quantitas concurrit, vnde maximè pendet indiuiduatio, ſine qua non eſt diſpoſitio.

Ad obiectiones factas pro ſecunda parte vt̃ reſpondeamus, eſt aduertendum, aliquos illo argumento conuinci ad aſſerendum, quòd non viuentia habent terminum intrinſecum, licèt nobis ignotus ſit, nunquam enim vidimus ignẽ maximum, aut aquam, & ita de termino magnitudinis eorum certò ſcire non poſſumus, de quo videri poteſt Curſ. Carmel. 6. Phyſ. diſp. 27. num. 14. & 17. Et quando vigeant quòd dato illo igne maximo, & in ſuo termino intrinſeco, ſi illi apponatur ſtuppa, ſine dubio

com-

combureт illam, & augebitur ignis Reſpondent, quòd tunc combureт ſtuppam, ſed non vniet ſibi illum ignem, ſed fiet alius diſtinctus ignis, vel ſi vniet, non manebit in ſtatu naturali, ſed via corruptionis, ſicut viuens cum eſt in termino magnitudinis, & intumeſcit, vel deniqúe tantum deperdet ille ignis ex altera parte, quantum vniet de igne ex ſtuppa.

Nihilominus oppoſita ſententia tenenda nobis eſt, cùm ſit expreſſa Philoſoph. in 2. de anima tex. 41. & ibi D. Tho. dicentium, quòd ignis poteſt creſcere in infinitum. Nec ſufficienter explicatur de incremento via corruptionis. Implicat enim quòd via corruptionis creſcat in infinitum & ſine termino; aliud eſt enim quod terminus eius via corruptionis debeat eſſe extrinſecus, aliud quod infinitus: hoc ſecundum repugnat, quia via corruptionis eſt illa, quæ tandem conſumit, & corrumpit, aliàs via corruptionis non eſt, ſi nunquam corrumpit, ſed in infinitum poteſt extendi; ergo infinitũ augmentum via corruptionis eſt implicatio. Deinde quod fatetur iſta ſententia, quòd ignis maximus combureт ſtuppam, ſed non vniet, incidit in illud magnum inconueniens, quòd non poterit maximus ignis & aqua operari id quod minima, ſcilicet alterare & conuertere aquam, vel ignire ſtuppam aggenerando ſibi, cùm virtus non ſolum ſit ad generandum alium, ſed etiam ad aggenerandum ſibi.

Quare dicimus, quòd ratio S. Thom. ſupra facta, non procedit de augmento extrinſecus adueniente, ſed de quantitate conſecuta ex forma, & idem eſt de augmento per intrinſecam virtutem augmentatiuam acquiſito, quia

ex

ex virtute actiua limitata, & determinata conſequitur. Augmentum autem extrinſecus appoſitum non conſequitur ad formam præexiſtentem, aut virtutem eius actiuam, ſed nouam formam materiamque ſecum affert, ideòque nouam quantitatem. Et quando vrgetur illa ratio, quòd etiam appoſita illa noua forma, & materia, adhuc manet determinata, & finita in eſſendo; ergo, & quantitas in conſequendo. *Reſp.* in re de facto, & categorematicè ſemper dari determinatam quantitatem ex determinata forma, ſed ſincategorematicè non habet terminum, quia non peruenitur ad aliquem terminum, vltra quem non poſſint aliæ partes addi, nec tot quin plures; hoc enim eſt ſincategorematicè non habere terminum. Et quia D. Thom. ſolum intendebat probare, quòd in re non datur infinitum categorematicè, optimè id probauit ex determinatione, & finitate formæ; nunquam enim in re dabitur infinita quantitas ſtante finita forma, ad quam ſequitur, & cui conuenit, quantumcúmque partes accreſcant, quia etiamſi poſſint creſcere in infinitum ſincategorematicè; hoc tamen infinitum eſt impertranſibile in re, & ita benè ſtat vtrum, & quod in additione, & incremento partium nunquam ſit infinita quantitas categorematicè; & quòd collectio, & addito partium ſincategorematicè terminum non habeat. Habet tamen illum etiam ſincategorematicè in viuentibus, quia incrementa non ſuperueniunt ab extrinſeco paſſiuè ſolum ſe habente ſubiecto quod augetur, & cui fit acceſſio, ſed actiua virtute, & per intus ſuſceptionem immutante alimentum, & creſcente, quæ virtus

Digitized by Google

cùm limitata ſit, non minus habere debet determinatum terminum quantitas, vt aucta, quàm vt generata.

Quod ſi dicas, nam etiam in igne, v.g. acceſſio, & incrementum fit per virtutem actiuam ignis aggenerantis, & conuertentis in ſe combuſtibile, quæ virtus cùm non minus ſit limitata in igne, quàm in animali, non minus habebit terminum intrinſecum in illo, quàm in iſto. *Reſpondetur*, requiri quidem virtutem actiuam in igne ad tranſmutandum combuſtibilia, ſed non eodem modo eſt limitata in igne, & in viuentibus: in igne enim in omni parte eſt virtus igniendi, & augmentandi ignẽ, & ita creſcente igne creſcit virtus augmentandi, & cùm in omnibus partibus ſit virtus augmentatiua, ſufficit extrinſeca poſitio combuſtibilis vt conuertatur, creſcatque ignis, & cum igne noua virtus augmentandi. Cæterum in viuentibus virtus augmentatiua non eſt in omnibus partibus, nec creſcit, aut aduenit noua virtus creſcente viuente, ſed virtus augmentatiua pertinet ad determinatam partem, ſeu organum, puta ad ſtomachum, in quem mittitur alimentum, & inde diſtribuitur ad omnes partes corporis, & cùm per augmentum partium nõ adueniat noua virtus ſtomachi nutrientis, ſed idem debet omnibus præſtare alimentum, talis virtus limitata, & in parte determinata reſidens non poteſt in quemcumque terminum ſe extendere, ignis verò, & reliqua non viuentia in quacumque parte habent ſufficientem virtutem aggeneratiuam.

Adhuc tamen obijcies contra id, quod dicimus, viuentia non habere terminum intrinſecum

cum

cium via corruptionis ex Martinez in hac quæſt. de maximo, & minimo 1. Phyſic. Quia termini extrinſeci tunc ſolum aſſignandi ſunt quando intrinſeci commodè non poſſunt: at in viuentibus poſſunt aſſignari termini intrinſeci corruptionis, quia ſi etiam via corruptionis viuens intumeſcat, non propterea acquirit maiorem quantitatem, quia tumor, ſicut, & raritas pertinent ad poſitionem diuerſam partium ſub eiſdem terminis quantitatis; ergo ex eo, quòd via corruptionis intumeſcat viuens, non habebit terminum extrinſecum in quantitate, ſed intrinſecum. Hoc argumentum iam ſupra ſolutum eſt, & non habet vim, quia non aſſignamus terminos quantitatis in iſtis rebus ſolum ratione intrinſecarum partium, & primarij effectus quantitatis, ſed etiam ratione extenſionis in loco; quia enim quantitas non poteſt extendi pro omni loco, neq; nouas partes addendo via augmentationis, neq; eaſdem extendendo per ſituationem in omni loco via corruptionis, & illis aſſignamus terminum intrinſecum propter limitationem virtutis augmentatiuæ, & iſtis extrinſecum, ne deſinat viuens per vltimum eſſe.

Fortius aliunde inſtari poteſt, quia poſito termino intrinſeco magnitudinis in homine, v g. & incipiente via corruptionis; vel in ipſa natura eſt virtus certa, & determinata, vt vlterius poſſit via corruptionis permanere, vel non. Si non; ergo ſtatim peribit, quia caret virtute determinata, atque adeò nullam habet, vt vlterius permaneat vſq; ad aliquem terminum extrinſecum; vnde enim deſignabilis eſt ille terminus ſi non eſt virtus in viuente, vt ad il-

Digitized by Google

lum extrinſecè perueniat? Si habet, ergo habebit terminum intrinſecum, etiam via corruptionis, quia currit eadem ratio, atque via generationis, ſiquidem ex intrinſeca virtute naturali, habet peruenire ad talem terminum, & hæc intrinſecè determinata eſt.

Confirmat. quia ſicuti ignis maximus appoſitam ſibi ſtuppam comburet, & aggenerabit ſibi, ideoq; negamus habere terminum intrinſecum, ita, & animal in termino maximo ſuæ magnitudinis adhibitum ſibi alimentum præſertim facilis decoctionis conuertet, & creſcet, ergo non habet terminum intrinſecum. Quod ſi tantum deperdet de propria ſubſtantia, quantum adquirit de alimento, idem dicemus de igne illo maximo, ſicque pari paſſu current.

Reſp. in non viuentibus via corruptionis deſignari terminum ex virtute naturali ipſius non in ſtatu naturali, ſed infirma, & deficiente, vtpote via corruptionis tendente. Virtus autem deficiens cùm minuatur, & à ſtatu naturali remoueatur, terminatur in non eſſe, ſicut virtus effectiua, & perfectiua terminatur, in eſſe, & ideò via corruptionis, illa virtus habet terminum extrinſecum, ideſt non eſſe, via autem conſeruationis, & generationis terminatur in eſſe, qui eſt terminus intrinſecus præſertim quia illa deficientia virtutis venit ex diſpoſitionibus contrarijs, quæ ad generationem oppoſitæ formæ tendunt, & ideò virtus deficiens in extrinſecum terminatur, ſcilicet in generationem formæ oppoſitæ. In non viuentibus autem non datur terminus extrinſecus in augmento, ſed nullus terminus ſiue non determinatus ſincategorematicè, vt dictum eſt; vnde

de non eſt ſimile, nec enim in eis ſignari poteſt terminus, in quem non perueniant, & infra illum perueniant, ſed quouis dato aliud poteſt adiungi.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd quando animal peruenit ad ſummum augmentum, ideò habet terminum, quia virtus eius ſic continua reactione diſpoſita eſt, vt tantum, vel plus perdat quàm conuertit, aliàs ſi plus conuerteret, adhuc creſceret. Ignis autem quanto plus augetur, minus virtus eius diminuitur, ſed fortificatur, & ideò non eſt fundamentum vt dicamus, quòd tantum deperdet, quantum augebitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum detur terminus paruitatis intrinſecus, tam in animatis, quàm in inanimatis.

SEnſus quæſtionis eſt; an corpus non mathematicum, ſed naturale conſtans tali, vel tali forma naturali, & non in ſola ſubſtractione quantitatis conſideratum, poſſit in quacumq; parte minori, ac minori ſine termino generari, vel conſeruari; an verò exigat determinatam aliquam quantitatem verſus paruitatem citra quam generari, aut conſeruari non poſſit, & hoc vocamus minimum illius corporis; ſiue intrinſecum aſſignetur, ſiue extrinſecum, hoc enim etiam reſoluendum eſt.

Prima concluſ. In viuentibus terminus paruitatis intrinſecus aſſignandus eſt via generationis, & conſeruationis, non corruptionis. Eſt communis inter Authores, & videri poſſunt

Conimb. 1. Phyſ. c. 4 q. 1. art. 2. & Carmel. diſput. 27. q. 3. & alij. *Ratio eſt*, tùm illa generalis poſita præcedenti artic. quia ex forma determinata, ſequitur determinata quantitas, tam ex parte magnitudinis, quam ex parte paruitatis; tum ſpecialis, quia viuentia exigunt plura organa ad ſui compoſitionem, quæ non poſſunt diſponi in quacumque minima parte, niſi, vel omnino comprimantur, ſeu condenſentur, & ita inhabilia reddantur ad ſua munera, vel penetrentur, quod naturaliter eſſe non poteſt.

Altera verò pars, quòd terminus ille ſit intrinſecus via generationis, ſed non via corruptionis, conſtat ex eiſdem rationibus, quibus probatus eſt terminus magnitudinis in artic. præcedenti. Eſt terminus intrinſecus via generationis, quia alias non inciperet per primum eſſe ſicut eſt proprium ſubſtantiæ, ſed per vltimum non eſſe, quod eſt proprium motus, & rei ſucceſſiuæ, vt in 6. lib. dicemus. Et ſequela patet, quia ſi eſſet terminus extrinſecus verſus paruitatem, eſſet verum dicere: Nunc in hac quantitate non eſt viuens, immediatè poſt erit, creſcente immediatè poſt quantitate, quia id quod immediatè poſt ſequitur in quantitate eſt pars indeterminata, quæ motu, ſeu indeterminata actione acquiri debet; ſed de quo verificatur, quod nunc non eſt, & immediatè poſt erit, incipit per vltimum non eſſe, & non per primum eſſe; ergo &c. Similiter via conſeruationis cum fiat ille motus ad paruitatem virtute naturali, oportet quòd habeat determinatum terminum, ſicut habet verſus magnitudinem, quia à ſimili virtute naturali procedit argumentum. At verò via corruptionis termi-

Digitized by Google

nus ille paruitatis intrinſecus eſſe debet, ne aliàs viuens deſinere poſſit per vltimum ſui eſſe, ſicut in termino magnitudinis dictum eſt. Nam aſſignato termino intrinſeco, v. g. in condenſatione viuentis verſus paruitatem, & motu ſe continuante, vel immediatè poſt deſinet viuens vel non. Si non, ergo nondum erat in termino intrinſeco corruptionis, ſiquidem adhuc eo tranſgreſſio non corrumpitur. Si deſinit, ergo per vltimum eſſe, quia eſt verum dicere nunc eſt ſcilicet in termino intrinſeco via corruptionis, & immediatè poſt non erit, quæ eſt deſitio per vltimum eſſe: inconueniens autem eſt talis deſitio in his quæ per generationem alterius deſinunt, vt art. primo oſtenſum eſt.

Secunda concl. Non viuentia habent terminum intrinſecum paruitatis via generationis, & conſeruationis. In hac concluſione non concordant D. Thom. & Scotus, ſentit enim Scot. in 2. diſt. 2. q. 9. non viuentia carere termino paruitatis intrinſeco ex natura ſua, ſed in quacumque minori parte poſſe generari, aut conſeruari. Quem ſequuntur aliqui Recentiores, vt Rub. 1. Phyſ. cap. 4. q. 2. & Pereir. lib. 10. cap. 23. propoſ. 7. & alij Cæterum D. Thom. apertè tenet contrarium, tum in 1. p. q. 7. art. 3. vbi docet, corpus naturale habere determinatam quantitatem in maius, & minus, & eadem ratione id probat, ſcilicet quia quantitas ſequitur ad determinatam formam, quod probat terminum intrinſecum non minus in magnitudine, quàm in paruitate; tum etiam in 2. diſt. 14. q. 1. art. 1. ad 4. & diſt. 30. q. 2. a. 2. in corp. expreſsè docet, quod corpus naturale

habet determinatam quantitatem; & ideò eſt inuenire minimam carnem, & minimam aquam, vt dicitur 1. Phyſic. text. 36. ſuper quem locum etiam videri poteſt S. Thom. lect. 9. vbi oſtendit, quòd corpus mathematicum poteſt diuidi in infinitum, quia ſolum in eo conſideratur quantitas, non tamen corpus naturale, quia in eo eſt forma, quæ ſub quacumque quantitate nequit conſeruari. Nec poteſt exponi S. Thom. quòd ſolum intendit non dari infinitum categorematicè, & in actu, quòd verò detur ſincategorematicè verſus magnitudinem non intendit, & idem eſt verſus paruitatem. Nam contra hoc eſt, quia eſſet ridiculum velle probare, quòd verſus paruitatem non datur infinitum categorematicè, cùm ipſa ratione paruitatis infinitas tollatur, loquendo de infinitate continui. Solum ergo intendit probare, quòd verſus paruitatem res naturalis habeat terminum etiam ſincategorematicè; ita quòd in minori, ac minori parte non poſſit conſeruari, ac diuidi.

Fundamentum præter illud commune ſupra poſitum de forma determinata, ad quam ſequũtur accidentia determinata, & conſequenter quantitas tam in maius, quam in minus, ſpecialiter addi poteſt aliud fundamentum. Quia ſi ad generationem non viuentium non requiritur determinata quantitas verſus minimum; ſequitur quòd poſſit aliqua ſubſtantia incipere per vltimum non eſſe, non autem per primum eſſe, cuius oppoſitum art. 1. ſuppoſuimus, & oſtendemus plenius in 6. lib. Sequela probatur. Applicetur ignis in aliquo inſtanti, vel creetur prope combuſtibile, ita quod in

illo

illo inſtanti non tangant niſi ſuperficiem combuſtibilis, ſicut communiter ignis applicatus paſſo ſolam ſuperficiem tangit, & inde incipit diffundere ſuam virtutem vniformiter difformiter, & ſic in illa ſuperficie ponat calorem vt octo, & infra ſuperficiem aliquid minus, & minus ſucceſſiuè. Tunc formo argumentum. In illa ſuperficie non generatur ignis illo primo inſtanti, quia ignis eſt corpus, & in ſuperficie non poteſt generari, corpus enim non eſt ſine trina dimenſione, debet ergo expectare vt pars aliqua ſit diſpoſita calore vt octo, quod erit immediatè poſt, cùm motus ille vniformis difformis cœperit in parte ſequenti poſt ſuperficiem intendi, & communicare calorem vt octo, ergo cum immediatè poſt inſtans attingatur à calore ſuperficiei pars immediata communicando illi calorem vt octo, & in quacumque minori parte generetur ignis immediatè poſt generabitur, ſed immediatè poſt inſtans ſequitur tempus; ergo in tempore incipiet generatio, & ſic erit verum dicere in illo inſtanti nunc non eſt ignis, immediatè poſt erit, quod eſt incipere per vltimum non eſſe.

Confirmatur, quia ignis non poteſt generari in puncto, vel indiuiſibili, vt probatum eſt, quia eſt corpus, ergo in aliquo diuiſibili; ſi ergo non requirit quantitatem determinatam, ſed quacumque data in minori incepit, ergo non eſt aſſignari primum eſſe, ſed quocumque dato ante incepit, ergo ad modũ motus incipit.

Omitto aliam rationem, quia res minimæ quantitatis non poteſt habere operationem, ergo nec eſſe, quod eſt propter operari. Sed reſponderi poteſt, quòd habet inſenſibilem opera-

rationem, nec enim ſolum ſunt in eſſe, quæ ſub ſenſum cadunt ex defectu ſolius quantitatis. Quod tamen incertum eſt, & qua facilitate dicitur, negatur.

Quòd verò iſte terminus verſus paruitatem ſit intrinſecus, conſtat ex dictis, tùm quia operatio vt procedat, exigit quantitatem determinatam in ipſomet operante, & non extra illud, ergo eſt terminus ei intrinſecus; tum quia aliàs ſi ſufficeret extrinſecus, poſſet incipere ignis, v. g. per vltimum non eſſe ab ea parte, quę immediatè ſequitur poſt terminum extrinſecū, vt oſtenſum eſt. Et denique cùm ſequatur ad formam intrinſecam tanquam accidens eius, intrinſecus quoq; terminus erit, ideſt in ipſo exiſtens. Et ſimiliter oſtenditur, quòd via corruptionis non habent terminum intrinſecum paruitatis, ſed extrinſecum, qui aliàs poſſet deſinere non viuens per vltimum ſui eſſe, ſi perueniret ad terminum illum ſibi extrinſecum in paruitate, & immediatè poſt continuando motum condenſationis, aut diuiſionis minoraretur; tunc enim immediatè poſt illum terminum deſineret, ergo per vltimum eſſe, quia quando eſſet in termino poſſemus dicere, nunc eſt, & immediatè poſt non erit, quod in deſitione corruptiua ſubſtantiæ nequit concedi, vt ſupra oſtendimus.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur vulgari illo, ſed difficili argumento. Quia ignis, v. g. approximatus materiæ diſpoſitæ prius agit in partem propinquam, quàm remotam, cùm agat vniformiter diffor-

difformiter, ergo prius introducit calorem, vt octo in partem propinquam, quàm in remotā. Et quacumque parte minima deſignata, cùm ſit diuiſibilis, actio vniformis difformis prius introducit calorem vt octo in medietatem, & in medietatem medietatis, & ſic in minus ſucceſſiuè, quàm in alias partes. In quacumq; autem minori, ac minori parte introducatur calor vt octo, non compatitur forma oppoſita, cùm ſit diſpoſitio vltima; ergo generatur ignis, aliàs ſine vlla forma maneret materia, ergo non habet determinatum terminum verſus paruitatem. Dicere autem, quòd producto illo calore, vt octo in illa immediata parte, ceſſat ibi agere quouſq; alia pars ſit æquè diſpoſita in quantitate ad ignem requiſita, & tantum conſeruat calorem partis immediatæ, eſt dicere quòd in parte illa immediata ceſſat motus, cùm ſolum ſit conſeruatio, & quies præcedentis, & ſi ibi ceſſat motus, ceſſabit etiàm in ſequentibus, quæ à motu primæ partis pendent.

Confirmatur ſimili argumento in nutritione ex alimento, vel aggregatione continua ignis in papyro; quando enim motus ille continuus nutritionis, vel aggenerationis peruenit ad vltimam partem minimam papyri, vel alimenti vt conuertatur in ignem, vel carnem, vel immediatè, poſt illa minima pars papyri tota conuertitur in ignem, vel non. Si non ergo adhuc infra terminum paruitatis propriæ manet papyrus, vel alimentum ſaltem via corruptionis, & ſic non habet terminum intrinſecum. Si non remanet, ergo cùm omnes illæ partes infra minimum non dum ſint æquè vltimo diſpoſitæ, quia vniformiter difformiter diſpoſitio intro-

ducitur, relinquitur, quòd vel forma ignis introducetur in aliquas ex illis partibus ſine ſufficienti diſpoſitione, ſcilicet calore vt octo, vel manebit materia ſine forma.

Reſpondetur, admiſſo caſu diſputationis gratia (nam vix contingere poteſt vt ignis, vel agēs naturale applicetur quãtitati ita minori) quòd producto calore infra octo in parte minori, quam requiratur ad quantitatem ignis, ceſſat intendere calorem in ea parte quouſque debita quantitas vlterius ſit diſpoſita eodem modo ita quòd ſubito in tota illa quantitate introduci poſſit calor vt octo, qui eſt vltima diſpoſitio, & ſine forma ignis non inuenitur; vltima enim diſpoſitio nunquam introducitur niſi cum forma, & concomitantia reliquorum accidentium, quorum vnum eſt quantitas debita, vnde hæc vltima diſpoſitio, licèt in ratione accidentis præcisè debebat lege alterationis produci vniformiter difformiter, tamen vt vltima eſt, & neceſſario annexa ipſi formæ ſubſtantiali, introducit ipſa lege generationis ſubſtantialis; ſcilicet modo formæ ſubſtantialis, & expectando reliqua accidentia, & diſpoſitiones talis formæ. Et quòd producta qualitate aliqua infra vltimam diſpoſitionem in quantitate indebita ceſſat actio vlterioris qualitatis productiua quouſq; debita quantitas ſit diſpoſita, patet ex duobus, tum in generatione viuentium quæ exigunt determinata organa, vndè licèt vna pars minor, vel indeſignata habeat qualitatem requiſitam ad carnis, vel oſſis materiam, v. g. talem duritiem non tamen introducetur ibi forma viuentis quouſq; organa ſint in quantitate debita diſpoſita, ita ſuo modo

non

non viuens quouſq; habeat quantitatem, non quidem organizatam, ſed ſibi debitam diſpoſitam non generabitur. Et ſecundò id apparet in flamma, quæ vicinam ſuperficiem, aut partes aeris non inflammat, ſed in eis conſeruat calorem, & ſi ponatur materia nimis ſicca, vt papyrus, vel ſulphur aliquantulum diſtãs inflammat eam; ergo ſignum eſt, quod non mouendo vicinas partes, ſed conſeruando calorem poteſt in aliquid agere. Et ſic quando dicitur quòd ceſſante motu in parte immediata, ceſſabit in vlterioribus, diſtinguo, ceſſante motu, & conſeruatione primi caloris ſimul, concedo; ceſſante motu, ſed non conſeruatione caloris nego, per illum enim conſeruatum reliquæ partes mouentur vſquequo ſint æquo pondere omnes diſpoſitæ, vt in omnibus ſimul cum quantitate requiſita calor, vt octo ſimul per generationem formæ introducatur; poſtea verò in aggeneratione, continuatione quadam producetur, quia iam ſupponitur debita quantitas generata. Quomodo autem vltima diſpoſitio non introducatur ſola alteratione, ſed ſimul concurrente generatione, in lib. de gen. explicabimus, ſed ſufficit aduertere, quod ſi vltima diſpoſitio eſt neceſſario annexa formæ ſubſtantiali, quid mirum quod ſit annexa generationi, & ſine ipſa non introducatur? licèt cum habitudine ad qualitatem præcedentem per alterationem introductam, cui continuatur, vel coordinatur, & ratione illius habitudinis fungitur cauſalitate, ſeu prioritate diſpoſitionis, & cauſæ materialis, vt ibi latiùs explicabitur.

Ad Confirm. Reſp. quòd quando peruenitur ad illas anguſtias, quod alimentum, vel combu-

ſtibile

ſtibile peruenit ad ſuam minimam quantitatẽ, non ſolum in qua eſſe poteſt via generationis (inde enim adhuc vlterius progredi poteſt motus via corruptionis non eiecta forma combuſtibilis, alias definerer per vltimum eſſe illa forma, vt ſupra dictum eſt) ſed etiam in qua eſſe non poteſt via corruptionis, quæ eſt terminus extrinſecus paruitatis, tunc conſiderandum eſt, quòd licèt tota illa pars non receperit vniformiter diſpoſitiones vſq; ad vltimam; tamen dicendum eſt, quòd vel illæ diſpoſitiones minores vltima per accidens ſunt ſufficientes, vt introducatur vltima, quia ſublata quantitate debita; reliquæ omnes diſpoſitiones formæ præcedentis ceſſant, & ſic ſoluitur forma ſubſtantialis à materia, ſublatis autem omnibus diſpoſitionibus ſubiecti, ſiue per ſe à contraria diſpoſitione, ſiue per accidens deſtructa quantitate requiſita, & conſequenter diſpoſitionibus, quæ mediante illa in ſubiecto ſunt, tollitur forma, & datur locus vt generans introducat formam ſubſtantialem, & diſpoſitionem vltimam vtendo generatione, & non amplius alteratione. Vel dicendum, quòd cùm peruenitur ad minimam illam quantitatem intra quam poteſt ſuſtentari forma, ſed in alia non poteſt, ceſſabit motus conſeruando diſpoſitiones immiſſas, quouſque in reliquis partibus diſpoſitio ſufficiens æquè introducatur, vt ſuper omnes vltima diſpoſitio cum forma ſubſtantiali introduci poſſit, ſicut de igne primo applicato ad paſſum, & generante ignem dictum eſt.

Secundò arguit. Si non viuentia habent terminum intrinſecum paruitatis, accipiamus

cor-

corpus quod in toto vniuerſo minimam inter omnia quantitatem exigit, & ponatur in ſua minima quantitate; tunc diuidatur à Deo, vel Angelo, nulla alia alteratione, vel diſpoſitione facta, quam diuiſione, vel facta diuiſione, adhuc manebit illud minimum vel non. Si manebit, ergo vltra terminum intrinſecum paruitatis inuenitur, & ſic ille non erat terminus. Si non manet, ergo conuertitur in aliud corpus, ſed ſupponimus, quòd nullum aliud corpus poteſt eſſe minus in toto vniuerſo, ergo in nullum aliud corpus poteſt conuerti. Et præſertim quia ex vi diuiſionis non apparet quæ forma poſſit ibi introduci. Et ſi dicatur, quòd conuertetur in corpus proximius circunſtans. Contra eſt, tum, quia poteſt contingere, quòd ſit minus diſpoſitum, & proportionatum illi corpori circunſtanti vt in illud conuertatur; tùm quia poteſt Angelus, vel Deus diuidere illud corpus in vacuo, & tunc non habet circunſtans corpus in quod conuertatur. Item ſit minimum panis, vel vini, in quo eius ſpecies ſaluari poſſit, & Sacerdos intendat conſecrare medietatem tantum, tunc medietas erit conſecrata, & altera medietas ſub forma panis, vel vini, dabitur ergo tunc aliquid vini, vel panis ſub minori minimo, quod eſt non habere terminum intrinſecum paruitatis. Conf. in ipſa aggeneratione qua ignis ſerpit per papyrum, vel viuens conuertit nutrimentum, forma tunc introducitur ad modum motus ipſius aggenerationis continuæ, ergo in minores, ac minores ſine termino determinato paruitatis; ergo ſimiliter quando primo generatur, nec enim magis determina-

ta

ta accidentia exigit in generatione, quàm in aggeneratione.

Reſp. in illo primo caſu, illud minimum aggenerandum, & addendum eſſe corpori viciniori actiuioris virtutis, vel ſi vndique circundetur corpore æqualis actiuitatis, Deus determinabit in quod conuertetur, ſicut alias cauſas determinat. Et dum incipit diuiſio, incipit eſſe in minori parte infra minimum via corruptionis, quod non eſt inconueniens. In vacuo autem non poterit illud minimum diuidi ab Angelo, reſiſtente tota natura, quia non poteſt aliud corpus generari, & conſequenter neque iſtud corrumpi, aut ſine debita quantitate, & diſpoſitionibus permanere. Si verò Deus velit in vacuo diuidere, tenebitur conſeruare ſubſtantiam infra minimam quantitatem, quod bene poteſt facere, ſine diſpoſitionibus enim poteſt conſeruare formam in materia.

Quoad 2. caſum reſp. quòd illa pars media non conſecrata cum maneat continuata, & ſub eadem quantitate cum alia medietate conſecrata, eodem modo conſeruabitur, atque ante conſecrationem, eò quòd quantitas medietatis conſecratæ ex ſuſtentatione diuina habet vim ſubſtantiæ, & ita facit omnia, quæ ibi faceret ſubſtantia, ſi adeſſet, ſi autem ibi adeſſet ſubſtantia in illa medietate, conſeruaretur alia illi adiuncta, ergo ſimiliter facta conſecratione.

Ad conf. reſp. Aggenerationem fieri per modũ motus in minores, ac minores partes, quia non ſeorſum ponuntur, ſed vt aggregatæ, & coniunctæ ei cui aggenerantur; vnde in aggene-

gene-

generatione nunquam datur quantitas minor minima ſeparata, & ſeorſum, hoc enim eſt inconueniens, coniuncta verò alteri maiori non ſolum eſt inconueniens, ſed neceſſarium in omnibus corporibus. In prima autem generatione fit corpus aliquod per ſe vt totum, non vt pars aggregata, & ita ſi fieret in minori, ac minori quantitate, fieret ſine quantitate ſibi debita, & propria, quæ debet eſſe certa, ac determinata, ſicut alia accidentia.

Vltimo argui. Poſſe diuidi in infinitum ſine termino, & paſſio quantitatis, & non impeditur per formam ſubſtantialem, cui inhæret, cùm hæc ipſa forma ſit ratio, & radix ipſius quantitatis, & conſequenter diuiſibilitatis in infinitum, ergo poteſt dato quocumque minimo adhuc diuidi, præſertim in homogeneis, quæ eiudem rationis ſunt in toto, & in partibus. Nec eſt aſſignabile à quo prouenіat illud impedimentum diuiſionis vltra minimum, non enim prouenit à natura quantitatis ſecundùm ſe, quia hæc potius petit diuidi ſine termino, nec à forma ſubſtantiali, quia hæc eſt radix talis quantitatis, nec à qualitatibus, quia iſtæ in puncto conſeruari poſſunt, & intendi, ac remitti, ergo à nullo.

Reſpond quòd poſſe diuidi in infinitum ſine termino, non eſt paſſio quantitatis in ſtatu naturali, & vt ſequitur ad corpus naturale, ſed quantitatis mathematicè conſideratæ, & ſecundum abſtractionem ab omni corpore, & motu. Forma autem non eſt radix quantitatis ſub ſtatu mathematico, ſed ſub ſtatu naturali, ideſt vt deſeruit operationi, & motui, alijſq; diſpoſitionibus ad generationem requiſitis.

ſtis. In ſtatu autem mathematico ponitur ſolum per conſiderationem intellectus, quo præcisè conſideratur id, quod extenſionis eſt, ex vi enim huius præcisè conſiderati non repugnat diuidi, ſed tamen ex alijs adiunctis, prout in ſtatu naturali, ſcilicet prout deſeruit diſpoſitioni ad generationem, & operationi, & vt dimanat à certa, ac limitata forma, ſic non poteſt diuidi in quaſcunq; minimas partes ſeruata illa forma. Vndè dicitur ad argumentum, quòd impedimentum diuiſionis prouenit ex determinata forma, quæ eſt radix quantitatis, non abſolutè, & ſub ſtatu mathematico, ſed vt deſeruit ſibi, & ſub ſtatu naturali, & conſequenter determinata eſt: Quòd ſi diuidatur, forma tollitur, quæ exigit illam diſpoſitionem, & conſequenter ipſa quantitas, quæ pereunte ſubiecto non poteſt conſeruari.

CIR-

CIRCA LIBRVM

Secundum Phyſicorum.

Liber iſte in duas partes diuiditur. In prima tractat de natura. In ſecunda de cauſis. Et habent iſta duo inter ſe connexionem, quia natura definitur per modum principij, & cauſæ motus, ideoq; neceſſe fuit inueſtigare cauſas, tractando de natura.

Igitur de natura agit Ariſtotel. duobus primis capitibus, de cauſis verò in reliquis ſeptem.

SVMMA TEXTVS

Libri Secundi Phyſicorum.

CApite primo duo facit Phil. Primò inueſtigat, quid ſit natura. Secundò oſtendit, quibus conueniat ratio naturæ. *Circa primum* ponit vnam diuiſionem, & tres definitiones. Diuiſio eſt, horum, quæ ſunt; quædam ſunt à natura quædam ab alijs cauſis, ſcilicet ab arte, vel à caſu. A natura ſunt animalia, partes ipſorum, plantæ, & corpora ſimplicia. Ab arte, vt veſtis, lectica, & ſimilia, inter quæ hoc intercedit diſcrimen; quòd ea quæ ſunt à natura, per ſe habent principium alicuius mutationis; quæ verò ab arte, non habent

bent

Digitized by Google

bent per ſe mutationis principium, ſed per accidens quatenus conſtant aliqua ſubſtantia naturali, v. g. lapide, vel ferro. Definitiones ſunt tres. Prima ipſius naturæ, quæ definitur non per aliquid abſolutum, ſed per habitudinem principij. *Natura eſt principium motus, & quietis eius, in quo eſt primò, & per ſe, & non ſecundum accidens*. Secunda definitio eſt rerum naturalium. *Naturalia dicuntur illa, quæ habent in ſe ipſis principium ſui motus*. Tertia definitio eſt eorum, quæ dicuntur ſecundum naturam. *Secundum naturam dicuntur tam ſubiecta, quorum eſſe eſt à natura, quam accidentia, & affectiones eis conuenientes.*

Circa ſecundum dicit, quòd definitio naturæ conuenit materiæ, & formæ. Materiæ quidem non ſicut antiqui Philoſophi, qui non agnoſcebant materiam eſſe puram potentiam, ſed aliquod corpus in actu, pura terra, vel aqua, aut quid ſimile, ad quam omnes formæ comparabantur tanquam accidentia. Sed Phil. docet, quod materia prima eſt natura, tanquam principium intrans compoſitionem rei naturalis: & ſecundò, quòd etiam forma eſt natura, quin ex ipſa eſt ſpecies, & ratio naturæ, idq; rationibus tribus probat, quæ in textu claræ ſunt.

In capite ſecundo, vt magis eluceſcat quid ſit natura, & naturalia, diſtinguit inter Phyſicam, & Mathematicam & obiectum vnius, & alterius, & facit duo. Primò oſtendit diſtinctionem Mathematicæ à Phyſica. Secundò declarat extenſionem obiecti Phyſicæ.

Circa primum propoſita prius ratione dubitandi, quia Phyſica agit etiam de obiecto Mathe-

thematicæ, ſcilicet de quantitate, & indiuiſibilibus, & ſpecialiter de figura, & aſpectu cœli, de quo etiam agit Aſtrologia: ſoluit difficultatem poſitam oſtendendo, quòd aliter conſiderat Mathematicus quantitatem, aliter Phyſicus; Phyſicus enim vt ſubiectum motui, & ſenſui; Mathematicus autem vt abſtrahens à motu, & ſenſu, quæ abſtractio non eſt falſa, quia abſtrahentium non eſt mendacium, ſed aſſerentium. Quòd vero ſic conſiderent Mathematicus, & Phyſicus idem obiectum oſtendit duplici ratione; tùm ex diuerſis definitionibus, ſeu diuerſo modo definiendi vtriuſq; tùm ex eò quòd dantur quædam ſcientiæ mediæ inter naturales, & mathematicas, ſicut Aſtrologia, Perſpectiua, Muſica, &c. quæ ea quæ Mathematicus conſiderat abſtractè, applicant alicui ſenſibili, ſicut Aſtrologus conſiderat figuram in cœlo, perſpectiuus lineam in viſuali, Muſica numerum in ſonoro; ergo ſignum eſt quòd Mathematica ſecundùm ſe abſtrahit à materia ſenſibili, & conſequenter à modo ſcientiæ naturalis.

Circa ſecundum oſtendit Phyſicam extendi circa materiam, & formam, neque eſſe duas ſcientias circa iſta duo. Et antiqui quidem non diſtinguentes materiam primam à forma ſubſtantiali parum, vel nihil attigerunt de forma in ſcientia naturali. Oſtendit autem ad eamdem ſcientiam pertinere agere de materia, & forma, tum exemplo artis, quæ imitatur naturam, eadem enim ars agit de forma artificioſa, & materia competenti; tum, quia forma eſt finis materiæ, ad eam enim terminatur omnis mutatio materiæ; eadem autem ſcientia

con-

conſiderat finem, & quæ ſunt ad finem; tùm denique, quia materia, & forma, ſe habent correlatiuè, & conſequenter ſunt ſimul cognitione. Et ſic concludit, quòd de formis totaliter ſeparatis à materia non pertinet agere ad Phyſicum, ſed eius terminus eſt in anima rationali, quæ eſt in materia, & ſeparari poteſt ab illa.

Capite tertio incipit ſecunda pars huius libri, in qua tractatur de cauſis. Et procedit Phil. tali ordine, quòd primò agit de manifeſtis ſpeciebus, & modis cauſarum in hoc tertio capite. Secundò de cauſis minus manifeſtis, quales ſunt cauſæ per accidens, ſcilicet caſus, & fortuna, de quo in cap. 4. 5. & 6. Tertiò oſtendit non eſſe plures ſpecies cauſarum quàm quatuor in cap. 7. & tandem duo dubia reſoluit circa modum cauſandi propter finem, & modum cauſandi ex neceſſitate in cap. 8. & 9.

Igitur in cap. 3. tria facit Ariſtot. Primo, proponit neceſſitatem tractandi hic de cauſis. Secundò numerat earum genera. Tertio numerat diuerſos earum modos. *Quantum* ad primum licèt agere de cauſis, vt ſic, pertineat ad Metaphyſicum, quia multæ cauſæ non pendent à materia, tamen agere de cauſis quatenus ſunt cauſæ naturæ pertinet ad naturalem, qui reſoluit, & explicat res per ſuas cauſas.

Quoad ſecundum, genera cauſarum ſunt quatuor, *Materialis, formalis, efficiens, & finalis*. Materialis dicitur, *ex qua fit aliquid cum inſit*. Cauſa formalis dicitur, *Species, & exemplar*, quia cauſa formalis intrinſeca dat ſpeciem rei informando; exemplar autem, ſeu ideã efformando. Cauſa efficiens dicitur *id à*

quo

quo eſt principium primum motus, & quietis, ſicut Pater eſt cauſa filij. Cauſa finalis eſt *id cuius gratia aliquid fit*, ſicut ſanitas eſt cauſa de ambulationis. Ex hoc autem infert Ariſt. tria colloraria. Primum eſt, quòd eiuſdem rei contingit eſſe plures cauſas per ſe, ſicut ſtatuæ eſt cauſa æs vt materia, artifex vt efficiens, figura vt forma. Secundum eſt, quòd cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ, vel laborare eſt cauſa bonæ valetudinis, & bona valetudo eſt cauſa laboris. Tertium eſt, quòd idem eſt cauſa contrariorum ſecundum diuerſa, ſicut nauta eſt cauſa ſaluationis nauis per præſentiam, & ſubmerſionis per abſentiam.

Circa tertium explicat quatuor modos, ſeu diuiſiones cauſarum. Primus eſt in cauſam priorem, & poſteriorem ideſt remotam, & propinquam, ſeu vniuerſalem, & particularem, & poteſt eſſe vniuerſalis dupliciter; vno modo per prædicationem, ſicut artifex in communi reſpectu huius, & illius artificij, vel poteſt eſſe vniuerſalis per cauſalitatem, vt cęlum reſpectu horum inferiorum, & Deus reſpectu omnium. Secunda diuiſio eſt; alia eſt cauſa per ſe, alia per accidens; per ſe à qua per ſe pendet effectus, vt ſtatua à ſtatuario; per accidens à qua per ſe non pendet effectus, ſed eſt coniunctum cauſæ per ſe operanti, ſicut ſtatuario accidit quod ſit Polycletus. Tertia diuiſio eſt; cauſa alia eſt in potentia, alia in actu. Quarta diuiſio, cauſæ aliæ complexæ, aliæ ſimplices; complexæ vt ſi coniungantur cauſæ per ſe, & per accidens, vt ſi dicatur quod Polycletus ſtatuarius facit ſtatuam. Simplices ſumendo ſeorſum vnamquamque cauſam. Et

quot

Digitized by Google

quot modis dicuntur cauſæ, tot modis dicuntur cauſata eis correſpondentia.

In capite quarto, agit de cauſis per accidens, quæ ſunt caſus, & fortuna, & in hoc capite recenſet opiniones antiquorum, in ſequenti determinat propriam opinionem quoad fortunam: in ſexto quoad differentiam eius à caſu. Igitur de caſu, & fortuna fueruut tres opiniones antiquorum. Prima dicebat, nihil eſſe caſum, & fortunam; tùm quia omnia habent aliquam cauſam determinatam, ac proinde nihil fit à caſu: tùm quia veteres numerando cauſas non meminerunt fortunæ. Secunda opinio in alio extremo dicebat omnia eſſe à caſu non ſolum in hoc mundo, ſed etiam in cœlo, quæ fuit opinio Democriti, qui ex concurſu caſuali atomorum dicebat mundum, & eius partes eſſe factas. Tertia opinio Stoicorum dicebat fortunam eſſe aliquid diuinum, & menti noſtræ ignotum ad quod reducebant omnes effectus. Hanc vltimam opinionem non impugnat Ariſtot. tùm quia de cauſa diuina non pertinet agere ad naturalem, ſed ad Metaphyſicum; tùm, quia infra eſt impugnanda, oſtendendo, quòd fortuna eſt cauſa per accidens, quod non conuenit rei diuinæ. *Primam* verò opinionem ex eo improbat, quia etiam Antiqui Philoſophi non ignorauerunt fortunam, & caſum, nec contradixerunt illis, qui caſum, & fortunam ponebant; ergo hoc ipſo debebant agere de fortuna, & caſu, vt oſtenderent id eſſe falſum; tùm, quia quædam poſuerunt fieri à caſu, & fortuna, ſicut Empedocles, qui dixit, quòd quando mundus eſt factus, & eius partes per litem fuerunt diſtinctæ, accidit aerem, verbi

gratia

gratia in hunc locum ſe collegiſſe, & partes animalium ſic fortuito coaluiſſe. *Secundam* opinionem ex eo improbat, quia videmus multa non à caſu fieri, ſed ex cauſis determinatis, vt oliua, & aliæ plantæ ex determinato ſemine non ex quolibet; quomodo ergo exiſtimandum eſt quòd nobiliores partes mundi, vt cœlum, & res ſempiternæ ſint à caſu, & non ex cauſis determinatis.

In capite quinto, ad tradendam propriam ſententiam de fortuna, tria facit Philoſoph. Primò proponit quaſdam diuiſiones eorum, quæ cauſantur, vt videat ſub quo illorum ponatur fortuna. Secundò definit fortunam. Tertiò docet, quomodo verificanda ſint ea, quæ de fortuna dici ſolent. *Quantum* ad primum ponit tres diuiſiones ex parte rerum, quæ cauſantur, & aliam ex parte cauſarum. Prima diuiſio eſt, quædam ſunt, quæ ſemper fiunt, vt ortus Solis, quædam frequenter, vt hominem naſci oculatum; quædam in paucioribus, vt hominem naſci cum ſex digitis, & hoc vltimum communiter dicitur fieri à fortuna. *Secunda diuiſio* eorum, quæ fiunt, propter finem, quædam non. *Tertia diuiſio* eorum, quæ fiunt ex propoſito, ſeu electione, alia non. *Ex parte cauſæ* diuidit cauſam vt ſupra in per ſe, & per accidens, & dicit cauſam per ſe eſſe finitam, & determinatam, cauſam autem per accidens indeterminatam, & infinitam, quia contingit infinita alicui accidere, & aliquando dicitur cauſa per accidens ex eo quod accidit cauſæ, aliquando ex eo quòd accidit effectui. Primo modo: vt ſi dicas album ædificat: album enim accidit ædificanti. Secundo mo-

modo, vt ſi dicas fodiens inuenit Theſaurum, accidit enim inuentio theſari ſoſſioni.

Quoad ſecundum dicit, fortunam contineri ſub cauſa per accidens in his, quæ fiunt propter finem, & ſic definitur fortuna, *Quod eſt cauſa per accidens eorum, quæ fiant propter aliquid*.

Quoad tertium verificatur de fortuna. Primum id quod dicitur quòd eſt ignota, vt aſſerebant Stoici, quia cum ſit cauſa per accidens, poteſt in infinitum extendi; infinitum autem eſt ignotum. Secundò, quòd fortuna eſt nihil, quia cauſa per accidens habet aliquid per accidens pro effectu, quod ſimpliciter eſt non ens. Tertiò, quòd fortuna eſt cæca, quia de eo, quod eſt per accidens tanquam de infinito, & indeterminato non datur certa ratio, & viſus. Quartò, quòd fortuna eſt bona, vel mala ratione eius quod accidit bonum, vel malum; & ſic dicitur infortunium, quando magnum malum accidit, & euſortunium, quando magnum bonum accidit. Deniq; fortuna dicitur incerta, quia eſt cauſa per accidens.

In capite ſexto, agit de differentia inter caſum, & fortunam, & facit tria. Primò, ponit differentiam inter caſum, & fortunam, comparando eas inter ſe. Secundò, comparando ea reſpectu illorum, quibus conueniunt, & in quibus inueniuntur. Tertio concludit, ad quod genus cauſæ pertineant caſus, & fortuna. *Quoad* primum differentia eſt inter caſum, & fortunam, quia caſus magis amplè ſe habet, quàm fortuna; omnis enim fortuna eſt caſus, & non è contra. Quod oſtendit, quia fortuna non inuenitur propriè, niſi in his, qui

agunt

Digitized by Google

agunt ex propoſito, cuius ſignum eſt, quia bona fortuna, vel eſt fœlicitas, vel propinqua fœlicitati; fœlices enim dicimus bene fortunatos; fœlicitas autem ſolum conuenit rationali creaturæ. Caſus autem etiam in alijs rebus inuenitur, ſicut dicimus lapidem, vel ſedem caſu cadere, & ſic caſus accidit in his quæ fiunt propter finem, quando non fiunt cauſa eius, quod accidit.

Quoad ſecundum conſtat ex dictis, quibus conueniat caſus, & quibus fortuna. Caſus enim maximè dicitur in operationibus naturæ quando fiunt extra ſuum finem, vt cum alicui naſcitur ſextus digitus, & ſic caſus poteſt habere cauſam intrinſecam, ſcilicet naturam; fortuna verò ſolum inuenitur in his, qui operantur ex propoſito. *Quoad* tertium reducit fortunam, & caſum ad genus cauſæ efficientis, ſeu mouentis, per accidens tamen, eò quòd caſus, & fortuna, vel conuenit his quæ ſunt à natura, vel quæ ab intelligentia, quorum vtrumq; eſt principium motus. Denique excludit opinionem, quæ ponebat caſum, & fortunam eſſe cauſam cœli.

Capite ſeptimo, duo facit Philoſ. Primò, confirmat numerum cauſarum ſupra poſitum, quòd ſint tantum quatuor cauſæ. Secundùm oſtendit, ad Phyſicum pertinere de omnibus cauſis agere. *Primum* oſtendit ex eo, quia propter quid quærit de cauſa, ſed ad propter quid non reſpondetur, niſi aliqua dictarum cauſarum quæ ſunt quatuor, ergo non ſunt plures. Minor patet, nam propter quid aliquando reducitur in cauſam formalem, vel definitionem, vt ſi dicatur propter quid angu-

lus eſt rectus? Reſpondetur, quia conſtituitur ex linea faciente duos angulos æquales. Aliquando verò redditur cauſa mouens, vt propter quid aliqui pugnauerunt? quia furati ſunt. Aliquando redditur cauſa finalis, vt cuius cauſa aliqui pugnant? vt dominentur. Aliquando materialis, vt propter quid aliquid corruptum eſt? quia conſtabat ex contrarijs. Tot ergo ſunt cauſæ, quot ſunt modi quærendi propter quid.

Quoad ſecundum oſtendit ad naturalem ſpectare demonſtrare per omnes cauſas; tùm quia aliquando contingit cauſas cõuenire in vnum, ſicut formalis, & finalis poteſt eſſe vnum, nam forma rei genitæ eſt finis generantis, & ſimiliter cauſa mouens poteſt eſſe eiuſdem ſpeciei cum effectu, vt in agentibus vniuocis; tùm etiam, quia ad naturalem pertinet agere de omni mobili, & de omni mouente, nam ſi eſt omnino immobile, non pertinet ad naturalem, ſed ad Metaphyſicum. Agendo ergo de omni mobili, quod conſtat ex materia, & forma, & pendet ab aliquo mouente, oportet agere de cauſa formali, & materiali, & mouente, quæ eſt efficiens. Et quia generatio ipſa, & motus eſt propter aliquid, forma enim eſt finis generationis, ideò etiam naturalis demonſtrat per cauſam finalem. Denique in calce capitis ponit exempla demonſtrationum naturalium per omnes cauſas.

In capite octauo, tractat Philoſoph. vtrum natura agat propter finem occaſione accepta ex eo quod dixerat capite præcedenti, Philoſophum demonſtrare per cauſam finalem, & quia ex hoc pendet alia difficultas, ſcilicet quo-

mo-

modo neceſſitas inueniatur in naturalibus, ſiquidem multi antiquorum negabant naturam agere propter finem, quia omnia eueniunt ex neceſſitate materiæ, ideò ſicut in iſto capite agit de fine, ita in ſequenti de neceſſario. *In hoc* ergo capite tria facit. Primò antiquorum opinionem, & dubitationem circa hoc. Secundò improbat eam oſtendens naturam agere propter finem. Tertiò fundamentis antiquorum ſatisfacit.

Quoad primum dicit, antiquos reduxiſſe effectus naturales in neceſſitatem materiæ, & ideò dixerunt non eſſe neceſſe reddere rationem propter quid natura faciat, neque quòd melius faciat, vt ſi quæratur, propter quid pluat? non eſt neceſſe reddere rationem, quòd pluit vt frumentum augeatur, ſed pluit propter diſpoſitionem terræ, è qua Sol eleuat vapores, & ſimiliter cur animal habeat dentes duros, & acutos? non eſt neceſſe reddere rationem, quòd id fiat propter cibi manducationem, ſed quia ex tali materia facti ſunt, ſcilicet denſa, & dura: inde verò conſequtæ ſunt illæ vtilitates, non tamen propter illas facti ſunt.

Quoad ſecundum ponit quinq; rationes ad probandum, naturam agere propter finem, quæ in textu ſatis claræ ſunt, & res illa ſatis nota eſt.

Quoad tertium excludit tria fundamenta antiquorum, ex quibus mouebantur ad negandum, quòd natura ageret propter finem. Primò, quia aliquando natura exorbitat, & peccat non conſequendo finem, vt patet in generatione monſtri. Cui rationi affert inſtantiam

Philoſ. tùm quia etiam ars peccat aliquando, & tamen nullus negat, quòd ars agit propter finem; tùm quia licèt natura aliquando exorbitet à ſuo fine, tamen de ſe determinatum ordinem habere in procreandis animalibus, & conſequenter, determinatum finem. Secundum fundamentum erat, quia ea, quæ fiunt naturaliter, fiunt ex cauſis prioribus, ſcilicet materia, & agente, non autem ex intentione finis, quia naturali modo fiunt, ſed oppoſitum iam ſupra eſt demonſtratum, cùm natura non ſit cauſa per accidens, ſicut fortuna, ſed determinatis vijs procedat: & conſequenter ex determinato fine, niſi aliquid impediat. Tertium fundamentum erat, quia natura non deliberat, ergo non agi propter finem. Reſpondet Philoſ. quòd etiam ars non deliberat, quia habet certas, & determinatas rationes operandi, & tamen facit propter finem, ſcilicet vt mota à fine, non vt mouens.

In capite nono, facit tria. Primò, proponit quæſtionem ſupradictam. An ſcilicet in naturalibus inueniatur neceſſarium abſolutè, vel ex ſuppoſitione, & dicitur neceſſitas abſoluta, quæ prouenit ex cauſis prioribus, quæ ſimpliciter neceſſitant, ſcilicet materia, & efficiente operante neceſſario: neceſſitas autem ex ſuppoſitione eſt ratione finis, ſcilicet ſuppoſito quod intenditur. Secundò ponit opinionem antiquorum, qui dicebant, omnia prouenire ex neceſſitate materiæ, vt ſi dicatur, quòd homo habet pedes inferius propter grauitatem humorum, & manus ſuperius propter leuitatem. Tertiò determinat veritatem tum abſolutè, tum comparatiuè aſſimilando neceſſitatem

tem

tem̄ rerum naturalium neceſſitati ſcientiarum.

Quoad primum dicit, quòd in naturalibus neceſſitas ſicut in artificialibus prouenit ratione materiæ, ſed ratio, ſeu diſpoſitio eſt ex fine, ſicut ad enſem requiritur materia dura, quæ eſt ferrum, non tamen propter duritiem ſic diſpoſitus eſt enſis, ſed propter finem ſcindendi; ſic natura aſſumit materiam talem, v.g. duram pro dentibus, mollem pro carnibus, non tamen propter ipſam duritiem, vel mollitiem determinat talem finem, ſed potius propter talem finem aſſumit talem materiam. Et hinc manet expeditum, quod ſecundo loco proponit de opinione antiquorum.

Quoad tertium aſſimilat neceſſitatem in generatione naturæ neceſſitati in ſcientijs demonſtratiuis; tum quantum ad ordinem, tùm quantum ad principia quæ neceſſaria ſunt. Quantum ad ordinem quidem, quia ex illo, quod aſſumitur vt principium, ſequitur de neceſſitate concluſio, finis autem ſe habet in operatiuis ſicut principium in ſpeculatiuis, licèt quantum ad aſſecutionem, finis ſit poſterior. Vndè ſicut ex principio diſpoſito ſequitur concluſio, ſic ex fine intento ſequüntur media, ſiue in operatione artis, ſiue in generatione naturæ. Quantum ad ipſa principia, quia principium demonſtrationis eſt definitio, & ſimiliter finis pertinere poteſt ad definitionem in naturalibus: finis enim generationis eſt forma rei, quam ſignificat definitio.

Digitized by Google

QVÆSTIO IX.

De natura, arte, & violento.

IN ipſa definitione naturę eas particulas poſuit Philoſophus, quibus natura ab artificioſo, & violento diſtinguitur. Vtrique enim opponitur illa particula, *Principium motus eius in quo eſt*; non enim ex intrinſeco principio mouetur, ſiue quod mouetur arte, ſiue quod vi. Et ideò, quia oppoſitorum eadem eſt ratio, agendo de natura, quæ principium motus intra ſe habet, ſimul agemus de artificioſo, & violento, quæ ſolùm habent principium extrinſecum motus. Licèt autem natura etiam opponatur ſupernaturali, & libero, tamen ad Phyſicum non ſpectat illas differentias per ſe conſiderare, quia vtrumque tam ſupernaturale, quàm liberum à motu ſenſibili non dependent: violentum autem, artificioſum in ſenſibilibus inueniuntur.

ARTICVLVS I.

Explicatur definitio naturæ.

VArias naturæ acceptiones plerique deriuant, ſed euidenter S. Thom. ex Phil. 5. Meth. text. 5. eius acceptiones declarat 1. p. q. 29 art. 1. ad 4. & hoc modo analogiam huius nominis explicat: *Nomen*, inquit, *naturæ pri-*

mo impoſitum eſt ad ſignificandum generatione viuentium, quæ dicitur natiuitas. Et quia huiuſmodi generatio eſt à principio intrinſeco, extenſum eſt hoc nomen ad ſignificandum principium intrinſecum cuiuſcumque motus. Et ſic definitur natura in ſecundo Phyſicorum. Et quia huiuſmodi principium eſt formale, vel materiale, communiter tàm materia, quàm forma dicitur natura. Et quia per formam completur eſſentia cuiuſcumque rei, communiter eſſentia cuiuslibet rei, quam ſignificat ipſa definitio vocatur natura. Vndè Boetius dicit, quod natura eſt vnumquodque informans ſpecifica differentia; ſpecifica enim differentia eſt, quæ complet definitionem, & ſumitur à propria rei forma. Ita D. Thom.

Igitur natura abſolutè ſumpta, & ſine addito iſtis quatuor modis ſumitur, ſcilicet pro natiuitate, ſeu naſcentia, pro principio motus, ſeu generationis, pro materia, vel forma, pro eſſentia, & quidditate, quæ explicatur in definitione. Aliquando verò natura ſumitur cum aliquo addito pro tota vniuerſitate rerum, vt quando dicimus aliquid eſt in rerum natura, & D. Tho. ſæpè docet totam naturam eſſe inſtrumentum Dei, vt 1.2.q.1.art.2.& q.6.art.1. ad 6. Aliquando ſumitur pro ipſo Authore naturæ, qui non tam eſt natura, quam origo ipſa, principiumque totius naturæ, & ab aliquibus appellari ſolet aſperiori vocabulo, natura naturans, ideſt, ordinans naturam.

In præſenti ergo naturam conſiderat Philoſ. in ſecunda acceptione, pro principio motus intrinſeco, vt D.Th. aduertit loco citato, & ſecundo Phyſic. lect. 2. Quod autem ex principi-

Digitized by Google

pijs iſtis componitur potius eſt principiatum, quàm principium: *Quod ſi dicas*, cur ergo Philoſophus egit de principijs rei naturalis in primo libro, & iterum in hoc ſecundo agit de natura pro principijs rei naturalis?

Reſpondetur, quòd cùm natura definiatur hic reſpectiuè, vt S. Thom. aduertit in hoc ſecundo Phyſic. lect. 1. id eſt ſub habitudine ad totum, non inconuenit de principijs rei naturalis tractaſſe in primo libro, quatenus ex illis conſtat ens naturale ſiue in facto eſſe. Hic autem de principijs rei naturalis, ſeu de natura agit ſub habitudine, & reſpectu ad motum; ſic enim induit rationem naturæ, in quantum eſt principium motus, ſiue actiuè, ſiue paſſiuè; atque ita in primo libro conſiderantur principia vt conſtituentia ens naturale, ſiue in fieri, ſiue in facto eſſe, ibique non tam conſideratur principium vt actiuum, & paſſiuum, quàm vt materiale, & formale. In præſenti verò conſiderantur principia non vt conſtituentia ens naturale, ſed vt principiantia motum, & ita conſideratur principium actiuum, vel paſſiuum.

Eſt igitur definitio naturæ: *Natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis eius in quo eſt primo, & per ſe, & non ſecundum accidens.* Primo loco ponitur in definitione naturę *pricipium & cauſa*. Cur vtrumque poſuerit Philoſ. multi quærunt, & multa reſpondent. Aliqui ſolum maioris explicationis gratia: Alij, quòd addidit cauſam ad remouendam priuationem, quæ eſt principium motus, & non eſt natura, quia non eſt cauſa. D. Tho. 2. Phyſ. lect. 1. dicit poni principium, & cauſam ad

de-

deſignandum, quòd in aliquibus natura eſt principium paſſiuum, in alijs actiuum, & hoc deſignatur per ly *cauſa*. Addere etiam poſſumus, quòd quia intendebat Philoſ. definire naturam ſubſtantialem, vt ex quarta particula conſtabit, oportuit ſignificare, quòd eſſet principium motus non quomodocumque, ſed primum, ſeu radicale, & poſitiuè ordinatum ad motum, ideò nec poſuit ſolum principium, quia hoc etiam conuenit priuationi, nec ſolum cauſam, quia hoc etiam conuenit virtuti, ſeu potentiæ motiuæ, quæ eſt accidens, ſed vtrumque coniunxit, vt intelligeretur, quòd debet eſſe principium poſitiuum cauſans motum, non tanquam medium operandi, quod eſt virtus, ſed tamquam principium, quod eſt radix.

Secunda particula eſt, *motus*, *&* *quietis*. Nomine motus non intelligitur ſolum localis, ſed quicumque motus phyſicus, & corporeus, ſiue localis, ſiue alterationis, &c. Illa autem copula, *&*, non intelligitur copulatim, ita quòd vt aliquid ſit natura, oporteat vtriuſque eſſe principium, ſed intelligitur diſtributiuè diſtributione accommoda: in aliquibus enim natura eſt principium motus, in alijs quietis, in alijs vtriuſque; ſolius motus, vt in viuentibus, in quibus ſi omnis motus ceſſat, ceſſat vita; ſolius quietis, vt in cœlo Empyreo, & in toto terræ globo, qui perpetuò quieſcit: vtriuſque vt grauia, & leuia, quæ aliquando quieſcunt, aliquando mouentur, eò quòd in eis vnum ordinatur ad aliud, ſcilicet motus ad quietem. Quare tota natura in communi eſt principium motus, & quietis diſtributiuè. Non autem ponitur diſiunctiuè, motus, vel

quietis, ne daretur intelligi, quòd ad naturam in communi, ſeu ad totam collectionem naturæ, ſufficeret alterum, ſcilicet ſola quies, vel ſolus motus; dum autem vtrumque diſtributiuè intelligitur omnia in tota collectione naturæ reperi ſignificatur. Neque eſt inconſuetum ſic tradere definitiones, ſicut quando anima definitur à Philoph. quòd anima eſt, qua viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus: non quòd omni animæ in ſingulari id competat, ſed aliquid illorum omni animæ, alicui etiam animæ omnia illa, ſicut animæ rationali. Nomine verò *quietis*, non intelligitur pura carentia motus, ſed carentia illius cum poſſeſſione termini, huius enim quietis poſſeſſiuæ principium reale eſt natura, carentiæ verò quatenùs eſt nihil non datur principium reale.

Tertia particula, *eius in quo eſt*, ponitur ad excludendum principia extrinſeca motus. Hæc enim non conſtituunt naturam, & ſic excluduntur artificialia, quæ non habent motum ortum ex aliqua forma, ſeu principio intrinſeco, ſed ab arte, quæ extrinſeca eſt naturæ, & ſimiliter violentum, quod eſt ab aliqua vi extrinſeca; & denique efficientia alicuius motus in aliquid extrinſecum non conſtituit aliquid, nec denominat naturam, ſed ſolùm quatenus in ſe mouetur aliquo principio intrinſeco; vnde ignis non dicitur natura, quia actiuè calefacit aliud extra ſe, nec animal ex eo quòd generat aliud, ſed quia habet principium motus in ſe; vt ignis, quia poteſt aſcendere ſurſum, & aqua, quia poteſt deſcendere deorſum: & ſimiliter, quia poteſt calefieri, & corrumpi; ad

hoc

hoc enim habet principium intrinſecum paſſiuum, & ſic omne principium motus conuenientis ipſi mobili dicitur natura.

Sed dices. Calefactio ignis, etiam vt actio eſt, eſt naturalis, neque enim libera, vel artificialis, vel violenta eſt: ergo procedit à natura, vt natura eſt; & idem dici poteſt de generatione, quæ eſt àctio procedens à natura, vt natura eſt.

Reſpondetur. Actiones illas dici naturales, non quia natura conſtituatur ratione illarum, vel per ordinem ad illas, ſed quia conſequuntur ad naturam, & ex inclinatione illius ſunt, vel ad naturam propagandam ordinantur. Hoc enim quod eſt efficere, vel mouere alterum à ſe, etiam poteſt competere agenti non naturali, ſed artificioſo, & violento, imò, & principio immobili alia mouenti, ſcilicet, Deo. Ex hoc ergo quòd aliquid moueat aliud præcisè, non dicitur natura. nec pertinens ad rationem mobilis; ſed tamen poteſt dici actio erga alterum naturalis, vel quia naturam generat, vel quia à naturæ inclinatione procedit; quod totum ſupponit naturam conſtitutam, non autem formaliter conſtituitur per hoc quod ſit principium talis motus mouentis aliud à ſe.

Quarta particula eſt, *Primo, & per ſe, & non ſecundum accidens*. Vbi particula *Primum*, denotat ſecundum communem explicationem, quòd natura non debet eſſe principium motus ſecundarium, & inſtrumentale, quale eſt accidens, ſed radicale primum, quale eſt ſubſtantia: accidens enim eſt aliquid adiunctum naturæ, non conſtituens naturam, ſed illi conſtitutæ inhærens. Denique additur illa particula,

cula, *Per ſe, & non ſecundum accidens*, iuxta aliquos ſolum ob maiorem explicationem, iuxta alios, præſertim D. Tho. & ſecundum textum literæ ad excludendum ea, quæ ab aliquo interiori mouentur, ſed per accidens adiuncto; ſicut, v. g. cùm Medicus curat ſeipſum, talis ſanitas prouenit à principio ipſi Medico intrinſeco: ſed tamen quia contingit hunc, qui ſanatur, eſſe Medicum: per ſe enim eſt quòd infirmus ſanetur, per accidens verò, quod qui eſt infirmus ſit Medicus; ideò non dicitur ſanari à natura, ſed ab arte ſicut alij infirmi, qui curantur à Medico.

Sed inſtabis contra vtramque particulam, nam poteſt dari ars ad facienda opera, non alterius, ſed ſui tantum, ſicut ars cantandi, ſaltandi, & ratiocinandi, &c quæ non per accidens, ſed per ſe, ideſt ex ſuo obiecto ſolum poſſunt fieri à principio intus exiſtenti, & in eo, in quo eſt; ergo per hoc non differunt naturalia ab arte. Item ſuperfluè ponitur duplex illa particula, *Primo, & per ſe*: nam ſi eſt primum principium, hoc ipſo non eſt accidentaliter coniunctum, & conſequenter eſt per ſe.

Reſp. quòd illa opera artificioſa quantum ad ſubſtantiam non fiunt ab arte, ſed ſolùm quantum ad modum, quo diriguntur, & ſic licèt ex parte ſubſtantiæ operis ſint actiones propriæ ipſius ſubiecti, & à principio intrinſeco fiant, tamen quantum ad modum, quo fiunt ſecundum talem directionem artificioſam, non fiunt à principio intrinſeco ipſi naturæ corporeæ, quæ ſola eſt natura mobilis, de qua in præſenti agimus, ſed fiunt à princi-

pio

pio acquiſito per cognitionem, & non habente radicem in ipſa natura, ſed accidentaliter conueniente, & ſic dicitur principium intrinſecum, quia inhæret in ipſo homine, non quia à natura dimanat. Specialiter autem ars ratiocinandi non dirigit opera naturalia, ſed operationes intellectus artificiosè diſponendo obiecta, non introducendo in ipſos actus rationis artificialem, & realem formam.

Ad ſecundum dicitur, quod illa particula. *Primùm*, denotat, quod principium debet eſſe intrinſecum radicale, ſed quia non ſatis explicatur, quid ſit eſſe radicale principium, adhibetur illa particula, *per ſe*; ſic enim intelligimus, quod non ſolum eſt primum reſpectu operationis, & motus, ſed quod in ipſa eſſentia rei eſt primum tanquam per ſe illi conueniens.

Sic explicata naturæ definitio plures habet difficultates. Sed quia omnes illæ non tam difficultatem faciunt circa ipſam definitionem naturæ, quàm circa ea, in quibus ratio naturæ inuenitur, ſequenti articul. declarabuntur.

ARTICVLVS II.

In quibus ratio naturæ inueniatur?

CIrca ea, quibus conuenit ratio naturæ aliquæ ſe offerunt difficultates. Prima. An ratio naturæ conueniat compoſito, an ſolum partibus componentibus, ſcilicet materiæ, & formæ. Secundò. An conueniat cęlo. Tertiò. An conueniat elementis, ſcilicet gra-

nibus, & leuibus. Quartò. An conueniat animæ rationali, vt rationalis eſt. Denique an conueniat Angelis, & Deo.

De compoſito.

SI totum compoſitum ſumatur pro ſuppoſito ſubſiſtente in concreto, manifeſtè excluditur à Philoſ. à definitione naturæ in hoc ſecundo libro, tex 12. dicens: *Quod compoſitum natura quidem non eſt, ſed eſt, & conſtat natura, vt homo.* Itaque compoſitum eſt principiatum, non principium: natura autem principium eſt motus, & quietis; ſimiliter Theologia diſtinguit naturam à ſuppoſito, & in Chriſto fatetur duas naturas, & vnam perſonam; in Deo tres perſonas, & vnam naturam, non ergo ſuppoſitum, ſeu perſona natura dicitur.

Si verò loquamur de toto, non pro ipſo ſuppoſito, ſed pro forma totali, ſicut verbi gratia humanitas, in qua materia, & forma inueniuntur; controuertitur ab aliquibus, an conueniat illi ratio naturæ; nam ex vna parte non videtur id poſſe negari, cum fides fateatur, quòd Verbum aſſumpſit humanam naturam, ideſt humanitatem ipſam non aſſumpta perſona; ergo humanitas natura eſt. Deinde quia humanitas eſt principium, & ratio operationis per modum principij *quo*, non per modum principiati, & *quod*, vt euidenter patet in Chriſto reſpectu operationum, & motuum, qui media humanitate illi conueniunt, horum enim motuum humanitas eſt principium *quo*; ergo conuenit illi definitio

natu-

naturæ ab Ariſt. aſſignata. Quod enim aliqui dicunt humanitatem in Chriſto Domino eſſe operatiuam vt *quod*, & non ſolum vt *quo*, neque actiones eſſe ſuppoſitorum, ſed ſingularium, ſupra quæſt. 7. art. 2. impugnatum eſt. Quod ſi conuenit formæ totali eſſe principium operandi *quod*, de partiali forma ſubſtantiali etiam id poterit dici, & ſic talis modus operandi vt *quod*, in forma totali non magis excludet illam à ratione naturæ, quàm formam partialem.

Ex alia verò parte excludi videtur forma totalis à ratione naturæ, quia licèt humanitas ſit principium *quo*, motus, & quietis, non tamen eſt primum principium ſimpliciter, & tanquam elementum primum, vnde generatio fit, quia ita eſt principium, quod etiam eſt principatum, ex alijs prioribus, ſcilicet materia, & forma, vnde non includitur in definitione data, quæ dicit, quòd natura eſt principium motus, & quietis primo, & per ſe; humanitas autem non eſt principium primum, ſed ex primis principijs conſtans. Et adſtipulatur Phil. 5. Met. tex. 1. dicens: ***Quod natura principium eſt, & elementum***, ſumit ergo naturam non pro quolibet principio, ſed pro principio quod eſt elementum; humanitas autem non eſt elementum, ſed ex elementis. Item ibidem cap. 4. tex. 5. dicit Ariſt. ***Quòd natura eſt id, ex quo primo exiſtente generatur, quod gignitur***; primum autem in exiſtens, ex quo aliquid generatur, non eſt integra natura, ſeu humanitas, ſed pars aliqua, ex qua fit humanitas. Nec tamen negat iſta ſententia humanitatem, ſeu formam totalem eſſe naturam

ſum-

ſumpta natura pro quidditate, ſeu eſſentiâ, vt opponitur ſuppoſito, non tamen eſſe naturam prout explicatur in definitione Ariſt. quæ ſolum includit prima principia motus, & quietis, non quæ ſunt ex his.

Hæc difficultas non tanti momenti eſt, quanti fit ab aliquibus, qui nimis in hanc vltimam ſententiam inclinant, ſed tamen prima ſententia videtur magis conformis menti D. Thom. qui in 5. Metaph. lect. 5. explicans illa verba Philoſoph. tex. 5. vbi dicit: *Quod eſt natura ipſa forma vt ſubſtantia*, intelligit illa de forma totali, inquiens: *Quod non ſolum forma partis dicitur natura, ſed ſpecies ipſa quæ eſt forma totius vt ſi dicamus, quòd hominis natura non ſolum eſt anima, ſed humanitas, & ſubſtantia, quam ſignificat definitio*. Ita D.Th. Cùm autem in illo loco Philoſ. agat de natura eo modo, quo illam definiuit in hoc ſecundo lib. Phyſicor. ſiquidem ex illo loco oppoſiti Authores ſuam confirmant ſententiam, efficitur planum, quod D. Tho. etiam loquitur de natura prout hic definita eſt ab Ariſt. quando illam tribuit formæ totali.

Ad fundamentum oppoſitum reſpondetur, quod in definitione naturæ quando dicitur, quòd eſt primum principium ly *Primum*, idem eſt quòd ſubſtantiale, ſeu radicale, vt opponitur accidentali, & inſtrumentali, non autem oportet, quod ſit primum partiale, & per modum primi elementi. Humanitas autem principium ſubſtantiale eſt, & hac ratione primum. Quod verò dicitur humanitatem eſſe genitam, non verò principium generationis. *Reſpondetur*, humanitatem eſſe genitam vt

quo,

quo, non *vt quod*; & ſic manet intra lineam principij ſubſtantialis; id enim quod ſe habet vt *quo*, eſt principium eius, quod ſe habet vt *quod*. Non autem requiritur quod natura ſit principium generationis, ſed ſufficit quòd alterius motus, nam in cœlo datur natura, & non principium generationis.

Ad primam authoritatem Philoſoph. dicitur, quòd in illis verbis *Natura quoque principium eſt, & elementum*, non attribuitur naturæ vtrumque copulatim, ſed naturæ, & elemento attribuitur, quòd ſit principium, quaſi dicat, natura eſt principium, & etiam elementum eſt principium, non verò natura eſt elementum, & principium. Quæ conſtructio litteræ ſignificatur ibi à D. Th. lect. 1. dicens: *Quod natura eſt principium, ſicut illud à quo incipit motus, elementum autem ſicut pars prima in generatione rei*. Ad ſecundum vero locum dicitur, quòd ibi Philoſ. plures acceptiones naturæ referens ponit ſecundam, quando dicitur natura ex quo primo in exiſtente generatur, quod gignitur: tertium autem modum dicit eſſe quando natura dicitur, vndè primus motus in vnoquoque eſt eorum, quæ natura ſunt in eo ſecundùm quod ipſum eſt. Qui tertius modus continet definitionem naturæ traditam hic in 2. Phyſico. Ergo perperam ex denegatione illius ſecundi modi intenditur probari, quòd humanitati non conueniat iſte tertius.

Digitized by Google

De materia, & formâ.

DE forma nulla eſt difficultas, quod ſit natura, imò magis eſſe naturam, quam materiam, apertè docet Philoſoph. 2. Phyſic. cap. 1. *De materia* multi dubitant, & quidam extremè ſentiunt in hanc parte, ſentiunt enim aliqui ſolam materiam, vel generalius loquendo ſolum principium paſſiuum non actiuum eſſe naturam, quod attribuitur Scoto in 2. diſt. 18. quæſt. vnica, vt referunt Conimbr. in 2. Phyſic. cap. 1. quæſt. 3. art. 1. & P. Fuente lib. 2. Phyſic. quæſt. 1. diffic. 2. Alij per aliud extremum ſolum principium actiuum ſentiunt eſſe naturam, & ita excludunt materiam à definitione naturæ, quod attribuitur Valleſio q. 11. ad Tyrones, & eum videtur ſequi P. Vazquez 1. 2. diſp. 25. c. 3. Nec poſſunt hanc ſententiam negare, qui exiſtimant rationem naturæ ſolum analogicè conuenire materiæ reſpectu formæ, vt Cabero hic tract. 2. diſp. 1. dub. 4. *Et fundamentum* huius ſententiæ dependet principaliter ex his, quæ art. 4. dicenda ſunt; præcipuè enim fundatur in eo, quia naturale opponitur violento: ad rationem autem violenti requiritur, quod inueniat reſiſtentiam in paſſo, quæ fit per actiuitatem illius, non per receptionem paſſiuam, alioquin omnis motus erit naturalis, quia omnis motus habet principium paſſiuum: ergo ad rationem naturæ, vt opponitur violento, requiritur principium actiuum, & non ſufficit paſſiuum; quod fundamentum ibidem expendetur.

Fun-

Fundamentum autem primæ ſententiæ ad id reducitur, quia inde primo denominatur natura, vnde mobilis eſſe dicitur, & in tantum eſt natura, in quantum mutabilis, ſed eſſe mobile, & mutabile importat principium paſſiuum, ergo ratione illius aliquid denominatur natura.

Confirmat. Quia natura eſt principium motus intrinſecum, hoc autem non habet ratione principij actiui, ſed paſſiui, imò per accidens ſe habet ad motum, quod habeat principium actiuum ad illud, ſicut ſi ægrotus habeat principium curationis, ſcilicet artem medicam, per accidens ſe habet ad ſanationem. Vnde etiam actiuum principium ſi purificetur ab omni paſſiuo, exuit rationem naturæ, ſolum eſt motor naturæ; vt ergo ſit natura, neceſſario debet ſupponere principium paſſiuum motus, & ab illo ſolo denominabitur natura, quia ſi ab actiuo denominaretur, etiam remoto paſſiuo fieret denominatio; imò quando datur vtrumque principium tàm paſſiuum, quàm actiuum, ab actiuo nullo modo fit denominatio, vt patet in igne, qui non denominatur natura, ex eo quod calefacit actiuè, ſed ex eo, quòd eſt mobilis paſſiuè. Neque negat hæc ſententia, quòd viuentia habeant naturam, ſed dicit, quod viuentibus conuenit natura ratione paſſiui principij ad motum, non ratione actiui. Vnde fit, quòd ille motus ſit in viuentibus naturalis, qui eſt à principio extra, ad quod viuens paſſiuè ſe habet, vt motus cordis, primus actus intellectus, & ſimilia; quæcumque enim determinantur ab alio, dicuntur naturaliter ferri, & recedit

à na-

à naturali, quod ſe determinat, de quo D. Th. 1. p. q. 18. art. 3.

Nihilominus dicendum eſt, rationem naturæ vt explicatur definitione data propriè conuenire materiæ, & formæ, principio actiuo, & paſſiuo, dummodo ſit principium actiuum motus in ſeipſo, ſicut ſe mouent viuentia. Hæc concluſio ſumitur ex D. Th. 2. Phyſ. lect. 1. vbi inquit: *Quod in rebus naturalibus eo modo eſt principium motus, quo eis conuenit motus, quibus ergo conuenit mouere, eſt principium motus actiuum, quibus autem competit moueri, eſt in eis principium paſſiuum, quod eſt materia, quod quidem principium in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam, & motum, facit eſſe motum naturalem.* Ita D. Th. Et videri etiam poteſt in locis art. 4. citandis, vbi apertè tenet, etiam principium paſſiuum eſſe capax violentiæ, & conſequenter eſſe in ſe naturam. Et videri poſſunt pro hac ſententia Conimbricenſ. vbi ſupra, & M. Soto in 2. Phyſicorum q. 1. concl. 3.

Fundamentum eſt; tùm, quia motus naturales ſunt diuerſi in diuerſis naturis, cuius diuerſitatis ratio debet reduci ad diuerſitatem formæ, & principij actiui, ergo forma eſt principium naturale; tum, quia in viuentibus propriè inuenitur ratio naturæ, aliàs ſola inanimata, non autem viuentia conſtabunt natura; cùm tamen viuens in quantum viuens habeat proceſſionem naturalem, ſcilicet generationem, quæ eſt opus naturæ, & alios etiam motus naturales: conſtat autem, quòd viuens in hoc diſtinguitur à non viuente, quia habet principium actiuum ſe mouendi, quod inanimato

nimato non conuenit, ergo principium actiuum propriè habet rationem naturæ. Nec dici poteſt motum proprium animalium, verbi gratia, motum progreſſiuum non eſſe merè naturalem, ſed mixtum ex violento, & naturali, quia fit per eleuationem, & depreſſionem vnius partis, & pro ea parte, quæ eleuatur, eſt violentus, & contra grauitatem. Contra hoc enim eſt; tùm quia multi alij motus naturales inueniuntur in animali, qui nihil habent de violento, vt motus augmentationis, & nutritionis, motus cordis, pulſationis, &c. Tùm etiam quia licèt motus progreſſiuus aliquid habeat violentiæ reſpectu grauitatis, non tamen reſpectu naturæ animalis, cui motus ille naturalis eſt, vtpotè à propria virtute ſe mouendi, quæ ex ipſa natura animalis, vt animal eſt, origatur.

Quod verò materia, & principium paſſiuum habeant rationem naturæ, conſtat; tùm, quia ipſa materia prima per ſui tranſmutationem verè eſt cauſa motus, & ſuſceptionis formarum; ergo verè eſt principium motus, & quietis: tùm etiam, quia aliquis motus datur naturalis, qui non habet principium actiuum, neque ex parte formæ, neque ex parte materiæ, ſicut motus cæli, ſuppoſito quòd cælum non eſt viuens, & tamen motus circularis eſt ei naturalis, vt contra Vazquez, & alios probabimus infra; & diſpoſitiones, quæ in aliquo ſubiecto recipiuntur, in illo ſunt motus naturales, & non violenti; aliàs generatio non fieret naturaliter, & tamen in illo ſubiecto non habent principium actiuum, neque ex parte formæ, quia illam expellunt, neque ex

par-

parte materiæ, quia in illa recipiuntur.

Ad primum à principio, reſpondetur, Conimbricenſ. hic, q. 3. art. 3. ſentire, quod omnis motus eſt naturalis reſpectu materiæ, violentus autem reſpectu compoſiti, ſi eſt contra inclinationem formæ. Cæterum non poteſt omnis motus dici naturalis materiæ, cùm non omnis diſponat illam ad generationem formæ, quod ſolum eſt ei naturale vt patet in motu, quo proijcitur lapis ſurſum. Quare reſpondetur, quòd licèt naturale opponatur violento, & omnis motus habeat principium paſſiuum ſuæ receptionis, non tamen principium paſſiuum inclinationis, vt autem notauit D. Tho. 2. Phyſic. lect. 1. principium paſſiuum facit eſſe motum naturalem in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam, & motum, & propter hoc factiones rerum artificialium non ſunt naturales, quia licèt ſubiectum naturale ſit in eo, quod fit, non tamen habet potentiam naturalem ad talem formam, nec eſt mobile à naturali agente, ſed ab artificioſo. Si autem qnomodocumque recipi, ſufficeret ad naturalem motum, proiectio lapidis ſurſum, cùm in eo recipiatur, eſſet naturalis motus, & gratiæ infuſio in anima, quia in eius naturali entitate recipitur.

Ad argumenta facta in fauorem Scoti. *Reſpondetur*, dici aliquid naturam in quantum mobilis, ſed non vt præcisè ad recipiendum, ſed etiam ſi mobilis ſit ad agendum, mouent enim quædam vt mota. Itaque principium actiuum ſine vlla motatione mouens, eſt ſupra naturam, ſcilicet, Deus. Si autem mouet vt indigens mutatione ad mouendum,

non

non excluditur à natura; quia mobilitate inducitur ad mouendum.

Ad confirm. resp. probare quòd non omne principium actiuum eſt natura, vt ſi ſit principium intrinſecum per accidens, ſicut quod infirmus habeat artem curandi; hoc enim principium eſt acquiſitum, non innatum, & ſic non eſt natura. Sunt tamen alia principia actiua, quæ ſunt innata, & intrinſeca per ſe, & ad motum ſui ordinata, vt in viuentibus, & talia non excluduntur à ratione naturæ. Et in hoc peccant pleraq; argumenta, quæ pro ſententia Scoti multiplicantur, probant enim principium paſſiuum eſſe naturale, & opponi violanto, & illud ſufficere ad denominationem naturæ, non tamen probant excludi omne principium actiuum à natura, quando non eſt purè actiuum vt Deus, nec eſt principium ſolum ad mouendum alia, ſed etiam ſe.

Vnde reſpondetur ad vltimum, quod denominatio naturæ non fit à ſolo principio paſſiuo, ſed etiam ab actiuo, dummodo habeat illas duas conditiones, quod non ſit purè actiuum ſicut Deus, ſed mouens motum, nec ſit ad mouendum alia, ſed ad proprios motus ſui, ratione cuius ignis, vt præciſe calefacit aliud, non dicitur natura, quia non eſt principium motus in ſe.

Sed adhuc inquires. An materia, & forma analogicè dicantur participare rationem naturæ? *Reſpondetur*, plures Authores analogiam agnoſcere, vt Cabero hic tract. 2. diſp. 1. dub. 4. Curſus Carm. diſp. 7. q. 8. & alij. Fundatur, quia Philoſophus dicit 5. Metaph. c. 4. propter formam metaphoricè omnem ſubſtantiam

Digitized by Google

naturam dici, ergo, & analogicè. Et 2. Phyſ. c. 1. dicit quòd forma magis eſt natura, quàm materia, non ergo materia ſimpliciter. Adde quòd materia non habet ſecundum ſe oppoſitionem cum violento, niſi mediante forma; ſi enim ſolum ſufficeret principium paſſiuum ad rationem violenti, nec requireretur actiua reſiſtentia, quandocumque excluditur forma à materia pateretur violentiam, quia paſſiuè erat ei coniuncta, & aer quando priuatur luce, & cœlum ceſſante motu pateretur violentiam. Denique materia nullius motus eſt cauſa, niſi mediante forma, de ſe enim indifferens eſt, & in potentia ad diuerſos motus, ergo ſicut cauſa in potentia, eſt cauſa ſecundum quid, ita materia eſt principium motus, & conſequenter natura, ſecundùm quid, quia in potentia.

Oppoſita tamen ſententia pluribus placet Authoribus, nec nobis diſplicet. Tenet eam Soto 2. Phyſ. q. 1. Tolet. Placa, & alij; & ratio ſumitur ex dictis, quia principium paſſiuum verè, & propriè habet rationem naturæ, & non habet eſſe principium omnis motus dependenter, aut participatiuè à forma; nam per ſe eſt principium generationis in ſuo ordine, ſcilicet vt cauſa materialis, ſicut eſt principium corruptionis, & ad illam habet natùralem inclinationem; ergo non eſt cur à propria, & vniuoca ratione naturæ excludatur. Nec obſtat quod exerceri non poteſt talis motus ſine forma, & dependenter ab ipſa, nam hoc modo etiam forma non poteſt exercere motum, niſi dependenter à materia. Et ratio naturæ non conſiſtit in exercitio motus, ſed in

in ratióne principij; ratio autem principiandi nec materiæ conuenit per formam, nec formæ per materiam, ſed vtrique in ſuo genere per ſe eſſentialiter conuenit, licèt coniungi debeant, vt motus exerceatur.

Ad primum fundamentum, oppoſitum ex authoritate Phil. reſp. quod in illo primo loco, cùm dicit, quòd propter formam omnis ſubſtantia natura dicitur metaphoricè, non ſumit ibi naturam phyſicè, & vt in præſenti conſideratur pro principio motus, ſed pro quacunque quidditate, quæ eſt terminus generationis, & dicitur natura quaſi nata, ſeu generata. Sumpta ergo natura in hac acceptione pro termino motùs, non pro principio; omnis ſubſtantia dicitur natura, ideſt quidditas ſpecifica à forma quaſi à termino formali. Expoſitio eſt S. Tho. in 5. Met. lect. 5. §. *ponit duos modos*: vbi inquit: *Sicut forma, vel materia dicebatur natura, quia eſt principium generationis, quæ ſecundum primam nominis impoſitionem natura dicitur; ita ſpecies, & ſubſtantia dicitur natura, quia eſt terminus generationis; nam generatio terminatur ad ſpeciem generati, quæ reſultat ex vnione formæ, & materiæ. Et ex hoc ſecundum quandam metaphoram, & nominis extenſionem, omnis ſubſtantia dicitur natura, quia natura, quam diximus, quæ eſt generationis terminus ſubſtantia quædam eſt, & ita cum eo quod natura dicitur, ſubſtantia ſimilitudinem quandam habet.* Ita D. Tho. Et ſimiliter quando ſubdit Ariſt. quòd materia dicitur natura, quia formæ ſuſceptiua eſt, ad litteram Philoſ. loquitur de natura, non in noſtra acceptione pro principio motus, ſed pro

quidditate rei, quæ eſt terminus generationis; in hac enim acceptione propriè dicitur natura ipſa forma, ſeu id quo aliquid actu habet naturam, ideſt quidditatem; materia autem dicitur natura, ſeu quidditas, quia huius ſuſceptiua eſt, non quia per ſe actu eſt talis. Sumendo autem naturam pro principio motus, materia dicitur vniuocè natura, etſi ſuſceptiua ſit formæ, quia eſſe ſuſceptiuam formæ intrinſecè, & per ſe illi conuenit, & per ſe eſt principium rei ſicut ipſa forma ſuſceptiua.

Ad ſecundum locum ex Phyſ. dicitur, quòd materia eſt magis natura, non quod ly magis dicat analogiam, ſed principalitatem, & comparationem. Benè autem ſtat, quod inter vniuoca vnum ſit principalius, & perfectius altero, ſicut homo leone in genere animalis. Et ita eſt magis natura ſpecificè, non genericè, inæqualitate ſe tenente ex parte ſpeciei, non ex parte generis participati, ſed hoc analogiam non facit.

Ad fundamentum ex ratione dicemus latiùs art. 4. quomodo materia, ſeu principium paſſiuum pati poſſit violentiam, etiam vt paſſiuum eſt.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd materia eſt indifferens ad plures motus; ad quos non inclinatur niſi per formam, verbi gratia, vt moueatur ſurſum, vel deorſum, augmentatione, vel diminutione, &c. Et tamen per ſe habet, & independenter à forma eſſe principium recipiendi illos in toto. Alij verò motus ſunt, ad quos materia habet immediatam inclinationem, & per ſe, non mediante forma, ſicut ad generationem ſubſtantialem, & receptionem forma-

formarum, licèt determinatio ad iſtam formam potius quàm ad illam ab aliquo agente dependeat.

Et quando dicimus, materiam, & formam vniuocari in ratione naturæ, non intendimus quod per ſe ſint vniuocè in aliquo genere, vel ſpecie, ſed ſuppoſito quod ſolum reductiuè pertinent, dicimus rationem principij, & partis componentis, non inæqualiter, & analogicè, ſed per ſe vtrique conuenire.

De anima rationali.

D*Ifficultas eſt*, an ſecundum gradum rationalem ſit natura, non ſolum ſecundum alios gradus, ſcilicet vegetatiuũ, & ſenſitiuũ, videtur enim natura eſſe principium motus corporalis ad Phyſicã pertinẽtis; motus autẽ partis rationalis independentes ſunt à materia, & mobilitate phyſica, potiuſque ad Metaphyſicum pertinere videntur, vt intelligere, & velle, quę etiam aliunde naturæ metas excedunt, quia non ſunt determinatæ ad vnum, ſed vniuerſalem habent indifferentiam; & de ſe permanere poſſunt, & conuenire ſtatui ſeparationis.

Nihilominus aſſerendum eſt, animam rationalem, etiam ſecundum gradum rationalem naturam eſſe, pro ſtatu tamen quo eſt in corpore, ſtatus enim ſeparationis ad conſiderationem de ſubſtantijs ſeparatis ſpectat, id eſt, Metaphyſicum per ſe, & directè. E ita Philoſ. in hoc 2. lib. tex. 26. docet, quod terminus conſiderationis naturalis eſt forma, quæ aliquo modo poteſt eſſe ſeparata, ſcilicet anima rationalis, *Vnde* inquit D. Th. ibi lect. 4. *Vſque*

ad animam rationalem ſe extendit conſideratio naturalis, quæ eſt de formis, ſed quomodo ſe habeant formæ totaliter à materia ſeparatæ, & quid ſint, vel etiam quomodo ſe habeat hæc forma, ideſt anima rationalis ſecundum quod eſt à corpore ſeparabilis, & ſine corpore exiſtere potens, pertinet ad Philoſophum primum, ideſt ad Metaphyſicum. Igitur anima rationalis pro hoc ſtatu ad phyſicam conſiderationem pertinet, & conſequenter rationem naturæ induit, ſolùm enim pro ſtatu ſeparationis ad Metaphyſicum ſpectat.

Ratio huius eſt, quia anima rationalis etiam ſecundum vltimum gradum rationalitatis verè conſtituit hominem, & eſt forma eius; homo autem eſt ens naturale, etiam ſecundum vltimam ſpeciem, & gradum; ergo anima quæ eſt forma conſtitutiua eius, eſt natura etiam ſecundum iſtum gradum, ideſt principium talis entis naturalis. Maior negari non poteſt; nam anima rationalis, vt rationalis, eſt forma hominis, vt definitur in Concilio Vienenſi, & in Lateranenſi ſub Leone X. & ratione conſtat, quia homo ſecundum propriam hominis rationem conſtituitur per aliquam formam, ſeu gradum formæ, & in quantum homo rationalis eſt: hæc enim eſt vltima differentia eius; ergo forma, quæ dat eſſe rationale in quantum talis, conſtituit eſſentialiter hominẽ. Eſt etiam principium motuum rationalium, vt ridendi, flendi, loquendi, quæ licèt mediante corpore exerceantur, ſunt tamen propria gradus rationalis, non vegetatiui, aut ſenſitiui tantum.

Ad fundamentum oppoſitum reſpondetur, quod operationes animæ rationalis licèt ſecun-

cundum ſe,& propriam rationem ſpiritualem, ſint independenter à corpore, dependent tamen miniſterialiter, & diſpoſitiuè, quia pro hac vita exercentur dependenter à ſenſibus, & phantaſmatibus, & ratione huius dependentiæ ad naturam ſpectant, ſicut etiam generatio hominis naturalis eſt, licèt anima non dependeat à corpore quantum ad eſſe, ſed quantum ad informationem. Et cùm inſtatur, quòd non ſunt operationes determinatæ ad vnum, ſed indifferentes, aut voluntariæ. *Reſpond.* quòd ex hoc probatur non eſſe naturales illas operationes ſecundum ſe, & ratione principij à quo egreditur, benè tamen miniſterialiter, & diſpoſitiuè propter dependentiam quam habent à ſenſibus, à quibus etiam diſpoſitiuè pendet libertatis exercitium; læſis enim vel turbatis ſenſibus non exercetur libertas. Et hoc non eſt dici naturales ſolum ratione modi, ſed tota ipſa ſubſtantia actus, eo modo dicitur naturalis, quo pendet à principio naturali, ſcilicet diſpoſitiuè, ab illa enim diſpoſitione, & miniſterio ſenſuum, non ſolum dependet modus, ſed etiam totum ipſum exercitium actuum intelligendi, & volendi. Quòd verò in ſtatu ſeparationis à materia, poſſint huiuſmodi actus permanere non obſtat, quia ille ſtatus non eſt connaturalis animæ, ſed ſemper inclinatur ad iſtum, quem habet in corpore, & ideò anima ſimpliciter eſt natura etiam ſeparata, non propter ſtatum ſeparationis, ſed propter connaturalitatem ad operandum in corpore, & ſecundum diſpoſitiones ſenſuum.

Digitized by Google

De Cœlo.

SPecialis difficultas eſt, an in illo ſaluetur propria ratio naturæ propter duo. Primo quia motus ille non eſt ei naturalis, ſecundum quod naturale opponitur violento, quia non eſt ab aliquo principio actiuo intrinſeco, vt autem ſit naturale oppoſitum violento, debet habere principium intrinſecum actiuum, quo reſiſtat vi extrinſecus illatæ; paſſiuum autem principium nullo modo reſiſtit; ergo non patitur violentiam, & conſequenter nec conſtituit naturam, quia illud eſt natura, ſeu naturalis motus, quod violento opponitur, & per violentiam tolli poteſt. *Secundo*, quia quies non eſt cœlo naturalis, neque violenta, ergo neq; motus naturalis eſt, neque ipſum cœlum natura, ſiquidem natura eſt principium motus, & quietis, non motus tantum. Conſequentia patet, quia omnis motus naturalis tendit ad quietem, ſi ergo quies non eſt naturalis, neque motus. Antecedens verò probatur; Quies non eſt violenta, quia nullum violentum perpetuum; cœlum autem perpetuo quieſcet poſt diem iudicij. Non eſt naturalis, quia non eſt acquiſibilis motu naturali cœli, aliàs quandiu illam non acquireret, non eſſet in actu perfecto, ſicut graue extra centrum non eſt perfectum, & ideo motus eius naturalis eſt, quia tendit ad quietem, nihil enim mouetur propter moueri, cùm moueri imperfectio ſit. Quòd ſi dicatur vtrumque cœlo eſſe naturale, & motum, & quietem; ergo duo contraria ſunt ei naturalia, quod repugnat.

Deni-

Denique accumulatur difficultas, quia pars cœli ſi auulſa ab ipſo poneretur in hoc mundo inferiori, neque moueretur, quia non eſſet aſſignare quo motu moueretur, & ad quem terminum, neq; quieſceret, quia eſſet extra locum proprium, qui eſt ſuper elementa, alias enim ſi quieſceret, naturaliter quieſceret hoc ipſo quòd relinqueretur in quocumque loco, & ſic quies eſſet ei naturalis, ac per conſequens motus naturalis non eſſet. Vltimo cœlum Empyreum habet naturam, cùm ſit verum corpus, & tamen non poteſt moueri, nec ad id habet principium; ergo natura non conſiſtit in hoc, quòd ſit principium motus, & quietis.

In hoc puncto aliqui Authores negant motum cœli eſſe naturalem, fundati in illo principio, P. Varq. 1. 2. diſp. 25. de quo agemus a. 4. ſeq. Quod principium paſſiuum non poteſt pati violentiam, & conſequenter, neque habet naturam vt opponitur violento. Vnde aliqui ſimpliciter fatentur motum cœli eſſe violentum, propendere autem in quietem naturaliter, omnis enim motus aut eſt violentus, aut naturalis, vt docet Philoſ. 4. Phyſ. tex. 67. ſi ergo motus non eſt cœlo naturalis, quia ſolum habet principium paſſiuum, erit violentus, & ſic tenet Martinez ſuper c. 1. huius lib. diſp. 1. q. 2. Alij verò dixerunt, neque eſſe violentum illum motum cœli, neq; naturalem, ſed præternaturalem, pro quo citatur Auicenna à M. Soto 2. Phyſ. q. 1. & Scot. in 2. diſt. 2. in fin. q. 6. & videri poteſt in 4. diſt. 48. q. 2. ponen potentiam neutram, mediam inter naturalem, & violentam.

Cæterum S. Tho. expreſsè tenet pluribus in

locis, motum cœli eſſe naturalem, vt videri põteſt 1. p. q. 70. a. 3. ad 4. & 1. de cœlo lect. 3. & 4. & 3. cont. Gentil. cap. 23. & q. 5. de potentia art. 5. reducens perpetuo rationem naturæ in cœlo ad principium paſſiuum, quo naturaliter eſt ſuſceptiuum motus. Et probatur, quia cœlum habet in ſe principium paſſiuum inclinans ad motum ſui circularem, & hic motus eſt ei naturalis non propter terminum in ſe acquirendum, ſed quia naturale eſt ei influere in hæc inferiora, vt primũ alterans; ergo principium inclinans ad hunc motum circularem, natura eſt, eique conueniunt conditiones naturæ. Et hanc rationem ponit D. Tho. in 4. diſt. 48. q. 2. a. 2. ad 4. vbi dicit: quòd motus cœli non eſt de perfectione corporis cœleſtis, niſi in quantum per hoc eſt cauſa generationis in iſtis inferioribus; & ſic eſt aliquid naturale ille motus. Eſt autem cœlum principium paſſiuum, non ſolum ratione materiæ, ſicut omnes aliæ res, ſed etiam ratione formæ, quia ex ipſa forma non conſequitur motus actiuè ſicut in aliquibus, ſed ab intelligẽtia recipitur.

Ad primum fundamentum reſp. in primis, quòd etiam principium paſſiuum poteſt pati violentiam quando habet inclinationem in formam, qua priuatur, & priuatur illa ſine alterius equè naturalis ſubrogatione, vt dicemus art. 4. Vel ſecundo dicitur, quòd cœlum vt habet adiunctam intelligentiam mouẽtem, etiam reſiſteret actiuè mediante impulſu intelligentiæ, ſi ſibi inferretur vis ad ſiſtendum motum. Remota autem intelligentia mouente, non erit violenta ceſſatio motus, & ſic non reſiſtet.

Ad ſecundum reſp. quòd quies non erit violenta

lenta cœlo ; eo modo quo fiet poſt diem iudicij, vt docet D. Thom. q. 5. de potentia, art. 5. ad 12. non quod illa quies ſit ex aliquo agente naturali ; ſic enim acquireretur per motum, & motus cœli eſſet propter quietem, & ſic eſſet motus imperfectus quandiù non acquireretur quies. Sed dicitur illa quies naturalis negatiuè, quia prouenit ex abſentia mouentis, ceſſabit enim tunc Angelus mouere cœlum, quia ceſſabit ſtatus generationis, quia ordinatus eſt à Deo ad complendum numerum electorum ; non eſt autem illa quies poſitiuè naturalis, & intenta ; neque enim motus cœli eſt propter quietem, ſed propter generationem inferiorum. Et ad inſtantiam, quòd tunc motus non erit naturalis. *Reſpondetur*, quòd ille motus non dicitur naturalis ratione termini, quaſi acquirat aliquid ipſi cœlo, in quo quieſcat, ſed ratione principij, quia paſſiuè inclinatur ad motum ſui, quo perficitur, & conſtituitur in ratione primi alterantis.

Ex quo etiam ſoluitur obiectio quorũdam, quia tunc motus eſt naturalis, quando eſt acquiſitio loci conuenientis ipſi mobili, & tunc quies eſt naturalis quando eſt conſeruatiua præſentia conuenientis ; neutrum autem conuenit cœlo, quia non acquiritur ei locus conuenientior, ex eo quòd moueatur inter eundem circulum. Sed hoc argumentum quod fuit Auicennæ, procedit ex imaginatioue, quòd motus cœli eſt naturalis, ſicut motus corporum imperfectorum, quæ mouentur propter aliquid acquirendum, cœlum autem, cum ſit corpus perfectum, & inſtrumẽtum intelligentiæ, mouetur ad dandũ, non ad acquirendum:

& ita D. Thom. in 4. Sent. cit. dicit, quòd in corpore cœleſti non eſt aliqua potentia; quæ perficiatur per locum, vel quæ facta ſit propter hunc finem, qui eſt eſſe in tali loco. Motus ergo cœli ſolum eſt naturalis, quia reddit cœlum motum, vt cauſet in hæc inferiora, non vt ſibi acquirat.

Ad aliam replicam, quòd duo contraria erunt naturalia cœlo, reſpondetur, id non eſſe inconueniens pro diuerſis ſtatibus, ſicut graui naturale eſt quieſcere in centro, & moueri extra centrum.

Ad tertium reſpondetur, quòd in illo caſu aliqui dicunt, quòd pars cœli tenderet ſurſum. Sed non aſſignant à quo principio, caret enim leuitate: & licèt ſit eminenter leue, tamen etiam eminenter eſt graue; & ita ex hac parte, non eſt maior ratio aſcendendi, quàm deſcendendi. Alij dicunt, quòd expelleretur ab elementis in locum ſuperiorem, ſicut oleum ab aqua vt ſurſum tendat. Cæterum oleum non aſcendit per expulſionem aquæ, aut impulſum illi impreſſum ab aqua; ſed quia leuior eſt aqua, & habet partes magis aereas. Nec apparet quomodo elementa poſſent imprimere aliquẽ impulſum illi corpori cœleſti, vt ſurſum aſcenderet, & præſertim ſi in medio daretur vacuum, non apparet à quo impelleretur illud corpus cœleſte. Dicendum ergo eſt ex D. Tho. 1. de cœlo lect. 5. in fine, quòd pars cœli ab illo abſtracta neque moueretur ſurſum, nec deorſum, cum ſit eadem ratio totius, & partis, totum autem cęlum caret leuitate, & grauitate. Et hoc magis apparet conſiderando, quòd corpora quæ mouentur ratione grauitatis, & leui-

Digitized by Google

leuitatis mouentur propter conſeruationem ſui in proprio centro: propter hanc autem rationem cœlum non aſcéderet, quia cum ſit incorruptibile, non indiget loco conſeruante. Sed tamen quia propter ſuam dignitatem debetur ei locus ſupra corpora corruptibilia, probabile eſt, quòd illa pars cęli aſcenderet ad ſuum locum, quatenus ex vi ſuæ creationis eſt ſibi debitum eſſe in illo loco, non propter conſeruationem; ſed propter dignitatem. Et licèt cœlum ſolum ſit mobile à motore extrinſeco, hoc intelligitur quantum ad motum circularem in loco proprio, non tamen ſi extra proprium locum ponatur. Vel certè ab ipſo creatore mouebitur ad proprium locum, quia ex ipſa creatione illi eſt debitus propter dignitatem ſupra alia corpora.

Ad vltimum de cęlo Empyreò dicitur, quòd licèt illud cœlum naturaliter ſit ignotum, poteſt tamen reduci ad definitionem naturæ, quia eſt principium quietis, ſed non motus; neque enim eſt neceſſe, quòd quælibet natura in particulari ſit principium motus, & quietis copulatiuè, ſed ſufficit quòd alterius, licèt natura in communi conſiderata vtrumque complectatur diuiſiuè.

De grauibus, & leuibus.

Difficultas celebris eſt, an moueantur à principio intrinſeco actiuo, vel paſſiuo, & ſi eſt actiuum, an ſit actiuum per modum dimanationis, ſicut paſſio oritur à ſubiecto, vel per modum productionis, ſicut mobile mouetur à motore; & eadem difficultas eſt

de

de motu, quo reducitur aqua ad frigiditatem, vel aliud corpus ad qualitatem propriam, ſed de his agendum eſt infra lib. 8.

De Angelis.

DIcimus nullo modo conuenire illis definitionem naturæ traditam; licèt enim habeant naturam, ſumpta natura pro quidditate conſtituta ex ſuis prædicatis, non tamen habent naturam quæ ſit in ipſis principium motus imperfecti, & diuiſibilis, ſicut eſt motus phyſicus: habent autem operationes perfectiſſimas intelligendi, & volendi, quæ propter ſuā vniuerſalitatem ſunt capaces attingendi omnem naturam, & ideò non poſſunt ab aliqua natura ſufficienter moueri, & ſatiari, vt S. Tho. docet 1. p. q. 105. a. 4. & 1. 2. q. 9. art. 6. Si ergo ſunt capaces omnis naturæ propter ſuam amplitudinem, & abſtractionem, conſequenter non includuntur in natura phyſicè definita, ſed pertinent ad naturam metaphyſicam, licèt in illa etiam ſint capaces ſuperioris perfectionis diuinæ, quæ ſupernaturalis dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſit legitima differentia conſtituta inter naturalia, & artificialia?

CIrca *artificiale*, duo breuiter explicanda ſunt. Primum quantum ad principium motus, an videlicet formæ artificiales poſſint eſſe principium per ſe motus eius in quo eſt. Secundum, an poſſit per artem produci forma aliqua naturalis.

Cir-

Digitized by Google

Circa primum vulgaris difficultas eſt de illis artefactis, quæ ordinantur ad motum. Videmus enim corpus rotundum velocius moueri, quam planum, vel quadratum, videmus rotis moueri plauſtrum, non ſine illis, & machinas artificioſè diſpoſitas impulſu velociori ferri, quam ſine artificio. Deniq; nonnullæ artes ſolum ordinantur ad motum eius, in quo ſunt ſicut ars ſaltandi, citharizandi, & ſimiles ſolum ordinatur ad motum ipſiuſmet ſaltantis, & citharizantis, &c.

Circa ſecundum, videtur ars facere aliquando opera naturæ; ſicut ſanitas quæ eſt aliquid naturale; fit à Medico; doctrina à Magiſtro; figura rotunda, vel recta, aut collocatio diuerſa corporum, ab artifice, & poſſe à dæmone, vel Angelo fieri veros ſerpentes, & ſic fuiſſe factos à Magis Pharaonis Auguſtinus putat 3. de Trinit. cap. 8. & aurum poſſe fieri per artem chymicam S. Th. inſinuat. 2. 2. q. 77. a. 2. ad 1. & ſaltem per Angelum poſſe fieri, nemo negabit, pluraque alia admiranda fieri per artem plures referunt Authores.

Ad primum reſpondetur, formam artis nullo modo poſſe eſſe principium per ſe motus ejus in quo eſt; in hoc enim maxime differunt ars, & natura, vt tradit Ariſt. in hoc 2. Phyſicor. & D. Th. ibi lect. 1. & lect. 14. in fine, dicit, in nullo alio differre naturam ab arte, niſi quia natura eſt principium intrinſecum, & ars extrinſecum, idemque affirmat in 12. Metaphyſ. lect. 3. *Ratio eſt*, quia tam principium artis, quàm forma per illam producta ſunt extrinſecum principium motus, ars enim eſt in intellectu, intellectus autem non mouet naturaliter

raliter, & intrinſecè, ſed dirigendo, & imperãdo, qui eſt motus extrinſecus ipſi rei imperatæ, & directæ; ex parte autem formæ productæ per artem conſtat, quòd illa eſt principium motus extrinſecum, quia cùm ſit impreſſa à directione intellectus per artem, non poteſt ex vi talis principij habere intrinſecam rationem naturæ, & principij motus, eò quòd intellectus non eſt factiuus naturæ per ideam, & artem, niſi intellectus diuinus. Quòd ſi applicando per artem res naturales, reſultat aliqua forma naturalis, id non eſt ex vi artis applicantis, ſed ex vi naturæ applicatæ, vt ſtatim dicemus.

Ad oppoſitam autem rationem reſpondetur, figuram rotundam, vel quodcunque aliud artificiale non influere tanquam principium intrinſecum in ſubſtantiam motus, ſed in aliquem modum, vel applicationem ad motum, figura enim rotunda tollit aliqua impedimenta, quæ in figura quadrata ſunt, ad velocitatem motus; rotundum enim habet partes magis vnitas, & conſequenter melius diſpoſitas ad ſcindendum aerem, quàm quadratum, non tamen dat principium intrinſecum talis motus, quod eſt grauitas, ſed conditionem aliquam, ſeu modum requiſitum in partibus mobilis, vt facilius moueatur. Et ſimiliter per machinas artificioſè diſpoſitas fortior, ſeu velocior motus fit, non quia addatur per artem maius principium intrinſecum illius motus, ſed quia ſic comprimuntur, vel vniuntur, aut diſponuntur partes, vt velociori modo motus fiat, poſito tali modo, vel applicatione partium. Ad illud quòd dicitur de arte ſaltandi, reſpondetur,

tur, quòd ars illa non præbet principium motus quantum ad ſubſtantiam illius, motus enim ille vitalis eſt, & ſic fit à principio vitæ, ſed quantum ad modum, vt quòd tali numero, aut ordine fiat, aut tali modo applicentur actiua; vt Medicus qui applicat aliqua ad ſanationem modo artificioſo.

Ad ſecundam difficultatem reſpōdetur, ſententiam D. Th. conſiſtere in duobus: primum quòd ars non poteſt facere virtutute propria formam naturalem ſubſtantialem, ſed ſolum formam accidentalem, virtute tamen agentium naturalium applicatorum ab arte, poteſt forma ſubſtantialis fieri. Secundum eſt, quod formæ, quas propriè inducit ars in materia exteriori, ſolum ſunt figura, vel compoſitio, ſeu ordo corporum. Primum patet in 3. p. quæſt. 66. art. 4. & q. 75. art. 6. ad 1. vbi docet, quod formæ artificiales ſunt accidentia, poteſt tamen ars applicando virtutes corporum naturalium ſubſtantiales formas producere, non virtute propria, ſed virtute naturali à ſe applicata: vnde ars ſolum ibi facit applicationem, non effectum naturalem, ſicut quando per artem fiunt ranæ, aut ſerpentes, vel etiam decoctione artis fit panis, & alij cibi. Et ratio eſt, quia ars non habet in ſe principium formale ad efficiendum tales formas; ars enim nititur virtuti, & directioni intellectus, intellectus autem non poteſt formali immutatione immutare corporalem materiam, formæ enim ſubſtantiales non effluunt à ſubſtantijs immaterialibus, vt quidam antiqui poſuerunt, ſed ab agentibus naturalibus formæ educuntur de potentia materiæ, cauſatur enim vnumquodque

que à ſuo ſimili, ſicut latè probat D. Th. 1. p. q. 110. art. 2. cùm ergo ab arte ſolum fiat applicatio talium agentium naturalium directa per rationem; & conſtat quòd applicatio non eſt principium efficiendi formam, ſed conditio conſequenter, ſi aliqua forma naturalis fit ab arte, ſolum fit in vi naturalium agentium, quæ antea non operabantur illos effectus naturaliter, quia non erant naturaliter ſic applicata.

Secundum dictum ponit D. Th. 2. 2. q. 96. art. 2. ad 2. & opuſculo 34. in fine, vbi inquit: *Quod formæ artificialium, cùm nihil aliud ſint quàm compoſitio, ordo, & figura, vt dicitur in 1. Phyſicorum, non poſſunt habere naturalem virtutem ad agendum.* Et ratio eſt, quia circa materiam exteriorem ars nihil operatur, niſi motu locali, vel præciſè applicando actiua paſſiuis. Motus autem localis, vel facit diuiſionem in quantitate, vel copulationem. Si diuiſionem; reſultat diuerſa figura ex diuerſa diuiſione, vel terminatione quantitatis: ſi copulationem, reſultat ordo ſiue compoſitio, aut ſituatio corporum. Si verò ars non ſolum facit diuiſionem, vel copulationem in quantitate, ſed etiam applicat actiua paſſiuis reſultat quidem alteratio per qualitates actiuas facta, & quandoq; etiam generatio ſubſtantialis, non virtute artis quæ ſolum applicationem dirigit, ſed virtute actiuorum, quæ applicantur.

Quod ſi inquiras, in illa figura, vel ſituatione facta per artem, quidnam eſt artificiale, cùm figura ipſa, & ſitus aliquid naturale ſint. *Reſpondetur*, tales figuras dici artificiales denominatione ſumpta à modo quo producuntur,

Digitized by Google

tur, ſcilicet ex ordinatione artis, eadem enim figura ſi produceretur à virtute naturali, ſine artificioſa directione, diceretur forma naturalis: illa ergo figura entitatiuè eſt aliquid naturale, ſed ordinatiuè eſt aliquid artificiale, quatenus à directione artis fit. Vtrum verò ars applicans actiua paſſiuis, & virtute illorum operans, poſſit producere quaſcumque veras formas naturales, v. g. verum aurum, veros ſergentes, & ſimilia, ſuperuacuum eſt quærere; conſtat enim quòd ſi illas producunt, non virtute propria artis producunt, vt dictum eſt. Sed tamen poteſt aduerti, differentia poſita à D. Th. in 2. diſt. 7. q. 3. art. 1. ad 5. vbi inquit: *Quòd ars non poteſt formam ſubſtantialem conferre; quod tamen poteſt virtute naturalis agentis, ſicut patet in hoc quod per artem inducitur forma ignis in lignis: ſed quædam formæ ſubſtantiales ſunt, quas nullo modo poteſt ars inducere, quia propria actiua, & paſſiua inueniri non poſſunt, ſed in his poteſt aliquid ſimile facere, ſicut Alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro quantum ad accidemtia exteriora, ſed tamen non faciunt verum aurum, quia forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis, quo vtuntur Atchimiſtæ.* Idem docet q. 6. de potentia art. 1. ad 18 nec oppoſitum dixit 2. 2. q. 77. ſup. cit. ſolùm enim ſub conditione dicit, quòd ſi per Alchimiam fieret verum aurum, non eſſet illicitum ipſum vendere pro vero, quia nihil prohibet artem aliquibus naturalibus cauſis vti ad producendum veros, & naturales effectus. Quòd verò ita de facto fiat per artem, ibi non dicit. Quare tota ratio propter quam non poteſt ars aliquos effectus naturales facere

cere

Digitized by Google

cere eſt, quia non poteſt inuenire propria actiua, & paſſiua, & conuenienter applicare, quæ tamen Angelus, vel dæmon, quia naturalia omnia perfectiſſimè cognoſcit, multo melius inuenire, & applicare poteſt, ideoque mirabiles effectus quandoque facit.

ARTICVLVS IV.

Quomodo violentum diſtinguatur à naturali.

Violentum generaliter ſumptum definiri ſolet, quod *eſt à principio extrinſeco, paſſo non conferente vim*, vt tradit D. Th. 8. Phyſic. lect. 7. & deſumitur ex Phil. 3. Ethicor. cap. 1. vbi inquit: *Id eſſe violentum, cuius principium eſt extra tale exiſtens, in quo nihil confert operans vel patiens*, vbi S. Thom. explicat illam particulam, *in quo nihil confert*, ſcilicet per proprium appetitum, atq; ita nihil aliud ſignificat illa particula, *Paſſo non conferente vim*, quàm non præbente, ſeu habente inclinationem, vel poſitiuè, vel negatiuè: negatiuè, quia nec reſiſtit, nec inclinatur; ſed merè negatiuè ſe habet; poſitiuè, quia contrariam habet inclinationem, & ſic poſitiuè reſiſtit.

Vt autem prædicta definitio rectè explicari poſſit, tres difficultates ſe offerunt explicandæ. Prima, circa primam particulam, *à principio extrinſeco*, an à quocumque principio extrinſeco etiā vniuerſaliſſima cauſa, qualis eſt Deus, poſſit inferri violentia? Secunda, circa illam particulam, *Paſſo non conferente vim*, an intelligatur de reſiſtentia poſitiua contraria, an ſufficiat negatiua. Et ſi requiratur poſitiua, an requi-

requiratur quòd ſit actiua, vel ſufficiat paſſiua; & quòd ſit contra quamlibet inclinationem paſſi? Tertia, an diuiſio iſta in violentum motum, & naturalem, ita ſit immediata, quòd non poſſit dari motus medius, qui dicitur præternaturalis.

Prima difficultas.

Circa primam difficultatem, duæ ſunt ſententiæ extremè contrariæ. Prima, quòd à quocumque agente etiam vniuerſaliſſimo poteſt inferri violentia in res ſubiectas, de qua videri poteſt Magiſter Lorca 1. 2. q. 6. a. 4. diſput. 4. mẽb. 2. Medina ſuper illum locum 1. 2. Alij per aliud extremum dicunt, quòd nullo modo poteſt inferri violentia ab vniuerſali agente, ſcilicet Deo, etiamſi ad modum particularis agentis velit agere.

Cæterum ſententia media nobis eligenda eſt, ſcilicet, quòd Deus in quantum motor vniuerſalis, à quo omnis creatura, mouetur, non poteſt inferre violentiam, ſiquidem operatur vt proprium principium, & radix cuiuſcumque motus. Si tamen velit Deus operari vt particularis motor, non repugnat quòd inſerat violentiam, præſertim cùm in aliquibus actionibus Deus intendit illam inferre. Prima pars traditur expreſsè à D. Th. 1. p. q. 105. art. 6. ad 1. & 3. contra Gentiles, cap. 100. & q. 6. de potentia, art. 1. ad 19. & ſequuntur communiter eius diſcipuli, vt Ferrar. loco citato contra Gentiles, Coradus 1. 2. q. 6. art. 4. & alij.

Ratio ſumitur tum à poſteriori, tum à priori. A poſteriori; quia videmus plures motus,

qui

qui ſunt à principio extrinſeco vniuerſali nón eſſe violentos, quia à principio vniuerſali ſunt, ſicut in mari fluxus, & reflexus non eſt violentus, licèt non ſit à principio intrinſeco, ſed motu Lunæ, & illuminatio Solis in aere non eſt violenta, licèt non ſit à principio intrinſeco: ergo ſimiliter quicumque motus à Deo in creaturam ſubiectam non poteſt illi eſſe violẽtus, licèt principium ſit extrinſecum, & paſſum non habeat inclinationem, ſicut in exemplis poſitis non habet. A priori autem fundatur amplius hæc ratio, quia inter cauſam ſuperiorem, & inferiorem coordinatio ipſa naturalis eſt, & multo magis inclinatur natura ſubiecta in motum prouenientem à ſuperiori agente, quàm in proprium motum ſuum, eò quòd magis inclinatur ad conſeruationem totius, quàm ſui: conſeruatio enim ſui maxime pendet à conſeruatione totius, & ita ſi inclinatio ad propriam conſeruationem eſt naturalis, & non violenta, multo magis erit naturalis inclinatio ad conſeruationem totius: conſeruatio autem totius pendet ex connexione partium inter ſe; ita quod inferior ſubijciatur & obediat ſuperiori in quantum ſuperior eſt, alioquin ſi exit ab eius ordine diſſoluitur coordinatio inter partes inferiores, & ſuperiores. Motus autem qui eſt à Deo, vt ab agente vniuerſali, reſpicitur à creatura ſecundum habitudinem partis ad totum, quia Deus vt motor vniuerſalis, totum comprehendit; ergo repugnat, quòd talis motus in creatura ſit violentus, ſed maximè naturalis, cùm fundetur in illa naturali coordinatione, & ſubordinatione partis ad totum.

Secun-

Secunda verò pars noſtræ ſententiæ probatur, quia nulla eſt repugnantia, quod ſicut homo proijcit lapidem ſurſum non ſublata eius grauitate, neque grauitatione, & conſequenter motu exiſtente violento, ita Deus ſimilem motum faciat in lapide, ipſo actu grauitante, & tunc talis motus erit violentus. Et confirmatur, quia Deus poteſt intendere ipſam violentiam in motu, vt patet quando torquet dæmones mediante inſtrumento ignis, aut ſi immediatè per ſe ipſum torqueret dæmones, ille autem motus violentus eſt, quia infert triſtitiam, & pœnam, ergo ſupponit aliquam repugnantiam ex parte naturæ; ſi enim non repugnaret, non ſentiret triſtitiam.

Reſpondent aliqui, quòd ſi Deus moueret lapidem ſurſum, ille motus non eſſet violentus, licèt eſſet contrarius motui naturali, quia mobile non reſiſtit Deo mouenti, ſicut ſi in voluntate eſſent per impoſſibile duo actus contrarij, neuter eſſet violentus, ſed vterque à principio naturali intrinſeco, ſic in lapide tunc darentur duo motûs contrarij, non tamen daretur violentia: *Sed contra eſt*, quia Deus ſic mouens lapidem ſurſum non remota grauitatione, vult vt ſuo motui reſiſtatur, ſicut ſi proijceretur lapis ab homine; quod patet manifeſtè, quia illa grauitatio non ſublata tandem vincet motum proiectionis factæ à Deo: ſupponimus enim quòd non maiori vi proijcit quam homo, ergo ſignum eſt, quod ille motus naturalis grauitandi reſiſtit motui proiectionis ſurſum, ergo falſum eſt dicere, quòd non inuenit reſiſtentiam quando ſic proijcitur, & conſequenter violentus eſt ille motus.

Sumi-

Digitized by Google

Similiter non ſufficit dicere, quòd pœna dæmonibus impreſſa ſolum habet reſiſtentiam moralem in illis reſpectu Dei torquentis reſpectu verò ignis, qui eſt inſtrumentum Dei, habet phyſicam violentiam, quia ſpiritus ſubijcitur corpori, quod eſt contra naturalem inclinationem eius. *Sed contra eſt*, tùm, quia moralis violentia eſt triſtitia, quæ fundatur in aliqua phyſica contrarietate; tùm quia Deus non ſolum poteſt inferre dolorem ſpiritui, ſed etiam corpori ſenſibili hominis, vel bruti, reſpectu autem corporis, dolor habet violentiam phyſicam, aliàs ſi naturalis eſſet ille motus, in quantum ſenſibilis, non cauſaret dolorem. Nec obſtat dicere, quòd illa violentia eſt in Angelo reſpectu ignis torquentis, non verò reſpectu Dei ſi ſe ipſo torqueret. Non inquam obſtat; tùm, quia ille ignis non agit virtute propria, ſed virtute Dei, ergo ipſi virtuti, & motui Dei reſiſtit ſpiritus; tum etiam, quia poteſt vnus Angelus ſuperior violenter detinere inferiorem ſicut dicitur Tobiæ 8., quòd Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud; ergo poteſt actio ſuperioris eſſe violenta reſpectu inferioris; ergo ſimiliter actio Dei, ſi ita religaret dæmoniū per ſeipſum, ſicut ille Angelus. Neque eſt inconueniens quòd Deus concurrat ad motum naturalem lapidis, v. g. & efficiat motum contrarium illius, ſicut enim de facto concurrit Deus ad motum hominis proijcientis lapidem, & ad motum lapidis renitentis, neque in hoc eſt contrarietas, quia eſt reſpectu diuerſorum principiorum, ita non eſt contrarietas, quòd per ſeipſum moueat lapidem ſurſum ſicut homo, & concur-

rat

rat cum lapide ad renitentiam deorſum, ſicut cum eadem voluntate concurrit, vt determinatè velit vnũ, & ex vi dictaminis indifferentis, & motionis mouentis, vt poſſit oppoſitum.

Sed contra primam partem concluſionis obijcies, nam omnis violentia fit ab aliqua cauſa ſuperiori, & efficaciori vincente renitentiam alterius, ergo ſi propter ſuperioritatem cauſæ vniuerſalis ad inferiora non datur violentia, vbicumque fuerit ſuperioritas ad alterum, violentia ceſſabit, & ſic fruſtra diceret Philoſophus 3. Ethic. cap. 1. quòd violentum eſt, cùm homines ab habentibus poteſtatem ad aliquid compelluntur. Et certè ſi aqua patitur violentiam, quando caleſit, vel quando proijcitur ſurſum, quia talis motus inclinationi eius contrariatur, cur non dicetur eamdem pati violentiam à tali motu, etiam ſi fiat ab agente vniuerſali? diuerſitas enim agentis non variat contrarietatem inter motus. *Confirmatur*, quia aqua quando mouetur ſurſum ad replendum vacuum, violenter mouetur, ſiquidem reſiſtit, & grauitat aqua quando ſic eleuatur, & tamen ille motus eſt ab inclinatione ſuperiori, ſcilicet vt ſuccurratur bono totius vniuerſi, ergo poteſt à ſuperiori mouente violentari inferior, etiam ſi ſit propter bonum vniuerſale totius.

Reſpondetur, violentiam fieri à ſuperiori, quando eſt ſuperius in vincendo reſiſtentiam alterius, non autem ſi ſit ſuperius in cauſando, ita quòd inferius dependeat totaliter in agendo à ſuperiori; tunc enim impreſſio illa à ſuperiori in inferius, numquam poteſt habere reſiſtentiam in inferiorem, ſi enim dependet in

omni ſuæ actione, & modo à ſuperiori, clarè conſtat, quod nullam actionem habere poteſt reſiſtentem illi, cum hanc etiam ab illo ſuperiori habere debet, ſine quo nullam habet. Et ſic conſtat differentia inter motum proiectionis ſurſum in lapide factum ab homine, & factum à Deo, quia reſpectu hominis habet lapis principium reſiſtendi independenter operando ab illo, non vero reſpectu Dei, ſi operetur vt motor vniuerſalis, niſi ſe habet præcisè ad modum particularis agentis. Quòd ſi petas quomodo intelligemus, quando mouet Deus lapidem ſurſum vt particularis motor, vel vt vniuerſalis? *Reſpond.* id conſtare præcipuè ab effectu, vt ſi fieret conſeruando renitentiam lapidis in oppoſitum; tunc enim vt particularis motor ſe haberet, & hæc eſt præcipua regula ad dignoſcendum quando motus Dei eſt violentus, ſcilicet, ſi mouet conſeruando renitentiam oppoſitam, & conſequenter non ſecundum potentiam obedientialem, qua omnia ad nutum obediunt Deo, ſed ſecundum potentiam, quæ reſiſtendo vincitur, & obedit agenti ex victoria ſupra ipſam, non ex ſuprema cauſalitate in ipſam.

Ad Confirmationem aliqui putant, quòd aqua quando aſcendit ad ſupplendum vacuum, violenter aſcendit, & ad motum aeris, qui ſurſum attractus ſecum defert aquam, non enim apparet à quo alio agente moueatur. Sed hoc eſt contra doctrinam D. Th. 1. p. q. 60. art. 5. vbi inquit: *Quòd pars magis naturaliter inclinatum ad cõſeruationem totius, quam ad ſuam;* & ita cùm aqua aſcendat ad replendum vacuum propter conſeruationem totius, quod

poſito

poſito vacuo deordinaretur, ideo naturaliter aſcendit ſurſum, non quatenus corpus graue eſt, ſed quatenus eſt pars vniuerſi, ſicut manus naturaliter ſe opponit ictui capitis, quatenus pars hominis eſt. Et ſicut ab ipſo generante mouetur per grauitatem ad centrum, vt ibi cõſeruetur ſecundum particularem conuenientiam, ita ab eodem generante mouetur ſurſum mediante inclinatione, quam habet ad conſeruationem totius, in quantum pars vniuerſi eſt, quæ inclinatio imbibitur in ipſa grauitate ſecundum habitudinem, quam habet ad conſeruationem totius, non ſecundum quod reſpicit modum proprium conſeruandi ſe in centro per grauitationem, de quo amplius q. 17. art. 1. Et ſi dicas, quòd aqua aſcendens per fiſtulam, grauitat, quia experientia apparet fiſtulam aqua aſcendente plenam, magis ponderare quàm vacuam.

Reſpondetur, data illa experientia, de qua tamen nobis non multum conſtat, non grauitare totam aquam, quæ intra fiſtulam ponitur, quia illa quæ aſcendit, non grauitat actu, ſed illa quæ adhæret lateribus fiſtulæ madefaciendo ipſam, vel per poros intrando, talis aqua, quia non aſcendit, grauit, & reddit fiſtulam magis ponderantem aliqualiter.

Secunda difficultas.

C*Irca ſecundam difficultatem* vnum eſt certum, & aliud dubiũ. Certum eſt, & communiter receptum ad violentum requiri quòd paſſum non ſe habeat merè negatiuè, ſed poſitiuè, ſeu contrariè ad talem motum. Vnde

D. Th. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 2. dicit: *Quòd non ſemper eſt motus violentus, quãdo paſſiuum immutatur à ſuo actiuo, ſed quando hoc fit contra interiorem inclinationem paſſiui.* Requiritur ergo contraria, & poſitiua repugnantia ſaltem ex parte inclinationis interioris. Et ſic videmus, quod illuminatio aeris non eſt violenta, nec receptio gratiæ in anima, licèt ſubiectum negatiuè ſe habeat ad iſtas formas. Et ratio eſt, quia quando ſubiectum ſolum negatiuè ſe habet, adueniente forma poſitiua negatio tollitur ſublata autem illa nihil remanet, quod repugnet poſitioni formæ, vbi autem non eſt repugnantia, neque eſt violentia.

Dubium autem eſt, an iſta repugnantia debeat eſſe ex inclinatione actiua, vel paſſiua. Nam P. Vazquez 1. 2. diſp. 25. cap. 3. quem plures alij ſequuntur tenet, quod violentum tantum eſt contra principium actiuum, non paſſiuum, eo quòd in paſſiuo ſolum inuenitur ordo receptionis ar formam, non reſiſtentiæ, & contrarietatis, ſine qua non ſaluatur violentia. *Ex quo* infert, principium purè paſſiuum ſicut materiam primam, non eſſe propriè naturam, ſecundum quod naturale opponitur violento; neq; enim violentiam pati poteſt materia, quia omnis violentia fit per impreſſionem alicuius formæ in paſſo. Vel ergo talem formam recipit materia, vel non recipit, nulla eſt violentia; ſi vero recipit, naturaliter recipit quia habet naturalem potentiam ad omnes formas. Quòd ſi materia per impoſſibile conſeruaretur à Deo, ſine omnia, adhuc non fieret illi violentia, quia ſolum negatiuè ſe haberet, & in potentia ad omnes formas, ſine quibus conſer-

ſeruatur, non per aliquem poſitiuum impetum, quo tendat ad illas forma, & ſic non patitur violentiam, licèt extra curſum ordinarium conſeruetur.

Secundò infert motum cœli eſſe violentum; nam quies eius non erit contra naturam, perpetuo enim durabit, ergo motus eius nunc violentus eſt, quia opponitur illi quieti. Et cum non fiat à natura cœli efficienter, fiet violenter, omnis enim motus, aut fit à natura, aut vi, vt docet Ariſt. 4. Phyſ. tex. 67. Si ergo non fit à natura cœli, vi fit.

Denique inſtatur pro iſta ſententia, quia ſi ad violentum ſufficit principium paſſiuum, idem ſufficiet ad naturale, ſcilicet, oppoſitum eius quod violenter fit per operationem, & ſic cùm naturalis ſit aeri potentia ad recipiendam lucem, violenter recipiet tenebras, & cœlum violenter recipiet quietem poſt diem iudicij, quia nunc naturaliter recipit motum, & materia prima violenter carebit forma, quam modo habet, quia habet potentiam naturalem ad habendam illam, & humanitas Chriſti eſſet violenter, quia habet naturalem inclinationem ad propriam ſubſiſtentiam, & idem eſt de accidente ſeparato ad ſuam inhærentiam.

Nihilominus dicendum eſt, quòd etiam in principio paſſiuo ſaluari poteſt ratio naturæ propter inclinationem ad ſuum naturale actiuum, vel ad ſuam formam, & quod poteſt pati violentiam, non per hoc quòd remoueatur ab illo iſta forma, & ſuccedat alia, vel eius oppoſita, cùm vtriuſque ſit capax, ſed per hoc, quòd remoueatur principiū paſſiuum à ſtatu ſibi connaturali, ſcilicet à tota colle-

cere eſt, quia non poteſt inuenire propria actiua, & paſſiua, & conuenienter applicare, quæ tamen Angelus, vel dæmon, quia naturalia omnia perfectiſſimè cognoſcit, multo melius inuenire, & applicare poteſt, ideoque mirabiles effectus quandoque facit.

ARTICVLVS IV.

Quomodo violentum diſtinguatur à naturali.

VIolentum generaliter ſumptum definiri ſolet, quod *eſt à principio extrinſeco, paſſo non conferente vim*, vt tradit D. Th. 8. Phyſic. lect. 7. & deſumitur ex Phil. 3. Ethicor. cap. 1. vbi inquit: *Id eſſe violentum, cuius principium eſt extra tale exiſtens, in quo nihil confert operans vel patiens*, vbi S. Thom. explicat illam particulam, *in quo nihil confert*, ſcilicet per proprium appetitum, atq; ita nihil aliud ſignificat illa particula, *Paſſo non conferente vim*, quàm non præbente, ſeu habente inclinationem, vel poſitiuè, vel negatiuè: negatiuè, quia nec reſiſtit, nec inclinatur; ſed merè negatiuè ſe habet; poſitiuè, quia contrariam habet inclinationem, & ſic poſitiuè reſiſtit.

Vt autem prædicta definitio rectè explicari poſſit, tres difficultates ſe offerunt explicandæ. Prima, circa primam particulam, *à principio extrinſeco*, an à quocumque principio extrinſeco etiã vniuerſaliſſima cauſa, qualis eſt Deus, poſſit inferri violentia? Secunda, circa illam particulam, *Paſſo non conferente vim*, an intelligatur de reſiſtentia poſitiua contraria, an ſufficiat negatiua. Et ſi requiratur poſitiua, an requi-

requiratur quòd ſit actiua, vel ſufficiat paſſiua, & quòd ſit contra quamlibet inclinationem paſſi? Tertia, an diuiſio iſta in violentum motum, & naturalem, ita ſit immediata, quòd non poſſit dari motus medius, qui dicitur præternaturalis.

Prima difficultas.

C*Irca primam difficultatem*, duæ ſunt ſententiæ extremè contrariæ. Prima, quòd à quocumque agente etiam vniuerſaliſſimo poteſt inferri violentia in res ſubiectas, de qua videri poteſt Magiſter Lorca 1. 2. q. 6. a. 4. diſput. 4. mēb. 2. Medina ſuper illum locum 1. 2. Alij per aliud extremum dicunt, quòd nullo modo poteſt inferri violentia ab vniuerſali agente, ſcilicet Deo, etiamſi ad modum particularis agentis velit agere.

Cæterum ſententia media nobis eligenda eſt, ſcilicet, quòd Deus in quantum motor vniuerſalis, à quo omnis creatura, mouetur, non poteſt inferre violentiam, ſiquidem operatur vt proprium principium, & radix cuiuſcumque motus. Si tamen velit Deus operari vt particularis motor, non repugnat quòd inſerat violentiam, præſertim cùm in aliquibus actionibus Deus intendit illam inferre. Prima pars traditur expreſsè à D. Th. 1. p. q. 105. art. 6. ad 1. & 3. contra Gentiles, cap. 100. & q. 6. de potentia, art. 1. ad 19. & ſequuntur communiter eius diſcipuli, vt Ferrar. loco citato contra Gentiles, Coradus 1. 2. q. 6. art. 4. & alij.

Ratio ſumitur tum à poſteriori, tum à priori. A poſteriori, quia videmus plures motus,

qui

qui ſunt à principio extrinſeco vniuerſali non eſſe violentos, quia à principio vniuerſali ſunt, ſicut in mari fluxus, & reflexus non eſt violentus, licèt non ſit à principio intrinſeco, ſed motu Lunæ, & illuminatio Solis in aere non eſt violenta, licèt non ſit à principio intrinſeco: ergo ſimiliter quicumque motus à Deo in creaturam ſubiectam non poteſt illi eſſe violẽtus, licèt principium ſit extrinſecum, & paſſium non habeat inclinationem, ſicut in exemplis poſitis non habet. A priori autem fundatur amplius hæc ratio, quia inter cauſam ſuperiorem, & inferiorem coordinatio ipſa naturalis eſt, & multo magis inclinatur natura ſubiecta in motum prouenientem à ſuperiori agente, quàm in proprium motum ſuum, eò quòd magis inclinatur ad conſeruationem totius, quàm ſui: conſeruatio enim ſui maxime pendet à conſeruatione totius, & ita ſi inclinatio ad propriam conſeruationem eſt naturalis, & non violenta, multo magis erit naturalis inclinatio ad conſeruationem totius: conſeruatio autem totius pendet ex connexione partium inter ſe; ita quod inferior ſubijciatur & obediat ſuperiori in quantum ſuperior eſt, alioquin ſi exit ab eius ordine diſſoluitur coordinatio inter partes inferiores, & ſuperiores. Motus autem qui eſt à Deo, vt ab agente vniuerſali, reſpicitur à creatura ſecundum habitudinem partis ad totum, quia Deus vt motor vniuerſalis, totum comprehendit; ergo repugnat, quòd talis motus in creatura ſit violentus, ſed maximè naturalis, cùm fundetur in illa naturali coordinatione, & ſubordinatione partis ad totum.

Secunda verò pars noſtræ ſententiæ probatur, quia nulla eſt repugnantia, quod ſicut homo proijcit lapidem ſurſum non ſublata eius grauitate, neque grauitatione, & conſequenter motu exiſtente violento, ita Deus ſimilem motum faciat in lapide, ipſo actu grauitante, & tunc talis motus erit violentus. Et confirmatur, quia Deus poteſt intendere ipſam violentiam in motu, vt patet quando torquet dæmones mediante instrumento ignis, aut ſi immediatè per ſe ipſum torqueret dæmones, ille autem motus violentus eſt, quia infert triſtitiam, & pœnam, ergo ſupponit aliquam repugnantiam ex parte naturæ; ſi enim non repugnaret, non ſentiret triſtitiam.

Reſpondent aliqui, quòd ſi Deus moueret lapidem ſurſum, ille motus non eſſet violentus, licèt eſſet contrarius motui naturali, quia mobile non reſiſtit Deo mouenti, ſicut ſi in voluntate eſſent per impoſſibile duo actus contrarij, neuter eſſet violentus, ſed vterque à principio naturali intrinſeco, ſic in lapide tunc darentur duo motus contrarij, non tamen daretur violentia: *Sed contra eſt*, quia Deus ſic mouens lapidem ſurſum non remota grauitatione, vult vt ſuo motui reſiſtatur, ſicut ſi proijceretur lapis ab homine; quod patet manifeſtè, quia illa grauitatio non ſublata tandem vincet motum proiectionis factæ à Deo: ſupponimus enim quòd non maiori vi proijcit quam homo, ergo ſignum eſt, quod ille motus naturalis grauitandi reſiſtit motui proiectionis ſurſum, ergo falſum eſt dicere, quòd non inuenit reſiſtentiam quando ſic proijcitur, & conſequenter violentus eſt ille motus.

Sumi-

Similiter non ſufficit dicere, quòd pœna dæmonibus impreſſa ſolum habet reſiſtentiam moralem in illis reſpectu Dei torquentis reſpectu verò ignis, qui eſt inſtrumentum Dei, habet phyſicam violentiam, quia ſpiritus ſubijcitur corpori, quod eſt contra naturalem inclinationem eius. *Sed contra eſt*, tùm, quia moralis violentia eſt triſtitia, quæ fundatur in aliqua phyſica contrarietate; tùm quia Deus non ſolum poteſt inferre dolorem ſpiritui, ſed etiam corpori ſenſibili hominis, vel bruti, reſpectu autem corporis, dolor habet violentiam phyſicam, aliàs ſi naturalis eſſet ille motus, in quantum ſenſibilis, non cauſaret dolorem. Nec obſtat dicere, quòd illa violentia eſt in Angelo reſpectu ignis torquentis, non verò reſpectu Dei ſi ſe ipſo torqueret. Non inquam obſtat; tùm, quia ille ignis non agit virtute propria, ſed virtute Dei, ergo ipſi virtuti, & motui Dei reſiſtit ſpiritus; tum etiam, quia poteſt vnus Angelus ſuperior violenter detinere inferiorem ſicut dicitur Tobiæ 8., quòd Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud; ergo poteſt actio ſuperioris eſſe violenta reſpectu inferioris; ergo ſimiliter actio Dei, ſi ita religaret dæmoniũ per ſeipſum, ſicut ille Angelus. Neque eſt inconueniens quòd Deus concurrat ad motum naturalem lapidis, v. g. & efficiat motum contrarium illius, ſicut enim de facto concurrit Deus ad motum hominis proijcientis lapidem, & ad motum lapidis renitentis, neque in hoc eſt contrarietas, quia eſt reſpectu diuerſorum principiorum, ita non eſt contrarietas, quòd per ſeipſum moueat lapidem ſurſum ſicut homo, & concurrat

tat cum lapide ad renitentiam deorſum, ſicut cum eadem voluntate concurrit, vt determinatè velit vnũ, & ex vi dictaminis indifferentis, & motionis mouentis, vt poſſit oppoſitum.

Sed contra primam partem concluſionis obijcies, nam omnis violentia fit ab aliqua cauſa ſuperiori, & efficaciori vincente renitentiam alterius, ergo ſi propter ſuperioritatem cauſæ vniuerſalis ad inferiora non datur violentia, vbicumque fuerit ſuperioritas ad alterum, violentia ceſſabit, & ſic fruſtra diceret Philoſophus 3. Ethic. cap. 1. quòd violentum eſt, cùm homines ab habentibus poteſtatem ad aliquid compelluntur. Et certè ſi aqua patitur violentiam, quando calefit, vel quando proijcitur ſurſum, quia talis motus inclinationi eius contrariatur, cur non dicetur eamdem pati violentiam à tali motu, etiam ſi fiat ab agente vniuerſali? diuerſitas enim agentis non variat contrarietatem inter motus. *Confirmatur*, quia aqua quando mouetur ſurſum ad replendum vacuum, violenter mouetur, ſiquidem reſiſtit, & grauitat aqua quando ſic eleuatur, & tamen ille motus eſt ab inclinatione ſuperiori, ſcilicet vt ſuccurratur bono totius vniuerſi, ergo poteſt à ſuperiori mouente violentari inferior, etiam ſi ſit propter bonum vniuerſale totius.

Reſpondetur, violentiam fieri à ſuperiori, quando eſt ſuperius in vincendo reſiſtentiam alterius, non autem ſi ſit ſuperius in cauſando, ita quòd inferius dependeat totaliter in agendo à ſuperiori; tunc enim impreſſio illa à ſuperiori in inferius, numquam poteſt habere reſiſtentiam in inferiorem, ſi enim dependet in

omni ſua actione, & modo à ſuperiori, clarè conſtat, quod nullam actionem habere poteſt reſiſtentem illi, cum hanc etiam ab illo ſuperiori habere debet, ſine quo nullam habet. Et ſic conſtat differentia inter motum proiectionis ſurſum in lapide factum ab homine, & factum à Deo, quia reſpectu hominis habet lapis principium reſiſtendi independenter operando ab illo, non vero reſpectu Dei, ſi operetur vt motor vniuerſalis, niſi ſe habet præcisè ad modum particularis agentis. Quòd ſi petas quomodo intelligemus, quando mouet Deus lapidem ſurſum vt particularis motor, vel vt vniuerſalis? *Respond.* id conſtare præcipuè ab effectu, vt ſi fieret conſeruando renitentiam lapidis in oppoſitum; tunc enim vt particularis motor ſe haberet, & hæc eſt præcipua regula ad dignoſcendum quando motus Dei eſt violentus, ſcilicet, ſi mouet conſeruando renitentiam oppoſitam, & conſequenter non ſecundum potentiam obedientialem, qua omnia ad nutum obediunt Deo, ſed ſecundum potentiam, quæ reſiſtendo vincitur, & obedit agenti ex victoria ſupra ipſam, non ex ſuprema cauſalitate in ipſam.

Ad Confirmationem aliqui putant, quòd aqua quando aſcendit ad ſupplendum vacuum, violenter aſcendit, & ad motum aeris, qui ſurſum attractus ſecum defert aquam, non enim apparet à quo alio agente moueatur. Sed hoc eſt contra doctrinam D. Th. 1. p. q. 60. art. 5. vbi inquit: *Quod pars magis naturaliter inclinatum ad cõſeruationem totius, quam ad ſuam*; & ita cùm aqua aſcendat ad replendum vacuum propter conſeruationem totius, quod

poſito

Digitized by Google

poſito vacuo deordinaretur, ideo naturaliter aſcendit ſurſum, non quatenus corpus graue eſt, ſed quatenus eſt pars vniuerſi, ſicut manus naturaliter ſe opponit ictui capitis, quatenus pars hominis eſt. Et ſicut ab ipſo generante mouetur per grauitatem ad centrum, vt ibi cõſeruetur ſecundum particularem conuenientiam, ita ab eodem generante mouetur ſurſum mediante inclinatione, quam habet ad conſeruationem totius, in quantum pars vniuerſi eſt, quæ inclinatio imbibitur in ipſa grauitate ſecundum habitudinem, quam habet ad conſeruationem totius, non ſecundum quod reſpicit modum proprium conſeruandi ſe in centro per grauitationem, de quo amplius q. 17. art. 1. Et ſi dicas, quòd aqua aſcendens per fiſtulam, grauitat, quia experientia apparet fiſtulam aqua aſcendente plenam, magis ponderare quàm vacuam.

Reſpondetur, data illa experientia, de qua tamen nobis non multum conſtat, non grauitare totam aquam, quæ intra fiſtulam ponitur, quia illa quæ aſcendit, non grauitat actu, ſed illa quæ adhæret lateribus fiſtulæ madefaciendo ipſam, vel per poros intrando, talis aqua, quia non aſcendit, grauit, & reddit fiſtulam magis ponderantem aliqualiter.

Secunda difficultas.

C*Irca ſecundam difficultatem* vnum eſt certum, & aliud dubiũ. Certum eſt, & communiter receptum ad violentum requiri quòd paſſum non ſe habeat merè negatiuè, ſed poſitiuè, ſeu contrariè ad talem motum. Vnde

Digitized by Google

D. Th. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 2. dicit: *Quòd non ſemper eſt motus violentus, quādo paſſiuum immutatur à ſuo actiuo, ſed quando hoc fit contra interiorem inclinationem paſſiui.* Requiritur ergo contraria, & poſitiua repugnantia ſaltem ex parte inclinationis interioris. Et ſic videmus, quod illuminatio aeris non eſt violenta, nec receptio gratiæ in anima, licèt ſubiectum negatiuè ſe habeat ad iſtas formas. Et ratio eſt, quia quando ſubiectum ſolum negatiuè ſe habet, adueniente forma poſitiua negatio tollitur ſublata autem illa nihil remanet, quod repugnet poſitioni formæ, vbi autem non eſt repugnantia, neque eſt violentia.

Dubium autem eſt, an iſta repugnantia debeat eſſe ex inclinatione actiua, vel paſſiua. Nam P. Vazquez 1. 2. diſp. 25. cap. 3. quem plures alij ſequuntur tenet, quod violentum tantum eſt contra principium actiuum, non paſſiuum, eo quòd in paſſiuo ſolum inuenitur ordo receptionis ar formam, non reſiſtentiæ, & contrarietatis, ſine qua non ſaluatur violentia. *Ex quo* infert, principium purè paſſiuum ſicut materiam primam, non eſſe propriè naturam, ſecundum quod naturale opponitur violento; neq; enim violentiam pati poteſt materia, quia omnis violentia fit per impreſſionem alicuius formæ in paſſo. Vel ergo talem formam recipit materia, vel non recipit, nulla eſt violentia; ſi vero recipit, naturaliter recipit quia habet naturalem potentiam ad omnes formas. Quòd ſi materia per impoſſibile conſeruaretur a Deo, ſine omnia, adhuc non fieret illi violentia, quia ſolum negatiuè ſe haberet, & in potentia ad omnes formas, ſine quibus conſer-

ſer-

ſeruatur, non per aliquem poſitiuum impetum, quo tendat ad illas forma, & ſic non patitur violentiam, licèt extra curſum ordinarium conſeruetur.

Secundò infert motum cœli eſſe violentum; nam quies eius non erit contra naturam, perpetuo enim durabit, ergo motus eius nunc violentus eſt, quia opponitur illi quieti. Et cum non fiat à natura cœli efficienter, fiet violenter, omnis enim motus, aut fit à natura, aut vi, vt docet Ariſt. 4. Phyſ. tex. 67. Si ergo non fit à natura cœli, vi fit.

Denique inſtatur pro iſta ſententia, quia ſi ad violentum ſufficit principium paſſiuum, idem ſufficiet ad naturale ſcilicet, oppoſitum eius quod violenter fit per operationem, & ſic cùm naturalis ſit aeri potentia ad recipiendam lucem, violenter recipiet tenebras, & cœlum violenter recipiet quietem poſt diem iudicij, quia nunc naturaliter recipi motum, & materia prima violenter carebit forma, quam modo habet, quia habet potentiam naturalem ad habendam illam, & humanitas Chriſti eſſet violenter, quia habet naturalem inclinationem ad propriam ſubſiſtentiam, & idem eſt de accidente ſeparato ad ſuam inhærentiam.

Nihilominus dicendum eſt, quòd etiam in principio paſſiuo ſaluari poteſt ratio naturæ propter inclinationem ad ſuum naturale actiuum, vel ad ſuam formam, & quod poteſt pati violentiam, non per hoc quòd remoueatur ab illo iſta forma, & ſuccedat alia, vel eius oppoſita, cùm vtriuſque ſit capax, ſed per hoc, quòd remoueatur principiū paſſiuum à ſtatu ſibi connaturali, ſcilicet à tota colle-

ctione formarum ; vel à tota ſubiectione ad ſuum actiuum. Prima pàrs conſtat ex dictis art. 2. vbi oſtendimus ex D. Thom. ad motum naturalem ſufficere principium paſſiuum, & ita vocat S. Doctor motum cęli naturalem, quia habet principium paſſiuum ad ipſum inclinans, vt patet in 1. p. q. 70. art. 3. ad 4. & alijs locis ibi citatis.

Secunda verò pars explicatur ſic, quia principium paſſiuum dicit potentiam, ſeu capacitatem recipiendi aliquam formam. & eius oppoſitam, vel etiā plures formas intra ſphæram ſuæ inclinationis. Vnde violentia in eo non poteſt ſumi, ex eo quòd remoueatur ab vna forma, & ſuccedat illi alia, cuius eſt capax, ſiquidem ſub vtraque naturaliter manet; ſed ſi inducatur illi aliqua forma extra totam ſuam ſphæram, vel impediatur ſubijci ſuo connaturali, actiuo, quando ab illo mouetur, tunc violentabitur; ſic enim principium paſſiuum impeditur à ſuo naturali ſtatu, qui eſt recipere aliquam formam, vel obedire alicui agenti cōnaturali; v. g. materiæ primæ non ſolum eſt connaturalis iſta forma, vel illa, ſed tota collectio formarum; vnde ſi poneretur materia abſque omnì forma, vel materia ſublunaris indueret formam cęli, diceretur violentari, quia impediretur eius naturalis ſtatus recipiendi formas, vel ſaltem formas corruptibiles, quæ ſibi ſunt connaturales. Similiter in cęlo datur naturalis receptio motus ab intelligentia, & ſi Angelus ceſſet mouere, quies ſuccedet ſine vlla violentia, ſed tamen ſi ſtante motione Angeli, impediretur cęlum illi obedire, hoc eſſet violentia in cęlo; & ſi materia vltimo diſpo-

ſita

ſita ad formam impediretur recipere illam, & obedire agenti diſponenti, ſtante eius actione, pateretur materia violentiam. Itaq; violentia vel poteſt eſſe formalis, vel actiua: formalis eſt quando remouetur paſſiuum à ſuo connaturali ſtatu paſſiuæ inclinationis, ſiue reſpectu formarum propriarum, ſiue reſpectu proprij actiui. At verò actiua violentia fit per motum impedientem actiuam inclinationem, ſeu motum naturalem, & ſic requirit actiuum principium in patiente violentiam. Et de hac violentia actiua loquitur D. Th. quando dicit in q. 5. de potentia, art. 5. ad 12. quòd cum in corpore celeſti non ſit principium actiuum ad motum ſicut in elementis, non ſequitur quòd eius quies ſit violenta: & ſic vt quies ſit violenta, videtur requirere D. Th. principium actiuum reſiſtens illi. Et in 3 contra Gent. cap. 23. facit ſimilem conſequentiam, quòd in motu cęleſti nihil eſt violentum; ergo impoſſibile eſt, quòd principium eius actiuum ſit natura. Iſtæ enim conſequentiæ procedunt de violentia actiua. Cæterum ſi alio modo principium paſſiuum remoueatur à ſuo ſtatu naturali per impedimentum recipiendi formas proprias, vel obediendi ſuo connaturali actiuo, ſic violentiam formalem patietur.

Ad argumenta oppoſita reſpond. non requiri renitentiam actiuam ad violentiam formalem, ſed ſufficere impedimentum inclinationis paſſiuæ ad proprias formas, vel ad connaturale actiuum. Ad id quod dicitur de materia prima, quod non poteſt pati violentiam per impreſſionem alicuius formæ, iam dictum eſt quomodo poteſt pati violentiam, ſi ponatur

tur extra ſtatum naturalem, vel in opinione eorum, qui admittunt, materiam poſſe conſeruari abſque omni forma, vel ſi forma incorruptibilis materiæ ſublunari imprimeretur, aut ſi materia vltimo diſpoſitá ad formam impediretur recipere illam. Et quod dicitur, materiam ſine omni forma ſolum ſe habere negatiuè. Reſpond. quòd negatiuè ſe haberet in ratione agendi, ſed non negatiuè in ratione inclinationis, & appetitus poſitiui, quo fruſtraretur in illis caſibus materia. Ad id quod dicitur de motu cęli, & quiete, iam art. 2. oſtendimus quomodo ibi violentia non inueniatur.

Ad exempla vltimo loco allata. Reſp. quòd non fit violentia materiæ, ſi expellitur vna forma, & introducitur alia, quia ad vtramq; habet connaturalem habitudinem, & ſimiliter ſe habet aer in admiſſione lucis, & amiſſione illius, vtriuſq; enim eadem connaturalitate eſt receptiuus, & ſic expulſio vnius non eſt violenta, cùm recipiat aliud, quod eſt etiam connaturale. De humanitate Chriſti dicimus, quòd licèt careat ſubſiſtentia propria, ſubrogatur tamen diuina quæ eminenter continet totam vim propriæ, & perfectionem eius, & ſic non violentatur, quia eminentius ſubſiſtit in ſubſiſtentia illa; quando autem totum, quod eſt in aliqua forma, ſuppleretur per aliam, nulla fit violentia ſi caret propria.

De accidente ſeparato, à quo tollitur modus connaturalis exiſtendi per inhærentiam, & de modo Sacramẽtali Corporis Chriſti, tollente modum connaturalem quantitatis, dicimus, quantum eſt de ſe pro ea parte qua impediunt connaturales modos talium rerum eſſe ſimiles

for-

Digitized by Google

formis violentiam inducentibus, ſed tamen quia hoc fit à Deo Auctore ſupernaturali, cui naturaliter ſubijcitur omnis creatura ex parte agentis, & ex modo agendi non eſt contra naturam, neq; eſt violentum, vt tradit D. Thom. 1. p. q. 105. art. 6. ad 1.

Adhuc tamen inquires; quando in aliquo ſubiecto inuenitur aliquis motus, qui reſpectu vnius principij eſt naturalis, & reſpectu alterius violentus; vnde diudicandum eſt, an ſimpliciter ſit violentus, vel naturalis? Verbi gratia, generatio, & corruptio ſunt mutationes naturales ratione materiæ, ſed tamen corruptio eſt contra naturam formæ, & diſpoſitiones, quas ignis inducit in aqua ſunt naturales ratione materiæ, & violentæ ratione formæ aquæ, & ſimiliter quando animal mouetur motu progreſſiuo, eleuatio pedis, v. g. eſt violenta reſpectu ipſius corporis in quantum corpus graue eſt, reſpectu verò naturæ animalis vt animal eſt, naturalis, & ſimiliter voluntas in actibus imperatis poteſt pati violentiam, vt in intellectu, & appetitu ſenſitiuo quatenus ſunt moti à voluntate, licèt ſint naturales, vt eliciuntur à ſuis potentijs.

Reſpondetur, quòd licèt reſpectu eiuſdem principij repugnet eundem motum eſſe violentum, & naturalem, quia repugnat idem principium eſſe intrinſecum, & extrinſecum, tamen non repugnat eundem motum reſpectu diuerſorum principiorum dici violentum, & naturalem, aut mixtum ex voluntario, & inuoluntario. Quando autem quæritur, vnde fiat denominatio. *Reſpond.* quòd in voluntarijs, ſeu moralibus, violentum denominatur ab

eo quod eſt contra voluntatem, licèt connatu-rale ſit reſpectu principij, ſeu potentiæ particularis, eò quòd voluntas eſt inclinatio totius ſuppoſiti, & rapit ſecum cæteras potentias, quæ connaturaliter natæ ſunt illi obedire, ſicut ſphæræ inferiores natæ ſunt moueri à primo mobili. Et ita voluntas non poteſt pati violentiam in proprijs actibus, neq; phyſicè, quia ab intrinſeco principio ſunt, neq; moraliter, quia voluntarij ſunt, hoc ipſo quòd ab ipſa procedunt; in actibus autem imperatis, & ab alia potentia elicitis pati poteſt violentiam, vt docet D. Th. 1. 2. q. 6. art. 4. quia licèt iſti actus pro ea parte qua eliciuntur à proprijs potentijs quæ ſunt principia intrinſeca, violenti non ſint; comparatiuè tamen ad voluntatem, à qua illa principia nata ſunt moueri, ſimpliciter dicuntur violenti, quia ſunt contra inclinationem totius ſuppoſiti, quæ eſt voluntas, à qua ſimpliciter denominatur ſuppoſitum moueri; & ſic intellectus poteſt pati violentiam comparatiuè ad voluntatem, non phyſicè in ſe, voluntas autem neutro modo.

Cæterum in naturalibus quando concurrit principium motus violenti, & naturalis, denominatio ſumitur ex principio naturæ prædominantis, v. g. motus progreſſiuus animalis ſimpliciter eſt naturalis, quia eſt à forma intrinſeca animalis, quæ prædominatur naturæ elementali, ſiquidem perficit, & mouet illam, & ſic eleuatio pedis, licèt ſit violenta corpori elementali, eſt tamen naturalis animali. Et ſimiliter quando aqua aſcendit ad replendum vacuum, ſimpliciter eſt motus naturalis, quia oritur ex inclinatione naturali, ſcilicet ex con-

ſerua-

ſeruatione totius vniuerſi, quæ prædominatur inclinationi particulari. Et eadem ratione diſpoſitiones ad generationem, & corruptionem ſimpliciter ſunt naturales, quia licèt contrarientur ipſi compoſito, quòd corrumpitur, & formæ illius; tamen pertinent ad conſeruationem vniuerſalem ſtatus corporum inferiorum, in quibus ſi materia permaneret ſub vna forma, tolleretur ordo mutationum generabilium, & corruptibilium, & ideo mutationes, quæ deſeruiunt ordini, & conſeruationi huius ſtatus, ſimpliciter dicuntur naturales ratione materiæ, licèt contrarientur formæ particulari, quam corrumpunt.

Tertia difficultas.

Circa *tertiam difficultatem* aliqui tenent, non dari motum medium inter naturalem, & violentum, loquendo de motu locali, qui fit præternaturalis, fundanturq; in auctoritate Philoſophi 4. Phyſic. tex. 67. dicentis: *Quod omnis motus, aut fit natura, aut vi*; ergo omnis motus qui non eſt naturalis, eò quòd non eſt à principio intrinſeco, erit violentus. *Et ratio eſt*, quia omnia corpora habent internam propenſionem in aliquem definitum, & determinatum locum vniuerſi, ſiue grauia ſint, ſiue leuia, à quo ſi recedunt, patiuntur contra impetum propriæ inclinationis; ergo violentantur. Et hinc inferunt motum cęli eſſe violentum, quia cœlum inclinatur naturaliter ad quieſcendum, ſi Angelus ceſſet mouere, ergo contra illam inclinationem fit, ſi moueatur; dicunt tamen, quòd ſi cœlum non

eſſet graue, & leue, vt putauit Ariſtoteles (quod tamen ipſi non admittant) motum fore præternaturalem. Ita Martinez 2. Phyſ. cap. 1. q. 2. Oppoſitum ſentit D. Th. 1. de cœlo lect. 4. vbi inquit: *Quòd circulatio ignis, vel aeris, quam ex motu firmamenti dicit Ariſtot. prouenire primo Meteor. non eſt ei naturalis, quia non cauſatur ex principio intrinſeco neque iterum eſt per violentiam ſiue contra naturam, ſed eſt quodammodo ſuppra naturam, quia talis motus ineſt eis ex impreſſione ſuperioris corporis cuius motum ignis & aer ſequuntur ſecundum perfectam circulationem; aqua verò ſecundum circulationem incompletam, ſcilicet ſecundum fluxum & refluxum maris.* ita D. Th. qui motus locales ſunt, & conſtat non eſſe violentos, qui non mouent elementa extra proprium locum, ſed in ſuo proprio loco conueniunt: quòd ſi à loco ſuo amouerent, contrariaretur iſta circulatio ignis, vel aeris motui ſurſum, quo naturaliter mouentur iſta elementa, & fluxus maris contrariaretur motui deorſum, quo mouetur aqua, quod ſtare non poteſt, quia motui ſurſum ſolum contrariatur motus deorſum, & è contra, quia vnum vni eſt contrarium, vt patet per Philoſophum 1. de cœlo, tex. 11. Non ergo circularis motus iſtis elementis in proprio loco conueniens contrarius eſt, & conſequenter neque violentus: naturalis autem non eſt, quia non eſt à principio intrinſeco, & ſic eſt præternaturalis.

Dices, ergo quando aliquod corpus, v. g. rota per impulſum impreſſum circulariter mouetur, etiam ille motus non erit violentus, & ſic non habebit contrarium in illa rota; ergo ne-

neque à quo corrumpatur, & ſic ſemel impreſſus circularis motus, nunquam deſinet, niſi ab extrinſeco detineatur. *Reſp.* quòd ille motus rotæ neceſſario ſit per aliquem impulſum, qui eſt qualitas diſtincta à grauitate, & leuitate, vt in 8 libro amplius dicetur. Hæc autem qualitas niſi continuè imprimatur à motore, euaneſcit, quia eſt in ſubiecto extraneo, & ſolum per modum tranſeuntis imprimitur, ſicut ſpecies in aere, & motio in inſtrumento, eſt enim impulſus inſtrumentalis quædam motio, quia de ſe ordinatur ad mouenda inſtrumenta exteriora; vnde de ſe non eſt permanens, ſed deſinit, niſi continuo inſtauretur. Vnde ex defectu ipſius, etiam ſi non detur aliud contrarium, deſinet ille motus rotæ, ſicut deſinet motus circularis cœli, & ignis, & aeris, ceſſante Angelo mouere, vt lib. 8. dicetur.

Ad fundamanta contrarię ſententię. *Reſp.* ad locum Ariſt. reſp. ibi ſumere violentum non ſtrictè, ſed lato modo, vt etiam includit præternaturale; cùm enim violentum duo includat, vnum ex parte principij actiui, quod ſit extra, alterum ex parte paſſi, quod ſit contra eius naturam, tunc eſt violentum ſtrictè dictum, quando vtrumque includit, tunc autem latè ſumitur quando alterum tantum, videlicet quando accipitur pro motu ſolum, vt à principio extrinſeco, ſiue paſſum reſiſtat, ſiue non, & hoc modo includit motum, contra, & præter naturam; & ſic verum eſt quòd omnis motus aut ſit vi, aut natura, ideſt à principio intrinſeco, vel extrinſeco; ſed non omnis ſit contra naturam, aut à natura. Et hunc eſſe legitimum ſenſum Philoſophi conſtat, quia poſtquam

quam dixit omnem motum fieri , aut naturā, aut vi, ſubdit; *quippe cùm violentus ſit præter naturam*, intelligit ergo nomine violenti aliquid præternaturale .

Ad rationem reſpondetur , omnia corpora propendere in locum determinatum , à quo ſi extrahantur, violentiam patiuntur; ſed tamen dari poteſt motus , quo neque extrahantur à ſuo naturali loco, neque ad illum tendant, ſed quo in loco proprio moueantur à ſuperiori agente, vt de circulatione ignis,& fluxu maris dictum eſt. Quòd verò dicitur cœlum violenter moueri, iam ſupra reiecimus,& eſt expreſsè contra Ariſt. 1. de cœlo à tex. eo quòd cœlum neq; eſt graue , neq; leue , cùm naturalis eius locus , & motus non ſit in centro , nec à centro , ſed circa centrum. Videatur ibi D. Thom. lect. 5.

QVÆSTIO X.

De cauſa in communi.

ARTICVLVS I.

Quæ ſit definitio cauſæ in communi , & quæ conditiones cauſæ ?

QVid ſit cauſa in actu primo , & per modum principij , ex ipſo actu ſecundo, quod eſt cauſare, inueſtigandum eſt . De hoc verò magna va-

Varietas inter Authores orta eſt, eo quòd difficile eſt aſſignare aliquid commune omnibus cauſis in ratione cauſandi, quod non dicat ſolum rationem principij, vel termini, à quibus etiam res pendent, & non vt à cauſis, & in diuinis inuenitur vnum eſſe ab alio ſine aliquo cauſalitatis genere. Conſtat autem apud omnes nomine cauſæ intelligi aliquid quod ſit principium, ſed quia non omne principium eſt cauſa, ſed latius patet principium, quàm cauſa, & cauſa, quàm elementum, vt S. Tho. notauit 5. Metaphyſicæ in principio, oportet aſſignare differentiam, quam addit cauſa ſupra rationem principij, quæ ſit contractior principio, & latior elemento.

Aliqui ergo diffidentes inuenire aliquam definitionem communem omnibus cauſis, dixerunt nullam dari definitionem cauſæ in communi, quia eſt quid analogum ad omnes modos cauſandi, & ita prius eſt diuidenda, quàm definienda, ſicut fecit Ariſt. in 2. Phyſ. & in 5. Metaphyſ. Sed certè mirabile eſt, quòd poſſimus definire principium in communi, & illud definit Ariſt. in initio 5. Metaphyſicæ, dicens: *Quod omnibus principijs commune eſt eſſe primum, vnde aliquid eſt, aut fit, aut cognoſcitur*; & ſolet etiam definiri principium, *id à quo aliquid ſequitur*; & tamen quòd cauſa in communi non ſit definibilis, cum multum magis analogum deberet eſſe principium, quam cauſa, cùm ſit aliquid communius, omnis enim cauſa eſt principium, ſed non è contra. Et præterea analoga ſunt definibilia, quia de illis poteſt dari ſcientia, ſicut patet in ente; ergo etiam ſi cauſa ſit analoga ad omnes cauſas,

ſas, poterit tamen definiri, & dato quod eſſentialiter non definiretur, ſaltem deſcriptiuè poſſet definiri penes aliquas conditiones communes omnibus cauſis, ſicut eſt dependere ex parte effectus, influere ex parte cauſæ, & ſimilia; ergo non eſt omnino neganda definitio cauſæ: vt omittam non eſſe ita certum cauſam in communi eſſe analogam ad omnes quatuor cauſas, vt ſequenti articulo dicemus.

Variè ergo diuiſi ſunt Authores in explicanda ratione cauſæ in communi, fortaſſis ex eo quòd inadæquatè conſiderauerunt conditiones ad cauſam requiſitas. Aliqui enim conſiderauerunt ipſum cauſare ex parte cauſæ, alij ex parte cauſati. Ex parte cauſæ conſideratur influentia, ſeu deriuatio principians cauſatum: ex parte vero cauſati conſideratur dependentia, & conſecutio in eſſe, & conſequenter diſtinctio à ſuo cauſante. Aliqui ergo definiunt cauſam ſic: *Cauſa eſt id quod per ſe influit eſſe in aliud*. Ita P. Suarez: quam definitionem aliqui paululum mutant dicendo, quod *cauſa eſt id ad quod ſequitur effectus*, vt P. Rubio, qui tamen videtur petere principium, ſupponit enim in definitione id, de quo quæritur: quærimus enim in quo conſiſtat aliquid eſſe effectum, & recipere influxum per modum effectus, cum multa deriuentur ab alijs, & non ſint effectus, vt duæ perſonæ in diuinis. Alij definiunt: *Quod cauſa eſt id, à quo aliquid per ſe pendet*, vt Conimbr. hic & Fonſeca. Alij dicunt, quod *cauſa eſt id à quo aliquid ſequitur*, quam definitionem multis locis tradit D. Tho. vt videri poteſt 2. phyſic. lect. 10. & q. 10. de potentia a. 1. ad 3. & opuſc. 31. Alij, vt Auicenna,

cēnna, dicūt, quod *cauſa eſt, quæ tribūit eſſe rei*, in quo non differt à prima definitione: idem enim eſt dicere, tribuit eſſe, & influit eſſe, & eaſdem patitur difficultates, vt infra dicemus

Veritas tamen eſt, quòd perfecta definitio cauſæ omnes iſtas exigit conditiones, & per alteram tantum non perfectè explicatur exigit enim rationem principij tanquam aliquid communius, exigit rationem influentiæ, ſeu deriuationis ex parte cauſæ, exigit dependentiam, & conſecutionem in eſſe ex parte cauſati; vnde ſequitur, quòd intercedere debet diuerſitas inter cauſam, & cauſatum. & ita D. Thom. in diuerſis locis tradit iſtas conditiones, ſignificans ex omnibus coaugmentandam eſſe definitionem cauſæ. Nam in 1. Phyſic. lect. 1. dicit, quod cauſæ dicuntur, ex quibus res dependent ſecundum eſſe ſuum, vel fieri, vbi per dependentiam in eſſe cauſam definit. Item 1. p. q. 33. a. 1. ad 2. dicit: *Quòd hoc nomen cauſæ videtur importare diuerſitatem ſubſtantiæ & dependentiam alicuius ab altero, quam non importat nomen principium.* At verò in 5 Metaphyſ lect. 1. inquit: *quod principium ordinem quendam importat; hoc verò nomen cauſa influxum quendam ad eſſe cauſati*: vbi cauſam per influxum definit. Denique locis ſupra citatis definit cauſam per conſecutionem cauſati dicens; *quod cauſa eſt id, ad quod aliud ſequitur*, ſcilicet ſequela phyſica, & quoad eſſe. Ex hoc autem colligimus has definitiones non eſſe ſibi contrarias, ſed vnam adiuuare aliam, & explicare quod in altera deeſt. Et ſic poſſumus ex illis omnibus colligere plenam cauſæ definitionem dicendo:

Cauſa

Cauſa eſt principium alicuius per modum influxus, ſeu deriuationis, ex qua natum eſt aliquid conſequi ſecundum dependentiam in eſſe. Principium ponitur loco generis, & excludit ea à quibus aliquid pendet, non vt à principio ſui, ſed vt à termino, vel medio, ſicut relatio pendet à termino, quantitas ab indiuiſibili terminante, vel continuante. *Per modum influxus* ponitur ad aſſignandam rationem cauſalitatis, & differentiam à principijs, quæ ſine influxu aliquid initiant, vt priuatio, & terminus à quo, quæ important principium motus non ſecundum influxum, ſed tantum ordinem in id, quod ab eis principiatur. Et ſimiliter excluditur conditio ſine qua non, vt applicatio, quia non importat influxum, neque rationem principij, ſed aliquid concomitans, & requiſitum: *Ex qua natum eſt aliquid ſequi*, ponitur ad aſſignandum alteram conditionem cauſæ, quia non ſufficit quælibet deriuatio, & influxus vt ſit cauſalitas, ſed talis influxus eſſe debet, vt ab illo dependeat in eſſe id, quod cauſatum eſt, & ſic excluditur generatio, & ſpiratio in diuinis, quæ licèt communicent naturam diuinam, & eſſe, tamen illud eſſe non eſt dependens; ſed eſt illudmet, quod eſt in producente communicatum. Neque oportet explicare in hac definitione, quomodo ſequatur vnum ex alio, an in actu primo, vel ſecundo: definitio enim data procedit de cauſa in actu primo dicendo, quòd eſt *principium alicuius*: principium autem eſt actus primus.

Sed obijcies; nam imprimis iſtæ definitiones non explicant, quid ſit ipſum cauſare, ſine quo non poteſt intelligi quid ſit cauſa: nam ſi dicatur,

catur, quòd ſit influere æquè obſcurum eſt atque ipſum cauſare, & in diuinis datur influxus & productio, & non datur cauſa. Nec obſtat, quòd ibi datur influxus in alium, ideſt in perſonam, non in aliud, ideſt in eſſe; nam ſi ſufficit ad rationem principij, quòd non ſit in aliud, cur non ſufficiet ad rationem cauſæ, vel ſaltem cur non ſufficiet, vt ipſa perſona, in quam fit influxus, & productio ſit cauſata, licèt non ipſa natura. Si verò dicatur, quòd cauſare eſt ſequi, inſtatur, quia ex die ſequitur nox ſequela phyſica, & ex vita mors, & ex effectu illatiuè ſequitur cauſa, & ex priuatione motus, & in diuinis ex parte ſequitur filius; in quibus tamen non inuenitur ratio cauſæ. Si verò explicetur cauſare per hoc quod eſt cauſatum dependere ab alio, reſtat videre, quid addat dependentia ſuper ipſum procedere, vt non ſufficiat proceſſio ad rationem cauſæ. Et præterea multa dependent ab aliquo, à quo non cauſantur, vt relatio à termino, motus à priuatione, linea à puncto, eſſentia à ſuis prædicatis, humanitas à perſona Verbi, quæ tamen omnia cauſalitatem non dicunt. Denique iſtæ definitiones magis videntur attendiſſe ad explicandam cauſam efficientem, quæ cæteris videtur manifeſtior, quia influere ſolum conuenit cauſæ efficienti, finalis enim non influit vero influxu, niſi mediante actione agentis; materia etiam non influit, ſed recipit, & forma actuat, & ſimiliter exemplar non influit, ſed imitationem ſui per cognitionem præbet; ſolus ergo influxus cauſæ non explicat niſi cauſam efficientem.

Reſp. inſtantias allatas non eſſe efficaces, nam

nam ratio cauſæ non explicatur per ſolum influxum quomodocumque, ſed per influxum in ipſum eſſe, ità quòd oriatur nouum eſſe, vel ſaltem nouus modus eſſendi, & conſequenter cum dependentia, & limitatione, & diuerſitate vnius ab alio, ſicut dicit D. Th. 5. Metaphyſ. citato, quòd cauſa eſt quæ habet influxum non quomocumque, ſed in eſſe cauſati; & 1. p. q. 33. citata addidit, quòd cauſa, & cauſatum important diuerſitatem in ſubſtantia. Influxus ergo cum illis conditionibus explicat rationem cauſæ, non ſine illis, neque ita obſcurè ſe habet ſicut ipſum cauſare. Nec conuenit perſonæ diuinæ etiam in quantum perſona, quia licèt ſit procedens, non tamen cum illis conditionibus explicatis, ſcilicet cum diuerſitate, & dependentia in eſſe.

Ad id quod opponitur contra explicationem cauſæ, per hoc quod ſequatur aliquid ex illa. *Reſp.* quòd intelligitur ſequela cum eiſdem conditionibus, quibus ipſæ influxus, ſcilicèt quòd ſit ſequela phyſica, quæ dat eſſe, non logica, quæ ſolum præbet illationem, & ſequatur eſſe nouum, & diſtinctum, quod non contingit in diuinis proceſſionibus; & ſimiliter ſi iſta ſequela rei cauſatæ debet eſſe per influxum, conſequenter excluditur terminus à quo, vt quando ex nocte fit dies, vel ex vita mors, &c. quia ab illis ſequitur aliquid, vt à terminis, qui relinquuntur non vt à principijs, quæ influunt, & tribuunt eſſe.

Ad id quod dicitur, quòd multa dependent ab aliquo à quo non cauſantur. *Reſp.* Quòd ſi dependent ab aliquo tanquam à tribuente, & influente eſſe, dependent ab illo, vt à principio

Digitized by Google

cipio cauſante. Si verò dependent ab aliquo, vt à termino qui purè terminat, ſiue ex parte termini à quo, ſiue ex parte termini ad quem; vel ſi dependent ab aliquo, vt à conditione applicante, ſic iſtæ dependentiæ non conſtituunt cauſam, quia non ſunt principia influxus. Et eadem ratione ſubſiſtentia diuina non cauſat humanitatem in Chriſto, quia non ſe habet vt influens in illam eſſe, ſed purè, vt terminans in ratione ſuppoſiti incommunicabilis, ſicut linea terminatur puncto.

Ad vltimum reſp. Quòd influxus accipitur in deynitione largo modo pro omni eo, quod eſt tribuere aliquod eſſe, & facere illud dependẽs à ſe. Tribuere autem, & influere explicatur per ordinem proceſſus ab aliquo, vt à continente, & radice, vnde originatur in ſuo genere, non applicante, vel terminante tantum. Et hoc modo materia originat eſſe recipiendo illud, & ſuſtentando, & reddendo incommunicabile, forma etiam dat eſſe determinatũ, & cum tali, vel tali ſpecificatione, & actualitate finis etiam attrahit, & mouet ad ſui conſecutionem in eſſe, & exemplar tanquam forma extrinſeca dat eſſe, non informando, ſed imitando, quæ licèt fiant interuentũ actionis efficientis, nõ tamen ſub ratione efficientis, ſed ſub formalitate finalizandi, & exemplandi, vt ſuis locis dicetur.

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit cauſa?

SIt vnica concluſio. *Quatuor tantum ſunt genera cauſarum*; Ita Ariſt. in 2. Phyſic. tex.

tex. 68. & ibi D. Th. lect. 10. & 6. Metaphyſ. tex. 2. lect. 3. & colligit Philoſophus hunc numerum, ex numero quæſtionum propter quid quærit de cauſa, ſed ad quæſtionem propter quid non poſſumus reſpondere, niſi aliqua dictarum cauſarum, ſcilicet, vel propter formalem, vt cùm quærimus propter quid homo eſt albus, & dicimus, quia habet albedinem; vel per cauſam materialem, vt cùm inquirimus, quare homo eſt corruptibilis, & reſpondemus, quia componitur ex contrarijs: vel per cauſam finalem, vt cum inquirimus quare aliqui pugnant, & reſpondemus, vt dominentur; vel tandem per cauſam efficientem, vt cùm inquirimus cur mare fluit, & refluit, & reſpondemus, quia mouetur à Luna.

Eundem numerum cauſarum colligit D. Th. ſupra, quia cauſa eſt id ad quod ſequitur eſſe alterius; vel ergo conſideratur eſſe cauſarum abſolutè, & in ſe, vel vt accipitur & fit ab alio: Si abſolutè, cauſatur per formam, quæ abſolutè conſtituit in eſſe: Si vt accipitur, & fit ab alio, oportet quòd de ente in potentia fiat ens in actu, ſic enim ſequitur eſſe de nouo, quatenus id quod eſt in potentia, reducitur in actum ab eo quod eſt in actu, & ſic oportet aſſignare duas cauſas, ſcilicet illam quæ eſt in potentia vt ſuſceptiua actus, & illam quæ cauſat reducendo in actum, ſeu agendo; & prima eſt materia, quæ cauſat recipiendo, & ſecunda eſt efficiens. Rurſus vero actio agentis debet tendere in aliquid determinatum ex vi alicuius in quod tendit, ſeu intendit tanquam conueniens, & hoc dicitur cauſa finalis; & ita ſunt quatuor cauſæ, & non plures,

quia

quia iſtæ ſufficiunt ad cuiuſcumque rei conſtitutionem in eſſe, & ad iſtas omnes reducibiles ſu nt, ergo non ſunt ponendæ plures.

Sed inquires, an iſta diuiſio cauſarum ſit analoga, vel vniuoca? Aliqui vt P. Suarez diſput. 27. Metaphyſ. ſect. 1. nu. 9. quem ſequitur Cabero hic tract. 2. diſput. 2. dubio vltimo, tenent eſſe analogam, quia propriè conuenit ratio cauſæ ipſi efficienti, alijs verò cauſis impropriè, dicitur enim cauſa quia influit eſſe, influxus verò non inuenitur propriè in forma, vel materia. Et prætera nomen cauſa eſt commune Deo, & creaturis, ſubſtantiæ, & accidenti, quibus nihil eſt vniuocum, ſed analogum. Cæterum hoc ſolum probat, quòd cauſa entitatiuè conſiderata non eſt vniuoca, ſed analoga, & hoc non ſolum currit reſpectu cauſarum diuerſi generis quod ſolum inquirimus in præſenti, ſed etiam in vno, & eodē genere cauſæ, v. g. cauſa efficiens eſt analoga ad cauſam efficientē creatā, & increatā, & ſimiliter ſe habet finis. Quare ex hoc non habetur reſolutio difficultatis propoſitæ, an ſcilicet iſta quatuor genera cauſarum ſint vniuoca in ratione cauſandi, ſed quòd ſint vniuoca in ratione entis creati, vel increati. Illa autem ratio influxus non multū vrget, quia vt ſupra dictum eſt, nomen influxus nō ſumitur ſtrictè pro ſola ratione actionis, ſed prout dicit quodcumque tribuere, ſeu dare poſitiuè, quo ſenſu etiam ipſum recipere materiæ eſt quoddam dare, dat enim id in quo ſuſtentatur, & continetur forma, & à quo dependet ſaltem in informando. Quòd ſi aliqui ſumunt influxum in ſtricta illa acceptione pro ſola actione effi-

cien-

cientis, non mirum quòd ſola cauſa efficiens dicatur cauſa propriè, & reliquæ impropriè, ſic enim non tam eſt dicere, quòd cauſa in communi eſt analoga ad omnia genera cauſarum, quàm quod denominatio cauſæ efficientis analogicè conuenit alijs cauſis.

Quare loquendo de cauſa ſecundum proprium conceptum cauſæ, non eſt cur dicamus eſſe analogam ad iſta quatuor genera cauſarum, quicquid ſit, an in ratione entis analoga ſit reſpectu cauſæ creatæ, & increatæ, ſubſtantialis, & accidentalis. *Ratio eſt*, quia in generibus iſtis cauſarum inuenitur propria ratio cauſæ non participatiuè, nec dependenter ab alia in participando rationem cauſæ, licèt in exercendo cauſalitatem vna ab altera dependere poſſit, quia cauſæ ad inuicem ſunt cauſæ. At verò quòd materia v. g. habeat vim recipiendi, quod eſt eſſe cauſam materialem, non participat à forma, vel ab efficiente, licèt ab vtroque dependeat exercitium exiſtendi, vel recipiendi. Si tamen aliqua cauſa non ſolum in exercitio, ſed etiam quantum ad ipſam rationem cauſandi participatiuè, & dependenter ſe habeat ad aliam, ſicut cauſa principalis ad inſtrumentalem, tunc analogicè de illis dicitur cauſa, quia inſtrumentalis reductiuè pertinet ad efficientem, ſeu miniſterialiter, quod eſt ſecundum quid.

Sed Obijcies contra numerum cauſarum, quia videntur plures cauſæ quam enumeratæ, nam in primis obiectum eſt cauſa ſpecificatiua potentiarum, & actuum, & non efficiens, quia non elicit illos, neque formalis, quia non informat, ſed extra illos eſt, neque

ma-

materialis, quia non recipit illos, neque finalis, quia hæc non ſpecificat in quantum finis, ſed vt obiectum, ergo. Et idem argumentum poteſt fieri de idea, quæ eſt vera cauſa ideati, nec tamen pertinet ad aliquam ex aſſignatis ob eandem rationem. Item fundamentum eſt cauſa relationis; eſſentia eſt cauſa paſſionum, nec tamen efficienter, quia nec eſſentia nuda efficit, nec relationes efficiuntur, aliud autem genus cauſæ non poteſt illis competere: ac denique inſtrumentum non poteſt reduci ad genus cauſæ efficientis, & multo minus ad alia, quia efficiens eſt, vnde incipit motus; ab inſtrumento autem non incipit, cùm ſupponat aliud, à quo incipit moueri inſtrumentum, ergo eſt cauſa diſtincta ab omnibus.

Contra vniuocationem cauſarum arguitur, materia, & forma non ſunt ſimpliciter cauſæ, ergo neque vniuocè. Antecedens probatur, nam in primis non conſtituunt nec cauſant aliquid à ſe omnino diſtinctum, quia totum non diſtinguitur à partibus. Item materia eſt imperfectior forma, & compoſito, ergo non poteſt eſſe cauſa reſpectu illorum, quia ab imperfectiori non cauſatur perfectius, & ſimiliter forma potius eſt effectus generationis quam cauſa generati. Denique accidens analogicè eſt cauſa reſpectu ſubſtantiæ, tum in genere cauſæ formalis, quia eſt actus, & forma ſecundum quid, tum in genere cauſæ efficientis, quia operatur in virtutæ ſubſtantiæ, & vt inſtrumentum eius; tùm in genere cauſæ materialis, quia accidens non eſt ſubiectum per ſe, ſed ſola ſubſtantia.

Ad primum reſp. quòd obiectum ſpecifica-

tiuum reducitur ad cauſam formalem extrinſecam, quia ſpecificat, & determinat ipſum actum tanquam menſura, & ratio ſpecificationis eius, & diſtinguit vnum actum ab alio; proprium autem eſt formæ, & actus ſpecificare, & diſtinguere. *Ad ſecundum* exemplum de idea dicemus ſequenti quæſtione, quod pertinet ad cauſam formalem extrinſecam, quia Philoſ. in 2. Phyſ. & 5. Met. definit cauſam formalem, *quòd eſt ſpecies, & exemplar*: ſpecies propter formam intrinſecam; exemplar propter ideam. *Ad tertium* exemplum dicitur, quod fundamentum ex quo reſultat relatio, & eſſentia ex qua dimanant paſſiones non ſe habent propriè vt cauſa efficiens, ſed reductiuè; proprium enim effectiuum relationis eſt efficiens fundamenti, qui enim facit album v. g. facit conſequenter relationem ſimilitudinis ad alterum album, & diſſimilitudinis ad nigrum, ſed quia iſtæ relationes fiunt mediante fundamento, cum quo connectuntur, & à quo dependent, dicuntur reſultare à fundamento in virtute efficientis: & ſimiliter eſſentia ſe habet reſpectu paſſionum, non enim propriè producuntur ab eſſentia, ſed à generante eſſentiam, quia qui facit formam, facit conſequentia ad formam, & iſta connexio, ſeu conſequentia inter eſſentiam, & paſſiones eſt ratio emanationis, & reducitur ad cauſam efficientem, quia in virtute generantis eſſentiam dicuntur reſultare ab eſſentia propter connexionem, vt q. 12. amplius dicetur. Ad id quod dicitur de inſtrumento. *Reſp.* quod reducitur ad cauſam efficientem, quia licèt ab illo non incipiat motus princi-

pa-

Digitized by Google

paliter, & ſimpliciter, incipit tamen miniſterialiter, & participatiuè.

Ad ſecundum contra vniuocationem cauſarum. *Reſpond.* negando antecedens, ad primam probationem dicitur, quod totum eſt ſimpliciter diſtinctum à qualibet ſuarum partium, & hoc ſufficit, vt quælibet illarum ſit vera cauſa, & non requiritur quod ab omni ſuo cauſato diſtinguatur omni modo, ſed ſufficit, quod ab eo, quod cauſat immediatè, diſtinguatur, non ab omni eo quod inde reſultat & ſic forma diſtinguitur ab eo, quod cauſat in materia, & materia ab eo quod cauſat in forma, licet id quod reſultat ex vtriuſq; vnione non diſtinguatur realiter ab vtriſque ſimul, de quo amplius dicemus ſequenti articulo ſolutione ad primum.

Ad ſecundam probationem dicemus ſequenti articulo, quomodo non requiritur, quod cauſa ſit ſimpliciter nobilior ſuo cauſato in eſſendo, ſed ſufficit, quod ſecundum quid, & hoc modo ſe habet materia reſpectu formæ, & totius vt ibi explicabitur. Ad id verò quod dicitur de cauſa diſpoſitiua. *Reſp.* non eſſe ignobiliorem ſuo effectu formali, quem præbet immediatè, ſcilicet reddere materiam diſpoſitam; eſt tamen imperfectior reſpectu formæ; ad quam diſponit, eo quod tenet ſe ex parte cauſæ materialis, quam determinat, & hæc poteſt eſſe imperfectior forma. Ad id quod dicitur, formam eſſe effectum generationis. *Reſp.* eſſe effectum illius in genere cauſæ efficientis, ſed tamen formam eſſe cauſam generationis in genere finis, quia eſt terminus, quem intendit.

Digitized by Google

Ad vltimam probationem reſpond. quod illa differentia cauſarum in accidente, & ſubſtantia, ſi ſit tanta quod conſtituat accidens cauſam ſecundum quid, tollet vniuocationem, ſed hoc non eſt ex vi iſtius diuiſionis cauſæ in quatuor genera cauſarum, ſed ex vi alterius diuiſionis, quæ etiam fieri poteſt intra idem genus cauſæ; verbi gratia, efficientis ſecundum quid, vel ſimpliciter, vt inſtrumentum, vel cauſa principalis. Nec tamen ſemper conſtituit rationem cauſæ ſecundum quid, hoc quod eſt eſſe accidens, quia in modo cauſandi poteſt eſſe vniuocatio, licèt res cauſantes non ſint entia vniuocè, ſicut calor efficienter producit alterum calorem ita principaliter, & ſimpliciter, ſicut homo hominem, & formaliter conſtituit calidum, ita formaliter, ſicut forma ignis ignem.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis cauſa debeat eſſe prior, perfectior, & diſtincta à ſuo cauſato?

HAc ſunt principales conditiones requiſitæ communiter ad cauſandum, & ideò de illis in hoc articulo ſimul agimus.

Reſpondeo ergo, & dico primo. In omni cauſa neceſſario debet interuenire diſtinctio, & prioritas aliqua naturæ, quæ nihil aliud eſt quam prioritas dependentiæ. Sumitur ex D. Th. q. 28. de verit. art. 7. dicente. *Quòd in quolibet genere cauſæ cauſa naturaliter eſt prior cauſato*, & in quodlibet 5. a. 19. inquit. *Quòd in ordine naturæ dicitur aliquid eſſe prius per com-*

comparationem ad principia naturæ, quæ quidem ſunt quatuor cauſæ, vnde ſecũdum vnumquodque genus cauſæ prius in ordine naturæ eſt, quod propinquius eſt cauſæ. Ratio eſt manifeſta, quia de eſſentiali ratione cauſæ eſt, quòd ſit principiũ à quo aliquid ſequitur, & dependet in eſſe tanquã principiatum ab illo, ſed vbi eſt principium, & principiatũ eſt ordo prioris, & poſterioris, quia principium exigit ordinem primi, & ſi eſt cum habitudine ad principiatum, ſe habet vt antecedens, & principiatũ vt conſequens, aliàs eſſet æquale, & eodem modo ſe habens cum ipſo principio, & ſic non eſſet dependens ab illo, quod eſt non eſſe cauſatum; vt ergo detur cauſa, & cauſatũ, oportet quod principium ſit antecedens, & principiatum conſequens, quia ſequitur ad illud, ſicque habet ordinem prioris, & poſterioris, atque adeò diſtincti.

Eſt autem realis prioritas iſta prioritas cauſalitatis, quia eſt realis dependentia, & amanatio effectus à cauſa: licèt verum ſit, quod relatio prioritatis non ſemper realis ſit, quia cauſa ſæpè non exiſtit in ſe, quando actu fit effectus, ſed in ſua virtute. Sed hoc etiam in ipſa durationis prioritate inuenitur, prioritas enim vnius partis non exiſtit ſimul cum altera parte ſuccedente, ſed iam tranſijt, nec habet relationem realem.

Dico ſecundò, prioritate dignitatis, & perfectionis non omnis cauſa eſt ſimpliciter nobilior, & perfectior ſuo effectu, eſt tamen nobilior ſaltem ſecundum quid. Vocamus nobiliorem ſimpliciter in præſenti, quæ eſt nobilior ſecundum ſuam naturam, & eſſe abſolutè conſideratum; nobiliorem verò ſecundum quid

id quod eſt nobilius non abſolutè, & in eſſe, ſed in præciſo reſpectu cauſandi. Et in hoc ſenſu hæc ſecunda pars eſt certa, quia omnis cauſa debet habere habitudinem cauſandi, hoc eſt influendi, ſeu tribuendi aliquod eſſe cauſato, in quo cauſatum dependeat ab ipſa; ſemper autem eſt aliqualis perfectio dare, vel tribuere aliquid, & quòd aliud dependeat à ſe. *Beatius eſt enim darè, quam accipere.*

Prima vero pars, quod non omnis cauſa ſit nobilior ſuo effectu abſolutè, & ſimpliciter, conſtat in primis ex D Thom. 1.2.q. 66.art.6. ad 3. vbi inquit, *Quod cauſa perficiens eſt potior ſuo effectu, non autem cauſa diſponens:* & in q.7.de veritate,art.7.ad 1.dicit: *Quod quædam cauſæ ſunt nobiliores his, quorum ſunt cauſæ, ſclicet efficiens, formalis, & finalis, ſed materia eſt imperfectior eo, cuius eſt cauſa.* Et idem docet de diſpoſitione, quæ reducitur ad cauſam materialem. Intellige tamen quòd ſi forma ſumatur reſpectu totius quod conſtituit, licèt componat tanquam forma, tamen ipſa forma, & materia comparantur ad totum materialiter, & tanquam quid incompletum, & totum complet, & actuat illas in eſſe, & ſic eſt perfectius illis, quia omne totum eſt maius, ſeu perfectius ſua parte: & ita dixit D. Th. in 3. diſt.2.q.1.a.3.quæſtiunc. 3 ad vltimum. *Quòd nomine humanitatis intelligitur corpus, & anima materialiter, ſicut nomine totius intelliguntur ſuæ partes.*

Et hinc ſumitur ratio huius primæ partis, quia non omnis cauſa ſe habet vt perficiens, & actuans, ſed aliquæ ſe habent vt conſtituentes totum, vel diſponentes ad illud, & tales

cauſæ

cauſæ non poſſunt eſſe nobiliores ſuo effectu, cum ſint partes conſtituentes, & omnis pars eſt minor ſuo toto, ſeu imperfectior, & ſimiliter omnis diſpoſitio ordinatur ad formam ad quam diſponit, vt imperfectius ad perfectum, & vt via ad terminum, terminus autem cum in eo quieſcatur, eſt perfectior via in qua eſt motus ad illum.

Dico tertio, cauſa efficiens principalis, & per ſe, aut eſt perfectior, aut æquè perfecta cum ſuo effectu. Concluſio eſt receptiſſima, & conſtat, quia cauſa principalis, aut eſt vniuoca, aut æquiuoca; Si vniuoca eſt eiuſdem rationis, & conſequenter æquè perfecta cum ſuo effectu, vt homo generat hominem. Si æquiuoca, eſt excellentior effectu, ſicut Sol reſpectu caloris, vel auri. At verò cauſa inſtrumentalis, licèt ſit alterius rationis ab effectu, tamen quia non eſt principalis, ſed ſolum miniſterialis, non eſt neceſſe, quod ſit perfectior ſuo effectu; neque enim effectus aſſimilatur inſtrumento, ſed agenti principali, de quo D. Th. in 4. diſt. 1. q. 1. a. 4. q. 1. ad 3. Nec tamen repugnat aliquando inſtrumentum, eſſe æquè perfectum cum ſuo effectu, vel melius, ſicut vno martello poteſt fieri alius, vel aliquid minus illo, puta clauus.

Dico quartò, finis cuius gratia, ſi ex natura ſua ſit finis, ſemper eſt nobilior ſuo finalizato; ſecus verò ſi ex natura ſua finis non ſit, ſed ex libito operantis, & ſimiliter finis effectus non eſt ſemper nobilior ſuo finalizato. Concluſio hæc eſt D. Thom. de quo ſpecialiter poteſt videri in 2. diſt. 15. art. 1. ad 6. vbi inquit; *Quòd aliquid poteſt eſſe propter aliud du-*

pliciter vno modo, quia ordinatur ad ipſum ſicut ad finem proprium & principalem, & ſic inconueniens eſt dicere, quod aliquid ſit propter vilius ſe, vt Luna, & Stella, propter Veſpertiliones & noctuas, cùm finis potior ſit his quæ ſunt ad finem. Alio modo poteſt dici aliquid eſſe propter aliud, cui ex ipſo prouenit aliqua vtilitas, ſicut poſſet Rex dici propter ruſticum ex cuius regimine prouenit ei pax. Vbi ſignanter D. Th. dicit, qua ordinatur ad ipſum vt ad finem proprium & principalem, vt excludat id quod eſt finis non per ſe, nec principaliter, ſed per accidens ex ſola voluntate operantis, vt ſi quis philoſophetur propter diuitias, vel audiat ſacrum propter furtum, talis finis non eſt operis, ſed operantis. Loquimur ergo de fine proprio, & ex natura ſua, de quo verum eſt quod Ariſt. 2. Phyſ. tex. 33. refert ex quodam Poeta dicente, quòd finis non ſolum debet eſſe, quod eſt vltimum, ſed id quod eſt vltimum, & optimum; finis ergo in quo vtrumque coniungitur, ſcilicet, optimum, & vltimum, eſt finis cuius gratia, & talis finis debet eſſe nobilior, vtpotè aliquid optimum, & conſequenter vt per ſe primo appetibile, & cuius gratia cætera appetuntur, appetibile autem reſpectu appetitus habet rationem perfecti, & appetitus rationem perfectibilis, quia appetitus fundatur in potentialitate, qua tenditur ad perfectibile, vt ad terminum, in quo appetitus terminatur, & perficitur. Comparatur ergo talis, qui ex natura ſua finis eſt, vt ex natura ſua perfectior ad ea quæ ſunt ad finem. Finis autem qui ſolum habet rationem vltimi, ſed non optimi, dicitur finis effectus, quia ſcilicet

Digitized by Google

licèt reſpectu efficientis comparatur, vt terminus in quo ſiſtit actio, & ſic cùm effectus non ſit nobilior ſuo efficiente, non requiritur quòd talis finis ſit perfectior ſuo finalizato, ſcilicet ſuo efficiente.

Soluuntur argumenta.

COntra primam concluſionem arguitur, quia materia, & forma vt vnitæ cauſans totum, & tamen non ſunt priores toto, neque ab illo diſtinguuntur in re, ſicut ſupra probatum eſt q. 6. ergo non requiritur in omnibus cauſis prioritas reſpectu cauſati. Et confirmatur, quia quod eſt prius poteſt ſeparari ab eo, quod eſt poſterius, eò quòd eſt independens ab illo, materia autem, & forma vt vnitæ non poſſunt ſeparari à toto, nec totum ab illis, ergo non habent rationem prioris reſpectu totius quod eſt cauſatum. Confirmatur ſecundò, quia cauſa, & effectus relatiuè ſe habent, ergo ſunt ſimul natura, quæ eſt proprietas relatiuorum, ergo vnum non eſt prius natura altero.

Reſpondetur, huic argumento ſupra qu. 6. art. 2. fuiſſe ſatisfactum. Et in ſumma dicimus, quòd materia, & forma vnitæ cauſant totum per reſultantiam cauſalitatis partium ad inuicem, quia enim forma cauſat communicationem ſui effectus formalis in materia, & materia ſuſtentationem, & terminationem communicabilitatis in forma, dicuntur cauſare totum, non autem intelligitur, quòd poſtquam materia, & forma ſunt vnitæ, iterum alia cauſalitate cauſent totũ, ſed ipſæ vnitæ ſunt totum.

Digitized by Google

Ad primam confirmationem reſp. quòd illud quod eſt prius altero omnibus modis, & ſimpliciter in eſſe reſpectu alterius, ſeparari poteſt ab illo, ſed id quod eſt prius non ſimpliciter, neque omnibus modis reſpectu alterius, non ſequitur quòd poſſit ſeparari ab illo, quia ſecundum aliam conſiderationem poteſt ab illo dependere, ſicut cauſæ ad inuicem ſunt cauſæ, & non poteſt vna ſe expedire à dependentia aliarum, præſertim materia, & forma, quæ cauſant conſtituendo ipſum totum, à quo dependent, & non ita purè, & perfectè cauſant, quòd etiam quando cauſant, non indigeant ſimul cauſari, quia ad hoc cauſant vt recipiant eſſe mediante toto, quod conſtituunt, non verò præcisè dant eſſe ſicut cauſa efficiens, quæ ideò debet ſimpliciter exiſtere, vt efficienter cauſet.

Ad ſecundam confirmationem reſp. quòd cauſa, & effectus ſi ſumantur relatiuè formaliter, ſunt ſimul natura; ſi fundamentaliter, vel tranſcendentaliter, ſunt prius, ipſa enim relatio in tali prioritate cauſandi, & antecedentia fundatur, licèt vt relatio realis ſit, debeat vtrumque exiſtere. An verò omnis cauſa tranſcendentaliter reſpiciat effectum etiam diuina? tractari ſolet à Theologis 1. p. q. 25. Sufficit aduertere, quòd omnis cauſa creata tranſcendentalem ordinem dicit ad effectum, quia non purè reſpicit vt effectum, ſed etiam vt obiectum, à quo dependet ſpecificatio ſuæ operationis, & per quod perficitur in operando in actu. At verò cauſa increata nullo modo perficitur ex effectu, ſed purè perficit illum, & ſic non habet tranſcendentaliter habitu-

bitúdinem ad ipſum, vt ad obiectum ſpecificans, ſed purè vt ad effectum, & nihilominus tanto eſt maior connexio inter Deum, & creaturam, quanto magis creatura ab eo dependet, & non è contra: ad connexionem enim ſufficit dependentia ex parte vnius extremi tantum, non ex vtroque nam ſi ex vno tantum eſt, fortius dependet, & ſic magis connectitur cum altero, quia dependet vt à ſuperiori cauſa, & ſibi magis intima, & neceſſaria.

Secundo arguitur contra reliquas concluſiones. Cauſa materialis non ſemper eſt imperfectior ſuo toto, vt patet in compoſito accidentali, perfectior eſt enim ipſa ſubſtantia ſuſtentans, quæ eſt ens per ſe, quàm album v. g. quod eſt ens per accidens, & in ſubſtantia virtualiter continetur ipſum accidens. Similiter è contra totum non eſt perfectius ipſa forma, ſolum enim excedit formam ratione materiæ; materia autem potiùs eſt cauſa imperfectionis, cùm ſit principium potentialitatis, & limitationis in forma. *Confirm.* nam multæ cauſæ efficientes etiam principales, ſunt imperfectiores ſuo cauſato, vt cœlum eſt imperfectius viuente, quod cauſatur ex putrefactione, & animal generans aliquando eſt imperfectius generato, ſicut ex cæco, aut manco naſcitur videns, & ſanum, & ex intellectu, & ſpecie intelligibili naſcitur conceptus, qui perfectius repreſentat, & magis in actu quam ſpecies impreſſa.

Reſp. totum etiam per accidens eſſe perfectius ipſa cauſa materiali, quia includit illam, & aliquid amplius, ſcilicet ipſum accidens, & ſic ex parte rerum incluſarum, perfectius eſt,

licet ex parte modi componendi ſit imperfectius ipſa ſubſtantia quæ habet vnitatem per ſe. Si autem ipſa ſubſtantia, ex qua componitus ens per accidens eminentiori modo contineat illud accidens, quod ei adiungitur, erit perfectior ſimpliciter ipſo toto, non in quantum cauſa materialis præcisè, ſed quia talis ſubſtantia eſt, & tantæ eminentiæ; ſed hoc ad cauſalitatem materialem non requiritur. Ad id vero quod dicitur de forma. *Reſpond.* falſum eſſe quòd totum ſolum excedat formam ratione materiæ; ſed etiam excedit ratione modi eſſendi, quia habet eſſe completum, & ſubſiſtens, *vt quod*, cùm forma non habeat eſſe, niſi *vt quo*, & vt pars incompleta.

Ad confirm. reſpond. quòd cœlum non eſt cauſa principalis viuentium, niſi vt motum ab intelligentia, à qua participat virtutem producendi vitam, vel ſine alijs cauſis in viuentibus imperfectis, vel cum alijs cauſis in viuentibus perfectis, quæ propter perfectiores potentias, & organa, tam varia, & perfectius diſpoſita, requirunt cauſas magis determinatas, & particulares, quam ſolum generalem virtutem cœli; & ita docet D. Tho. 1. p. q. 70. art. 3. ad 3. *Quòd corpus cœleſte, cum ſit mouens motum, habet rationem inſtrumentis, quod agit in virtute principalis agentis, & ideò ex virtute ſui motoris, qui eſt ſubſtantia viuens, poteſt cauſare vitam.* Et idem habet in q. 3. de potentia art. 11. ad 13.

Ad id quod dicitur de animalibus imperfectis producentibus perfectiora. *Reſp.* quòd ſi loquatur de perfectione indiuiduali, vt quòd animal cœcum producat videns, & de-

forme pulchrum, hoc non eſt mirum, quia licèt perſonaliter ſit imperfectum, poteſt tamen virtutem ſeminalem perfectam habere, & hanc ſequitur perfectio in prole, & ſi in quantum generans perfectius eſt. Si verò loquamur de perfectione ſpecifica, vt quando mulus procreatur ex aſino, & equa, in primis dici poteſt, quòd mulus licèt ſit perfectior aſino, non tamen vtroque parente ſimul, qui eſt aſinus, & equa. Nec obſtat, quòd ſecundum Ariſtotelem tota actiuitas generantis eſt ex parte maſculi; tum quia hoc eſt incertum, & forte falſum; tùm quia licèt ſecundum ſe ita ſit, tamen virtus illa actiua in tali materia qualem miniſtrat equa, & cum talibus accidentibus efficitur virtuoſior, & potentior, quàm vt progreditur à ſolo illo maſculo. Fortè etiam mulus non eſt perfectior aſino, quia licèt aliquid participet de ſpecie perfectiori, ſcilicet equę in quantitate, & viribus alijſq; accidentibus, ſimpliciter tamen in ſubſtantia eſt monſtrum, & ſpeciei imperfectioris quàm aſinus.

Ad vltimum de ſpecie intelligibili reſp. quòd conceptus eſt perfectior ſpecie impreſſa, quia non procedit à ſola ipſa, ſed ab ipſa vt ſubordinata intellectui, qui eſt vitalis potentia, & perfectior conceptus. Et idem dicitur de actu reſpectu habitus, à quo procedit vt ſubordinato potentiæ, & auxilio diuino, quo potentia actui adæquatur; imò in ſupernaturalibus licèt tota virtus producendi actum ſit ab habitu, tamen ex intellectu, & habitu ſit vnum coniunctum perfectius ipſo actu, præſertim addita ſpecie impreſſa, quæ tenet ſe ex parte intellectus, & totum hoc ſimul excedit actum

etiam

etiam viſionis diuinæ, ſufficit enim quòd omnes cauſæ ſimul ſint perfectiores effectu, non altera tantum.

ARTICVLVS IV.

Vtrum cauſa ad inuicem ſint cauſæ?

PEruulgatum axioma Philoſophorum eſt cauſas ad inuicem eſſe cauſas, idq; expreſſe ponit Ariſt. in 2. Phyſ. tex. 30. & 5. Met. tex. 2. Sed vrget vulgaris difficultas, quia ſequitur idē eſſe cauſam ſui, præſertim ſupponendo quòd quælibet cauſa cauſat ratione ſui eſſe realis, quod non habetur ſecundum præciſionem intellectus, ſed ſecundùm id quod eſt in re. Et tunc fit argumentum ex alio axiomate non minus certo, quia cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati, ergo ſi materia eſt cauſa formæ in re, & rurſus forma eſt cauſa materiæ, ergo materia eſt cauſa ſui mediatè. Nec poteſt dici, quòd hoc axioma intelligitùr de cauſis in eodem genere cauſantibus, non in diuerſo. Contra enim eſt; tùm quia non affertur ratio aliqua huius reſtrictionis; tum quia oppoſitū conſtat exemplis, nam applicans ligna igni dicitur eſſe cauſa combuſtionis, licèt concurrat in genere applicantis, & lignum in genere cauſæ efficientis. Similiter pater generans filiam eſt cauſa nepotis geniti à filia, licèt filia paſſiuè tantum concurrat in ſententia Ariſt. & D. Tho. pater autem fuit cauſa actiua filiæ. Et denique Deus dans vocationem dicitur cauſa boni operis in voluntate, licèt vocatio concurrat obiectiuè, & Deus effectiuè illam faciat.

Deniquè ſequitur vitioſus circulus in cauſis: Si enim materia cauſatur à forma, & rurſus forma à materia, ergo verè dicimus ideò formam eſſe, quia materia ſuſtentat illam, & rurſus ideo ſuſtentare materiam, quia à forma informatur. Hoc autem vitium circuli affert implicationem contradictionis, quia quando dico formam cauſare materiam, ſupponitur formam eſſe, cùm cauſalitas illa formæ ſit realis, & exiſtens, & conſequenter eius principium, quod eſt forma, exiſtere debeat: Si autem illa eadem forma cauſatur à materia, ſupponitur, quod non habet eſſe ipſa forma, ſiquidem cauſat ipſam, & materiam habere eſſe quia cauſat realiter, ergo idem ſupponitur habere eſſe, & non habere eſſe reſpectu eiuſdem.

Nihilominus hoc axioma expreſsè ponitur ab Ariſtotele, vt diximus, & exemplis ab ipſo confirmatur, ſicut conſtat, quòd labor eſt cauſa bonæ valetudinis, quia efficit ipſam, & bona valetudo eſt cauſa laboris, tanquam finis eius, & albedo eſt cauſa quod paries ſit albus, & paries eſt cauſa quod albedo ſuſtentetur in eſſe.

Pro eius autem explicatione ſupponendum eſt, cauſas intra idem genus cauſandi non poſſe adinuicem eſſe cauſas, ſed ſolum procedit difficultas reſpectu cauſarum diuerſi generis. Expreſſit hoc D. Th. in 5. Met. lect. 2. dicens: *Secundum idem genus cauſæ aliquid eſſe cauſam, & cauſatum eſſe impoſſibile*. Cuius tamen rationem reddere aliqui ſatis difficilè putant, præſertim cùm aliqua exempla oppoſitum ſuadeant, ſicut in genere cauſæ efficientis poſſunt duo efficientia adinuicem aliquid cau-

ſare,

ſare, vt cum agens repatitur à paſſo, vt duæ manus ſe calefaciunt ad inuicem, vt ſtomachus effectiuè calefacit ſtomachum, & ſimilia alia paſſim reperiuntur. *Nihilominus* quando negamus cauſas eiuſdem generis non poſſe eſſe adinuicem cauſas, intelligimus in eodem ſenſu, in quo affirmamus, cauſas diuerſi generis eſſe adinuicem cauſas, ſcilicet concurrendo ſimul, & circa idem cauſatum: ſicut materia, & forma ſimul concurrunt, & efficiens, & finis, quia etiam quando efficiens producit, vel aſſequitur finem, ab ipſo finalizatur. Circa diuerſa autem, vel diuerſo tempore non repugnat, quod etiam in eodem genere cauſæ vnum producat aliquid, & rurſus illud productum, ſeu paſſum, aliquem effectum diſtinctum producat in ſuo genere, vt in exemplis allatis conſtat.

Ratio ergo quare cauſę eiuſdem generis non poſſunt ſimul, & circa idem eſſe ad inuicem cauſæ, ea eſt, quia cauſæ eiuſdem generis requirunt eaſdem conditiones ad cauſandum, v. g. in efficienti exiſtentiam, in materia potentialitatem carentem forma, in forma actualitatem vt receptibilem. Si ergo ad inuicem ſint cauſæ, vnaquæq; haberet ſuas conditiones vt cauſaret, & non haberet eaſdem vt cauſaretur, & è conuerſo, quod repugnat.

Dubium verò eſt, vtrum inter omnes cauſas diuerſi generis poſſit dari mutua iſta cauſalitas, & quomodo? Nam aliqui Authores exiſtimant, cauſas non eſſe ad inuicem cauſas, ſi vtraque cauſet realiter, & exiſtendo, ſed vbi vna intentionaliter, ſeu mediante cognitione cauſat, alia verò realiter; ſicut finis reſpectu

effi-

efficientis, exemplar reſpectu exemplati, materia, & forma reſpectu compoſiti, nam compoſitum eſt finis materiæ, & formæ. Et ita Philoſ. in exemplis, quæ adduxit pro iſto axiomate ſolum poſuit finem, & efficiens. Cæterum inter materiam, & formam non agnoſcunt mutuam cauſalitatem, neque inter diſpoſitionem vltimam, & formam, eò quòd iſtæ cauſæ requirunt exiſtentiam ad cauſandum, cùm cauſent realiter; & ſic idem ſequitur inconueniens, ac ſi vtraque eſſet cauſa efficiens, in qua apud omnes conſtat, quòd efficiens, & effectus ad inuicem non ſunt cauſæ. Ita plures Recentiores, & Cabero hic tract. 2. diſput. 7. dub. 1. At verò P. Suarez diſp. 27. Met. ſect. 2. nu. 4. & 5. ſentit, materiam non dependere à forma in ſuo eſſe, ſed vt informata ſit, & quia eſſe informatam requiritur, vt exiſtat ſaltem ſecundum naturam, ideò dependet à forma tanquam à conditione, ſine cuius actualitate naturaliter non poteſt eſſe, & hoc ſolum modo cauſatur à forma.

Nihilominus in ſententia D. Thom. ſimpliciter aſſerendum eſt; quod etiam inter cauſas realiter cauſantes, vt inter materiam, & formam verificatur illud axioma, licèt non ſecundum combinationem omnium cauſarum verificetur, nam materia, & efficiens, forma, & finis non ſunt ad inuicem cauſæ. De quo videri poteſt D. Th. q. 28. de veritate art. 7. & opuſc. 31. §. 2. ſed luculentius in 5. Met. lect. 2. vbi ſic inquit: *Sciendum eſt, quòd cùm ſint quatuor cauſæ earum duæ ſibi inuicem correſpondet, quia efficiens eſt principium motus, finis autem terminus, & ſimiliter materia & forma, nam for-*

ma dat eſſe, materia autem recipit. Eſt igitur efficiens cauſa finis, finis autem cauſa efficientis: efficiens eſt cauſa finis quantum ad eſſe quidem, quia mouendo perducit efficiens ad hoc vt ſit finis; finis autem eſt cauſa efficientis, non quantum ad eſſe, ſed quantum ad rationem cauſalitatis nam efficiens eſt cauſa in quantum agit, non autem agit niſi cauſa finis. Vndè ex fine habet ſuam cauſalitatem efficiens. Forma autem & materia ſibi inuicem ſunt causæ quantum ad eſſe; forma quidem materiæ in quantum dat ei eſſe actu: materia verò formæ in quantum ſuſtentat ipſam. Ita D. Th. ex cuius verbis colligitur, quod cauſæ ſunt ad inuicem cauſæ, vel quantum ad eſſe, vel quantum ad cauſalitatem, & quod materia, & forma ſunt ad inuicem cauſæ quantum ad eſſe. Et 2. colligitur, quòd non oportet cauſas eſſe ad inuicem cauſas ſecundum omnem combinationem cauſarum, ſed efficiens, & finis fuit ad inuicem cauſæ, finis quidem mouendo in intentione, efficiens autem exequendo in exercitio. Similiter materia, & forma inter ſe ſunt cauſæ, quia componunt totum, materia recipiendo formam, & forma actuando materiam. Secundum alias verò combinationes non oportet, quod cauſæ ad inuicem ſint cauſæ.

Hinc ergo ſumitur fundamentum huius ſententiæ, quia etiam materia, & forma ſunt cauſæ, quæ mutuo dependent realiter inter ſe, ergo mutuo ſe cauſant etiam realiter. Conſequentia patet, quia hæc dependentia eſt vnius ab alio, vt à principio, à quo habet eſſe talis cauſa, ergo eſt vera cauſalitas. Antecedens conſtat, quia materia dependet à forma vt ſit,

& for-

& forma à materia vt exiſtat, vel ſaltem vt informet, neque enim materia, & forma ſeparatæ, excepta anima rationali, poſſunt manere in eſſe ſaltem naturaliter, ergo ſaltem naturaliter, ergo ſaltem naturaliter dependent in eſſe. Neque ad realitatem talium cauſarum requiritur, quod præcedat exiſtentia in vnaquaque earum, ſed ſufficit concomitanter habere eſſe, quia in re nunquam datur inſtans, in quo ſit materia ſine forma, quod ſufficit vt in re ipſa cauſalitas ſit realis, licèt non pro omni habitudine, & conſideratione præcedat eſſe, vt ſupra q. 3. & 7. ſæpius diximus, & iterum q. 11. dicemus. Vndè non ſequitur illud inconueniens ſicut in cauſa efficienti reſpectu ſui effectus, quia efficiens requirit exiſtentiam in ipſo efficienti *vt quod*, vndè ſi hæc rurſum cauſaretur ab effectu, præſupponeretur ante effectum, & non præſupponeretur. At verò materia, & forma non cauſant adinuicem præſupponendo ſuas exiſtentias, niſi tantum, *vt quo*, & in hoc non cauſantur adinuicem, quia nec materia habet à forma rationem potentialitatis receptiuæ, nec forma à materia rationem actualitatis informantis, quæ ſunt principia *quo* exiſtendi, & per coniunctionem cauſant eſſe totius, in cuius communicatione ipſa materia, & forma habent eſſe, & ſic ad inuicem ſe cauſant in eſſe, cauſando in ſe communicationem, vnde reſultat illud eſſe. In materia autem ſuſceptiua accidentis, quia ſupponitur ſubiectum exiſtens *vt quod*, quia eſt ſubſiſtens, & ſubſtans ipſi accidenti, tale eſſe non cauſatur à forma accidentali, ſed cauſatur aliud eſſe ſecundum quid, & accidentale,

le, v. g. eſſe album, vel calidum, & ſecundum illud dependet ſubiectum à forma accidentaliter ſecundum quid. In ſententia autem Patris Suar. quòd forma ſolum cauſat conditionem, vt materia exiſtat, & tamen admittendo quòd materia, & forma vt cauſent, requirunt exiſtentiam, non effugitur difficultas, quia ſi forma cauſat conditionem, vt exiſtat materia, ergo ante talem conditionem materia non cauſat, quia non exiſtit, & ſic non poterit cauſare formam, neque forma materiam, quia idem eſt inconueniens in præſupponendo conditionem, atq; in cauſando, & præſupponendo ipſammet exiſtentiam, ſiquidem ſine illa conditione non exiſtit.

Ad rationes dubitandi à principio poſitas. *Reſpond.* ad primam negatur ſequela. Et ad probationem. *Reſpond.* illud axioma, cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati, intelligi de cauſato formaliter ſecundum id quod cauſatum eſt, non ſecundum id quod cauſatum non eſt ab alio, ſicut intelligitur à D. Th. pluribus locis, præſertim 1.2.q.79.a.1.ad 1. & q. 3. de malo, art. 1. ad 4. Itaque requiritur quod inter cauſas ſit continuatio, & ſeries eadem cauſalitatum, ita quod in eo, quod poſterior cauſa cauſat, dependeat à priori, & continuetur cum illa; ſi verò diſcontinuet ordinem cauſalitatis cum priori cauſa, ita quod in quantum cauſat, non cauſetur ab altera; vel non ſubordinetur illi, non verificatur illud axioma, ſicut patet, quod Deus eſt cauſa hominis, & homo eſt cauſa peccati, non tamen Deus eſt cauſa peccati, quia homo cauſatus à Deo ſubtrahit ſe ab ordine cauſalitatis diuinæ in peccando.

Atque

Atque ita quando dicitur cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati; diſtinguo, quando eſt cauſa cauſæ præcisè in eſſendo ſine continuatione, aut coordinatione ad cauſalitatem eius, nego; ſi habeat coordinationem aliquam, vel impreſſionem, aut influxum in cauſalitatem eius, ſiue in rationem cauſandi, tranſeat; ſed hoc modo non ſe habent materia, & forma, quia forma licèt det eſſe materiæ, non tamen illi dat ipſam potentialitatem, vel rationem recipiendi, aut modum cauſandi proprium materiæ, nec è contra.

Sed inſtabis, ergo non repugnabit in eodem genere cauſæ effectum eſſe cauſam efficientis, ſi producat in ſua cauſa efficiente aliquid diſtinctum ab eſſe ipſius cauſæ. *Secundo*, ergo pater producens filium non erit cauſa nepotis, quia non influit in cauſalitatem filij erga nepotem. *Tertiò*, finis cauſabit ſe ipſum quoad executionem, quia mouet efficiens quoad cauſalitatem vt aſſequatur ſe. *Reſp.* ad primum non eſſe inconueniens quod infertur, vt ſupra diximus, dummodo non in eodem tempore, nec ſecundum idem efficiens, & effectus cauſent ſe mutuo, quid enim repugnat, quòd filius productus à patre aliquid producat in patre, puta ſanitatem, aut calorem, aut quid ſimile? tunc enim primum efficiens reſpectu ſui effectus ſe habet vt ſubiectum, ſicut etiam in omni reactione agens repatitur à paſſo. Ad ſecundam inſtantiam dicitur, quòd pater licèt non moueat filium ad generandum, dat tamen ei virtutem, qua generet, vel dare debet, & ſic continuatur cauſalitati eius. Ad tertiam inſtantiam dicitur, quòd finis in intentione eſt

cauſa

cauſa ſui in executione, quia ſupponitur habere diuerſum eſſe, & diuerſum ſtatum in intentione, & executione, & ſic non eſt inconueniens, quòd ſecundum vnum eſſe cauſet aliud.

Ad id quod in argumento à principio aſſerebatur de cauſa applicante, & de patre producente filiam, & per illam nepotem, & de Deo mouente per propoſitionem obiectiuam. *Reſpondetur*, omnia hæc cauſare mouendo ad cauſalitatem cauſæ, aut dando virtutem, qua cauſet in ſuo genere, & ordine, non verò præciſe dando eſſe, ſicut materia, & forma; & ideò licèt ibi ſit diuerſus ordo cauſæ, tamen cauſa cauſæ, quia mouet illam ad cauſandum, eſt cauſa cauſati.

Ad ſecundum fundamentum. Reſpondetur ex his quæ diximus in libris Poſt. q. 25. Quòd non omnis circulus eſt vitioſus, ſed tantum formalis, ſcilicet, quando ſub eadem ratione proceditur ab effectu ad cauſam, & à cauſa ad effectus. Cæterum ſi illud quod eſt effectus, ſiue cauſatum, ſecundum aliam rationem poſſit influere in ſuam cauſam, & nón ſecundum id quod accepit ab illa, ſic non committitur circulus formalis, ſed materialis, qui vitioſus non eſt, & illo Philoſophus ſæpè eſt vſus, vt ibi oſtendimus.

ARTICVLVS V.

Vtrum à duplici cauſa totali poſſit dependere idem effectus, vel duæ formæ eandem materiam informare?

SEnſus difficultatis procedit de dependentia eiuſdem effectus à pluribus cauſis totali-

talibus, adæquatis, eiuſdem generis, & non ſubordinatis inter ſe. Dicuntur *cauſæ totales*, quando habent totam, & ſufficientem virtutem, quaſi in actu primo. Dicuntur *adæquatæ*, quando in actu ſecundo, & non ſolum in actu primo ad totum effectum producendum ſe adæquant; nam ſi plures cauſæ de ſe quidem ſint ſufficientes ad totum effectum producendum, ſed de facto vniantur quaſi partialiter ad aliquem effectum producendum; erunt quidem cauſæ totales in actu primo, ſed non adæquantes ſe effectui in actu ſecundo. Dicuntur cauſæ *eiuſdem generis*, quia de cauſis diuerſi generis nulla eſt difficultas, conſtat enim omnes quatuor cauſas inueniri in aliquo effectu; ſed difficultas eſt de pluribus eiuſdem generis, v.g. de duplici cauſa efficienti, vel formali, reſpectu eiuſdem effectus. Dicuntur cauſæ *non ſubordinatæ*, ad excludendum cauſas ſubordinatas, quas certum eſt ad eundem effectum poſſe concurrere, ſicut cauſa prima, & ſecunda, cœlum, & elementum.

Poteſt autem in duplici ſenſu hæc difficultas controuerti. Primò, an poſſit idem effectus numero dependere à duplici cauſa totali ſimul & in actu ſecundo concurrente ad ipſum, qui eſt præcipuus ſenſus huius difficultatis. Secundò, vtrùm poſſit idem numero effectus dependere à duplici cauſa totali diuiſiuè, quòd eſt idem atq; contineri eundem effectum in indiuiduo intra ſphæram duplici cauſæ totalis; ita quòd ſicut producitur de facto ab iſta, ita poſſet ab altera produci ſub eadem indiuiduatione. Et procedit quæſtio de potentia abſoluta Dei, quia naturaliter communis ſenſus Philoſo-

loſophorum eſt, non poſſe eundem effectum à duplici cauſa totali pendere, licèt aliqui id aſſirmauerint; ſed immeritò, quia ad minus ſuperfluum eſt duas cauſas totales ponere ad eundem effectum, cùm altera ſufficiat; natura autem horret ſuperfluitatem; præter quam quòd rationes, quæ afferentur ad probandam, quòd nec diuinitus ſit poſſibile, etiam probant, quòd nec naturaliter.

Duæ ergo ſunt principales ſententiæ in hac parte. Prima negat poſſe eundem effectũ etiam de potentia abſoluta dependere à duplici cauſa totali, pro qua communiter citantur Thomiſtæ, Capreolus, Ferr. Caiet. ad 3. p. q. 67. art. 6. vbi tamen loqui videtur ſecundum ordinem naturæ, de potentia verò abſoluta non id negat 1. p. q. 52. art. 3. Videatur etiam Curſus Carmelitan. hic diſp. 25. q. 3. & diſp. 4. q. 6. Sequitur etiam P. Vazquez to. 1. in 3. p. diſp. 26. c. 4. Cabero hic tract. 2. diſp. 7. dub. 2. quamuis non æquè cenſeat de cauſis materialibus, & formalibus. Altera ſententia oppoſita affirmat; quam ſequitur P. Suarez diſp. 26. Metaphyſ. ſect. 4. Fonſeca 5. Metaphyſ. cap. 2. q. 15. ſect. 1. Rubius, & alij, idemq; tenent de formis ſubſtantialibus ad informandam duplicem materiam idem P. Suarez diſp. 15. Metaph. ſect. 10. n. 60. & Fonſec. 5. Metaphyſ. cap. 4. quæſt. 4. ſect. 2. alij.

Vtraq; ſententia principaliter nititur eidem fundamento oppoſito modo; prima aſſignando implicationem; ſecunda deſtruendo. Aſſignatur autem implicatio tum ex parte cauſæ in actu ſecũdo ad eundem effectum, ſi ab alia produceretur, vtraque eſſet cauſa totalis

talis in actu, & non eſſet, contineret, & non contineret effectum, quia producendo totaliter, eſſet cauſa totalis, & relinquendo locum cauſalitati alterius cauſæ non eſſet totalis: tùm ex parte operationis, quia eſſet duplex operatio, & non duplex, duplex quia à duplici principio totali emanaret, non duplex; quia terminaretur ad eundem effectum, tum deniq; eſt implicatio ex parte effectus, quia per ſe dependeret, & non dependeret ab aliqua cauſa. Per ſe dependeret, quia vtraque cauſa eſt æqualis in virtute producendi, & eandem habitudinem habet ad effectum, vt ſupponimus: & ita ſi vna eſt cauſa per ſe, etiam & alia; non dependeret per ſe, quia non habet per ſe connexionem cum altera, ſiquidem etiam illa remota æquè benè producetur ab alia, quia totalis eſt. Specialiter autem vna materia non poteſt pendere à duplici forma ſubſtantiali, quia quælibet forma ſubſtantialis eſſentialiter habet annexam priuationem alterius, quia cùm ſit ſubſtantialis, debet eſſe prima, & ſola in materia, vt det eſſe ſubſtantiale, quod eſt eſſe ſimpliciter non ſupponens aliud prius. Oppoſita autem ſententia nititur in ſolutione iſtarum implicationum, quod etiam aliquibus exemplis illuſtrat, ſicut v. g. quod idem corpus Chriſti exiſtat vt generatum in cœlo, & tranſubſtantiatum in Sacramento; idem corpus poteſt eſſe in diuerſis locis; eadem humanitas aſſumi à duabus perſonis diuinis; idem lumen produci à duobus luminoſis penetratis in eodem loco, & vtroque habente eandem lucem vt octo, & alia ſimilia multiplicantur, de quibus infra.

De mente S. Thomæ non facilè iudicari poteſt, cùm raro D. S. huiuſmodi quæſtiones de potentia abſoluta Dei diſputet, & loca, quæ circa hoc afferunt, procedunt ſecundum ordinem naturæ, ſicut vbi negat plures Angelos poſſe eſſe in eodem loco, quia eiuſdem rei non poſſunt eſſe plures cauſæ completæ, vt 1. p. q. 52. art. 3. & q. 3. de potentia, art. 7. ad 11. & in 1. diſt. 37. q. 3. art. 3. nam præterquam quod magis loquitur in iſtis locis de vnitate operationis, quòd non poſſit eſſe à pluribus cauſis totalibus, quàm de vnitate effectus, vt loquimur in præſenti, adhuc tamen in rei veritate non loquitur ibi de impoſſibilitate in ordine ad diuinam omnipotentiam, ſed ſolum id eſſe impoſſibile probat per inductionem in omni genere cauſarum, quæ inductio non reſpicit potentiam abſolutam, ſed id quod ex noſtra experientia poteſt deduci.

Pro reſolutione ergo dico primò. Idem effectus numero diuiſiuè continetur ſub duplici cauſa effectiua totali, altera creata, altera increata, ſub duplici autem creata effectiua non poteſt contineri. *Prima pars*, huius concluſionis à nullo poteſt negari; conſtat enim per diuinam potentiam poſſe reproduci idem numero, quod deſierat, vt patet in reſurrectione hominum, ergo idem effectus numero, qui fit à cauſa creata, continetur adæquatè, & totaliter in increata. Et ratio huius eſt, quia tam diuina virtus, quam diuina actio ſunt infinitæ in Deo, & poſſunt eandem rem diuerſis vijs attingere, ſicut poteſt hominem producere creatione, transſubſtantiatione, & formatione ſicut formauit Adam, & hoc totum non di-

uerſa

uerſa actione limitata ad diuerſum terminum, ſed vnica, quæ ſua virtute infinita continet omnem effectum cauſæ creatæ, tam quoad ſpeciem, quàm quoad indiuiduationem, quia etiam ſecundum indiuiduationem dependet à Deo, qui poteſt ſine cauſa creata producere totum, quod cũ illa producit; nã quidquid producit cauſa creata totũ participat à Deo; ergo idem effectus numero, qui continetur in cauſa creata, totaliter etiam continetur in Deo, & poteſt ſine cauſa creata illum producere.

Secunda pars concluſionis eſt contra Scotum in 2. diſt. 20. q. 2. & contra P. Suarez, diſp. 26. Metaph. ſect. 5. & alios. Sed ſumitur ex D. Th. quodlibeto 5. art. 8. & quodlibeto 3. art. 25. dicente: *Quod cùm in generatione hominis ſicut aliorum animalium ſemen patris ſit agens, materia verò à matre miniſtrata ſit ſicut patiens, & quo corpus humanum formatur, impoſſibile eſt eundem filium naſci, ſiue ſit alius pater, ſiue ſit alia mater, ſicut etiam non eſt idem numero ſigillum, ſiue ſit alia cera ſiue aliud corpus ſigilli, ex cuius impreſſione cera ſigillatur.* Vbi pondero D. Thom. non ſolum affirmare quòd variatur effectus numericè variato principio materiali, vt in ſigillo variata cera, & in generatione hominis variato principio, quod mater miniſtrat, ſed etiam ſolo agente variato, vt patet in illis verbis: *Siue ſit alius pater ſiue alia mater, ſiue alia cera, ſiue aliud corpus ſigilli.* Ex quacumq; ergo parte varietur actio, non poteſt idem effectus numero prodire. Ratio ac fundamentum huius eſt ex limitatione, & pluralitate actionis creatæ; vnaquæq; enim actio limitatur ad ſuum terminum, & ad ſuum

Digitized by Google

principium, à quo emanat, ita quòd actio, quæ ſemel emanat ab vno agente, eadem non poteſt emanare ab alio; & actio, quæ ſemel terminatur ad vnum terminum numero, non poteſt terminari ad alium numero, eò quod actio illa egrediens ab agente identificatur cum ſuo termino, & non poteſt identificari cum alio adæquato, propter ſui limitationem; ergo implicat, quòd idem numero effectus contineatur ſub duplici cauſa totali.

Conſequentia patet, quia vt idem effectus contineretur ſub duplici cauſa, deberet contineri actio vnius, & effectus eius ſub actione alterius, quia ratio numerica effectus dependet ab indiuiduali actione, à qua procedit. Si autem alia diſtincta actione limitata procedit, hoc ipſo fit diuerſus effectus numero, quia vnaquæque actio limitata tranſit cum ſuo effectu, & identificatur cum illo, & in hoc ſtat eius limitatio; ergo hoc ipſo quòd vna cauſa creata diuerſa actione producit, quæ ob ſui limitationem non continet totum, quod eſt in alia, non poteſt eundem numero effectum producere.

Sed inſtabis dupliciter. Primò in actione diuina, poteſt enim idem numero effectus diuerſa actione attingi, v. g. creatione, tranſubſtantiatione, generatione, &c. poteſt etiam attingi actione agentis creati, & increati; ergo non valet illa conſequentia, quòd ſi actio nō eſt eadem numero, neque effectus. Secundò inſtatur, quia benè poteſt virtus inferior contineri eminentiori modo in cauſa vniuerſali, ergo etiam actio inferior poterit contineri in actione eminentiori cauſæ ſuperioris; ergo poterit

terit efficere eũdẽ effectum numero, quẽ actio cauſæ inferioris, ſiquidẽ ex identitate actionis dependet identitas effectus, & propterea Deus poteſt efficere eundẽ effectum numero, quem cauſa creata, quia continet eminenter eandem actionem numero, quam cauſa creata.

Ad primam inſtantiam reſp. actionem diuinam eſſe illimitatam, & infinitam, & vnam numero ex parte ipſius agentis ad omnes effectus. Vndè cùm eius vnitas numerica non dependeat ex vnitate effectus, poteſt, & diuerſos effectus producere, & eundem diuerſis modis, vt generatione, creatione, reproductione, &c. Et ſimiliter poterit ſe ſolo producere eundem numero effectum, quem cauſa creata, quia tota ratio actionis creatæ, tam ſpecifica, quam indiuiduális participatur ab actione Dei, & conſequenter poteſt in eundem effectum, tam ſpecificè, quam indiuidualiter influere.

Ad ſecundam verò inſtantiam dicitur, quòd aliæ cauſæ vniuerſalés creatæ, cùm limitatæ ſint, non poſſunt contiĩere in ſua eminentia totam virtutem, & actionem cauſæ inferioris, tam ſpecificè, quàm indiuidualiter, eò quòd non participatur à cauſa creata quantumcumque ſuperiore tota ratio, tam ſpecifica, quam indiuidualis cauſæ inferioris, ſiue quoad virtutem, ſiue quoad operationem; ratio enim indiuidualis ſumitur à materia cum ordine ad circumſtantias, & accidentia, & hanc non cauſat cauſa creata, & ideo ſi cauſa vniuerſalis creata operetur ſe ſola, eius operatio non poterit attingere eundem numero effectum, quem cauſa inferior, quia eſt limitata, & identificata cum effectu; vndè vbi eſt

alia operatio indiuidua, cuius indiuiduatio ita eſt limitata, quòd ab ipſa non deriuatur indiuiduatio inferioris actionis, alium etiam effectum numero diſtinctum poſtulat, non minus quàm actio alterius cauſæ particularis. Hoc tamen non tollit, quòd idem effectus numero poſſit diuerſis inſtrumentis produci, v. g. ſi hoc animal occidatur à Petro, vel Ioanne. Idem cadauer fiet, quia occidens non eſt cauſa principalis cadaueris, cùm tantum faciat motum localem ferri, vel laquei vt occidat, cœlum verò formam cadaueris in hac materia producit.

Dico ſecundò, non poteſt eadem materia numero informari duplici forma ſubſtantiali, nec naturaliter, nec de potentia abſoluta. Quòd naturaliter repugnet, ſatis indicatur ex ipſa generatione, & corruptione; videmus enim generationem vnius eſſe corruptionem alterius, nec aliter generari, ſeu educi vnam formam, niſi aliam corrumpendo, quod euidentiſſimum indicium eſt, habere inter ſe incompatibilitatem, præterquam quod ex diuerſis formis, etiam eiuſdem ſpeciei ſolent ſequi accidentia incompatibilia, vt diuerſæ figuræ, inclinationes oppoſitæ, & accidentia omninodiuerſa, quæ non poſſunt compati in eadem materia, ergo neque formæ ſubſtantiales quæ talium oppoſitorum accidentium ſunt principia.

Ex his autem aſſurgimus ad conſiderandum rationem à priori, & cauſam huius incompatibilitatis, quæ in ipſis formis ſubſtantialibus ſumitur; tum ex eo quòd ſubſtantiales ſunt, tum ex eo quòd tales, puta diuerſæ ſpeciei, vel

indi-

Digitized by Google

indiuiduationis. Ex eo enim quòd ſubſtantiales formæ ſunt, habent de ſuo intrinſeco conceptu, quòd præbeant primum eſſe, non ſupponendo aliud prius in ſubiecto, alioquin non eſſet ſubſtantiale, ideſt eſſe ſimpliciter, & ſub alijs exiſtens: quæcumque ergo forma vnitur materiæ ſupponendo aliam, vel ſimul cum alia, quæ dat eſſe materiæ, non vnitur ſubſtantialiter, ideſt dando primum eſſe, & ſimpliciter eſſe; & ſic vt ſubſtantialiter vniatur, debet expellere aliam formam: & cùm hoc ſit de intrinſeco, & eſſentiali conceptu formæ ſubſtantialis, quatenus ſubſtantialis eſt, neceſſariò debet expellere aliam formam, & fundare priuationem illius, hoc ipſo quòd conſtituat eſſe ſubſtantiale. Ex eo verò quòd tales formæ ſunt, v.g. ſpecificè, vel indiuidualiter diſtinctæ, ſunt etiam incompatibiles in eadem materia, quia ordinantur ad conſtituendum diuerſas eſſentias diuerſitate ſpecifica, vel indiuiduali, in quorum eſſentiali conceptu intrat tàm materia, quàm forma. Si ergo ponuntur duæ formæ ſubſtantiales in eadem materia, vel reſultant diſtinctæ naturæ, ſeu compoſita, vel non? Si non reſultant, erit tantum vnum compoſitum, ergo, & vna natura; quod tamen eſt impoſſibile, cùm habeat plures formas, quæ ſunt principia diuerſarum naturarum, & diſtinctæ ſpeciei. Si verò reſultent duæ naturæ, ſeu compoſita ſubſtantialia, obſtat vnitas materiæ, quia materia eſt intrinſeca, & eſſentialis pars compoſiti ſubſtantialis, ergo ſi eſt eadem materia in vtroque compoſito, non ſunt ſimpliciter diuerſa, quia non ex omni parte, vna enim pars eſt illis communis.

Dices, non repugnat quòd materia recipiat duas formas ita impermixtè, & diſtinctè, ſicut in diuerſis materijs, nam eſſentia formæ in eo ſita eſt, vt conſtituat totum à cæteris diſtinctum, quod non repugnat, etiam ſi materia ſit informata alia forma, quia expulſio non eſt idem quòd informatio, ſed effectus eius ſecundarius, ſtante ergo informatione vnius, poteſt impediri expulſio alterius, ſicut videmus fieri in formis contrarijs, quæ poſſunt ſimul poni à Deo in eodẽ ſubiecto, etiam in gradibus intenſis, & ſic non ſequitur ex duplici forma eſſe, & non eſſe alterius, ſed duo eſſe in eadẽ materia.

Sed hæc inſtantia non attingit vim implicationis poſitæ quæ non conſiſtit in eo, quòd quomodolibet conſtituatur totum, vel reſultent duo eſſe, ſed quia componitur totum ſubſtantiale, & reſultant duo eſſe ſubſtantialia; de intrinſeco autem conceptu eſſe ſubſtantialis eſt, quòd ſit primum eſſe, & ſimpliciter eſſe, & ſic neceſſario inuoluit negationem, ſeu expulſionem alterius prioris eſſe, aliàs non eſſet primum, nec ſimpliciter eſſe. Vnde licèt expulſio ſit effectus ſecundarius reſpectu informationis poſitiuæ; eſt tamen neceſſario requiſitus, vt illa informatio conſtituat primum eſſe, quod eſt ſubſtantiale, & multo magis vt conſtituat diuerſam naturam ab ea quam conſtituit altera forma, quia illæ duæ naturæ, ſeu duo conſtituta, quæ ex illis formis reſultant, eſſentialiter in ſuo conceptu includunt non ſolum formam, ſed etiam materiam, & ſic cum vnitate materiæ non ſtat diuerſitas ſubſtantialis totius, quæ eſt diuerſitas ſimpliciter, & ex omni parte.

Dico

Dico tertiò, etiam implicat vnam formam ſubſtantialem actuare plures materias totales, & adæquatas. *Ratio eſt*, quia illa forma non poteſt extendi ad informandum plures materias ſine additione alicuius maioris virtutis, ſeu actualitatis, ſiquidem extenditur ad maiorem effectum, & talis actualitas ſuperaddita non poteſt eſſe diuerſæ ſpeciei, ſic enim tolleretur eſſentia formæ, & non eſſet eadem, quæ antea. Si verò ſuperadditur illi actualitas intra eandem ſpeciem, quam tamen ex ſua natura non habebat, iam ſuppoſita illa actualitate comparatur tota materia, ad quam ſe poteſt extendere per modum vnius, quia intra ſphæram talis formæ ſic extenſe continetur, ſicut videmus modò, quòd vna forma poteſt informare plus materiæ quàm altera & tamen totum illud comparatur per modum vnius ad talem formam, & tanquam plures partes materiæ ab vna forma informabiles. Et ſic nunquam verificabitur quod vna forma informet plures materias totales, quælibet enim materia in tantum eſt vna, & totalis (licèt creſcat in partibus) in quantum informabilis ab vna forma, ita quòd contineatur intra ſphæram actualitatis vnius formæ, ergo repugnat informare duas totales, ideſt extra ſphærā ſuæ virtutis contentas. Niſi fortè dicatur, quòd duæ materiæ totales ponentur, hoc ipſo quod ſint inter ſe ſeparatæ, & diuiſæ, & vna forma informet illas, quod diuinitus fieri poteſt, ſicut ſi vna albedo poneretur in duobus lapidibus, licèt ab vno tantum indiuiduaretur. Cæterum hoc non conſtituit diuerſas materias totales, nam etiam, reſpectu eiuſdem materiæ totalis

poteſt idem contingere, ſi diuerſas partes eius ſeparatas, & diuiſas eadem forma informaret diuinitus, ſicut vnus Angelus duabus rebus inter ſe ſeparatis intra ſuam ſphæram, poteſt eſſe præſens non exiſtendo in medio, & tunc non diceretur eſſe in pluribus locis adæquatis, & totalibus, licèt eſſent res inter ſe ſeparatę. Quare totalitas materiæ non ſumitur ex ſeparatione, & diuiſione eius, ſed ex coordinatione, & continentia ſub ſphæra actualitatis eiuſdem formæ. An verò poſſit ita fieri, quòd eadem forma informet plures partes, vel materias diuiſas inter ſe, dependet ex his quæ tractanda ſunt de principio indiuiduationis in libris de generatione. Eadem autem albedo ſi in diuerſis lapidibus poni poteſt, erit tanquam in ſubiectis inadæquatis, non totalibus.

Dico quartò; repugnat dari duas cauſas finales adæquatas, & vltimas reſpectu eiuſdem effectus finalizati. Dicitur vltimus finis ſimpliciter, qui ſubijcit ſibi tam operationem, quàm operantem. Si verò operationem quidem ſibi ſubijcit, ſed non operantem, quia manet de ſe, & habitualiter ordinatus ad alterum finem, vt in peccante venialiter non eſt tunc ſimpliciter vltimus finis, ſed ſolum eſt finis operis, operantis verò ſecundùm quid, vt latiùs dici ſolet 1. 2. q. 1. & q. 88. Loquendo ergo de fine vltimo ſimpliciter repugnat duos vltimos fines eandem operationem finalizare, quia ipſa ratio vltimi ſimpliciter, & adæquatè id impedit; eſt enim finis vltimus cui omnia ſubijciuntur, ergo non relinquitur aliquid, quod ſubijciatur alteri, ſed hoc ipſo quòd proponitur alius finis vltimus, proponitur vt

non ſubordinatus, nec ſubiectus alteri, ergò vt ſubtractus ab illo, & ſic non omnia ſubijciuntur illi, quod eſt rationem finis vltimi ei denegare.

Quod ſi dicas, nam peccans mortaliter conſtituit ſe vltimum finem ſimpliciter, & tamen non ſubijcit ſibi omnes alios fines; neque enim Deum ſibi ſubijcit, ſed à ſe abijcit, ergo ſtat benè quòd aliquis habeat vltimum finem, & tamen non ſubijciantur illi omnes alij fines. *Reſp.* hoc eſſe per accidens, quòd Deus non ſubijciatur phyſicè, quia incapax eſt talis ſubiectionis, ſubijcitur tamen moraliter, & negatiuè, quia hoc quod eſt abijcere Deum, ne ſit finis vltimus operantis, eſt negatiuè ſubijcere ſibi, ideſt infra ſe ponere, & contemnere Deum.

Dico vltimò; in cauſis efficientibus totalibus, & adæquatis probabilius eſt eundem effectum poſſe dependere à duplici cauſa totali, ſi altera ſit increata, ſi vero vtraque ſit creata probabilius eſt id implicare. Hęc concluſio conciliat vtramque ſententiam ſupra relatam; & prior pars videtur manifeſtari exemplis ſupra allatis, referendo ipſas ſententias, & maxime hoc ſeruit ad declarandum, quomodo in myſterio Euchariſtiæ illa conuerſio habeat terminum ſubſtantialem, ſcilicet Corpus Chriſti, ſecundum ſubſtantiam ſuam, non vt reproductum, vel de nouo productum, denominatio enim producti ſupponit non eſſe de quo fit tranſitus ad eſſe, denominatio verò reproducti ſupponit illud eſſe prius amiſſum, & deinde reſtauratum, ſed tamen ipſa ſubſtantia, vt pendens de nouo ab alia actione, quæ de

ſe totaliter erat productiua; & de facto conuertit totum panem in Corpus Chriſti, habet pro termino ipſum corpus non abſolutè, ex non eſſe, ſed ex pane factum. Et præter ſolutionem implicationis oppoſitæ, quæ eſt præcipua ratio, quam pro iſta ſententia ſoluendo argumenta ponemus; à priori poteſt reddi ratio, quia idem numero effectus continetur in virtute plurium actionum totalium, ſcilicet Dei ſe ſolo operantis, & creaturæ cum Deo; ergo non eſt ratio cur ab illis ſimul dependere non poſſit, præſertim quia actio, qua Deus concurrit cum creatura, & qua ſe ſolo concurreret, eadem eſt ex parte Dei. Conſequentia patet quia iſtæ actiones totales non ſe impediunt ad inuicem propter eminentiam, & infinitatem actionis increatæ, quæ totalitatem actionis creatæ continet in ſe, & conſequenter eundem effectum numero, quē cauſa creata producit. Et ſimiliter non indiget Deus alia actione ex parte ſui ad attingendum ſub alio modo totali illum effectum, ab illa, qua concurrit cum cauſa creata, ergo non ſe impediunt iſtæ actiones ex parte agentis, vt ſimul attingat eundem effectum numero, neque ex parte effectus ſe impediunt, quia eſt idem effectus vtriuſque actionis, & quod totaliter ſit ab vna, non obſtat, quia eſt totalitas ſubordinata, & participata à diuina, ergo &c.

Sed dices, Perſona diuina continet omnem totalitatem quæ in perſona creata eſt ad terminandum naturam, & tamen non poteſt eadem natura ſimul terminari à perſona creata, & increata; ergo ſimiliter non poterit idem effectus totaliter eſſe à cauſa creata, & increatæ.

Negatur conſequentia, & eſt notanda diſparitas, quia per ſe primò ratio actionis effectiuæ non eſt ad excludendam formaliter aliam cauſam effectiuam, ſed ad dandum totum eſſe effectui; vnde cum eius propria habitudo, & inſtitutio non ſit ad excludendum aliam cauſam, ſed ad ponendum effectum, ſolum reducitur excluſio ad limitationem actionis, quæ non poteſt continere eundem numero effectum, quem alia actio limitata. Cæterum perſonalitas per ſe primo, & formaliter inſtituta eſt ad reddendum naturam incommunicabilem vlteriori termino, non ad producendum effectiuè; vnde ſi in ſubiecto inuenitur talis terminus incommunicabilitatis, non compatitur ſimul alium terminum, & perſonalitatem, & ſicut duæ formæ ſubſtantiales repugnant, quia vtraque dat primum eſſe, ita duæ perſonalitates, quia vtraque dat vltimum terminum, licèt quia perſona diuina continet eminenter totam perfectionem perſonæ creatæ poſſit loco illius ſubrogari, ſed non ſimul coniungi: duæ tamen perſonæ diuinæ, quia talis conditionis ſunt, quòd vna earum non excludit aliam à communione eiuſdem naturæ, ſed à communione eiuſdem perſonæ, vt dicit S. Thom. 3. p. q. 3. art. 6. eò quòd tantum relatiuè opponuntur, & ſic ſolum in relatione ipſa incommunicabiles ſunt, nõ in eſſe, & natura; ideò ſimul in eadem natura aſſumpta eſſe poſſunt. Ex eo ergo, quod vna cauſa eminenter continet aliam, poteſt facere idem quod altera, & quia continet eandem numero actionem eminentiali modo, poteſt etiam eundem numero effectum attingere; ex eo verò, quòd eius formalitas

non

non eſt ad excluſionem, & incommunicabilitatem, ſed præciſè ad efficiendum, non repugnat quòd ſimul cum altera cauſa eundem effectum faciat.

Et hinc manet probata ſecunda pars concluſionis, quia actiones creatæ ſunt limitatæ, & finitæ, & ſic vna non poteſt continere totam rationem, & indiuiduationem alterius, & ſic ſemper habet diuerſum effectum, ſicut, & diuerſam actionem & fieri, quarum vna non eſt altera eminentior. Et hic etiam currunt omnes implicationes ſupra allatæ pro iſta parte, licèt in quantum militare videntur etiam contra primam partem concluſionis, ſoluendæ à nobis ſunt.

Soluuntur argumenta.

TRiplex implicatio ſupra poſita fuit referendo primam ſententiam. Prima ex parte cauſæ. Secunda ex parte actionis. Tertia ex parte effectus.

Ad primam reſp. non ſequi, quòd ſint duæ cauſæ totales, & non totales in caſu poſito, ſed vtraque erit totalis ex parte cauſæ, & effectus producti, licèt non totalitate modi producendi, quia non omni modo quo vna producit, producit altera; vt ſit autem cauſa totalis non requiritur quòd omni modo, quo altera, producat, ſed totum quod altera producat, quæ eſt ſolutio Caietani 1. p. q. 52. ſup. cit. Nec ſequitur quod altera cauſa illarum actum agit, ſed idem nouo modo, vel ſimul producendo ſi à principio vtraque cauſa applicetur: vel ad conſeruandum, ſi poſt productionem ei applice-

plicetur, & tunc non agit actum, ſed conſeruat actum: vel ad conuertendum aliquid de nouo in illud ſicut in tranſubſtantiatione, ibi enim formalis terminus eſt idem Corpus Chriſti, non abſolutè, ſed ſub reſpectu conuerſionis explicatum, ideſt, Corpus Chriſti, vt ex pane, vt docet S. Th. 3. p. q. 80. art. 5. vbi ſubſtantia eſt terminus, & non ſolum reſpectus, ſed ſub illo reſpectu.

Ad ſecundam implicationem conſtat ex dictis dandam eſſe duplicem actionem in caſu quo duæ cauſæ totales agant, non quomodocumq; ſed vnam eminenter continendo aliam ſub omni eius modo etiam indiuiduali, & ideò poteſt extendi totaliter ad idem, ad quod alia: ſecus verò quando ſunt duæ actiones limitatæ, & finitæ, vt dictum eſt; vnde non ſequitur confuſio actionum, ſed continentia vnius in alia totaliter propter eminentiam ſuam, & ſic attingit eundem effectum, ſed diuerſo modo eminentiori.

Ad tertiam implicationem, *Reſp.* quòd ille terminus *per ſe* eſt æquiuocus, aliquando enim ſignificat *per ſe*, ideſt non per aliud, aliquando *per ſe*, ideſt non contingenter, ſed per neceſſariam connexionem. Dicimus ergo, quòd effectus poteſt procedere à duplici actione totali, primo modo *per ſe*, quia immediatè continetur in virtute vtriuſq; non tamen illo ſecundo modo *per ſe*, quia non eſt per ſe requiſita altera cauſa, vt detur effectus, ſicut vterque oculus videre poteſt vnam, & eandem rem, & per ſe videt, quia vterque continet in ſua virtute obiectum, non tamen neceſſario vterque oculus ſequiritur ad videndum; quia

altero

altero clauſo, vel ablato poteſt idem obiectum integrè videri.

Quòd ſi inſtes, quia cauſa continet in ſua virtute iſtum effectum ab alia productum; ergo habet per ſe connexionem cum illo, quia cum tota collectione ſui obiecti habet connexionem, ſicut totum obiectum cum ipſa potentia, & ſic neceſſario requiretur talis cauſa. *Reſp.* Hoc argumentum etiam procedere contra continentiam eiuſdem effectus ſpecie in duplici cauſa, & non ſolum eiuſdem effectus numero, cùm tamen conſtet poſſe à diuerſis cauſis procedere effectum eiuſdem ſpeciei, vt calor procedit à cælo, & ab igne; & tamen currit idem argumentum, quia ſi per ſe continet vtraq; cauſa calorem, vtraq; cauſa neceſſario requiretur ad calorem. *Reſp.* ergo, quòd cauſam per ſe continere effectum ſtat dupl. vno modo perſeitate ipſius cauſæ, quia hoc per ſe requiritur ad eius virtutem, & perfectionem; alio modo perſeitate effectus propter neceſſitatem ipſius in dependendo à tali cauſa. Primo modo dicitur vtraq; cauſa totalis per ſe continere effectum alterius, & ſic poteſt effectus multis modis contineri in aliqua cauſa, imò quanto perfectior cauſa eſt, tanto pluribus modis continet effectum, nec tamen omnes modi neceſſarij ſunt ad effectum. Secundò verò modo effectus non continetur in duplici cauſa totali, neque hoc requiritur vt ab vtraque cauſa poſſit, dependere.

Ad exēpla, quę pro oppoſita ſentētia aſtruēda adducta ſunt. Reſp. ad duo prima conſtat ex dictis, quia procedunt in duplici cauſa totali, altera increata, altera creata. Ad vltimum

vero

vero exemplum, quod procedit de duabus cauſis creatis, *Reſp*, Quod in illo caſu, ſuppoſito quòd illa luminoſa ſint æqualis perfectionis omni modo, ita quòd neutrum poſſit alterum perficere, vel modificare, dico, quod vel ſuam virtutem vnient ſicut duo portantes lapidem, quorum quilibet erat ſufficiens portare; licèt enim agentia naturalia non poſſint ſic pro libito ſuam virtutem modificare, & continere; tamen quando duo agentia naturalia concurrunt ſimul, ne mutuo ſe impediant in agendo, poſſunt ratione ipſius concurſus mutuo ſe modificare, & in vnam virtutem conſpirare in agendo. Vel ſecundo dico, quòd in illo caſu propter tam æquale impedimentum vtriuſq; cauſæ æquè perfectè concurrentis, circa idem ſubiectũ mutuo ſe impedient, ita quod vtrumque ceſſabit ab agendo, quia non eſt capax materia recipiendi effectum vtriuſque, quia vt ponit caſus vtrumq; eſt luminoſum vt octo; duæ autem luces in ſummo gradu non poſſunt in eadẽ parte ſubiecti recipi, ſaltẽ naturaliter.

Ex quo ſequitur, quòd ſi Sol producat lucem in aere, poterit Deus eandem numero conſeruare remoto Sole, quia continet eminenter in ſua virtute, & actione illum effectum numero totaliter, non tamen poterit eadem numero lux conſeruari ab altero Sole, tanquam à cauſa principali, quia producit diuerſa actione limitata, non continente totum effectum numero, & totaliter alterius Solis.

Contra ſecundam concluſionem inſtari poteſt, quia non repugnat duas formas recipi ſimul in eadem materia, neque ex parte materiæ, neque ex parte formarum, neque ex parte vnio-

vnionis; ergo ex nulla parte. Non ex parte materiæ, quia ipſa ſimul habet capacitatem omnium formarum, quæ non deſtruitur per receptionem vnius; ergo bene poterit à Deo introduci alia forma, conſeruata priori. Non ex parte formarum, quia non ſunt immediatè, & poſitiuè contrariæ, ſicut formæ accidentales. Quòd autem ex vna forma ſequatur priuatio alterius, non obſtat, quia eſt effectus ſecundarius, qui poteſt impediri à Deo remanente primario, vt patet in quantitate, à qua tollit extenſionem ad locum, quæ eſt effectus ſecundarius. Nec ex parte vnionis, quia hæc non repugnat, ſi extrema non pugnant.

Reſp. repugnantiam plurium formarum in eadem materia ſimul, ſumi ex eo quod dictum eſt, quia eſſentialiter formæ ſubſtantiales ordinantur ad conſtituendum eſſe ſubſtantiale, quod in tantum eſt ſubſtantiale, in quantum eſt primum, & ſubſtans alijs; repugnat autem in aliqua materia inueniri duo eſſe æquè prima, & conſequenter æquè ſubſtantialia. Et quia potentialitas materiæ ſubſtantialis eſt, & ad ſubſtantiale eſſe ordinata, ideò non habet potentialitatem ad recipiendum plures formas ſubſtantiales ſimul, ſed ſucceſſiuè. Effectus autem ſecundarij non ſemper poſſunt impediri à Deo ſtante primario, præſertim quando ſunt negatiui, & intrinſecè modificantes primarium, ſicut non poteſt impedire in homine negationem leonis, in fide, vel opinione obſcuritatem, & ſimiliter in forma ſubſtantiali, quòd non det primum eſſe, & ſubſtans alijs, atque adeo, quòd non ſupponat aliam formam priorem.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO XI.

De cauſa materiali, formali, & exemplari.

ARTICVLVS I.

Quid ſit cauſa; & cauſalitas materialis?

QViuslibet cauſæ conſideratio conſiſtit in quatuor, ſcilicet, quid ſit actus primus, ſeu conſtitutiuum talis cauſæ, & quibus conueniat. Secundo, quid ſit actus ſecundus, ſeu cauſalita.s Tertio, quæ ſit conditio requiſita ad cauſandum. Quarto, quid ſit eius effectus, & cauſatum.

Circa primum, ſupponenda eſt definitio cauſæ materialis, tradita à Philoſopho in hoc lib. cap. 2. quòd *cauſa materialis eſt, ex qua fit aliquid, cùm inſit*. Quam definitionem explicamus ſic, quod per illam diſtinguitur cauſa materialis à priuatione, ex qua etiam fit aliquid, ſed non tamquam ex eo, quod ineſt, & permanet, ſed quod non manet, neque eſt; tranſit enim priuatio, & ſuccedit forma. Cur autem definiat Philoſophus materiam per id *ex quo aliquid fit*, non per id *in quo aliquid recipitur*? Ratio videtur eſſe, vt complecteretur omnia ad quæ ſe extendit cauſalitas materiæ, ex materia enim fit compoſitum, & fit forma, ſed compoſitum non recipitur; forma vero

reci-

recipitur: Vnde per ly *fieri* complectebatur ſormam, & compoſitum; per ly *recipi*, ſolam formam, quæ tamen ex eo quod fit *vt quo*, & non *vt quod*, recipitur. Quod ſi aliqua forma non fit ex materia, vt anima rationalis, tamen adhuc pertinet ad iſtam definitionem, quia licèt non fiat, nec dependeat in eſſe à materia, dependet tamen quoad ſtatum informandi, & communicandi ſe materiæ.

Hoc ſuppoſito dicimus, quòd actus primus cauſandi materialiter poteſt inueniri. Primo, in materia prima reſpectu formæ. Secundo, in materia, & forma vnitis reſpectu totius. Tertio, in ipſo toto reſpectu accidentium. Quarto, in vno accidente reſpectu alterius, ſicut quantitas reſpectu coloris, potentia cognoſcitiua reſpectu cognitionis. Quinto, in diſpoſitionibus reſpectu formarum ad quas diſponunt. De materia reſpectu formæ conſtat ex ſupra dictis, q. 3. Quod vero partes materialiter ſe habeant ad totum, quatenus trahuntur ad eius eſſe ab eoque actuantur, docet pluribus locis S. Th. vt in 3. p. q. 90. art. 1. & 1. p. q. 7. art. 3. ad 3. & q. 65. art. 2. idque etiam explicat ex Phil. 2. Phyſic. lect. 5 circa tex. 31. vbi inquit: *Quod licèt partes ſpeciei, quæ ponuntur in definitione comparentur ad ſuppoſitum per modum cauſæ formalis tamen ad ipſam naturam cuius ſunt partes, comparantur vt materia, nam omnes partes comparantur ad totum vt imperfectum ad perfectum, quæ quidem eſt comparatio materiæ ad formam* Vbi apparet, quod partes non dicuntur ſimpliciter cauſa materialis totius, ſed modum materiæ habere quatenus conſiderantur vt imperfectæ reſpe-

Digitized by Google

ctu totius, in quo perficitur compoſitio. De cauſa vero materiali accidentium non pertinet ad præſens diſputare, an immediatè ſubiectentur in toto, vel in materia, de hoc enim in libris de generatione Deo dante agemus, ſed in præſenti ſufficit aduertere, quòd ſiue ſubiectentur in toto, ſiue in materia, ſubiectum *quod*, & ratio ſuſtentandi accidentia debet eſſe ipſa ſubſtantia, quia ſola ipſa habet eſſe per ſe, & hoc eſt ſuſtentatiuum accidentium. Cæterum non omnia accidentia æquè immediatè recipiuntur in ſubſtantia, ſed aliqua ſunt, quæ immediatè recipiuntur, vt quantitas in corpore, potentiæ operatiuæ in anima; alia verò ſunt quæ mediantibus iſtis recipiuntur, ſicut actus vitales, & habitus operatiui mediantibus potentijs, & figura, vel color mediante quantitate. Quod ex eo contingit, quia vnum accidens habet connexionem cum alio, taliter quòd niſi ſupponat illud non poteſt conuenire ſubiecto, ſicut actus vitalis cùm ſit actus ſecundus non poteſt conuenire ſubiecto, niſi ſupponendo potentiam, quæ eſt actus primus. Quam doctrinam ex D. Th. 1. 2. q. 7. art. 1. ad 3. & q. 2. de virtutib. art. 3. ad ſecundum retulimus in Logica q. 15. art. 5.

Statim verò ſe offerebat difficultas ex illo vulgari axiomate, *Quia actus, & potentia ſunt in eodem genere*, quod ex Ariſtot. communiter admittit D. Th. præſertim 1. p. q. 54. art. 3 & q. 77. art. 1. vt inde oſtendat potentias operatiuas non eſſe ſubſtantias, quia actus, ad quos ordinantur, accidentia ſunt. Videtur autem in præſenti inſtari illud axioma, cùm dicamus ſubſtantiam immediatè eſſe potentiam receptiuam

tiuam accidentium. De hoc autem axiomate variæ explicationes à diuerſis traduntur, de quo videri poteſt P. Suarez diſp. 13. Metaphyſ. ſect. 2. & nos aliquid attingemus ſequenti quæſtione. Breuiter dicimus, illud axioma intelligi de potentia, & actu per ſe, & eſſentialiter ordinatis, vt quando actus ſpecificat potentiam, & ab illo pendet in proprio eſſe, ſicut materia per ſe ordinatur ad formam, & potentia operatiua ad operationem, ſeu actum, à quo ſpecificatur. In his enim benè valet, quod actus, & potentia ſunt in eodem genere, quia ſi actus ſpecificat potentiam, & trahit ad ſuam ſpeciem, conſequenter vtrumque debet manere ſub eodem genere. At verò ſubſtantia non ſpecificatur, neque eſſentialiter pendet ab accidente, ſed è conuerſo. Vndè non oportet, quod talis potentia, & actus ſint in eodem genere, quia vnum non eſt ſpecificatiuum alterius.

Denique loquendo de cauſa diſpoſitiua, etiam reducitur ad cauſam materialem reſpectu formæ, ad quam diſponit. Vnde dicit D. Th. 2. 2. q. 27. art. 4. *Quod ad materialem cauſam reducitur diſpoſitio*, & in 4. diſt. 17. q. 2. art. 5. docet: *Quod diſpoſitio reducitur ad cauſam materialem, ſi accipiatur diſpoſitio quæ diſponit materiam, ad recipiendum, ſecus autem de diſpoſitione agentis ad agendum, quia illa reducitur ad genus cauſæ efficientis*. Imò etiam ad rationem cauſæ formalis reducitur à D. Th. in 4. diſt. 2. q. 2. art. 1. q. 1. ad ſecundum, vbi dicit: *Quod diſpoſitio reducitur ad genus formæ, ad quam diſponit.* Et non mirum, quod omnes iſtas reductiones diſpoſitio habeat, quia eſt medium deſeruiens efficienti vt agat,

mate-

Digitized by Google

materiæ vt determinetur, & præparetur ad ſormam, formæ vt termino ad quem tendit, & à quo ſpecificatur, & ſic ſecundum varias conſiderationes ad diuerſas cauſas reducitur ſicut medium quod participat de extremis, & ad extrema reducitur. De quo etiam videri poteſt D. Th. q. 28. de verit. art. 8.

Vndè conſtat, inefficaciter aliquos probare, quòd diſpoſitio non pertinet ad cauſam materialem, quia non recipit formam, ſed ſola materia patitur illam; quòd verò præparet materiam, non pertinet ad cauſam materialem, quia hoc, vel fit expellendo oppoſitam diſpoſitionem, & hoc facit formaliter, non materialiter, vel iuuando actionem efficientis, & hoc facit efficienter, non materialiter. Nihilominus hæc probatio ſolum eſt contra hoc, quod diſpoſitio ſit cauſa materialis principaliter, & per modum ſubiecti; ſic enim conſtat, quòd diſpoſitio non recipit formam, non tamen probat, quòd reductiuè non pertineat ad genus cauſæ materialis, quatenus præparatio materiæ non ſolum ſit tollendo oppoſitam diſpoſitionem, qui eſt effectus ſecundarius, & negatiuus, ſed etiam indifferentiam, & potentialitatem materiæ poſitiuè determinando ad hanc formam potius, quàm ad aliam; materia autem ſic determinata materialiter recipit formam, & ita illa determinatio materiæ ad eandem cauſam materialem reducitur.

Cauſalitas materiæ.

MVltiplex, & varia eſt circa hoc authorum ſententia. Cùm enim materia

cauſet

cauſet dupliciter, ſcilicet in fieri, quando primò res generatur, & materia per immutationem ſui recipit formam, & in facto eſſe, quando per modum compoſitionis cum forma conſtituit totum, quia vtrobiq; eſt dependentia à materia, vt à principio cauſante; diuiduntur valdè Authores in aſſignando cauſalitatem materiæ, quæ pro vtroque deſeruiat. Vndè aliqui vt Conimb. 2. Phyſ. q. 6. & 8. aſſignant duplicem cauſalitatem materiæ, aliam circa formã, aliam circa compoſitum, quæ ſolum ordine ſunt vna cauſalitas, non formaliter: & dicunt hanc cauſalitatem eſſe modum ſuperadditum materiæ. Alij vt P. Suar. diſp. 13. Metaphyſ. ſect. 9. tenẽt, quod cauſalitas materiæ reſpectu formæ, ſi ſumatur in fieri eſt ipſa generatio, ſeu vnitio, vt pendens à materia, cauſalitas vero in facto eſſe dicit, quod eſt ipſa vnio: & iſtas cauſalitates dicit eſſe diſtinctas ex natura rei, ſicut generatio diſtinguitur à forma, & vnitio ab vnione. Alij ſolam actionem agentis quatenus ex materiæ receptione educitur forma, dicunt eſſe cauſalitatem materiæ, nec aliam requirendam eſſe. Ita Cabero hic tract. 2. diſp. 3. dub. 2. qui addit, cauſalitates iſtas formæ, & materiæ conſtitui in actu ſecundo per connotationem effectus exiſtentis. Alij explicant cauſalitatem materiæ per receptionem formæ. Sed quia hoc ipſum inquirimus, ſcilicet, quid ſit receptio formæ, dicunt aliqui conſiſtere hoc in influxu in formam per modum paſſionis, qui in re non diſtinguitur ab actione efficientis, in compoſitum verò per modum vnionis. Ita Martin. 2. Phyſic. q. 3. notab. 3. Alij denique exiſtimant hanc receptionem, ſeu cauſalitatem materiæ

non

non eſſe aliud, quàm exhibitionem ſui ad formam, & ſic non diſtingui cauſalitatem materiæ ab ipſa materia. A qua ſententia non diſcedunt Scotiſtæ, qui iuxta ſententiam Doctoris ſubtilis dicunt cauſalitatem materialem fundamentaliter eſſe aliquid abſolutum non diſtinctum ab ipſa entitate materiæ, quia per ſuam entitatem cauſat compoſitum, formaliter verò in actu ſecundo dicere reſpectum ad cauſatum, quia formaliter conſtituitur cauſa per reſpectum, de quo videri poteſt Fuente 2. Phyſ. q. 3. difficult. 2. art. 1.

Nihilominus dicendum eſt, quòd cauſalitas materiæ eſt concurſus paſſiuus, à quo forma dependet, ſiue in eſſendo, ſiue in informando, qui nihil eſt aliud realiter, quàm ipſa paſſio illata ab agente, non prout ab agente, ſed prout in materia, & ex materia: & iſta cauſalitas ſeruit tam ad formam, quàm ad compoſitum. Deducitur ex Philoſ. 3. Phyſ. tex. 10. & ibi ex D. Th. lect. 5. vbi dicitur: *Quòd actio eſt actus actiui, & paſſio actus paſſiui*; ergo paſſio conſtituit paſſum in actu ſecundo. Et in 1. contra Gentil. c. 16. dicit: *Quod materia non ſit cauſa in actu, niſi ſecundùm quod alteratur, & mouetur*, actualis ergo cauſalitas materiæ, eſt immutatio eius recipiens formam. Et 8. Met. lect. vlt. inquit: *Quod nulla eſt cauſa faciens vnum ea, quæ ſunt compoſita ex materia, & forma, niſi quod mouet potentiam in actu.*

Et explicatur hæc ſententia, quia materia dicitur cauſa in actu primo, in quantum eſt potentia receptiua formæ, vt actuata per formam conſtituat compoſitum, quod reſultat ex tali coniunctione materiæ, & formæ, ſed

potentia receptiua non poteſt aliter concurrere quàm ipſa potentialitate, vt paſſiuè ſe habente, quia potentialitas formaliter opponitur actualitati, quæ vel actuando, vel agendo cauſat in actu ſecundo, ergo potentialitas cauſare debet paſſiuè ſe habendo; paſſio ergo, à qua dependet forma vt ſit in materia, eſt concurſus, ſeu cauſalitas eius in actu ſecundo: ſed conſtat, quòd paſſio eſt immutatio ipſius ſubiecti pēdens quidem ab agente, vt illata ex actione, ſed orta ex materia, & in materia, vt ex patiente, & recipiente, ergo ipſa eſt cauſalitas materiæ. Deinde probatur eadem pars, quia paſſio iſta, ſeu mutatio, & paſſiuus cōcurſus habet materiam pro principio paſſiuo, & formam pro termino, & eſt ratio per quam dependet forma à materia, & non conuenit alteri, quam materiæ cauſare per illam; ergo habet omnia requiſita vt ſit cauſalitas materiæ. Primum patet, quia paſſio non innaſcitur ex ſolo agente, ſed etiam ex potentia ſubiecti; agens enim, quòd nullum habet ſubiectum, nullam infert paſſionem, ergo paſſio habet pro principio ipſum ſubiectum, ſeu materiam. Secundum patet, quia iſta paſſio, ſeu concurſus paſſiuus facit aliquid de nouo eſſe in materia, ergo terminatur ad aliquid receptum, & poſitum in materia, quod non eſt aliud quam forma, ergo terminatur ad formam. Tertium vero conſtat, quia in tantum dependet forma à materia, ſiue in eſſendo, ſiue in informando, in quantum forma, quæ eſt in potentia materiæ, reducitur in actum vt recepta in materia, & non extra ipſam; ergo hæc dependentia formæ à materia ſit mediante mutatione mate-

riæ

Digitized by Google

riæ de potentia in actu, ſic enim actu pendet forma à materia ſubiectiuè, in cuius potentia antea erat obiectiuè, ergo mediante mutatione materiæ paſſiua, & reducta de potentia ad actum pendet forma à materia, & conſequenter cauſatur ab illa. Quartum denique conſtat, quia agentis propria datur cauſalitas, quæ eſt actio; formæ cauſalitas, quæ eſt actuatio, neutrius ergo propria eſt paſſio, ſicut materiæ, licèt vnio communis ſit materiæ, & formæ ſecũdum denominationem vniti, & coniuncti.

Quòd verò iſte concurſus paſſiuus materiæ deſeruiat etiam ad cauſandum in facto eſſe, tam formam, quam compoſitum, conſtat, nam quod attinet ad formam, ipſamet paſſio, ſeu mutatio, quia primum facta eſt, & coniuncta materiæ manet in facto eſſe per continuationem eiuſdem formæ in materia, ſicut actio manet in facto eſſe in effectu, quandiu in eo manet exiſtentia, qua eſt productus. Vndè in Logica q. 17. art. 4. circa tertiam difficultatem diximus ex D. Th. fundari relationes cauſæ, & effectus in ipſa actione, & paſſione, non prout conſiderantur in fieri tantùm, ſed in facto eſſe, hoc eſt prout relinquitur aliqua determinatio ex ipſo fieri actionis, & paſſionis in rebus, ergo manet ipſa paſſio in facto eſſe virtualiter, & ſic continuatur cauſalitas erga formam. Et hoc ex ipſa natura motus deducitur, quia vt D. Th. aduertit 4. Phyſ. lect. 2. res quæ mouetur, eſt in potentia ad duos actus, ſcilicet, ad actum imperfectum, qui eſt motus, & ad actum perfectum, qui eſt terminus motus. Sic ergo materia eadem cauſalitate reſpicit formam per paſſionem in fieri, & cùm eſt in ter-

mino motus in facto eſſe, quia licèt ceſſet motus, manet tamen terminatiuè in ſuo termino. Eadem autem cauſalitas, quæ reſpicit formam in fieri, & in facto eſſe, neceſſariò attingere debet compoſitum, quia ex ipſa communicatione, & coniunctione materiæ, & formæ neceſſario compoſitum reſultat, ergo cauſalitas quæ attingit formam coniungendo illam paſſiuè, conſequenter, debet attingere compoſitum, neque eſt neceſſe multiplicare cauſalitates.

Quòd ſi obijcias, nam materia, & forma cauſant mediante vnione ipſum compoſitum, ergo etiam mediante eadem, materia cauſabit formam, & è contra: ſiquidem eadem eſt cauſalitas materiæ erga compoſitum, & erga formam. Item materia cauſat per modum cauſæ intrinſecæ, eſt enim pars conſtitutiua compoſiti, ergo eſt aſſignanda illi cauſalitas intrinſeca, hæc autem non eſt paſſio, ſed vnio: nam paſſio eſt mutatio ab agente in materia: vnio vero intrat ipſam vnitatem compoſitam ex extremis, & eadem ratione non poteſt cauſalitas materiæ primo, & per ſe ſumi reſpectu formæ, ſed reſpectu compoſiti, quia reſpectu formæ cauſalitas eius non poteſt eſſe intrinſeca. Item quia paſſio in fieri eſt idem cum motu, & actione, & in facto eſſe eſt idem cum forma, ſeu effectu, vel eius vnione, ergo cauſalitas materiæ in facto eſſe ab vnione, & receptione formæ non diſtinguitur. Patet conſequentia, quia id quod remanet ex paſſione in facto eſſe, non eſt aliud quam effectus productus vt ſubiecto vnitus, ſeu receptus, & hæc receptio non niſi vnione fit, etiam præciſo quocumque alio, & ipſa vnio non eſt effectus

per

per modum termini cauſatus à materia, ſed tanquam modus, & medium vniendi ſe ipſo educitur à materia, ergo habet omnia requiſita, vt ſit cauſalitas materiæ in facto eſſe.

Ad primum reſpondetur, vnionem non eſſe cauſalitatem materiæ reſpectu compoſiti; tùm, quia eſt communis materiæ, & formæ, & ſic oportet aliquid vlterius aſſignare, quo diſtinguatur cauſalitas materiæ à cauſalitate formæ, tùm, quia vnio non eſt ipſa cauſalitas materiæ formaliter, ſed conſecutiuè ſi ſumatur pro relatione vnitorum, vel ſi ſumatur pro ipſa actione, & paſſione ad vnionem requiſita, ſic paſſio vt importat paſſiuum concurſum, eſt cauſalitas materiæ, vt autem tendit ad coadunandum extrema in aliquam vnitatem, ſic fundat vnionem, quæ eſt relatio, non cauſalitas.

Ad ſecundum reſpondetur, materiam eſſe cauſam intrinſecam, ideſt incluſam in compoſito, non tamen reſpectu formæ, quam recipit: ad hoc autem non exigitur diſtincta cauſalitas reſpectu formæ, & reſpectu compoſiti, quia reſpectu compoſiti ſolum eſt reſultantia quædam, non ex ſola cauſalitate materiæ, ſed ex concurſu vtriuſq; cauſalitatis, ſcilicet, materiæ, & formæ reſultans: qua ratione materia, & forma ſimul propriè non cauſant totum, tanquam à ſe diſtinctum, ſed ex earum cauſalitatibus conſequitur, vt vtrumque includatur in toto.

Ad tertium negatur conſeq. & dicitur, quòd ſola vnio formæ in facto eſſe non poteſt eſſe cauſalitas materiæ, quia vt dictum eſt vnio ſecundùm ſe eſt relatio communis, & eiuſdem

Digitized by Google

rationis,ſeu æquiparantię in materia,& forma, & ſic oportet aliquid addere præter vnionem, vt diſtinguatur à cauſalitate formæ, ſcilicèt paſſiuum concurſum, qui in facto eſſe dicit continuationem,ſeu determinationem ex priori paſſione in fieri relictam, ſeu continuatam. Vndè ſola, & præciſa vnio, etiam ſi eſſet medium inter materiam, & formam, & non cauſaretur ab illa vt effectus, ſed vt tale medium, adhuc non habet omnia requiſita, vt ſit cauſalitas materiæ in eo in quo diſtinguitur à cauſalitate formæ.

Sed inquires, an receptio materiæ diſtinguatur ab vnione, & poſſit vna ſeparari ab alia ſaltem diuinitus? Aliqui affirmant, & ducuntur, quia dicit Philoſophus 3. Phyſic. cap. 3. formam in materia recipi eſſe quod accidentale; vndè, & receptio, ſeu cauſalitas materiæ eſt paſſio, quæ eſt prædicamentum accidentale, vnio autem materiæ, & formæ aliquid ſubſtantiale eſt, præſertim ſi partes ſe ipſis vniuntur. Deinde videmus hæc duo ſeparari, quia anima vnitur materiæ, nec tamen recipitur in illa, cùm non dependeat ab illa, ergo non repugnabit per diuinam potentiam vnum ſine alio ſtare etiam in alijs formis. Et ſic concedunt, quòd formaliter ex receptione formæ in materia non reſultat totum quouſque aduenіat vnio.

Cæterum ſi hæc ſententia ſolum vult, quòd paſſio, & vnio ſint diſtinctæ formalitates, quia ſunt diſtincta prædicamenta, eſt enim vnio relatio reſultans ex paſſione, ſic illam admittimus. Si autem vult poſſe iſtam reſultantiam vnionis impediri, ita quòd poſita paſſione,

non

non ſequatur vnio formæ, eſt implicatoria, quia implicat ponere paſſionem, & actionem ſine termino, & terminum ſine vnione formæ, neque enim terminus actionis, & paſſionis eſt forma ſecundùm ſe tantum, aut vt dependens tantum à materia, & non vt vnita, ſeu faciens vnum cùm ſubiecto, ſicut calefactio non ſolum habet pro termino calorem, ſed etiam calidum, & generatio equi non ſolum habet pro termino formam equi vt receptam, ſed etiam ipſum equum, qui eſt vnum reſultans ex vnione formæ, & materiæ equi, ergo illa actio non poteſt ſiſtere in receptione formæ, & non tranſire ad ipſam vnionem, & reſultantiam totius, ita quòd vnio ſeparetur à receptione formæ, alioquin daretur generatio equi ſine equo, & calefactio ſine calido; ſi autem non poteſt actio ſeparari ab ipſo toto, quod producitur, & conſequenter ab vnione partium, ergo neque paſſio, ſeu receptio, quæ eſt idem cum actione, poterit ab vnione formæ ſeparari.

Ad oppoſitum fundamentum reſpond. quòd formam recipi accidentarium eſt materiæ prædicabiliter, ſed non prædicamentaliter, accidit enim materiæ talis forma ſubſtantialis, quia ſine ipſa in particulari conſeruari poteſt ſub alia, quod tamen non tollet ipſam formam, & vnionem ſubſtantialem eſſe, ſicut hominem habere duas manus, vel duos oculos accidentale eſt homini, non tamen manus neque oculus accidens ſunt, neque enim omne quod accidit, accidens eſt prædicamentale, ſed ſufficit quòd eſſentiale non ſit.

Ad ſecundum reſpond. quòd quando forma

non educitur è materia, vnitur illi ſine receptione, quia creatur illa forma independenter à materia, & vt independens vnitur, & ſic probat argumentum, quod non omnis vnio eſt receptio, non tamen quod receptio poteſt inueniri ſine vnione, præterquam quod licèt anima rationalis vniatur ſine dependentia ſui à materia, non tamen ſine dependentia materiæ à ſe, quæ per aliquam immutationem, ſeu paſſionem ſui vnitur formæ, & cauſat in forma non eſſe, ſed informantem eſſe, & ſic ſemper vnio eſt cum aliqua dependentia, etiam formæ.

Conditiones materiæ ad cauſandum.

AD tres poſſunt reduci ſecundum triplicem reſpectum materiæ; primò enim conſideratur conditio requiſita ex parte ſui; ſecundò per reſpectum ad alias cauſas, cum quibus concauſat, vel quibus ſubordinatur: tertiò reſpectu effectus, ſeu cauſati, cui coniungitur.

Quantum ad primum. Conditio requiſita ex parte ſui eſt exiſtentia: de qua dicimus, in materia prima reſpectu formæ ſubſtentialis requiri exiſtentiam ad cauſandum paſſiuè, ſed non prærequiri, in cauſa verò materiali accidentium, quæ eſt ſubiectum ſuſtentans, etiam exiſtentia prærequiritur. Sumitur hæc doctrina ex D. Th. 8. Met. lect 4. vbi inquit: *Quod accidentia non habent materiam, ex qua ſint, ſed ſubſtantia eſt eis ſubiectum: ſubiectum autem habet aliquid ſimile materiæ, in quantum eſt receptiuum accidentis; differt autem à materia,*

teria, in quantum materia non habet actu eſſe niſi per formam, ſubiectum autem non conſtituitur in eſſe per accidens. Et opuſ. 22. in princ. dicit: *Quòd materia eſt illa, quæ recipit eſſe per formam; ſubiectum autem non recipit eſſe à forma accidentali, ſed ſuſtentat eam in eſſe*. Vndè conſtat, quòd quia materia prima recipit formam dantem eſſe, non oportet, quòd habeat exiſtentiam antecedenter ad cauſationem, ſed ſufficit quòd habeat illam concomitanter, & in termino ſuæ cauſationis, quia recipit illam per formam: at verò ſubiectum ſuſtentans quia non recipit eſſe ſimpliciter ab accidentibus, ſed ſupponit, conſequenter præhabet eſſe ante talem cauſationem materialem.

Et ſi obijcias, quia omnis cauſa realis debet exiſtere ad cauſandum, cauſalitas autem in actu ſupponit cauſam in actu, alioquin eſſet cauſa tantum in potentia, imò & pro illo priori, quo cauſat, neceſſariò ſupponitur cauſa eſſe realis, & in actu, alioquin cauſalitas realiter non exiret ab illa, ergo non ſolum concomitanter, ſed etiam pro illa prioritate antecedenti prærequiritur exiſtentia. *Reſp.* quòd cauſa realiter cauſans in re, & quantum ad inſtans in quo, neceſſario debet exiſtere, ſed ad hoc ſufficit exiſtentia concomitans, ſeu illa quam habet materia in ipſo toto, ſiue quod corrumpitur, ſiue quod generatur: in illa autem prioritate naturæ, ſeu cauſalitatis materiæ non requiritur exiſtentia, ſed ſufficit ad realitatem cauſæ realitas potentiæ ſuſcipientis eſſe, non habentis eſſe, nam hoc quod eſt recipere, & habere capacitatem ad eſſe, aliquid reale eſt, ſed eſt realitas entis in potentia, quale eſt ma-

teria, non entis in actu; ens autem potentialè hoc ipſo, quòd habet capacitatem ad eſſe, licèt nondum intelligatur habere eſſe, aliquid reale eſt, quia ſi eſſet nihil, non eſſet capax habendi eſſe. Et ratio huius eſt; tùm, quia illa prioritas cauſandi non explicat, quod res ſit, vel quomodo ſit, ſed qua ratione, & ſub qua formalitate cauſet; cauſare autem materiæ non eſt cauſare actualitatis, ſed potentialitatis, quia recipere in quantum tale ad actualitatem non pertinet, & ſic pro illa prioritate non explicatur actualitas, quam in re habet materia, ſed potentialitas: tùm etiam, quia forma, licèt pro illo priori intelligatur dependere à materia, non tamen totam realitatem explicat pro tunc cauſalitas materiæ, ſed ſolum realitatem, quæ potentialitatis eſt, quod verò habet de actualitate, participat ab ipſa forma, ad quem tendit talis concurſus materiæ, vt ab illa habeat eſſe. Quarè vt ſit realis cauſalitas ſufficit, quòd in re ſit realiter à materia, non tamen oportet, quòd in omni ſigno, & conſideratione omnis realitas eius explicetur, ſicut homo ſub conceptu hominis præciſe non explicat realitatem entis, licèt in ſe ens reale ſit.

Secunda cognitio requiſita in materia ad cauſandum materialiter, eſt ordo, ſeu determinatio; quam habet ab alijs cauſis, ex quarum concurſu dependet in cauſando, ſicut patet quòd à cauſa efficiente mediantibus diſpoſitionibus determinatur, & applicatur materia ad hanc formam, vel ad illam, & ſimiliter determinatur à concurſu diuino, non materiali, ſed effectiuo, vt lib. 8. dicemus; & ſic iſtæ determinationes, ſeu diſpoſitiones ſunt condi-

tiones

tiones neceſſariò requiſitæ ad cauſandum materialiter. An verò materia prima, quia in genere cauſæ materialis eſt prima, aliquid cauſalitatis habeat in reliquas cauſas materiales. Reſp. Habere cauſalitatem in omnes ad quas eius receptio extenditur, quia enim omnes materiæ ſecundæ ſunt ſubſtantiæ compoſitæ ex materia, & forma: conſequenter reſoluunsur in materiam primam, & dependent ab illa, vt à primo recipiente, non vt à primo determinante; primum enim determinans eſt primum agens, non potentia materiæ.

Tertia conditio ſumitur in materia per ordinem ad effectum, & præter proportionem, quæ requiritur inter materiam, & formam, quæ prouenit ex diſpoſitionibus, requiritur etiam vt conditio in diſtantia, ſeu approximatio inter materiam, & formam, vt vniantur, & reſultet compoſitum, quæ indiſtantia non eſt idem, quod vnio, nam ſeparata anima à corpore poteſt illi fieri præſens; ſicut alteri corpori, ſine hoc quod informet illud.

Effectus materiæ.

TRes poſſunt numerari effectus, circa quos verſatur materia, & quinque rationes, quæ ſunt cauſatæ in illis. Verſatur enim materia circa formam recipiendo, compoſitum conſtituendo generationem patiendo ab agente. Rationes autem cauſatæ ſunt. Primo, eſſe formæ ſi ſit dependens à materia, vel modus eſſendi informatiuè, ſi non ſit dependens. Secundo, cauſat limitationem, forma enim limitatur per ordinem ad materiam. Tertio,

cauſat incommunicabilitatem, quia eſt vltimum ſubiectum, vltra quod non tranſit forma. Quarto cauſat indiuiduationem. Quinto cauſat vnitatem, & conſtitutionem compoſiti, ſimul concurrendo cum forma.

Quòd materia verſetur circa illa tria, conſtat, quia omnia illa dependent à materia vt à principio, compoſitum quidem, quia reſoluitur in materiam, & ſic dependet ab illa, forma autem quia ſine materia eſſe non poteſt, ſi ſit forma educta, vel ſaltem ſine illa informatiuè eſſe non poteſt, quod pertinet ad modum eſſendi formæ. Denique generatio dependet à materia, quia eſt tranſmutatio, quæ ſine materia ſtare non poteſt, quæ eſt ſubiectum mutationis. Sunt tamen qui putant ſolum compoſitum eſſe effectum cauſę materialis, eò quòd materia caūſat, vt cauſa intrintrinſeca, ſolum autem eſt intrinſeca reſpectu compoſiti. Sed reſpond. quòd materia cauſat formam, non componendo, ſed recipiendo, & reſpectu eius non eſt cauſa intrinſeca, & tamen forma dependet ab illa; eſt tamen intrinſeca reſpectu compoſiti, quatenus reſultat ex coniunctione materiæ, & formæ.

Quod verò omnes illas rationes cauſet materia, conſtat, nam quòd limitet formam, tradit D.Th.1.p.q.7.art. 1. eò quòd forma de ſe eſt communicabilis huic, vel illi materiæ, & non limitatur ad vnam niſi quatenus recipitur, ſeu ordinatur ad determinatam materiam; ſic enim ex hac receptione, vel ordine, non poteſt vltra communicari alteri materiæ totali, nec tranſire de materia in materiam, qui indiuiduatur ab vna, & indiuiduata limitatur

ad

ad illam; materia autem tranſit ad plures formas ſaltem diuiſiuè, licèt ſit ratio; vt nec forma, nec natura tranſeat ad plura, ſed in ſe ſiſtat; ſimiliter quòd ſit principium incommunicabilitatis; & indiuiduationis, docet 3. p. q. 77. art. 2. & opuſc. 29. & pluribus alijs locis, ex quibus oſtendemus in libris de generatione materiam eſſe principium indiuiduationis, quia eſt vltimum ſubiectum, vltra quod non fit communicatio, & multiplicatio formæ, nec naturæ.

Solum poteſt eſſe difficultas circa compoſitum, & formam, quia non apparet, quo modo forma cauſetur in ſuo eſſe à materia, niſi in quantum redditur ſuſtentata, & recepta, quod non eſt aliud, quam formæ communicari materiam, & ſic non tam ipſa forma cauſatur, quàm ipſa communicatio materiæ. Ex parte autem compoſiti conſtat, quòd non cauſatur à materia, niſi ſimul concurrente forma, ſic autem compoſitum non eſt quid diſtinctum ab ipſa materia, & forma, & ſic propriè non eſt quid cauſatum; ſi autem ſumatur materia reſpectu formæ, ſic non cauſat compoſitum, ſed alteram partem eius, ſcilicet formam.

Reſp. Quod materia cauſat formam eo modo, quo dependet ab illa, ſcilicet, vel quantum ad eſſe ſi forma ſit educta, & in ſui productione, & conſeruatione dependens à tranſmutatione, & receptione materiæ, vel quantum ad officium informandi, quia forma non poteſt eſſe modo informatiuo, niſi dependenter à concurſu paſſiuo materiæ recipientis formam; vnde S. Th. opuſc. 31. §. *Viſo quid ſunt*, dicit, *quod materia dicitur cauſa formæ, in quantum*

forma

forma non eſt niſi in materia. Et quando inſtatur, quòd iſte effectus non eſt aliud quam communicatio materiæ. Reſpond. Quod ex parte rei communicatæ non diſtinguitur effectus cauſæ formalis, vel materialis, à ſua cauſa, ex parte tamen ipſius communicationis dicit vnionem, quæ ſaltem præſuppoſitiuè importat aliquam immutationem nouam, aut illam relinquit. Et prætereà ex tali communicatione reſultant alij effectus, non in ipſa re communicata, ſed in eo cui communicatur, v. g. quòd forma ſit limitata, indiuiduata, educta, exiſtens, &c. qui effectus ſunt in ipſa forma. Quod verò dicitur de compoſito. Reſp. cauſari ab vtraque parte, ſcilicet, materia, & forma vnitis, non tamen propriè, ſed dicitur reſultare, & conſequi ex vi prioris cauſalitatis, qua materia communicatur formæ, & forma materiæ, de quo plura diximus ſupra q. 6. art. 3.

ARTICVLVS II.

Quid ſit cauſalitas formæ, & eius effectus?

SIcut articulo præcedenti ad quatuor capita reduximus ea, quæ pertinent ad cauſam materialem, ſcilicet, ad actum primum, ſeu rationem cauſandi, ad actum ſecundum, ſeu cauſalitatem eius, ad conditiones requiſitas ad cauſandum, & ad effectus ab illa cauſatos; ita ſimiliter in præſenti eadem de cauſa formali explicanda ſunt.

Igitur quantum ad primum, forma ex oppoſito ſe habet ad materiam, quòd ſicut materia eſt potentia receptiua formæ, quæ potentia

tentia non eſt ſuperaddita entitati materiæ; ita forma eſt actus, qui dat eſſe rei, ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale, quæ actualitas non eſt aliquid ſuperadditum entitati formæ, ſicut nec potentialitas materiæ. Quare ratio, ſeu principium cauſandi eſt ipſa actualitas formæ per ſeipſam; ita quòd ſecundum ſe eſt actus primus, ſeu principium actuans, & dans eſſe iuxta quod dicit D. Th. 1.p.q. 76. art. 6. & 7. *Quòd forma per ſe ipſam facit rem eſſe in actu, cum per eſſentiam ſuam ſit actus, nec dat eſſe per aliquod medium*; & in 5. Metaphyſ. lect. 2. inquit: *Quod hæc eſt ratio, quare forma eſt cauſa, quia perficit rationem quidditatis rei.* Igitur ratio cauſandi in forma eſt ipſa actualitas, quatenus perfectiua eſt quidditatis.

Cauſalitas formæ.

NOn minus difficultatis habet explicatio cauſalitatis formæ, quàm materiæ, nec minus in ea eſt concertatio opinionum. Certum eſt autem, quod ſicut materia cauſat per paſſiuum concurſum, ſeu receptionem formæ, quæ etiam ordinatur ad conſtituendum compoſitum, ita forma cauſat per actuationem, & informationem materiæ, quæ ordinatur ad conſtituendum compoſitum. Plerique ergo exiſtimant cauſalitatem formæ non addere aliquid ſupra entitatem formæ, quia ſe ipſam exhibet ad componendum totum, & ſolum addit relationem ad effectum; quem effectum ponunt eſſe ipſum compoſitum, vnionem vero ſolum ſe habere vt conditionem, qua approximantur inter ſe materia, & forma.

forma. Ita ex Scola Scotì docet Fuente 1. Phyſ. q.5. diffic.1. art.3. & 2. Phyſ. q.3. diffic.1. art. 1. Alij negant cauſalitatem mediam inter cauſam formalem, & materiam præter connotationem effectus formalis, vt Cabero hic tract. 2. diſp. 3. dub. 2. Plerique qui ponunt vnionem eſſe aliquid medium inter materiam, & formam, in ipſa conſtituunt cauſalitatem formæ, licèt difficulter explicetur, quomodo diſtinguatur à cauſalitate materiæ in ea ſententia, quæ ponit vnam tantum vnionem inter materiam, & formam; nam ſi dicatur eſſe cauſalitatem formæ, vt actuatio, & materiæ vt receptio, hoc eſt quod inquirimus, quid addat receptio, & actuatio ſupra vnionem. Tenet tamen eam ſentent. P. Suarez diſp.15. Metaphyſ. ſect.6. Arauio 8. Metaphyſ. q.5. ar.2. Carmelit. hic diſp.9. q.2. Caietanus autem 1. p. q.76. art.1, §. *In reſponſione ad ſextum*, dicit cauſalitatem formæ, eſſe actum ſecundum, quo redditur actus ſubiecti, & hoc non eſt ipſa forma, neque ipſum ſubiectum, nec aliquod ens medium, ſed ſubiectum, & forma in tali eſſe indiuiſa. Quod eſt explicare cauſalitatem formæ per ipſam vnionem, quæ non eſt medium inter formam, & materiam, ſed ipſa forma, vt in aliquo vno concurrens cum materia.

Complicatius videtur explicaſſe iſtam cauſalitatem Martinez 2. Phyſ. q. 3. per tres concluſiones, quarum prima eſt, quod cauſæ formalis, & materialis eſt idem influxus, ſcilicet, vnio, quod intelligit de influxu in totum; in ſecunda verò ait, quod influxus materiæ eſt diuerſus ab actu formæ, quia materia patiendo, & ſuſtinendo influit, actus autem formæ
eſt

eſt vnio. Et tandem docet, quod influxus materiæ eſt idem cum influxu efficientis. Vnde tenetur fateri, quod influxus formæ, ſi eſt idem cum influxu materiæ, ſit etiam idem cum influxu efficientis, & influxus efficientis ſit idem cum vnione: cum tamen in hoc ſit diuerſa ratio inter formam, & materiam, quia materia ſupponitur efficienti, & ab illo patitur, vnde cùm paſſio identificetur cum actione, non mirum, quòd cauſalitas materiæ, vt paſſio ſeu paſſiuus concurſus, identificetur cum cauſalitate agentis. At verò forma non patitur ab agente, ſed producitur, & eſt terminus eius, quo poſito, ceſſat actio; ergo informatio ſeu cauſalitas formæ, non poteſt eſſe idem quòd actio, neque vt producens eſt, ſic enim ceſſat actio poſita forma, neque vt paſſio eſt, quia forma non patitur ab agente, ſed ſubiectum.

Nihilominus dicendum eſt, quòd in forma intrinſecè denominante, cauſalitas formalis, ſeu actus ſecundus non diſtinguitur ab actu primo, ſuperaddendo aliquid intrinſecum, ſed ſolum penes extrinſecas conditiones, quas connotat, & requirit. Cuius fundamentum eſt, quia effectus formalis non diſtinguitur intrinſecè ab ipſamet forma vt communicata, non ergo requirit aliquam cauſalitatem mediam tanquam rationem formalem actuandi, & communicandi ſe, ſi enim effectus non diſtinguitur ab ipſa cauſa, neque indiget medio cauſante ipſum. Nec per aliquam cauſalitatem ſecundam eſt magis in actu forma, quam per ſe ipſam, ſed per ſe ipſam immediatè actuat, & communicatur, requirit tamen aliquid

quid extrinſecum tanquam applicationem; quod immutat ipſam formam, vt communicetur materiæ, ſicut vnio formaliter fit per ipſam entitatem extremorum immediate, licèt requirat immutationem actiuam, vel paſſiuam, vt ipſa extrema coniungantur. Et defectu huius conditionis, ſeu applicationis, non ſemper vnio eſt in actu, nec ſemper informatio, ſeu cauſalitas formalis eſt in actu, quia, ſcilicet, remota applicatione, ſeu conditione requiſita, ipſa actualitas formæ non manet paſſiuè communicata, licèt habeat in ſe totam formalitatem cauſalitatis, & actus ſecundi. Et hoc magis explicatur ex differentia inter materiam, & formam, quia cùm materia cauſet mediante potentia receptiua, potentia autem iſta eſt indifferens, & per aliquam mutationem ſui debet determinari ad talem, vel talem formam, vel ſaltem reduci in actum, vt actu ſit recipiens, inde eſt quod actualis cauſalitas materiæ non fiat per ipſam ſolam potentialitatem, ſed per aliquid ſuperadditum, quo actualiter materia immutetur ad recipiendum.

In forma autem totum eſt oppoſito modo; cauſat enim per actualitatem, quæ ſecundum ſe eſt determinata ad actuandum, & ſe ipſa immediatè actuat, quando recipitur, & coniungitur materiæ, neque indiget noua actualitate ſuperaddita, vt materiam reddat actuatam, & compoſitum conſtituat, & ſic non oportet, quod in actu ſecundo conſtituatur per aliquid ſuperadditum entitatiuè ipſi formæ anquam per rationem formalem cauſalitatis. Itaque ipſa cauſalitas formalis eſt actualis communicatio formæ, quæ non eſt aliud

quam

quam vnio, iuxta quod dicit D. Thom. q. 3. de verit. art. 3. *Quòd formatio in formis intrinſecis fit per modum inhærentiæ*, ideſt vnionis. Sed tamen in hac vnione formalis ratio vniendi, non eſt aliquod medium, vel aliquid ſuperadditum formæ, ſed ſe ipſa eſt actus ſecundus vniendi, licèt non ſemper ſequatur effectus formalis, quia deſunt conditiones extrinſecæ, vel agentis applicantis, vel materiæ applicatæ, quæ ſunt conditiones extrinſecæ, quia non magis reducunt in actum potentialitatem aliquam formæ, vt dicatur in actu ſecundo informans, ſed ſolum applicant actualitatem, quam habet forma. Et ſic communicatio formalis quaſi actiue ſemper eſt in actu. Secundo eſt ex parte formæ, ſicut, & ipſa forma, non tamen ſemper habet adiunctam paſſiuam communicationem, quia deeſt materia, vel applicatio ad eam.

Dices, forma per vnionem pendet à materia, ergo per ipſam magis eſt formaliter cauſata, quàm cauſans, ſiquidem in quantum cauſans non dependet, & in quantum vnita dependet, implicat autem quòd idem formaliter ſit ratio, qua ſit cauſans, & cauſatum. Item compoſitum eſt effectus formæ, & ſimiliter ipſa materia habet eſſe à forma; ergo reſpectu illorum indiget aliqua cauſalitate media ſuperaddita, quia effectus diſtincti ſunt. Tertiò ipſa forma ſecundum ſe ſolum eſt actualitas communicabilis, non autem ipſa actualis communicatio, vt patet in accidente ſeparato, quod ſolum aptitudine eſt inhærens, non actu, & anima ſeparata aptitudine eſt informans, non actu; ergo per actualem informationem, & communicationem ipſa forma reducitur de

actu

actu primo ad ſecundum, & de potentia ad actum. Denique ipſa vnio educitur de potentia materiæ, neque enim fit per ſe, ergo non eſt cauſalitas formæ, ſed effectus eius.

Ad primum reſp. formam dependere à materia per vnionem, quatenus tenet ſe ex parte formæ, & eſt vnio perfectiua, nego, quatenus tenet ſe ex parte materiæ, & eſt vnio receptiua, concedo, ſed hæc vnio pertinet ad materiam, & per illam dependet forma. Et quidem P. Suarez diſp. illa 15. ſect. 6. nu. 10. non reputat inconueniens, quòd eadem vnio ſit cauſalitas materiæ vt receptiua, & vt eſt à materia, ſit vero cauſalitas formæ, vt eſt à forma, & ſic ſub diuerſis rationibus eſt cauſalitas, & cauſata. Sed tamen nos non ponimus vnionem mediam per modum vinculi, quæ ſit à forma & à materia, ſed ponimus diuerſas communicationes in forma, & in materia, ſicut diuerſas entitates, & per communicationem formæ, vt eſt ab ipſa forma, non cauſatur ipſa, ſed cauſat aliquod eſſe in materia; communicatio autem materiæ fit per ipſam potentiam materiæ non abſolutè, ſed vt immutatur actu ad recipiendum. Quare vnio ex parte rei communicatæ, & vnitæ præciſe, non eſt dependentia, ſed ex parte eius cui fit communicatio in eo, in quo à tali communicatione dependet, vel perficitur, vt patet in Verbo vnito humanitati, quod non dependet ab humanitate, ſed humanitas ab ipſo.

Ad ſecundum dicitur, quòd effectus proprius, & immediatus formæ eſt ipſa forma communicata, quæ eſt effectus formalis, & quia hic reddit actuatam materiam, & ſimul cum ipſa

ipſa compoſitum conſtitutum, dicitur materia, & compoſitum effectus formæ, quæ tamen non requirunt diſtinctam cauſalitatem, quia ſub eodem effectu formali attinguntur, qui effectus formalis à forma non diſtinguitur, nec diſtinctam cauſalitatem requirit.

Ad tertium reſpond. quod forma ſecundum ſe eſt communicabilis in actu primo; & ipſa etiam ratio communicandi in actu ſecundo, quantum ad actualitatem intrinſecam, non tamen quantum ad denominationem cauſandi in actu ſecundo, quia hoc dependet ab aliquo extrinſeco, ſcilicet, à receptione huius communicationis in materia, defectu cuius neque accidens ſeparatum dicitur inhærere, neq; anima ſeparata informare, ſicut actio vt præciſe egrediens ab agente, tanquam actualitas ſecunda, non denominat agentem, ſed ratione effectus producti, imò ipſe Deus, qui eſt actualitas pura, & actus ſecundus agendi, non denominatur agens quouſque effectus ad extra ſit productus. Sic ergo non mirum, quòd ipſa forma ſecundum ſe ſit actualitas ſecunda informandi, non tamen denominat quouſque ei materia applicetur, & recipiat.

Ad vltimum reſpondetur, quod vnio ſi eſt aliquid medium inter formam, & materiam, educitur à materia, ſed nos illam ſic non ponimus. Et tamen adhuc in illa ſententia poteſt dici, quòd educitur tanquam modus cauſandi ſimul cum ipſa forma, non vt res, & ſic non eſt aliquid purè cauſatum, ſed ratio cauſandi.

Con-

Digitized by Google

Conditiones formæ ad cauſandum.

Conditiones requiſitæ ad cauſandum formaliter poſſunt conſiderari ſicut in materia, vel in ordine ad ſe,& hæc eſt exiſtentia, vel in ordine ad alias cauſas, vt concurſus agentis, approximatio materiæ, & diſpoſitio eius, vel denique in ordine ad effectum, ſicut quòd materia ſit illi proportionata ad recipiendum effectum formalem, & ſimilia.

Et quantum ad primum, exiſtentia requiritur in forma ad cauſandum in ſuo genere, & ordine, ſcilicet, vt ſit exiſtens per modum principij *quo*, non vt *quod*, ſufficit enim quòd forma ad informandum concomitanter, & in re habeat exiſtentiam, non autem quòd antecedenter, licèt ſit forma ſubſiſtens, quæ in ſe exiſtentiam habet; reliquæ formæ ſolum habent illam in ipſo compoſito, & ſecundum ſe ſolum habent exiſtentiam vt *quo*, & tanquam principium dandi eſſe, & hoc ſolum prærequiritur in prioritate cauſalitatis ſuæ, ſcilicet, vt præcedant in cauſando formaliter, tanquam principium exiſtendi, non vt exiſtens, ſed hoc habent in termino ſuæ cauſationis; de quo plura diximus ſupra, q. 7. art. 3. & 5.

Quoad ſecundum, requiritur in primis approximatio, ſeu indiſtantia materiæ erga formam informantem, quia cum debeat eſſe intima illi, non poteſt informare rem diſtantem; & quod diſtinguatur diſtantia ab informatione, vel receptione materiæ, articulo præcedenti probauimus. Requiritur etiam concurſus agentis, quatenus, vel materiam ſubijcit formæ,

mæ, vel formam educit de materia, aut mouet ad vnionem, & conſequenter requiritur concurſus primi agentis, ſcilicet, Dei, qui non concurſu formali, ſed effectiuo mouet formam ſicut reliqua agentia.

Quoad tertium, requiritur proportio materiæ ad informandum, quia materia improporcionata, vel non determinata non recipit effectum formalem formæ. Ad hoc tamen ſufficit diſpoſitio, quæ ex parte materiæ ſe tenet, qua poſita, ipſa forma ſeipſa dat effectum materiæ ſic proportionatæ, & determinatæ; proportio autem intrinſeca, vt quòd materia, & forma ſit eiuſdem ordinis, vt materia cœleſtis ad formas cœleſtes, & ſublunaris ad inferiores, non pertinet ad conditionem, ſed ad intrinſecam rationem iſtarum cauſarum.

Effectus formæ.

De effectu primario formæ non eſt difficultas, quod ſit formalis effectus, qui non eſt aliud quam ipſamet forma, vt communicata; ſed difficultas eſt tum circa ea, quibus forma communicat hunc effectum; tum circa effectum ſecundarium formæ, qui eſt expulſio alterius; nam effectus poſitiui ſecundarij eodem modo, & ordine communicantur à forma, ſicut primarius, illum enim ſequuntur.

Et quantum ad primum, inuenimus formam & cauſare aliquid in materia actuãdo illam, & cauſare aliquid in compoſito conſtituendo illud; circa generationem autem nihil cauſat ſicut materia, quia forma conſequitur generatio-

rationem, vt terminus eius non cauſat ipſam. Et multi exiſtimant formam non habere cauſalitatem erga materiam, ſed erga compoſitum, quod ſine dubio tenere debent illi, qui affirmant materiam de ſe naturaliter poſſe eſſe ſine forma, licèt propter ſucceſſionem generationum non poſſit eſſe ſine illa, hoc enim multos ſentire refert P. Suarez diſput. 15. Met. ſect. 8. nu. 13. & in ſpecie formam non habere cauſalitatem erga materiam, affirmat Cabero hic tract. 2. diſp. 3. dub. 2. & Fuente 2. Phyſic. q. 2. diffic. 2. & fundantur, tùm in eo quòd materia non habet exiſtentiam à forma, ſed ſecundum ſe, ergo non cauſatur à forma, ſed ſolum ab agente producente entitatem eius, tùm quia forma ſolum cauſat vt cauſa intrinſeca, ſolum autem eſt intrinſeca compoſito, non autem materiæ: ergo propriè ſolum cauſat compoſitum, tùm denique, quia effectus formæ eſt dare aliquod eſſe formale, & ſpecificum, hoc autem directè ſolum conuenit compoſito, ergo ſolum compoſitum propriè cauſatur à forma.

Cæterum expreſſa D. Th. ſententia eſt, formam exercere cauſalitatem aliquam in materiam actuando illam, & communicando eſſe, licèt non cauſando eius entitatem, vt potentialis eſt; ſed vt determinata, & actuata, & dependens in eſſe ab ipſa forma in ipſo compoſito: & ita in opuſc. 31. § *Viſo autem quod ſunt*, inquit D. Tho. *Quòd materia eſt cauſa formæ, in quantum forma non eſt, niſi in materia, & formæ eſt cauſa materiæ, in quantum materia non habet eſſe in actu, niſi per formam; materia enim, & forma dicuntur relatiuè ad inuicem, vt*

dicitur

dicitur in 2. Phyſic. dicuntur etiam relatiuè ad compoſitum, ſicut pars ad totum. Vbi manifeſtè diſtinguit D. Tho. cauſalitatem formæ in materiam, & in compoſitum, quia materia non habet eſſe, niſi per formam: quod etiam aſſerit in 8. Met. lect. 4. & opuſc. 15. cap. 8. dum inquit: *Quòd materia ſecundum ſe conſiderata caret forma, per quam participat eſſe in actu ſecundum proprium modum*. Et ſimiliter docet D. Tho, quod materia per formam determinatur, & perficitur, eiuſque indifferentia tollitur, & ad ſpeciem aliquam reducitur, vt patet in 1. p. q. 7. art. 1. & 1. Met. lect. 12. in fine, vbi inquit: *Quod materia cùm ſit infinitarum formarum determinatur per formam, & per eam conſequitur aliquam ſpeciem*.

Ex quibus conſtat, quòd entitas materiæ, & conſiderari poteſt, vt potentialis eſt, & priuata formis, indifferenſque ad illas, & ſic nullo modo cauſari poteſt à forma, quæ ſolum dat determinationem ad eſſe, & tollit priuationē, non autem entitatem cauſat ſub indifferentia, & potentialitate, & priuatione ſui: & poteſt conſiderari, vt exiſtens, determinata, & actuata in rerum natura, & ſublata potentialitate, & indifferentia tùm ad eſſendum, tùm ad cauſandum determinatum compoſitum, & quantum ad hoc materia phyſicè dependet à forma, quia non poteſt tolli eius indifferentia, niſi per formam, ea autem non ſublata, materia non poteſt cauſare aliquid compoſitum determinatum, dependet ergo à forma in cauſando compoſitum. Dependet etiam in exiſtendo, quatenus non exiſtit materia ſub indifferentia, & priuatione, ſed vt reducta ad aliquem

actum ſubſtantialem, per quem participat eſſe ſubſtantiale, & conſequenter eſſe ſimpliciter, quod non ſupponit aliud prius, alias accidentale eſſet, dependet ergo à forma materia in exiſtendo ſimpliciter, & ſubſtantialiter quantum ad eſſe determinatum, ſicut ſubiectum dependet à forma accidentali in eſſendo ſecundum quid, v. g. vt ſit album, vel calidum, &c.

Vnde patet ad oppoſita fundameuta; negamus enim materiam ſecundum ſe habere exiſtentiam independenter à forma, vt ſup. q. 3. & 7. latè tractatum eſt. Et dato quod haberet aliquam exiſtentiam illa tamen eſt imperfecta, & inſufficiens ad exiſtendum ſimpliciter ſine forma, ſicut accidens ſine ſubiecto. Similiter licèt forma ſit cauſa intrinſeca compoſito, & illi præbeat ſpeciem, & exiſtentiam, tamen hoc non poteſt facere in compoſito, niſi tollendo indifferentiam materiæ tanquam cauſa extrinſeca potentiæ, & identitati illius, ſed intrinſeca effectui formali, qui eſt communicatio ſui, per ſe enim actuat, & tollit indifferentiam, qua ſublata, reſultat totum, in quo intrinſecè includuntur materia, & forma, in eoque exiſtunt.

Circa effectum ſecundarium formæ, ſunt qui exiſtimant formam introductam in ſubiecto expellere aliam effectiuè, vt inſtrumentum agentis, ſicut vnum corpus expellit alterum à loco. Alij verò contra non poſſe expellere effectiuè, quia deberent ſe mutuo tangere, vt expellerent. Si autem ſe tangunt, ſimul ſunt in eodem ſubiecto. Quòd ſi non ita fit expulſio, oportet explicare, quomodo vnio vnius formæ cauſet expulſionem alterius. Alij dicunt,

hanc

hanc expulſionem fieri defectu cauſæ conſeruantis, quia ſtatuit Deus ad poſitionem vnius formæ, non concurrere ad conſeruandam aliam.

Cæterum, hoc vltimum effugium non explicat naturas rerum, illa enim non conſeruatio, vel eſt debita naturæ talis formæ ſic introductæ, vel non: ſi non, ergo pro libito Deus tollet illam à ſubiecto, & ſic potius deſinit anihilatione, ideſt ſuſpenſione concurſus, quàm corruptione. Si primum, reſtat oſtendere, quid ſit illud, ratione cuius vna forma abhorreat conſortium alterius, & poſtulet non conſeruationem illius. Ille autem modus expellendi effectiuè nullo modo debet admitti, in quo contingit mnltos falli illa ſimilitudine corporis expellentis aliud à loco, quod non poteſt dici de forma; tùm quia forma non agit effectiuè in materiam, quia ipſa eſt terminus efficientis, & mouentis materiam, & non verò agens in materiam, ſed actuans, & ſicut non actuat effectiuè, ita neque expellit oppoſitam effectiuè, quia actuando expellit: ſi autem effectiuè expelleret, deberet producere aliquid per talem efficientiam, & de illo ſic producto eſſet eadem difficultas, an expelleret effectiuè, vel formaliter, nam ſi formaliter, idem diceretur de prima forma, ſi effectiuè, ergo producendo aliud, & reddit proceſſus in infinitum; præterquamquod vnum corpus expellens aliud à loco, imprimit illi impulſum ſeu motum, quo remouet ab vno loco, & ponit in alio, forma autem producta non poteſt aliquid imprimere in forma, quæ expellitur, quia illa deſinit eſſe, ergo nõ expellit effectiuè.

Quare expulſio vnius formæ ab alia reducitur ad oppoſitionem, quam habet vna forma ad aliam, quæ oppoſitio fit per priuationem adiunctam, quam vna forma habet reſpectu alterius, non per efficientiam. Quod colligitur ex D.Th. 11. Metaphyſ. lect. 12. vbi inquit: *Forma ſecundum quod in ſe conſideratur, conſtituit ſpeciem in genere ſubſtantiæ, ſecundum autem quod vna forma habet ſibi intellectam priuationem alterius formæ diuerſæ formæ ſunt contrariarum differentiarum principia, nam priuatio quodammodo contrarium eſt. Et per hunc modum opponuntur animatum, & inanimatum rationale, & irrationale & alia huiuſmodi*. Ita D.Tho. Quare non eſt neceſſe, quod vna forma reſpectu alterius habeat expulſionem effectiuam, ſed priuatiuam, quæ priuatio fundatur in vna forma reſpectu alterius, hoc ipſo quòd limitata, & determinata eſt, non ſolum in ſe, ſed etiam in ordine ad alteram, quod tamen non eodem modo contingit in omnibus formis, nam aliquæ conſiſtunt in indiuiſibiti, ita quòd aliquo addito, vel ſubſtracto, ſoluitur earum ſpecies, ſicut numerus, figura, formæ ſubſtantiales, quia cùm ſubſtantiales ſint, dant primum, & eſſentiale eſſe, vnde habent negationem alterius primi eſſe, & tales formæ habent eſſentialiter ſibi annexam priuationem alterius, neque eſt ſeparabilis ab illis, licèt ſit effectus ſecundarius, quia fundatur in ipſa indiuiſibili ratione ſpecifica. Aliæ verò formæ ſunt non conſiſtentes in indiuiſibili, ſed habentes aliquam latitudinem, quia poſſunt creſcere magis, & minus, & tales non fundant immediatè priuationem, ſed contrarieta-

rietatem, & quando forma perfectè ſibi ſubijcit ſubiectum, tunc expellit aliam propter cõtrarietatem perfectam, alias vero poteſt priuatio ſeparari à forma. Poſita verò priuatione, non eſt neceſſe, quòd vna forma tangat aliam, vt expellat illam, & ſimul ſint, ſed potius priuet ſubiectum illa; & ſimul non ſint, atque ita inſtans vnius fit deſitio alterius.

Ex dictis colliges, Deum non poſſe concurſu materiali, aut formali aliquid cauſare. Et de materiali conſtat, quia fit mediante receptione, ſeu mutatione, quæ potentialitatem ſupponit, Deus autem eſt actus purus. Concurſus autem formalis, vel eſt formæ conſtituentis, ſeu actuantis materiam, vt reſultet totum, vel ſolum terminantis, non vt aliquod totum reſultet, ſed vt purè aliquid perficiatur, vel trahatur ad eſſe alterius. Primo modo repugnat Deo cau ali as formalis, quia eſt primum ens, vndè non poteſt dari aliquid ipſo tanquam parte conſtitutum, quia omne totum eſt maius ſua parte, & ſpecialiter forma informans, eſt forma participata ab aliquo agente, quòd Deo repugnat, vt tradit S. Tho. 1. p. q. 3. artic. 8. Secundo verò modo non repugnat Deum ſe ipſo terminare formaliter, ſicut perſonalitate terminat humanitatem, & eſſentia ſua ſupplet vicem ſpeciei in beatis, quia ſpecies de ſe non conſtituit aliquam tertiam naturam cum intellectu, ſed purè perficit ipſum in eſſe intelligibili. Et ſic dicit D. Thom. 3. contra Gentil. cap. 51. *Quòd ſpecies intelligibilis vnita intellectui non conſtituit aliquam naturam, ſed perficit ipſum ad intelligendum, quòd perfectioni diuinæ eſſentiæ non repugnat.* Ex

quo datur intelligi, quod illa ſolum informatio repugnat diuinæ eſſentiæ, quæ non purè perficit, ſed perficitur, ſicut quæ conſtituit aliquam tertiam naturam.

ARTICVLVS III.

Ad quod genus cauſæ reducatur idæa, ſeu exemplar?

PHiloſophus diffiniens cauſam formalem in hoc 2. lib. dixit: *Quòd forma eſt ſpecies, & exemplar*; per ſpeciem intelligendo formam inhærentem, quæ conſtituit aliquam ſpeciem; per exemplar autem formam imitabilem: ſeu vnico verbo, ſpecies eſt forma informans, exemplar eſt formans, quia non eſt in ipſo formato, ſed extra, & ideò ad tractatum de cauſa formali pertinet tractare de exemplari. definitur autem idea, vt tradit Diu. Thom. quæſt. 3. de verit art. 1. ex Diu. Auguſt. 12. de Ciuit: cap. 25. quod *idea eſt forma, quam aliquis imitatur ex intentione agentis determinantis ſibi finem*; vel vt alij definiunt. *Idea eſt id ad quod reſpiciens Artifex operatur*, vbi forma ponitur loco generis. Sed quia forma poteſt habere plura munera; eſt enim id quo aliquid conſtituitur, & id quo aliquid efficit, & id vnde aliquid ſumit participationem, determinatur per ſequentes particulas, in qua acceptione ſumatur forma. Nam per illam particulam, *quam aliquid imitatur*, exprimitur differentia formæ extrinſecæ, quæ eſt forma participata à forma ideali, quæ eſt forma extrinſeca participabilis. Et denique per vltimam

mam particulam *abagente ex intentione finis*, excluditur ſorma naturaliter operans, vel ſortuito, vt cùm ignis generat ignem, forma ignis non eſt idea.

Difficultas ergo eſt, an idea ſit ſubiectiuè in intellectu, an obiectiuè, ideſt, an ſit ipſe conceptus, an obiectum: & quam habeat cauſalitetem. Et quidam dicunt ideam eſſe ipſum obiectum cognitum, quod quis reſpicit imitandum. Alij, quod eſt conceptus ipſe formalis. Hoc ſecundum ſequuntur Pater Suarez diſp. 25. Met. ſect. 1. & Vazquez 1. p. diſp. 72. cap. 2. loquens de idea Dei, nam de idea artificis creati dicit eſſe obiectiuum conceptum. Primum verò ſequuntur plures ex Scola D. Th. & Scoti, ſed diuerſis vijs; nam Scotus ſenſit ipſum obiectum ad extra faciendum, vt cognitum eſſe ideam, & ſic creaturam, vt cognitam à Deo eſſe ideam ſui, vt in ſe exiſtens, & hoc eſt eſſe diminutum, quod Scotus aſſignat creaturis antequam ſint in ſe. Alij verò non ipſi rei faciendæ, vt cognitæ aſſignant rationem exemplaris, ſed alteri rei, à qua iſta res facta participatur, & deducitur, quatenus cognita eſt, v. g. in Deo non ipſi rei creatæ, ſed eſſentiæ diuinæ, vt imitabili à creaturis aſſignant rationem ideæ.

Et in hac parte difficultas maximè oritur ex eo, quòd ideæ vtrumque debet attribui, ſcilicet, eſſe id quod imitandum eſt ab artifice, quod vtique non conuenit conceptui formali, ſed obiectiuo, quod cognoſcitur, vt imitandum, & ſimiliter conuenire illi debet, quod influat, & dirigat vitaliter, ſeu formet ipſum artificem ad producendum ideatum, quod non

conuenit obiecto, ſed conceptui, obiectum enim ſecundum ſe ſumptum non influit vitaliter in opus, ſed vt forma um ab intellectu.

Sit tamen vnica concluſio. Ratio ideæ, neque eſt ipſum obiectum ad extra, vt cognitum denominatione extrinſeca, neque ipſe conceptus formalis, vt præciſe eſt id quo intellectus redditur cognoſcens, & ſecundum habitudinẽ ad intellectum, quem informat, ſed ſecundum habitudinem rei repræſentatæ ad rem quam ad extra format. Hæc concluſio ſumitur ex D. Th. 1. p. q. 15. art. 2. ad 2. vbi inquit. *Quòd ſapientia & ars ſignificantur, vt quo Deus intelligit, ſed idea, vt quod intelligit, Deus autem vno intellectu intelligit multa, & non ſolum ſecundum quod in ſe ipſis ſunt, ſed etiam ſecundùm quod intellecta ſunt, quod eſt intelligere plures rationes rerum. ſicut artifex dum intelligit formam domus in materia, dicitur intelligere domum, dum autem intelligit formam domus, vt à ſe ſpeculatam (ex eo quod intelligit ſe intelligere eam) intelligit ideam, vel rationem domus*. Et in corp. artic, idem expreſſerat, dicens: *Ideam operati eſſe in mente operantis, ſicut quod intelligitur, non autem ſicut ſpecies qua intelligitur, quæ eſt forma faciens intellectum in actu. Forma enim domus in mente ædificatoris eſt aliquid ab eo intellectum, ad cuius ſimilitudinem domũ in materia format* Et ſimilia videri poſſunt in primo, diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 4. Vbi diſtinguit in ipſo conceptu, ſeu forma artificis varias habitudines, & in quantum eſt res quædam in ſe, & in quantum eſt medium præciſe cognoſcendi obiectum, & in quantum eſt medium comparandi id quod cognoſcitur, ad id, quod ab ipſo

ipſo fit, & ſecundum hanc vltimam conſiderationem attribuit ipſi rationem ideæ. Cum ergo D. Thomas attribuit ideæ, quod debet eſſe in mente operantis, & non tanquam id *quo* intelligit, ſed tanquam id *quod* intelligit, non poſſumus in eius ſententia attribuere rationem ideæ obiecto, prout cognitio ad extra eſt; ſic enim non eſt in mente operantis, neque ipſi conceptui formali per habitudinem ad intellectum, quem informat; ſic enim eſt id *quo* intelligit, non id *quod* imitatur; ſed obiectum ipſum prout beneficio conceptus intra ipſum redditur immateriale, & denudatum à conditionibus materiæ, & vt habet habitũdinem imitabilitatis ad id, quod in materia eſt, ſic eſt idea, ſicut Plato ponebat ideas ſeparatas à materia, ſed quod ipſe tribuebat eis realiter, & ſubſiſtenter, nos tribuimus illis beneficio intellectus. Quia tamen contingit intellectum formare ideam accipiendo ab obiecto aliquo extra ſe aliquid, vt ex illo aliud fiat, ideo aliquando ratio exemplaris, & ideæ attribuitur etiam ipſi rei ad extra, & ſic D. Thom. vtrique attribuit rationem exemplàris tam formæ, quæ eſt in mente artificis, quàm obiecto extrinſeco, à quo illam deſumit, vt patet 1. p. q. 44. art. 3. & in q. 3. de verit. art. 1. vbi dicit. *Eſſe proprium Dei, quod eius ideæ ſunt tantum in mente diuina, & non extra.*

Et ratio eſt, quia ad ideam requiritur, quòd non ſolum cognoſcatur res in ſe abſolutè, ſed accipiatur ſub comparatione formæ imitabilis ab alio, in quo eius ſimilitudo exprimatur, non per propagationem naturalem, ſed per imitationem dirigibilem ab intellectu,

Digitized by Google

ergo iſta ratio formæ, vt imitabilis non propagatione, ſed directione, licet ſumatur à re extra obiectiuè, non tamen formaliter inuenitur, niſi ipſo intellectu dirigente, & exprimente. ſpecialiter autem ipſa res facienda, & exemplanda, non poteſt habere rationem ideæ (ſicut aliqui dicunt, quod quando exemplar eſt omninò perfectum, & diſtinctum; tunc eſt conceptus ipſius rei faciendæ.) Etenim res facienda quantumcumque perfectè exprimatur, ſi concipitur vt eſt in ſe, & in ſuis conditionibus materialibus ad extra, ſemper concipitur, vt ideata, & exemplata, quia ſub illis conditionibus in re ideata eſt, ergo exemplar, & idea illius non poteſt eſſe ipſa res facienda, prout perfectè cognoſcitur in ſe, ſed vt proponitur imitanda, & participanda ab illa, idem autem non poteſt participare ſe ipſum; ergo diſtingui debet obiectum, quod formatur tanquam idea ab obiecto, quod cognoſcitur, vt faciendum ad extra, & ideandum.

Quod verò ipſe conceptus formalis ſecundum ſe, & in ordine ad intellectum, vt ad ſubiectum, non ſit idea, inde probatur, quia conceptus ſecundum habitudinem ad ipſum intellectum eſt forma, qua artifex intelligit, non id quod imitandum proponit, nec ad cuius inſtar aliquid facit, nec enim ad inſtar conceptus, vt eſt qualitas afficiens intellectum fit res ideata ad extra, ſed idea eſt aliquid intellectum, quod tanquam imitandum accipitur; eſt enim id ad quod artifex intendens operatur: conceptus autem vt informat ipſum intellectum non eſt res cognita, quam attendit artifex, vt imitandam, ſed id *quo* cognoſcitur

illud,

illud, quod imitandum eſt. Et hinc oritur, quòd conceptus poſſit eſſe vnus, etiam ſi multa attingat, dummodo attingat ſub eadem ratione, quia ſub illa egreditur vnico modo ab intellectu, & ſi habet vnitatem; idea autem ſumitur ſecundum comparationem formæ imitabilis ad ideatum, & ſic multiplicatur ſecundum diuerſam comparationem talis imitabilitatis ad rem imitantem. Verum eſt, quòd aliquandò laxiori ſignificatione ſolet conceptus quilibet dici exemplar, non ſecundum propriam rationem exemplaris, ſed ſecundum quod præciſe dicit rationem cognoſcendi, & ſimilitudinem expreſſam, vt S. Thom. docet q. 3. de verit. art. 3, & 1. p. q. 15. art. 3.

Quare reſtat, quòd exemplar formaliter ſit ipſum obiectum imitabile, non prout cognitum tantum denominatiuè extrinſecè, ſic enim, vel eſt id, à quo intellectus accipit ſpeciem, qua format ideam, non autem ipſa idea formata, vel eſt id quod ideandum eſt ab illa. Eſt ergo idea ipſum obiectum intrinſecè cognitum, hoc eſt in ipſo conceptu redditum immateriale, & intelligibile per modum expreſſionis, ſic enim comparatur ad res ideatas, vt forma immaterialis ad formam in materia, quod in re non inuenitur, niſi in ipſo conceptu; non ſub habitudine formæ informantis, qua intellectus intelligit, ſed ſub habitudine obiecti expreſſi in conceptu, & formantis aliud extra conceptum. De quo videri poſſunt plures Authores ex Thomiſtis apud Mag. Gonzalez 1. p. diſp. 48. ſect. 2.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur. Res repræſentata in verbo, ſi ſumatur realiter, non eſt aliud quam ipſe conceptus, in quo obiectum relucet tanquam in ſpeculo, præter ipſum autem conceptum non inuenitur niſi obiectum extra, & denominatio cogniti; ergo ſi idea non eſt obiectum extra, ſed forma in mente artificis, oportet quod ſit ipſe conceptus formalis, qui tamen non eſt imitabilis à re extra.

Confirmatur, res intra conceptum repræſentata non poteſt eſſe cauſa realis, verè & propriè reſpectu rei ad extra, ergo in ipſa formaliter non conſiſtit ratio ideæ. Antecedens probatur, quia rem eſſe cognitam intrinſecè, nihil reale addit ſupra ipſum conceptum formalem, neque enim obiectum ex eo, quòd ſit cognitum intra intellectum, acquirit aliquid reale, ſed aliquid rationis, ex eo enim Logica agit de ente rationis, quia agit de rebus, vt cognitis ab intellectu.

Reſpond. Probare argumentum, quòd idea realiter, & identicè non diſtinguitur à conceptu formali, vt dictum eſt, ſed tamen conceptus habet duplex officium, ſeu formalitatem, alteram reſpectu intellectus, & ſic reddit ipſum cognoſcentem tanquam terminus cognitionis; alteram reſpectu obiecti, & ſic reddit illud immaterializatum, & intellectum in actu; eò quòd intellectui non redditur proportionatum obiectum, niſi intra ipſum ſit, vbi redditur illuminatum luce intelligibili, ſicut color redditur viſibilis per lucem viſibi-

ſibilem. Primo modo conceptus formalis non eſt idea, quia non eſt forma, vt imitabilis, ſed vt conſtituens cognoſcentem. Secundo vero modo eſt ipſa idea, ſeu exemplar, quæ eſt forma intra intellectum tanquam res intellecta, & imitabilis, & ita S. Tho. non negat ideam eſſe idem quod conceptus, dum inquit 1. p. q. 15. ar. 1. *Quod ſimilitudo domus præexiſtit in mente ædificatoris, & hæc poteſt dici idea domus*. Non tamen, vt reddit cognoſcentem, tanquam *quo*, ſed vt reddit obiectum cognitum, ideſt illuminatum, *vt quod*, ad cuius ſimilitudinem aliquid format, vt dicit ibidem art. 2.

Ad confirmat. reſpond. Ideam eſſe cauſam realem realitate conceptus, à quo non diſtinguitur, non realitate ſuperaddita obiecto extra conceptum. Logicus autem non conſiderat ipſam rationem obiecti, vt in conceptu redditur immaterializatum, & intellectum in actu, illuſtratum, & manifeſtum, hoc enim pertinet ad libros de anima, ſed id quod reſultat in obiectis cognitis ſecundum intentiones, verbi gratia, ordinem prædicabilitatis, non rationem imitabilitatis realiter, & ad extra.

Secundò arguitur. Conceptus non eſt cognitum, vt *quod*, ſed vt *quo*, niſi quando reflexè cognoſcitur; ergo non poteſt eſſe idea, niſi per cognitionem reflexam, quod eſt falſum, alioquin ipſa entitas conceptus eſſet idea, quia hæc eſt, quæ cognoſcitur reflexè. Conſequentia patet, quia idea non eſt id *quo* aliquid intelligitur, ſed *quod* eſt intellectum, & cognitum; vt ex D. Thom. diximus, ergo ſi con-

conceptus non eſt id, quod eſt cognitum, vt *quod*, non eſt idea. Antecedens verò probatur, quia reſpectu cognitionis directæ conceptus ſolum ſe habet, vt medium in quo repræſentatur obiectum; ergo non ſe habet, vt obiectum cognitum, vt *quod*, niſi quando reflexè cognoſcitur. *Confirmat.* quia finis apprehenſus mouet finaliter, ſicut idea imitabiliter, ſed in fine apprehenſio ſolum eſt conditio, ratio verò formalis eſt in ipſo obiecto ſecundum ſe; ergo ſimiliter in idea conceptus ſe habebit vt conditio, ſeu applicatio, non vt conſtitutiuum; vnde quando aliquis vult operari per ideam, ipſa cognitio, ſeu conceptus applicat illam ad opus; ergo cognio deſeruit, vt applicatio, non vt conſtitutiuum ideæ.

Reſp. diſtinguendo antecedens, conceptus non eſt cognitum, vt *quod*, niſi reflexè, quando cognoſcitur ipſa entitas conceptus, concedo; ſi ſolum cognoſcatur obiectum, vt conſtitutum in eſſe obiecti illuminati, & intellecti, vt *quod*, nego; ſic enim verbum non ponit in numero cum ipſo obiecto ad intra, cum ad hoc maximè ponatur verbum in nobis, vt obiectum reddatur ſpiritualizatum, ſeu illuminatum, & formatum in eſſe obiecti per modum termini intellecti intrinſecè, vt conſtat ex D. Tho. 2. contra Gent. cap. 53. & opuſc. 13. & 14. Ad hoc ergo vt obiectum in conceptu reddatur cognitum, vt *quod*, & ipſum verbum conſtituat obiectum cognitum intrinſecè, non indiget reflexione, & in hoc conſiſtit idea; benè tamen indiget reflexione, vt cognoſcatur entitas conceptus. Quare D, Tho. etiam ipſi conceptui attribuit, quod ſit cognitum, vt *quod*,

cum

cùm dicit in q. 4 de verit. ar. 3. ad d. *Quòd conceptio intellectus non ſolum, eſt id quod intellectum eſt, ſed etiam id, quo res intelligitur. vt ſic id quod intelligitur, poſſit dici, & res ipſa, & conceptio intellectus.* & 1. p. q. 15. artic. 2. *Forma domus in mente ædificatoris eſt aliquid ab eo intellectum, ad cuius ſimilitudinem domum format.*

Ad confirmationẽ reſpondetur, eſſe diſparem rationem de fine, & de idea, quod finis mouet ad ſui aſſecutionem, idea verò ad ſui imitationem. Obiectum autem aſſequibile non eſt res ipſa, vt denudata à conditionibus materialibus, & reddita immaterialis in mente, ſed vt exiſtit indiuidualiter in re extra intellectum. At verò obiectum imitabile ex directione intellectus, debet eſſe formatum per ipſum intellectum, vt in re ad extra ponatur res exemplata, & deriuata à tali forma, & ita idea non habet eſſe intra intellectum tanquam conditionem ſicut finis, ſed per ſe ei conuenit, vt ratio. Quando verò dicitur applicari per ipſam cognitionem ad opus. *Reſpondetur*, applicari per cognitionem, non vt formantem ipſam ideam, ſed vt imperantem efficaciter eius executionem, poſtquam eſt formata.

Tertio arguitur, idea ſic explicata à nobis non poteſt habere veram cauſalitatem, ergo non eſt vera cauſa. Nam quòd non ſit cauſa materialis, conſtat, cùm non recipiat formam, ſed originet ipſam. Neque eſt finalis, quia vt nuper dictum eſt, non mouet ratione bonitatis realis, & habendo apprehenſionem tanquam conditionem, ſicut requiritur ad rationem finis. Neque eſt cauſalitas formalis, quia

non

non informat intrinſece per vnionem, quæ eſt cauſalitas formæ. Si autem dicatur, cauſare formaliter extrinſecè; in primis non apparet in quo conſiſtat iſta cauſalitas, nec eſt alia quam obiectiua, qua mouetur artifex ad formandum ideam, in quo tamen non conſiſtit cauſalitas cauſæ exemplaris, tùm quia non requiritur per ſe ad exemplar; quod accipiatur, & formetur ab aliquo obiecto ad extra, ſed tantum quòd in intellectu detur ſpecies, & repræſentatio rei faciendæ, vndecumque accipiatur, tum quia iſta obiectiua motio non eſt ipſa cauſalitas exemplaris, ſed antecedit formationem eius, mouendo intellectum ad formandum conceptum, & ideam, quæ poſtquam eſt formata, cauſat exemplar, & hæc cauſalitas iam non eſt obiectiua, id eſt, ab obiecto ad intellectum. Nec denique eſt cauſalitas efficiens, quia non poteſt efficienter cauſare, niſi modo metaphorico, eò quòd idea tantum operatur per imitationem, quæ non eſt influxus phyſicus, ſed cognitus, & media excitatione factus, quod pertinet ad cauſam moralem, non phyſicam.

Reſpond. hoc argumentum petere difficultatem de cauſalitate ideæ. In quo aliqui exiſtimant, non habere cauſalitatem, niſi metaphoricam, id eſt, in ratione eſſe cogniti, non in ratione eſſe phyſici. Ita Martinez in hoc lib. cap. 3. q. 1. & Fuente 2. Phyſ. q. 8. diffic. 3. art. 1. Et ad cauſam efficientem eſſe reducendum, cenſetur. Pater Suar. diſp. 25. Met. ſect. 2.

Nihilominus dicendum eſt cauſalitatem ideæ reduci poſſe ad efficientem, & finalem,

ſed

ſed ſpecialiter, & propriè ad formalem, quatenus eſt forma extrinſeca formans, ſed non informans. Eſt communis inter Thomiſtas, & quod habeat rationem cauſæ finalis ſumitur ex D.Tho.q.3. de veritate, art.1. in fine corporis, & 3. contra Gent. cap. 19. vbi id expreſsè dicit. Ratio verò efficientiæ attribuitur à D. Tho. quodl. 7. art. 3. vbi inquit: *Quòd artifex cognoſcit artificiatum per eam formam per quã ipſum facit.* Et ratio eſt, quia idea & ars ſimul concurrunt ad artificiatum, & idea ſe habet, vt forma practica; ergo vt operatiua, & efficiens per artem. Ratio enim practici efficientiam importat, ſiue ex proprijs, ſiue ex voluntate participatam: nam ideam operari adiuncto amore voluntatis, docet D. Tho. 1.p.q.45. art. 6. Quare ſicut agens naturale operatur per formam ſuam, cui aſſimilat effectum, & illa forma eſt ratio operandi, quia eſt ratio aſſimilandi, ita agens artificiale ratione formæ idealis aſſimilat ſibi effectum, & conſequenter ratione illius operatur efficienter directiuè, ſeu intentionaliter, non efficienter executiuè.

Quòd verò propriè pertineat ad ideam ratio cauſæ formalis extrinſecæ ſumitur ex Ariſt. 5. Metaphyſ. tex. 2. vbi inquit: *Quod forma eſt ſpecies, & exemplar.* Quem textum explicans S. Thom. ibidem lect. 2. ait: *Alio modo dicitur cauſa ſpecies, & exemplar, & hæc eſt cauſa formalis, quæ comparatur dupliciter ad rem. vno modo ſicut forma intrinſeca rei, & hæc dicitur ſpecies. alio modo ſicut extrinſeca à re, ad cuius tamen ſimilitudinem res fieri dicitur, & ſecundum hoc exemplar rei dicitur forma.* Ratio autem

tem eſt, quia forma intrinſeca non eſt aliud, quàm quædam forma participata ab idea, ad cuius ſimilitudinem fit, & per ordinē ad quam regulatur eius veritas, & perfectio, ſicut in artificialibus forma artefacti deriuatur à forma artificis, & per illam regulatur eius propria ratio, in naturalibus autem formæ naturales regulantur, & participantur ab ideis diuinis, ergo idea habet rationem formæ extrinſecè ſpecificantis, & originantis formam participatam, quæ informat ſubiectum intrinſecè, ergo in eadem linea cauſandi, qūa forma intrinſeca cauſat, debet etiam idea extrinſecè cauſare, in quantum forma intrinſeca eſt quæ eam expreſſio ideæ, & per eam regulatur, & ſpecificatur propria ratio talis formæ. Specificatiuum autem cauſam formalem importat. Et ex eadem ratione conſtat ideam habere rationem cauſæ finalis, quia forma exemplata reſpicit exemplar, vt perfectiuum ſui, & per conuenientiam ad ipſum perficitur, ergo vt finem, quia perfectio alicuius, finis cuius eſt. Neque obſtat, quod actio producens exemplatum, non intendit pro fine ipſam conformitatem ad exemplar, ſed formam ipſam in ſe, conformitas verò ſolum ſe habet, vt commenſuratio, & regulatio quædam formæ inducendæ: hoc inquam non obſtat, quia non repugnat, quod ipſa regula etiam ſit finis, quando ex ipſa regulatione reſultat aliquod bonum, & perfectio in regulato, vt conſtat in morali actu.

Quod ſi petas: in quo conſiſtat iſta cauſalitas formalis extrinſeca? Reſpondetur, quòd cum forma extrinſeca non communicet ſe

ipſam

ipſam immediatè per coniunctionē ſui; oportet quod exemplar identificet ſuam cauſalitatem cum actione efficientis, eò quòd non operatur ſine arte efficiente, & dirigente, ſed tamen in illa directione, & operatione artis, & datur proceſſus efficientiæ, quatenus res extrahitur de non eſſe ad eſſe à principio artis, & datur imitatio paſſiua, & ſpecificabilis à forma exemplati, per quam regulatur, & ſub hac ratione dicit cauſalitatem formalem extrinſecam, quatenus per imitationem dat ſpeciem; ſpecificatiuum autem cauſa formalis eſt. Neque hoc eſt addere nouum genus cauſæ præter quatuor; tùm quia illud Ariſtoteles poſuit numerando exemplar inter cauſas; tùm, quia ad formalem reduxit.

Vnde ad oppoſitas inſtantias reſpond. Ad primam, de cauſalitate finali dicitur, quòd idea non eſt finis, vt aſſequibilis, ſed vt imitabilis, & ideò non oportet, quod habeat apprehenſionem tanquam conditionem tantum ſicut finis, qui in re eſt aſſequibilis & ſic reductiuè tantum pertinet ad cauſam finalem.

Ad ſecundam inſtantiam, quod attinet ad explicationem ipſius cauſalitatis formalis, in quo conſiſtat, iam dictum eſt. Quod verò dicitur iſtam cauſalitatem eſſe obiectiuam. *Reſpond.* Non conſiſtere in cauſalitate obiecti ad potentiam, hæc enim non requiritur per ſe ad rationem exemplaris, ſed tantum antecedenter in nobis, quia acquirimus cognitionem ab obiectis, ſed cauſalitas iſta formalis eſt per conformitatem formæ imitabilis ad rem extra, vt deductam ab illa per imitationem; vt enim ſæpè docet D. Thom. agendo de

veri-

veritate, vt 1.p. q.16. & q.1. de veritate; aliquando cognitio quæ eſt veritas formalis ſumitur ab obiectiua, quæ tranſcendentalis eſt, aliquando è conuerſo veritas in rebus ſumitur ab intellectu, vt in artefactis, & ideò omnis veritas creata ſumitur per conformitatem ad ideas diuinas, à quibus exemplatur, tanquam artificiatum; ſicut ergo in noſtra cognitionē veritas ſumitur à rebus per conformitatem ad eas, vt ad obiecta, ita quando exemplatur aliquid ab idea, ſumit veritatem ab illa per conformitatem imitationis, quæ etiam eſt ſpecificatio quædam veritatis.

Ad vltimam inſtantiam, de cauſalitate efficientiæ, Reſpond. hanc habere ideam, non vt obiectum cognitum præcisè, ſed vt cognitum practicè, quod per artem, & imperium mouet efficienter, cuius efficaciæ ratio oritur à voluntate, quæ eſt primum mouens quoad exercitium, & imperium, vt doceri ſolet 1.2. q.9. & q.17. Vndè hæc efficientia non magis metaphorica eſt, quàm quæcumque efficientia voluntatis, & mediante motione voluntatis efficientia artis practicæ in intellectu.

De eſſentia verò diuina quomodo ſit idea, vt cognita imitabiliter, & comparatiuè ad creaturas, cui creaturæ aſſimilantur tanquam eminentiſſimo exemplari ſimilitudine quidem æquiuoca, ſed perfectiſſimè exprimente, & attingente, quidquid participatur in creatura, ad Theologos remittimus, qui de hoc agunt, 1.p.q.15.

QVÆ-

QVÆSTIO XII.

De cauſa efficienti.

DAri cauſas efficientes tàm per ſe notum eſt, quàm dari effectus, & ideò non inquirimus, an detur vera efficientia, etiam in cauſis creatis, cùm conſtet tam multos effeus earum dari. Sicut autem in cauſa mateali, & formali ad quatuor capita reduximus, ıæ tractanda ſunt, ita in cauſa efficienti: poſt enim cõſiderari primò ipſa cauſa operans, m vt principium *quod*, quàm vt principium *uo*. Secundò, eius cauſalitas. Tertiò, condiɔnes cauſandi. Quattò, res cauſatæ. Et quim terminus ſeu effectus cauſæ efficientis non bet aliquam difficultatem, cùm omne illud od eſt dependens in eſſe, ſit efficienter caubile, & quod eſt tranſmutabile modo corpoɔ, eſt etiam effectibile motu phyſico. Similer de conditionibus cauſandi, quæ ſunt duæ, licet, ex parte efficientis exiſtentiam, & ex rte paſſi approximatio, non diſputabimus in æſenti, quia de exiſtentia egimus ſupra æſt. 7. & obiter in hac diſputatione attingeıs, quomodo requiratur ad efficiendum. De proximatione autem infra lib. 7. tractandum, vbi agemus de contactu agentis, & mobi. Quare in præſenti ſolum duo reſtant explinda, ſcilicet de ipſo efficienti quid ſit, eiuſ principio formali operante vt *quo*, ſecunde eius cauſalitate.

ARTICVLVS. I.

Quid ſit cauſa efficiens, & quotuplex?

CAuſa efficiens breuiſſimè definita eſt à Philoſopho in hoc 2. lib. cap. 3 tex. 9. & 1. de generatione tex. 55. *Efficiens eſt id, vnde primum principium eſt mutationis, & quietis,* quod alijs verbis dici ſolet: *Eſt id vnde incipit motus.* Et alij extenſius. *Eſt principium extrinſecum per ſe, à quo primò profluit motus.* Per ly *principium* conuenit cum reliquis cauſis, & cum priuatione; per ly *extrinſecum* differt à materia, & forma, & conuenit cum priuatione, & fine per ly *per ſe* differt à priuatione, quæ ſolum eſt principium per accidens; per ly *profluit* differt à fine, qui ſolùm intentione, & metaphora agit, non pro fluxu, & executione.

Vt autem videamus hæc omnia includi in definitione Ariſtotelis tradita, ſolum oportet eius particulas formaliter, & cum præciſione intelligere. Etenim cauſa materialis, & formalis, non poſſunt eſſe primum principium mutationis, eò quòd cauſant requirendo vnionem, ſeu media vnione, quæ autem vnita cauſant, ſupponunt cauſam priorem vnientem, atque adeò immutantem, quia omnis vnio in aliqua mutatione fundatur, & ſic materia, & forma non poſſunt eſſe primum principium mutationis, ſiquidem debent eſſe mutatæ, vt cauſent tanquam coniunctæ. Per hoc autem, quod dicitur principium, ſi præciſe intelligatur, diſtinguitur à fine, quia finis non eſt purè princi-

principium, ſed etiam terminus, nec ſimiliter eſt principium mutationis, ſub formalitate mutationis, ſed intentionis eius, & ſic non eſt principium mutationis, vt executæ, quæ propriè mutatio eſt: ante executionem enim intenditur mutatio, non eſt mutatio. Denique priuatio excluditur per illam particulam, *primum*, & per illam particulam, *Vnde*: licèt enim priuatio ſit principium, non tamen eſt primum, quia negatio ſupponit affirmationem, & ſubiectum, in quo eſt; vnde materia eſt prior priuatione, efficiens autem etiam eſt prius materia in ſuo genere in cauſando. Similiter ly *vnde*, dicit originem à quo; priuatio autem non dicit originem, ſed derelictionem termini à quo, neque eſt aliquid, & ſic ab illa non incipit mutatio.

Ex qua explicatione ſoluuntur plura, quæ contra hanc definitionem adduci ſolent. Primò enim obijcitur, quia hæc definitio coincidit cum definitione naturæ; dicitur enim natura primum principium motus, & quietis, &c. Vbi ly primum principium, applicatur non ſolum efficienti, ſed etiam materiæ, & formæ, alijſque principijs entis naturalis, in hac autem definitione idem applicatur cauſæ efficienti, cùm dicitur primum principium, vnde eſt mutatio, & quies; ergo inconuenienter hic vel ibi, ponitur ly primum principium. Secundò, quando dicitur primum principium, vel ſumitur primum abſolutè, & ſimpliciter, vel in determinato genere. Si primum, non conuenit definitio efficienri, ſed fini, qui eſt primus inter omnes cauſas, vel ſaltem nõ omni efficienti, ſed tantum primæ cauſæ, quia illa eſt

primum

primum principium ſimpliciter, vnde incipit motus, à cauſa autem ſecunda non incipit, niſi ex ſubordinatione ad primam. Et dato quòd conueniat etiam cauſæ ſecundæ, non conuenit, niſi cauſæ principali, quia inſtrumentum non habet in ſe principium, vnde incipit motus, quia nō habet in ſe virtutem ad effectum principalem, ſed accipit à cauſa ſuperiori. Et tertiò, quia iſta definitio non conuenit omni cauſæ efficienti, nam cauſæ creanti non conuenit, quæ maximè eſt efficiens, & tamen non eſt principium mutationis, quia creatio non eſt mutatio, cùm careat ſubiecto, vt docet S.Th. 1.p.q.45. art.2.

Ad primum reſpondetur, naturam dici primum principium motus, non abſolutè, ſed eius in quo eſt, & ſic eſt primum principium intrinſecum. At verò cauſa efficiens eſt primum principium etiam extrinſecum mutationis. Vndè non coincidit eius definitio cum definitione naturæ.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd ſumitur ly primum reſpectiuè ad alia genera cauſarum, & reſpectiuè ad mutationem, vt mutatio eſt executa, non vt intenta, & ſic primum genus cauſæ in executione eſt efficiens, quæ tamen ſupponit cauſam finalem, quæ eſt cauſa in intentione. Ad id quod additur de cauſa prima & ſecunda reſpondetur, quod etiam cauſa ſecunda eſt primum principium motus in genere efficientis, ſed non in omni ordine efficientis, id eſt ſi comparetur genus efficientis ad alia genera cauſarum, primum genus eſt efficiens, ſed tamen intra ipſum efficiens dantur diuerſi ordines; & cauſa ſecunda non eſt primi ordinis,

nis, licèt ſit primi generis. Similiter dicimus de inſtrumento, quod eſt primum principium motus miniſterialiter, non principaliter, quod eſt eſſe primum ſecundùm quid, & reductiuè, quia ſic eſt cauſa.

Ad tertium respondetur, quòd Philoſophus poſuit nomen mutationis, quia tantum loquebatur de efficiente ſupponente materiam, erat enim apud veteres creatio ex nihilo omninò ignota, propter illud axioma, *Ex nihilo nihil fit.* Si tamen extendatur diffinitio ad cauſam creantem, oportet etiam extendere nomen mutationis ad mutationem metaphyſicam, ſeu ex modo ſignificandi, quæ ſaluatur in hoc præciſe, quòd fiat tranſitus de non eſſe ad eſſe, phyſica autem mutatio eſt de non eſſe ad eſſe in aliquo ſubiecto, & hæc mutatio negatur creationi, prima verò non negatur, ſed aſſeritur à D. Tho. citato loco primæ partis.

Circa diuiſionem cauſæ efficientis, primò diuiditur cauſa efficiens in cauſam per ſe, & per accidens, de qua diuiſione agemus in q. de ſubordinat. cauſarum: cauſa per ſe diuiditur in principalem, & inſtrumentalem, de qua agemus ibidem. Principalis cauſa plures habet diuiſiones; diuiditur enim in cauſam primam, & ſecundam, vniuerſalem, & particularem; eſſentialiter ſubordinatam, & accidentaliter ſubordinatam, æquiuocam, & vniuocam, totalem, & partialem, liberam, & neceſſariam, phyſicam, & moralem; de quibus diuiſionibus aliqua attingemus in diſputationibus de ſubordinatione cauſarum vniuerſalis, & particularis, primæ, & ſecũdæ: de partiali, & totali ſatis egimus ſupra tractando an poſſit duplex cauſa totalis ſimul con-

Digitized by Google

concurrere ad eundem effectum. De æquiuoca, & vniuoca aliquid attingemus in ſequenti articulo, vbi etiam agemus de efficiẽte, vt *quod* & vt *quo*: & non tradimus in præſenti definitiones omnium iſtarum cauſarum; quia non poſſumus illas explicare, niſi tractentur difficultates, quæ circa illas verſantur.

Aduertendum tamen eſt, plures ex iſtis diuiſionibus non conuenire ſpecialiter cauſæ efficienti; nam cauſa per ſe, & per accidens, vniuerſalis, & particularis, æquiuoca, & vniuoca, totalis, & partialis, etiam in fine, & alijs cauſis poſſunt inueniri. Propriè autem ad cauſam efficientem videtur pertinere ratio principalis, & inſtrumentalis, eò quòd ad ſolam efficientem pertinet agere, per communicationem virtutis, & ideò poteſt mouere inſtrumentum. Similiter cauſa moralis ad efficientem pertinet, & ad illam eam reducit Ariſtoteles in cap. 3. huius libri, agens de cauſa efficiente, licèt motio metaphorica finis, etiam aliquibus moralis videatur, de quo infra q. 13. Quare D. Thom. in hoc 2. Phyſ. lect, 5. omnes diuiſiones cauſæ efficientis reducit ad quatuor: *Quadruplex* (inquit) *eſt cauſa efficiens. ſcilicet perficiens, præparans, adiuuans, & conſilians. Perficiens eſt, quæ dat comeplementum motui ſeu mutationi, ſicut quæ introducit formã ſubſtantialem in generatione. Præparans ſeu diſponens eſt, quæ aptat materiam ad vltimum complementum. Adiuuans. quæ non operatur ad proprium finem, ſed ad finem alterius. Conſilians autem in his, quæ agunt à propoſito eſt, quæ dat agenti formam per quam agit: nam agens à propoſito agit per ſcientiam, quam conſilians*

ſilians ſibi tradit. Hæc D.Thomas, vbi obiter explicat cauſam moralem in conſiliante, principalem autem, & inſtrumentalem in reliquis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in cauſis creatis principium efficiendi, vt quo ſit accidens?

SVpponimus formam ſubſtantialem requiri ad operandum tanquam radicale principium, itàvt accidens non ſit totale principium efficiendi præſertim alias ſubſtantias, licet aliqui oppoſitum ſenſerint. Eſt tamen communis ſenſus Ariſtotelis, quòd forma ſubſtantialis ſit principium *quo* generationis ſubſtantialis, vt patet 1. de generat. tex. 54. & 55. & ibi D.Tho.lect.20. in fine, Rxpreſſius tamen id habet Philoſoph. in 2.de anima,tex.24. vbi inquit: *Quòd id quo viuimus, & ſentimus, bifariam dicitur, & perinde atque id quo ſumus, & id etiam quo ſani ſumus, atque valemus, quoddã enim ſcientiam, quoddam animam dicimus, quippe cum vtroque ſcire dicamur*. Et ſubdit: *Quòd ſcientia, & ſanitas forma quædam, & ſpecies eſt, & ratio, & tanquam actus ſuſcipientis ſcientiam, anima autem id, quo viuimus, & ſentimus, & intelligimus primò*. Ergo ſecundum Philoſophum, anima quæ eſt forma ſubſtantialis, primum principium eſt, ſeu radicale agendi. Et idem docet D.Thom. 1.p. q. 77. art.1. ad quartum,& alijs locis. *Et ratio* eſt manifeſta, quia forma accidentalis non poteſt eſſe primum principium operandi, quia

Digitized by Google

non eſt prima ratio, & principium eſſendi, ita enim ſe habet aliquid in operando ſicut in eſſendo, operari enim ſequitur eſſe, ſed principium eſſendi vt *quo* principale eſt forma ſubſtantialis, ergo etiam eſt principale principium, vt *quo* operandi.

Nec valet dicere, quòd accidens in ratione productiui eſt nobilius, non in ratione entis. Nam contra eſt, quia ſi accidens in ratione productiui principalis, & totalis eſt nobilius ſubſtantia, etiam in ratione entis erit, quia principalis ratio producendi eſt actiuitas, & hæc conſtat actualitate, actualitas autem eſt perfectio entis, ergo ſi in ratione actualitatis, & actiuitatis eſt perfectius, in ratione entitatis perfectius eſt: aliàs enim quomodo totam entitatem rei producendæ continere poſſet, & dare, ſi in entitate eſt inferior?

Quare tota difficultas reducitur ad hoc, an ipſa forma ſubſtantialis, ſicut eſt principium radicale, & primum operandi, ita ſit proximum, & immediatum, an verò requiratur aliquod accidens ſuperadditum tanquam principium proximum operandi reſpectu cuiuſcumque operationis etiam ſubſtantialis: de qua eſt præcipuè difficultas, quomodo poſſit accidens attingere ſubſtantiam tanquam virtus operatiua. In quo eſt celebris controuerſia inter D. Thom. & Scotum. Nam Scot. in 2. diſt. 16. q. 1. & in 4. diſt. 22, q. 3. & 9. Met. q. 7. & cõmuniter eius Schola, & Durãd. in 4. diſt. 12. q. 2. & Valles controu. 3. ad Tyrones, & alij exiſtimant ſubſtantiam ſe ipſa eſſe immediatum principium agendi. At verò D. Thom. oppoſitum tenet 1. p. q. 54. art. 3. & q. 59. art. 2. &

q. 77.

q.77.art.1.& q.115.art.1. ad 5. pluribus alijs locis, & ſequuntur communiter Thomiſtæ, vt Caietanus locis citatis, & Ferrar. 4. contra Gentil. cap.66. & alij qui poſſunt videri in curſu Carm. hic in diſp.10.q.4. Suarez diſp. 18. Met. ſect.2. num.9.

Sit ergo vnica concluſio. De facto ſubſtantia operatur medio accidente tanquam principio proximo, & immediato, & de poſſibili ſubſtantia creata non eſt capax, vt ſit immediatè principium operandi. Prima pars deducitur ex experientia, qua videmus multa generari diſtantibus, vel abſentibus ſuis agentibus ſubſtantialibus, relicta aliqua virtute, ſeu diſpoſitione accidentali, vt patet, cùm Sol generat aurum in viſceribus terræ, à qua tam longe diſtat ſubſtantia Solis, & cùm ignis reddit ferrum candens calore ſuo, à quo exuritur ſtuppa etiam extincto igne, à quo proceſſit calor, & ex ſemine deciſo ab animali generatur aliud animal, etiam mortuo, vel abſente illo à quo deciſum eſt. In his igitur caſibus non datur ſubſtantia, quæ immediatè operetur illum effectum. Non ſubſtantia diſtans, vel abſens, quia hæc non eſt ibi, vbi eſt actio, & effectus: Non ſubſtantia illi propinquior, v.g. cum generatur aurum à Sole, terra, vel lapis, quæ illi magis appropinquant, quia eſt omninò diſſimilis ipſi auro, & per accidens eſt, quod ibi ſit terra, vel lapis, poſſet enim eſſe quodlibet aliud corpus, quod æque benè produceret illud aurum, ſi per ſubſtantiam ipſam, quæ omninò diſſimilis eſt, & non per virtutem accidentalem ſuperadditam à cælo, debet illud producere. Nec denique ipſa Dei ſub-

ſtantia producit iſtos effectus abſente, vel diſtante cauſa, quia ſic tollimus actiones à cauſis ſecundis, & ad ſolum Deum reducimus generationes rerum abſentium, vel diſtantium, cum tamen videamus, quòd aliquis dicitur verè, & propriè filius alicuius, licèt ſit abſens, vel diſtans, quando generatur, & naſcitur, imò rariſſimè animal eſt in diſtans, quomodo filius gignitur perfectè.

Nec vales dicere, quòd eſt diſpoſitiuè ab illa cauſa diſtanti, vel abſenti, licèt non effectiuè. Contra hoc enim eſt, quia ſi ſolum procedit diſpoſitio à tali cauſa, & ipſa diſpoſitio effectiuè non attingit ſubſtantiam, quia accidens eſt, & ab ipſa ſubſtantia cauſæ non producitur, quia abſens, vel non exiſtens eſt; ergo quantumcumque diſponat, tamen iſte effectus, qui eſt ſubſtantia, nunquam verificari poteſt, quòd ſit effectus illius, quia eſſe effectum eſt idem, quod procedere, & ſic tollimus effectus à cauſis ſecundis, licèt ponamus diſpoſitiones. Ridiculum autem eſt recurrere ad naturam vniuerſalem, cum in vnaquaque natura ſit particulare principium motus, ſeu effectus, vt dicit S. Tho. opuſc. 35.

Secunda pars concluſionis difficilioris eſt probationis, duplici tamen diſcurſu probatur à D. Thom. Prima ratio eſt prima parte, q. 54. art. 3. & q. 79. ar. 1. quia operatio eſt actus ſecundus operantis, ſicut eſſe ſeu exiſtentia eſt actus ſecundus eſſentiæ, ergo vbi operatio diſtinguitur ab eſſe, principium quoque operandi debet diſtingui à principio eſſendi, conſtat autem, quòd in rebus creatis operatio diſtinguitur ab eſſe, ſiquidem operatio debet

pro-

procedere à ſubſtantia exiſtente: ſimiliter contingit operationes multiplicari, & variari, non variato eſſe, ergo in omni re creata principium proximum operandi diſtinguitur à ſubſtantia, quæ eſt principium eſſendi. Primum antecedens conſtat, quia operatio comparatur ad operantem, ſicut actus ſecundus, & vltimus ad primum, ergo habet ſe ſicut eſſe reſpectu eſſentiæ. Prima verò conſequentia probatur, quia omnis potentia diſtinguitur penes ordinem ad actum proprium, & per ſe ſpecificatiuum illius, quia actus eſt qui diſtinguit, ergo cùm proprius, & per ſe actus operantis ſit operatio, & actus eſſentiæ ſit exiſtentia, proprium principium operandi erit diſtinctum à principio per ſe ipſius eſſe. Nec obſtat, quòd etiam accidens habet eſſe, & ſic etiam probaretur de illo, quod primario reſpicit eſſe, & indiget alio principio proximo ad operandum. Contra enim eſt, quia accidens non habet per ſe eſſe, ſed in alio, & ſic non eſt principium per ſe eſſendi, nec immediatum. Principium autem per ſe ipſius eſſe eſt ſubſtantia, vndè hæc ſola dicitur ens per ſe exiſtens.

Sed obÿcies contra hanc rationem, quia inſtatur in multis, nam in primis dici poteſt, quòd eſſe, & operari ſe habent tanquam actus primarius, & ſecundarius, vel tanquam duo actus inadæquati, operari enim conſecutiuè ſe habet ad eſſe, ergo poſſunt pertinere ad idem principium ſpecificabile. Secundò inſtatur in ipſa ſubſtantia, quæ ſaltem remote eſt principium operandi, & ordinatur ad operationem, ſi autem ratio facta aliquid pro-

bat quòd non ſit principium remotum, vel non oſtendit, quòd non ſit proximum. Tertiò inſtatur, in ipſa ſubſtantia, quatenus eſt principium paſſiuum recipiens accidentia, nam etiam principium paſſiuum ſpecificatur ab actu recepto, ſicut actiuum ab actu elicito, & tamen poteſt ſubſtantia immediatè recipere aliquod accidens, licèt potentia recipiens, & actus receptus non ſint in eodem genere: ergo ſimiliter poterit eſſe immediata potentia operationis, licèt potentia, & actus non ſint in eodem genere. Vltimò inſtatur, quia ipſæ potentiæ dimanant immediatè à ſubſtantia; ergo ſubſtantia immediatè influit in illas, dimanatio enim cauſalitas, & influxus eſt.

Ad primam inſtantiam, Reſpondetur, quod operatio licèt ſit actus ſecundarius entitatiuè, quia ſequitur ad eſſe, eſt tamen primarius in ſpecificando aliquod principium, & non ſubſtantiam, quia hæc non ſpecificatur ab alio extra, cum ſit abſolutè in ſe, & ad ſe, & ſic tota eius ſpecificatio eſt ante operationem; ergo præter ſubſtantiam aliud eſt principium ſpecificabile per ſe ab operatione, & hoc eſt accidens. Niſi dicatur, quòd operationes nullo modo ſpecificant, ſed tantum ſecundario conſequuntur ad ſpecificatiuum; quod eſt deſtruere alterum principium in Philoſophia notiſſimum, & à nobis in libris de anima tractandum, ſcilicet, quod operatiua in quantum talia diſtinguuntur penes operationes, quia eſſentialiter ordinantur, & determinantur diuerſa operatiua per ordinem ad diuerſas operationes, ad quas per ſe tendunt. Ergo ſi ſubſtantia ſe ipſa eſt operatiua, ſe ipſa eſt ſpeci-

ſpecificabilis ab operatione, vel ſi non eſt ſpecificabilis, non eſt ipſa operatiua.

Ad ſecundam inſtantiam dicitur, quod hoc ipſo quod ſubſtantia eſt remotum principium operationis, non poteſt ſpecificari ab illo; tùm quia eſſe remotum principium eſt eſſe principium radicale, & virtuale, ſpecificatiuũ autem non ſpecificat niſi formaliter, quia determinat ſuum ſpecificatum, & ſpecies rei non conuenit illi radicaliter, ſed formaliter; tum etiam quia principium remotum, & radicale ſtat benè, quod ſit indifferens ad plures operationes, quæ in illo radicantur, & ſic ab illis non ſpecificatur, nec determinatur, ſed ſupponit aliud à quo determinetur, & ad quod per ſe ordinetur, ſcilicet eſſe; & ſic benè ſtat, quod remote, ideſt radicaliter, & indifferenter ordinetur ad operationes, & tamen non ſpecificetur ab illis, & ſic dari debet aliud principium ab operatione ſpecificandum.

Ad tertiam inſtantiam dicitur, quod accidentia, licèt recipiantur in ſubſtantia, non tamen primò, & per ſe ſpecificant eam, quia ſupponunt ipſam in eſſe conſtitutam, vt ſuſtentet accidentia, non perficitur autem ab accidentibus niſi ſecundum quid, vnde non currit in illis dictum axioma, quod potentia, & actus ſunt in eodem genere, non enim intelligitur, niſi de actu ad quem per ſe ordinatur, vel à quo ſpecificatur potentia. Imò nec verificatur in omni ſpecificatiuo extrinſeco, nam potentia, quæ eſt qualitas, ſpecificatur ab operatione, quæ eſt actio, & generatio, quæ eſt accidens à termino, qui eſt ſubſtantia,

D. Thom. in 1. diſt. 7. q. 1. art. 2. ad 2. docet: *Quod non oportet, quod in eodem genere ponantur potentiæ, & actus, præcipuè de potentijs actiuis.* Intelligitur ergo quod actus, & potentia ſunt in eodem genere, id eſt inuenitur actus, & potentia in eodem genere, ſicut dicit Ariſtot. 9. met. quod in omni genere inuenitur actus, & potentia, vt homo in potentia ſeu in fieri, & in actu, album in potentia, & in actu pertinent ad idem genus, & ſic exponit S. Th. q. de anima, art. 13 Vel ſecundo actus, & potentia dicuntur eſſe in eodem genere reductiuè ſolum, & ſecundum proportionem, quia potentia proportionatur actui. Vel tertio ſunt in eodem genere, quando ordinantur actus, & potentia ad componendum vnum per ſe, vt materia, & forma in genere entitatiuo, ſpecies, & potentia in genere cognoſcibili. Nec noſtra probatio in hoc axiomate fundatur, ſed in eo quod potentia ſpecificatur ab operatione, quæ eſt diſtincta a ſubſtantia, & ſubſtantia non ſpecificatur ab operatione, ſed ordinatur ad eſſe, ergo aliquid eſt potentia, quod non eſt ſubſtantia.

Ad vltimam inſtantiam dicitur, quod dimanatio eſt actio, ſed eadem cum productione ſubſtantiæ; agens enim immediatè producit ſubſtantiam, & mediatè paſſiones eius, quia qui dat formam, dat conſequentia ad formam, & ita dimanatio eſt ipſa actio agentis tangens immediatè ſubſtantiam, & mediatè paſſiones; vt dicemus art. vlt.

Secunda ratio D. Thomæ ſumitur ex 1. par. q. 77. art. 1. Si forma ſubſtantialis eſt immediatum principium operationum, habens formam,

Digitized by Google

mām', ſemper haberet operationem in actu, ſicut habens animam ſemper eſt viuens in actu, ſed habens formam non ſemper eſt actu operans: aliquando enim quieſcit: ergo ipſa forma ſubſtantialis non eſt potentia operatiua. Prima ſequela probatur, quia forma in quantum forma eſt actus non ordinatus ad alium actum, quia eſt actus vltimus generationis, ſed in quantum actus, non eſt principium operans, aliàs eſſet operans actu, & non potentia; ergo ratione alicuius ſuperadditi eſt operans. Quòd ſi dicas, benè poſſe eundem actum eſſe formam actu informantem, & in potentia operantem, vt patet in calore, qui ſecundum ſe eſt actus informans, & potentia calefaciens. Contra eſt, quia calor eſt potentia calefaciens, quia ſupponit aliud primum, & radicale, cuius ipſe eſt inſtrumentum operandi, vnde ſi ſubſtantia, cuius eſt inſtrumentum, non eſt ſemper actu operans, neque ipſe calor ſemper actu operabitur. At verò ſi ſubſtantia ſe ipſa eſſet actu operans, cum non eſſet operans, vt inſtrumentum alterius prioris operantis, ſed ſe ipſa immediatè operaretur, cum ſe ipſa ſit actus, ſe ipſa ſemper eſſet actu operans, ſicut ſemper eſt actu informans; in eadem enim indiuiſibili entitate ſundaretur, tunc operari, & informare.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur authoritate D. Thom. qui in 3. contra Gent. cap. 69. ait: *Quod ſi formæ accidentales, quæ ſunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones, multo magis for-*

ma ſubſtantialis habebit propriam actionem, per quam ſimilis forma introducatur in generatione: ergo concedit formæ ſubſtantiali aliquem influxum, & actionem, vt diſtinguitur ab accidentali. Et in 3. p. q.77. ar.3. inquit: *Quod actio formæ accidentalis ita dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ*. Et ſubdit: *Quod quando accidens ſeparatum operatur, actio, & efficientia formæ ſubſtantialis, ſuppletur à Deo, tanquam à primo agente, à quo dependet omnis actio formæ ſubſtantialis, & accidentalis*. Vbi etiam apertè diſtinguit actionem formæ ſubſtantialis ab accidentali, quod non verificatur, niſi ſubſtantia habeat actionem aliquam propriè, & immediatè.

Reſpond. In vtroque loco attribuere D.Th. actionem aliquam ſubſtantiæ non immediatè. vt ſequenti articulo explicabimus. Vndè non negat agere ſubſtantiam, mediante accidente, tanquam virtute, vt in illo loco contra Gentiles citato, inquit dicens: *Quod formæ accidentales agunt in virtute formæ ſubſtantialis, & ſic producunt effectum ſimilem, non ſibi tantum, ſed ei in cuius virtute agunt*; ergo intelligit D.Tho. agere ſubſtantiam mediante accidentali virtute.

Secundo arguitur, ratione fundamentali Scoti, quia ſubſtantia eſt nobilior ipſo accidente, & eſt id, in quo aſſimilatur genitum generanti, ergo oportet, quòd ſubſtantia aliquem influxum habeat immediatè in ipſam ſubſtantiam genitam. Patet conſequentia, quia virtus accidentalis ſemper manet inferior ad attingendam ſubſtantiam, & aſſimilan-

dandum illam ipſi generanti; ergo non poteſt eſſe tota ratio proximè, & immediatè generandi illam. Si dicatur ſubſtantiam eſſe principium radicale, & remotum, accidens autem inſtrumentale, & propinquum, quod poteſt eſſe imperfectius forma genita.

Contra hoc eſt primò, quia non obſtante influxu inſtrumenti, ſemper ipſi cauſæ principali attribuitur influxus, & motus; cùm in ipſum inſtrumentum; tum in ipſum effectum, ergo per hoc quod dicitur accidens inſtrumentum ſubſtantiæ, non tollitur, ſed aſtruitur, quod ſubſtantia proximè agat. Nam vel influit verè in tale inſtrumentum, vel non, ſi non influit, nec ipſum inſtrumentum redditur maioris virtutis, quàm habeat ex ſe, & ſic cùm ex ſe ſit inferius ad ſubſtantiam, nunquam poterit illam attingere. Si verò influit ipſa ſubſtantia in ipſum accidens, vtique ille influxus actio quædam eſt, & ſic à ſubſtantia immediatè dimanat aliqua actio. Secundò, quia non repugnat aliquam ſubſtantiam ita perfectam eſſe, ſicut illud coniunctum ex ſubſtantia, & accidente, nec enim hoc infinitam perfectionem poſtulat; ergo non eſt, cur ſubſtantiæ creatæ non attribuatur operari immediatè per ſe ipſam: nec eſt aliqua ratio, cur ſubſtantijs, quæ de facto ſunt, id non attribuatur. Tertiò quando paſſum eſt diſtans ab agente, vel virtus, qua operatur eſt illud accidens, quod eſt in paſſo, vel quod eſt in agente? Non quod eſt in paſſo; tùm quia hoc ſolum diſpoſitiuè ſe habet ad formam, non effectiuè: tùm quia cùm non poſſit accidens operari in abſtracto vt calor, ſed in concreto, vt cali-

calidum; ſi calor exiſtens in ligno, verbi gratia, produceret ignem in eo, lignum in quantum calidum in ſe produceret ignem, & ſe corrumperet. Si autem accidens, quod eſt in agente, producit ſubſtantiam, ruit totum fundamentum ad ponendum, quod accidens attingat ſubſtantiam, ſcilicet, quia quando agens eſt diſtans, oportet quod media aliqua virtute à ſe diffuſa operetur, ſiquidem ipſa virtus non diffuſa, ſed in agente exiſtens operatur. Quartò, quia calor de ſe eſt virtus ſufficiens ad producendum ſimilem calorem, vt cauſa principalis ergo etiam forma ſubſtantialis ad producendam ſimilem formam, quia non minus eſt illi proportionata, nec minus actiua, & in actu, quàm forma accidentalis reſpectu ſimilis formæ. Denique, quia potentia radicalis, quæ eſt in ſubſtantia, non minus ſpecificari debet, & ordinari ad operationem, cuius eſt radix, quam potentia immediata, & proxima; radix enim ad fructum ſe habet; vt ad ſpecificatiuum, ergo ſi hoc non obſtante, ſubſtantia poteſt eſſe radicale principium, etiam & proximum.

Ad principalem rationem reſpond. ſolutione ibi data. Ad primam replicam dicemus ſequenti articulo; ſufficit nunc aduertere, quòd accidens exiſtens in ipſo agente non eſt inſtrumentum motum, ſed coniunctum ipſi agenti, quod non eſt propriè inſtrumentum, ſed virtus ipſius operantis, conſequens formam ſubſtantialem, vt radicem à qua habet totam rationem agendi, vt deducitur ex D. Tho. 1. p. q. 77. art. 1. ad 3. & 4. & q. 115. art. 1. ad 5. Virtus autem ab agente diffuſa, & decisa, ipſa

ſtu-

Digitized by Google

diffuſione, qua emittitur ſufficienter, dicitur mota ab operante exit enim ab illo, vt virtus eius, & ſic non indiget influxu ſeorſum prouenienite ab ipſa ſubſtantia.

Ad ſecundam inſtantiam reſpond. illam in multis deficere, verbi gratia, oculus cum ſpecie poteſt videre colorem, intellectus cum lumine gloriæ videre Deum, ſubſtantia cum ſubſiſtentia ſuperaddita ſuppoſitatur, & coniunctum ex iſtis non eſt infinitæ perfectionis; ergo poterit dari aliquis oculus ita perfectus, qui ſine ſpecie videat; intellectus, qui ſine lumine gloriæ ſit beatus; ſubſtantia, quæ ſine ſubſiſtentia ſuperaddita propria, vel aliena ſubſiſtat. Similiter ergo non poterit ſubſtantia ſine accidenti operari, licèt coniunctum ex ſubſtantia, & accidente non ſit infinitæ perfectionis. Et ratio iſtorum eſt, quia hoc petit limitatio rei creatæ, vt indigeat accidente ad operandum, eo quòd ipſa operatio in omni creatura eſt aliquid ei accidentale, ſicut exiſtentia, vt ponatur extra cauſas, ſi enim operatio eſſet ipſa ſubſtantia creaturæ, operari in actu eſſet de intrinſeca eius ratione, & ſic non operaretur præſupponendo totam conſtitutionem ſui, & exiſtentiam, ſed ipſa operatione conſtitüeretur, ſiquidem pertineret ad ipſam ſubſtantiam rei. Quare ipſa limitatio creaturæ exigit hoc, quòd eius operatio accidentalis illi ſit, & conſequenter, quòd etiam potentia proxima elicitiua illius ſit accidentalis, vt oſtenſum eſt, quia debet ſpecificari ab operatione. Videatur D. Th. opuſc. 69. vbi latè oſtendit, quomodo nulla creatura poteſt eſſe bona, & perfecta, niſi accidentibus ſuperadditis.

Ad

Ad tertiam inſtantiam reſpondetur, aliquos ita exiſtimare, quòd quando ignis, v. g. generat ignem per virtutem à ſe diffuſam, non producit effectiuè ignem à calore exiſtente in paſſo, ſed in igne generante, quia calor in paſſo ſolum diſpoſitiuè ſe habet reſpectu ignis geniti. Sed obſtat difficultas propoſita, nam ſi ignis, à quo calor eſt diffuſus, ſit diſtans, vel non exiſtens; & animal à quo deciſum eſt ſemen, iam ſit mortuum, quomodo poteſt effectiuè procedere ille effectus ab igne illo diſtante, vel non exiſtente, niſi quatenus manet aliqua virtus illius? Hæc autem eſt in aliquo paſſo, ergo non poteſt negari, quòd ab illa virtute diſponente, effectiuè procedat effectus.

Quare dicendum eſt, quod virtus diffuſa ab agente quæ actuat, & determinat materiam paſſi ad aliquam formam eſt diſpoſitio eius. Sed quia virtus diffuſa eſt etiam virtus agentis, vt docet S. Thom. 1. 2. q. 112. art. 3. ad 3. ideò etiam à tali virtute non repugnat procedere effectiuè effectum ſicut ab agente. Et cùm inſtatur, quòd ab ipſo ligno recipiente calorem, non poteſt effectiuè produci ignis, & ſe deſtruere. *Reſp.* quòd vt dicemus in libris de generat. diſpoſitio exiſtens in vno ſubiecto non agit effectiuè in ipſum ſed ſolum materiam eius diſponit formaliter; ſed diſpoſitio exiſtens in vna parte agit in ſibi immediatam, vel in corpore contiguo agit effectiuè in immediatum quod tangit, hoc enim modo multiplicatur calor per medium, v. g. per aerem, vel lignum, agente vna parte in aliam, & non idem in ſe ipſum, & ſimiliter in generatione animalis prius formatur vna pars ab immediato agente;

gente, & per illam formantur aliæ. Et pars quę immediatè agit in aliam, agit in virtute primi agentis, v.g. ignis à quo mouetur, & à quo diffunditur virtus, & aliquando pars illa ſic caleſacta peruenit ad ſummum calorem, & conuertitur in ignem, & ſic effectiuè agit ignem in partem immediatam: aliquando non ignitur in ſe propter aliquod impedimentum, & tamen effectiuè operatur vſquead vltimam diſpoſitionem in aliud, vt cum aerem immediatum non accendit, & comburit papyrum, vel ſulphur diſtans: Quod ſi ignis ſufficientem calorem non relinquit, & tamen producitur ignis, id erit quia ſuppletur quod deeſt ab alia cauſa, vel ab agente vniuerſali, & ille dicetur producere ignem. Et ſic ſaluatur, quòd in inſtanti generationis, & ſi compoſitum corrumpatur in quo ſunt accidentia, datur virtus à qua effectiuè procedat generatio, ſcilicet, ab ea quæ eſt in parte proxima, vel contigua, quæ non deſinit eſſe. Quomodo verò deſinentibus diſpoſitionibus antecedentibus ad deſitionem compoſiti corrupti, maneat materia eius determinata diſpoſitiuè ad formam, quæ generatur, dicemus lib. 1. de gen.

Ad 4. inſtan. reſp. ex D. Tho. in 1. diſt. 5. q. 2. art. 1. ad 3. calorem eſſe proportionatam virtutem, vt immediatè agat alium calorem virtute propria, non propter perfectionem in eſſendo, aut cauſando, ſed quia eſt ex natura ſua immediata ratio agendi, & immediatè ſpecificabilis ab operatione accidentali, & eius effectu, quod non conuenit ſubſtantiæ niſi radicaliter, & mediatè, vt dictum eſt. Et ſic in ente limitato maior dignitas eſt non imme-

bat quòd non ſit principium remotum, vel non oſtendit, quòd non ſit proximum. Tertiò inſtatur, in ipſa ſubſtantia, quatenus eſt principium paſſiuum recipiens accidentia, nam etiam principium paſſiuum ſpecificatur ab actu recepto, ſicut actiuum ab actu elicito, & tamen poteſt ſubſtantia immediatè recipere aliquod accidens, licèt potentia recipiens, & actus receptus non ſint in eodem genere: ergo ſimiliter poterit eſſe immediata potentia operationis, licèt potentia, & actus non ſint in eodem genere. Vltimò inſtatur, quia ipſæ potentiæ dimanant immediatè à ſubſtantia; ergo ſubſtantia immediatè influit in illas, dimanatio enim cauſalitas, & influxus eſt.

Ad primam inſtantiam, Reſpondetur, quod operatio licèt ſit actus ſecundarius entitatiuè, quia ſequitur ad eſſe, eſt tamen primarius in ſpecificando aliquod principium, & non ſubſtantiam, quia hæc non ſpecificatur ab alio extra, cum ſit abſolutè in ſe, & ad ſe, & ſic tota eius ſpecificatio eſt ante operationem; ergo præter ſubſtantiam aliud eſt principium ſpecificabile per ſe ab operatione, & hoc eſt accidens. Niſi dicatur, quòd operationes nullo modo ſpecificant, ſed tantum ſecundario conſequuntur ad ſpecificatiuum; quod eſt deſtruere alterum principium in Philoſophia notiſſimum, & à nobis in libris de anima tractandum, ſcilicet, quod operatiua in quantum talia diſtinguuntur penes operationes, quia eſſentialiter ordinantur, & determinantur diuerſa operatiua per ordinem ad diuerſas operationes, ad quas per ſe tendunt. Ergo ſi ſubſtantia ſe ipſa eſt operatiua, ſe ipſa eſt ſpeci-

ſpecificabilis ab operatione, vel ſi non eſt ſpecificabilis, non eſt ipſa operatiua.

Ad ſecundam inſtantiam dicitur, quod hoc ipſo quod ſubſtantia eſt remotum principium operationis, non poteſt ſpecificari ab illo, tùm quia eſſe remotum principium eſt eſſe principium radicale, & virtuale, ſpecificatiuū autem non ſpecificat niſi formaliter, quia determinat ſuum ſpecificatum, & ſpecies rei non conuenit illi radicaliter, ſed formaliter; tum etiam quia principium remotum, & radicale ſtat benè, quod ſit indifferens ad plures operationes, quæ in illo radicantur, & ſic ab illis non ſpecificatur, nec determinatur, ſed ſupponit aliud à quo determinetur, & ad quod per ſe ordinetur, ſcilicet eſſe; & ſic benè ſtat, quod remote, ideſt radicaliter, & indifferenter ordinetur ad operationes, & tamen non ſpecificetur ab illis, & ſic dari debet aliud principium ab operatione ſpecificandum.

Ad tertiam inſtantiam dicitur, quod accidentia, licèt recipiantur in ſubſtantia, non tamen primò, & per ſe ſpecificant eam, quia ſupponunt ipſam in eſſe conſtitutam, vt ſuſtentet accidentia, non perficitur autem ab accidentibus niſi ſecundum quid, vnde non currit in illis dictum axioma, quod potentia, & actus ſunt in eodem genere, non enim intelligitur, niſi de actu ad quem per ſe ordinatur, vel à quo ſpecificatur potentia. Imò nec verificatur in omni ſpecificatiuo extrinſeco, nam potentia, quæ eſt qualitas, ſpecificatur ab operatione, quæ eſt actio, & generatio, quæ eſt accidens à termino, qui eſt ſubſtantia,

D. Thom. in 1. diſt. 7. q. 1. art. 2. ad 2. docet. *Quod non oportet, quod in eodem genere ponantur potentiæ, & actus, præcipuè de potentijs actiuis.* Intelligitur ergo quod actus, & potentia ſunt in eodem genere, ideſt inuenitur actus, & potentia in eodem genere, ſicut dicit Ariſtot. 9. met. quod in omni genere inuenitur actus, & potentia, vt homo in potentia ſeu in fieri, & in actu, album in potentia, & in actu pertinent ad idem genus, & ſic exponit S. Th. q. de anima, art. 13 Vel ſecundo actus, & potentia dicuntur eſſe in eodem genere reductiuè ſolum, & ſecundum proportionem, quia potentia proportionatur actui. Vel tertio ſunt in eodem genere, quando ordinantur actus, & potentia ad componendum vnum per ſe, vt materia, & forma in genere entitatiuo, ſpecies, & potentia in genere cognoſcibili. Nec noſtra probatio in hoc axiomate fundatur, ſed in eo quod potentia ſpecificatur ab operatione, quæ eſt diſtincta à ſubſtantia, & ſubſtantia non ſpecificatur ab operatione, ſed ordinatur ad eſſe, ergo aliquid eſt potentia, quod non eſt ſubſtantia.

Ad vltimam inſtantiam dicitur, quod dimanatio eſt actio, ſed eadem cum productione ſubſtantiæ: agens enim immediatè producit ſubſtantiam, & mediatè paſſiones eius, quia qui dat formam, dat conſequentia ad formam, & ita dimanatio eſt ipſa actio agentis tangens immediatè ſubſtantiam, & mediatè paſſiones; vt dicemus art. vlt.

Secunda ratio D. Thomæ ſumitur ex 1. par. q. 77. art. 1. Si forma ſubſtantialis eſt immediatum principium operationum, habens formam,

mam,

mam', ſemper haberet operationem in actu, ſicut habens animam ſemper eſt viuens in actu, ſed habens formam non ſemper eſt actu operans: aliquando enim quieſcit: ergo ipſa forma ſubſtantialis non eſt potentia operatiua. Prima ſequela probatur, quia forma in quantum forma eſt actus non ordinatus ad alium actum, quia eſt actus vltimus generationis, ſed in quantum actus, non eſt principium operans, aliàs eſſet operans actu, & non potentia; ergo ratione alicuius ſuperadditi eſt operans. Quòd ſi dicas, benè poſſe eundem actum eſſe formam actu informantem, & in potentia operantem, vt patet in calore, qui ſecundum ſe eſt actus informans, & potentia calefaciens. Contra eſt, quia calor eſt potentia calefaciens, quia ſupponit aliud primum, & radicale, cuius ipſe eſt inſtrumentum operandi, vnde ſi ſubſtantia, cuius eſt inſtrumentum, non eſt ſemper actu operans, neque ipſe calor ſemper actu operabitur. At verò ſi ſubſtantia ſe ipſa eſſet actu operans, cum non eſſet operans, vt inſtrumentum alterius prioris operantis, ſed ſe ipſa immediatè operaretur, cum ſe ipſa ſit actus, ſe ipſa ſemper eſſet actu operans, ſicut ſemper eſt actu informans; in eadem enim indiuiſibili entitate fundaretur, tunc operari, & informare.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò arguitur authoritate D. Thom. qui in 3. contra Gent. cap. 69. ait: *Quod ſi formæ accidentales, quæ ſunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones, multo magis for-*

ma ſubſtantialis habebit propriam actionem, per quam ſimilis forma introducatur in generatione: ergo concedit formæ ſubſtantiali aliquem influxum, & actionem, vt diſtinguitur ab accidentali. Et in 3. p. q.77. ar.3. inquit: *Quod actio formæ accidentalis ita dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ*. Et ſubdit: *Quod quando accidens ſeparatum operatur, actio, & efficientia formæ ſubſtantialis, ſuppletur à Deo, tanquam à primo agente, à quo dependet omnis actio formæ ſubſtantialis, & accidentalis*. Vbi etiam apertè diſtinguit actionem formæ ſubſtantialis ab accidentali, quod non verificatur, niſi ſubſtantia habeat actionem aliquam propriè, & immediatè.

Reſpond. In vtroque loco attribuere D.Th. actionem aliquam ſubſtantiæ non immediatè, vt ſequenti articulo explicabimus. Vndè non negat agere ſubſtantiam, mediante accidente, tanquam virtute, vt in illo loco contra Gentiles citato, inquit dicens: *Quod formæ accidentales agunt in virtute formæ ſubſtantialis, & ſic producunt effectum ſimilem, non ſibi tantum, ſed ei in cuius virtute agunt*; ergo intelligit D.Tho. agere ſubſtantiam mediante accidentali virtute.

Secundo arguitur, ratione fundamentali Scoti, quia ſubſtantia eſt nobilior ipſo accidente, & eſt id, in quo aſſimilatur genitum generanti, ergo oportet, quòd ſubſtantia aliquem influxum habeat immediatè in ipſam ſubſtantiam genitam. Patet conſequentia, quia virtus accidentalis ſemper manet inferior ad attingendam ſubſtantiam, & aſſimilan-

dandum illam ipſi generanti; ergo non poteſt eſſe tota ratio proximè, & immediatè generandi illam. Si dicatur ſubſtantiam eſſe principium radicale, & remotum, accidens autem inſtrumentale, & propinquum, quod poteſt eſſe imperfectius forma genita.

Contra hoc eſt primò, quia non obſtante influxu inſtrumenti, ſemper ipſi cauſæ principali attribuitur influxus, & motus; cùm in ipſum inſtrumentum; tum in ipſum effectum, ergo per hoc quod dicitur accidens inſtrumentum ſubſtantiæ, non tollitur, ſed aſtruitur, quod ſubſtantia proximè agat. Nam vel influit verè in tale inſtrumentum, vel non, ſi non influit, nec ipſum inſtrumentum redditur maioris virtutis, quàm habeat ex ſe, & ſic cùm ex ſe ſit inferius ad ſubſtantiam, nunquam poterit illam attingere. Si verò influit ipſa ſubſtantia in ipſum accidens, vtique ille influxus actio quædam eſt, & ſic à ſubſtantia immediatè dimanat aliqua actio. Secundò, quia non repugnat aliquam ſubſtantiam ita perfectam eſſe, ſicut illud coniunctum ex ſubſtantia, & accidente, nec enim hoc infinitam perfectionem poſtulat; ergo non eſt, cur ſubſtantiæ creatæ non attribuatur operari immediatè per ſe ipſam: nec eſt aliqua ratio, cur ſubſtantijs, quæ de facto ſunt, id non attribuatur. Tertiò quando paſſum eſt diſtans ab agente, vel virtus, qua operatur eſt illud accidens, quod eſt in paſſo, vel quod eſt in agente? Non quod eſt in paſſo; tùm quia hoc ſolum diſpoſitiuè ſe habet ad formam, non effectiuè: tùm quia cùm non poſſit accidens operari in abſtracto vt calor, ſed in concreto, vt cali-

calidum; ſi calor exiſtens in ligno, verbi gratia, produceret ignem in eo, lignum in quantum calidum in ſe produceret ignem, & ſe corrumperet. Si autem accidens, quod eſt in agente, producit ſubſtantiam, ruit totum fundamentum ad ponendum, quod accidens attingat ſubſtantiam, ſcilicet, quia quando agens eſt diſtans, oportet quod media aliqua virtute à ſe diffuſa operetur, ſiquidem ipſa virtus non diffuſa, ſed in agente exiſtens operatur. Quartò, quia calor de ſe eſt virtus ſufficiens ad producendum ſimilem calorem, vt cauſa principalis ergo etiam forma ſubſtantialis ad producendam ſimilem formam, quia non minus eſt illi proportionata, nec minus actiua, & in actu, quàm forma accidentalis reſpectu ſimilis formæ. Denique, quia potentia radicalis, quæ eſt in ſubſtantia, non minus ſpecificari debet, & ordinari ad operationem, cuius eſt radix, quam potentia immediata, & proxima; radix enim ad fructum ſe habet; vt ad ſpecificatiuum, ergo ſi hoc non obſtante, ſubſtantia poteſt eſſe radicale principium, etiam & proximum.

Ad principalem rationem reſpond. ſolutione ibi data. Ad primam replicam dicemus ſequenti articulo; ſufficit nunc aduertere, quòd accidens exiſtens in ipſo agente non eſt inſtrumentum motum, ſed coniunctum ipſi agenti, quod non eſt propriè inſtrumentum, ſed virtus ipſius operantis, conſequens formam ſubſtantialem, vt radicem à qua habet totam rationem agendi, vt deducitur ex D. Tho. 1. p. q. 77. art. 1. ad 3. & 4. & q. 115. art. 1. ad 5. Virtus autem ab agente diffuſa, & decìſa, ipſa

c ſta-

diffuſione, qua emittitur ſufficienter, dicitur mota ab operante exit enim ab illo, vt virtus eius, & ſic non indiget influxu ſeorſim proueniente ab ipſa ſubſtantia.

Ad ſecundam inſtantiam reſpond. illam in multis deficere, verbi gratia, oculus cum ſpecie poteſt videre colorem, intellectus cum lumine gloriæ videre Deum, ſubſtantſa cum ſubſiſtentia ſuperaddita ſuppoſitatur, & coniunctum ex iſtis non eſt infinitæ perfectionis; ergo poterit dari aliquis oculus ita perfectus, qui ſine ſpecie videat; intellectus, qui ſine lumine gloriæ ſit beatus; ſubſtantia, quæ ſine ſubſiſtentia ſuperaddita propria, vel aliena ſubſiſtat. Similiter ergo non poterit ſubſtantia ſine accidenti operari, licèt coniunctum ex ſubſtantia, & accidente non ſit infinitæ perfectionis. Et ratio iſtorum eſt, quia hoc petit limitatio rei creatæ, vt indigeat accidente ad operandum, eo quòd ipſa operatio in omni creatura eſt aliquid ei accidentale, ſicut exiſtentia, vt ponatur extra cauſas, ſi enim operatio eſſet ipſa ſubſtantia creaturæ, operari in actu eſſet de intrinſeca eius ratione, & ſic non operaretur præſupponendo totam conſtitutionem ſui, & exiſtentiam, ſed ipſa operatione conſtitüeretur, ſiquidem pertineret ad ipſam ſubſtantiam rei. Quare ipſa limitatio creaturæ exigit hoc, quòd eius operatio accidentalis illi ſit, & conſequenter, quòd etiam potentia proxima elicitiua illius ſit accidentalis, vt oſtenſum eſt, quia debet ſpecificari ab operatione. Videatur D.Th. opuſc. 69. vbi latè oſtendit, quomodo nulla creatura poteſt eſſe bona, & perfecta, niſi accidentibus ſuperadditis.

Digitized by Google

Ad tertiam inſtantiam reſpondetur, aliquos ita exiſtimare, quòd quando ignis, v. g. generat ignem per virtutem à ſe diffuſam, non producit effectiuè ignem à calore exiſtente in paſſo, ſed in igne generante, quia calor in paſſo ſolum diſpoſitiuè ſe habet reſpectu ignis geniti. Sed obſtat difficultas propoſita, nam ſi ignis à quo calor eſt diffuſus, ſit diſtans, vel non exiſtens; & animal à quo deciſum eſt ſemen, iam ſit mortuum, quomodo poteſt effectiuè procedere ille effectus ab igne illo diſtante, vel non exiſtente, niſi quatenus manet aliqua virtus illius? Hæc autem eſt in aliquo paſſo, ergo non poteſt negari, quòd ab illa virtute diſponente, effectiuè procedat effectus.

Quare dicendum eſt, quod virtus diffuſa ab agente quæ actuat, & determinat materiam paſſi ad aliquam formam eſt diſpoſitio eius. Sed quia virtus diffuſa eſt etiam virtus agentis, vt docet S. Thom. 1. 2. q. 112. art. 3. ad 3. ideò etiam à tali virtute non repugnat procedere effectiuè effectum ſicut ab agente. Et cùm inſtatur, quòd ab ipſo ligno recipiente calorem, non poteſt effectiuè produci ignis, & ſe deſtruere. *Reſp.* quòd vt dicemus in libris de generat. diſpoſitio exiſtens in vno ſubiecto non agit effectiuè in ipſum ſed ſolum materiam eius diſponit formaliter; ſed diſpoſitio exiſtens in vna parte agit in ſibi immediatam, vel in corpore contiguo agit effectiuè in immediatum quod tangit, hoc enim modo multiplicatur calor per medium, v.g. per aerem, vel lignum, agente vna parte in aliam, & non idem in ſe ipſum, & ſimiliter in generatione animalis prius formatur vna pars ab immediato agente;

gente;

gente, & per illam formantur aliæ. Et pars quę immediatè agit in aliam, agit in virtute primi agentis, v.g. ignis à quo mouetur, & à quo diffunditur virtus, & aliquando pars illa ſic calefacta peruenit ad ſummum calorem, & conuertitur in ignem, & ſic effectiuè agit ignem in partem immediatam: aliquando non ignitur in ſe propter aliquod impedimentum, & tamen effectiuè operatur vſque ad vltimam diſpoſitionem in aliud, vt cum aerem immediatum non accendit, & comburit papyrum, vel ſulphur diſtans: Quod ſi ignis ſufficientem calorem non relinquit, & tamen producitur ignis, id erit quia ſuppletur quod deeſt ab alia cauſa, vel ab agente vniuerſali, & ille dicetur producere ignem. Et ſic ſaluatur, quòd in inſtanti generationis, & ſi compoſitum corrumpatur in quo ſunt accidentia, datur virtus à qua effectiuè procedat generatio, ſcilicet, ab ea quæ eſt in parte proxima, vel contigua, quæ non deſinit eſſe. Quomodo verò deſinentibus diſpoſitionibus antecedentibus ad deſitionem compoſiti corrupti, maneat materia eius determinata diſpoſitiuè ad formam, quæ generatur, dicemus lib. 1. de gen.

Ad 4. inſtan. reſp. ex D. Tho. in 1. diſt. 5. q. 2. art. 1. ad 3. calorem eſſe proportionatam virtutem, vt immediatè agat alium calorem virtute propria, non propter perfectionem in eſſendo, aut cauſando, ſed quia eſt ex natura ſua immediata ratio agendi, & immediatè ſpecificabilis ab operatione accidentali, & eius effectu, quod non conuenit ſubſtantiæ niſi radicaliter, & mediatè, vt dictum eſt. Et ſic in ente limitato maior dignitas eſt non imme-

diatè

diatè exequi,& operari,ſed tanquam primum, & mediatum ſeu radicale principium. Et ex hoc patet ſolutio ad vltimam inſtantiam. Radix enim, quæ non immediatè operatur, non ſpecificatur formaliter ab operato.

Vltimo arguitur. quia ſi ſubſtantia indiget accidente ad operandum, ſequitur quòd ſit operans per accidens, & non per ſe, quia ex accidenti eſt operatiua, & conſequenter per accidens, quod opponitur ei, quod per ſe eſt operatiuum, vnde magis erit operatiuum accidens, quàm ſubſtantia, quia per ſe, & non per aliud operatiuum eſt, & ſic neque ſubſtantia erit effectus per ſe ſubſtantiæ generantis.

Reſp. probare argumentum, quod ſubſtantia eſt per accidens operatiua formaliter, & proximè; radicaliter autem, & primo id habet per ſe, & conſtituitur in ratione radicalis operatiui per modum ſuppoſiti per formam intrinſecam; in ratione autem operatiui proximi, vel etiam operantis actu per formam accidentalem: quamquam, & hoc ipſum, quod eſt per accidens, dicitur dupliciter, vel per accidens, ideſt per aliud, vel per accidens, ideſt contingenter, & ſecundum quid, & ſubſtantia dicitur operatiua per accidens, ideſt per aliud, non tamen contingenter, & ſecundum quid, quia potentiæ operatiuæ illi conueniunt per neceſſariam connexionem, ſicut propriæ paſſiones,

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrùm accidens indigeat pecculiari influxu ſubſtantiæ ad operandum?

QVia dictum eſt accidens eſſe virtutem, & inſtrumentum ſubſtantiæ, quod in virtute ſubſtantiæ operatur, explicare opportet, quam virtutem accipiat hoc accidens à ſubſtantia, vel quem influxum, vt in virtute illius dicatur agere.

In hac difficultate P. Suarez. diſp. 18. Met. ſect. 2. num. 21. tenet, formam ſubſtantialem influere per ſe ipſam, & ſimul cum calore, v.g. in effectum ſuum, qui eſt ſubſtantia, vndè videtur partialem aliquem influxum attribuere ipſi formæ ſubſtantiali, qui coniunctus cum calore tanquam cum inſtrumento fortificet virtutem accidentis, vt vltra propriam virtutem producat ſubſtantiam, quia ſola virtus accidentalis non ſufficit. Et Conimb. 2. Phyſic. c.7. q.18. ars.3. eandem opinionem tenent cum Thomiſtis, quatenus dicunt deriuari à ſubſtantia ad accidentia virtutem quandam quaſi intentionalem, quæ re ipſa accidens eſt: efficacitate verò ſubſtantia. Et in hanc ſententiam citant D.Th. 3.p.q.13.art.2. & in 4. diſt.1.q.1. art.4. & 3. de potentia, art.7.

Cæterùm oppoſitum apertè ſentit D.Tho. qui nullam operationem tribuit formæ ſubſtantiali, niſi mediante qualitate, quam dicit eſſe virtutem agendi, vt videri poteſt in 1. diſt.3. q.4. art.2. vbi inquit. *Quod forma ſubſtantialis ignis nullam operationem habet, niſi mediantibus*

Digitized by Google

tibus qualitatibus actiuis, & paſſiuis, quæ ſunt quaſi virtutes, & potentia ipſius; & ad ſecundum, inquit: *Quòd eſſentia ipſius animæ eſt principium operandi, ſed mediante virtute; principium autem eſſendi eſt imediatè, quia non eſt accidens*. At verò illam virtutem per modum intentionis tranſeuntis non ponit S. Thom. niſi reſpectu inſtrumenti ſeparati, quod ipſa motione principalis agentis applicatur ad agendum, non in ipſa virtute principalis agentis, quæ eſt permanens, & completa, vt conſtat in 3.p.q.62. art. 4. & q. 78. art. 4. Vndè communiter diſcipuli D.Thom. negant hunc influxum à forma ſubſtantiali in accidentalem, ſed ipſa virtus accidentalis eſt id, quo forma ſubſtantialis influit, vt docet Caietan. 1.p. quæſt. 54. art. 3. in ſolut. ſæcundæ rationis Scoti, & Magiſter Soto 2. Phyſic. quæſt. 4. concluſ. 2.

Ratio huius ſententiæ eſt, quia ille influxus emanans à forma ſubſtantiali in accidentalem, non poteſt eſſe niſi per modum tranſeuntis, ſcilicet quandiu actu operatur, quando enim non operatur per illam virtutem, non influit actu ſubſtantia, quia non operatur actu: quòd ſi permanente ſubſtantia influit in ipſum accidens, ergo quando actu operatur, non indiget alio nouo influxu, vt per talem virtutem operetur, & hoc eſt noſtrum intentum, quod ſufficit illa perpetua coniunctio accidentis ad ſubſtantiam, vt ſine nouo influxu operetur. Si autem eſt motio actualis, & tranſiens, non poteſt eſſe aliqua ſubſtantia, quia ſic oporteret, quòd procederet per aliquam actionem; & non poſſet illa ſubſtantia, quæ dicitur mo-

tio

tiō actuare ipſam virtùtem accidentalem, alias enim ab ipſa ſubſtantia agente immediate poſſet etiam actuari ſine medio illo influxu. Si autem eſt accidentalis ille influxus, & motio, non ſoluuntur difficultates, ſed inſtaurantur, quia iſtud accidens per modum actualis influxus eandem improportionem habebit ad producendam ſubſtantiam, quam ipſa virtus permanens accidentalis, & influxus eius, & iterum iſte influxus, ſeu actio non poteſt eſſe immediatè à ſubſtantia, niſi per virtutem ſuperadditam, ſicut alia quæcumque operatio, vt ſupra probatum manet. Denique ſuperfluit iſte influxus, quia virtus permanenter exiſtens in ſubſtantia ex ipſa coniunctione permanenti illi ſubordinatur, & tanquam aliquid ſubſtantiæ agit, ergo non indiget nouo influxu, vt ſubordinetur ipſi ſubſtantiæ, & participet ab ea rationem virtutis, ſicut indiget inſtrumentum ſeparatum, quod non operatur, niſi vt motum à principali agente, quia per hanc motionem illi ſubordinatur, & coniungitur, vt dicemus in quæſtione de inſtrumentis.

Sed obyicies primò, auctoritatem S.Thom. 3. p. q. 77. art. 3, ad 2. vbi inquit: *Quòd actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis ſicut eſſe accidentis ab eſſe ſubſtantiæ*; ergo ſentit dari ibi duplicem actionem, ſicut datur duplex eſſe, alioquin ſi eſſet tantum vna actio, quomodo verificatur, quòd dependet ab actione ſubſtantiæ. *Et confirmatur* ex Philoſopho 2. de gener. text. 55. vbi reprehendit aliquos, qui dicebant formam ſubſtantialem non agere, & dicit ipſos omiſiſſe principalem cauſam, quæ eſt forma, & quidditas, cum tamen

men attribuerent corporibus potentias, atque vires, quibus inſtrumentaliter generarent, ergo idem inconueniens ſequitur ſi formæ ſubſtantiali non attribuimus alium influxum, quàm ipſarum virtutum, quæ ſunt inſtrumenta.

Reſpondetur, S. Tho. intelligi de dependentia actionis formæ accidentalis ab actione formæ ſubſtantialis tanquam ab actione radicali, ſeu ſuppoſitali, quatenus ſubſtantia eſt principium agendi primum, & mediatum, accidens autem proximum, & immediatum. Et hanc radicalem actionem ſupplet Deus in accidēte ſeparato, quia ſupplet eius dependentiam à ſubiecto.

Ad confirmationem reſpondetur, quòd vt notat S. Tho. ſuper illum locum, Philoſophus improbat opinionem eorum, qui dicebant materiam primam informatam primis qualitatibus eſſe principium tranſmutandi, & omittebant formam ſubſtantialem tanquam alterum principium tranſmutationis. Ex quo non ſequitur, quod forma ſubſtantialis habeat actualem influxum in ipſa accidentia, ſed ſufficit quòd radicalem habeat.

Secundo arguitur, quia virtus accidentalis ſola, remoto omni influxu ſubſtantiæ, non continet in ſe totum effectum producendum, qui eſt ſubſtantia; alioquin ſolum accidens eſſet totale, & integrum principium producendi ſubſtantiam, ergo ſi ſubſtantia non habet alium influxum præter ipſum influxum virtutis accidentalis, totum quod fit in ſubſtantia, fit in ſola virtute accidentis. Nec ſufficit dicere, quòd ipſa virtus, vt coniuncta, vel ſubordinata ſubſtantiæ, operatur vltra propriam virtutem, quia illa coniunctio, & ſubordinatio

non

non eſt aliqua virtus abſoluta ſuperaddita, ſed aliqua noua relatio, vel denominatio inter ſubſtantiam, & accidens, coniunctio enim relatio eſt, quod totum nihil actiuitatis, aut virtutis ſuperaddit.

Confirmatur, quia vel accidens ſe habet vt inſtrumentum verè, & propriè motum à ſubſtantia, vel ſolum ſimilitudinarie, quatenus ſubſtantia eſt radix illius. Si primum, requiritur vera, & propria motio, ſeu influxus à ſubſtantia in accidens, aliàs non eſſet verè, & propriè inſtrumentum. Si ſecundum, talis radicatio potius eſt radicatio in eſſe, quàm communicatio operandi, non eſt enim aliud quàm continentia ipſarum paſſionum, ſeu virtutum in ſubiecto, à quo emanant, & ſuſtentantur, & ſic cum omnes virtutes æque dimanent à ſubiecto, & æqualiter habeant illud pro radice; ſequitur quòd ex attentione ad vnam operationem non impediatur alia, ſiquidem ad hoc non requiritur aliquis influxus ſubſtantiæ, ſed ſola radicatio virtutum, hæc autem non remittitur ex attentione ad vnam, magis quam ad aliam.

Reſp. Virtutem accidentalem eſſe totam virtutem producendi tanquam virtus proxima, & immediata, dependens tamen à radicali, & mediata, quæ non habet influxum actualem in ipſam virtutem, ſed ſolum radicalem, alioquin reſpectu talis influxus, non eſſet radicale principium, ſed etiam proximum. Et quando quæritur, quid ſit iſte radicalis influxus. Reſpondetur, entitatiuè, & in re non eſſe diſtinctum ab ipſo influxu actuali, qui procedit mediante virtute accidentali, ſed diſtingui ſecundum

dum dependentiam, & modum, quatenus procedit ab accidente, vt dependente, & radicato in ipſa ſubſtantia, vt in principio primario, & conſequenter etiam operatio ab vtroque pendet, ſicut etiam concurſus ſimultaneus primæ cauſæ, entitatiuè non eſt aliud, quàm ipſa actio cauſæ ſecundæ, vt dependens à prima, vt etiam Authores oppoſiti fatentur, & dicemus q. 25. Similiter ergo influxus ſubſtantiæ, & accidentis eſt idem entitatiuè, radicaliter à ſubſtantia, & formaliter ab accidente, vt dependente, & ſubordinato illi. Et quando inſtatur, quòd iſta ſubordinatio non addit, niſi quandam relationem ſupra ipſum accidens.

Reſpond. Non addere relationem tantùm prædicamentalem, ſed etiam ſecundum dici, quæ eſt fundamentum relationis prædicamentalis, quæ nihil aliud eſt, quàm aliquis modus, ſeu perfectio, quam habet accidens, ex eo quod dimanat à ſubſtantia, v.g. calor maiorem perfectionem participat, ex eo quod eſt calor animalis, quam ex eo quod eſt calor ignis, & D. Tho. 1. p. q. 78. art. 4. ad 5. inquit: *Quod cogitatiua habet quandam eminentiam in homine, non per id, quod eſt proprium ſenſitiuæ partis, ſed per aliquam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuerſalem, ſecundum quandam refluentiam, & ideo non ſunt aliæ virtutes, ſed eadem perfectiores, quam in alijs animalibus.* Ecce fatetur D. Thom. vnum accidens eſſe perfectius in vno ſubiecto quàm in alio, ex coniunctione ad tale ſubiectum, quod vtique non dicit ſolam relationem, ſed aliquam modificationem, ſeu perfectionem, vel modum perfectionis ſuperadditum, ratione cuius dicitur

Digitized by Google

tur operari in virtute ſubſtantiæ vltra propriam virtutem.

Ad confirmationem reſpondetur. virtutem ſubſtantiæ accidentalem proprie non eſſe inſtrumentum, ſed ipſam virtutem principalis agentis, quæ propter radicationem in ipſa ſubſtantia, & dependentiam ab illa, vt à principio *quod* operatiuo, dicitur habere modum inſtrumenti. Et ad id quod dicitur de attentione ad vnam operationem, quòd impedit aliam.

Reſpondetur, hoc non prouenire ex influxu actuali ſubſtantiæ animæ in potentias, ſed ex limitatione potentiarum, quæ in eodem ſubiecto non poſſunt ſimul operari, vel plura operari, & attendere, æquè intenſe: & præſertim quando indigent tali temperamento, vel diſpoſitione organi, quæ facilius immutatur, & conſumitur, ſi vna potentia nimis attendat, & laboret, & ſic non relinquit alteri diſpoſitiones, ad operandum in eadem perfectione.

Ex quibus colliges, qua ratione explicetur, quod forma accidentalis, ſiue in naturalibus, ſiue in ſupernaturalibus ſit tota ratio agendi, quia præter ipſam virtutem accidentalem, qua aliquid conſtituitur potens operari talem ſpeciem actus, reliquum quod manet, ſolum eſt principium radicale operandi, & principiũ *quod*, tota ergo ratio operandi vt *quo*, & vt ratio formalis ſpecifica eſt ipſa virtus, ſiue innata in naturalibus, ſiue adueniens in ſupernaturalibus, quia tota ſpecies actus ſupernaturalis eſt, ergo, & tota virtus ſpecifica.

Vltimo arguitur, quia generatio eſt actio diſtincta ab alteratione, ſiquidem habet diſtinctum terminum, v. g. calor eſt terminus alte-

rationis, & ignis generationis; ergo non procedit ignis à ſolo calore, qui producebatur toto tempore antecedente inſtans generationis, ſed actio elicitur in illo inſtanti, quo generatio eſt, ergo ab alio principio, ſcilicet à ſubſtantia, accidens enim, & quidquid accidenti prouenit à ſubſtantia, eſt inferius ad producendam ſubſtantiam. *Confirmatur*, tam ſi actio ſolum procedit formali concurſu ab accidente, ſolum formaliter, & actu pendebit ab illo, & non à ſubſtantia, & ſic ſubſtantia actualiter erit in otio, quia actu non pendet ab illa operatio. Et hoc ſpecialem difficultatem habet in actibus vitalibus, qui debent eſſe à principio intrinſeco vitæ, quod eſt ſubſtantia ipſa animæ, quæ ſi actu non influeret in operationes, nulla eſſet differentia inter actiones vitales, & non vitales; nam etiam principium non vitalium, v.g. calor radicatur in ſubſtantia.

Reſpondetur, generationem eſſe diſtinctam actionem ab alteratione, vt probabitur in 1. lib. de generatione, licèt aliqui putent non eſſe actionem realiter diſtinctam ab alteratione, quia terminus eius, ſcilicet ſubſtantia per neceſſariam ſequelam reſultat poſita vltima diſpoſitione, & ita non indiget diſtincta actione. Quod tamen valde difficile eſt loquendo de propria reſultantia, eo modo quo paſſiones reſultant à natura, nam vel illa vltima diſpoſitio eſt in genito, vel in corrupto; ſi in corrupto, implicat ab illa reſultare ſubſtantiam genitam, quia tota illa diſpoſitio perijt cum corrupto, & ſic non magis ex illa reſultat ſubſtantia genita, quàm ex ipſo corrupto. Si verò eſt in ipſo genito, non reſultat ſubſtantia ex tali

diſpo-

diſpoſitione, licèt ſit illi annexa, ſed potius diſpoſitio reſultat ex illa, quia eſt propria paſſio, ſeu accidens illius. Sed de his in libris de generatione. Nunc dicimus admiſſo, quòd generatio ſit actio diſtincta ab alteratione, non procedere à diſtinctis principijs, ſed à ſubſtantia medijs accidentibus, quia iſtæ actiones ordinatè ſe habent, & ita ex eiſdem principijs procedunt, ſed alteratio procedit à calore, verbi gratia, vt à principio ſibi adæquato, generatio verò, vt à principio ſibi deſeruiente ex ſubordinatione ad ſubſtantiam, ex qua habet eſſe virtus propria ſubſtantiæ in agendo, licèt inferior in eſſendo, vt S. Tho. dicit 1.p.q.115. art.1. ad 5.

Ad confirmationem reſp. operationem actu dependere à ſubſtantia mediatè, ideſt mediante virtute accidentali, qua agit in ipſum terminum; non autem oportet, quod dependeat immediatè actualiter, ſed radicaliter; nec eſt vlla ratio cur ipſe terminus, ſeu effectus productus non immediatè producatur à ſubſtantia, & dependeat ab illa, ſi habet actualem concurſum ſeorſum in ipſam virtutem operantem. Neque hoc eſt ſubſtantiam eſſe in otio, ſed verè operari vt principium *quod*, non vt *quo*; operatur enim per ſuas potentias & virtutes, non ſine illis, neque influendo actu ante concurſum illarum. Et ad id quod dicitur de actibus vitalibus. *Reſp.* differentiam inter actus vitales, & non vitales, non eſſe, quia in illis actu influat ſubſtantia, non in iſtis, ſed quia in illis viuentia ſe mouent, & non purè mouentur, vnde oportet, quòd à principio intrinſeco procedat actio, non ſolum vt

operante, ſed etiam vt ſe mouente, quod non procedit in non viuentibus, in vtriſque tamen ſubſtantia operatur, vel mouet vt principium radicale, & vt *quod*, non proximè, & vt *quo*.

ARTICVLVS IV.

Quæ ſit cauſalitas efficientis?

PEruulgatum apud omnes eſt actionem eſſe cauſalitatem agentis tanquam medium quoddam influendi in effectum; nam quòd efficiens ſola ſua entitate non cauſet, nec effectus ſola ſua entitate procedat, colligitur ex differentia inter cauſam efficientem, & formalem, quia in cauſa formali effectus non eſt aliud quàm ipſa cauſa, vt communicata, ſeu vnita alteri, vnde poſita applicatione, ſeu vnione, non indiget medio cauſante ſuum effectum. At verò efficiens habet effectum diſtinctum à ſe, quem tangit, ſeu immutat tanquam terminum; qui tranſit de non eſſe ad eſſe. Vnde indiget præter applicationem ad agendum aliquo ſuperaddito vltra ſuam entitatem, quo dicatur iſta entitas actu immutari, vel emanare à ſe, ſola enim entitas cauſæ, nec eſt ipſa entitas effectus immutata, quia habet diſtinctum effectum à ſe, nec eſt ipſa actualis immutatio, quia hæc tranſit, & entitas permanet.

Cæterum, quia in actione multa latent, & ab ea connotantur, inuenitur enim ex parte agentis emanatio, ex parte paſſi immutatio, ex parte effectus ipſum fieri, ſeu motus, inuenitur

nitur relatio, ſeu ordo, & agentis ad terminum, & termini ad agens; reſtat videre ſecundum quam rationem ſeu formalitatem dicatur actio cauſalitas agentis, qua denominetur cauſans. Nam apud Scotum, & eius diſcipulos diſtinguitur de actione, vt eſt ſpeciale prædicamentum, & vt eſt ratio cauſandi ipſi agenti comparatiuè ad effectum, & de prima dicunt, quòd conſiſtit in reſpectu extrinſecus aduenientæ, de quo diximus in Logica q. 19. & hic reſpectus conſiſtit non in ordine ad effectum productum, ſed ad paſſum, ſeu ſubiectum, actio enim, vt prædicamentum eſt illa, quæ opponitur paſſioni, & paſſio pertinet ad ſubiectum. De ſecunda verò dicunt, quod formaliter conſiſtit in relatione intrinſeca, ſeu prædicamentali reſultante ex poſitione termini, & ſubiectata in agente, fundamentaliter autem conſiſtit in ipſo fieri effectus, vt tendit ad factum eſſe. Ita videri poteſt apud P. Fuente 2. Phyſic. q. 4. art. 2. num. 43. & 44. Fundamentum eſt, quia in cauſa efficiente inuenitur ordo ad effectum fundamentaliter, qui eſt ipſa virtus abſoluta, ex qua ſequitur fieri, & tendentia ad effectum, & ſic ipſa cauſalitas efficientis eſt aliquid abſolum, ſed talis fluxus, ſeu fieri non facit, quod cauſa formaliter reſpiciat effectum, quia fieri non eſt in cauſa ad effectum, ſed à cauſa, & habet ipſam cauſam, vt terminum à quo, ideſt principium à quo manat, reſpicientia autem cauſæ ad effectum non comparatur ad cauſam, vt ad principium à quo, ſed vt ad ſubiectum, quod reſpicit effectus: ergo non conſiſtit actio formaliter in ipſo fluxu, & tendentia, ſed in ordine, & relatione,

Confirm. quia actio remoto motu non eſt, niſi relatio cauſæ ad effectum, ſed per motum, vel per actionem, quatenus inuoluit motum, non poteſt conſtitui cauſalitas efficientis: ergo conſtituitur per relationem. Maior eſt D. Tho. 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. vbi inquit: *Quòd remoto motu actio nihil aliud importat, quàm ordinem originis ſecundum quod à cauſa aliqua procedit,* & idem docet q. 45. art. 2. & 3. Min. probatur; tum quia ſaluatur actio ſine motu, vt creatio; tùm quia motus ſolum facit, quòd actio reſpiciat paſſum, hoc enim tranſmutatur per motum, non verò quòd reſpiciat effectum, formaliter aûtem actio debet eſſe ad effectum.

Alij Authores omiſſa iſta cauſalitate relatiua docent, cauſalitatem efficientis conſiſtere in ipſa actione, vt importat dependentiam, ſeu emanationem à cauſa, quod eſt fieri effectus. Ita P. Suarez diſp. 18. Metaphyſic. ſect. 10. n. 8. Conimb. 2. Phyſ. cap. 7. q. 6. art. 2. & alij. Et fundantur in hoc, qûia hoc fluere, ſeu fieri eſt medium inter producens, & productum, agens, & effectum, eſt etiam id quo cauſa intrinſecè attingit effectum, quaſi via ad illum, ergo habet totum, quod requiritur ad cauſalitatem cauſæ efficientis, cauſalitas enim eſt id, quo conſtituitur agens in actu ſecundo, & ita debet mediare inter virtutem, quæ eſt actus primus, & effectum.

Alij denique conſtituunt cauſalitatem efficientis non in ipſa actione ſecundum ſe, ſed potius in ipſo agere, ſeu exercitio talis actionis, quod nihil eſt aliud quam ipſum ſubeſſe actioni ex parte cauſæ. Ita plures Authores. qui citantur in Curſu Carmelitano 2. Phyſic. diſp-

iſp. 10. ſect. vlt. & fonſeca 5. Metaph. q. 13. ct. 3. *Ratio* eſt, quia cauſalitas cauſæ eſt id, uo vltimatè dicitur cauſa operari in actu ſecundo, ergo non conſiſtit in ſola actione conſiderata, vt eſt forma, & quaſi in actu ſignato, ed vt eſt exercite agens, ſeu in ipſo exercere ctionem, ibi enim eſt vltima ratio agendi; nde ſi actio ſepararetur ab omni ſubiecto, non iceretur aliquid efficere per illam; ergo ſola ctio niſi ſumatur exercitè, non dicit ipſam auſalitatem agentis.

Prima concluſio. Actio, vt cauſalitas formalitate cauſandi non eſt relatio, ſed aliquid abſolutum, & de prædicamento actionis. Duas partes habet concluſio. Prima eſt negatiua, quod non eſt relatio. Secunda, poſitiua, quod ſit de prædicamento actionis. Et notanter dico, eſſe cauſalitatem ſub formalitate cauſandi, vt diſtinguamus à formalitate reſpiciendi, hæc enim in cauſa, relatio eſt. Probatur ergo prima pars, quia ſi formalitas actionis eſt relatio, vel eſt relatio ſecundum eſſe, & de prædicamento relationis, vel de alio prædicamento, tanquam relatio, ſecundum dici. Si hoc ſecundum oportet aſſignare, quodnam ſit hoc prædicamentum, & non inuenietur aliud, quàm prædicamentum actionis, vt in ſecunda parte concluſionis oſtendemus. Si primum, vel illa relatio fundatur in ipſa virtute cauſæ, vt eſt in actu primo; vel vt eſt in actu ſecundo. Prima relatio non conſtituit cauſam actu cauſantem, ſed cauſatiuam, ſeu potentem cauſare, vnde ſemper conuenit ipſi cauſæ, etiam ſi actu non operetur, vnde reſpicit effectum non exiſtentem, ſed futurum, vel poſſibilem, quod non

ſiat cum relatione prædicamentali. Secunda vero relatio ſupponit ipſam operationem, ſeu actum ſecundum, quia ſuper illum fundatur, per ipſam autem relationem non accreſcit noua ratio actualitatis, ſiue actiuitatis ad effectum ſed pura reſpicientia ad illum, pura autem reſpicientia non producit, nec reddit effectum productum, ſed reſpectum; ergo tota formalitas cauſandi erat ante relationem in ipſo actu ſecundo, licèt non tota formalitas reſpiciendi, quia erat tota ratio, qua redditur effectus productus.

Nec obſtat, quòd aliqui concedunt cauſalitatem formalem ſupponere effectum productum, non tamen fundamentalem, quia ratione fundamenti, cauſa eſt prior effectu; ratione autem relationis eſt ſimul cum illo. Sed contra eſt, quia id quod ſupponit effectum productum, & non eſt prius, ſed ſimul cum ipſo, non eſt actiuè producens, ideſt faciens tranſire de non eſſe ad eſſe, & ponens extra cauſas, ſed poſitum extra cauſas ſupponit, & ſic purè reſpicit, non efficit; formaliſſima autem ratio cauſalitatis efficientis eſt ponere extra cauſas; ergo quidquid eſt præter ponere extra cauſas, non pertinet formaliter ad efficientiam, ſed ad reſpicientiam, & ſic eſſe ſimul cum effectu non eſt proprium, & formale cauſæ, vt cauſa eſt, ſed vt relatiua.

Secunda verò pars concluſionis probatur, quia illa cauſalitas, vt oſtenſum eſt, non eſt de prædicamento relationis, neque poteſt eſſe de prædicamento quantitatis, aut qualitatis loquendo de formali actione, quia quantitas, & qualitas ſunt termini actionis, & motus, vt di-

cetur

cetur in 5. lib. Ergo erit de prædicaměto actiõnis, nam de alijs prædicamentis non eſt dubium, nam ſubſtantia non eſt actio, ſed agens, paſſi infertur ex actione, & ſupponit illam, nec denominat agens, ſed patiens, locus verò, & ſitus, & alia prædicamenta nihil habent pertinens ad conſtituendam efficientiam. Sed tamen hoc intelligitur de actione creata, nam increata eſt extra prædicamentum, & eſt ipſa ſubſtantia Dei, ſimiliter non intelligitur de actibus immanentibus, vt purè immanentes, non vt includunt virtualiter actionem tranſeuntem, nam vt purè immanentes non ſunt de prædicamento actionis, eò quòd non important motum ſine quo, non datur ordo ad paſſum, & actio ſine ordine ad paſſum non eſt prædicamentum actionis, vt ſtãtim ex D. Th. dicemus, & ampliùs q. 14.

Secunda concluſio, actio non eſt formaliter cauſalitas agentis, ſecundum quod connotat motum, ſeu ordinem ad paſſum, neque vt dicit fieri ex parte effectus paſſiuè acceptum, ſed vt dicit actum ſecundum ipſius agentis, qui eſt ipſa emanatio ſeu fieri actiuè, & ſecundum denominationem *Ab*. Pro huius intelligentia eſt aduertendum, quòd actio dicit ordinem, ſeu connotationem ad effectum, ad paſſum, & ad agens. In effectum importat fieri ſeu produci, in paſſo motum ſeu paſſionem, in agente actum ſecundum, ideſt tranſitum de otio ad operationem, quam D. Tho. dicit eſſe mutationem ipſius agentis in 2. diſt. 1. q. 1. ar. 5. ad 4. Et quidem, vt denominetur agens omnes iſtæ connotationes requiruntur, nihil enim denominatur agens ante terminum, ſeu effe-

ctum, ſi enim agit, aliquid debet agere, nec denominatur inferens paſſionem ante ipſam mutationem, ſeu motum nec denique agit niſi ſit in actu ſecundo agendi. Sed tamen per ſe. & formaliter actio non conſtituit cauſalitatem, niſi vt tenet ſe ex parte agentis per ordinem ad effectum, vt ad terminum, quia oportet, quòd denominet agens cauſare, & operari. Quòd ſi effectus requirat mutationem paſſi, etiam habebit motum adiunctum. Et hoc præcipuè petit actio de prædicamento actionis, quia cùm ſit illatiua paſſionis oportet, quòd dicat ipſum *Ab*, per modum motus. Et ita dicit S. Thom. in 1. diſt. 6. q. 4. art. 3. ad 3. *Quod actio ſecundum, quod eſt prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, & ideo non eſt in Deo actio, quæ eſt prædicamentũ.* Itaque actio prædicamentum, non ſolum dicit reſpectum ad effectum, ſed etiam ad paſſum. Contraponitur enim talis actio paſſioni. Vt autem eſt cauſalitas efficientis præciſe ſolum reſpicit effectum, quia ſolum hoc eſt cauſatum; motum vero ſolum reſpicit prout effectus mutat paſſum, & ſic in quantum cauſalitas ſolum reſpicit effectum terminatiuè, vt cauſatum, & agens denominatiuè, vt cauſans. An verò etiam inhæſiuè ſit in ipſo agente in lib. 3. dicemus.

Ex quo colligitur, quòd cauſalitas agentis formaliter non poteſt explicari per ipſum fieri effectus, quia tale fieri explicatur paſſiuè, & ſupponit facere actiuè, ergo habet ſe, vt cauſari, & cauſare; cauſalitas autem agentis formaliter non eſt cauſari, nec tenet ſe ex parte effectus, ſed ex parte cauſæ, eò quòd non

eſt

eſt ipſa dependentia, qua effectus dependet, ſed actus ſecundus cauſandi à quo dependet, ergo cauſalitas non debet explicari formaliter per ipſum fieri ex parte effectus, ſed actiuè ex parte cauſæ. Colligitur ſecundò parum referre, quod actio explicetur per modum formæ, vel per modum exercitij, ipſa enim forma actionis eſt forma exercitij agendi, ſed ſignificata in abſtracto dicitur actio, in concreto verò dicitur agere, ſeu operari, idem eſt autem loqui de forma in concreto, & in abſtracto, quantum ad ſubſtantiam, licèt ſignificantius, ſignificetur hoc exercitium cauſalitatis per ipſum agere, & ita dicit D. Tho, in 3. Phyſ. lect. 4. circa finem: *Quod motiuum dicitur ſecundum potentiam, mouens autem in ipſo agere in quantum agit actu.*

Ad fundamentum Scoti. Reſpondetur, quòd fieri ſeu fluxus, vt tenet ſe ex parte effectus paſſiuè, non conſtituit formaliter cauſam, ſed vt tenet ſe ex parte ipſius cauſæ, vt explicatum eſt. Sic enim eſt formalis ratio cauſandi, licèt non ſit formalis reſpiciendi, & ſic cauſalitas debet formaliter reperiri inter cauſam, & effectum formalitate cauſandi, quod fit per ipſam actionem, non formalitate reſpiciendi, quod fit per ipſam relationem. Et quando dicitur quod fluxus iſte reſpicit cauſam, vt terminum à quo, non verò per ipſum cauſa reſpicit effectum. Negatur, quod per ipſum non reſpiciat effectum, non quidem reſpicientia puræ relationis, ſed reſpicieotia cauſationis. Ita enim eſt à cauſa emanatiuè, quod eſt ad effectum, vt ad terminum cauſatum per talem emanationem, & ſic cauſare formaliter

Digitized by Google

pertinet ad actionem, reſpicere formaliter ad relationem, licèt id quod eſt cauſare formaliter, ſit reſpicere fundamentaliter. Et quando dicitur, quòd fieri non eſt in cauſa, ſed à cauſa, & ſic non denominat illam intrinſecè. Reſpond. quòd fieri, vt eſt ex parte effectus, non eſt in cauſa, ſed in effectu, fieri autem per modum actionis ex parte cauſæ, denominatiuè eſt in agente quatenus ab eo emanat, ſed entitatiuè, & inhæſiuè eſt in paſſo, vel in effectu iuxta opinionem ponentium actionem in paſſo, ſufficit enim quod entitas actionis inhæreat in aliquo, non verò quòd ſecundum omnem denominationem inhæreat. Si verò ponatur actio in agente, nulla eſt difficultas.

Ad confirmat. Reſpond, dictum S. Th. intelligi de cauſa quæ eſt in actu vltimo, & ſecundo ad operandum, in tali enim cauſa remoto motu non datur fluxus aliquis, ſeu actio per modum vltimæ actualitatis, quia iam iſta ſupponitur in cauſa, ſed ſolùm remanet ordo originis; ſed ſi cauſa non ſit ſecundum ſe in actu vltimo, non ſolùm indiget relatione, ſed etiam actualitate, quæ eſt fundamentum huius relationis, vt dicatur formaliter cauſare. Cuius ratio eſt, quia quando dicitur aliquid addere relationem, ſemper intelligitur de relatione fundata, fundamentum autem illius relationis eſt actus ſecundus, non primus; vndè poſito actu ſecundo, actio non addit, niſi relationem. Quòd ſi iſte actus ſecundus non poſſit haberi in cauſa niſi mediante aliqua mutatione cauſæ, requiretur motus ad illam actionem, non vt cauſalitas formaliter, ſed vt id ſine quo talis cauſalitas non habetur in tali cauſa, quæ indiget

ges

get mutatione, vt tranſeat de actu primo ad ſecundum,

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur, quod ille fluxus ſeu fieri, vt tenet ſe ex parte effectus, non eſt formaliter cauſalitas, ſed præſupponit illam, quia non ſe habet vt actualitas ſecunda ſumpta actiue, ſed vt effectus conſequutus paſſiue,

Ad fundamentum vltimæ ſententiæ reſpondetur, quod ratio actus vltimi operandi conuenit tam ipſi agere in exercitio, quàm ipſi actioni, quia ipſa actio exercitium eſt agentis, & ſolum differentia eſt in modo ſignificandi actionis, vt forma in abſtracto, ipſius agere, vt exercitij in concreto.

APPENDIX.

De dimanatione.

QVædam ſunt, quæ dimanare dicuntur à ſua cauſa per modum reſultantiæ, & non per modum actionis, ſicut propriæ paſſiones ab eſſentia, relatio à fundamento, actio ab agente. Et aliqui exiſtimant paſſiones dimanare ab eſſentia per veram actionem, & aliquando ſeparatim à productione illius rei, à qua reſultant, vt quando aqua calida reducitur in frigiditatem; quam ſententiam tenet P. Suarez diſp. 18. Metaphyſ. ſect. 3. nu. 4. & 5. Alij verò præſertim ex Thomiſtis dicunt non interuenire actionem aliquam ortam ab eſſentia in ipſas paſſiones, ſed ipſa actione generantis immediatè terminata ad naturam mediatè attingi paſſiones; ipſa verò actio ſe ipſa

egre-

egreditur, quia eſt ipſa egreſſio effectus, vt *quo*. Ita de paſſionibus docet Caietanus 1. p. q.77.art.6. in ſolut.ad 3. Ferrar.4.contra Gen. cap.65 §.ad difficultatem tactam, Conrad. 1.2. q.110. art.3 §. *Sed dicitur*, Soto in Logica, cap. de proprio. Alijque plures apud Curſum Carmelitanum hic diſp. 10. q. 7. Alij ex ſchola Scoti exiſtimant, paſſiones, quæ identificantur cum ſubſtantia, vt potentiæ actiuæ, & ſimiles, non emanare à ſubſtantia, ſed fieri ipſa actione generantis. Quæ verò diſtinguuntur à ſubſtantia, vt quantitas, relationes extrinſecus aduenientes per veram actionem à ſubſtantia emanare. Videri poteſt P. Fuente 2. Phyſic. q.4. diffic.4.art.4.

Reſpondetur ergo, dimanationem entitatiuè eſſe actionem generantis, vel formaliter, vel virtualiter; reſpectu tamen eſſentiæ, à qua paſſio dicitur emanare, non eſt actio, ſed connexio paſſionum cum eſſentia, quæ poſtulat vt poſita actione generantis, ab ipſa etiam attingantur paſſiones. Quod ergo emanatio reſpectu eſſentiæ non ſit propriè actio, ſumitur ex D.Tho.1.p.q.77.art.6.ad 3. vbi inquit: *Quod emanatio proprij accidentis à ſubiecto non eſt per aliquam tranſmutationem, ſed per aliquam naturalem reſultantiam*, & idem repetit ar.7. ſequenti ad primum; diſtinguit ergo S.Thom. emanationem ab actione, quæ eſt prædicamentum, quia apud D.Thom. actio quæ eſt prædicamentum, ſine tranſmutatione, & motu non eſt. Vnde idem eſt negare, quòd reſultantia illa ſit tranſmutatio, & negare quòd ſit actio, quia ſi eſſet actio, deberet eſſe eductiua, & vnitiua illius accidentis ad ſubiectum, quod

quod ſine tranſmutatione non fit.

Ratio, & fundamentum eſt, quia ponere nouam actionem diſtinctam a generatione pro emanatione paſſionum, & ſuperfluum eſt, & impoſſibile. Superfluum quidem, quia eadem actio, quæ dat formam, dat conſequentia ad formam, actio ergo generantis non ſiſtit in nuda ſubſtantia, ſed eam producit ornatam accidentibus, à quibus dependet ſubſtantia, vt exiſtat, & operetur; pertinet enim ad generantem ponere ſuum terminum totaliter, & abſolutè in eſſe, & in ea diſpoſitione qua operari poſſit, ſiquidem ad hoc eſt vt operetur, ergo debet illi tribuere illa, ſine quibus neque exiſtit, neque operatur, qualia ſunt accidentia propria.

Et ex hoc oſtenditur, quòd ſit impoſſibile emanationem eſſe actionem diſtinctam à generatione ortam ex ipſa eſſentia rei genitæ. Primò, quia ad elicientiam actionis, quæ vera operatio, & actio eſt, requiritur virtus operatiua, & non poteſt immediatè à ſubſtantia elici, vt art. 2. probatum eſt: ergo non poteſt ſubſtantia nuda producere aliquid per veram actionem, aliàs ruit totum fundamentum ad diſtinguendum potentias operatiuas à ſubſtantia. Secundo quia propria paſſio ſolet eſſe principium agendi, vt calor calefaciendi, viſus videndi. Si ergo per actionem propriam produceretur à ſubſtantia, haberet duplicē actionem cùm calefacit, aliam producentem calorem, aliam per calorem calefacientem. Deinde vt S. Th. probat opuſc. 48. cap. de proprio, ſi eſſentia per veram efficientiam produceret paſſiones, id faceret per actionem eductiuam;

crea-

creatiua enim hic non habet locum cùm producatur accidens dependenter à ſubiecto, propria autem paſſio recipitur in toto ſubiecto, v.g. calor in igne, intellectus in anima, ergo ſi ipſa eſſentia actiuè producit paſſionem, quam recipit, ſecundum idem erit actiuum, & paſſiuum, in actu, & potentia reſpectu eiuſdem, quod implicat, vt oſtendemus in libro ſeptimo, niſi forè dicatur eſſe actionem immanentem, qua producitur propria paſſio. Sed hæc neque conuenit omni ſubſtantiæ, ſed tantum viuenti, neque eſt productiua termini, qui vlterius ſit principium agendi, ſicut ſolent eſſe propriæ paſſiones. Et quando dicit D. Th. 1. p. q. 77. art. 6. quod ſubiectum in quantum eſt in actu, eſt productiuum accidentis proprij, & in quantum in potentia, receptiuum, loquitur de productiuo, non per propriam actionem elicitam à ſe, ſed à generante, quod mediante ipſa ſubſtantia reddita in actu attingit paſſiones.

Sed obijcies, nam ſequitur ex hoc, quòd paſſiones non pendeant ab eſſentia, ſecundum cauſalitatem phyſicam, ſed ſecundum illationem logicam, ſcilicet ſecundum connexionem; conſequens eſt falſum, aliàs non fluerent phyſicè, nec dependerent paſſiones ab eſſentia, ſed ipſa eſſentia eſſet in otio, & quiete, vtpotè nihil realiter cauſans: præterquam quòd non eſt aſſignabile, quid deſit illi emanationi, vt ſit vera efficientia, cùm ſit verus effluxus, & originatio vnius ab alio, cum vera dependentia. Sequela verò probatur, quia ſi dependet phyſicè, & cauſatur paſſio ab eſſentia, in quantum emanat ab illa in aliquo genere

nere cauſæ dependet, nec eſt aliud quam in genere cauſæ effectiuæ; licet enim etiam recipiatur paſſio in ſubſtantia, tamen receptio non eſt emanatio.

Reſpond. emanationem eſſe veram, & phyſicam cauſalitatem, non tamen diſtinctam ab ipſa generatione, quæ vt attingit ſubſtantiam, dicitur generatio, vt autem mediante ipſa ſubſtantia progreditur ad paſſiones ratione debiti, & connexionis cum illa, dicitur emanatio. Et ſic ſubſtantia eſt principium paſſionum, non vt primo eliciens productionem illarum, ſed vt medium, & ratio progrediendi actionem ad illas, ita quòd generatio non ſiſtat in ipſa, ſed mediante ipſa vlterius trãſeat ad paſſiones, & quantum ad hoc eſt principium ipſius vlterioris tranſitus, & ratione ſuæ connexionis cum paſſione iuuat, & conducit ad illum progreſſum actionis, & ſic non eſt in otio, & quiete, ſed verè agit actione generantis, non elicita à ſe, ſed terminata ad ſe, & ratione ſui vlterius progrediente. Hoc enim contingit, quando aliquod agens ordinatè producit multa, priùs attingens vnum, & mediante illo aliud; illud enim quod immediatè attingitur, quatenus eſt ratio transfundendi actionem ad terminum ſecundum, dicitur actiue ſe habere, vt dicit D.Tho. opuſc. citato, ſicut clauus infixus trabi, ſi mediante clauo mouetur, quamuis totus motus effectiuè ſit ab homine mouente clauum, & trabem, tamen clauus etiam ſe habet actiuè ad motum trabis, ſic ſubiectum mouetur à generatione, & eſt ratio, vt ipſi generatio tranſeat ad paſſiones attingẽdas. Nec poteſt dici, quòd termi-

nus

nus ſecundarius non attingitur ab actione, aliàs eſſet primarius. Contra enim eſt, quia ſi nullo modo attingitur, nullo modo pertinebit ad ipſam actionem,& ſic nec ſecundarius erit. Et quando dicitur, quænam conditio deficiat, vt emanatio ſit vera actio; Reſpondetur, quod reſpectu generantis nulla deficit, quia vera actio eſt, reſpectu verò eſſentiæ deficit, quod ſit primum principium, vnde incipit motus, cum non ab ipſa incipiat, ſed à generante.

Secundo obÿcies ſpecialiter de illis paſſionibus, quæ aliquando impediuntur, & iterum fluunt, vt cùm aqua calida reducitur ad frigiditatem, lapis remoto obſtaculo deſcendit, tunc enim illa frigiditas eſt de nouo producta, & diſtincta numero ab ea, quæ anteà corrupta fuit, & ad eam Deus de nouo concurrit, cùm de nouo ſit in rerum natura, & in aqua ſit nouus motus,cum per tranſmutationem eius à calore in frigus reducatur aqua, quæ tranſmutatio non fuit in prima generatione: ergo fit illa frigiditas noua actione, ſicut & nouo motu, & non actione generantis, quæ iam præterijt, generans amplius non influit, ergo per actionem productam ab ipſa ſubſtantia. *Confirmatur*, quia ſi paſſiones ſe ipſis emanant ab eſſentia, & non media actione, ſe ipſis ſunt ipſe effluxus ab eſſentia, ergo inſeparabiles erunt ab eſſentia, ſicut ipſe effluxu, & actio inſeparabilis eſt, cùm tamen conſtet quantitatem ſeparari à ſubſtantia, cuius eſt proprietas.

Ad hoc argumentum reſpondebimus infra, quæſt.23.agendo de motu grauium,& leuium, vbi ex mente D.Thom. oſtendemus in forma

pro-

producta per generationem, virtualiter manere generationem, ſublatoque impedimento iterum explicari in paſſionem, & emanationem, virtualiter poſſe eſſe motum, ſi remoueat contrarium impediens ſe.

Ad confimationem reſpondetur, proprias paſſiones, quæ non ſunt modi, ſeparari poſſe ab eſſentia, impedita actione generantis, & effluxu emanationis, ne ipſas tangat, vel ſupplente Deo ipſam ſuſtemationem earum in ſubiecto, nec enim ſunt eſſentialiter ipſa actio, ſed terminus eius.

Nota.

DE ſubordinatione cauſarum tam principalis, quàm inſtrumentalis hic agendum erat, ſed quia tractatus iſte prouectioribus conuenientior eſt quàm tyronibus, ad vltimum octaui libri reſeruatur, vbi agitur de comparatione mobilium ad mouentia vſque ad primum motorem.

QVÆSTIO XIII.

De Fine.

EVndem ordinem ſeruabimus in explicanda cauſa finali, quem in reliquis cauſis, vt primò agamus de ratione formali cauſandi, & conditione requiſita, Secundò, de cauſalitate. Tertio, de effectibus.

AR-

ARTICVLVS I.

Vtrum apprehenſio finis ſit ratio cauſandi, vel ſolum conditio?

DVo ſupponenda ſunt. Primum eſt, finem debere habere rationem boni, & appetibilis vt ſit finis, nec ſub ratione mali poſſe alquid finalizare. Quod licet aliqui Authores negent, nunc tamen id ſupponimus, vt tradi ſolet 1.2.q.8.art.1.& 1.p.q.5. art. 4. Cuius ratio manifeſtè ſumitur ex ipſa eſſentia finis: eſt enim id, cuius gratia aliquid fit, ſi autem ſit malum ſub ratione mali, hoc ipſo habet rationem diſconuenientis, & inappetibilis, ergo illius gratia, ſeu amore nihil poteſt appeti, quod enim eſt diſconueniens, quomodo poteſt eſſe gratum, aut illius gratia cætera appeti? Conſtat autem, quod ſi aliquid appetitur ſub ratione mali, appeti debet vt diſconueniens ſibi; nam ſi eſt conueniens ſibi, licet alteri diſconueniens, & malum hoc ipſo appetitur ſub ratione boni, non ſub ratione mali; vnde quæcumque mala etiam ipſum non eſſe, rationem boni induere debent vt appetantur, vel comparatiuè ad aliquid peius, vel ex deceptione exiſtimante bonum, ſicut non eſſe ſub ratione carendi præſenti miſeria appetitur. Et inimicus odio habetur in ſeipſo, vel per actum fugæ, quia oritur illud odium ex abominatione, & fuga diſconuenientiæ, quæ eſt in inimico, vel actu proſecutionis, quo fertur voluntas in inimicum, vt nociuum mihi, & ſic odio dignum inſe, quia mihi bonum eſt reputare dignum odio,

odio, quod mihi eſt diſconueniens.

Secundo ſuppono, varias eſſe diuiſiones finis, quas in præſenti non poſſumus exactè diſcutere, pertinet enim potius ad Philoſophum moralem, vel Theologum: breuiter dicimus, quòd cùm finis, & terminus videantur eſſe idem, ſicut contingit diuidi rationem termini, ita & finis. Sunt autem quatuor, quæ termini, vel finis rationem habere poſſunt. Primò id, quod eſt terminus cuiuſcumque agentis. Secundò dicitur terminus, ſeu finis id, quod appetitur quaſi terminus inclinationis, & appetitus. Tertiò id cui appetitur; terminat enim appetitum tanquam ſubiectum, cui aliquid attribuitur. Quartò id, quo conſequimur finem, illo enim terminatur actio, & ſic datur finis cuius gratia, qui eſt id, quod appetitur, vt ratio cæterorum. Secundò datur finis cui. Tertiò finis quo. Id verò quod eſt terminus agentis quomodcunque, dicitur finis effectus, & non finis cauſa, qui etiam aliquando vocatur finis propter quem, ſicut prouidentia Regis eſt propter ſecuritatem ruſtici, quia ſcilicet eſt effectus eius. Et finis cauſa ſemper eſt nobilior ſuo finalizato, finis autem effectus non eſt nobilior, ſed inferior cauſa ſua.

Finis cauſa, ſiue finis, cuius gratia diuiditur in finem vltimum, & non vltimum. Finis vltimus eſt ad quem omnia ordinantur ſine ſubordinatione ad alterum. Non vltimus ad quem ordinantur aliqua cum ſubordinatione, & dependentia ad alterum. Et habet veram rationem finis, etiam non vltimus, ſed participatam in quo rationem medij aliquo modo induit; ſimpliciter tamen habet rationem finis,

Digitized by Google

nis quia ſimpliciter eſt appetibile, licet participatiuè, ſicut ſubſtantia creata eſt ens per ſe, participatiuè tamen ab increata; ex quo intelligitur alia diuiſio, finis vltimi, quòd alius eſt finis vltimus ſimpliciter, ideſt in omni genere, cui omnia in quocumque genere ſubordinantur, vel vltimus in aliquo genere, & reſpectu huius appetentis. Solet etiam diſtingui finis in finem operis, & finem operantis. Primus eſt ipſi operi debitus ſecundum ſe. Secundus ex intentione operantis præfixus; & denique alius eſt finis primarius, qui primò, & directè intenditur, alius ſecundarius, qui ex conſequenti, & alio præſuppoſito.

In præſenti diſputatione ſolum agimus de fine cuius gratia, quia ſolum iſte eſt finis cauſa, & condiſtinguitur à reliquis cauſis. Et in hoc articulo intendimus diſcernere rationem formalem cauſæ finalis à conditione requiſita, conſtat enim concurrere ad appetitum finis, & propriam eius bonitatem ex parte rei appetibilis, & apprehenſionem, ſeu propoſitionem eius, vt manifeſtetur appetitui, & inquirimus an vtraque iſta ratio concurrat vt ratio formalis, vel altera, vt conditio, & altera vt ratio formalis.

Sunt autem duæ principales ſententiæ in hac parte. Prima, & communior ſententia eſt, quod cognitio ſolum eſt conditio finalizandi, ratio vero formalis eſt ipſa bonitas, quæ conuenit rei ſecundùm ſe, & non ratione apprehenſionis, ſiue ſecundùm eſſe poſſibile, ſiue ſecundùm eſſe exiſtens. Ita communiter diſcipuli D. Tho. Caiet. 1. 2. q. 1. art. 1. Ferrar. 1. contra Gent. cap. 44. §. *Sciendum ſecundo*, Soto 2. Phy-

Phyſicor. q.3. §. *Cauſa finalis*, Suarez diſp. 23. Meth. ſect. 8. Fonſeca, Pereira, & alij, quos citat Aegidius lib. 1. de fine q. 6. art. 4.

Secunda ſententia principalis tenet, apprehenſionem finis non eſſe conditionem, ſed rationem etiam formalem cauſandi. Ita Medina 1.2. q.1. art.1. idemque atttibuitur Soncinati, & Capreolo, & alijs, qui Authores non ſentiunt realem bonitatem non pertinere ad rationem formalem finis, ſed affirmant pertinere etiam apprehenſionem, & habere ſe bonitatem apprehenſam, ſicut color lucidus; lux enim non eſt conditio conſtituendi colorem in eſſe viſibilis, ſed formalis ratio; ſic bonitas finis non ſolum vt ſubeſt ſito eſſe ſiue poſſibili, ſiue exiſtenti, ſed etiam vt ſubeſt eſſe apprehenſo formaliter redditur finalizans,

Inter has duas ſententias principales, duæ mediæ interiacent, quæ illas quoddammodo modificant. Prima eſt P. Vazq. 1. 2. diſput. 2. cap. 2. & 3. qui diſtinguit de cognitione, ſeu conceptu formali, & obiectiuo, & dicit, quòd finis, vt dicit conceptum obiectiuum, & eſſe intentionale in intellectu, ſic induit rationem formalem finalizandi. Cæterum ipſe conceptus formalis, à quo denominatur res cognita, & in quo res ipſa repræſentatur, dicit quòd ſolum eſt conditio requiſita ad finalizandum. Altera ſententia eſt Magiſtri Bannez 1. p. q. 80. art. 2. dub. 1. ad argumenta primæ ſententiæ, quę affirmat, cognitionem non eſſe formalem rationem finis, ſed radicalem, quatenus cognitio eſt radix appetitus tendentis in finem, & hac ratione poteſt pertinere apprehenſio ad rationem obiectiuam ſpecificantem,

Nihi-

Nihilominus ſit vnica concluſio. Apprehenſio non eſt ratio formalis finalizandi, ſed conditio requiſita ad finem pro ea parte, qua finis etiam eſt obiectum, neque eſt conditio ſolum per modum applicationis, ſed etiam per modum exiſtentiæ. Itaque ſicut in efficiente datur duplex conditio, altera exiſtentiæ in ſe, altera applicationis ad paſſum; ita in appetibili, quod habet rationem finis, & obiecti, apprehenſio vtramque præſtat conditionem, & applicationis ad appetitum, & exiſtentiæ in eſſe obiectiuo, vt intentionaliter, & metaphoricè moueat.

Fundamentum eſt, quia eſſe apprehenſum eſt conditio omnis obiecti propoſiti voluntati, ſiue ſit finis, ſiue medium, nihil enim eſt volitum, quin præcognitum. Quod ergo eſt commune fini, & non fini, non poteſt eſſe ratio formalis finalizandi, ſed pertinet ad communem rationem finis, & medij, ſeu cuiuſcumque appetibilis; & hæc ratio communis eſt eſſe obiectum voluntatis: vndè in fine diſtinguitur ratio obiècti à ratione finalizandi, vt ſumitur ex D. Thom. 1. 2. q. 18. art. 4. & 5. & aduertit etiam Caiet. ibidem, q. 1. art. 3. vt ſtatim explicabimus. Quod non ſolum conuincit cognitionem, & conceptum formalem eſſe conditionem, & non rationem formalem, ſed neque ipſam rationem conceptus obiectiui, vt apprehenſi, & vt habentis eſſe intentionale, quia hoc ipſum eſt commune omni appetibili, & obiecto volito, ſiue ſit finis, ſiue non: ergo non eſt propria ratio finis, neque vt ratio *quo*, neque vt ratio *ſub qua*, ratio enim *ſub qua* eſt formaliter, & magis determinata,

natã, quàm ratio *quæ*, vt patet in ipſa luce, & colore: lux enim formalizat, & perficit colores in ratione viſibilis. Si ergo eſſe cognitum eſt communius, quàm finis, cùm etiam requiratur, vt ſit volitum id, quod non eſt finis, non poteſt eſſe ratio formalis ſub qua ipſius finis.

Et vrgetur hoc amplius; quia apprehenſio non poteſt eſſe formalis ratio determinatiua boni, & appetibilis in ipſa linea appetibilitatis, quia apprehenſio pertinet ad rationem manifeſtatiui, & cognoſcibilis, appetibile verò ad rationem boni realis, & conuenientis appetentis; vndè illa apprehenſio non addit aliquid in genere, & linea appetibilis, ſed ſupponit illam, & ſolum manifeſtat, vndè nullus intendit apprehenſionem tanquam aliquid conſequendum, vel fruendum: Si autem apprehenſio, ſe haberet vt ratio formalis ſimul cum ipſa bonitate reali, vtraque deberet eſſe in eadem linea, & genere appetibili, ſicut lux, & color ſunt in genere viſibili, ergo ſi apprehenſio, & appetibile ſunt in diuerſo genere, quia vnũ eſt in genere cognoſcibili, & manifeſtabili, alterum in genere volibili, non poteſt vtraque ratio formaliter ſe habere, ſed vna vt ratio formalis, altera vt conditio, ſine qua tamen bonum non mouebit, ſicut ignis non exiſtens, vel non applicatus non comburit. Et ideo eſt conditio inſupplebilis à Deo apprehenſio, quia non ſolum eſt conditio per modum applicationis, ſed etiam per modum exiſtentiæ ad finalizandum requiſitæ.

Sed inquires duo. Primum, quomodo diſtinguatur formalis ratio obiecti, & finis in ipſo

bono. Secundum, an bonitas ipſa realis ſit formalis ratio finis, quatenus bonum tranſcendentale eſt, & paſſio entis, an quatenus eſt bonum relate, & ſecundum conuenientiam, hoc enim eſt, quod diuiditur in honeſtum, vtile, & delectabile.

Ad primum reſpondetur, diſtingui ſine dubio rationem obiecti, & finis vt ſupra diximus, & differunt penes diuerſa officia, & reſpectus: eſt enim munus obiecti ſpecificare actum, tanquam principium extrinſecum, à quo pendet actus in ſua ſpecificatione, vnde obiectum inuenitur tam in eo quod eſt finis, quàm quod non eſt finis, tam reſpectu potentiæ appetentis, quàm cognoſcentis, in omnibus enim actibus ſpecificatio eſt ab obiectis. At verò munus finis non eſt ſpecificare, ſeu determinare id, quod ad ſpeciem, & conſtitutionem rei pertinet, ſed terminare, & vltimare ea, quod pertinet ad exercirium, & executionem rei fiendæ: nullus enim mouetur ad aliquid, faciendum, vel exequendum, niſi ſibi ponatur finis operationis, & motus, aliàs maneret infinitus, & impertranſibilis, ſi non poneretur ſibi aliquid vbi ſiſteret, & quieſceret, & ideo finis importat bonitatem ſeu perfectionem ſiſtentem motum, & ſic mouentem, vt in ſe ſiſtâtur, & ſic diffundit ſuam bonitatem non propagando illam efficienter, ſed præbendo id, ad quod efficientiæ motus terminetur.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd bonum vt ſit finis ſine dubio non debet habere ſolam bonitatem tranſcendentalem ſub conceptu abſoluto, ſed ſub conceptu conuenientis, & ordinatè ad alterum, cui eſt bonum; quia finis

eſt

Digitized by Google

eſt id cuius gratia aliquid fit, ergo debet eſſe conueniens reſpectu eius, quod fit propter illud, alioquin gratia illius non erit, ſi non habet ordinem conuenientis ad ſe. Vrgent verò aliqui in amore amicitiæ, in quo amicus appetitur, & non vt conueniens mihi, ſic enim eſſet amor concupiſcentiæ. Item quia ipſa conuenientia non eſt ratio formalis appetendi, eſt enim relatio, quæ non appetitur, neque intenditur ratione ſui. Sed parum vrgent. Ad primum enim dicitur, quod amor amicitiæ non reſpicit amicum propter bonitatem tranſcendentanlem, qualis inuenitur etiam in rebus inanimatis, ſed propter bonitatem, quam in ſe habet, non vt conuenientem mihi conuentientia ſolius vtilitatis, aut quatenus mihi ſeruit, benè tamen conuenientia communicationis, & familiaritatis, quæ eſt conuenientia honeſti, amicitia enim fundatur ſuper aliquam communicationem bonorum, vt dicit D. Tho. 2. 2. q. 23. art. 1. ad ſecundum dicitur, quod qui appetit bonum vt conueniens, non appetit ipſam relationem conuenientiæ, ſed id, quod fundat talem relationem.

Soluuntur argumenta.

PRimò arguitur. Quia diuerſa ratio apprehenſi facit diuerſitatem in appetitu, non verò diuerſum appetibile, ſicut appetitus innatus, & elicitus differunt penes apprehenſum, vel non apprehenſum, & appetitus ſenſitiuus, intellectiuus penes diuerſum modum apprehenſi. Quod etiam teſtatur S. Thom. 1. p. q. 70. art. 2. ad 1. vbi inquit: *Quòd differentiæ ap-*

Digitized by Google

prehenſi ſunt differentiæ appetibilis, vnde potentiæ appetitiuæ differunt ſecundum differentiam apprehenſorum ſicut ſecundum propria obiecta: ergo ratio apprehenſi ad formalitatem pertinet appetibilis. Et apertiùs 1.2. q.31. ar. 1. ad 1. vbi inquit: *Quòd cum appetitus animalis ſit bonum apprehenſum diuerſitas apprehenſionis pertinet quòdammodo ad diuerſitatem obiecti*. Et idem ferè habet ibi q.30. ar.3. ad 2.

Reſpondetur, quòd apprehenſio, quæ facit differre reſpectiuè potentias appetitiuas, non eſt apprehenſio formalis, & ex parte ſubiecti ſe tenens, ſed radicalis, ſeu obiectiua, vt deducitur ex D. Thom. 1.2. q.30. art.3. ad 2. ideſt res ipſa appetibilis, ſic conſiderata, quod fundat diuerſum modum appetibilitatis, quæ requirit diuerſum modum mouendi, & inclinandi potentias; vbi adprehenſio ipſa non eſt ratio formalis, ſed conditio, ſicut eadem res vt futura, vel vt præſens fundat in appetitu diuerſos actus, ſcilicet ſpei, vel gaudij, timoris, vel triſtitiæ, cùm tamen variatio præſentis, vel futuri non variet ipſam intrinſecam naturam appetibilis, ſed quandam conditionem eius, ſcilicet exiſtentiam, quæ intrinſecè requiritur, & ideò res ipſa, vt fundat iſtum diuerſum modum exiſtendi, redditur diuerſo modo appetibilis: ſic vt fundat diuerſum modum exiſtentiæ obiectiuæ, quæ requiritur ad mouendum metaphoricè, & intentionaliter, conſtituit diuerſum appetibile, & ſpecificat diuerſos appetitus. Vnde dicit D. Th. q.22. de verit. art.4. ad 1. *Quòd voluntas ab appetitu ſenſibili non diſtinguitur directè per hoc, quod eſt ſequi apprehenſionem hanc, vel illam, ſed ex hoc quod eſt determinare*

minare ſibi inclinationem, vel habere determinatam ab alio, quæ duo exigunt potentiam non vnius modi, ſed talis diuerſitas requirit diuerſitatem aprehenſionum; vndè quaſi ex conſequenti accipitur diſtinctio appetitiuarum virium penes diſtinctionem apprehenſiuarum, & non principaliter. Ita D.Thom. vbi ſatis clarè traditur doctrina poſita per apprehenſionem radicalem, vel formalem quatenus in aliquo appetibili radicatur diuerſus modus mouendi, quod vtique per diuerſam apprehenſionem fit, non tamen apprehenſio ipſa formalis eſt ratio diſtinguendi. Et ſimiliter quæſt. 25. de verit. art.1. ad 6. dicit: *Sumi diſtinctionem virium appetentium ex diuerſitate apprehenſionis per accidens, per ſe autem ex diuerſitate apprehenſorum*.

Secundò arguitur. Quia multa ſunt, quæ mouent non per bonitatem realem, ſed per apprehenſam, vt patet in omnibus, qui ex deceptione mouentur circa impoſſibile, vel quomodocunque bonum apparens, ergo eſt maior connexio inter apprenſionem, & appetitum, quàm inter bonitatem realem, & appetitum ipſum; nam ſine apprehenſione finis mouere non poteſt, ſine bonitate autem reali poteſt dummodo ſit apprehenſa, ergo formalius, & intimius concurrit apprehenſio, quàm bonitas realis. Vndè videmus, quod variata apprehenſione, vel dictamine, variatur ſpecies actus, v.g. de bono in malum, & è contra de timore in triſtitiam, & alijs ſimilibus.

Reſp. Bonitatem apprehenſam mouere ratione bonitatis realis, vt ſuppletæ per ipſam repræſentationem, & dantis exiſtentiam obie-

ctiuam, & intentionalem ipſi appetibili, vt intentionaliter, & metaphoricè moueat; vndè non ſequitur quòd apprehenſio ſit ratio formalis, ſed quod ſuppleat, & deferat ſecum id, quod eſt ratio formalis, ſcilicet ipſam bonitatem realem appetibilis. Quod verò non poſſit ſuppleri ipſa apprehenſio, ſicut ſuppletur bonitas realis ideo eſt, quia apprehenſio non eſt conditio extrinſeca importans ſolam applicationem ipſi paſſo, vel alicui extrinſeco, talis enim conditio ſuppleri poteſt à Deo, quia extrinſeca eſt, ſed apprehenſio dicitur conditio intrinſeca, quia non eſt conditio coniungens alicui extrinſeco, ſed vt præbens ipſi appetibili eſſe intentionale, & obiectiuum, vt metaphoricè moueat; vnde ſic requiritur apprehenſio in fine, quæ dat exiſtentiam intentionalem, ſicut exiſtentia realis in efficiente, quæ eſt conditio inſupplebilis à Deo, neque enim poteſt operari res non exiſtens, ſicut nec finalizare res non apprehenſa. Quòd verò bonitas realis poſſit ſuppleri, non eſt quia ſola apprehenſio ſit ratio formalis, ſed quia eſt medium, ſeu conditio repræſentans id quòd eſt appetibile: applicatio autem repræſentatiua non eſt neceſſe, quod ſupponat exiſtentiam rei applicatæ, ſiquidem gerit vices illius, & in ſe habet eam; applicatio autem phyſica ſupponit ſemper exiſtentiam rei applicatæ, inexiſtens enim applicari nequit, quia non gerit vices eius. Quod verò dicitur ſola apprehenſione variata variari in ſpecie actus appetitus, iam diximus id fieri ratione diuerſæ apprehenſionis radicalis, & ex parte obiecti non formalis, quæ ſolum eſt conditio.

Vlti-

Vltimo arguitur, quia motio metaphorica eſt propria cauſalitas finis, ergo ratio formalis cauſandi debet eſſe id, cui formaliter correſpondet bonitas realis, quia bonitas realis ſolùm eſt principium cauſalitatis veræ, & realis; ergo vt induit rationem cogniti, & intentionalis eſſe. Similiter per rationem apprehenſionis induit modum prioritatis in cauſando, quã non habet in ratione bonitatis realis; ſic enim potius eſt poſterior, vtpote pertinens ad executionem; ergo ſtatus apprehenſionis pertinet ad rationem formalem finalizandi.

Reſpondetur, Quod motio metaphorica licèt metaphoricè ſit motio, verè tamen eſt aliqua cauſalitas in re, licèt explicetur modo metaphorico per motionem, vt art. ſequenti dicetur. Vndè correſpondet iſta cauſalitas ipſi bonitati reali non abſolutè, ſed vt veſtitæ intentionali, & obiectiua exiſtentia, quæ non ſe habet vt ratio formalis, ſed vt conditio, ſicut realis exiſtentia non eſt formalis ratio operantis effectiuè, ſed conditio: & licet finalizet verè, mouet tamen metaphoricè, ad hoc enim ſufficit realis bonitas ſub exiſtentia intentionali, vt ſtatim explicabitur. Quod vero dicitur habere prioritatem ratione apprehenſionis.

Reſond. Quod ex ſe ſicut eſt radicaliter obiectiua, ita eſt radicaliter prior, vt autem formaliter apprehenſa, eſt prior in intentione, vt verò induit exiſtentiam realem, eſt vltima in executione, quia eſt effectus, non cauſa.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

Quæ ſit cauſalitas finis?

EX hac difficultate dependet alia, quæ ſimul cum ipſa declarata manebit, ſcilicet, an finis ſit vera, & phyſica cauſa: habent enim ſe correlatiuè cauſa, & cauſalitas, & in tantum eſt vera, & phyſica cauſa, in quantum veram, & phyſicam cauſalitatem habet.

Duo autem ſupponimus in præſenti. Primum eſt, omnes ferè intelligere aliquid metaphoricum, & impropriè dictum interuenire in cauſalitate finis; tùm quia id expreſsè docet Ariſtot. 1. de generat. text. 55. inquiens: *Quod id cuius gratia non eſt actiuum, nam ſanitas non actiuum eſt niſi ſecundum metaphoram*. Tùm quia finis non mouet, niſi prout in cognitione, atque adeò modo intentionali, qui diſtinguitur à naturali, & mobili. Tùm etiam, quia finis mouet vt terminus, in quem ponderat actio, vt ibi terminetur, non vt principium actionis, vnde vt reddatur principium, oportet extrahi à realitate exiſtentiæ ad obiectiuam apprehenſionem: tùm denique, quia finis mouet alliciendo, & attrahendo, attractio autem non eſt propria motio, quia motio eſt tranſitus aliquis, illa autem attractio ſolum eſt conuenientia, & ſimpathia vnius ad alterum, vt trahatur ab illo, quod non niſi translatiuè dicitur motio.

Secundò ſuppono, quòd (vt latiùs dicemus ſequenti articulo) cauſalitas finis ſe extendit tam ad operantem, quàm ad eius effectus; licet diuerſi-

nerſimodè, nam effectus, & actiones agentis reſpicit finis, vt cauſata à ſe, agens autem, ſeu operans vt mobile à ſe: & ita dicit D.Thom. q.5. de potent.art.1. *Quod finis non eſt cauſa, niſi ſecundum quod mouet efficientem ad agendum*. Vnde, & finis dicitur cauſa cauſarum, quia mouet alias cauſas ad agendum.

Et ratio eſt, quia agens non operatur, niſi vt determinatum ad aliquid quod operetur, aliàs à caſu, & per accidens operabitur; determinatur autem à fine, qui eſt terminus in quem tendit agens; ergo motio finis ita debet reſpicere actiones, & effectus, vt rem cauſandam, quod etiam ipſum agens reſpiciet tanquam mobile, quod determinat, vt operetur. In ipſis autem agentibus, quia alia ſunt exequentia, alia imperantia, & dirigentia, finis non poteſt immediatè mouere illud agens, quod eſt purè executiuum, & cognitione carens, ſed illud quod ſe dirigit, & mouet in finem, à cuius directione executiua agentia mouentur. Non enim bonitas finis poteſt mouere, niſi aliquem appetitum; appetitus autem vel eſt innatus, vel elicitus: innatus debet eſſe directus ab aliquo dirigente ipſum in finem, quia ipſe non ſe dirigit, elicitus autem ſupponit cognitionem, in hoc enim conſiſtit, quod ſit elicitus, & ſic prima motio finis debet eſſe in appetitum ſe dirigentem in finem, deinde in agentia, quæ ſunt directa ab alia, quia omne quod eſt directum non à ſe, ſupponit aliud à quo dirigatur, & cum non ſit proceſſus in infinitum, oportet venire ad aliquod, quod ſe dirigat in finem, & hic eſt appetitus rationalis.

Difficultas ergo præſens ad hoc ſolum re-

Digitized by Google

ducitur, vt explicemus quid ſit verè, & propriè illud, quod metaphoricè, & impropriè vocamus motionem in cauſalitate finis, oportet enim quod ſit vera cauſalitas, & propria, licet ſit metaphoricè actio, ſeu motio, ſicut Chriſtus dicitur Leo metaphoricè propter fortitudinem, non quia ſit in eo metaphoricè fortitudo, ſed eſt metaphoricè leonina, verè autem diuina, ſimiliter finaliaztio metaphoricè dicitur motio, verè autem cauſalitas finis, & inquirimus quid ſit illud verè.

Variè circa hoc ſentiunt Authores. Principales autem ſententiæ reducuntur ad quinque. Prima aſſerit conſiſtere in qualitate, nemè in aliquo actu intellectus, vel voluntatis, ſcilicet cognitione excitante, vel volitione, aut intentione ipſius. Ita Cabero hic tract. 2. diſp. 5. dub. 3. Secunda aſſerit eſſe ipſam actionem agentis præſertim voluntatis operantis, quæ actio ſub reſpectu egreſſionis, & dependentiæ ab agente dicitur actio, ſub dependentia à fine eſt finalizatio. Quid ſit autem iſta dependentia à fine reſtat explicandum. Ita Suarez diſp. 23. Met. ſect. 4. Rub. tract. de cauſa finali, q. 3. Carmelit. hic diſp. 14. q. 5. & plures Thomiſtæ ad 1. 2. q. 1. art. 1. Et ad idem reducitur ſententia Scotiſtarum, quod cauſalitas finis fundamentaliter ſumpta eſt idem cum actione voluntatis, qua eligit, vel imperat media; formaliter verò eſt relatio diſtincta à relatione cauſæ efficientis, ſicut ipſe finis diſtinguitur, & hæc relatio ſubiectatur in ipſa cauſa, & terminatur ad effectum. Ita Fuent. 2. Phyſic. q. 7. diffic 3. art. 2. Sed mirum eſt, quod fundamentum huius relationis dicitur eſſe

ipſa

ipſa actio efficientis, & tamen ſubiectari dicitur in ipſo fine. Quomodo iſta cohærent? cum relatio nunquam ſeparatur à fundamento.

Tertia ſententia dicit, cauſalitatem finis eſſe aliquid medium inter finem, & finalizatum reſultans à fine, ſicut actio eſt medium inter efficiens, & effectum. Quam ſententiam placuiſſe quibuſdam recentioribus referunt Fonſ. & Conimbric. Sed neque ipſi videntur ab eâ abhorrere, nam Fonſeca 5. Metaphyſ. c. 2. q 13. lect. 3. Conimbr. 2. Phyſic. cap. 7. q. 6. art. 2. dicunt cauſalitatem finis eſſe modum ipſius finis, licet ab eo realiter indiſtinctum: & q. 21. art. 3. ad 2. inquiunt actionem ipſius intellectus proponentis voluntati finem præcedere cauſalitatem finis, & ſic non ponunt in actione veritatem huius metaphoræ. Quarta ſententia non diſtinguit cauſalitatem finis à bonitate ipſius finis, niſi ſecundum quandam moralitatem, quatenus bonitas finis attrahit, & intentionaliter efficit, vt effectus agentis intuitu eius fiat, & ſic ab eo pendeat. Ita Aegid. lib. 1. de fine in comm. q. 6. art. 6. §. 3. Quod totum non videtur differre ab excitatione, & propoſitione obiecti per intellectum, vt docet prima ſententia. Vltima ſententia conſtituit cauſalitatem finis in quodam conflato ex cauſalitate Phyſica, & morali: phyſica quatenus dependentia finalizati à fine realis eſt; moralis autem quatenus dependet ſaltem tanquam à conditione ab exiſtentia obiectiua, & intentionali. Ita Araujo 8. Metaph. q. 9. a. 2.

Sit vnica concluſio. Metaphorica motio, qua finis dicitur cauſare ſecundum veritatem, eſt primus amor finis, vt paſſiuè pendens ab ap-

petibili, non vt actiuè elicitus à voluntate. Hæc concluſio vnum ſupponit, & alterum declarat. Supponit quòd cauſalitas finis licet metaphoricè ſit motio, verè tamen eſſe cauſalitatem realem, quia aliàs ſi totum, quod datur in cauſalitate finis, eſſet metaphoricum, & nihil reale, finis non eſſet vera cauſa phyſica, cùm tamen ſit præcipua, & prima cauſarum, imò per excellentiam eſt id, cuius cauſa, ſeu cuius gratia cætera fiunt; ergo ſi nullam veram cauſalitatem habet, vera cauſa non eſt.

Quòd verò explicanda ſit cauſalitas finis per ipſum appetit, & amari paſſiuè, quod in re eſt ipſe amor à voluntate elicitus, non vt à voluntate eliciriuè, ſed vt ab ipſo pondere appetibilis paſſiuè, ſumitur ex D.Tho. q.22. de verit. art.2. vbi inquit: *Quòd ſicut influere cauſæ efficientis eſt agere, ita influere cauſæ finalis eſt apeti, & deſiderari*. Et primò contra Gen. cap.75. ratione 5. inquit: *Quòd cauſalitas finis in hoc conſiſtit, quod propter ipſum alia deſiderantur, & ita quanto finis eſt perfectior, & magis volitus, tanto voluntas volentis finem ad plura extenditur*. Et 1.2.q.28. a 6. inquit: *Quod omne agens agit propter finem aliquem, finis autem eſt bonum deſideratum, & amatum vnicuique, ergo manifeſtum eſt quod omne agẽs agit quamcumque actionem ex amore aliquo.* Sentit ergo D.Tho. quòd influxus, & cauſalitas finis mediante amore diffunditur: neque enim bonitas finalizans diffunditur realiter, ſed appetibiliter, ideſt non per ſui propagationem, & alterius boni productionem, ſed per ſui affectum, & ordinationem in ipſum bonum, Idem expreſſit Scot.q.4. prologi, §. *Aliter*

ter dicitur, vbi inquit: *Quod finis non eſt cauſa, niſi in quantum amatus, & deſideratus mouet efficiens ad efficiendum.*

Ratio concluſionis eſt, quia finis finalizat in quantum appetibile, & bonum; bonum autem eſt id, quod omnia appetunt, vt definit Philoſ. ergo ſi ratione appetibilitatis eſt cauſa, reductio eius in actum erit formalis cauſalitas, appetibile autem formaliter reducitur in actū per actualiter appeti, propria enim actualitas appetibilis eſt appeti actu. Item quia finis non finalizat niſi prout in intentione, ergo eius cauſalitas intra ipſam voluntatem eſſe debet, non in aliquo extra voluntatem, neque apparet aliud, quàm actus ipſe voluntatis, quo redditur finis amatus; nam quidquid aliud eſt, ſiue habitus aliquis, ſiue potentia voluntatis, minor actualitas eſt, quàm ad actualem influxum requiratur. Alij verò actus poſteriores illo amore cauſati ſunt à fine potius, quàm cauſalitas eius. Imò ipſemet amor finis, vt elicitus à voluntate eſt cauſatus à fine, vt autem paſſiuè pendens ab ipſo pondere appetibilis cauſalitas finis eſt, vt ſtatim magis explicabitur.

Vt autem hoc radicitus percipiatur, aduertendum eſt, amorem ſeu appetitum actualem pendere à duplici principio, ſcilicet ab appetibili vt attrahente, & efficiente appetitum, quod explicatur per modum cuiuſdam ponderis, ſeu ſpirationis inclinantis; iuxta illud Aug. *Pondus meum amor meus, eo feror quocumque feror.* & ſic voluntas fit ponderoſa ex ipſa coniunctione, & immutatione appetibilis. Secundò pendet amor ab appetente, ſeu volun-

voluntate eliciente, quando eſt appetitus elicitus, ſicut quando eſt innatus pendet ab inſtituente naturam dirigente in finem. Et quidem ille actus ſeu amor, vt eſt actus, ſeu operatio cauſæ reſpicit ipſam vt efficientia, ſeu actio. Vt verò pendet ab obiecto, adhuc fundat duplicem habitudinem, aliam ſpecificationis, quæ proprie reſpicit ipſum, vt obiectum per modum ſpecificatiui, & pertinet ad genus cauſæ formalis extrinſecæ. Alia eſt habitudo finalizationis, quatenus actus ille etiam poſtquam eſt ſpecificatus reſpicit alterum cuius intuitu, & gratia fiat, vel ſi intuitu ſui fit, in ſe habet rationem finis diſtinctam à ratione obiecti. Itaque dependentia actus ab obiecto eſt communis tam obiecto qui eſt finis, quàm qui non eſt finis, & ſolum conſiſtit in dependentia ab ipſo, vt determinante ſpeciem actus; at verò finis non conſtituit ſpeciem, ſed mouet agens ad exercitium actionis, & quia non poteſt exercere actionem, niſi per aliquam inclinationem, quæ generaliter dicitur appetitus, neque inclinatio poteſt tendere, niſi ad aliquod certum, prius neceſſe eſt, quòd reddatur inclinatio proportionata reſpectu illius termini in quem tendit, & illa proportio, ſeu immutatio reddit inclinationem quaſi coniunctam ipſi appetibili, & ſic inclinatio ponderoſa facta tendit in finem, & quanto plus facit aliquod bonũ ponderare in plures actiones, tanto vniuerſalior, & perfectior finis eſt, & ſi facit ponderare in omnes, tunc eſt vltimus finis, & dicitur appeti, & diligi toto corde, imò & amari charitate, quia charitas addit ſupra amorem communiter dictum æſti-

matio-

mationem rei volitæ quaſi magni, & cari pretij, vt dicit S.Tho. 1.2. q.26. art.3. Quare hæc immutatio, ſeu pondus appetibilis in voluntate in re per actum amoris fit, ſed quatenus eſt elicita perfectè à voluntate, dicitur actio voluntatis, & effectus finis, quatenus verò eſt ab appetibili,& ſubordinatur ei ad amandum, eſt cauſalitas finis, & ſecundum hanc rationem eſt ab obiecto propoſito, & præcedit rationem eius vt eſt à voluntate elicitiuè, ſicut ſpiratio amorem perfectum, dictio, intellectionem.

Et hoc ipſum agnouit D.Thom. in loco nuper citat.art.2.vbi inquit: *Quòd appetibile dat appetitus primo quidem quandam coaptationem ad ipſum, quæ eſt quædam complacensia appetibilis, ex qua ſequitur motus ad appetibile,& ex iſta immutatione appetitus ab appetibili,amor nominatur paſſio.* Et ſolut. ad 3. cum obieciſſet, quod amor non importat ipſum motum appetitus, ſed principium motus, & ſic non eſt paſſio,quia paſſio eſt motus. Reſp. *Quod amor etſi non nominat motum appetitus tendentem in appetibilo, nominat tamen motum appetitus, quo immutatur ab appetibili, vt ei appetibile complaceat*. Præcedit ergo immutatio complacentiam, quia immutatur,vt complaceat, & ſic eſt cauſalitas finis, quia redditur appetibile actu amatum, ſeu appetitum non denominatione extrinſeca ſumpta ab actione amandi, ſic enim conſequitur illam, & non eſt aliquid reale; ſed ab immutatione, qua redditur appetibile coniunctum ipſi appetitui, & appetitus ille coaptatus ipſi appetibili, & ſic ipſum appetibile ſe habet, vt grauitas,

Digitized by Google

nitas, & pondus voluntatis, tam reſpectu ſui, quàm aliorum. Et conuenienter ſic ponitur cauſalitas finis, quia finis eſt cauſa mouens modo immobili, non ſe mouens, ſed alia immutitas, vt patet 12. Met. tex. 37. lect. 7. apud D. Thom, & ita cauſalitas eius non debet quæri in ipſomet fine, neque in aliquo motu ab eo egrediente, ſed in ipſo effectu eius, ſcilicet in ipſo amore, qui eſt effectus, & cauſalitas finis ſecundum diuerſas habitudines, & conſiderationes, ſicut etiam quia Deus immobiliter operatur ſe ipſo eſt actus vltimus operandi, actio autem operata ad extra eſt effectus Dei, & non aliquid medium inter effectum, & cauſam.

Soluuntur argumenta.

P*Rimò obijcies.* Nullus effectus poteſt coincidere cum ſua cauſalitate, ſiquidem cauſalitas eſt ratio influens in effectum, & ipſe exitus rei cauſatæ, ſed amor eſt effectus finis, etiam ſi ſit primus, quo finis amatur, quia ab ipſo fine allicitur, & determinatur voluntas ad amandum finem, ergo ipſe amor non eſt cauſalitas finis, ſed cauſatum.

Secundò. Finis per cognitionem propoſitus excitat appetitum ad amorem, ergo ante ipſum amorem habet cauſare, & habet cauſalitatem, ſcilicet excitationem ipſam. Antec. conſtat, quia voluntas in amore finis dependet eſſentialiter à propoſitione, & oſtenſione obiecti, ergo aliquid influit obiectum, ſeu finis in illum amorem, & ſic ante actum voluntatis finis habet cauſalitatem, ergo non conſiſtit in ſolo amore.

Ter-

Tertiò. Quia ratio finis vt cauſet, eſt realis eius appetibilitas, & non intentionale eſſe apprehenſionis, ergo cauſalitas debet eſſe aliquid reale correſpondens iſti rationi formali, aliàs ſi cauſalitas realis nō eſt, ipſa cauſa finalis realis non erit, ſed eſſe actu amatum, ſeu appetitum non eſt aliquid reale, ſed extrinſeca denominatio, ergo non poteſt eſſe cauſalitas vera finis, ſicut neque ipſum eſſe cognitum.

Quarto. Quia cauſalitas finis eſt moralis, & motio quædam metaphorica, ſed moralis cauſalitas non eſt aliquid poſitiuum emanans à cauſa, aliàs eſſet aliquid phyſicum, & non morale, & realis motio non metaphorica, ergo non eſt ipſe actus voluntatis, ſeu amor etiam prout pendet à fine. Nam illa dependentia à fine vel eſt realis, & phyſica, vel non; ſi non, ergo prout ſic non dependet realiter à fine, nec cauſalitas finis aliud reale eſt; ſi verò eſt dependentia phyſica, cur non dicetur realis motio, ſed metaphorica etiam prout pendet à fine?

Quinto. Iſta actio voluntatis eſt etiam cauſalitas efficientis, & ſub ea ratione, qua efficientis eſt, non eſt cauſalitas finalis, ſed potius effectus ipſius finis, alioquin confunderentur iſtæ cauſalitates, ſi ſub ea ratione, qua eſt cauſalitas efficientis, eſſet cauſalitas finis, ergo aliquid debet dari præter rationem actionis, vt reddatur cauſalitas finis, quia ſi nihil amplius additur, vna formaliter erit altera. Illud autem quod additur, debet eſſe aliquid reale ſaltem vt modus, & ſic oportet explicare quid ſit, & fruſtra confugiemus ad motionem metaphoricam, ſi datur realis modus præ-

ter

ter modum actionis, & cauſalitatis efficientis, qui tamen non poteſt procedere à fine, cùm finis quandoque realiter non exiſtat, apprehenſio autem ſolum ſe habet vt conditio, non vt ratio cauſandi.

Vltimò. Finis operatur alliciendo, & attrahendo voluntatem, vt velit, ergo cauſalitas non poteſt eſſe volitio, quia per volitionem non allicit ad volendum, ſed iam eſt allecta, ergo non eſt cauſalitas alliciendi.

Ad primum reſpondetur. Quòd amor ſecundum diuerſas conſiderationes eſt cauſalitas, & effectus finis, nam vt actiuè elicitur ab appetitu, eſt effectus finis, gratia enim finis operatur voluntas, aliàs non amaret finem propter finem, quod eſſet non habere illum pro fine, At verò iſte amor finis, vt paſſiuè ſe habet ad obiectum appetibile, quatenus connaturalizatur illi, & accipitur à voluntate, vt pondus ſuæ inclinationis immutans ad complacendum, ſic eſt cauſalitas finis, & ratio appetendi, & exequendi alia, de quo amplius dicemus ſolutione ad vltimum.

Ad ſecundum reſpondetur. Quòd ipſa cognitio, ſeu obiectum vt cognitum cauſat amorem, & amor pendet ab illo ſecundum duplicem conſiderationem, & vt effectus quatenus actio elicita eſt à voluntate, & vt cauſalitas quatenus paſſiua quædam immutatio, & connaturalitas eſt ipſius appetibilis in appetitu, & prout cauſalitas dependet, & cauſatur à fine excitante per cognitionem immediatè per ſe ipſam, ſicut actio, & omnis alia cauſalitas à ſua cauſa eſt immediatè per ſe ipſam. Vt autē ille amor eſt actio elicita cauſatur à fine, tanquam

Digitized by Google

quam effectus, mediante ipſa immutatione appetitus paſſiua, vt cauſalitate. Quomodo autem iſta paſſiua immutatio appetibilis erga appetitum præcedat amorem, vt actio eſt, ſtatim explicabimus.

Ad tertium reſpondetur. Cauſalitatem finis eſſe realem, prout ly *reale* diſtinguitur contra ens rationis, non prout diſtinguitur contra ly *intentionale*: oportet enim quòd finis cauſet mediante cognitione, vt proponente, & mouente voluntatem, quæ motio intentionalis eſt, verè tamen in re exiſtens, & verum effectum habens in voluntate, ſcilicet amorem, non ſolum vt elicita actio voluntatis, ſed etiam vt paſſio eſt appetibilis. Et quando dicitur, quod eſſe amatum eſt extrinſeca denominatio: diſting. in obiecto ad extra eſſe amatum eſt denominatio, concedo in ipſo verò affectu interiori eſſe amatum, quod eſt idem atque ipſum appetibile eſſe coniunctum voluntati, & ſpirare, ſeu ponderare in illa ad amorem ſui, & aliorum, ſic nego. Verè enim affectus ab appetibili ipſo pendet, & determinatur, & hoc vocatur amor paſſiuè.

Quod ſi inſtes; nam paſſio eſt poſterior actione, ergo non poteſt cauſalitas finis eſſe amor, vt paſſio, & effectus eius vt actio, cùm cauſalitas ſit prior effectus, non ad ipſum conſecuta. *Reſpond.* Quòd paſſio conſecuta ad actionem non poteſt eſſe cauſalitas finis, ſed effectus, multo magis quam ipſa actio, ad quā talis paſſio conſequitur, & ſic amor vt eſt actus immanens receptus paſſiuè in voluntate, poſtquam elicitur ab ipſa, non eſt cauſalitas finis, ſed effectus. At verò id quod dicimus eſſe

cau-

cauſalitatem finis eſt paſſio ſeu ſpiratio appetibilis in appetitu, quæ influit in elicientiam amoris perfecti, quatenus redditur appetitus immutatus ab appetibili, ſeu determinatus, & quaſi ponderoſus factus ab appetibili, vt tendat in ipſum, & in alia propter ipſum: & ſic dicit D. Thom. 1.2.q. 26. art. 2. quòd prima immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor. Vnde talis paſſio non eſt illata ex actione, ſed actus vt ſpirans, ideſt ex vi obiecti ponderans, & dans principium actionis, ſeu inclinationis, quæ eſt amor perfectus: vt docet ibidem S. Thom. ſolut. ad 1. & inde infert ibidem art. 3. ad 4. quod magis homó in Deum poteſt tendere per amorem paſſiuè quodammodo ab ipſo Deo attractus, quàm ad hoc eum propria ratiò poſſit ducere. Quare iſta immutatio potentiæ ab obiecto ſine elicentia actus non eſt, ſed vt à potentia elicitur perfectè, & conſummatè eſt elicentia amoris, vt ab obiecto coniungente ſe voluntati per actum, vt ſpiratio eſt, & pondus obiecti, & à propoſitione obiecti pendens, ſic dicitur paſſio, non quidem ſecuta ex actione, ſed ſpirata ab obiecto, & voluntate, vt amoris actus perfectè eliciatur.

Ad quartum reſpondetur. Quòd cauſalitas finis eſt metaphoricè actio, vt dicit Philoſ. 1. de generat. text. 55. ſed non metaphoricè eſt cauſalitas, ſicut iam ſupra dictum eſt; quatenus ergo vera cauſalitas eſt, veram quoque, & realem mutationem importat, & identicè eſt idem cum actu amoris; formaliter autem eſt vera dependentia ab ipſo appetibili, vt ſpirante, ratione cuius dicitur moralis motio, ſed vera dependentia.

Ad

Ad quintum reſpondetur. Quòd cauſalitas finis non eſt ipſa cauſalitas efficientis formaliter, ſed identicè. Id autem quod formaliter addit, eſt vera, & realis dependentia ab obiecto, non quatenus ſpecificante, ſed quatenus ſpirante, & appetitui ſe coniungente, vt ponderet, & inclinetur in alia. Et ſicut actus intellectus pendet à virtute intellectiua efficienter, & à præſentia obiecti formaliter, & tamē verè dependet ab obiecto in ſuo genere, ita quod aſſimilatur illi terminus cognitionis, ſic amor ille, & pendet à potentia eliciente, & ab obiecto ponderante, ſeu ſpirante inclinationē ad obiectum, & hoc non facit obiectum niſi coniunctum, & coaptatum ipſi appetitui, & talis coniunctio, ſeu dependentia, & ordo ad appetibile, aliquid reale eſt in ipſo effectu, vt dependente ab appetibili, & ſic eſt cauſalitas finis, quia communicat voluntati pondus, & inclinationem vt ratione ſui cætera appetātur.

Ad vltimum reſpondetur. Verum eſſe quòd finis attrahit, & allicit voluntatem, & hæc attractio eſt ad hoc vt voluntas velit: ſed in illa volitione ſunt duo, alterum quod eſt cauſatum à fine, alterum quod eſt ratio cauſandi; neque eſt mirum quod cauſalitas identificetur cum cauſato, quia etiam actio identificatur cum effectu. Id ergo, quod elicientiæ ſeu actionis eſt in illa volitione, eſt cauſatum à fine, quod vero coaptationis, & coniunctionis eſt cum appetibili, ſeu ordinis ad ipſum, quo redditur ponderans in appetitu, vt inclinetur ad ſe, & ad alia, hoc dicitur attractio per modum cauſalitatis ad actum, vt explicatum eſt.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Ad ſua obiecta ſe extendat cauſalitas finis, an ſolum ad media, vel etiam ad ipſum amorem finis.

Actus qui à fine cauſari poſſunt, id eſt gratia illius fieri, quidam pertinent ad ordinem intentionis, quidam ad ordinem execútionis. Nomine autem ordinis intentionis, intelligitur illos actus, qui reſpiciunt finem, vt obiectum volitionis; nomine vero ordinis executionis eos actus, qui reſpiciunt media vſque ad realem finis attingentiam in ſuo eſſe. Ad primum ordinem pertinet primo ſimplex volitio finis, deſiderium illius, fruitio, ſeu delectatio in mente intentio. Ad ſecundum ordinem pertinet electio, quam antecedit conſilium, & conſenſus, deinde imperium, vſus, executio mediorum, aſſecutio finis, delectatio de ipſo aſſecuto, ſeu poſſeſſio: de quibus latè S. Thom. 1. 2. à q. 8. vſque ad 17. Itaque ordo intentionis incipit à fine volito, & terminatur in volitione mediorum. Ordo vero executionis incipit à medijs volitis, & terminatur in fine ſecundum eſſe reale aſſecuto.

In hac autem difficultate non loquimur de actibus diuinis, licet enim Deus agat propter finem, tamen neque ipſe, neque actus voluntatis eius ſunt res finalizatæ à fine, quia actiones internæ Dei cùm ſint ipſa ſubſtantia Dei, non poſſunt eſſe cauſatæ ab aliqua cauſa, ſolum ergo effectus ad extra finalizantur à Deo.

Igitur circa aſſignanda obiecta, ad quæ ſe exten-

extendit finis, varia eſt Authorum ſententia. Quidam enim ſolum media, & actus, qui verſantur circa media, dicunt finalizari à fine, non ea quæ pertinent ad intentionem, & amorem finis. Ita P. Vazquez 1.2.q.1. diſput.3. cap.2. Lor. ibidem diſp.3. Caber. hic diſpu. 6. dub.4. & alij. *Fundamentum* eſt, quia finis mouet metaphoricè prout in intentione, ergo eſſe in intentione eſt conditio requiſita, vt moueat, & cauſet, ergo intentio ipſa non eſt cauſata à fine, ſed ſolum actus, qui poſt intentionem ſequuntur, quales ſunt, qui verſantur circa media. Et fortius vrget hoc, ſi nomine intentionis intelligamus ipſum amorem finis, quem præcedenti articulo diximus eſſe cauſalitatem finis; ergo non eſt effectus illius, aliàs eſſet cauſa ſui, ſed ſolum amor aliorum à fine.

Alij è contra ſentiunt non ſolum actus, qui verſantur circa medla, ſed etiam qui verſantur circa finem eſſe effectus finis, non ſolum ipſam intentionem, ſed etiam ſimplicem amorem finis: de qua ſententia videri poteſt P. Suarez. diſp.23. Met. ſect.3.nu.7. Curiel.1.2. q.1.a.1. dub.2.§.4. Conimb.2.Phyſic.cap.7.q.22.art.1. qui tamen dicunt, perfectiſſimam cauſalitatem finis verſari circa media, imperfectam vero circa amorem ipſius finis. Et aliqui etiam licet concedant intentionem finis eſſe finalizatam ab illo, non tamen ſimplicem amorem finis, ſed hunc requiri tanquam cauſalitatem, vel conditionem finalizandi: ita Fonſ. 5. Met. cap.2.q.10. ſect.2.

Et fundamentum pro hac parte generaliter eſt, quia finis cauſat appetitum ſui, non ſolum reſpectu mediorum, ſed etiam ad appetendum

ſe,

ſe, quia non appetitur gratia aliorum, ſed gratia ſui; ergo etiam amorem ſui finalizat, quia nihil aliud eſt finalizare, quàm gratia ſui appeti. Verum eſt magis iſtam cauſalitatem finis relucere reſpectu intentionis, quam reſpectu amoris ſimplicis ipſius finis, eò quòd intentio licèt directè ſit de fine, de connotato tamen dicit ordinem ad media, quatenus dicit ordinem ad finem vt aſſequendum per media: ſimplex autem amor finis nihil de medijs connotat.

Dico ergo primò. Agens propter finem finalizatur ab ipſo, non vt effectus, ſed vt ſubiectum motum à fine. Hæc eſt contra Aegid. lib. 1. de fine in communi q. 6. art. 5. §. 2. & 7. & alios quos ibi citat, qui totaliter excludit agens à cauſalitate finis. *Ratio* tamen noſtræ concluſionis ſumitur ex dictis præcedenti articulo, quia finis non poteſt cauſare actionem agentis niſi mouendo, & excitando agens vt velit, & agat propter finem, ergo actio ita debet eſſe effectus finis, quòd agens ſit excitatum, & motum.

Dico ſecundò. Ea, quæ pertinent ad ordinem executionis tam media ipſa volita, quàm volitiones circa talia media, & actiones externæ circa ipsa, ſunt effectus finalizati à fine. De hac concluſione non eſt controuerſia inter Authores, quia omne illud eſt effectus finis, quod fit gratia finis præſertim ſi ſupponitur finis volitus, & amatus, ſed omnia iſta media, & actiones fiunt, vel appetuntur gratia finis, & ſupponunt finem volitum, & amatum, ergo ſunt effectus finalizati à fine.

Solum dubitabis, quomodo cauſalitas finis,

quæ

Digitized by Google

quæ eſt motio metaphorica, & in re ipſum amari, ſeu appeti finis, deriuetur ad actiones externas, ſiquidem finis, vt volitus nihil reale illis poteſt imprimere, ratione cuius dicatur finis realiter cauſare illa, ſed ſolum ponit denominationem extrinſecam in medijs, vel actibus externis, non ergo ſunt effectus propriè, & realiter ipſius finis.

Propter hoc aliqui valdè laborant in explicanda continuatione huius cauſalitatis finalis cum rebus, & operationibus externis. Et quidam ſolum ponunt extrinſecam dependentiam, & influxum in actiones externas, quatenus modo quodam morali ſubduntur internis. In ipſis autem internis actibus influxum, ſeu dependentiam immediatam à fine ponunt. Ita P. Suarez diſput. 23. Metaph. ſect. 4. num. 17. & 18. Alij verò etiam intrinſecam, & propriam dependentiam, & cauſalitatem finis ponunt in operationibus, & effectibus externis, quatenus gratia eius fiunt: quòd certè niſi ponatur in actionibus diuinis, non poterit cauſalitas finalis in Deo ſaluari, ſiquidem actus interni Dei non cauſantur à cauſalitate finis, ſi quid ergo finaliter à Deo cauſatur, ſolum poteſt eſſe effectus, vel actio externa.

Reſpondetur ergo. Cauſalitatem finis eo modo continuari cum actibus, & effectibus externis, quo continuatur inclinatio appetitus, ſeu voluntatis cum ipſis actibus, & effectibus externis à tali inclinatione emanantibus. Quia enim actiones externæ, & conſequenter effectus earum fiunt ab agente, vt inclinato ad agendum, & ſine inclinatione agens non ope-

ratur, omnis autem inclinatio oritur, & dependet ab aliquo primo amore, quo volitus eſt finis, & ille amor, vt pendens ab appetibili, à quo accipit inclinationem, & pondus, eſt cauſalitas finis, vt præcedenti articulo explicauimus, ita omnis actus, & effectus, qui ex tali amore deriuatur, ſecundum inclinationem eius, & connexionem cum illo, virtualiter participat ipſam cauſalitatem finis, quatenus ex primo amore reliqua deriuantur. Et ſicut prima cauſalitas finis realis eſt ratione actus amoris cum quo identificatur, ita virtualis cauſalitas realis eſt ratione inclinationis, quæ ex iſto primo deriuatur in reliquos actus. Quando ergo dicitur quòd actiones externæ, & effectus earum, quæ ſunt ipſa media executa ſolum extrinſecè participant rationem finis amati.

Reſpond. Quòd ſi ly amatum ſumatur pro denominatione orta in obiecto ex ipſo actu amoris, ſic extrinſecè tangit actus, & effectus ex amore ſecutos. Si autem ly eſſe amatum ſumatur pro coniunctione paſſiua appetibilis ad appetitum, cuius gratia cætera appetuntur, & in quo continentur ſic virtualiter manet in actibus, & effectibus, qui ſicut ex ipſa inclinatione amoris realiter deriuantur, ita virtualiter participant ipſam cauſalitatem finis, quæ in tali amore ſpiratiuo identificato cum ipſo actu amoris conſiſtit.

Dico tertiò. finis habet pro effectu finalizato etiam ipſum actum intentionis erga finem, imò etiam ipſum ſimplicem amorem finis in quantum eſt actus elicitus à voluntate. In prima parte concluſionis conueniunt fere

omnes

Digitized by Google

omnes Authores, præter P. Vazquez ſupra cit. in 1. ſentent. *Ratio eſt*, tùm, quia intentio non præciſe verſatur circa finem, ſed etiam attingit media in obliquo, & ſic pro hac parte cauſari debet à fine: tum etiam, quia intentio ſupponit ſimplicem amorem finis, à quo deriuari poteſt, nam ſupponit finem amatum; ergo poteſt elici intentio ex amore, & gratia finis voliti, nihil autem amplius requiritur, vt aliquid ſit cauſatum à fine, quàm quòd ſit gratia, & amore finis, hoc enim eſt eſſe finalizatum.

Vnde patet ad rationes dubitandi pro prima ſententia allatas. Ad primum enim dicitur, quod finis prout in intentione finalizat non prout in intentione formali, ſed radicali: amor autem ille ſimplex finis eſt initium, ſeu radix intentionis, & ſic finis prout formaliter volitus, & radicaliter intentus eſt cauſa finalizans etiam ipſam intentionem formalem.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd finis non eſt cauſa ſui ſecundum idem, ſed ſecundum diuerſa; finis enim vt amatus eſt cauſa ſui, vt ſic intentus, alliciendo ad ſui intentionem, & mediorum volitionem.

Secunda pars concluſionis, maiorem habet difficultatem, & alij ſunt qui affirmant, alij qui negant, & vtraque pars teſtimonijs vtitur D. Thom. & ratione: Sed nos vtrumque conciliamus ex diſtinctione data de amore paſſiuè, ſeu ſpiratiuè, & eliciti uè, ſeu perfectè ſumpto; nam amor, vt præcisè eſt ab appetibili, non eſt effectus finalizatus à fine, ſed cauſalitas eius, vt articulo præcedenti oſtendimus; vt autem actiuè elicitur à voluntate, ſic eſt effe-

Digitized by Google

ctus finalizatus à fine, ſiquidem in agendo, & eliciendo propter aliquem finem agit, aliàs à caſu, vel fortuito eliceret illum actum, & ex alia parte ſupponit finem ſufficienter, coniunctum voluntati per ipſummet amorem, vt præciſe eſt ab appetibili, ergo habet quidquid requiritur, vt amor ille elici dicatur propter finem, ſeu gratia finis amati, ideſt coniuncti ipſi appptibili. Et in hoc ſenſu intelligimus quod dicit D.Tho.q.22. de veritat.ar.2. *Quòd inſ. tere cauſæ finalis eſt appeti, & deſiderari*: adiuncto eo, quod dicit 1.2.q.26.art. 2. ad 3. *Quòd amor non nominat motum tendentem in appetibile ſed nominat motum appetitus, quo immutatur ab appetibili, vt ei appetibile complaceat*. Sic ergo amor, vt appetibilis, ſeu appetibile, vt coiunctum appetitui eſt cauſa finalizans, & cauſans vt elicitiuè ametur gratia talis appetibilis immutantis appetitum, vt complaceat. Et ſic etiam ſaluatur, quod docet D. Tho.1.2. q.1. art.1. *Quòd omnis actio humana eſt propter finem, etiam ſi agat actionem, quæ eſt vltimus finis*: Ergo etiam actio, quæ eſt amor vltimi finis, vt actio, propter finem eſt: & 1.p.q.82. inquit: *Quòd intellectus mouet voluntatem per modum finis; quia bonum intellectum eſt obiectum voluntatis, & mouet ipſam vt finis*. ſed reſpectu primi amoris datur bonum propoſitum per intellectum: ergo mouet voluntatem, & hoc alliciendo, & per modum motionis finis; ergo ille amor ſic elicitus eſt finalizatus à fine. Nec obſtat, quòd obiectum concurrit ad amorem ſui efficienter, vt aliqui exiſtimant, & ſic non concurrit ad motũ metaphoricè, ſicut requiritur ad finem.

Re-

Digitized by Google

Reſpondetur enim, quòd etiam data hac ſententia, quæ tamen non eſt certa, nullum eſt inconueniens, quod vtramque cauſalitatem habeat obiectum ſecundum diuerſas conſiderationes. Et D.Thom. in authoritate allata per modum finis dicit concurrere, quod nobis ſufficit. Prætcrquamquod in hac ſententia obiectum ipſum non concurrit efficienter, ſed actus intellectus mouens voluntatem.

Quòd ſi dicas. Noſtram rationem nimium probare, probat enim quod etiam amor, vt paſſiuè eſt ab apetibili, eſt propter finem, & cauſatus à fine, quia ſupponit bonum propoſitum per intellectum, quod mouet vt finis. Reſpondetur, quod amor ſic conſideratus non eſt à fine, vt cauſatus, ſed vt cauſalitas, & ſic dicetur eſſe à fine eo modo, quo cauſalitas eſt à cauſa, & actio ab agente. Et hoc ideò quia influere cauſæ finalis eſt appeti, & deſiderari, vt dicit D.Tho. ſupra citatus, aliàs non verificatur quod finis gratia, & amore ſui moueat, niſi aliquis amor ſupponatur ſaltem in quantum eſt appetitus immutatus ab appetibili, ſeu coordinatus illi, vt finaliter moueat, nam vt eſt ab appetitu elicitus ille amor, iam debet ſupponere finem, quia omne agens elicit actiuè, & agit propter finem, & vt dicit D. Thom. 3. contra Gen. cap.2. *Finis eſt id, quo tendit impetus agentis*.

Ex quibus etiam ſoluuntur fundamenta ſententiæ contrariæ. *Primò* enim arguunt. Quia cauſalitas finis eſt amor, vt iam ſæpè dictum eſt, quia finis non dicitur cauſare; niſi in quantum aliquid fit gratia, & amore illius, ergo ſupponitur amor finis, vt aliquid fiat

propter finem, & ſic ipſe amor non eſt effectus finis. *Item*, quia ſi ille amor ſimplex ſit effectus finis, non apparet quare bruta non moueant ſe in finem, cum ipſum apprehendant, & ſimplici amore in illum ferantur. Nec requiritur, quòd apprehendatur conuenientia finis in ordine ad alterum, id eſt ad media, ſed ſufficit quod in ordine ad ſe, vt ametur; hoc autem apprehendit brutum, fertur enim in aquam, verbi gratia, vt conuenientem ad extinguendam ſitim. *Denique* primus amor non poteſt eſſe ex fine, niſi in quantum aliquis ſe mouet ex fine ad illum amorem, ſi enim non ſe moue, non agit ex fine, ſed agitur ſicut bruta, ſed in primo amore nullus ſe ipſum mouet, ſed tantum à Deo mouetur, vt probat D.Th. 1.2.q.9. art.4. ex Ariſt. 7. Ethic. cap. 18. ergo ille primus amor non eſt effectus cauſatus à fine, quia non eſt à ſe mouente, & dirigente in finem. Et ad hoc etiam facit, quod toties dicit S.Thom. quod bonum eſt finis, vt amatum, vt videri poteſt 1.2. quæſt. 28. ar. 6. & in 3. diſt. 27. quæſt. 1. art. 1. & quæſt. 21. de veritat. artic. 1. in corpor. ergo finis ſupponit amorem ſui, non cauſat.

Ad primum reſpondetur, quòd amor eſt cauſalitas finis vt paſſiuè deriuatur ab appetibili, eſt autem cauſatus à fine, vt elicitiuè eſt à voluntate, eò quòd voluntas in eliciendo amorem finis propter finem ſibi coniunctum agit, & à fine allicitur.

Ad ſecundum reſpondetur, bruta non agere propter finem, quia etſi alliciantur à bonitate finis abſoluta, deficit tamen illis electio, & intentio tam formalis, ad quam ſe moueat, quam

quam radicalis, ex qua ſe moueant, quia carent voluntate initiante intentionem, & hoc ideò non mouentur à bonitate, vt importat ordinem finis, ſiue ad media, ſiue ad ipſum appetentem, & hoc eſt quod dicit D. Thom. 1. 2. quæſt. 1. art. 2. *Quod bruta non cognoſcunt rationem finis, ideſt ipſam conuenientiam finis, vt ordinatè, & comparatiuè ſe habet.* Ex hoc autem non ſequitur, quod finis ſolum finalizat media, ſed etiam poteſt finalizere ſimplicem amorem ſui, quia etiam in illo amari poteſt finis cognoſcendo ipſam rationem finis, ideſt ipſum ordinem conuenientiæ, quem habet ad appetentem, quod non cognoſcunt bruta.

Ad tertium reſpondetur, quòd primus amor finis eſt à Deo vt mouente efficienter, quia non ſupponit priorem actum ex parte hominis, quo ſe efficienter moueat, non tamen ſequitur, quod in illo actu non agat propter finem, cùm ad hoc ipſum Deus moueat, vt gratia finis cogniti, & ipſi voluntati coniuncti, & coaptati velit ipſum finem. Vnde habet ſufficientem rationem, & applicationem, vt amet finem propter ipſum, & gratia eius, non tamen, vt efficienter moueat ſe, quia ad hoc requiritur, vt ex vno actu ſe moueat ad alium actum; vt autem propter finem velit, ſufficit idem actus ſub diuerſa formalitate, ſcilicet ex coniunctione, & coaptatione finis, vt ſpirante in ordine ad elicientiam ipſius, vt perfectè eſt à voluntate amante, & ſic quod ſufficit ad motionem finis, quæ eſt metaphorica, & minor, non ſufficit ad efficientem, quæ eſt phyſica, & maior.

Et ad authoritates S. Thom. reſpondetur,

quòd finis non cauſat niſi vt amatus, & deſideratus, non quidem ſecundum quod ly amatus eſt denominatio extrinſeca ab amoris actione proueniens in obiectum, ſic enim præſupponit ipſam actionem amoris ex fine factam, & non eſt aliud quam denominatio extrinſeca, non cauſalitas vera, ſed prout ly amatus dicit ipſum appetibile coniunctum appetitui & immutans illud, quod fit per ipſum amorem non vt formaliter eſt elicientia, ſed vt paſſiuè eſt ab appetibili.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

ACcidens an indigeat peculiari influxu ſubſtantiæ ad agendum. quæſtione 12. articulo 3. pagina 323
Actio quomodo educatur de potentia ſubiecti. q.4.ar.2. 190
Actiones ſunt ſuppoſitorum. q.7.a.2. 243
Actionum vitalium à non vitalibus diſparitas. quæſt. 12.art.3. 532
Actio cauſalitas efficientis. ibid.art.4. 535
Actus diuiſio in primum, & ſecundum. quæſt. 4. art.1. 164
Actus ſecundus alter in eſſendo, alter in operando. ibid. 165
Actus an perfectior habitu. q.10.a.4. 422
Actus, & potentia ſunt in eodem genere. q.12. art.2. 514
Alteratio an diſtincta à Generatione. ibidem. art.3. 530
Angelus videt humanitatem Chriſti exiſtere, ſed non videt exiſtentiam. q.7.a.5. 296
In Angelis an ſit ratio naturæ. q.9.art.2. pag. 374
Anima rationalis non educitur de potentia materiæ. q.4.a.2. 177
Quomodo ſubſiſtit in corpore. ibid. pag. 175. & q.7. art.3. 256
Quomodo reſpiciatur à potentia paſſiua materiæ. q.4. art.2. 178

Quomodo vniatur materiæ. q. 6. a. 3. 234
Anima rationalis an ſecundum gradum rationalitatis ſit natura. q. 9. art. 2. 365
Appetitus quid ſit, & quotuplex. q. 3. art. 4. pag. 153
Apprehenſio, quomodo faciat differre potentias. q. 13. ar. 1. 556
Quomodo moueat. ibid. 557
Artificiales formæ non habent naturalem virtutem ad agendum. q. 9. art. 3. 378
Nec poſſunt eſſe principium per ſe motus. ibidem. 375
Ars non poteſt facere formam ſubſtantialem virtute propria. ibid. 369

C

CAuſæ in communi definitio. q. 10. art. 1. pag. 398
Cauſa quotuplex. ibid. ar. 2. 405
Cauſæ diuiſio Vniuocane, an Analoga? ibid. pag. 402
Cauſæ conſideratio quotuplex. q. 11. ar. 1. 451
Cauſæ conditiones. q. 10. art. 1. 398
Cauſæ diſtinctio à Principio, & elemento. q. 2. ar. 1. 75
Cauſæ creatæ, & increatæ diſparitas. q. 10. art. 3. 418
Cauſa an debeat eſſe prior, perfectior, & diſtincta à ſuo effectu. ibid. 412
Qualis Cauſa ſit potior ſuo effectu. q. 6. art. 1. 205
Cauſæ ſunt ſibi inuicem Cauſæ. quæſt. 2. ar. 1. pag. 76. & q. 10. a. 4. 422
An Cauſæ eiuſdem generis. ibid. 423

An

An Cauſæ diuerſi generis. ibid. 429
Cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati. ibid. 428
Cauſa totalis quid. q.10.a.5. 431
Duæ Cauſæ totales quarum vna ſit increata, altera creata, poſſunt continere eundem numero effectum. ibidem. pag. 434
Secus ſi ambo ſint cratæ. ibid.
Cauſa adæquata quid. ibid. 431
Cauſæ materialis definitio. q.11.a.1. 451
Actus primus cauſandi materialiter. ibid. pag. 452
Eiuſdem cauſæ materialis cauſalitas. ibid. pag. 455
Materiæ conditiones ad cauſandum. ibid. pag. 464
Eiuſdem effectus. ibid. 467
Materia quomodo cauſet formam. ibid. pag. 469
Cauſæ formalis cauſalitas. ibid. art.2. 470
Cauſalitas formalis extrinſeca. ibid. 498
Conditiones formæ ad cauſandum. ibid. 478
Effectus formæ. ibid. 479
Cauſæ efficientis definitio. q.12.a.1. 502
Eiuſdem diuiſiones. ibid. 504
Eius cauſalitas. ibid. ar.4. 535
Cauſa finalis quid. q.13.a.1. 550
An Apprehenſio finis ſit eius ratio cauſandi. ibid. 522
Eius cauſalitas. ibid. ar.2. 560
An iſta cauſalitas ſe extendat ad media, & amorem finis. ibidem. ar. 3. 574
Circulus quando vitioſus. q.10. a.4. 430
Cœlum eſt Incorruptibile. q.3.a.4. 160
Quomodo ſit principium Phyſicæ muta-

tionis. quæſt. 1. art. 1. 19
Quomodo in Cœlo inueniatur ratio naturæ. q.9.ar.2. 368
Quies Cœli quomodo naturalis. ibid. pag. 370
Quomodo Cœlum ſit cauſa viuentium. q.10.ar.3. 420
Cognitio alia diſtincta. alia confuſa. q.1. a.3. pag. 36
Cognitum primo ab intellectu noſtro. ibid. pag. 40
Compoſitum, ex partibus incorruptibilibus quomodo corruptibile. q.3.ar.4. 160
Quomodo in compoſito inueniatur ratio naturæ. q.9.ar.2. 352
Contraria quomodo non fiant ex alterutris. q. 2. arl. 1. 83
Prima contrarietas tripliciter accipitur. ibid. 90
Conditiones primorum contrariorum. ibid. pag. 91

D

DEus an poſſit inferre violentiam. q.9.a.3. pag. 381
Deus non poteſt concurſu naturali, vel formali aliquid cauſare. q.11.ar.2. 485
Dimanatio ab eſſentia explicatur. q.12. art.4. pag. 541
Dimanationes dicuntur etiam eductiones. q.4. art.2. 189
Diſpoſitio reducitur ad cauſam materialem. q. 11. a. 1. 452
Diuina eſſentia quomodo ſit Idea. q.11. art.3. pag. 500
Eſſe-

Digitized by Google

E

Effectus ſecundarius ſuppleri poteſt poſitò primario, non è contra. q.3.a.3. 143
Vnus effectus an poſſit pendere à duplici cauſa totali. q.10.ar.5: 443
Efficiens Cauſa. Vide Cauſa efficiens.
Elementi diſtinctio à cauſa, & Principio. q.2. art. 1. 76
Emanatio. Vide Dimanatio.
Ens in quo ſenſu dicatur primò cognitum à noſtro intellectu. q.1.a.3. 45
Eius conceptus eſt imperfectior, & confuſior. ibid. 48
Ens mobile, quomodo ſumatur vt eſt obiectum Philoſophiæ. ibid. ar.1. 9 & 23
Quomodo differat ab ente naturali, &c. ibidem. 10 & 17
Ens mobile non ſolum ſubſtãtialiter, ſed etiam accidentaliter, eſt obiectum Philoſophiæ. ibid. 18
Eſſentia producta quomodo intelligatur ante exiſtentiam. q.7. a.4. 278
An concipiatur vt nihil. ibid. 280
Eſſentia quomodo ſit ſuarum paſſionum cauſa. q.12. ar.4. 541
Exiſtentia realiter diſtinguitur ab eſſentia. q.7. art.4. 263
Quomodo recipiatur in eſſentia. ibid. 273
Quomodo exiſtat. ibid. 276
An poſſit ſeparari ab eſſentia. ibid. 277
Exiſtentia correſpondet actui ſecundo in eſſendo. q.4.a.1. 165
Exiſtentia quomodo effectus formæ. q.7.ar.5. pag. 295

Qua

Digitized by Google

Qua ratione indiuiſibilis. 289
Eſt vnica in toto Compoſito. ibid. 282.

F.

Finalis Cauſa. Vide Cauſa Finalis.
Finis vltimus ſimpliciter, & ſecundum quid. q. 10. ar. 5. 442
Duo fines vltimi non poſſunt finalizare eandem operationem. ibid. 442
Finis quomodo diſtinguatur ab Idea. q. 11. a. 3. pag. 495
Finis debet habere rationem boni. q. 13. art. 1. pag. 548
Variæ finis diuiſiones. ibid. 549
Forma corrupta an principium. q. 2. ar. 3. 103
Formæ diuiſio in ſubſtantialem, & accidentalem. q. 4. a. 2. 175
Formæ ſubſtantialis definitio. ibid. ar. 1. 164
Eius diuerſitas ab accidentali. ibid.
Forma vna ſubſtantialis non poteſt informare duplicem materiam totalem. q. 10. a. 5. 441
Forma ſubſtantialis an magis ſubſtantia quam materia. q. 4. a. 1. 174
Quomodo differat ab inhæſione accidentium. ibid. 175
Formam educi ex materia, & illi vniri, ac in illa contineri quid ſit. q. 4. art. 1. 168. 170. & 173
Forma quare non fiat ex nihilo. ibid. 172
Quæ formæ educantur de potentia materiæ. ibid. 175
Ad eductionem formæ exigitur tranſmutatio. ibid. 182
Formæ cæleſtes, & elementorum in prima re-
rum

Digitized by Google

rum productione non fuerunt eductæ de potentia materiæ. ibid. 179
Quamuis hoc non repugnet diuinæ potentiæ. ibid. 181
Omnes formæ ſublunares, dempta Anima rationali, educuntur de potentia materiæ. ibid. 103
Omnes formæ accidentales, etiam ſupernaturales, & artificiales educuntur de potentia ſubiecti. ibid. 186
Formæ intentionales, & violenter inductæ quomodo educantur de potentia ſubiecti. ibid. 191
Formæ conuenit ratio naturæ. quæſt. 9. art. 2. pag. 358
Forma accidentalis quomodo ſit tota ratio agendi. q. 12. ar. 3. 529
Vna forma quomodo aliam expellat. q. 11. ar. 2. 482
Formalis Cauſa. Vide Cauſa Formalis.

G

GEneratio an ſit diſtincta ab Alteratione. q. 12. ar. 3. 530

I

IDea quid ſit. q. 11. ar. 3. 486
Eius ratio. ibid. 488
Quomodo diſtinguatur à conceptu. ibid. pag. 493
Quomodo diſtinguatur à fine. ibidem. pag. 495
Vtrum habeat veram cauſalitatem. ibid.

Intell.

Intellectus, & ſenſus diſtinctio in eorum obiectis. q.1.a.3. 42
Quid ſit intellectu cognoſcere. An eſt. ibid. 43
Quomodo procedat ab imperfectioribus, & vniuerſalioribus. ibid. 46
Quomodo moueatur à Phantaſmate. ibid. pag. 60

M

Materia prima datur. q.3.art.1. 109
Eſt aliquid in re diſtinctum à forma. ibid.
Eius definitiones. ibid. 114
Materia quomodo dicatur creari. quæſt. 3. ar. 3. pag. 147
Materia eſt vna negatiuè ſine forma. ibid.ar. 4. pag. 161
An ſub quacumque forma ſit ſemper eiuſdem ſpeciei. ibid. 162
Dependet à forma quantum ad eſſe, non non quantum ad quidditatem. ibid.
Eſt ingenerabilis,& incorruptibilis. ibid. pag. 158
Seruat vnitatem in Compoſito ſi maneat eadem formaliter. q. 6. ar.1. 206
Eadem numero non poteſt informari duplici forma. q.10. art.5. 458
Quomodo cauſetur à forma. q. 11. 481
Materiæ conuenit ratio naturæ. quæſt. 9. ar.2. pag. 358
Materia quomodo ſe habeat circa priuationem. Vide priuatio.
Quomodo habeat Ideam in mente diuina. q.3. ar.2. 133

Digitized by Google

An ſit bona. ibid. 134
Materiæ conditiones numeratur. ibid. art. 4. pag. 151
Vnio non eſt propria conditio materiæ. ibid.
De potentia materiæ. ibid.
Quid ſit appetitus Materiæ, quotuplex, & ad quas formas ſe extendat. ibid. pag. 1·0. & q. 5. ar. 1. pag. 196
Materia non habet immediatum ordinem ad exiſtentiam. q. 3. art. 2. pag. 125. & art. 3. pag. 136
Etiam ſi exiſtentia eſſet increata. ibidem pag. 141
Nec de potentia Dei exiſtere poteſt ſine forma. ibid. 135
Materia habet actum metaphyſicum. ibid. art. 2. pag. 121
Ante exiſtentiam quomodo intelligatur non eſſe nihil. ibid. 127
Et extra cauſas. ibid. 130
Materiæ exiſtentia quando cauſat explicatur. ibid.
Quomodo illi conueniant conditiones exiſtentiæ. ibid. 133
Eius diſparitas cum ſubiecto accidentium. ibid. pag. 128. & ar. 3. 143
Materia Cæli ſpecie differt à ſublunari. ibid. art. 4. 160
Materia elementorum quomodo conſeruetur deſtructa prima forma ſibi concreata. quæſt. 4. ar. 2. 184
Materialis cauſa an ſemper imperfectior ſuo toto. q. 10. ar. 4. 419
Materialis Cauſa. Vide Cauſa Materialis.

Ma-

Mathematica non eſt vna ſcientia ſpecie. q. 1. art. 2. 34
Mobile aptitudinaliter ſumptum eſt obiectum Philoſophiæ. ibid. ar. 1. 17
Mobilitas quomodo probatur de Corpore in Phiſicis. ibid. 23
Motio Metaphorica quid ſit. q. 13. ar. 1. 559
Motus variæ acceptiones. ibid. 28
Motus diuiſio in materialem, & violentum an ſit immediata. q. 9. ar. 4. 394
Mulus an perfectior Aſina, & Equo. q. 10. ar. 4. pag. 421
Mutatio, vt mutatio, & vt actio. quæſt. 2. art. 3. pag. 103

N

NAtura quomodo differat ab ente mobili, ſeu naturali. q. 1. ar. 1. 9
Naturæ definitio explicatur. q. 9. ar. 1. 341
Eius nomen quot modis ſumitur. ibidem. pag. 340
Eius ratio in quibus inueniatur. ibid. ar. 2. pag. 353
Eius ratio ad materiam, & formam an Analogica? ibid. 351
Naturalis reſultantia. Vide Dimanatio.
Naturalium ab Artificialibus differentia. ibid. pag. 374
Notiora ſecundum ſe, & nobis. q. 1. ar. 3. 36

O

ORdo naturæ, & doctrinæ traditur. q. 1. art. 3. 39

Ordo

Ordo procedendi ab Vniuerſalioribus, & confuſioribus. ibid. 59

P

PAnis quando conuertitur in Corpus Chriſti non annihilatur. q 4 ar 2. 177
Partes ſubſtantiales quomodo ſubſiſtant. q. 7. ar. 3. 255
Paſſiones quomodo educantur de potentia ſubiecti. q. 4. a. 2. 187
Quomodo fluant ab eſſentia. q. 12. art. 4. pag. 541
Perſeitatis cauſæ, & perſeitatis effectus diuiſio. q. 10. ar. 5. 448
Perſonæ diuinæ quomodo terminare poſſint eandem naturam. ibid. 444
Negatur hoc perſonis creatis. ibid.
Philoſophiæ in tota ſua latitudine ſignificatio in Proem. 1
Genera, & definitiones eiuſdem. ibid.
Philoſophiæ vt eſt naturalium ſcientia partes. ibid. 2
Eſt neceſſaria, & eſt ſcientia ſpeculatiua. quæſt. 1. 8
Vna ſpecie athoma. ibid. ar. 1. 30
Quod nam ſit eius obiectum formale, & materiale. ibid. art. 1. 11
Quomodo agat de Deo, ac ſubſtantijs ſeparatis. ibid. 12 & 19
Philoſophus naturalis de quo motu agat. ibid. pag. 28
Quomodo agat de quiete. ibid. 29
Quomodo differat ab Aſtrologo, & Mathematico, & Medico. ibid.

Phi-

Digitized by Google

Phiſicorum Librorum ordo in Proem. 3

Potentia naturalis non impedita producit perfectiſſimum effectum, & in quo ſenſu hoc verum habeat. q.1.a.3. 53

Potentia obedientialis quid ſit.q.4.ar.2. 187

Principium quotuplex, & quæ via ad illud inueſtigandum. q.2. 74

Principij rerum naturalium diſtinctio à Cauſa, & Elemento. ibid. art. 1. 75

Eius definitio, & diuiſio. ibid.

Ariſtotelicæ definitionis explicatio. ibid. pag. 76 & 80

Eiuſdem generalis acceptio. ibid. 76

Principia in quo ſenſu dicantur eſſe tria. ibid. pag. 82

Sunt tantum tria. ibid. ar. 3. 96

Sunt Contraria. ibid. ar. 2. 86

Quæ Principia ſint contraria. ibid.

Qualis ſit contrarietas inter principia. ibid. 87

Sunt prima contraria. ibid. 90

Principia alia in fieri, alia in facto eſſe. ibid. pag. 86

Principium rerum naturalium analogicè dicitur de Principijs in particulari.quæſt.5. art. 1. pag. 198

Priuatio quid ſit. ibid. 192

Quomodo ſit Principium. q.2.a.1.pag.76 & q. 5. art. 1. 197

Eſt Principium contrarietatis.quæſt.2.ar. 2. pag. 89 & 91

In quo ſenſu dicatur Principium per accidens. ibid. ar.3. 102

Priuatio an ſit in eodem inſtanti cum forma. ibidem. 107

Quo-

Quomodo ſit in inſtanti generationis.q.5. art.1. 195
Priuatio in fieri, & in facto eſſe, ibid. 196
Priuatio an entitatiuè idem cum materia.ibid. pag. 197

Q

QVantitas in Euchariſtia eſt ſubiectum priuationis formæ genitæ ex corruptione ſpecierum .q.2.a.3. 107
An dimanet à materia. q.3.a.4. 153
Quidditas rei materialis eſt id quod eſt primo cognitum à noſtro intellectu, quæſt.1.art.3. pag. 44

R

REllatio quomodo ſubiectetur in materia. quæſt.3. a.4. 153
Quomodo educatur de potentia ſubiecti. q.4.a.2. 189
Reſultantia naturalis. Vide Dimanatio.
Reſurrectio corporum quomodo ſit futura in eadem numero materia. q.6.a.1. 208

S

SCientia quomodo probare poſſit ſuum obiectum. q.1.art.1. 14
Scientia quæ tractat de ſpecie quomodo etiam tractet de genere. ibid. 24
Scientiæ non multiplicantur ex multiplicatione tractatuum.ibid. ar.2. 30
Scientiarum diuerſitas vnde ſumatur.ibid. 31

Senſus,

Digitized by Google

Senſus, & intellectus diſtinctio in eorum obie-
ctis. ibid. ar. 3. 42
Singulare non poteſt eſſe primo cognitum à
noſtro intellectu. ibid. 41
Singulare quomodo cognoſcatur ab Intellectu.
ibid. 62
Subſiſtentia quid ſit. q.7. ar.1. 235
Ratio diſtinctionis eius à natura. ibidem
pag. 23
Addit ſupra naturam aliquid poſitiuum.
ibid. 24
Eſt terminus naturæ non exiſtentiæ. ibid
pag. 24
In rebus compoſitis eſt vnicus ſimplex
terminus. ibid.ar.3. 25
Subſtantiæ in quo ſenſu nihil contrarium. q.2.
art.2. 88
Subſtantia an poſſit eſſe immediatum princi
pium operandi. q.12.ar.1. 50
Subſtantia quomodo cauſet ſuas paſſiones. ibi
art.4. 54
Suppoſitum eſt principium operatiuum, vt
quod. q.7. art.2. 55

T

TErmini magnitudinis, & paruitatis. quæſt
8. art.2. 29
Termini inceptionis, & deſitionis. ibid. 30
Omnes iſti termini ſunt indiuiſibiles. ibi
pag. 29
Quibus terminis res terminentur quantu
ad Inceptionem, & deſitionem, Ma
gnitudinem, & paruitatem. ibidem
pag. 27

Quo-

Quomodo terminentur Viuentia quantum ad magnitudinem. ibid. ar. 2. 302
Quomodo quantum ad paruitatem. ibid. art. 3. 317
Quomodo terminentur non Viuentia quantum ad magnitudinem. ibidem. ar. 2. 307
Quomodo quantum ad paruitatem. ibid. pag. 319
Totum quotuplex. q. 6. ar. 1. 202
Totum Phyſicum ex quibus conſtet eſſentialiter. ibid. 204
Totum an diſtinguatur realiter à ſuis partibus. ibid. ar. 2. 209
An ſola ratione. ibid. 214
Totum quomodo cauſetur ex partibus. ibid.
Quomodo prædicetur de partibus, & è contra. Ibid. 215
Totalis Cauſa. Vide Cauſa Totalis.
Tranſubſtantiationis terminus. q. 10. art. 5. pag. 443

V

VErbi diuini Vnio. q. 6. ar. 3. 232
Verbum diuinum an prius vnitum toti quàm partibus. q. 7. ar. 3. 259
Violenti definitio. q. 9. art. 4. 380
An poſſit inferri ab agente vniuerſaliſſimo Violentia in res ſubiectas. ibid. pag. 381
Violentum an habeat repugnantiam ex inclinatione actiua, vel paſſiua. ibid. 388
Vnio inter partes quid ſit. q. 6. ar. 3. 217
Vnio non poteſt eſſe cauſalitas materiæ, & formæ,

mæ. ibid. pag. 224. & quæſt. 11. art. 1. pag. 460
Vnio an exigat dependentiam inter extrema. ibid. 228
Eſt vnica in Compoſito. ibid. 231
Eius ſubiectum. ibid. 233
Vnitas totius quomodo opponatur diſtinctioni partium. ibid. ar. 2. 215
Vniuerſale Metaphyſicum poteſt fieri ante comparationem cum ſingularibus. quæſt. 3. art. 3. pag. 61.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Laus Deo, Beatæq; Virgini Mariæ, & Angelico Præceptori.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google